
VINDICIÆ AUGUSTINIANÆ

QUIBUS SANCTI DOCTORIS SCRIPTA ADVERSUS PELAGIANOS AC SEMI-PELAGIANOS

A RECENTIORUM CENSURIS ASSERUNTUR.

AUCTORE P. M. HENRICO DE NORIS,

VERONENSI AUGUSTINIANO.

..... Socii magno clamore sequuntur,
Dum geiutor nati parua protectus abiret.
Virg. *Æneid.* x, 793-800.

EPIGRAMMA.

Quidam doctiloqui libros senis Augustini
Carpere, et adversum condere fertur opus.
Usque adeone bonum ingenium et facundia dives.
Ostentare artem non aliter potuit?
In nova prostratas acies nisi bella cerneret,
Im, laque extinctis hostibus arma daret?
Hæc pugna, inceptor, mors est tua; te stylus iste
Conficit, et verbis perderis ipse tuis.
Dumque doces quantum valeat mens libera, monstras
Velle tuum tibi met sufficere ut peras.
Verte gradum, fuge perniciem, stratosque rebelles
Oris Apostolici fulmine ubique vide.
Nec te mutato defendi nomine credes,
Si pastorem ovium lædere vis, lupus es.
S. PROSPER AQUITANUS *adversus Calumniatorem.*

ALIUD EPIGRAMMA.

Contra Augustinum narratur serpere quidam
Scriptor, quem dudum livor adussit edax.
Qui caput obscuris contextum utcumque cavernis
Tollere humo miserum perpulit anguicolum.
Aut hunc fruge sua æquorei pavere Britanni,
Aut huic Campano gramine corda tument.
Quæ concepta fovet, promat, quæ parturit, ed t;
Sæu vetere armatur dogmate, sive novo.
In quoscunque sinus spirarum torqueat orbis,
Et fallax multa torqueat arte caput,
Currentem auritos super aspidas et basiliscos
Declinare senem viperæ non poterit.
S. PROSPER, *ibid.*

Præfatio.

Neminem non mirari existimo, tantam fuisse quorundam recentium scriptorum, ut mitissime loquar, animositatem, qua Augustinum maximum illum catholici orbis magistrum editis libris impetere ausi sunt, ut ejusdem defendendi necessitas iis imponatur, qui illum impensius colunt. Et quidem jam inde ab exorientis mali primordiis majores nostri, qui ex vitæ instituto Augustinum uti parentem sanctissime reverebantur, erumpentem novorum censorum audaciam reprimere conati sunt. Ludovicus ab Angelis insignis apud Olysiptonenses sacrorum arcanorum interpres sancti doctoris auctoritatem a plurium calumniis vindicavit (*Lib. v de Vita Aug., cap. 14 et 15*), et sanctorum Patrum elogia eidem ob Pelagianos ac semi-Pelagianos expugnatos delata singulari diligentia congressit, unde postea eadem cæteri mutuarunt. Sed cum malum quotidie glisceret, atque in scholasticis recentiorum quorundam disputationibus Augustini doctrina in iis præsertim quæstionibus quas cum divinæ gratiæ hostibus idem habuerat, passim traduceretur, ita ut summus Ecclesiæ doctor in ordinem propediem reducendus videretur, Basilius Pontius Legionensis, magnus apud Salmanticenses theologus, non modo suos Augustinenses, verum etiam sapientissimos Dominicanæ familiæ Patres, ipsamque Salmanticensem Academiam in Augustini partes traxit (*Apoloogia jurament. Salmant.*), quo veluti succenturiato præsidio sancti doctoris auctoritas adversus recentiorum impetus muniretur. Hinc, Pontio auctore, Salmanticæ anno 1627 famosum illud foedus ictum est, ea præcipue conditione, ut qui theologia laurea donandi forent, concepto prius juramento Augustinianæ doctrinæ defendendæ sese astringerent. Eo nobilissimæ Academice facta Augustinianæ auctoritati satis consultum videbatur, præcer-

sim cum sacra etiam Lovaniensium theologorum facultas jam pridem in Augustini verba jurasset. Cæterum exortis Jan senianis dissidiis plerique longe acerbiora contra Augustinum et loqui et scribere non extimuerunt. Non defueret tamen ex nostra familia viri qui magni parentis partes acerrime defensarent. Hos inter emicuit Pater Carolus *Morseau*, Gallus, qui tomo primo suarum in Tertullianum Animadversionum satis prolixas vindicias pro Augustino inseruit, quod itidem antea præstiterat vir insignis Joannes Rivius Belga libro quarto de Vita Augustini. Sed profecto nostros hosce scriptores et laterem lavisse, et surdis cecinisse experti sumus; tantum enim abest ut illi ab incepto destiterint, ut majori longe apparatu atque infestioribus armis in Augustinum moverint, hæc adversus Hipponensem doctorem scripturientes: « Augustini doctrinam obscuram, difficilem, intricatissimam, secum ipsa pugnantem, pluribusque erroribus obnoxiam esse. Positum illum sub caligine. In Pelagianis oppugnandis ultra veritatis limites æstu disputationis abreptum. Licitum esse nedum judicem, sed ne arbitrum quidem honorarium in controversiis de divina gratia illum admittere. Ipsius arma non esse inexpugnabilia, neque satis apta ad Calvinistas superandos. Hæreticorum argumentis minime satisfacisse, neque positas abs se theses convincentibus argumentis comprobasse. Non esse sepeliendam scholasticam, ut unus regnet Augustinus, sed hunc ipsum ad scholasticæ amussim exigendum. Ridiculos Augustini adoratores ad nauseam hyperbolicas in eundem laudes congerere. Volentem impugnare Augustini sententias habiturum adiutorem Deum. » Hæc, aliave pene innumera addidere, quæ in calce hujus Apologetici referemus. Ferunt Cræsi regis filium a puero mutum (*Herodot.*, lib. 1), cum parentis jugulum stricto mucrone impeti ab hoste cerueret, ruptis derepente miserantis naturæ impetu perpetui silentii vinculis exclamasse: 'Ἄθρῶπε, μὴ κτείνῃς κροίσρον. At nos, quibus integer loquendi usus est, Augustinum parentem optimum, doctissimumque novorum censorum scriptis impune lacerari permittemus, et illis quidem mille conviciorum plaustra in sanctum doctorem congerentibus, nos eadem citra querelas plenis auribus excipientes, ansati pacem servabimus, quasi ea nos nihil tangant? Degeneres sane ac spurii censendi essemus, imo amentes prorsus vel saxei, si in tanto parentis discrimine stylo parceremus, qui et esse et haberi volumus Augustiniani. Patris honor lacerassetur, pietatis est eundem ab adversariorum dictis vindicare. Ecclesiæ magistri doctrina impetitur, fidei est illam a quorumcumque impetu asserere. Divi fama decurtatur, religionis est eandem sartam tectamque servare. Quorum ergo criminum rei evaderemus, si vulgari forte adversariorum æstimatione, aut eorum qui eisdem suam vendidere fidem, auctoritate coerciti injustas adeo in Augustinum peractas censuras surda aures pertransiremus! Diu quidem siluimus, privatisque querelis ingentem animi dolorem egerere curavimus, meliorem hisce hominibus erga Augustinum mentem comprecantes. Sed nihil profecimus patientia, nisi ut graviora tanquam de facili tolerantibus ingererentur, unde pejora in dies audientes, jam tandem quantulumcumque hanc nostram advocationem Augustino commodare coacti sumus. Neminem vero adeo pietatis ac religionis expertem futurum arbitror, qui hocce Apologeticum torvis oculis intueatur, nigrumque eidem theta præfigat. Etenim, ut olim ad Constantinum Augustum Lactantius scripsit (*Lib. v Instit. cap. 1*): « Si sacrilegis, et proditoribus, et veneficis potestas defendendi sui datur, nec prædamnari quemquam incognita causa licet, non injuste petere videmur, » ut Augustino, qui veluti Christiani orbis deliciæ, teste sancto Cœlestino papa, « ubique cunctis et amoris fuerit et honori, » aliquis sit defensionis locus. Nam pessima foret nostrorum temporum conditio, si Augustini ceusoribus utraque auris daretur, eorumque injuriosa nimium Augustino volumina per ora manusque hominum volitarent, et sancti doctoris defensores non modo inauditi judicio excluderentur, verum etiam eisdem silentium lata lege indiceretur. Immane ac barbaræ prorsus feritatis exemplum fuerit, cum Rhadamistus tyrannorum truculentissimus Mithridatis Armeniorum regis filios, quod « parentum cædibus illacrymaverant, » trucidavit (*Tacitus*, lib. xii *Annal.*). Iniquus sane iudex sis, qui, Patre nostro mille conviciis lacerato, ut Hieronymi verbis utar (*Apol. 2 cont. Rufinum*), « ne gemitum quidem ac lacrymas dolori liberas esse conedis. » Legimus, cum Nerone imperante virtus omnis pro crimine haberetur, Aruleno Rustico ac Herennio Senecioni, quod innocentissimos ac sapientissimos cives laudassent, « capitale fuisse, neque in ipsos modo auctores, sed in liberos quoque eorum sævitum (*Tacitus*, in *præfat. ad Vitam Agricolæ*). » Sed abest ut hoc facias nostri sæculi sit vel exempli: neque enim homines ab avita erga divos religione adeo recessisse putandi sunt, ut Augustini laudes indignantes audiant, atque editum hunc nostrum pro eodem librum irata manu discerpant. Magnus stoicæ sectæ professor Seneca merito impias Præxaspis Persarum satrapæ voces execratur (*Lib. iii de Ira*, c. 14), qui cum citra gemitum sub oculis transigi sibi filium a Cambyse rege vidisset, ab eodem interrogatus num certo ictu pransus ad scopum collimaret, tyranni dexteram filii sanguine cruentam, fumantemque per detestabilem adulationem laudavit, paremque in sagittando Apollini illam dixit. Itane corpore, sed magis animo servi exemplum secutis, novorum censorum manus, quas stylis armatas Augustino intulerunt, laudibus, imo et osculis nobis implendæ erunt? Hominum quam divorum amantior hanc nobis iniquissimam legem imponet, a qua tamen nos liberos esse scimus, quippe qui ad Augustini defensionem suscepiendam apostolicæ sedis decretis impellimur, quibus refragari sit nefas. Cum Pelagiani veteres illi Augustino-mastyges litteras quasdam publicassent, in quibus sanctus doctor pessime traducebatur, Bonifacius pontifex indignatus doctissimi viri nomen quoquam convicio pulsari, easdem hæreticorum litteras ad Augustinum per Alipium deferendas curavit, quo se ab impostorum calumniis vindicare

posset. Hinc amantissimo Patri scribens Augustinus (*Lib. 1 ad Bon., cap. 1*): Ago autem gratias, inquit, sincerissimæ in nos benevolentis tuæ, quod eas me latere noluiti litteras inimicorum gratiæ Dei, in quibus reperisti nomen meum calumniose atque evidenter expressum, sed spero de Domino Deo nostro quod non sine mercede, quæ in cœlis est, illi me lacerant dente maledico. » Sed et Bonifacii successor Cœlestinus ejusdem sanctissimi doctoris honori optime consultum voluit: siquidem vix Augustinæ inter superos relato nonnulli, quorum, teste sancto Prospero (*In præfat. cont. Collat.*) « nec ordo in Ecclesiis, nec ingenia despicienda videbantur, » eidem in Galliis petulanter obloqui, illiusque libros censoria auctoritate examinare ausi sunt, qui cum essent, eodem Prospero auctore, « bonæ opinionis viri, [habentes speciem pietatis in studio, » Hipponensis magistri famam ac doctrinam in certum discrimen traxissent, nî Cœlestinus gliscenti malo præsentissimo remedio obviam ivisset. Etenim ubi adversariorum machinationes, delatoribus Prospero et Hilario, cognovit, litteras ad Galliarum antistites dedit, quibus eidem indignatus quod Augustinum impune percelli permitterent, « Timeo, inquit, ne connivere sit hoc tacere, ne magis ipsi loquantur, qui permittunt illis taliter loqui: in talibus causis non caret suspitione taciturnitas, quia occurreret veritas, si falsitas displiceret; merito namque causa nos respicit, si cum silentio faveamus errori. Ergo corripiantur hujusmodi, non sit his liberum habere pro voluntate sermonem. » Dein totus in sancti Augustini dudum sibi, cum in vivis easset, amicissimi laudes effusus, « Augustinum, inquit, sanctæ recordationis viram pro vita sua atque meritis in nostra communione semper habuimus, nec unquam hunc sinistra suspitionis saltem rumor aspersit, quem tantæ scientiæ olim fuisse meminimus, ut inter magistros optimos etiam a meis semper decessoribus haberetur. Bene ergo de eo omnes in commune senserunt, utpote qui ubique cunctis et amori fuerit, et honori. Unde resistendum talibus, quos male crescere videmus. » Jubet ergo apostolica sedes ut Augustini censores « corripiantur, non sit his liberum habere pro voluntate sermonem; » lata lege etiam sancit, « resistendum talibus. » Hoc sane veteres Augustinianæ scholæ proceres Prosper, Fulgentius, Cæsarius, Prudentius, Rhemigius eruditione æque ac sanctitate percelebres magno animo exsecuti, Augustini scripta contra Semi-Pelagianorum aliorumque insultus defenderunt. Hoc ipsum plurimi recentiores summa cum laude præstiterunt, quorum omnium studia vicit eximius P. Macedo, tot pro ejusdem Patris doctrina in lucem libris emissis. Quare pontificiis mandatis obtemperans, tantorumque Patrum exempla licet longo positus intervallo secutus, recentiores quosdam Augustinianæ doctrinæ censores in jus vocare decrevi. Quod quidem judicium majori qua potero modestia prosequar; nunquam enim meliorem causam fecit petulantis dicentis, sed sæpe pejorem. Amici mihi illi sunt, sed usque ad aras, usque ad Augustinum meum. Omnia præteribo quæ mihi acerbiora dictu videbuntur, neque solum quid illos audire, sed etiam quid me deceat dicere, considerabo. Quod si quidpiam forte amarulenti exciderit, id propriæ tribuant importunitati, qua nos in eam necessitatem conjecere, ut sine graviore quandoque censurarum reprehensione vix possimus Augustinum prædignitate defendere. *Hic interim liber, ut Taciti de Agricola scribentis sententia utar, honori Augustini P. N. destinatus, professione pietatis, aut laudatus erit, aut excusatus.*

VINDICIÆ AUGUSTINIANÆ.

CAPUT PRIMUM.

Refelluntur argumenta quibus nonnulli contendunt doctrinam sancti Augustini de prædestinatione et gratia esse difficilem et obscuram. Sanctissima Clementis à pont. opt. max. pro sancto doctore sententia.

Antequam quorundam recentiorum convicia, quæ contra sanctum doctorem plurima congessere, sigillatim referam refellamque, operæ pretium duxi recensere quid Augustino, quod ad traditam contra Pelagianos de divina gratia ac prædestinatione ab illo doctrinam universim opponant; inquit enim esse illam difficillimam, obscuram, intricatam, inconstantem, variam, utraque veritatis lineas excurrentem. Quam quidem accusationem cum pluribus argumentis conentur persuadere, eadem nobis solvenda sunt, ne quid forte detrimenti apud imperitos nimiumque credulos Augustiniana doctrina patiatur. Joannes Adamus hasce contra Augustinum objectio-

nes struxit, cujus quidem auctoris factum duplici odio dignum judico, vel eo quod doctrinam, quam sapientissimi quique ad usque sidera extulere, depri- mere tentavit, vel eo maxime quod Augustinianis armis contra Calvinum decertare professus, eadem ipsa arma mille diceris infamat, dubiumque facit sitne Augustino vel Calvino infestior hostis habendus. Adamus hunc titulum in libro vernacula lingua exarato inscripsit: *Calvin défait par soi-même et par les armes de saint Augustin qu'il avait injustement usurpées sur les matières de la grâce, de la liberté et de la prédestination.* Nempe: *Calvinus destructus suismet, et sancti Augustini armis, quæ idem injuste usurpavit in iis quæ ad gratiam, libertatem et prædestinationem pertinent,* Augustini nomine grandioribus caracteribus, atque ex utraque parte paginam implentibus delineato. Porro volumen illud in partes est divisum tres, in quarum priori et altera nihil de gratia et prædestinatione disseritur, rariusque in iisdem Augustini

nomen sonat, in postremam tantum partem de illis mysteriis quæstiones rejecit. Quo consilio id egerit nemo non ignorat: scripsit enim cum vel maxime Janseniani tumultus in Galliis ebullirent. Cæterum in hac voluminis postrema parte plus operæ contra Augustinum quam contra Calvinum ponit. Etenim in prioribus decem capitulis late in unum Augustinum invecus integris viribus decertat; in quinque autem sequentibus veluti in Augustino persequendo delassatus contra Calvinum stylum deflectit. Verum in decimo sexto, quo universo volumini nobilem celophonem imponat, resumpto animo iterum in Augustinum irruit, ut saxei sane cordis censendi sint qui citra non dicam indignationem, sed execrationem adeo sancto doctorei injuriosa verba perlegerint. Illocine est, Adame, Calvinum, an Augustinum destruere? Promiseras te sancti Augustini armis cum Calvino congressurum. At quanti per tuam fidem victicia illa arma facti? Clamas: *Arma Augustini inexpugnabilia non esse*, cap. 4, pag. 581. Itane *jactas plumbeos pugiones*, ut facete lib. III. cont. Jul. cap. 7, ait Augustinus, quæ adversarii jugulum petas? Sub Augustini auspiciis in hostem moves, et ducem hunc tuum mille diceris oneras? Sanctum doctorem a Calvinistis abs te vindicatum iri promittis, et eundem hostibus prodis? Hæc loqueris pag. 610, cap. 8: *Si intra verborum sancti Augustini altitudinem me continerem, Calvinista essem*. Addis cap. 16, pag. 760: *Orbi universo notum est, inter omnes Patres unum Augustinum eucharistiæ mysterium maxime confudisse*. Quid quod scribis pag. 596, cap. 4, Augustini dicta non esse apta ad exarmandos Calvinistas? Præterea Augustinum, inquis, sensisse impiorum hominum reprobationem ab originali culpa esse derivatam, et illius hanc unicam esse causam pag. 584; at cap. 10, pag. 66, scribis eam sententiam tibi licitum esse horrere, quod mater est illius, quam Calvinus tanta impietate ac rabie contra Ecclesiam inculcat. Et pag. 624, cap. 7, testaris Augustinum dixisse *mannam et eucharistiæ esse equaliter figuram Jesu Christi*. Quæ prima Calvinistarum hæresis est. Putasne Calvini sectatores ac Genevensis scholam non plenis auribus ingentique plausu isthæc tua dicta excepisse, cum te iudice suum fere videant Augustinum, quem tamen contra eosdem stare, te demonstraturum promiseras? Sed his omissis, ob quæ Calvinistæ gratias referunt, saltem debent, quam contra sanctum doctorem accusationem instituas, audiamus.

Itaque Adamus, quem intelligo inter celebres auctores a sodalibus numerari, capiti quarto hunc titulum dedit (*Dial. VI de Opin. probabili*): *Doctrinam sancti Augustini de mysteriis gratiæ, libertatis, prædestinationis et eucharistiæ esse difficillimam intellectu, et eam obscuritatem magnas divisiones tum vivo, tum mortuo Augustino peperisse*, etc. Rursus caput sextum ita inscribit: *Nova argumenta ad probandum doctrinam sancti Augustini de mysteriis gratiæ et prædestinationis esse obscuram et difficilem intellectu*. Pag. 610. In quo quidem capite cum plura tum falsa, tum ca-

lumniosa pronuntiaverit, hæc præclarissima censura concludit: « Sed illud quod tenebris ac nubibus libros hujus sancti et sapientis doctoris obduxit, quodve annotatum fuit a celeberrimis theologis, est quod non absque profunda meditatione non semper distinguit id quod docet uti dubium, et quod tradit, ut indubitabile; quodve dicit adversarios impugnans, et quod docet sua defendens. Sæpe oppositas sibi ab adversariis objectiones in eosdem retorquet, eos in absurditates miras conjiciens. Instantiam instantia solvit. Inconveniens refutat difficultate longe majori. Ulterius, non clare exponit, num objectiones ad suos hostes impugnandos proponat, vel quod in eis cum iisdem conveniat, etc. Hæc quidem ejusdem addita perplexitati in sententia proferenda in hac materia, ac considerata insuper distinctione librorum ante episcopatum et in episcopatu scriptorum, nec non dissidiis doctorum ob veram ejusdem doctrinæ intelligentiam percipiendam, mihi licitum est concludere, noluisse suos sensus clare exponere, vel in illis explicandis non ita felicem fuisse, ut nullus de ejus mente dubitandi supersit locus. Quare immerito volunt ipsum esse oraculum gratiæ et concilii Tridentini interpretem. » Quid arrogantius, quid absurdius, quid indecentius contra Augustinum dici possit, non video. At quo consilio illa eructarit, satis est manifestum, nempe ut Augustini deserendi inpositam sibi necessitatem ostenderet. Quotusquisque enim est qui Augustinum præ aliis sequi malit, si vera sunt quæ eidem Adamus opponit? Hinc cap. 16, pag. 760, clamat: « Hæc Augustini tenebræ me cogunt ad lucem alibi quærendam, quam quidem in synodis et aliorum doctorum libris invenio. » Habemus hominis confessionem.

Victorius, celeberrimus quondam Romæ rhetor, ac Hieronymi et Augustini præconio orbi notus, voluminum obscuritatem triplici ex causa oriri dicebat, ut testatur sanctus Hieronymus in præmio lib. XIII in Ezechielem: « Vel rei magnitudine, vel doctoris imperitia, vel audientis duritia. » Poterat quartam addere, nempe doctæ malitiam, quod Aristoteli vitio vertitur obscuris verborum involucribus suos sensus occultanti. Sancti Augustini doctrinam de gratia et libero arbitrio ac prædestinatione esse obscuram etque difficilem ob rei magnitudinem, ob divinorum consiliorum profunditatem, ob mysterii secretissimi altitudinem libenter concedimus. Quis enim ignorat quantum omnium ætatum sapientibus difficultatis ingessit humanæ voluntatis libere cum divina præscientia ac prædestinatione concordia? Testes sunt veterum philosophorum errores. Inde enim Stoici fatum invehentes liberum arbitrium suffocarunt: alii cum Cicerone contingentium scientiam Deo sustulero. Hinc pariter inter scholasticos theologos futura ac perpetuo duratura dissidia orta sunt. Ipsimet recentiores, qui pliori se via iter carpere gloriantur, in pluribus, de divinis prædefinitionibus, scilicet de objecto scientiæ mediæ, de gratia congrua, aliisque secum invicem acerrime concertantes, civili

eo bello rei difficultatem fatentur. Molina in Concordia quæst. 14, art. 13, disp. 53, memb. 2, § *Parvi-pendunt*, fatetur, semet pertinaci viginti annorum labore insudasse, quo humanam libertatem cum mysteriis gratiæ ac prædestinationis componeret, qui tamen Thomistarum iudicio inanem operam posuit. Sed hoc sub lite dimisso, certe eo conatu difficillimam provinciam se aggressum ostendit. Suarius omnium recentiorum gravissimus scriptor tomo II de Grat., lib. v, in præludio agens de gratia efficaci, idem ingenue affirmat. Hinc Augustinus, epist. 47, ad Valentinum, vocat eam quæstionem *difficillimam et paucis intelligibilem*; et cap. 47, de Gratia Christi, *ad discernendum difficilem*. Idem serm. 5 de Verbis Apostoli, cum de divina gratia verba ad populum facturus esset, dixit se *habere propter obscuritatem sermum difficilem disputationem*. Cæterum sapientissimus vir obscuris lucem et difficilibus facilitatem quantum potuit ingessit. Nulli sane labori pepercit quo et clarissime et planissime loqueretur; precibus etiam Deum subinde rogabat ut ad captum populi de gratia disserendi facultatem sibi impertiretur. Audiatur in præmio serm. 13 de Verb. Apostoli, cum in superioribus de lege et gratia fusè perorasset: « Verbi Dei, inquit, altitudo exercet studium, non denegat intellectum. Si omnia clausa essent, nihil esset unde revelarentur obscura. Rursus si omnia tecta essent, non esset unde alimentum anima periperet, et haberet vires quibus posset ad clausa pulsare. In lectionibus apostolicis superioribus, quas charitati vestræ, quantum Dominus adjuvare dignatus est, exposuimus, multum laborem et sollicitudinem passis sumus. Compatiebamur vobis et solliciti eramus et pro nobis et pro vobis. Quantum autem existimo adjuvit et nos et vos Dominus, et ea quæ prorsus difficilia videbantur sic per nos enodare dignatus est, ut nulla quæstio remaneret quæ conturbet mentem piam. Impia enim mens odit etiam ipsum intellectum » etc. Libro etiam tertio de peccatorum Meritis et remissione, cap. 2, futuris adversariis qui sibi loquendi obscuritatem objecturi erant, hisce ora obstruxit: « Quia ea quæ pro natura quæstionum dilucide dicta existimo, adhuc non intelligunt, non mihi calumniantur pro negligentia vel pro meæ facultatis indigentia, sed Deum potius pro accipienda intelligentia deprecantur. » Et quidem libri isti primi fuere inter eos quos supra triginta pro divina gratia asserenda adversus ejusdem hostes elucubravit. Quare cum Augustinus vel initio disputationis recens exortæ, indeque satis obscuræ ac difficilis, dilucide se locutum dixerit, quos clarissimæ doctrinæ radios re ætis superque tot annorum spatio, tot publicis privatisque congressibus, tot denique voluminibus epistolisque discussa atque explicata sparsisse dicendus est? Sane cum Julianus sancto doctore obscuritatem objectasset, hocce ab Augustino responsum tulit: « Quia tenebras vestras redarguunt, vobis lucida non videntur, et quæcunque vobis sua radiante luce molesta sunt, contra illa cor clauditis, ne inde nox fu-

A getur erroris. » Lib. III Operis imperf., cap. 61. Et cum idem hæreticus sancti doctoris sententiam intellectu difficilem esse opponeret, respondit Augustinus: « Prorsus intelligor, velis nolis; sed tu contra ista nihil dicturus, vis non intelligi quod ego verissimum atque firmissimum dixi. » Lib. IV, cap. 140. Lege de his plura in Antithesis.

Cæterum Adamus coctam olim a Pelagianis crambem recoquens, Augustinianam doctrinam vitio obscuritatis infamat, quam non mysteriorum magnitudini, non debili lectorum intelligentiæ, sed Augustini malitiæ deputat, quippe qui suos sensus clare dicere noluit, vel saltem non valuit, ut scribit pag. 615. Itane magnum illud Africanarum synodorum Ingenium, quo nomine audivit Augustinus ex Prospero, cap. 2 contra Ingratos, adeo bardum vel invidum judicas, ut post viginti fere annorum conatus nondum suam sententiam explicare potuerit, aut, quo solus sapere videretur, noluerit tanto cum Ecclesiæ totius detrimento? Sed videamus quibus argumentis cap. 4, 5 et 6, probare recentior ille conetur, sancti Augustini doctrinam de gratia et libero arbitrio, nec non de prædestinatione esse obscuram atque difficilem. Opponit initio statim cap. 4, pag. 590, Florum monachum Adrumetinum primum fuisse qui, Augustinianæ doctrinæ obscuritate deceptus, contra liberum arbitrium dogmatizavit. Etenim non intelligens Augustini epistolam ad Sixtum, contra hominis libertatem eam loqui existimabat: at cum reliqui monachi oppositum defenderent, res ab ipso Floro aliisque ad Augustinum delata est, quibus instruendis sanctus doctor binas ad Valentinum abbatem litteras dedit, addito etiam libro de Gratia et libero arbitrio, alteroque de Correctione et gratia, in quibus ea quæ obscurius in epistola ad Sixtum dixerat, clarius explicuit. Verum antequam pravam illius epistolæ intelligentiam non ex Augustini obscuritate, sed ex lectorum duritie, ut Victorini verbis utar, derivasse ostendam, supina Adami in Augustino legendo incuria castiganda est, qui Florum monachum haud rectum illius epistolæ sensum tenuisse calumniatur, cum aperte Augustinus illum quidem recte sensisse testetur, sed non fuisse ab aliis intellectum, ita enim ad monachos illos scribit cap. 1 de Corrupt. et grat.: « Hanc fidem, quæ sine dubio vera, et prophetica, et apostolica fides est, etiam in fratre nostro Floro invenisse me gaudeo, unde hi potius corrigendi sunt, quos quidem proptio Deo correctos esse jam existimo, qui eum non intelligebant. » Itaque monachi quidam sancti doctoris epistolam non intelligebant, cujus tamen sensum optime Florus assecutus, nihil ex Augustini verbis obscuritatis passus est. Unde prava illorum intelligentia non Augustini vitio, quod noluerit aut non potuerit clare loqui, danda est, sed debili monachorum captui, qui necdum Augustinianam epistolam non percipiebant, sed nec Florum eandem pluribus explicantem intelligebant. Sed de his fusius diximus lib. I Hist. Pelag., cap. 23, et lib. II, cap. 15.

Addit Adamus pag. 594 : « Nos primos apud Africanum motus ex Augustinianæ doctrinæ obscuritate ortus Gallicani tumultus consecuti sunt. Viri enim tum pietate tum doctrina insignes Massiliæ et apud vicinas insulas, ægre ferebant Augustinum, cujus magna in Ecclesia æstimatio erat, nonnulla docuisse quæ ob obscuritatem Prædestinationorum hæresi ea tempestate per Gallias gliscenti favorem præbere videbantur. Porro cum hæc latius diffamarentur, Prosper et Hilarius de his Augustinum per literas certiores reddidere, quo clarius suam mentem aperiret. » Fabulas bellas necit hic scriptor; nam ii de quibus Prosper et Hilarius ad Augustinum scribunt, nequaquam fuere Prædestinatiani, qui ex Augustini obcuritate in errores lapsi essent, sed fuere Semi-Pelagiani, Cassianus, Hilarius, Vincentius, Faustus, aliique, ut fusius libro II Historiæ Pelagianæ demonstratum est; illi enim fidem et perseverantiam esse dona Dei pernegabant, nobis ex nobis ipsis ea provenire dictitantes. Nullos sane tunc fuisse Prædestinatianos patet ex litteris Prosperi et Hilarii, neque enim Augustini ipsius doctrinam in pravorum dogmatum fundamentum a Prædestinatianis sumi, sed a plurimis illam impugnari dicunt, uti novam et absurdam. Dabo initium epistolæ sancti Prosperi, inde enim objecta Augustino obscuritas, ex qua in Galliis tumultus exortos fingit adversarius, evanescit : « Multi ergo, inquit, servorum Christi, qui in Massiliensi urbe consistunt, in Sanctitatis tuæ scriptis, quæ adversus Pelagianos hæreticos condidisti, contrarium putant Patrum opinioni, et ecclesiastico sensui quidquid in eis de vocatione electorum secundum Dei propositum disputasti. Et cum aliquandiu tarditatem suam culpæ maluerint, quam non intellecta reprehendere, quidamque eorum lucidiorem super hoc, atque apertiolem Beatitudinis tuæ expositionem voluerint postulare, evenit ex dispositione misericordiæ Dei, ut cum quosdam intra Africam similia movissent, librum de Correctione et gratia plenum divinæ auctoritatis emitteres, quo in notitiam nostram insperata opportunitate delato, putavimus omnes querelas resistentium sopiendas, quia universis quæstionibus, de quibus consulenda erat Sanctitas tua, tam plene illic absoluteque responsum est, quasi hoc specialiter studueris, ut quæ apud nos erant turbata componeres. Recensito autem hoc Beatitudinis tuæ libro, sicut qui sanctam atque apostolicam doctrinæ tuæ auctoritatem antea sequebantur, intelligentiores multo instructioresque sunt facti, ita qui persuasionis suæ impediabantur obscuro, aversiores, quam fuerant recesserunt. » Hæc ille. Audin Massilienses non Augustino obscuritatem objecisse, sed *tarditatem suam culpæ maluisse, quam non intellectu reprehendere?* Narrat autem nonnullos lucidiorem expositionem postulasse, non quod illa quæ Augustinus astruxerat, obscura erant, sed quod eadem clarius ad ipsorum captum exponi peroptabant, quæ tamen acutioris ingenii viris satis essent manifesta. Rursus ait eosdem postea suæ persua-

A sionis obscuro impeditos Augustini doctrinam aperte ac probe intellectam oppugnasse, Augustini vero sectatores ex iisdem sancti Doctoris libris *intelligentiores multo instructioresque esse factos*, quod non est de Augustini mente minus recte propter obscuritatem percepta rumores in Galliis exortos, ut fingit Adamus, sed de ejusdem doctrinæ omnibus notæ veritate litigia enata esse, Prospero, Hilario aliisque Augustinum defendentibus, Cassiano e contra cum scæderatis eundem impugnantibus. Scribit Adamus pag. 594, Prosperum et Hilarium, quod a nonnullis presbyteris Prædestinatianis suosmot errores Augustini nomine suffulciri cernerent, rei indignitate commotos ad Cœlestinum papam profectos, qui e vestigio litteras ad Galliæ episcopos dedit, quibus, de **B** verba Adami pag. 595, *ora obstruit omnibus istis presbyteris qui suos errores sub obscuritate verborum sancti Augustini tegebant*. Si et delatoris Prosperi dicta, et Cœlestini iudicis lata pro Augustino vindicando sententia intercidissent, poterant illa utcumque ab Adamo fingi, quo Augustinianam obscuritatem illorum tumultuum fontem persuaderet. At ex Prosperi et Cœlestini scriptis aperte falsitatis reus tenetur. Hi, contra quos Prosper, ejusque collega Hilarius Romam profecti sunt, non fuere nescio qui presbyteri Prædestinatiani sub Augustini nomine errores suos venditantes, sed fuere plane Semi-Pelagiani Massilienses, qui sancti Augustini libros et doctrinam lacebant. Hoc fusius a nobis probatum est lib. II, Hist. Pelag., cap. 15, quæ hic repetere non vacat.

C Pergit cæpto Adamus novis argumentis Augustinianam obscuritatem probare enitens. Opponit quod de ejusdem sententia de prædestinatione ingens inter theologos controversia est, pag. 596 addens adeo illam esse difficilem, ut graves tumultus in Ecclesia excitavit. Tradit etiam quosdam ex Augustini sectoribus in materia de gratia illum deseruisse, vel non ausos fuisse Augustini dogmata publice defendere pag. 610, initio cap. 10. Ter etiam sententiam ea in quæstione mutasse pag. 597, et pag. 614 addit Augustinum sæpe confessum esse difficultates vel a se vel ab adversariis contra mysteria gratiæ et prædestinationis propositas datis a se solutionibus non elidi, suamque mentem plus objectionibus commotam fuisse, quam responcionibus sedatam. Item eundem, cum alicujus insuperabilis difficultatis pondere premeretur, ad illa Scripturæ verba confugisse : *U altitudo divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei!* etc. (Rom. xi). Præterea tradit ibidem inchoasse Augustinum Commentaria in Epistolam Pauli ad Romanos, ubi Apostolus de mysterio prædestinationis tractat, sed rei altitudine deterritum opus imperfectum reliquisse. Tandem pag. 614 difficultatem veræ et germanæ Augustinianæ sententiæ assequendæ inde probat, quod non una est ejusdem ac constans semper opinio, sed diversæ atque pugnantes. Ego quidem responcionem paucis perstringo; neque enim negotium adversarii objecta nobis facessunt. Gallicani illi tumultus non inde orti sunt, quod obscura vel diffi-

cilis intellectu Augustini sententia habebatur, sed quod plerique eandem sententiam probe ab ipsa intellectam contrariam potabant antiquorum Patrum definitionibus, teste Prospero in epistola ad Augustinum. Duo enim hic distinguenda sunt: vel enim difficilis asseritur Augustini sententia, quod intelligi non nisi difficulter possit, vel quod licet recte percipiatur, humano intellectui durior videatur, cuius non ita facilis assensus præbeatur. Primum sane falsum est, nam Massilienses optime Augustinianam sententiam de gratia Adami et stantis et reparati, de prædestinatione electorum, de eorumdem certo numero, de dono perseverantiæ assecuti sunt, ut palam sit ex litteris Prosperi et Hilarii, qui itidem cum aliis verum Augustini sensum tenuerunt, quem si nonnulli assequi nequiverint, ipsorum ingenii debilitati deputetur; neque enim soli vitio verti potest quod eum talpa non videat. In altero vero sensu difficilem videri sancti Doctoris sententiam de prædestinatione, nec ipse Augustinus negavit; res enim secretissima est, quam tamen tot libris, quantum potuit, reddidit faciliorem. Non ibo inficias sancti Augustini sententiam de prædestinatione ante prævisa merita plures in Galliis turbasse, unde gravissimæ contentiones emergere, doctis quibusque in partes divisas. Neque enim indocti absolutam prædestinationem cum humana libertate componi posse percipiebant, et docti etiam viri id ipsum ægre assequerentur. Cæterum Augustinus illorum dissidiorum certior factus, in libris de Prædestinatione sanctorum et de Dono perseverantiæ eandem de prædestinatione sententiam et constantiter tenuit, et solidissime confirmavit. Sane in libro de Dono perseverantiæ, cap. 20, respondens Massiliensibus, qui dicebant: « Non opus fuisse huiusmodi disputationis incerto minus intelligentium tot corda turbari; quoniam non minus utiliter sine hac definitione prædestinationis per tot annos defensa est catholica fides, » ostendit jam olim ante exortos Pelagianos eadem se docuisse, quæ postea contra eosdem operosius et diligentius demonstrare compulsus fuerat: « Prædestinatio, inquit, prædicanda est, ut possit vera Dei gratia, hoc est quæ non secundum merita nostra datur, insuperabili munitione defendi, » cap. 21. Et quidem sanctus doctor donum fidei et primam gratiam ex absoluto decreto Dei suspendit, quo omnia prorsus merita divina gratia antecederet. Hinc Semi-Pelagiani Augustino hostes facti per centum fere annos variis dissidiis Gallias fatigarunt, donec in Arausicana synodo et ex Augustini libris datis responsis diuturnæ illæ inter doctos homines agitæ contentiones finem sortitæ sunt. Nullius sane culpæ Augustinus reus inde traducendus est, imo summis idem laudibus commendandus venit, qui Semi-Pelagianorum nec sapientia nec auctoritate deterritus, traditam semel de divina gratia atque prædestinatione ad initium salutem fidei (quod in confesso est apud omnes) sententiam pluribus demonstravit, neque per ipsum ullo modo stetit quin missis in Galliam deobis præcla-

rissimis libris de Prædestinatione sanctorum et de Dono perseverantiæ natos ibidem tumultus compesceret. Cum Augustinus de initio fidei atque perseverantiæ dono ea docuerit quæ verissima sunt, et eadem in synodorum postea canones transierint, Cassianus, Faustus, Hilarius Arelatensis, alique reprehendendi sunt, qui Augustino contradicentes erroneam doctrinam defendendo, gravissimas Galliæ turbas peperere. Ex his constat Adamum præpostere de illis Gallicanis dissidiis iudicasse. Hinc recte sub Rhemigio sanctissimo ac doctissimo Galliarum antistite Ecclesia Lugdunensis ante octingentos annos de hoc ipso pronuntiavit: « Augustinus nec tanta perturbatione et commotione fidelium ab intentione veracissimæ et fidelissimæ doctrinæ suæ frangi potuit aut revocari. Sed magis eos et scriptis suis in quantum potuit admonuit et instruxit, et orationibus apud Deum profusis fideliter adjuvit, ut intelligerent et agnoscerent quam necessario et quam salubriter propter commendationem divinæ gratiæ ejusdem prædestinationis veritas omnino et credenda et prædicanda esset. » Lib. de trib. epist., cap. 35. Ita-que falso contra sanctum Augustinum locutus est Ludovicus Molina in sua Concordia, hæc scribens: « Augustini doctrina de prædestinatione plurimos ex fidelibus, præsertim ex iis qui in Gallia morabantur non solum indoctos, sed etiam doctos mirum in modum turbavit, ne dicam illius occasione salutem eorum fuisse periclitatam. Ne enim ejusmodi doctrinæ adhererent, hæresi potius Pelagianæ ex parte assentiendum putabant. » Neque enim rejicienda sunt pharmaca quod initio quidem sorpta stomachum delicatorem turbare solent. Haud salus illorum periclitata est, qui in quæstione nondum ab apostolica sede decisa non ita se faciles præbebant ad Augustinianam sententiam recipiendam; scimus enim Cassianum, Faustum, Hilarium Arelatensem episcopum, qui Semi-Pelagianorum principes fuere, uti sanctos in Galliis coli, ut in Pelagiana Historia, lib. II, cap. 12, nobis descriptum est. Quis autem non moleste ferat recentiores Augustini doctrinam uti Gallicanarum rixarum causam traducere, cum easdem omnino contentiones una ipsa sedaverit atque sustulerit, quandoquidem Arausicani canones, qui pacem Galliis dedere, exscriptæ ad verbum Augustini sententiæ sunt? Quod initio quidem factum fuisset, si Semi-Pelagiani sancti doctoris sententiæ recipere maluissent, quam eisdem contradicendo provinciam dissensionibus involvere. Ex his, ut ante inferebamus, illarum turbarum origo non in Augustinum, sed in ejusdem hostes rejicienda est. Porro falsum est, quod scribit Adamus pag. 610, in materia de gratia et prædestinatione nonnullos sectatorum sancti Augustini ipsum deseruisse, vel non ad eos eum publice tum temporis in Galliis defendere. Contrarium enim testantur Prosper et Hilarius in epistolis ea de re datis ad Augustinum: « Recensito autem, inquit Prosper, hoc Beatitudinis tuæ libro, sicut qui sanctam atque apostolicam doctrinæ tuæ

auctoritatem antea sequebantur, intelligentiores A multo instructioresque sunt facti, ita qui persuasionis suæ impediabantur obscuro, aversiores quam fuerant recesserunt. » Unde Augustini sectatores novis subinde a sancto doctore libris acceptis, animosius ejusdem partes sustinebant. Hilarius vero ita fatetur : « Sunt ex parte tales personæ (nempe Semi-Pelagiani), ut his con-uetudine Ecclesiastica laicis summam reverentiam necesse sit exhibere. Quod quidem ita curavimus, Deo juvante, servare, ut, cum opus fuit, non taceremus quæ ad quæstionis hujus assertionem exiguitas nostrarum virium suggereret. » Scio Prosperum in epistola eadem fateri quosdam non ausos publice Augustiniana pronuntiata defendere, quod non inde factum est quod illa creditu difficilia ac paradoxa arbitrabantur, ut contendit ad-versarius, sed quod Hilarii episcopi Arelatensis aliorumque doctissimorum Augustini hostium dignitas et reverentia, teste eodem Prospero, timorem eisdem injiciebant.

Jam vero discutienda veniunt quæ ad Augustinianorum dogmatum difficultatem persuadendam idem comminiscitur pag. 611, ubi ait : « Augustinus sæpe confessus est, difficultates vel a seipso vel ab adversariis propositas in hac materia datas a se solutiones excedere, seque plus objectionibus commotum quam responsionibus sedatum. » Additque : « Cum vero aliqua difficultate insuperabili pressus est, ad illa Scripturæ verba confugit : *O altitudo divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei!* etc. (Rom. xi). » Peream, si unquam Augustinus ea affirmavit quæ illi Adamus imponit; debuerat in re gravissima aliquem sancti doctoris textum appellare. Sed non ita est, Adame; audio enim Augustinum hæc contra Julianum omnium adversariorum acutissimum et ferocissimum, dicentem in fine lib. vi : « Ad omnia me tibi respondisse, Juliane, et omnia refellisse, etc., puto quod prospicis, si perversa non sis. » Et in fine lib. i : « Vitreas argut as tuas, et fragilia, quibus tibi multum verideris acutus et nitidus, argumenta: confringam. » Et lib. iii, cap. 3 : « Tuarum velut acularum argumentationum nihil non solum destructumque dimittam. » Hinc sanctus Prosper in cap. 2 contra Ingratos canit nullam argumentum Pelagianorum non ditutum fuisse.

..... Nullumque omnino relietum

Docta fides, quod non dissolveret argumentum.

Et sanctus Prudentius in epistola ad Hincmarum et Pardulum eorundem hæreticorum argumentis a sancto Augustino abundantissime et competentissime satisfactum esse scribit. Videantur dicta cap. 1 appendixis ad dissertationem de synodo quinta. Illa tamen insuperabilis quæstio Augustino visa fuit, cur Deus hunc potius quam illum prædestinaret, de qua erudite agit serm. 11. de Verb. Apost., cap. 14, et epist. 108 ad Sixtum, et lib. iv ad Bonif., cap. 6, ubi ait : « Ipsa est quæstio, quæ ad illam pertinet altitudinem, quam perspicere volens idem Apostolus quodammodo expavit, et exclamavit : *O altitudo di-*

vitiarum sapientiæ et scientiæ Dei! etc. » Ita summi ingenii fasces secretis divinæ Providentiæ consilii Augustinus submitit, quod et recentiores fateri coguntur, si rogentur cur Deus huic det gratiam congruam, alteri vero neget?

Quod addit, Augustinum imperfectam reliquisse inchoatam a se in Epistolam Pauli ad Romanos Expositionem, in qua de mysteriis gratiæ disseritur, quasi rei difficultati succubnerit, non convincit Augustini doctrinam esse difficilem, ut sibi probandum Adamus eo in capite proposuerat. Rationem intermissorum Commentariorum hanc tradit sanctus doctor lib. i *Retract.*, cap. 25 : « Ipsius operis magnitudine ac labore deterrius et in alia faciliora deflexus sum; » non quod ignoraret quid de prædestinatione et gratia juxta Apostoli sententiam statuendum esset, cum id et in libris, et in epistolis, et in sermonibus adeo sæpe ex eadem Epistola Pauli ad Romanos deduxerit, ut Beda, Florus, Victor Tripolitanus, alique ex solis sancti Augustini interpretationibus in eam Pauli Epistolam sparsim ejusdem operibus insertis integra Commentaria in centonem consueriat, ac plane totam Epistolam Augustinianis verbis exposueriat. Denique falsum est, quod Adamus scribit pag. 612, dixisse Augustinum suam de prædestinatione sententiam non esse populis prædicandam. Quodve summæ falsitatis est, id probans ex cap. 15 de Dono perseverantiæ : etenim ibidem per plura capita inculcat, et prædicandam esse sententiam de gratuita prædestinatione, et modum quo citra codicem conturbationem prædicari possit, assignat. Auditor sanctus doctor ita inchoans cap. 14 de Dono persev. : « Sed aiunt prædestinationis definitionem utilitati prædicationis adversam. » Audin', Adame, illam sententiam fuisse Semi-Pelagianorum, quos ibi rejicit sanctus Pater, quam satis negligenter, ut mitius loquar, eidem affricas. Accipe interim Augustini responsum : « Quasi vero adversata sit Apostolo prædicanti. Nonne ille Doctor gentium in fide et veritate prædestinationem toties commendavit, et verbum Dei prædicare non destitit? »

Hæc nobis scribentibus opportune S. D. N. Clemens X pro Augustino sententiam pronuntiavit, aureis plane characteribus imis præcordiis incidendam. Etenim in diplomate raro ac singulari, dato die 18 Decembris, anno 1671, quo universis Christi fidelibus festa sancti Augustini die nostræ familiæ templa adeuntibus, ibique pie supplicantibus plenariam indulgentiam impertitur, hæc habet : « Itaque eximia, omnisque humanæ laudis præconium longe super-gressa sancti Augustini episcopi et confessoris, Ecclesiæ doctoris præcellentissimi, qui Spiritu Dei plenus hæresum errorumque tenebras tanquam fulgentissimum Christianæ eruditionis jubar profundissimis, simulque sole clarioribus scriptis profligavit, et hominum corda eo, que ipse ardentissime flagrabat, charitatis igne succendit, decora grato devotoque mentis affectu recolentes, » etc. Hac apostolicæ sedi sententia honorificentissima, gravissima sanctissima

que omnes a quibusconque adversariis Augustinianis libris objectæ nubeculæ fugantur penitus ac dissipantur. Hoc diploma in forma Brevis, ut aiunt, exaravit illustrissimus D. Joannes Gualterius Slusius, spectatæ doctrinæ præsul, urbi et orbi notissimus, Clementi X pont. max. a secretis brevium. Illud vero apostolicæ cameræ typis excusum ad eundem summum pontificem detulit illustrissimus D. Josephus Eusanus apostolici sacrarii præfectus, idemque Augustinianæ gentis decus, quam uti olim in suggestu et scholastica cathedra illustravit, ita eandem continuis propemodum beneficiis exornat; detulit, inquam, laudatum Breve die 24 mensis ejusdem, hora 14, cum summus pontifex sacrosancta mysteria peregisset. Horum autem lectores præmonitos volui, ne quis postea diploma illud a pontifice nec visum nec lectum comminiscatur, quemadmodum de altero diplomate ab Alexandro VII ad Lovaniensium dato, in quo sanctus Augustinus ejusque doctrina eximie commendantur, quidam recentior conceptu juramento publicavit, cujus quidem hominis voces inferius capite 6 castigamus. Hæc quidem Clementis X litteræ quotannis pro Augustini solemnibus de more, qua late per orbem Augustiniana respublica colonias deduxit, populis exponentur, ac magni doctoris ex apostolici oris sententia sole clariora scripta apparebunt, nullusque posthac non falsas ac prorsus inanes illius recentioris voces intelliget, qui ausus est blaterare sancti Augustini libros esse tenebris ac nubibus obductos, dum ex apostolicæ sedis oraculo sole clariores elucet.

Omitto consulto plura sanctorum Patrum testimonia, quibus Augustinus ab objecta obscuritate vindicator; illa enim producam in calce hujus operis, et quidem nobilissima. Hic tamen sancti Prosperi verba in præsentem repetere juvat in præfatione ad excerpta Genuensium, initio cujus hæc ait: « In libris beatæ memoriæ Augustini episcopi, etc., si aliqua vos morabatur obscuritas, decurrere debebatis ad Patrem luminum, a quo descendit omne datum optimum et omne donum perfectum, et a quo datur spiritus sapientiæ et intellectus. » Hæc autem dixit, non quod putaret Augustini dicta esse obscura, sed quod ob minutam intelligentiam illis ad quos scribit obscura visa erant: nam hisce plane verbis illud opus concludit: « In quibus nulla est obscuritas, si de fide prædestinationis et gratiæ Dei, ex qua est omnium honorum origo, perseverantiaque meritum, hoc teneatur quod habet veritas. » Ipse Augustinus, in fine libri de Gratia et libero arbitrio, hæc serio lectoribus inculcavit: « Repetite assidue librum istum, et si intelligitis, Deo gratias agite; ubi autem non intelligitis, orate ut intelligatis, dabit enim vobis Dominus intellectum. » Et de eodem volumine loquens initio libri de Correctione et gratia: « Semel lectum, inquit, nullo modo arbitremini satis vobis innotescere potuisse. Si ergo eum fructuosissimum habere vultis, non vos pigeat relegendo habere notissimum. » Volo autem Prospero supparem producere doctissimum

A Galliarum præsullem, qui gravi sententia Adami scriptoris Galli præposterum de Augustini scriptis iudicium perculit, ut pateat allata ab adversario argumenta nihili fieri ab eruditis viris. Illustrissimus Joseph Maria Suaresius, episcopus Vasionensis, in dissertatione priori de Chronologia operum sancti Augustini, hæc ait: « Sed quod sanctissimus Petrus apostolorum princeps de coepostoli sui sancti Pauli sensit Epistolis, usurpare de operibus sancti Augustini audeo, scilicet in illis sanctum loqui Patrem de his in quibus sunt quedam difficultia intellectu, quæ indocti et instabiles depravant, sicut et cæteras Scripturas, ad suam ipsorum perditionem. Nec enim auctoris ulla id accidit culpa, sed lectorum vitio, qui sive minus perspicaces, seu vagis imbuti prius erroribus, B ordinem potissimum librorum et disputationum ignorant, mentem acutissimam et sanissimas sententias doctissimi Patris assequi non potuerunt; ex φιλανθία occæcati sibi nebulas offundunt, et inania portentia comminiscuntur. » Hæc quidem ille ante triennium scripsit, cujus sententia tanto præsule digna priori huic capiti finem imponet.

CAPUT II.

Recentiores accusant eandem sancti Augustini doctrinam antilogiæ. Rejiciuntur.

Graviorem alteram injuriam iidem scriptores Augustino inferunt: inquit enim eundem sanctum doctorem tot tantisque antilogiis laborare, ut ex illis prægrande satis volumen possent consarcinare. Accusationem ipsorummet verbis recitabo. Adamus, cap. 6, pag. 614, hæc citra pudorem eructat: « Mihi licet addere quod si diversas sancti Augustini sententias in hac materia colligere vellem, corpus quoddam ex diversissimis partibus coaptarem. Uno loco dicit nostram salutem absoluto decreto esse definitam, alibi nihilominus affirmat pendere illam a nostra voluntate; præscientiam esse posteriorem decreto reprobationis, et esse item anteriorem; nostra libertate gratiam adimpleri, et libertatem in usum a gratia deduci; gratiam esse victricem, sed et eidem nostram libertatem resistere; solum peccatum originis plures in damnationem perpetuam conjicere, et homines damnari ob propria tantum delicta et libertatis rebellionem. Illic arma sumpsit contra gratiam, et hic eandem evexit. Hinc concludo quod si mihi non licet dicere, sanctum Augustinum in variis suorum librorum locis sibi contradixisse, saltem fas est mihi credere ipsius doctrinam esse intricatissimam, cum nulla reperiri possit intricatio, quam quæ sibi ipsi repugnare videtur. » Ita recentior sancti Augustini defensor. Hæc eo collimant ut summum Ecclesiæ magistrum omni prorsus exuant auctoritate. Quotusquisque enim est qui credat viro illi qui nec sibi credit? Certane mihi erunt illa quæ ipsimet auctori incertissima visa sunt? Ubi et divisio ac sententiarum varietas est, inde procul veritas degit, quæ, cum una sit, nequit in partes dividi. Qui opposita docet, nihil sane docet, eumvero diruit ædificatque. Solus error

sibi nec cohæret nec constat. Quod si vera sunt, quæ A adversarius Augustino objicit, erit Augustinus impostor et mendax, et dum de uno in aliud transilit immemor eorum quæ dixerat, et tibiam sibi et cervicem frangit. Si Augustinus usque adeo antilogis scateat, ut quodlibet potius enigma intelligas quam veram ejus germanamque sententiam expisceris; si obscuris verborum involucris veritatem, quam explicandam susceperat, implicuisse credendus est, quo jure quoque titulo Clemens VIII in maximis illis de auxiliis divinæ gratiæ litigiis unum Augustinum consulendum jussit, a quo veritatis secreta pelerentur? Pessimo sane consilio in obscuris lucem, et inter secum invicem pugnantes Augustini sententias dissidia componendi modum quæsisisset.

Pelagiani olim, ac postea Semi-Pelagiani, eandem B calumnias in Augustinum projecere, quorum verba alibi data sunt, eos autem acerrime reprehendit sanctus Prosper contra Collatorem cap. 41, ut nihil ab Adamo contra sanctum doctorem proponatur, quod non ex veteram ejusdem hostium ore prodierit, quos tamen omnes brevi illo dicto Augustinus confutavit: « Hinc est quod sententias meas inter se contrarias putas, vel putari cupis, tanquam improbem quod ante approbaverim, aut amplectar quod anterespuerim. Audi ergo apertam sententiam meam, et intellige vel sine intelligere alios, non offundendo caligines nebulosæ disputationis serenitati sincerissimæ veritatis. » Lib. v, contra Julian. cap. 9. Et quidem Augustino quid commune cum reliquis accidit, qui ob singulare ingenium supra cæteros doctrinarum copia evecti scholarum magistri evasere. Etenim sectatores, cum certatim diligentiolem operam in sectæ patrono legendo ponere studeant, suo tamen plus nimio ingenio indulgentes, diversa docendo magistros in contradictionis suspicionem trahunt. Hoc Aristoteli, hoc Platoni contigit, hoc sancto Thomæ postea ac Scoto nobilissimarum scholarum principibus accidit, toties discipulis de præceptoris mente acerrime inter se conflictantibus. Nullus tamen sectatorum summis illis viris contradictionis crimen impingit, sed quæ ab adversariis adducuntur, congruis interpretamentis explicare conantur. Quare cum Augustinus librorum copia, doctrinæ subtilitate, et, quod caput est, argumentorum prope contrariorum pertractatione cæteros longo post se intervallo reliquerit, eidem etiam D periculo proximus factus est, nempe ut contraria docuisse credatur, dum a contrariis ac sibi invicem repugnantibus scriptoribus certatim sibi favens publicatur. Maligni tamen ac irreligiosi prorsus lectoris sit, affirmare tantum doctorem contraria docuisse. Verum Adamus haud iis scrupulis perstrictus clamat pag. 590, « Augustinum theologorum scholas in partes, ac doctores in factiones divisisse. » Erras: nam e contra potius diversæ scholarum ac doctorum factiones Augustini doctrinam in contrarias partes dilaniarunt: etenim dum ad Augustinum legendum præoccupatis animis accedunt, nec ejus uti volunt magisterio, sed patrocinio, suas opiniunculas

A maximo Ecclesiæ doctore audacter affricant. Quis enim recentiorum ea mente sancti doctoris volumina aperit, ut ejurata etiã propria opinione, unius Augustini sententiæ inhærendum sibi decernat? Sed velit nolit, Augustinus in partes vel machinis trabendus est, atque Ecclesiæ magister, si superis placet ipsorum discipulus publicandus.

Hanc eandem accusationem prosequens adversarius c. 6, pag. 611, inquit: « Ostendimus etiam sanctum Augustinum in hac materia tunc sententiam mutasse. » Citat autem in margine cap. 3 de prædestinatione sanctorum. Verum semel tantum se mutasse sententiam sanctus doctor ibidem scribit; nam initium fidei ex nobis, non ex Deo esse olim arbitrabatur, quem postea errorem re melius ex Apostolo cognita repudiavit. Quæ tamen mutatio sententiæ non vitio, sed laudivilli deputanda est, cum ab errore ad veritatem deflexerit; imo revelante Deo eam se priorem opinionem exulisse scribit cap. 4: « Ecce inquit, quare dixi superius hoc apostolico præcipue testimonio etiam me ipsum fuisse convictum, cum de hac re aliter saperem, quam mihi Deus in hac questione solvenda, cum ad episcopum Simplicianum, sicut dixi, scriberem, revelavit. » Sapiens igitur vir Deo revelante monitus sibi erranti contradixit, et priori errore posteriori sententia emendato, unam esse voluit, imo fecit de gratia ac prædestinatione doctrinam in omnibus sibi cohærentem. Scimus tamen de Augustini sententia theologos inter se digladiari; at ii ipsi certatim sacras litteras sibi faventes C producunt, neque minore contentione de Scripturæ quam de Augustini sensu decertant. Porro quis eo dementiæ impetu feratur, ut dicere ausit sacri codicis sententias esse intricatissimas, turbas Ecclesiæ dedisse, doctos viros in factiones divisisse, aliave similia, quæ de Augustino Adamus divisisse? Non defuere tamen nebulones, Christianæ religionis hostes, qui sacras litteras contradictionis arguerent, quos cæteros inter refellit sanctus Augustinus in libro de Consensu evangelistarum.

At quæ adversarius ad Augustinianas antilogias suadendas adducit, futilia prorsus sunt, vixque citra nauseam repeti possunt. Opponit enim primo loco Augustinum docuisse nostram salutem absoluto Dei decreto definitam esse, et alibi tradidisse eam nihilominus a nostra voluntate pendere. At hæc ipsa est sancti Thomæ sententia, quam non solum sectatores, sed melioris etiam notæ theologi subscribunt, dicentes gloriam in intentione absoluto Dei decreto prædestinatis præfixam fuisse, at in executione ab eorundem meritis pendere; de qua re Augustinus lib. de Grat. et lib. arb., cap. 18, ubi quærit quomodo vita æterna detur nostris meritis tanquam præmium, et simul detur ex gratia nulla merita supponente. Alteram contradictionem opponit, nempe docuisse Augustinum præscientiam esse posteriorem decreto reprobationis, et esse etiam anteriorem. Sed debuisset hic recentior indicare libros et capita ubi hæc Augustinianas antilogias notasset: neque enim tantæ

Dei virum illum putamus, ut dicenti et nullo testimonio probanti credere debeamus, in re præsertim gravissima, ubi sanctorum doctrinam atque auctoritatem in quæstionem trahit. Interim dicimus falso asseri sanctum Augustinum posuisse reprobationem ante demeritorum præscientiam; nota est illa ejusdem sententia toties repetita: « Bonus est Deus, justus est Deus, potest sine bonis meritis liberare, quia bonus est; non potest sine malis meritis damnare, quia justus est. » Hinc contra Pelagianos probat Deum futurum injustum, si rejiceret a gloria pueros nulli peccato obnoxios, idque fere ubique præstat in opere posteriori contra Julianum, et in priori etiam lib. III, cap. 4 et 12; serm. 14 de Verb. Apost., et epist. 106. Nec ullum locum dabit adversarius ubi doceat Augustinus reprobari quempiam a Deo, cujus nullum Deus demeritum præviderit. Addit tertio loco tradere Augustinum, « A nostra libertate gratiam compleri, et a gratia libertatem in usum deduci. » Sed hæc bene inter se conveniunt: nam sola gratia non ponit actum bonum in nobis, sed una cum libera voluntate, quam ipsa præmoveret et in actum deducit: unde ex gratia et libero arbitrio fit completum principium actuum bonorum, ita tamen ut libertas gratiæ ancilletur. Et sane cum sine gratia nihil fieri possit prout oportet ad salutem, a sola gratia humana libertas in bonum et meritorium usum agi potest. Non do Augustini textus, quia res in omni schola est manifesta, licet de modo quo illæ motiones fiant disceptetur. Primum legi potest in Augustino sermo 13 de verbis Apostoli, cap. 11, § *Agnosce quid possas*, etc., ubi inter alia scribit: « Si non esses operator, ille non esset cooperator; » lib. II de peccatorum Meritis, cap. 5, et alibi. Alterum vero in omni pagina librorum contra Pelagianos, ubi catholicum illud dogma semper inculcat, nihil boni meritorii fieri posse sine gratia.

Quarta sequitur objecta Augustino contradictio: « Gratiam esse victricem, sed et eidem nostram libertatem resistere. » At de eadem gratia in individuo nunquam hoc Augustinus somnavit, ut eadem simul et vinceret libertatem, eamque sibi subderet, et nihilominus a libertate rejiceretur; si enim rejicitur, jam non est victrix, sed victa repellitur. Quod si de diversa ac distincta gratia ea Augustinus dixit, omnis contradictionis umbra ab ejusdem dictis procul abest. Sane recentiores pleno ore affirmant gratiam congruam semper esse victricem, non congruam vero repulsam pati a libero arbitrio, quod et eorum antagonistæ de gratia prædeterminante et pure sufficienti tradunt; quæ si contradictionem involvunt, publicæ gratiæ agendæ Adamo erunt, qui universos scholasticos ab inveterato errore liberaverit. Itaque cum Augustinus scribit lib. de Prædestinatione sanctorum, cap. 8: « Hæc itaque gratia, quæ occulte humanis cordibus divina largitate tribuitur, a nullo duro corde respuitur; » cum eandem dicit movere *indeclinabiliter, insuperabiliter, invictissime*, cap. 12 de Corrept. et grat.; *efficacissimis virtibus*, lib. de Grat. et

A lib. arb., cap. 10; *occultissima, efficacissima potentate*, lib. I ad Bonif., cap. 20: cum, inquam, sanctus doctor his aliisque epithetis victricis gratiæ energiam exprimit, de congrua et efficaci accipiendus est; at cum debili cuidam gratiæ nostram libertatem resistere tradit, ut patet ex lib. I, quæst. 2, ad Simplicianum, ex cap. 9 de Prædest. sanctorum, ubi ait: « Ex duobus ætate jam grandibus impiis cur iste vocetur, ut vocantem sequatur, ille autem aut non vocetur, aut non ita vocetur, ut vocantem sequatur, inscrutabilia sunt judicia Dei; » palam fit quosdam vocanti Deo resistere quæ etiam ex cap. 11 de Corrept. et grat. deducuntur, cum adiutorium ministratum angelis ante lapsum dari etiam in statu naturæ lapsæ quibusdam, aliis in penam peccati non dari scribit; cum inquam, ista docet, de altera gratiæ specie debili, incongrua et remote sufficienti loquitur, unde nulla hic contradictionis suspicio Augustinum tangit.

Quinta contradictio est: « Plures damnari ob solum peccatum originis, » et item docet, « homines non damnari nisi ob peccata personalia, et propriæ libertatis rebellionem. » Non ita est, Adame. Docet Augustinus pueros decedentes sine baptismo damnari ob solum peccatum originis, majores vero natu homines, et propter peccatum originis, et propter alia, quæ ipsorum malitia superaddidit; in quibus nulla contrarietatis umbra conspicitur. Audiatur sanctus doctor lib. de Corrept. et grat. cap. 13: « Hi ergo qui non pertinent ad istum certissimum et felicissimum numerum, pro meritis justissime judicantur. Aut enim jacent sub peccato quod originaliter de generatione traxerunt, et cum illo hæreditario debito hinc exeunt, quod non est regeneratione dimissum, aut per liberum arbitrium alia insuper addiderunt, arbitrium, inquam, liberum, sed non liberatum, liberum justitiæ, peccati autem servum, quo voluntur per diversas noxias cupiditates, alii magis, alii minus, sed omnes mali, et pro ipsa diversitate diversis supplicis judicandi. » Rursus quomodo ii quibus in baptismo dimissum est peccatum originale possint dici ob peccatum originale relictum in massa perditionis, tradit sanctus doctor cap. 7, et nos inferius dicemus, ubi de erroribus Augustino objectis sermonem instituemus, et certe hi nullo pacto damnari possunt ob reatum peccati originis, et de his loquitur Augustinus, dum ait neminem damnari nisi ob propria erimina.

Sextam contradictionem ita efformat: « Hic arma sumpsit Augustinus contra gratiam, et alibi eandem evexit. » At nullum Augustini verbum proferenti non ita facilem assensum damus. Ubinam Augustinus contra divinam gratiam arma induit? ubinam illi injuria fuit? quo verbo illam vel tantillum læsit? Sane in libris contra Manichæos de humani arbitrii libertate exaratis, nondum exortis Pelagianis, divinæ gratiæ mentionem fecit, illiusque ad juste pieque vivendum necessitatem memorabili dicto pronuntiavit, ac si futuros ejusdem gratiæ hostes prævidisset

Quare lib. 1 *Retract.*, cap. 9, recitatis pluribus textibus ex libris de Libero Arbitrio, in favorem gratiæ concludit : « Ecce quam longe antequam Pelagiana hæresis exstisset, sic disputavimus, velot jam contra illos disputaremus. » Hinc cum in libro primo ad Simplicianum multa pro libero arbitrio dixisset, illud tamen gratiæ subjectit, non supra eandem extulit, unde lib. de Prædest. Sanctorum, cap. 4, ait : « In cujus quæstionis solutione elaboratum est quidem pro libero arbitrio voluntatis humanæ, sed vicit Dei gratia. » Ergo si Augustinus vel eum pro defensione liberi arbitrii decretoria arma tractabat, gratiæ victoriam dabat, ubinam contra illam gladium eduxit?

Harum quidem contradictiones sententiarum Augustino recentior ille scriptor opponit, qui tamen haud ausus est tantum erroris Augustino affricare, sed cum hoc illi in religionem veniret, adjecit : « Hinc concludo quod si mihi non licet dicere sanctum Augustinum in variis suorum librorum locis sibi contradixisse, saltem fas est mihi credere ipsius doctrinam esse intricatissimam, » etc. Non ait, *Hinc concludo, cum mihi non liceat dicere, etc.*, sed quasi subdubitans, liceatne sibi Augustinum contradictionis incusare, si mihi, inquit, non licet. At nec primum tibi licet dicere, neque alterum fas est credere, nempe doctrinam sancti Augustini esse intricatissimam, insigni enim nota præclarissimi Ecclesiæ magistri libros afficis, quam tuo Suario vel Vasquio inferri a quopiam minime patereris. Crede mihi, haud tibi licitum est tam abjecte de Augustino sentire. Quid enim irreligiosius fieri potest quam Augustinum veluti multiformem in sentiendo Protheum inducere, modo affirmantem, modo negantem, modo album, modo nigrum, tot in eadem scena colurnos subinde mutantem? Non igitur contrarius sibi est Augustinus, sed Adamus contra se pugnat, qui cum in libro inscripserit titulum : *Calvinus sancti Augustini armis destructus*, mirabili constantia affirmat cap. 4, pag. 596, scripta sancti Augustini non esse satis apta ad exarmandos Calvinistas. Unde lepida magni doctoris sententia, lib. 5 contra Julian. cap. 5, hocce caput claudamus : « Non sunt ergo, inquit, verba mea inter se contraria, quamvis te patiantur, vel non intelligendo, vel alios intelligere non sinendo contrarium. » Additque : « Tu ergo, qui in me quasi sententias inter se pugnantes notasti, et momordisti, expone quemadmodum tibi ipse constiteris, nec tibi ipse restiteris. »

CAPUT III.

Recentiores sancti Augustini doctrinam contra Pelagianos excessus insimulant.

Nonnulli scriptores recentes, qui de re theologica libros edidere, cum sancti Augustini auctoritate nimium se premi sero jam tandem sentiant, illamque palam rejicere reformident, ne eo in campo hostibus qui Augustini nomen ubique inclamant, cedere videantur, novo crimine sancto doctori impacto, eidem se subducere conantur : iniquant enim Augustinum,

A æstu disputationis abruptum, « excessisse lineas necessariæ veritatis, ut ait nimia quædam severitas et iniqua vexatio, quæ medium illud in quo veritas sedet transgredi jubet, si præeat Augustinus. » Verba Ananati sunt lib. VIII sui Augustini, cap. 2, pag. 862. Adamus hunc capiti septimo titulum dedit : *Sanctum Augustinum pernisisse se nimium abrupti æstu disputationis contra Pelagianos, et longius quam volebat prætergressum esse. Celebre sancti Bonaventuræ dictum hac de re explicatur*, pag. 616. Quas voces Moraines, Decampsius cæterique recentiores integras reddunt. Neque vero semel iterumve hoc Augustino contigisse putant, sed in omnibus fere suis contra Pelagianos disputationibus. Inire quidem hanc facilitatam evadendi viam, ne in Augustino interpretando diutius ingenia macerarent. Verum nil moderni isti Augustini censores producunt, quod Pelagiani ac Semi-Pelagiani ante duodecim sæcula sancto doctori non opposuerint. Julianus Pelagianorum insolentissimus hoc Augustino vitium objiciens dicebat : « Si quis aut liberum in hominibus arbitrium aut Deum esse nascentium conditorem dixerit, Coelestianus et Pelagianus vocatur. Ne igitur vocentur hæretici, sicut Manichæi, et dum falsam verentur infamiam, verum crimen incurrunt, instar ferarum, quæ circumdantur pinnis, ut cogantur in retia. » Apud Augustinum lib. II de Nuptiis et concupiscentia, cap. 3, quam a se et cæteris catholicis calumniam erudite ibidem sanctus doctor excessit. Hoc ipsum Semi-Pelagiani publicabant, ut ejusdem auctoritatem convellerent. Hæc sunt Cassiani verba, cap. 11, collat. 13 : Multi enim singula hæc credentes, ac justo amplius asserentes, variis sibi que contrariis sunt erroribus involuti. » Idem habet Faustus lib. I, cap. 1, 6 et 17. Et hi quidem uti impudentissimi oblocutores acriter reprehenduntur in epistola quam Coelestino papæ recentiores quibuscumque disputantibus ascribunt : « Quia nonnulli, inquit, qui catholico nomine gloriantur, in damnatis autem hæreticorum sensibus, seu pravitate sive imperitia demorantes, piissimis disputatoribus obviare præsumunt, et cum Pelagium atque Coelestium anathematizare non dubitent, magistris tamen nostris tanquam necessarium modum excesserint, obloquuntur. » Ut sit nimia quædam recentiorum animositas, damnata convicia iterum in Augustinum pleno ore eructantium. Et quidem Augustinus, cum universa abs se exarata volumina censoria severitate corrigeret, atque in laudandis Platonis modum se excessisse ingenue fateretur lib. 1 *Retract.* cap. 1, tot in expugnandis Pelagianis excessus suos non animadvertit, eam forte censuram recentioribus relinquens, quam uti appendicem *Retractionum* libris apponerent. Sane hoc clypeo se munit Calvinus contra Patrum testimonia. Illius verba sunt apud Taperum art. 7 de Libero Arbitrio : « Græci, et præ aliis atque inter eos singulariter Chrysostomus, in extollenda humanæ voluntatis facultate modum excessere. » Et licet quandoque ægre tulerit hunc excessum a Pighio in Augustino

quoque culpam, attamen eodem vitio Augustinum A etiam laborasse eadem audacia commentus est, scribens quod « ne Augustini quidem sententia per omnia recipienda est. » Quibus palam significavit plus aliquando sanctum doctorem dixisse quam veritati, se iudice, congruebat. Profecto si excessus isti, et quidem juxta adversarios satis in Augustino frequentes, admittantur, eidemque vitio alii quoque Patres subjiciantur, nullo propænodum sanctorum testimonio hæretici convinci poterunt; ubi enim aliqua Patrum sententia se premi senserint, excessisse eosdem clamabunt, qua ratione omnium veterum auctoritas labascit, et omnis ad heterodoxos convincendos via præcluditur.

§ I. *Quid nomine excessus recentiores intelligant inquiratur. Sanctorum Thomæ ac Bonaventuræ testimonia eisdem non suffragari. Excessus perperam Augustino objici.*

Si recentiores interrogemus quid Augustinianorum excessuum nomine intelligant, respondet Adamus, pag. 626, Augustinum *ultra veritatis limites excurrisse nimio disputationis æstu accensum, visumque hæreticis favere*. Addit Annatus, pag. 862 : *Ut sit nimia severitas et iniqua vexatio, quæ medium illud in quo veritas sedet transgredi jubet, si præeat Augustinus*. Fatentur tamen non ob hoc Augustinum mentitum esse, sed, ut egregie Moraines interpretatur, *INSOLENTER loquendo quidem, ut sentiebat, sed æstu disputationis et vehementia spiritus ad alterum extremum interdum declinasse INTELLECTU ÆQUE AC VERBIS, quod non est mentiri, sed FALLI, ET DICERE FALSUM sine mendacio*. Disp. 40 Anti-Jansenii, sect. 6, num. 65. Igitur si non mendacii, falsitatis tamen apertæ reus Augustinus apud recentiorum tribunal convincitur. Quo vero iuste se ita de Augustino judicasse persuadeant, nonnullos nec infirmi subsellii theologos in testes vocant, qui dixere sanctum doctorem contra Pelagianos disputantem excessisse, quorum verba cap. 5 ex professo examinabimus; de sanctis Thoma ac Bonaventura (hos enim illi opponunt) pauca hic adnotamus. Cum sub Augustini nomine legeretur a prioribus scholasticis liber sancti Fulgentii de Fide ad Petrum, in cuius cap. 27 asseritur pueros cum solo originali peccato defunctis ignis sempiterni supplicio puniri, sanctus Thomas verba *ignis ac supplicii, etc.*, large accipienda esse dixit, quæst. 5 de Malo, art. 2, ut ponatur species pro genere; addens : « Ideo autem sancti tali modo loquendi usi sunt, ut detestabilem redderent errorem Pelagianorum, qui asserebant in parvulis nullum esse peccatum, nec eis pœnam aliquam deberi. » Sanctus Bonaventura etiam idem testimonium, quod Augustinianum putavit, explicans, dixit quod ea posuit Augustinus *plus dicens, et minus volens intelligi*, in quibus verbis triumphum sibi canunt adversarii. Insigne dictum appellatur ab Adamo, in titulo cap. 7. Eadem verba Annatus, lib. viii, c. 2, grandioribus characteribus expressit, quo statim legentium oculos implerent; hinc clamat Adamus : « Quid reponent nostri adver-

sarii contra duos illustres Ecclesiæ doctores sanctum Thomam et sanctum Bonaventuram, qui hosce excessus in libris sancti Augustini confessi sunt? » Pag. 629. Erigat utramque aurem Adamus, audiatque quid reponamus. Vos Augustinum in excessus prolapsum dictitatis, quod est, veritatis limites prætergressum fuisse, *intellectu æque ac verbis, quod non est mentiri, sed falli*, quæ Morainii confessio est; at Seraphicus Doctor excessum illum non intellectui, sed verbis tantum Augustini deputavit, *plus dicens*, inquit, *minus volens intelligi*, quod est, sanctum Augustinum non mente, sed verbotenus solummodo, non reapse, sed apparenter citra ullam falsitatem expressiori quodam vocabulo usum, nempe *ignis* ad infantium pœnas explicandas, cum tamen id ex Seraphici opinione haud ille mente sentiret. Adversarii autem Augustinum INTELLECTU ÆQUE AC VERBIS falsum tenuisse contendunt.

Qua vero ratione eos Bonaventuræ testimonium juvet, plane non video, cum quam Augustiniana menti falsitatem ipsi important, ab eadem Seraphicus procul amoveat. Non est igitur cur illius celeberrimi doctoris suffragium jactetis; ille enim, quod ad Augustini excessus pertinet, nullo pacto vobiscum concludit. Sed neque sancti Thomæ dictum vobis suffragatur : nam dum dicit Augustinum *large locutum*, indicat illum expressius tantum verbum adhibuisse, non eundem veritatis lineas prætergressum. Large accipiendum verbum illud affirmat, qua ratione ab Augustino acceptum credidit. Et enim ut dicatur Augustinus *ultra veritatem processisse* (quo modo excessus illius explicat Adamus pag. 626), stricte, presse ac omnino rigore dicendus foret sumpsisse nomen illud *supplicii*, itemque *gehennæ, cruciatus*, etc.; alias si large accepit, intra veritatis cancellos sese cohibuit. Igitur sancti illi doctores contra recentiorum placita adeo aperte stant, ut mirum sit adeo inconsiderate juxta ac secure contra Augustinum adduci, atque in eorum verbis tantos ab Adamo rumores toto capite septimo excitari. Illud vero minime omittendum est, penes unicam dictionem et semel tantum asseri ab illis sanctum Doctorem expressius locutum. At quo crimine se involvet ducentorum et amplius voluminum scriptor, si verbum non ita proprie semel tantum usurpavit? Sed hic adversarios rogamus verbone uno tantum tenuis docuerit Augustinus prædestinationem ante prævisa merita, libidinem esse malam, legem veterem sine Redemptoris gratia reos tantum facere, non esse absque gratia veras virtutes in infidelibus, in quibus aliisque plurimis excessisse illum publicant? Haud equidem credo id eos affirmaturos, cum sanctus doctor non solum pluribus argumentis eas sententias stabilire conatus sit, sed universas quoque summi ingenii vires ad easdem persuadendas exeruerit, imo et quasdam uti catholicas habendas esse contenderit. Non hoc est, boni homines, *plus dicere, et minus velle intelligi*; non hoc est *large* unica tantum voce, et semel quidem uti; sed quid sit, jam

puto, vos videtis, dum sanctorum Thomæ et Bonaventuræ suffragiis destituti convincimini.

Risum sane mihi movent lepida exempla recentiorum Augustini excessus explicantium, imo forte excusantium: «Uti viridarii plantam erecturi, in oppositam partem eandem flectunt, non quod eo in situ stare illam volunt, sed ut facilius in rectitudinem attollatur, ita pariter Augustinus, inquit Moranius, disp. 19, num. 35, disputando contra Pelagianos, qui cum nimis extollerent vires naturales liberi arbitrii, affirmarentque sufficere sine gratia non modo ad virtutes naturales quascunque, sed etiam ad salutem, Augustinus ut illos ab eo errore abducat, in contrarium extremum æstu disputationis abripi interdum videtur.» Cum quo concinens idem Adamus scribit, cap. 7, pag. 631, «Augustinum suos hostes in extrema periculosa coniecisse, non ut eos ibi relinqueret, sed ut eosdem ad mediocritatem, unde illos hæresis abstraxerat, revocaret.» At quis nesciat futurum fuisse eo pacto Augustinum ineptum prorsus atque imprudentem disputatorem, si toto cælo oppositam sententiam contra Pelagianos propugnasset, quo ab errore illos reduceret? Etenim cum omnia illi libero arbitrio darent, nullo gratiæ loco servato, illam e diametro Augustini sententiam, qua per excessum nihil libero arbitrio concedere, sed omnia in jure gratiæ reponere videbatur, obstinatissime subscribere recusasset. Longe melius fecisset Augustinus, si quædam libero arbitrio et quædam gratiæ etiam dedisset, ut illos ab errore removeret: facilius enim quisque ab extremo ad medium, quam ad extremum alterum propellitur. Hinc sanctus Thomas superius dixit Augustinum *large locutum*, non ut ea locutione hæreticos in suam sententiam traheret, sed ut hæreticorum errorem redderet catholicis magis detestabilem. Ita si recentiores veterem opinionem de auxiliis exuere cogerentur, facilius descenderent in sententiam moraliter arbitrium prædeterminantem, quam in illam quæ physicam prædeterminationem astruit, hanc enim nimium odere. Ridendæ etiam veniunt causæ ab adversariis assignatæ, quæ Augustinum in excessus illos impulere. Hæc loquitur Adamus, pag. 624: «Ipsius corporis temperamentum, ipsius genium, ipsius eloquentia, veritates dei pertractandi modus eidem familiaris, magnus erga Platonicos amor, quorum excogitata plerumque altiora sunt, odiumque in omnes veritatis hostes Augustinum in propositiones adeo apparenter insolentes coniecere.» Afros fervidioris naturæ sub cælo calidiori novimus, at an Augustinus calido temperamento fuerit, unus Adamus sine teste affirmet; ego quidem non ignoro sanctum doctorem minus frigoris patientem fuisse ex epist. 227, at pacato animo et sedato stylo contra hæreticos strinxisse compertum est, uti mox demonstrabo. Interim mirari licet Augustini genium homini post duodecim sæcula ab illius obitu viventi tam exacte innotescere potuisse! Sed nec eloquentia illorum exc-

suam origo dicenda est: etenim si Augustinus e rostris contra Pelagianos declamasset, more rhetorum non tam rationum momentis quam verborum copia insultans, utcunque hyperbole, hoc est, veritatem sententia excedente uti potuisset, ac nonnulla per exaggerationem addere, quæ oratorum licentia est. At cum dogmata, quæ per excessum Augustino excidisse dicunt, tot argumentis confirmari, atque ex sacris arcanis petitis testimoniis tanto conatu stabiliverit, ut sexcentos et amplius versus eisdem suadendis non semel exaraverit, haud equidem vanam oratoris pompam per hyperbolem affectasse dicendus est, sed potius ipsas periodos, imo verba ipsa satis mature ponderasse, uti rei dignitas, tantique doctoris gravitas et sapientia exigebant. Porro et illud ridiculum est, ex *Platoniorum amore* Augustinum in eos excessus prolapsum. Impense quidem Augustinus Platonicos coluit, atque in eorum scriptis summa cum laude versatus fuit, quod ex libris contra Academicos exaratis intelligitur. At quomodo ex eorum lectione in disputationibus de divina gratia ultra lineas necessariæ veritatis exundaverit, ne suspicari quidem possumus; imo nec id Adamo, licet audacter affirmanti, cognitum fuisse puto. Quæ enim gratiæ virtus ex Platonicorum libris habetur? Nisi malit impetum illum disputandi Augustino, ut ait, familiarem e Platonicorum schola derivasse, quod cum ex eorum libris nec Plotinus, nec Philo, nec Ficinus tradiderint, ab ipso Adamo id comprobandum est, veteris Academiæ libris excussis. Sed neque excessus illi ex odio, quo Augustinus veritatis hostes prosequeretur, originem habuere: nam sanctus Pater, cum contra hæreticos scribebat, omnes odii causas se procul habere protestabatur. Nullus contra Augustinum neque infensor, neque infestior Juliano hostis insurrexit, ut plane universum Pelagianorum virus unius Juliani ore in Augustinum eructatum fuisse videatur. At non solum ultra odium styli contra eundem Augustinus strinxit, verum etiam hæc amorem erga hostem et quidem maximum experimentia scripsit lib. 1 contra Julianum, cap. 7: «Ego quidem pro dilectione quæ mihi est erga te, quam Deo propitio quibuslibet conviciis ab sit, ut de medullis mei cordis extirpes, mallet, fili Juliane,» etc. Quare cum omnes excessuum causas, quas in Augustino Adamus indagavit, sanctus doctor procul habuerit, longe etiam ab excessibus idem collocandus venit.

Instat Adamus cap. 16, pag. 760: «Quando Augustinus defendit libertatem contra Manichæos, videtur gratiæ necessitatem destruere; cum vero pro gratia contra Pelagianos decertat, libertatem evertere.» Et pag. 632, in fine cap. 7, miratur quosdam «nunquam scivisse ipsamet sanctum Augustinum hunc sui spiritus impetum in pluribus suorum librorum locis confessum fuisse.» Libeat hic cum Augustino exclamare: «Quis non exspectet sapientiam disserentis, qui fidem cognoverit mentientis?» lib. iv contra Julianum, cap. 8. Quid enim frequen-

Uus a Pelagianis Augustino objiciebatur, quam illum Pelagianismi odio in Manichæismum declinare? At sanctissimus magister hasce a se calumnias sæpissime excussit. Legatur lib. II de Nupt. et concup., cap. 3 et 23, lib. II ad Bonif., cap. 4 et 2, ubi fuisse recensitis extremis Pelagianorum ac Manichæorum erroribus, media Ecclesiæ catholicæ inter utrosque sententia concludit: « Possunt enim duo errores inter se esse contrarii, sed ambo sunt detestandi, quia sunt ambo contrarii veritati. Nam si propterea sunt diligendi Pelagiani, quia oderunt Manichæos, diligendi sunt et Manichæi, quia oderunt Pelagianos. Sed absit ut catholica mater propter alterorum odium alteros eligat amare, cum, monente atque adjuvante Domino, debeat utrosque vitare, et cupiat utrosque sanare! » Rursus lib. IV, cap. 3, ita exorditur: « Ista nefaria et damnabilia dogmata in hac tripartita divisione quisquis mente catholica exhorret, illius quinquepartitæ latebras insidiasque devitet, atque ita inter utrumque sit cautus, ut sic declinet Manichæum, ne se inclinet in Pelagium; rursusque ita sejungat a Pelagianis, ne conjungat Manichæis, aut si in alterutris jam tenetur, nec sic se a quibuslibet alteris servet, ut in alteros irruat. » O egregium magistrum ac præceptorum tenacissimum! quippe qui, si Adamo fides est, in *disputationibus contra Pelagianos et Manichæos adeo incaluit, ut in errore oppositum illi quem impugnandum suscepit, declinavit*, pag. 632. Sed pura puta sint isthæc Anti-Augustinianorum figmenta. Nullus mortalium adeo exacte Pelagianorum ac Manichæorum errores perspectos habuit uti Augustinus, qui non modo mediam inter utrosque viam tenuit, sed eandem ubique in libris ad Bonifacium posteros docuit, quinque præcipuis Pelagianorum ac Manichæorum erroribus e diametro oppositis ibidem recitatis, simulque media tradita Ecclesiæ inter errantes sententia, ut mirari liceat adversarios adeo æcure hasce de sancto doctore fabulas vendere. Quod autem addunt, Augustinum ipsum hosce animi sui impetus agnovisse, et pluribus in locis id falsum esse, falsissimum est. Citat Adamus initium libri de Gratia et libero arbitrio; sed ibi hæc tantum scribit: « Sunt quidam qui sic gratiam Dei defendunt, ut negent hominis liberum arbitrium, aut quando gratia defenditur, negari existiment liberum arbitrium, » etc. Te hic judicem volo, Adame, num in disputando æstus, impetus, excessus suos ibi Augustinus fateatur. Hoc unum dicere poteris, extremos illum errores inibi recitasse. Producit lib. IV, contra Julianum, cap. 8. Verum ibi Augustinus Julianum ut publicum calumniatorem redarguit, scribentem dixisse Augustinum negari liberum arbitrium si gratia commendetur, et negari gratiam si liberum arbitrium defendatur. Respondet autem sanctus Pater: « Non dixi negari gratiam, sed ut negari gratia videatur. Non dixi negari arbitrium liberum, vel auferri, sed dixi, ut putetur auferri. » At nec verbum de ignata sibi in disputando vehementia atque ex-

cessu. Quod vero negari videatur gratia commendatione liberi arbitrii, *propter questionis difficultatem minus intelligentibus id videri posse dixit*. Præterea appellat lib. V, cap. 9, contra Julianum, et lib. I de Origine animæ, cap. 15. At in priori loco de concupiscentia tantum disputat, in posteriori de origine animæ, et neutrobique de animi sui impetu, zelo, fervore, excessu verbum ullum habet.

Cæterum quantum periculi ex objectis excessibus Augustini doctrina subeat, nemo non videt; etenim si in illis excessibus Augustinus liberi arbitrii vires plus justo depressit, ac vires gratiæ altius extulit, tunc Calvinus concinuisse cum Augustino dicitur, qui in illis excessibus suum dogma fundavit. Scimus Calvinum falso æque ac superbe gloriari solitum, suum esse totum Augustinum, ita eundem clamantem inducit ipse Adamus pag. 561: *Augustinus totus noster est*. Nostri homines respondent Augustini doctrinam parumper excedere limites veritatis, et ex hac parte Calvino favere, nec esse doctrinam ejusdem recipiendam, nisi detonsis illis excessibus, in quos nato animi furore præceps corruit. Hinc Adamus, cap. 8, pag. 640, scribit: « Modo ne in Pelagianorum errores, quos Augustinus insequitur, incidam, mihi licet verborum quibus ad eos expugnandos utitur impetum non sequi. Iude fit ut medium stem inter Pelagium et Calvinum. Si enim verba Augustini mitigando me nimium demitterem, Pelagianus essem. Si vero eorum altitudinem tenere vellem, Calvinista forem; medium ergo me cum Ecclesia teneo. » Sane videris crudelem illam feminam imitari, quæ ut in Arcanis habetur, coram Salomone regum sapientissimo medium dissecari puerum, ac partim sibi partimque adversariæ tradi gaudebat; Augustinum enim in partes dividendum judicas, ut qua parte in excessuum altitudinem extollitur, Calvinus cedat; qua vero humilior est, tuus, imo Ecclesie sit. At hoc quid aliud est quam Augustinum Calvinus prodere, quem a Calvino abs te vindicari jactabas? Augustinum tamen in partes secari superi ventant, totus totum petentibus concedendus est, et qui Augustini parte contentos se dicunt, ne minimum quidem illius unguem obtineant. Sed inani prorsus assertionem Calvinus totum suum esse Augustinum finxit, nam veritate cogente partem et ipse Augustini se abjicere fassus est lib. III Instit., cap. 11, inquit: « Ac ne Augustini quidem sententia per omnia recipienda est. » Itaque, Calvinus judice, Augustini sententia partim accipienda, partim repudianda est; cui perbelle noster Adamus consonat. At hæc injuria usque adeo nociva est, ut universam Augustini auctoritatem, velint nolint, evertat. Etenim quo præsidio adjuti discernere tandem poterimus hic Augustinum in veritatis meta sistere, alibi vero ultra excurrere? Viderint an maximum Ecclesiæ doctorem de excessu ubique suspectum faciant.

Hic mihi discutiendum occurrit an hæc diceria in unum Augustinum cadant, an ipsius quoque Eccle-

sia venustissimam ac nitidissimam faciem deturpent. Scimus Hormisdam a Possessore Africano episcopo interrogatum quid sentiendum foret in questionibus de gratia et libero arbitrio, respondisse: « De gratia Dei et libero arbitrio quid Romana, hoc est catholica, sequatur et asseveret Ecclesia, licet in variis B. Augustini libris possit cognosci, » etc. Scimus Bonifacium, cum esset doctissimus, adversus tamen Pelagianos Augustini responsa expectasse. Scimus Clementem VIII gravissimam illam de auxiliis divinæ gratiæ controversiam ad unius Augustini mentem expendendam jussisse. Porro quæ Romanorum præsulum in fidelium grege salubribus pabulis nutriendo cura fuisset, si eundem ad Augustiniana præta duxissent, ubi tot lethiferæ contradictionum, excessuum atque errorum herba luxuriabant? At si in disputationibus de gratia Romani pontifices Augustinum secuti sunt, ejusque et lateri et vestigiis inhaerere, nescio qua fronte Adamus mediam quamdam ipsos viam inter Pelagium et Augustinum calcasse asseveret exclamans: *Medium ergo cum Ecclesia teneo*. Scito Ecclesiam in iis unum post sanctas Scripturas Augustinum secutam esse, ut medium illud iter, quod illam tenuisse iugis, de medio dubio procul tollendum videatur.

§ II. *An sanctus Augustinus excesserit, scribens concupiscentiam rationi contrariam esse malam, et defectum naturæ humanæ ex peccato originali ortum, neutiquam vero bonum naturale illius.*

Unius Antonii Moraines dicta examinabimus, qui in suo Anti-Jansenio frequenter sanctum doctorem excessus insinuat. Est autem illius libri scriptor Joannes Martinonus, ut mihi testatus est P. Macedo, quo eruditissimo viro hic Patavii familiarissime utor, laque vicissim singulari me benevolentia complectitur, qui etiam mihi auctor fuit ut tum Historiam Pelagianam, tum hæc Vindicias evulgarem; decreveram enim instar Aspidii intus mihi canere et musis, nec publici iudicii periculum subire. Et quidem Morainium esse Martinonum idem laudatus scriptor publicavit in aureo scripto D. Augustini, cap. 13, et ex anagrammate ficti nominis patet. Non est hic animus operosiorum pro Augustino apologiam instituire; compendio sancti Patris causa tractabitur, cum ostendemus ea ipsa dogmata in quibus Augustinus excessisse dicitur, fuisse Romanis pontificibus ac Patrum synodis probata. Asserit Augustinus concupiscentiam esse per se malam, et vitium humanæ naturæ ex primo peccato derivatum, nec illam esse passionem naturalem hominis, idque variis argumentis in libris ultimis quatuor prioris contra Julianum operis demonstrat. Attamen sanctus doctor non arbitrabatur concupiscentiam esse peccatum, sed esse veluti habitum vitiosum ad malum inclinantem. E contra Pelagiani contendebant concupiscentiam esse perfectionem, ac bonum naturale ad hominum propagationem primo parenti inditum, unde per irrisionem concupiscentia ab Augustino, lib. IV contra Julianum, cap. 11, dicebatur Pelagianorum *suscepta*, et lib. V, cap. 5, eorundem *pulcherrima famula*. Re-

centiores sententiam istam sancti Augustini rejiciunt, objicientes cum Morainio disp. 13, num. 87, *excessisse illam æstu disputationis, et in odium hæresis quam impugnabat, interdum ad extrema declinasse*. Sed errat Moraines, ac simpliciorum ignorantia abutitur, dum contendit Augustinum interdum ad extrema declinasse in ea sententia quam passim et ubique solidissime ac constantissime incaleat. Hæc de concupiscentia questio erat una ex quinque præcipuis quas sanctus Augustinus cum Pelagianis habuit, unde cum Julianus diceret: « Concupiscentiæ naturalis qui modum tenet, bono bene utitur; qui modum non tenet, bono male utitur; qui autem etiam ipsam modum sanctæ virginitatis amore contempserit, bono melius non utitur; » Augustinus e contra hæc repetit lib. III contra Julianum, cap. 24: « Ego vero sic ad tua ista respondeo: Concupiscentiæ carnalis qui modum tenet, MALO bene utitur; qui modum non tenet, MALO male utitur; qui autem etiam ipsum modum sanctæ virginitatis amore contempserit, MALO melius non utitur. » Inde veluti pugnae signo dato clamat: « In hæc controversia de bene utendo isto UTRUM BONO, AN MALO, tota inter nos causa versatur. » Et quidem Julianus adeo acriter pro concupiscentia tanquam naturali perfectione decertavit, ut id *toto libro*, teste ibidem Augustino, executus fuerit. Opponent ea in opinione sanctum doctorem excessisse; ac contendimus istam sententiam non exordisse eidem quasi aliud agentem, sed totis viribus contra hæreticos eandem serio ac consilio propugnantem. Quod si Augustinus excessit, eodem vitio antiqua etiam Ecclesia laboravit, quæ recitatam sententiam ante Augustinum et cum Augustino secuta est, quod adversarii a nobis docendi sunt, quandoquidem illud ignoreant, vel saltem dissimulant. Augustinus, lib. V contra Julianum, cap. 12, in hæc, quinque questionibus proponit de concupiscentia, quas cum Pelagianis habebat: harum tertia ista est: « Utrum malum non sit, cui repugnantem consentiendum non est, ne in suum pergat excessum. » Additiæque duabus aliis questionibus, ait: « Hæc inter nos disseritur. In his questionibus catholica veritate antiquitus tradita vestra impia novitas suffocatur. » Porro qua reprehensione dignus esset Augustinus, si opiniones falsæ, et in quas ex disputationis furore præceps actus fuerat, pro catholica veritate publicasset? Audiat Suarez, prolegom. 6 de Gratia, cap. 6: « Uterque inquit, addimus quidquid in hæc materia Augustinus ut certum affirmat, et ad dogmata fidei pertinere, a quolibet prudente et erudito theologo esse tenendum et defendendum, etiamsi non certo constet esse ab Ecclesia definitum, tum quia cum Ecclesia tantum in hæc materia detulerit Augustino, ut ejus doctrinam in damnandis erroribus gratiæ Dei contrariis secuta fuerit, magna esset temeritas privati doctoris, qui Augustino aliquid de gratia Dei tanquam orthodoxum docenti contradicere auderet, præsertim cum tot annis, tanta sapientia, tanto ingenio, tanta diligentia et instantia, et, quod caput, tot denis et auxi-

liis præditus pro divina gratia tuenda et explicanda laboraverit. » Cum Suario sentit cardinalis Bellarminus, lib. II de Gratia et libero arbitrio, cap. 14 : « Non posset, inquit, idem Augustinus ab ingenti temeritate defendi, quippe qui non solum tam acriter pro falsitate certasset, sed etiam eam pro fide catholica venditare ausus esset. » Hæc illi.

Hanc sancti Patris de concupiscentia sententiam ejusdem discipuli secuti sunt. Sanctus Fulgentius, in epistola de Bono conjugali, cap. 3, scribit : « In illis nempe bonis, quæ fecit Deus, invenitur casta copulatio uxoris et viri, in quibus Dei operibus libido non potest inveniri, nec aliquando justitiæ congruit, quæ non hominibus ex dono conditionis, sed peccatoribus ex vitio primæ prævaricationis accessit. » Sanctus Prosper, seu Pomerius lib. III de Vita contemplativa, cap. 2 : « Piis, inquit, conatibus nostris resistit ipsa concupiscentia vitiosa, non naturalis, sed naturæ nostræ indita pœnaliter et inserta, quæ peccato facta est, et peccatum, si vicerit, facit. » Favet Augustinianæ sententiæ synodus Tridentina in decreto de peccato originali, ubi tradit concupiscentiam ab Apostolo peccatum appellatam, quia ex peccato est, et ad peccatum inclinat. Inclinaro autem ad malum est proprium habitus vitiosi, hominem ad prava semper propellentis. Nec defuere plurimi ex scholasticis qui recitatam Augustini sententiam strenue propugnarent : Petrus Aureolus, acerrimi ingenii vir, in 2, dist. 30, art. 2, scribit : « Habitualis rebellio appetitus sensitivi non est in nobis natura appetitus sensitivi tantum. Hoc dico propter opinionem quorundam qui dicunt quod appetitus relictus puræ naturæ suæ adhuc haberet in se habitalem illam rebellionem. Ego dico quod ex se est indifferens ad obediendum vel non obediendum rationi ; per aliquod autem additum, puta per qualitatem morbidam, fit inobediens rationi. Et hæc conclusio posset probari auctoritatibus et rationibus ; est enim expressa sententia Augustini. » Eandem sancti doctoris sententiam strenue tuetur noster Gregorius Ariminensis, 2, dist. 30, quæst. 1, art. 2, ubi ait : « Hanc Augustini sententiam secutus est Magister, ut patet in ista distinctione 30 et seq., in quibus tractat de ista materia, et multi etiam antiqui ac moderni sequuntur doctores. » Ita, teste Aureolo, contraria Augustino sententia quorundam tantum fuit, ubi ex Gregorio sancto doctori multi antiqui, ac moderni scriptores tum temporis adhærebant. Hinc factum est, ut famosam illam qualitatem morbidam nobilissimi scholastici e Nominalium secta antiquitus juxta Augustiniana placita defenderint. Ex recentioribus unus mihi sit instar omnium P. Macedo, qui, lib. IV de Clavibus D. Petri, cap. 10, part. 2, sancti doctoris sententiam solidissime, ut cætera, communit. Imò celebres etiam e societate scriptores concupiscentiam et malam esse et nulla ratione inter Dei opera deputandam tradidere. Bellarminus, grande non societatis tantum, sed catholicæ etiam Ecclesiæ decus, lib. VI de Amissione gratiæ caput 14 ita inscribit : *Ostenditur con-*

tra Pelagianos concupiscentiam esse malam. Quod postea pluribus argumentis ex Augustino desumptis demonstrat. Octavum argumentum ejusdem repetam : « Malum est, inquit, ut inferiora superioribus reluctentur, id enim contra æquitatem et rectam rationem est ; at propter concupiscentiam pars animæ inferior superiori, id est, rationi repugnat, legi mentis non paret, spiritui adversatur ; quis igitur ambigat an ea mala sit appellanda ? » Quod est argumentum Augustini, lib. V contra Julianum, cap. 3. Joannes Bagocius, lib. 5 Demonstrat. dogm. Christ., disput. 8, cap. 1, sect. 3, sancti Augustini sententiam pluribus probat, et concludit : « Absit autem ut quisquam catholicus Deum rei tam fœdæ et ad malum importune iacitantis auctorem credat, cum tamen si hominem nullo præcedente peccato cum illo peccati fomite condidisset, tam ejus quam naturæ humanæ, et omnium naturalium qualitatum facultatumque auctor esset existimandus ! » * In hæc eadem sententia cum Augustino concinit doctissimus P. Elisalda, qui cum theologicam cathedram in collegio Romano moderaretur, eundem doctrinam dictavit. Hinc in publicis thesibus a Patribus societatis anno 1658 de more æstivis horis propugnatis Augustiniana sententia his plane verbi concepta proponebatur : « Hæc concupiscentia, quo sub nomine multa comprehenduntur reducibilia ad unum, natura sua est vel pars peccati vel effectus peccati, estque in natura humana vitium, etiam corruptio et infirmitas, et nequiquam naturalis constitutio et complexio illius. Consistit in habitu quodam pravo et corrupto, qui languor animæ est et dicitur, et eodem modo reducendus est vel non est ad prædicamentum qualitatis atque infirmitatis corporalis, cujus modum imitatur. Minus illius habitus est inordinatio virium animæ inter se, et non subjectio partis inferioris ad superiorem. »

Plura autem argumenta sanctus doctor contra Julianum concupiscentiam defendentem congegit, quem etiam acutis subinde salibus perstringit irridetque hæreticus, teste eodem lib. II contra Julianum, cap. 7, toto libro secundo, et priori parte tertii contra librum primum de Nuptiis et concupiscentia ab Augustino ad Valerium missum pro suscepta laborat, quem sanctus Pater lib. IV et V prioris operis refellit. Dato eam in rem unum et alterum ejusdem argumentum. Lib. IV, cap. 13, ita urget : « Duo enim bona quæ a Patre Deo sunt, inter se pugnare non possunt, pugnant autem inter se continentia et concupiscentia. Quid horum a Patre magis velis esse responde. Video quas patiaris angustias ; faves quidem concupiscentiæ, sed erubescis continentiæ. » Confirmatur primo ex lib. V, cap. 7 : « Nulla pugna est sine malo. Quando enim pugnatur, aut bonum pugnat et malum ; aut malum et malum ; aut si duo bona inter se pugnant, ipsa pugna est magnum malum. » Cum autem continentia contra concupiscentiam pugnet, hanc malam esse ibidem Augustinus deducit. Hinc ait : « Adhuc non evigilas,

ut intelligas, nostram naturam non esse, sed vitium, A ex animo laudas; si autem simpliciter agis in præconio, colludis in prælio. » Et postea: « Mallem te fallaciter laudare concupiscentiam, quam fallaciter impugnare. Tolerabilius enim lingua tua quam vita mentitur, tolerabilius sententia quam continentia simulatur. Fingis quippe laudem qua sis adversarius sententiæ meæ, si non fingis castitatem qua es adversarius concupiscentiæ tuæ. » Rursus capite ultimo ejusdem libri sic Julianum premit: « Quid est quod laudas cum quibus pugnas? Quomodo virtute hostes debellare te credam, quos verbo lacerare non audes? Si ambo concupiscentiam debellamus, quare non ambo vituperamus? Quam te jactas expugnare continentia, quare non vis damnare sententia? » Quod vero Pelagiani continentiam præcipue profitebantur, qua contra concupiscentiam bellum gerebant, Augustinus ex ipsorum sententia continentiam in suspicionem simulationis adduci lepide ibidem inferens addit: « Bellum vestrum latet, amicitia patet. Ex hoc quod patet, suspectum facis esse quod latet. Quid enim vis credamus de bello quod geritis in aperto, quorum amicitiam cernimus in aperto? Quomodo vis ut arbitremur adversus aculeum te dimicare libidinis, cum libris impleas laude libidinis? Verum ecce vinco suspicionem meam; expugnare te credo quod laudas, sed laudare te doleo quod expugnas. » Præterea lib. III, cap. 21: « Vis enim vincere concupiscentiam expugnatione ejus, me vero laude ejus. Sed ego respondeo: Ut vincatur qui laudat, judicet qui pugnat. Si enim malum est, cur laudat? Si bonum est, cur expugnat? Si autem nec bonum nec malum est, ut quid laudat, ut quid expugnat? Quandiu igitur expugnator libidinis eris, tandiu pro me contra te ipsum judex eris. An forte adversus libidinem non certabis, ne in isto, quod tecum habes, certamine supereris, dicens tibi ipsi, Melius non pugno quam ostendo pugnando malum esse quod laudo? Noli, obsecro te: quid enim sum ego, quem pro magno desideras vincere? Vincat te potius veritas, ut tu libidinem videas, » etc. Quare veluti prostrato adversario insultat Augustinus: « Victoria de te mea illo malo tecum pugnanter securæ est. » Lib. IV, cap. 2.

Imo subtiliter et acute Julianum vellicat, qui laudaret concupiscentiam simulque contra eandem pugnaret, laude quidem eandem bonam fingens, sed pugna malam contestans. Cum vero Augustini sententiæ aculeis undique armatæ sint, quibus non modo hæreticus pungatur, verum etiam feriatur, quasdam hic libet subnectere. Itaque libri IV initio scribit: « Hoc malum contra me laudando, adversarius meus videris, sed in te debellando, meus testis es. Si autem hoc non debellas, tuus hostis es. » Longior sane est sententia lib. III, cap. 21, sed salubris tota aspersa est. « Fortasse ergo, inquit, laudare te fingis, si pugnare non fingis. Nam quomodo fideliter simul agas duo ista, non video, ut et laudes velut amicam, et expugnes velut inimicam. Unum eorum credimus, sed elige quod credamus. Si ex animo pugnas, non

B qua contra concupiscentiam bellum gerebant, Augustinus ex ipsorum sententia continentiam in suspicionem simulationis adduci lepide ibidem inferens addit: « Bellum vestrum latet, amicitia patet. Ex hoc quod patet, suspectum facis esse quod latet. Quid enim vis credamus de bello quod geritis in aperto, quorum amicitiam cernimus in aperto? Quomodo vis ut arbitremur adversus aculeum te dimicare libidinis, cum libris impleas laude libidinis? Verum ecce vinco suspicionem meam; expugnare te credo quod laudas, sed laudare te doleo quod expugnas. » Præterea lib. III, cap. 21: « Vis enim vincere concupiscentiam expugnatione ejus, me vero laude ejus. Sed ego respondeo: Ut vincatur qui laudat, judicet qui pugnat. Si enim malum est, cur laudat? Si bonum est, cur expugnat? Si autem nec bonum nec malum est, ut quid laudat, ut quid expugnat? Quandiu igitur expugnator libidinis eris, tandiu pro me contra te ipsum judex eris. An forte adversus libidinem non certabis, ne in isto, quod tecum habes, certamine supereris, dicens tibi ipsi, Melius non pugno quam ostendo pugnando malum esse quod laudo? Noli, obsecro te: quid enim sum ego, quem pro magno desideras vincere? Vincat te potius veritas, ut tu libidinem videas, » etc. Quare veluti prostrato adversario insultat Augustinus: « Victoria de te mea illo malo tecum pugnanter securæ est. » Lib. IV, cap. 2.

Sanctus doctor inde etiam Pelagianorum sententiam expugnabat, quod laudarent illi continentiam, quæ tamen inimica erat concupiscentiæ, quod non minus eleganter quam festivo sæpe objicit Juliano. « Duo enim bona quæ a Deo Patre sunt, inter se pugnare non possunt, pugnant autem inter se continentia et concupiscentia. Quid horum a Patre magis velis esse responde. Video quas patiaris angustias; faves quidem concupiscentiæ, sed erubescis continentiæ. Vincat pudor tuus, eoque vincatur error tuus. » Lib. IV, cap. 13. Lepide idem inculcat cap. 14: « Inter se belligerantes tanquam in bello timidus ambas laudare conaris, velut inimicam metuens habere, quæ potuerit alteram vincere. » Cum Julianus continentiæ cultorem profiteretur, erat enim episcopus, irridebatur ab Augustino quod libidinis laudatorem ageret: « Vir fortissimus nocturnorum etsi non

administrator, certe exhortator, prædicatorque bellorum. » Lib. v, cap. 7. Quem tamen ad eam pravam sententiam deponendam hortabatur : « Rogo te, si libido ista, ut credimus, solam tibi ingerit molestiam resistendi, nullam vero exhibet voluptatem, cur ei quamvis falsæ tam magnam laudis persolvendam putas esse mercedem? » Lib. III Operis imperfecti, cap. 76, addens cap. 87 : « Nunquid ideo te plus amat? Prorsus falleris: illa non amat hominem, sed plane stimulat, ut amet quod amare non debet. »

Utrique sancti Augustini argumento duplicem responsionem repositam video. In primis Julianus dicebat duo in concupiscentia distinguenda esse : naturalem vim, et pronitatem ad speciem per generationem propagandam, et excessum ejusdem, quo etiam ad inhonesta et illicita homines propellit. Illud primum esse bonum, donum Dei, laudabile, nec materiem pudoris ; hoc vero alterum esse quid vitiosum ac vituperabile. Hanc Juliani responsionem secutus est Moraines. Alii vero recentiores, cum eos pudeat Juliani verbis loqui, alia via evadere conantur : dicunt concupiscentiam esse donum Dei ; at cum aliqua imperfectione, cum omne creatum sit defectuosum ; pudicitiam autem pugnare contra imperfectiones concupiscentiæ, ac eisdem resistere, harum erubescere, de his confundi. Ex his tradunt non inferri malum esse id cui imperfectiones illæ connexæ sunt, sicuti voluntas est peccabilis ob sui imperfectionem, quia est ex nihilo, et tamen non confundimur de illa, neque dicimus eandem esse malam et vitium naturale. Sed neutra responsio satis est ad infringendam vim argumentorum Augustini. Primum Juliani ac Morainii responsum sæpe refellit sanctus doctor. Lib. v contra Julianum, cap. 7 : « Quid enim, inquit, te adjuvat, quod reprehendere videris ejus excessum, cujus approbas motum? Tunc enim excedit licitum limitem, quando ejus motibus ceditur, quia malo resistitur, ne bonum castitatis intreat, si huic malo non resistatur. » Acute : siquidem est mala eo ipso quod ad malum impellit ; hæc enim est proprietas habitus vitiosi, inclinare ad actum malum. Illic optimo jure P. Macedo exemplo habitus vitiosi, quem Suarez, disp. 44 Metaph., sect. 13, num. 26, negat posse a Deo produci in homine, quia Deus ea ratione inclinaret ad malum, eundem doctorem premit concedentem concupiscentiam posse a Deo in homine in statu naturæ puræ produci. Præterea, lib. iv, cap. 14, idem Augustinus ait : « Ut non fiat malum excedendi, resistendum est malo concupiscendi. Duo ergo mala sunt, quorum unum habemus, alterum facimus, si ei non resistimus, quod habemus. » Item lib. III, cap. 20, ait : « Deinde incipis disputare de excessu concupiscentiæ, quem reprehensibilem dicis, quasi in ejus moderatione, cum ea bene utitur conjugatus, equus ipse, qui malus est, et non potius sit ejus auriga laudandus. » Illic idem Pater, lib. I Operis imperfecti, cap. 70, scribit : « Si ei consentis, malum agnosce peccando ; si ei resistis, malum agnosce pugnando. »

A Præterea, lib. iv ejusdem operis, cap. 41 : « Ecce ergo dicis Deum in homine modum instituisse libidini ; cur in eo modo non stat, in quo est divinitus instituta, sed eum, nisi coerceatur, egreditur? Quomodo ergo bonum dicitur, quæ urget et compellit hominem facere malum? » Et concludit : « Excessus proinde libidinis in peccato est, sed etiam impulsus in crimine, » nempe vitio per modum habitus. Sed nec altera responsio probari potest. Nam imperfectio consistit in privatione ac carentia perfectionis et actualitatis, vis autem concupiscentiæ impulsiva ad malum explicat validiorem causalitatem ; unde nequit constitui in sola privatione, quæ nihil potest causare efficienter, sed ut purus tantum terminus quo, ut docent Aristotelici. Quare, sicuti habitus vitiosus, quo efficacius movet ad actus pravorum, majorem dicit intensionem suæ entitatis, ita etiam concupiscentia, quo potentius excitat ad actus quoscunque inhonestos, majorem intensionem suæ actualitatis ostendit. Præterea eadem responsio refellitur : quia omnis virtus seu passio naturalis habet aliquos motus bonos, inde enim bonitas naturæ a posteriori cognoscitur ; at concupiscentia nullos actus bonos habet, ut probat Augustinus lib. iv contra Julianum, cap. 2 ; nam in sanctis continentibus concupiscentia nullos actus bonos exerit : « Quid ergo, inquit, illic agit, ubi malum est quiddam agit, ac si ei consentiatur et peragit? Quid ibi agit hæc concupiscentia, ubi nihil boni concupiscitur ex illa? Quid ibi agit libido, ubi nihil boni libebit ex illa? » Lego ibi plura.

Dices sanctos continentes ad majorem perfectionem voluntarie sibi interdicerere actus bonos concupiscentiæ, quos uxore ducta possent licite exercere. Hanc responsionem capite illo secundo explodit Augustinus dicens : « Pudicitia conjugalis inhiantem concupiscentiam sive de illicito sive de licito percipere voluptatem, frenat ab illicito, permittit ad licitum ; hoc est bonum, non tamen ejus, sed bene utentis bonum est. Quod autem ipsa concupiscentia facit sive ad licitum sive ad illicitum indifferenter ardere, utique malum est. Hoc itaque malo bene utitur pudicitia conjugatis. » Et quidem ubique Augustinus constanter docuit conjuges bene uti malo. Quod rursus inde probavit, quia concupiscentia in conjugatis impellit ad malum, excitat in feminis prægnantes, et in omne libidinosum opus insurgit. « Non importune, ait ibidem, in conjugatis esse dicatur. Si enim summum culmen obtinent pudicitia conjugalis, faciunt boni aliquid per illam, quamvis nihil faciant propter illam. » Sane nusquam sanctus doctor vocavit concupiscentiam bonum, sed ubique malum dixit, ut plane evidens fiat secundum propriam essentialiam esse malam, non vero secundum imperfectionem annexam, ut recentiores illi contendunt. Imo sæpius urget contra Julianum, admissa semel concupiscentia ex prima hominis productione eidem inserta, Manichæorum hæresim promoveri, qui cum concupiscentiam esse malum vident, neque Deus

bonus mali auctor statui possit, statim inducunt Deum malum concupiscentiæ malæ conditiorem. Ita enim discurrit lib. I contra Julianum cap. 8 et seq.; lib. V, cap. 16, et in Opere imperfecto, lib. III, cap. 178, 208, 213; lib. V, cap. 30; lib. VI, cap. V et 36. Dabo unum testimonium ex eodem lib. VI, cap. 6: « Tu autem, qui nesciens quid loquaris, objecisti mihi quod dicam Deum creare peccatum, resistis Manichæo dicenti, in discordia carnis et spiritus, inter se contrarias mali et boni apparere naturas. Unum est quod respondemus, ut pestis ista vincatur, hanc scilicet discordiam primæ hominis in nostram vertisse naturam: quod tu negando conaris ut vincant, satisque manifestaris fictus Manichæorum oppugnator et verus adjutor. » Capite etiam 14 et fuse et erudite idipsum deducit. Exemplum autem quod eisdem scriptores ex voluntate, ob sui nihilitatem, a qua ortum habet, peccato obnoxia afferunt, non est ad rem, siquidem voluntas plures actus bonos elicit, qui in suo ordine naturali boni sunt et laudabiles, unde et ipsa bona esse cognoscitur. At concupiscentia nullos actus bonos habet, nullos enim ad licitum tantum terminum exerit, sed ad illicita quæque exæstuat, a voluntate autem in honesta meta illius actus figitur, ita ut ad vitia non prorumpat.

Opponent Augustinum lib. I Retract. cap. 9 dixisse: « Quamvis ignorantis et difficultas (loquitur de difficultate orta ex concupiscentia) etiamsi essent hominis primordia naturalia, nec sic culpandus, sed laudandus esset Deus. » Ergo, inquit, ex Augustino laudandus esset Deus, tametsi hominem creasset absque perfecta concupiscentiæ subiectione. In uno hoc tam claro, ut aiunt, Augustini testimonio sibi victoriam canunt, cum tamen sanctus doctor innumeris locis oppositum asseruerit, nec ibidem, ut ipsi perperam arbitrantur, ipsorum sententiam docuerit. Etenim sanctus doctor eo loci contra Manichæos disputabat, qui dicebant concupiscentiam esse malam, et impossibile esse sine illa hominem produci; et cum a Deo bono creari nequeat, malam quamdam naturam omnium malorum productricem commentabantur. Augustinus, ut eosdem refelleret, hypotheseos utramque gratia disputationis admisit, nempe hominem cum concupiscentia creatum, et sine ista nequaquam creari potuisse. Urgebat vero hæreticos, etiam tunc Deum fore laudandum, nam nulla culpa Dei fuisset facere quod fieri non poterat. Manichæos autem putasse impossibile esse condi hominem sine concupiscentiæ malo testatur sanctus doctor lib. I contra Julianum, cap. 5, et lib. III, cap. 12. Igitur in ista hypothesi adhuc esset laudandus Deus, ut lib. III de Libero Arbitrio ab Augustino probatur. Hinc idem scribit lib. I Retract., cap. 9: « Quæ disputatio contra Manichæos habenda est, qui non accipiunt Scripturas sanctas veteris Testamenti, in quibus peccatum originale narratur. » Postea: « Contra Pelagianos autem hoc defendendum est, quod utraque Scriptura commendat, quam se accipere profitentur. » Nempe malum concupiscentiæ non esso a Deo in

A prima productione homini insertum, eo quod fecerit Deus hominem rectum (Eccle. VII); quod testimonium sæpius inculcat contra Pelagianos, lib. XIV de Civitate Dei, cap. 11; lib. XIII, cap. 14; lib. de Corrept. et grat. cap. 6; epist. 105, ad Sixtum; lib. IV Operis imperf., cap. 44, et alibi. Concupiscentia autem rectitudinem hominis sustulit, illumque in illicita declivem, imo præcipitem fecit. At Augustinus, præter hoc testimonium, alterum etiam celeberrimum adhibuit ex cap. 49 Ecclesiastici: *Jugum grave super filios Adam a die exitus de ventre matris eorum*, etc., quod in Opere imperfecto in omnibus pene paginis repetit, probans Deum injustitiæ accusandum, si jugo victricis concupiscentiæ hominem nulla culpa præcedente aggravasset; id enim summa miseria est, B ac gravem inde pœnam homo experitur; omnis autem pœna injuste infligitur, si nulla eandem culpa merita est. Igitur illam hypotheseos, quam agens cum Manichæis disputationis gratia Augustinus admittebat, in libris contra Pelagianos non modo non probavit, verum etiam solidissimis argumentis exposuit.

Julianus plura argumenta conegessit ut probaret concupiscentiam esse perfectionem naturalem hominis, esse bonum, solumque ejusdem excessum esse culpabilem. Lib. IV Operis imperf., cap. 56, eo utitur argumento, quod concupiscentia sit perfectio naturalis peccatis, et bonum ejusdem ad speciei propagationem inserviens; unde eadem quoque dicenda videtur hominis perfectio, qua parte cum brutis secundum gradum sensitivum convenit. Rursus lib. I C ejusdem Operis, cap. 70, arguit quia concupiscentia fuit ante peccatum; ideo enim Adam peccavit, quod appetitus sensitivus ejusdem vitium fractam concupivit. Præterea si concupiscentia est pœna peccati, igitur laudanda est, bona est, honesta est: siquidem bonum atque honestum est peccatorem puniri. Ita arguit apud Augustinum lib. V prioris Operis, cap. 4. Denique exemplo ciborum probat ejusdem excessum esse culpabilem; nam ut illi boni sunt, malus tamen potest esse illorum usus, ita bona est concupiscentia, licet malus sit ejusdem abusus. Apud sanctum Patrem lib. III, cap. 20, et lib. I de Nuptiis et Concup., cap. 19. Respondet Augustinus ad primum, concupiscentiam in pecude esse perfectionem, quia est conformis ejusdem naturæ, nec repugnat spiritui in brutis. In homine autem dicit defectum, vitium ac corruptionem naturæ, unde ait libro de Peccato originali, cap. 40: « Tantæ namque excellentiæ est in comparatione pecoris homo, ut vitium hominis natura sit pecoris. » Et lib. IV Operis imperf., cap. 56: « Sic ergo, inquit, in libidine agnosce et pecoris naturam, et hominis pœnam, si animam non habes asininam. » Ubi etiam notat concupiscentiam in brutis non inhiare in prægnantes et in actus contra naturam, uti facit in homine; unde pejor longe est in homine libido quam in brutis. Ad secundum respondet ibidem negando in terrestri paradiso actum concupiscentiæ præcessisse actum voluntatis comedendi pomum vitium. Do ejusdem verba: « Præces-

sit, inquit, mala voluntas, qua serpenti subdolo crederetur, et secuta est mala concupiscentia, qua cibo iubiaretur illicito. Ac per hoc quamvis jam utraque mala esset, tamen voluntas cupiditatem, non voluntatem cupiditas duxit, nec præcessit voluntatem, nec restitit voluntati, » Ad tertium negat illationem; etenim concupiscentia, prout est pœna, honeste a Deo intenditur, at mala est respectu hominis cui infligitur; ita mors mala est homini, bona respectu Dei illam decernentis in pœnam peccati. Addit exemplum de cæcitate cordis, qua Deus uti iudex in pœnam præteritorum criminum punit delinquentes, quibus tamen illa est maximum malum, et concludit: « Proinde omnia quæ pro hac tua cæca et inconsiderata opinione dixisti, qua carnis concupiscentiam, eo ipso quod eam pœnam diximus esse peccati, non solum non vituperandam, verum etiam laudandam putasti, quamlibet proluxa disputatione in eo fueris immoratus, evanuisse certissimum est. » Ad quartum respondet idem Augustinus lib. III contra Julianum, cap. 20: « Ita enim, inquit, non intelligis quid loquaris, ut non vides creaturam panis et vini non concupiscere adversus spiritum, sed ipsam potius inhoneste a male utentibus concupisci, et ea forinsecus in nostrum corpus intrare. » Illic neminem pudet in propatulo comedere, uti olim Romanorum mos fuit, at licite concupiscentia palam uti conjuges erubescunt, ut plaus appareat malam esse concupiscentiam, cum vel licitus ejusdem usus pudorem incutit. Videatur sanctus Pater lib. I ad Bonifacium, cap. 16.

Objiciunt recentiores contra eandem sancti doctoris sententiam. Motus concupiscentiæ præveniunt rationem, quia sunt ante omnem electionem, ergo concupiscentia non est omnimode subjecta rationi, cum habeat motus ante omnem actum illius. Rursus inquirunt: Homo appetitu rationali fertur in honesta, appetitu sensitivo, seu concupiscentia fertur in delectabilia; ergo vehementiori impetu ista inhiat in delectabilia, quam ille in honesta, siquidem cum objecta honesta repræsententur per species alienas, minus movent quam delectabilia, quæ per species proprias de præsentis sensum alliciunt. Denique instant: Nullum quod est debitum naturæ est amissum per peccatum, atqui est amissa subjectio partis inferioris respectu appetitus rationalis, igitur ea subjectio non est perfectio debita naturæ. Hæc tamen olim ab Augustino diluta sunt. Respondet ad primum quod in pœnam tantum peccati motus concupiscentiæ præveniunt deliberationem appetitus rationalis; unde si homo non peccasset, motus appetitus sensitivi præcessissent quidem voluntatis actus, non illi quidem vim inferendo ac rationem graviori impetu præoccupando, illamque absorbendo, uti de facto contingit, sed suaviter alliciendo, quod et in paradiso accidit, ubi « non voluntatem cupiditas duxit, nec præcessit voluntatem, nec restitit voluntati, » lib. I Operis imperf., cap. 70. Ad secundam negatur consequentia: etenim rectus ordo oxigit ut inferior

A a superiori, non vero superius ab inferiori moveatur. Unde optima hominis constitutio petit ut pars ejusdem superior pleno jure in inferiore utatur, non vero ut ista illam sibi subjacet ac supplantet. Pertinet autem ad hominis pœnam ac miseriam, ut more pecudum fortius a delectabili trahatur quam ab honesto, et hoc provenit ex ignorantia, quod alterum ex peccato originali in humanum genus derivatum vitium est; neque enim si perfecte honestum repræsentaretur voluntati, ab ista dimitteretur delectabili electo. Itaque in illa præponderantia et majori vi in trahendo, quæ inest delectabili supra honestum in statu naturæ lapsæ, pars rebellionis appetitus sensitivi contra rationalem consistit. Porro hæc scribit Augustinus lib. V contra Julianum, cap. 3: « Si prudenter hic sceres, profecto esse iniquitatem videres, qua pars inferior hominis repugnat superiori atque meliori. » Tertium argumentum nullum est, nam in sententia Augustini falsum est post primum peccatum naturalia mansisse integra, homo enim per peccatum fuit spoliatus gratuitis, et læsus inuper in naturalibus, quod ex parabola Peregrini Jerichoatini Lucæ 10 suadetur integro fere volumine a Florentio Conrio archiepiscopo Thuamensi. Testimonia verò Augustini in eandem rem indicat P. Macedo in Cortina, thesi 34, et lib. IV de Clavibus Petri, in contr. de Peccato originali, cap. 12, ubi valide pro sancti doctoris sententia decertat.

Unum ob stare videtur, quod acerrime urgent recentiores. Etenim damnata est hæc propositio Baii C 55: *Deus non potuisset talem ab initio creare hominem, qualis nunc nascitur.* Quare potuit Deus condere hominem in statu naturæ puræ subjectum concupiscentiæ, qualis modo nascitur. De his propositionibus Baii varie sentiunt theologi. Pater Vasquez, magni inter recentiores nominis, 1-2, disp. 190, cap. 18, proponit verba bullæ quæ ejusmodi sunt: « Quas sententias stricto coram nobis examine ponderatas, quanquam nonnullæ aliquo modo sustineri possent, in rigore tamen et proprio verborum sensu ab assertoribus intento hæreticas, erroneas, suspectas, temerarias, scandalosas, et in pias aures offensionem immittentes, respective, et quæcumque super iis verbo scriptoque emissa præsentium auctoritate damnamus. » De qua censura ita idem judicat: « Multa D (ex illis propositionibus) continentis acre judicium, quo doctor ille aliorum opiniones criminabatur, damnari tantum, ut scandalo et offenculo patentes, et hæc ratione solum prohiberi; nam et audacia nimique arrogantia in aliorum sententiis maligne vellicandis ac lacerandis, non parum scandali afferre solet, a quo docti et prudentes theologi in suis scriptis abstinere deberent. » Hæc autem confirmat locupletissimo testimonio cardinalis Francisci Toleti, qui in causa Baii Lovanium ab apostolica sede delegatus fuit. Quare cum Baius Pelagianæ hæreseos incensaret asserentes hominem talem potuisse a Deo creari qualis modo nascitur, huic ob infamiæ notam quam oppositæ sententiæ auctoribus inurebat, ejus-

dem propositio censuræ subjecta est. Hoc autem A patet ex censuris ejusdem, quæ in eadem bulla referuntur; v. g., propos. 37 ait: « Cum Pelagio sapit, qui boni aliquid naturalis, hoc est, quod ex naturæ solis viribus ortum ducit, agnoscit. » Quam sententiam defendit Vasquez, 4-2, disp. 190, cap. 18, ubi testatur censuram Baii, non vero assertum esse ab apostolica sede damnatum, cum in Arausicano canone 22 dicatur: *Nemo habet de suo nisi mendacium, et peccatum.* Præterea propositio 13 ita scribitur: « Pelagii sententia est: Opus bonum citra gratiam adoptionis factum, non est regni cœlestis meritum. » Quare cum Lovaniensis scriptor oppositam sententiam de creatione hominis cum concupiscentia ab auctore naturæ inserta Pelagianismi dubio procul de more incusaret, merito ob censuram ejusdem propositio uti scandalosa proscripta est. Rursus in bulla Baii propositiones dicuntur damnari *respective*, nempe, in proprio verborum sensu ab assertoribus intento. Propositio illa 55 damnatur *respective* ad propositionem 27, quæ est: « Integritas primæ creationis non fuit indebita humanæ naturæ exaltatio, sed naturalis ejus conditio. » Quasi subjectio concupiscentiæ non fuerit ex dono Creatoris, sed ex exigentia naturali humanæ substantiæ, tanquam propria passio ejusdem, quod falsum est. Nam hæc duo distinguenda sunt: concupiscentiæ subjectionem datam primo homini ex exigentia rei creatæ, vel ex pura nota decentiæ. Primum enim negatur, alterum a nobis assertitur; et hoc patet ex Augustino, scribente lib. 11 contra Julianum, cap. 11: « In natura hominis ante peccatum pacem decebat esse, non bellum. » Scio eundem, lib. 11 de peccatorum Meritis et remissione, cap. 22, hæc scribere de primis parentibus: « Quamvis corpus animale gestarent, nihil inbediens in illo adversum se moveri sentiebant. Faciebat quippe hoc ordo justitiæ, ut quia eorum anima famulum corpus a Domino acceperat, sicut ipsa eidem Domino suo, ita illi corpus ejus obediret atque exhiberet vitæ illi congruum sine ulla resistentia famulatum. » Ubi nomine justitiæ non rigorosum debitum in natura humana fundatum intellexit, sed ex decentiæ solius Creatoris derivatum. Rursus sciendum est aliquas propositiones æquivocas modo ab Ecclesia rejici, modo approbari. Hoc ostendimus lib. 11 Hist. Pelag., cap. 20, de illa propositione: « Unus e Trinitate passus est, » quam Hormisdas rejecit, at Joannes II, Vigilius ac synodus v, uti Catholicam definiverunt. Et enim in sensu Eutythianorum damnata fuit, quasi Verbum in natura divina passum diceretur; et licet alii adderent *vassum carne*, attamen cum ob affinitatem cum hæresi Eutythetis suspecta esset, jure sanctus Hormisdas eandem approbare recusavit. Baius propositione 74 hæc tradidisse dicitur: « Concupiscentia in renatis relapsis in peccatum mortale, in quibus jam dominatur, peccatum est. » Quod falsissimum est, nunquam enim ipsamet concupiscentia est peccatum, ut ex Tridentina synodo constat. Quare propositio

illa Baii non solum ob censuram damnata est, verum etiam quod hæreticorum recentium errori a Tridentinis Patribus damnato concineret; illi enim mordicus sustinent concupiscentiam esse peccatum, ut patet apud Bellarminum, lib. v de Amissione gratiæ, cap. 5, in quo errore propositio 55 Baii, quod concupiscentiam attinet, fundatur, a cuius tamen damnato sensu longo intervallo distamus; non enim dicimus Deum non potuisse condere hominem cum concupiscentia rebeli, quod illa sit formaliter peccatum, sed quia licet ipsa peccatum non sit, est tamen ad peccatum inclinans, et quidem vehementius quam quilibet alius habitus vitiosus ab homine contractus. Profecto thesis illa Baii, hominem non potuisse a Deo produci qualis modo nascitur, juxta amplam ejusdem expressionem vera est: quis enim dixerit Deum posse condere hominem cum peccato originali, cum quo modo nascitur? Hoc enim erat illud absurdum, quod Pelagiani contra orthodoxos urgebant, Deum esse auctorem peccati, si eo infectus homo nascebatur. Et quidem Martinus de Esparza, insignis nostræ ætatis theologus, quæst. 10 de Gratia, hæc scribit: « Concupiscentia post peccatum ita est soluta ut regnet in carne peccati, hoc est obtineat prædominium adversus rationem, præponderante ejus inclinatione in malum, atque in perniciem et damnationem hominis inclinationi rationis superioris in bonum honestum atque in salutem, et ultimam felicitatem ejusdem hominis. Quod tantum ac tam grande malum occupationis regni per partem inferiorem adversus partem superiorem nequaquam adfuisse in statu puræ naturæ. » Quare ex hujus scriptoris sententia non potuit condit homo a Deo in statu naturæ puræ cum concupiscentia rationi prædominante atque in eandem vim legislativam exercente, ut ibidem ad sextum loquitur, cum tamen homo de facto tali concupiscentiæ subjectus nascatur. Hactenus de sensu illius 55 propositionis Baii.

Quæri potest an sanctus doctor admiserit ut possibilem concupiscentiam rationi subjectam, ita ut non secundum se, sed secundum prædominium supra rationem eandem solummodo primo homini in sui conditione inseri potuisse negaverit. Respondeo Augustinum sensisse concupiscentiam secundum se esse vitium, et non solum esse vitiatam. Ita illam pronuntiavit *vitium, quod non est ex Deo*, lib. 1 de Nuptiis et concup., cap. 23. Idem habet lib. 11, cap. 31, et passim contra Pelagianos. Attamen hoc sibi sufficere dicebat, si hæretici saltem concederent eandem esse vitiatam, inde enim peccati originalis vulnus statim apparebat. Scribit sanctus doctor contra Julianum lib. 11, proxime laudato cap. ult.: « Et si non vult concedere vitium esse libidinem, dicat saltem per illorum hominum inobedientiam etiam ipsum vitium esse carnis concupiscentiam, ut illa quæ obedierit et ordinate moveretur, nunc inobedierit inordinateque moveatur, » etc. Et lib. v, contra Julianum, cap. v, ait: « Sed quod dieis, etiam genitalia servire animi imperio, novam quamdam li-

libidinem dicis, aut forte nimis antiquam, qualis et in paradiso esse potuisset, si nemo peccasset. » Et lib. II Operis imperf., cap. 122, scribit de concupiscentia: « Aut ergo nulla ibi erat, aut voluntatem mentis nec precedebat, nec excedebat. » Idem repetit lib. IV, cap. 56, et lib. IV prioris operis, cap. 5 et 14. Cæterum sancto doctore constans sententia stetit, nullam fuisse concupiscentiam in primo homine ante peccatum non modo secundum illam vim tyrannicam supra rationem, sed nec ullam omnino licet rationi ipsi subjectam. Probatur hoc ex lib. IV contra Julianum, cap. 11, ubi ait: « Quis enim negat futurum fuisse concubitum, etiamsi peccatum non præcessisset? sed futurus fuerat, sicut aliis membris, ita etiam genitalibus voluntate motis, non libidine concitatis; aut certe etiam ipsa libidine, ut non nos de illa nimium contristemus, non qualis nunc est, sed ad nutum voluntatis serviente. » Lege cap. 11. Et lib. V, cap. 7, his adversarios vellicat: « Sed ecce non vobiscum de libidinis absentia præsentiave contendimus, nec dilectionem, quam debere vos ei videmus, offendimus, saltem ipsam subdita voluntatis imperio in illo felicitatis loco. » De hac ipsa re agit sanctus doctor lib. I ad Bonifacium, cap. 17 ubi quatuor modos assignat quibus nuptiarum securitas perfecti potuisset, quorum duo postremi sunt: « Aut tunc ad nutum voluntatis libido consurgaret, quando esse concubitum necessarium casta pudentia præsensisset; aut nulla omnino existente ibi libidine, ut cætera membra quoque ad opera sua, sic ad opus proprium etiam genitalia jussis voluntatum sine ulla difficultate servissent. » Postea de his duobus ait: « Duarum vero reliquarum quamlibet elegeritis, non est adversus vos ulla contentione laborandum. Etsi enim quantum nolueritis eligere, ubi est omnium obedientia membrorum, sine ulla libidine summa tranquillitas, quoniam jam vos ei fecit vestrarum disputationum impetus inimicos, illud vobis saltem placebit, quod tertio loco posuimus. » Legendum est integrum caput; inde enim evidenter colligitur sanctum doctorem censuisse nullam fuisse in terrestri paradiso concupiscentiam, eamque subjectam voluntati disputationis tantum gratia admisisse, ne adversarios de illa nimium contristaret, ut ex eodem proxime recitavimus. Hæc Augustinus de concupiscentia scripsit, probans ex illo primæ Joannis Epistolæ cap. II, v. 16: *Concupiscentia carnis non est ex Patre*. Quæ textum de actibus vitæ concupiscentiæ Pelagiani interpretabantur. Quam vero absurdam eorumdem opinionem sanctus Pater arbitraretur, ex iis quæ scribit lib. IV Operis imperf., cap. 69, colligitur: « Non igitur, inquit, caventur opera mala, nisi frenentur concupiscentia mala, quæ a te horrenda impudentia, vel potius amentia dicitur bona. Nec erubescis, nec horræscis, te ad tantum deducis pervenisse, ut nemo liberetur à tuo malo, nisi non consentiat tuo bono. Concupiscentia igitur carnis, qua cupiuntur quæ prohibentur, non est a Patre. Frustra putas,

vel potius vis putari, ubi hoc Joannes apostolus dixit, concupiscentiam carnis positam pro luxuria. Prorsus si non est a Patre luxuria, nec illa est a Patre, cui si consentiatur, concipit paritque luxuriam. Nam motibus suis quibuslibet obtinere quid conatur, quæso, nisi ad luxuriam pervenire? Quomodo ergo est bonum, quæ pervenire conatur ad malum? Quomodo est nostrum bonum, quæ nos ad malum compellit? » Lege ibidem.

§ III. *Utrum sanctus Augustinus excesserit, deducens peccati originalis reatum ex innumeris humanæ vitæ miseriis. Insigne D. Thomæ pro Augustiniana sententia testimonium.*

Pergo ad alterum sancti Augustini excessum. Et enim ille, quo Pelagianos confutaret, non solum e sacris arcanis testimonia petivit, sed ut erat subtili ac prompto ingenio, rationibus etiam naturali lumine manifestis usus est. Inter cætera argumenta celeberrimum invenit magnus doctor, quo peccatum originis persuaderet, deducens nempo illud ab infinitis humanæ vitæ miseriis. Ita appellans illam Ecclesiastici sententiam cap. XI, initio: *Jugum grave super filios Adam a die exitus de ventre matris eorum*, arguebat ad salvandam Dei justitiam aliquod in nascentibus crimen asserendum esse, ne tot miseriis puniri innoxii crederentur. Hoc argumentum ubique in Augustini non dicam libris, sed librorum paginis occurrit. Lib. VI Operis imperf., cap. 36, has sententias conglomerat: « Omnis autem pœna hominis, quid est, nisi pœna Dei imaginis, quæ si inferitur injuste, profecto a quo inferitur injustus est. Quis porro dubitet quod injuste inferatur pœna imagini Dei, nisi hoc culpa meruerit? » Et cap. 27: « Justus est Deus, quod assidue contra te dicis, et nescis, justus est, inquam, Deus, et ideo nascentes nec faceret, nec fieri sineret miseros, nisi nosset reos. » Item: « Ipsi nullum, sicut potatis, trahentes peccatum, immeritas, si hoc ita est, procul dubio sustinent pœnas. Ubi est justitia Dei, quam si cogitares, nunquam crederes, sine ullo merito peccati originalis tam miseros esse nascentes. »

Respondet Moraines, disp. 13, num. 106, Augustinum a miseriis vitæ humanæ peccatum originale probantem, « excessisse videlicet fervore disputationis abreptum, et odio hæresis Pelagianæ ad contrarium extremum declinasse, neque hac in parte doctrinam ejus approbasse Ecclesiam. » Placet quod non dixit interdum declinasse ad extremum, ubique enim declinasse dicendum esset, nam illud argumentum tam sæpe di tum, sæpiusque dicendum vocat cap. 25 lib. VI laudati. Quare Augustinus sciens, prudens, volens, ea ratione usus est, non disputationis æstu ac furore percitus, ut adversarii opponunt. Imo Pelagiani idem argumentum evadere totis viribus conati sunt, ut patet ex Juliano libro eodem, cap. 25, ubi Augustinianam ratiocinationem irridens: « Verum quid nos, inquit, tam obstipæ veritatis solius rationem sequendam putamus, cum inimicorum nostrorum phalanx ipsis innitatur rerum periculis, et insurgat in nos

ærumnarum iniuicia suffragiis; vult quippe pudore coeuntis, dolore parientis, sudore laborantis transmissionem culparum et pœnarum in semina comprobare, ut his videlicet signis difficultium partuum, agricolarum sudantium, et divisorum novalium crimen naturale credatur, cuius merito per tot incommoda genus exerceatur humanum. » Igitur de hoc argumento Pelagianos inter ac Augustinum ex proposito controversia fuit, cum præsertim Augustinus omnia soluerit quæ ad illud infringendam Julianus opposuit, ut palam sit ex lib. vi Operis laudati. Quod vero scribunt Ecclesiam hac in re non approbasse Augustini doctrinam, ipsorum eruditionem pandit, qui eandem et Romani pontificis et synodorum decretis consecratam fuisse non animadvertunt. Sanctus Gelasius papa, in epistola 7 ad episcopos per Picenum, contra Senecam quemdam Pelagianum eodem Augustini argumento utitur ad probandum originale peccatum: « Ideo, inquit, de felicitatis suæ claritate seclusus, atque ad spinas et tribulos miseriasque multiplices cœlesti voce damnatus est, quæ utique pœna iusti iudicii tam gravis et aspera in bono perseveranti nullatenus esset inflictæ, et nisi malo non convenienter illata probaretur. » En Augustini voces fidei echo redditæ ab apostolica sede. Sed hoc ipsum synodus Patrum Africanorum in Sardinia exsulum, in libro de Incarnatione et gratia, cap. 14, docet: « Si qui ergo, inquit, mortem solam, ut non etiam peccatum ex homine primo transiisse in genus humanum nituntur asserere, mirum si non intelligunt quibus sententiæ suæ laqueis obligentur. Primo quia Deum dicunt injustum in eo quod mori faciat parvulos, quos nulla volunt isti originalis peccati contagione pollutos. » Item: « Qua igitur iustitia Deus iustus infantibus sine peccato nascentibus ingerit pœnam, in quibus pœnæ non invenit causam? » etc. Præterea synodus in Arausicana canone 2 ait: « Si quis soli Adæ prævaricationem suam, et non ejus propagini asserit nocuisse, aut certe mortem tantum corporis, quæ pœna peccati est, non autem et peccatum, quod mors est animæ, per unum hominem in omne genus humanum transiisse testatur, injustitiam Deo dabit. » Igitur qui maximam miseriarum, nempe mortem sine peccato homini accidere dicit, injustum facit Deum, quod est sancti Augustini argumentum. Hunc textum Arausicanum nonnulli videre, quare respondent mortem sub ratione pœnæ non potuisse infligi homini sine culpa citra Dei injustitiam, at potuisse Deum citra injustitiam condere genus humanum in statu naturæ puræ, sine immortalitatis dono, morti naturali subjectum. Sed hæc responsio nulla est: nam Pelagiani dicebant mortem esse naturalem homini ex ejusdem corporea compositione, nec illi tanquam pœnam infligi; contra quos ex Augustino colligit Arausicana synodus, si mors corporis sine peccato transit in posteros, Deum fieri a Pelagianis injustum. Quod enim mors esset malum sub ratione pœnæ, erat consequentia illata contra hæreticos, qua talis enim supponit necessario

A peccatum, a quo per denominationem extrinsecam dicitur pœnalis. At Patres ex ipsa gravitate mortis ac cæterarum illam præcedentium miseriarum malum esse illam gravissimum urgebant, ut inferrent non nisi in pœnam potuisse juste infligi; alias supposuissent in antecedente, quod erat a Pelagianis absolute negatum.

Subscribunt eidem argumento alii Patres. Sanctus Prosper contra Collat., cap. 20: « Nimis enim impium est hoc de Dei sentire iustitia, quod a prævaricatione liberos cum reis voluerit esse damnatos. Patet ergo culpa ubi non latet pœna, et societas peccati convincitur de communione supplicii, ut quod est humanæ miseris, non de institutione Creatoris, sed de retributione sit iudicis. » D. Anselmus, lib. B de Conceptu Virginis et peccato orig., cap. 13: « Ea ipsa ratione, inquit, qua non debuit Deus Adam facere nisi iustum, nec aliquo debito sive incommodo gravatum, aperte mens rationalis agnoscit eum, quem similiter propria voluntate et virtute procreavit alicui malo subditum fieri non debere, quoniam nimis inconueniens est omnipotenti ac sapienti Dei bonitati talem facere rationalem creaturam sola propria voluntate de materia, in qua nullum est peccatum. » Item lib. II *Car homo Deus*, cap. 2, ait: « Sapientiæ et iustitiæ repugnat ut cogeret mortem pati sine culpa; quem iustum fecerat ad æternam beatitudinem. » Præterea antiquissimus auctor Hypognosticon, lib. II, initio, eodem modo discurrit: « Hac nos pœnæ sententiæ colligatos ipsa sibi humana natura totum per orbem terrarum diffusa testimonium perhibet, dum se paternis cruciatibus sanctæ legis testimonio pervidet laborare. Quod qua iustitia, si hæredes parentum peccati non sumus, patimur? » Lege ibi plura. Rursus lib. V, inter cætera ait: « Secundum errorem vestrum Deus, qui talem fecit naturam ut pœnalibus anima passionibus convexetur, crudelis est, aut certe injustus, ut innocentiam sanctam et nullius penitus erroris obnoxiam tantis permittat urgeri periculis, et in ipsis nonnunquam vita privari. » Et quidem Augustinus lib. IV contra Julianum cap. 12, referens sententias eorum qui nescientes originale peccatum ex miseris hominum ortum, Dei æquitatem accusarunt, ait illos rem vidisse, causam nescivisse, cum alii in vita superiore peccasse animas dicerent, unde ad miserias subeundas in pœnam nasci iterum cogebantur, de quibus in fine ejusdem libri erudite discurrit. Ex quibus patet philosophos plerosque lumine naturali cognovisse hominem innocentem injuste tantis miseris affligi. Quare argumentum illud Augustini ad stabilendum peccatum originis non solum probatum fuit Ecclesiæ, verum etiam ipsis gentilibus, quoad reatum saltem peccati: adeo vel solo lumine naturali est manifestum atque apertissimum. Unde magnus ille Bellarminus, cum pro opposita sententiâ plura adduxisset lib. VI de Amissione gratiæ, cap. 15, in fine hæc doctissime juxta ac sincere scripsit: « Omnino enim verisimile est non fuisse Deum optimum,

et nostri generis amantissimum, conditurum hominem tam miserum quam nunc est, nisi peccati nostri magnitudo tale supplicium meruisset. » Quæ confirmat opinionem ethaicorum ex Augustino citato. Itaque quod ex amore erga homines, et sua ipsius bonitate nunquam Deum facturum fuisse Bellarminus docuit, id Augustinus cum tot Patribus ex Dei justitia fieri non posse affirmavit. Quod si recentiores et Gelasii, et aliorum veteris Ecclesiæ auctorum testimonia aliqua interpretatione adhibita ut cunque explicare conabuntur, idem precamur erga Augustinum faciant, cujus unius vocibus illi locuti sunt. At si cæteros etiam æstu disputationis abreptos veritatis metam excessisse pronuntiabunt, eorum voces surda aure præteribimus, Augustino tot testibus doctissimis ac sanctissimis astipulantibus. Neque instent, damnatam esse hanc Baii propositionem : « Non potuisse Deum condere ab initio hominem, qualis modo nascitur. » Nam reponitur cum Gregorio Ariminensi, 4, dist. 42, q. 1, art. 2, ad arg. cont. 2 concl. : « Deus non potest de justitia, quæ potest de potentia. » Ita nulla est impossibilitas Judam in cælum trahi, sed id contra Dei justitiam est. Quare licet sit possibile potentiæ, non est possibile justitiæ, talem condidi hominem qualis modo nascitur; in priori vero tantum sensu qui negat, cum damnata Baii propositione sentit. Et certe, uti superius dicebamus, Deus ab initio non potuit condere hominem cum peccato originali, cum quo modo nascitur. Alius ergo debet esse illius propositionis damnata sensus, quæ de re plura § superiori dicta sunt, quæ iterum repetere non vacat.

Hoc igitur sancti Augustini argumento et Apostolica sedes, et tot Patres usi sunt, ac præsertim utraque synodus et Sardiniensis et Arausicana, ut jam satis pateat Morainii ignorantia aut temeritas, qui vel id ignoravit, vel una cum Augustino tot tantosque Patres excessus crimine involvit. Sed age, cum homine scholastico omnium scholasticorum principis testimonio pugnemus. Is est magnus Augustini discipulus, ac nobilissimæ scholæ maximus magister sanctus Thomas, qui scribit Augustinum SATIS PROBABILITER ex miseriis vitæ humanæ peccatum originale deduxisse. Igitur Angelicus præceptor, 4 contra Gentes, cap. 52, initio, docet miseriam humanæ naturæ esse quædam probabilia signa peccati originalis, et subdit : « Posset tamen aliquis dicere hujusmodi defectus tam corporales quam spirituales non esse pœnales, sed naturales defectus ex necessitate materiæ consequentes. Necesse est enim corpus humanum, cum sit ex contrariis compositum, corruptibile esse, et sensibilem appetitum in ea, quæ sunt secundum sensum delectabilia, moveri, quæ interdum sunt contraria rationi, » etc. Quæ ipsissima est responsio quam recentiores argumento sancti Augustini applicant. Verum statim illam infringit Angelicus his verbis : « Sed tamen si quis recte consideret, SATIS PROBABILITER poterit æstimare, divina providentia supposita, quæ singulis perfectionibus congrua per-

A lectabilia coaptavit, quod Deus superiorem naturam inferiori ad hoc conjunxit, ut ei dominaretur, et si quod hujus domini impedimentum ex defectu naturæ contingeret, ejus speciali et supernaturali beneficio tolleretur, ut scilicet cum anima rationalis sit altioris naturæ quam corpus, tali conditione credatur corpori esse conjuncta, quod in corpore aliquid esse non possit contrarium animæ, per quam corpus vivit. » In quam rem cum nonnulla alia dixisset, concludit : « Sic igitur hujusmodi defectus quamvis naturales homini videantur, absolute considerando humanam naturam ex parte ejus quod est in ea inferius, tamen considerando divinam providentiam et dignitatem superioris partis humanæ naturæ, SATIS PROBABILITER probari potest hujusmodi defectus esse pœnales, et sic colligi potest humanum genus peccato aliquo esse infectum. » Hæc sanctus Thomas, quem cum tot sapientissimis ac subtilissimis doctores sequuntur, jam videtis quos quantosve asseclas habet illa Augustini ex miseriis humanæ vitæ peccati originalis satis probabiliter posita illatio. Sed nec defuere scriptores e societate, qui Augustino ea in sententia manus darent; unus audiatur Joannes Bagocius; lib. v Demonst. dogm. Christ., disp. 8, cap. 5, sect. 2, in titulo quærit : *An foret injustus Deus, si cogeret hominem sine reatu culpæ mori.* Respondet : « Sanctus Augustinus et alii ejus discipuli, ipsique Patres canonum Arausicanæ synodi aiunt Deum non potuisse hominem nisi culpæ reum necessitati moriendi addicere, voluntque, si id Deus faceret, fore injustum, quia pœnam non merenti infligeret. » Et cap. 7, sect. 3, ait : « Fateor quoque Deum de potentia per bonitatem et sapientiam ordinata nullo peccato permissio, non potuisse velle hominem morti obnoxium, et cum pravitate concupiscentiæ carnalis creare. » Hæc ille non exiguæ inter recentiores famæ, qui postea insignibus Thomæ, Augustini nominibus assumptis contra Jansenium scripsit.

§ IV. An sanctus Augustinus disputans de virtutibus infidelium excesserit.

Idem Morainius, rigidiorum existimans sancti doctoris sententiam de virtutibus infidelium, hæc scribit disp. 19, num. 35 : « Dicit disputando contra Pelagianos, qui cum nimis extollerent vires naturales liberi arbitrii, affirmarentque sufficere sine gratia non modo ad virtutes naturales quascunque, sed etiam ad salutem, Augustinus ut illos ab eo errore abducat, in contrarium extremum æstu disputationis abripi interdum videtur. » Sed eundem lapidem hic censor offendit : nam de virtutibus infidelium non æstu disputationis impulsus sanctus doctor disseruit, sed ab adversariis in eam aranam provocatus, libenter et animose descendit. Etenim Pelagiani, ut probarent posse hominem sine gratia bene operari, exempla infidelium producebant, quos asserabant sine Dei gratia pluribus virtutibus floruisse. Audiatur sanctus Pater lib. iv contra Julianum, cap. 3 : « Solutis enim, negantes Dei dona esse virtutes, quibus

recte vivitur, et eas naturæ voluntatiq̄ue humanæ, non gratiæ Dei tribuentes, hoc uti argumento, quod eas nonnunquam habeant infideles, » etc. At Augustinus ibidem per septingentos et amplius versus probat virtutes infidelium habuisse bonitatem tantum civilem, ac fuisse speciem tenus apud homines laudabiles, illo præsertim ad Romanos xiv testimonio usus : *Omne, quod non est ex fide, peccatum est.* Unde cum de operibus infidelium tanto labore ac studio Augustinus cum Pelagianis disputaverit, ac ibidem omnem adversariis æditum subtilissimis argumentis præcluserit, non æstu disputationis id protulit, sed post longam rei difficillimæ meditationem, ac seriam quæstionis totius considerationem. Duo autem sanctus doctor asseruit : Primum nullas in infidelibus ex solius liberi arbitrii viribus virtutes reperiri; alterum, si quæ in eisdem virtutes fuerint, easdem nequaquam ipsorum voluntati, sed divinæ gratiæ ascribendas esse. Scio plerosque scholasticos, quod primum illud attinet, ab Augustini sententia recessisse. Illi autem juxta Aristotelis Ethicam de virtutibus disputarunt, cum tamen philosophos humanæ naturæ debilitas ex originali labe derivata latuerit, ac in summi boni cognitione longius a veritate exorbitaverint. At Augustinus ex sacris litteris, nec non excelsiori ac subilliori theologia suam ipsius sententiam deduxit. In eo vero Augustinianæ sententiæ cardo versatur, quod virtutes a vitiiis non officio, sed sine discernuntur. Audiat Augustinus lib. iv laudato contra Julianum : « Noveris itaque, inquit, non officiis, sed finibus a vitiiis discernendas esse virtutes. Officium est autem quod faciendum est: finis vero propter quod faciendum est. Cum itaque facit homo aliquid, ubi peccare non videtur, si non propter hoc facit, propter quod facere debet, peccare convincitur. » Hoc probat ibidem exemplo avarorum, qui virtutibus moralibus studere se fingunt, quæ tamen in vitia desinunt, quod avaritiæ ancillantur. Unde non est attendenda sola substantia operis in speciem boni ex objecto, sed finis quoque considerandus venit, propter quem idem opus elicitur. His autem fusius ibidem ab Augustino probatis, idem conatur evincere, in infidelibus non fuisse veras virtutes, quia easdem humanæ laudi ac gloriæ subiciebant, qua ratione in vitia vertebantur, utpote quæ superbæ inservient. Hæc scribit lib. iv contra Julianum, cap. 3 : « An forte, inquit, et istis, qui exhibuerunt terrenæ patriæ Babylonicam dilectionem, et virtute civili non vera, sed verisimili dæmonibus, vel humanæ gloriæ servierunt, » etc. Et antea dixerat : « Bonum est enim ut subveniatur homini periclitanti, præsertim innocenti. Sed ille qui hoc facit, si amandogloriam hominum magis quam Dei facit, non bene bonum facit, quia non bonum facit quod non bona voluntate facit. » Hinc, cum Julianus ibidem objecisset: « Si gentilis nudum operuerit, nunquid quia non est ex fide, peccatum est? » respondet Augustinus : « Prorsus, in quantum non est ex fide, peccatum est, non quia per seipsum factum, quod est nudum operire, peccatum est, sed de tali

A opere non in Domino gloriari, solus impius negat esse peccatum. » In quam rem plura ibi subtiliter et acute congerit.

Hæc quidem certa sunt, nam a nullo viro catholico in dubium vocari potest actus morales humanæ gloriæ inservientes, licet alias ex objecto boni sint, ex prava tamen intentione vitiiari, sicuti actus in speciem boni Epicureorum a virtutibus degenerabant, quia sectæ magister easdem virtutes, ut ibidem ait Augustinus, « inducit voluptatis ancillas. » Opponent tamen contrariæ sententiæ auctores posse hominem infidelem elicere actus virtutis ob solam ipsiusmet operis honestatem, nullam inde ab aliis laudem captare desiderans; siquidem cum bonum honestum sit intra objectum voluntatis, illud propter se præcise a voluntate appeti potest. Verum Augustinus miro ingenii acuminis hanc responsionem infregit lib. iv contra Julianum, cap. 3, hæc scribens : « Nihil est in creaturis, quod attinet ad institutarum divinitus merita naturarum, rationali mente præstantius. Unde fit consequens ut mens bona magis sibi placeat, magisque seipsa delectet, quam quælibet alia creatura. Quam vero periculose, imo perniciose sibi placeat, cum per hoc tumescit typho, et morbo inflationis extollitur, quandiu non videt, sicut videbit in fine, summum illud et immutabile bonum, in cuius comparatione se spernat, sibi que illius charitate vilescat, » etc. Conformia his tradit lib. xix de Civit. Dei, cap. 25 : « Proinde, inquit, virtutes quas (humana mens) sibi habere videtur, per quas imperat corpori, et vitiiis ad quodlibet adipiscendum, vel tenendum, nisi ad Deum retulerit, etiam ipsæ vitia sunt potius quam virtutes. Nam licet a quibusdam tunc veræ et honestæ putentur esse virtutes, cum ad seipsas referuntur, nec propter aliud expetuntur, etiam tunc inflatæ, ac superbæ sunt; et ideo non virtutes, sed vitia iudicanda sunt. » Itaque cum virtus etiam ob sui tantum honestatem appetitur, facit ut illam prosequens atque assequens sibi complacere in suo opere, ac philautiæ vitio laboret. Quare, sicuti honeste operans ut aliis placeat ac laudetur ab aliis peccat peccato inanis gloriæ, ita pariter qui honeste operatur complacens sibi, ac in seipso gloriatus, reus est philautiæ. Hinc dixit Apostolus, *Scientia inflat (I Cor. vii).* Eo enim ipso, quod homo cognoscit se virtute præditum, semet delectatur, cæteris se præponit, ac in seipso, non in Domino gloriatur. Est autem primus ad superbiam gradus se pluris quam alios facere, ac virtutem sibi, non Deo acceptam ferre. Illud autem Augustini pronuntiatum, nempe virtutem, cum ob sui honestatem appetitur, esse superbam, ac philautia vitiiari, probatur fuse ab eodem sancto doctore serm. 13 de Verb. Apost., exemplo Stoicorum, qui sectabantur virtutem propter seipsam, eorundem tamen virtutes superbæ ancillabantur. Ibi autem introducit Paulum Athenis cum Stoicis et Epicureis colloquentem (dicitur enim Act. xvii: *Quidam autem Epicurei, et Stoici philosophi disserebant cum eo*), et inter alia scri-

bit : « Dicebat Epicureus : Beatus cujus est in fructu voluptas carnis ejus. Dicebat Stoicus : Imo beatus cujus est in fructu virtus animi ejus; dicebat Apostolus : *Beatus cujus est nomen Domini spes ejus. Errat Epicureus ; falsum est enim esse hominem beatum, cujus est in fructu voluptas carnis ejus. Fallitur et Stoicus ; falsum enim est, et omnino mendosissimum, beatum esse hominem, cujus est in fructu virtus animi ejus.* » Profecto an virtus propter sui tantum honestatem intenta inflat habentem, ac philautiam causet, tam claro exemplo manifeste patet. Unde quidquid sit de re speculative considerata, in praxi Augustini sententia vera est. Porro tanta erat Stoicorum superbia, ut ad virtutem capessendam divino nos auxilio indigere stultissime pernegarent. Eorum verba recitavimus lib. 1 Hist. Pelag., cap. 4, ubi etiam probavimus superbiam Pelagianorum, qua divinæ gratiæ necessitatem inficiabantur, ex Stoicorum dogmate derivasse. Egregie sanctus doctor contra Pelagianos sermone eodem 13 dixit : « Tu te vis agere, a te ipso vis agi ad actiones carnis mortificandas? Quid tibi prodeat, quia non eris Epicureus, et eris Stoicus? » Idem magnus magister lib. v de Civit. Dei, cap. 20, cum dixisset quosdam philosophos, ad Epicuri turpitudinem demonstrandam, affabre in tabula pinxisse voluptatem in regali sella tanquam reginam considerent, virtutes vero eidem pro obsequio astantes, ejusque nutum observantes, ut quod illa imperaret, promptissime exsequerentur, hæc addit : « Nihil hac pictura dicunt esse ignominiosius et deformius. » Postea autem his Stoicos vellicat : « Sed non existimo satis debiti decoris esse picturam, si etiam talis fingatur, ubi virtutes humanæ gloriæ serviunt. Licet enim ista gloria delicata mulier non sit, inflata tamen est, et multum inanitatis habet. » Inde recentiorum responsionem præoccupans addit : « Nec illi se ab ista defenderint scditate, qui cum aliena spernant judicia, velut gloriæ contemptores, sibi sapientes videntur, et sibi PLACENT. Nam eorum virtus, si tamen ulla est, alio modo quodam HUMANÆ SUBDITUR LAUDI; neque enim ipse, qui sibi placet, homo non est. » Hæc ipsa confirmantur exemplo angelorum reproborum, ac primorum parentum, quorum lapsus ex philautia ortum duxit. Scribit sanctus Prosper ad Demetriadem : « Hæc superbia a diabolo sumpsit exordium, qui quoniam sua, quam a Creatore acceperat, potentia et dignitate sibi PLACUIT, etc., a cœlesti sublimitate dejectus est. » Et de homine dixit Augustinus lib. x de Civit., cap. 13 : « Diabolus hominem non cepisset, nisi jam ille sibi IPSE PLACERE cœpisset. » Illuc idem acute scribit lib. XIV ejusdem operis, cap. 28 : « Fecerunt itaque civitates duas amores duo, terrenam scilicet amor sui usque ad contemptum Dei; cœlestem vero amor Dei usque ad contemptum sui. Denique illa in seipsa, hæc in Domino gloriatur, » etc. Quare ab amore sui initium superbia sumit, quæ virtutum omnium venenum est, solius divinæ gratiæ antidoto expellendum. Hæc autem valide probant virtutem etiam

A propter se ipsam intentam inflare, cujus ratio est quia quilibet amore naturali diligit se, et quo plura in se bona conspicit, plus sibi complacet; unde præ aliis se æstimat, et philautia intumescit, ac veluti Narcissus suamet pulchritudine rapitur. Unum autem contrariarum sententiæ auctores opponere possent, optime lucusque dicta concludere, si eliciens actus honestos, inde apud semetipsum inani complacentia turgescat; at fieri posse ut quis honeste operetur, v. g., det elemosynam pauperi, ac statim ejusdem mens alio avocetur, in quo casu neque apud semetipsum de bono opere per actum reflexum gloriabitur. Fateor quidem, si statim mens alio a novo objecto trabatur, fieri posse ut nulla apud seipsum gloria vel jactantia titilletur; at id per accidens contingit. Nam agens morale debet considerare an recte operatus sit, an optime se habeat erga suum finem ex illa actione; quæ quidem considerans amat suum opus ac in seipso gloriatur. Censeo tamen hæc opera bona non fuisse facta ab infidelibus suis ipsorum viribus derelictis, sed præmunitis specialibus divinæ gratiæ auxiliis, quibus forte aliquando factum est ut recte operantes novo proposito objecto de bono opere minime gloriarentur. Etenim cum adeo facilis, imo cum irreparabilis sit casus ab actu virtutis in philautiam, divinæ gratiæ fuit, quoties infideles nulla ex opere bono superbia intumuerunt. Video hanc doctrinam diserte tradi a Ripalda, celebri inter recentiores theologo, qui disp. 20, sect. 6, num. 25, ait : « Recte dicitur voluntatem in hoc ordine Providentiæ destitutam auxilio gratiæ, suisque viribus relictam, solum posse superbiam et peccatum. » Quæ pluribus ibidem prosequitur, laudans præsertim hanc sancti doctoris sententiam : « Liberum arbitrium desertum a divino adjutorio, quamlibet scientia legis excellat, nullo modo habet justitiæ soliditatem, sed inflationem impiæ superbiæ. » Igitur ubi ex opere bono nulla superbia in animo erumpit, divinæ gratiæ auxilium præsto est.

Quod autem infideles ex speciali gratiæ auxilio quandoque bene operati fuerint, probatur ex libro 1 ad Bonifacium, cap. 20, ubi Augustinus lenitatem in Assucri regis animo repente natam gratiæ ascribit : « Cor regis, inquit de Deo, antequam mulieris sermonem poscentis audisset, occultissima et efficacissima potestate convertit, et transtulit ab indignatione ad lenitatem; hoc est de voluntate lædendi ad voluntatem favendi. » Idem repetit lib. de Gratiâ Christi, cap. 24. Præterea epist. 130 continentiam Polemonis philosophi divinæ gratiæ deputandam scribit : « Tamen, ait, ne id ipsum quidem, quod melius in eo factum est, humano operi tribuerim, sed divino. » Hoc tamen ex Augustino observandum est, actus bonos infidelium ex divina gratia derivatos ex subsecuta prava operum circumstantia ut plurimum vitari ac amittere bonitatem quam in sua ipsorum productione ex Dei munere habebant. Hoc deduco ex Augustino lib. IV contra Julianum, cap. 3, hæc scribente : « Ex quo colligitur, etiam ipsa bona opera quæ faciunt infide-

les non ipsorum esse, sed illius qui bene utitur malis; A
 ipsorum autem esse peccata, quibus et BONA MALE faciunt, quia ea non fidei, sed infidei, hoc est, stulta et noxia faciant voluntate. Qualis voluntas nullo christiano dubitante arbor est mala, quæ facere non potest nisi fructus malos, id est sola peccata: *Omne enim, velis nolis, quod non est ex fide peccatum est.* » Vult enim Augustinus, voluntatem sola fide dirigi ad faciendum opus cum debita circumstantia relationis in Deum ultimum finem. Hinc superius ibidem dixerat: « Cum non ad suum referuntur auctorem dona Dei, hoc ipso mali his utentes efficiuntur iniusti, si quas virtutes habent, veras non habent, ac per hoc nec continentia, sive pudicitia vera virtus est impiorum. » In hoc vero capite defendit sanctus doctor ab objectis Juliani id, quod scripserat lib. I de Nuptiis et concup., cap. 3, ubi cum dixisset continentiam esse donum Dei, ait: « Quid ergo dicimus, quando et in quibusdam impiis invenitur pudicitia conjugalis? Utrum eo peccare dicendi sunt quod dono Dei male utantur, non id referentes ad cultum ejus, a quo acceperunt? An forte nec dona Dei putanda sunt ista, quando hæc infideles agunt, secundum Apostoli sententiam dicentis: *Omne quod non est ex fide peccatum est?* » Hoc secundum ibidem eligit dicens: « Quis audeat dicere donum Dei esse peccatum? » Et cum præmississet bona naturalia animæ et corporis, cum quibus infideles nascuntur, esse dona Dei, hæc addit: « De iis autem quæ faciunt, dictum est: *Omne quod non est ex fide peccatum est.* Cum igitur faciunt hæc homines sine fide, quæ videntur ad conjugalem pudicitiam pertinere, sive hominibus placere quærentes, vel sui vel alii, sive in his rebus quas vitiosæ concupiscunt, humanas molestias devitantes, sive dæmonibus servientes, non peccata coercent, sed aliis peccatis alia peccata vincunt. Absit ergo pudicum veraciter dicit qui non propter Deum verum fidem concubii præstat uxori. » In laudato vero cap. 3 contra Julianum fusissime hanc suam sententiam vindicat ab argumentis quæ plura contra eandem hæreticus urget; ubi sui constans negat veram pudicitiam fuisse in Gentilibus.

Scio nonnullos asserere Augustinum dixisse illa opera esse peccata, quæ in Deum ultimum finem non referuntur positive, non autem negative; exempli gratia, qui continens est, ut sibi vel aliis placeat, gloriam apud se vel alios quærens, peccat, quia inanem gloriam positive sibi finem illius pudicitia destinat, et tunc positive illud opus deviat a Deo tanquam ultimo fine. At si continentia propositum eliciat, motus honestate tantum operis, nec in eodem apud se vel apud alios gloriat, tunc ille actus negative Deum non respicit tanquam ultimum finem; ex nulla tamen parte vitiosus apparet. Hæc doctrina admitti potest, præsertim, quia sanctus doctor inde virtutes gentium vitari docuit, quod iidem de illis vel apud se vel apud alios gloriam quærenter. Hæc enim intelligenda sunt de actibus virtutum per accidens non vitiat, uti in prima statim eorumdem productione contingere diximus. Nam si quis eundem actum virtutis frequen-

ter, eique impensius student, v. g., pudicitia conjugali, sine speciali Dei auxilio non potest a philautia vel inani apud alios gloria temperare. Unde recte ubi hanc rationem dixit sanctus doctor infideles non posse habere veras virtutes, illa præcipue Apostoli sententia motus: *Omne quod non est ex fide peccatum est.* Moraines scribit hæc verba Pauli *perperam* ab Augustino intellecta fuisse; at sancti Patris interpretationem apostolicæ sedi et catholicæ Ecclesiæ probatam fuisse ostendam inferius cap. 4, § 5. Hinc idem Augustinus, lib. de Prædestinatione sanctorum, cap. 7, tradit bona opera Cornelii Act. x a fide in Deum processisse: « Cujus, inquit, acceptæ sunt elemosinæ, et exauditæ orationes, antequam credidisset in Christum, nec tamen sine aliqua fide donabat et orabat. » Nam quomodo invocabat in quem non crediderat? » Ex quibus patet ad referenda opera bona in Deum non requiri fidem in Christum, sed satis esse fidem in Deum, imo solam fidem etiam acquisitam sufficere colligitur ex lib. de Patientia, cap. 26 et 27, ubi schismaticorum patientiam, et bonam esse et laudandam scribit, cujus verba paulo post referemus. Video tamen sanctum doctorem unum actum bonum sine gratia in infidelibus et cæteris hominibus concedere, nempe illum quo homo appetit summum bonum. In Enchiridio, cap. 25, ait: « Quæ tamen natura in malis suis non potuit amittere beatitudinis appetitum. » Idem habet cap. 125, et lib. IV contra Julianum, cap. 3: « Neque enim, inquit, omnes homines naturali instinctu immortales et beati esse vellemus, nisi esse possemus. » At ob ignorantiam ex peccato originali contractam nescit homo suis viribus relictus in quoniam beatitudo et felicitas vera sita sit, unde tot de summo bono philosophorum sententia emergerunt. Sola autem fide revelatum est Deum clare visum esse summum hominis bonum, cujus unius possessione sit beatus.

Hæc Augustini sententia fuit de operibus infidelium, quam et Patres ac nobilissimi doctores secuti sunt. Sanctus Leo Magnus, serm. II de jejuniis Pentecostes, ait: « Apud ipsos paganos sunt quedam vana jejunia. Aliud enim agit sub veritate ratio, aliud sub falsitate deceptio. Apud nos fides sanctificat etiam manducantem, apud illos infidelitas polluit jejunantem. Unde quia extra catholicam Ecclesiam nihil est integrum, nihil castum, dicente Apostolo: *Omne quod non est ex fide peccatum est* (Rom. XIV). » Idem asserit Bonifacius II, in epistola ad sanctum Cæsarium Arclatensem, et sanctus Fulgentius cum synodo Byzacenorum Patrum in Sardinia exsulum, quorum verba recitabimus inferius, cap. 4, § 5. Sanctus Prosper in epistola ad Rufinum ait: « *Omne quod non est ex fide peccatum est*: ut scilicet intelligat justitiam infidelium non esse justitiam, quia sordet natura sine gratia. » Et in carmine contra Ingratos, cap. 16, canit:

*Imne etenim probitatis opus, nisi semine veræ
 Exoritur fidei, peccatum est, inque reatum
 Vertitur, et sterilis cumulat sibi gloria parvam.*

Julianus Pomerius, sancti Cæsarii Arclatensis ma-

gister, cujus libros laudat sanctus Isidorus, ut diximus lib. II Hist. Pelag., cap. 14, lib. III de Vita contemplativa, cap. 1, Augustini sententiam plenam exscribit: « Hæc, inquit, etsi possunt humano ingenio discerni, tamen sine dono Dei, quantum mihi videtur, nec virtutes possunt appeti vel haberi, nec earum similitudines, quæ sunt vitia virtutes imitantia, declinari in tantum, ut infidelibus nihil profuisse credamus, etiamsi sint aliquas per corpus operati virtutes; quod eas nec a Deo suo se accepisse crediderint, nec ad eum qui est finis omnium bonorum referre voluerint. Et quid dico, nihil eis profuerunt? imo etiam nocuerunt, dicente Apostolo: *Omne quod non est ex fide peccatum est.* Legatur totum caput, ubi fusius eandem doctrinam explanat. Cassiodorus, et vulgo etiam cæteri hocce libros ascribunt sancto Prospero, qua de re in Historia Pelagiana pluribus disseruimus. In eadem sententia fuit Beda in præfat. ad Cant., ubi Pelagii sententiam de philosophorum virtutibus impugnat, inquit: « Quod ergo dicit, multos philosophorum patientiam, castitatem, modestiam aliasque de naturæ bono habere virtutes, constat, quia quicumque philosophorum Christum Dei virtutem et Dei sapientiam nescierunt, nec ullam veram sapientiam habere poterunt. In quantum vero vel gustum aliquem sapientiæ cujuslibet, vel virtutis imaginem habebant, totum hoc desuper acceperunt, non solum munere primæ creationis, verum etiam quotidiana ejus gratia. » Com Augustino etiam concinit sanctus Rhemigi-
 C
 gius cum sua Ecclesia Lugdunensi, lib. de tenenda veritate sacræ Scripturæ, cap. 11, scribens: « Sed hujusmodi humana bona, quæ humana affectione potest velle, potest nonnunquam agere humana natura. Cum propter temporalia bona appetuntur, sine dubio cupiditates sunt; cum propter solam vitæ honestatem, sine dubio inflata et elata sunt. Tamen potest ea discernere, potest etiam velle, potest etiam habere, in quantum naturali bono adjuvatur, et Dei dispositione permittitur humana natura. » Ibi plura erudite asseruntur.

Omitto consulto testimonia Cypriani, lib. I de Patientia, § *Hanc se sectari philosophi*, Tertulliani, lib. de Cultu feminarum, initio § *A feminis nationum*, Gregorii Magni, lib. II Moralium, cap. 15, § *Si non prius*. Etenim horum dicta ab adversariis explicari possunt de bono opere meritorio, quod nunquam reperitur in iis qui fide carent. Imo omnes fere scholastici, qui non similiter Augustino de operibus infidelium loquuntur, ne videantur sancto doctori adversari, dicunt eundem negasse opera infidelium esse bona, hoc est, meritoria, ut Pelagiani contende-
 D
 bant. Sed hi plane Augustini libros perfunctorie legerunt: nunquam enim Julianus aliive Pelagiani admisere opera meritoria, seu donantia jus ad gloriam sine gratia justificante. Juliani verba reddo ex lib. IV, cap. 3 sancti Augustini contra eundem: « Cunctarum, inquit, origo virtutum in rationabili animo sita est, et affectus omnes, per quos aut

FRUCTUOSE, aut STERILITER boni sumus, in subjecto sunt mentis nostræ, prudentia, justitia, temperantia, fortitudo. Horum igitur affectuum vis, cum insit omnibus naturaliter, non tamen ad unum finem in omnibus properat, sed pro judicio voluntatis, cujus nutui serviunt, aut ad æterna aut ad temporalia diriguntur. Quod cum sit, non in eo quod sunt, non in eo quod agunt (substantiam operis vocant scholastici), sed in eo solum variant quod merentur. » Et postea: « Ego STERILITER bonos dixi homines, qui non propter Deum faciendo bona quæ faciunt, non ab eo vitam consequuntur æternam. » Ita Julianus virtutes viribus naturæ ab infidelibus acquiritas veras virtutes secundum substantiam appellabat, negabat tamen esse meritorias gloriæ æternæ. At e contra Augustinus intulit opera sterilia non posse dici bona, sed tantum mala, tum ex defectu relationis in Deum, tum ex inde derivata philautia, ut superius exposuimus. « Tibi, inquit sanctus doctor, virtutes sine fide sic placent, ut eas veras prædices, eisque bonos esse homines; et rursus, quasi te pœnituerit laudis earum, steriles pronuntiare non dubites. » Rursus: « Aut certe, quoniam saltem concedis opera infidelium, quæ tibi eorum videntur bona, non tamen eos ad salutem sempiternam regnumque perducere, » etc. Hoc autem Pelagiani asserebant, quia credebant eum catholicis per solam gratiam sanctificantem homines fieri filios Dei adoptivos cum jure ad gloriam, quod jus viribus naturæ haberi posse negabant. Legantur eorum testimonia apud Augustinum libro de Peccato orig., cap. 5, lib. VI contra Jul., cap. 17, et clarissime lib. III Operis imperf., cap. 108 et 117, et lib. V, cap. 9. Ex quibus satis evidenter ostenditur Pelagianos non admisisse in infidelibus opera meritoria regni cœlestis et gloriæ, sed tantum de eorumdem bonitate secundum substantiam cum Augustino contendisse. Porro de hac quæstione ad mentem sancti Patris egregie disputarunt duo insignes Augustiniani theologi, Gregorius Ariminensis, in 2, distinct. 26, quæst. 1, et Gaspar Casalius Lusitanus episcopus Leirensis, lib. I de Quadripartita Justitia, per plura capita. Basilius Pontius Legionensis, in priori parte Relectionum de gratia, ad mentem sancti Patris Augustini, cap. 75, in resp. ad 2, scribit se in altera parte de operibus infidelium disputaturum, quem tamen librum nusquam potui reperire. Ex exteris Augustini sententiam doctissime defendit P. Macedo in Cortina D. Augustini quæst. 2, de necessitate gratiæ. Qui doctores solvunt etiam argumenta quæ contra sancti Patris sententiam vulgo adducuntur; unde, ne actum agamus, hic eadem non repetimus. Legatur Ariminensis, qui optimo omnibus objectis occurrit; neque enim recentiores nova argumenta produxere, quibus Augustinianum assertum impugnant. Scio illos opponere damnatam hanc Baii propositionem: *Omnia opera infidelium sunt peccata*, etc. Sed hac censura sancti Patris sententia neutiquam percellitur. Etenim hic palam

concedit in infidelibus aliqua opera bona in prima saltem sui productione, ex gratia tamen donata. Præterea etiam sine gratia homo appetitu innato ex Augustini sententia amat summum bonum, nullus enim est qui non velit esse beatus. Et de his hactenus.

At quoniam ob hanc ipsam sententiam de operibus infidelium Augustinus male audit a Maldonato, libeat paucis hominis dicta refellere. Is igitur in comment. cap. vi Matth. vers. 18, ita scribit: «Nec enim sequenda illa opinio est, quam Tridentinum concilium nuper merito damnavit, omnia peccatorum aut etiam infidelium opera esse peccata, quamvis maximum auctorem D. Augustinum lib. iv contra Julianum cap. 3, et contra duas epistolas Pelag., cap. 5, et Prosperum sent. 106, habuisse videatur.» Nusquam docuit sanctus Pater omnia opera peccatorum esse vitiosa, qui recentium hæreticorum error est damnatus in Tridentino sess. 6, can. 7. Imo Augustinus oppositum sæpe docet; nam cap. 7 de Prædestinatione sanctorum tradit omnia bona opera Cornelii, antequam crederet, Deo accepta referenda esse, ut proxime ostendimus. Item lib. de Patientia, cap. 26, docet schismaticum qui timore pœnarum æternarum cruciatus sustinet, ne Christum neget, bene, citra meritum tamen vitam æternam, agere: «Nullo modo ista culpanda sunt, inquit, imo vero et hæc laudanda patientia est.» Et cap. 27 ait: «Neque enim hoc non est bonum, ut credat homo æterno supplicio se esse puniendum, si negaverit Christum, ut pro ista fide qualecunque supplicium perferat, et contemnat humanum. Proinde sicut negandum non est hoc etiam esse donum Dei, ita intelligendum est alia esse Dei dona filiorum illius Hierusalem, quæ sursum libera est mater nostra. Hæc sunt enim quodammodo hæreditaria, in quibus sumus hæredes Dei, cohæredes autem Christi. Alia vero, quæ possunt accipere etiam filii concubinarum, quibus Judæi carnales, et schismatici vel hæretici comparantur. At Cornelius ante baptismum, item Judæi et hæretici inter peccatores censentur, quorum tamen opera quædam laudanda, utpote Dei dona, Augustinus concedit. Illud vero tolerari nullo modo potest, quod audet Maldonatus asserere, Tridentinam synodum damnasse sententiam Augustini de operibus infidelium. Ubinam, quæso te, synodus de operibus infidelium loquitur? Canone illo septimo damnat dicentem: «Opera omnia, quæ ante justificationem fiunt, quacunque ratione facta sint, vere esse peccata, vel odium Dei mereri.» Quo anathemate configit errorem novatorum dicentium omnia opera facta ab homine extra charitatem et in peccato constituto esse peccata, quod illa a conscientiam reatu vitiantur; quæ sententia et falsa et olim damnata fuit, uti vidimus, ab Augustino. Tantum vero abest ut Patres Tridentini eam sancti doctoris sententiam damnarint, quin potius non defuerit ex eorum cœtu et scientia et dignitate percelebris, qui postea Augustini sententiam in sensu etiam severiori acceptam defenderit. Hic autem est

A doctissimus Gaspar Casalius, Augustiniani instituti vir, et episcopus Leirensis Lusitanus, qui anno 1562 ingens volumen de Quadripartita Justitia inscriptum Tridenti composuit, ac legatis sanctæ sedis nuncupavit, in cujus libro 1, a cap. 22, diffusissime sancti Augustini sententiam propugnat, Patrum, et theologorum tum auctoritate tum rationibus eandem confirmans. At sessio illa de justificatione celebrata fuerat anno 1547. Itane tantum audaciæ viro illi fuisse dicemus, ut damnatam a synodo sententiam iterum tanta contentione defenderet? Libeat Casalius audire: «Porro, inquit, de illo alio, quod semper Augustinus videtur docere, extra fidem, extra cognitionem veri Dei non reperiri aliquam veram virtutem, quæ non sit vitium, quid dicendum? B Quid dicendum, inquam, secundum sententiam ejus et aliorum sanctorum doctorum? Quoad ipsum dicimus: Ipse quidem ita docuit, et quia verax erat, atque ex corde loquebatur, ita credidit. Nunc alii secus dicunt, sed seipsos sapientiores esse Augustino non ostendunt.» Sed non adeo rigorose de operibus infidelium sanctus doctor locutus est, nam aliquos quandoque virtutum actus eosdem elicere palam concessit, ut ex dictis satis apparet.

§ V. An sanctus Augustinus asserens parvulos puniri mitissimam pœnam sensus in inferis, per excessum locutus sit.

Nusquam novi Augustini censores potiori titulo excessus eidem obijcere videntur, quam ubi de pœnis puerorum sine baptismo decedentium cum Pelagianis disputavit. Etenim antiqui etiam scholastici hoc ipsum de sancto doctore publicarunt. Hoc Scotus, hoc Richardus, hoc Major, Capreolus, alique unanimi consensu tradidere. De hoc Augustini placito scripsit sanctus Bonaventura: «Plus dixit, minus volens intelligi.» Quam sententiam Annatus gradioribus characteribus exscripsit, sæpiusque ad Augustini auctoritatem elevandam obtrudit. Nec defuere qui rem politulo, ut ipsis quidem videtur, exemplo explicarunt, teste Hauzerio, tom. II Anatomie Augustinianæ, col. 765: «Hinc, inquit, sicut equites armati, dum inveniuntur in hostes, solent eodem impetu obvios etiam pueros inermes conculcare; ita et B. Augustinus persequendo Pelagianos videtur quibusdam quasi præ fervore pugnandi minus etiam D parvulis illis pepercisse.» Quinimo nec a scommate abstinere; affirmat enim Soto illos qui positam sancti Augustini sententiam defendunt, nuncupari ignominiam causa *tortores puerorum*, et noster Puteanus in 1-2, quæst. 83, art. 4, dub. 4, testatur Gregorium Ariminensem, quod similia Augustino tradidit, appellari *tortorem puerorum*. Itaque Adamus, cap. 6, pag. 636, scribit Augustinum in taxanda infantium pœna «zeli excessu extra quæstionem quam cum Pelagianis habebat tractum fuisse, ac præter intentionem locutum.» Additque, Patres «qui de hac quæstione scripsere omnes contrariam sententiam tradidisse.» Idem habet Moraines, disp. 40, num. 60. Quod vero Gregorius Magnus ac Fulgentius Ruspens-

sia in ea doctrina cum sancto Augustino concinere, A
scribit : « Non ex sensu Ecclesiae, tanquam illius
testes, sed ex suo id asseruisse. » Ego quidem rem
Augustinianae scholae gratam me facturum arbitror,
si hac in re sanctum Patrem omni excessuum suspi-
cione liberavero, simulque ostendero eundem catho-
licae Ecclesiae probatum dogma, communem antiquo-
rum Patrum, ac seipso dignam sententiam docuisse;
e contra vero scholasticorum plerosque in opiniones
quasdam de infantium poenis descendisse, quae pon-
tificum Romanorum, synodorum ac Patrum statutis
plane adversantur. Rem paucis sic conficio.

*Sancti Patris Augustini sententia de poenis sensibilibus
parrulorum sine baptismo decedentium adversus Pe-
lagianos tradita proponitur. Primum pro eadem ex
sacra Scriptura argumentum. Adversariorum respon-
siones explosae.*

Pelagiani, licet assererent pueros sine origina-
li peccato nasci, eosdem tamen, si sacris undis inex-
piati decederent, in regnum caelorum ire negabant,
illam Domini sententiam reveriti : *Nisi quis renatus
fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non intrabit in re-
gnum caelorum* (Joan. III, 5). Scribit haec Augustinus
serm. 14 de Verb. Apost. : « Ideo, inquit, parvulo
non baptizato polliceri regnam Dei non possum,
contra Domini sententiam apertam. » Cum vero ab
omni crimine immunes pueros pronuntiarent, in lo-
cum poenarum eosdem trudi inficiabantur, dicentes
secundam quamdam felicitatem illis statutam in me-
dio quodam loco inter gloriam regni caelestis et in-
ferorum supplicia. Ubi tamen hic medius locus esset,
ipse Pelagius se nescire ingenue fassus est celebri
illo dicto apud Augustinum lib. de Peccato orig.,
cap. 21 : « Sine baptismo parvuli morientes, quo non
eant, scio : quo eant, nescio. » Nec discipuli quid
certius tradiderit, hoc unum asserentes, ire pueros
in locum, ut mox notabam, secundae felicitatis. At
Augustinus hanc a Pelagianis promissam poenis felici-
tatem non modo irrisit, verum etiam solidis argu-
mentis probavit infantes sine baptismo defunctos
mitti in gehennam ignis. Hinc haeretici Augustini
sententiam uti crudelem rejiciebant, ut patet ex his
Juliani verbis lib. III Operis imperf., cap. 199 : « Sed
reclamas. Audiamus ergo quid parias, Aristoteles
Poenorum. Tantum, inquis, malum ei inest, ut possi-
deatur a diabolo, atque aeternum mereatur incen-
dium. » Haec ille, cui Augustinus : « Si autem non
eruitur de potestate tenebrarum, et illic remanet
parvulus, quid miraris in igne aeterno cum diabolo
futurum, qui in Dei regnum intrare non sinitur? An
quia Pelagiani nescio quem parvulis non baptizatis
praeter Dei regnum, quietis et vitae aeternae locum
praeparant, ideo Christi erit falsa sententia : *Qui cre-
diderit et baptizatus fuerit salvus erit. Qui autem non
crediderit condemnabitur?* »

Primum argumentum pro poenis parvulorum san-
ctus Pater deduxit ex cap. xxv Matth., quod serm.
14 de Verb. Apostoli ita proposuit : « Venturus est
Dominus, et iudicaturus de vivis et mortuis, sicut

Evangelium loquitur; duas partes facturum est, dex-
teram et sinistram; sinistris dicturus : *Ite in ignem
aeternum, qui paratus est diabolo et Angelis ejus;*
dextris dicturus : *Venite, benedicti Patris mei, perci-
pите regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi.*
Hanc regnum nominat, hanc cum diabolo damnatio-
nem. NULLUS BELICTUS EST MEDIUS LOCUS, ubi ponere
queas infantes. De vivis et mortuis iudicabitur; alii
erunt ad dexteram, alii ad sinistram. Non novi aliud.
QUI INDICIS MEDIUM, RECEDE DE MEDIO. Non te offen-
dat, qui dexteram quaerit, et te ipsum admonet. Re-
cede de medio; sed noli in sinistram. Si ergo dextera
erit et sinistra, et nullum medium locum in Evange-
lio novimus, ecce in dextera regnum caelorum est :
Percipite, inquit, regnum. Qui ibi non est, in sinistra
e-t. Quid erit in sinistra? *Ite in ignem aeternum.* In
dextera utique ad regnum aeternum, in sinistra
ignem aeternum. Qui non in dextera, procul dubio in
sinistra. ERGO QUI NON IN REGNO, PROCL DUBIO IN
IGNEM AETERNUM. » Ubi despiciens homines secus opi-
nantes veluti de saeva vulgi ait : *Hic quaeris medium
homo de medio.* Haec Augustinus publice pro con-
dione recitavit Carthagine in basilica majori coram
Aurelio Primate totius Africae, quo jubente eam ora-
tionem habuit, ut fusius narravimus lib. I Hist. Pe-
lag., cap. 5. Hinc versus finem ait : « Lego tantum :
Sanctus Cyprianus est, quem in manus sumpsit, an-
tiquus episcopus sedis hujus. » Illa igitur sententia
de sensibili puerorum poena publice orthodoxis ten-
enda tum temporis proponebatur, quam tanta cer-
titudine sanctus Pater asseverabat, ut *procul dubio
in ignem aeternum* ituros infantes pronuntiaret Unde
non primus illa docuisse credendus est, sed totius
Ecclesiae illius aetatis fidem secutus. Idem Augustinus
alio utitur testimonio, quod cum affine recitato sit,
hic indicabo. Lib. I de Peccatorum Meritis et remis-
sione, cap. 28, ait : « Nec est ullus ulli medius lo-
cus, ut possit esse nisi cum diabolo, qui non est cum
Christo. Hinc et ipse Dominus volens auferre de cor-
dibus MALE CREDENTIUM ISTAM NESICIO QUAM MEDIETA-
TEM, quam conantur quidam parvulis non baptizatis
tribuere, ut quasi merito innocentiae sint in vita
aeterna, sed quia non sunt baptizati, non sint cum
Christo in regno ejus, definitivam protulit ad haec
ora obstruenda sententiam, ubi ait : *Qui mecum non
est adversum me est, etc.* (Matth. XII). Hoc idem ar-
gumentum versat antiquissimus auctor Hypognostico-
n lib. V, cap. 5, ubi ait : « Ecce non baptizatus,
vitali etiam cibo potuque privatus, dividitur a re-
gno caelorum, ubi fons viventium permanet Christus.
Da mihi praeter hunc alterum locum, ubi vitae possit
requies esse perennis. Primum enim locum fides ca-
tholicorum divina auctoritate regnum credidit esse
caelorum, unde, ut dixi, non baptizatus excipitur.
Secundum gehennam, ubi omnis apostata vel a Chri-
sti fide alienus aeterna supplicia experietur. Tertium
penitus ignoramus, imo nec esse in Scripturis san-
ctis invenimus. Finge, Pelagiane, locum ex officina
perversi dogmatis tui, ubi alieni a Christi gratia vi-

ta requiei et gloriæ possidere parvuli possint. Dextera est justi iudicis sedentis regnum, et sinistra gehenna; vita et mors, justi et iniqui. In dextera igitur justi sunt constituti, in sinistra operarii iniquitatis; in regno requies baptizatorum, in gehenna pœna incredulorum; vita ad lætitiã gloriæ; mors ad fletum et stridorem dentium; justi in regno Patris cum Christo, iniqui in igne æterno parato diabolo et angelis ejus. Sed hoc dicens non divisiones locorum multorum dedi, nisi duorum tantum, quoniam ad duo, regnum videlicet et gehennam, hæc omnia referuntur, etiamsi plura dicantur, etc. Qui baptizatus ergo non est, in iis quæ regni cœlorum sunt non potest reperiri. Et si non ibi, putasne, Pelagiane, jam sentis ubi, aut certe dic ubi? »

Varix huic argumento applicari solent ab scholasticis responsiones, sed omnes facile rejiciuntur. Catharinus in opusculo de statu parvulorum, postquam dixit hoc argumentum esse oppositæ sententiæ *Achillem*, negat parvulos debere sisti in iudicio. Moraines, disp. 40 de Gratia, num. 11, respondet primo male supponi ab adversario esse dogma fidei quod ad iudicium generale, de quo Christus loquitur Matthæi xxv, parvuli sint comparituri, ibique ad dextram vel ad sinistram collocandi. Nam contrarium sine errore contra fidem affirmant Durandus et Albertus. Et num. 12 respondet secundo neque etiam fide divina certum esse quod licet infantes ad iudicium generale sint comparituri, futuri sint de numero iudicandorum. Et citat Tostatum, Carthusianum et sanctum Thomam, 4, dist. 47, q. p. art. 3, ad 3, ubi affirmat pueros ante perfectam ætatem decedentes in iudicio comparituros, non ut iudicentur, sed ut videant gloriã iudicis. Quod probabilè putat Suarez apud eundem Morainium. Numero vero 13 ulterius respondet non satis constare futuros in sinistra, ac non potius in medio quodam loco constituendos.

Nulla tamen ex istis responsionibus admitti potest: nam aperte in concilio Africano, ut mox ostendam, definitum est parvulos futuros in sinistra his verbis: « Qui enim dextra caret, sinistram procul dubio partem incurret. » Et sanctus Gelasius papa, in epistola ad episcopos per Picenum, adversus Pelagianos de fide parvulis inquit: « Et quia non nisi dextram partem legimus et sinistram, non illos faciant in sinistra regione sine baptismo remanere, sed baptizatos sinant ad dextram salutarem sacra regeneratione transferri. » Hanc Gelasii epistolam legit Moraines, eamque disp. 2, num. 31, *eruditam* vocat. Verum omitamus Africanum canonem ac Gelasii epistolam, hæc enim scholastici veteres non legere, nonne Augustinus hanc sententiam veluti orthodoxum dogma tradidit? Statuit sanctus doctor in epist. 107 ad Viilæm^o duodecim regulas, quarum septima et octava his verbis describuntur: « Scimus quod omnes astabimus ante tribunal Christi, ut ferat unusquisque secundum ea quæ per corpus gessit, non secundum ea quæ si diutius viveret, gesturus fuit, sive bonum, sive

A malum. Scimus etiam parvulos secundum ea quæ per corpus gesserunt recepturos vel bonum vel malum. Gesserunt autem non per seipsos, sed per eos quibus pro illis respondentibus, et renuntiare diabolo dicuntur, et credere in Deum, unde et in numero fidelium computantur, pertinentes ad sententiam Domini dicentis: *Qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit* (Marc. xvi). Propter quod et illis, qui hoc sacramentum non accipiunt, contingit quod sequitur: *Qui autem non crediderit, condemnabitur* (Ibid.). Unde et ipsi, sicut dixi, si in illa parva ætate moriuntur, utique secundum ea quæ per corpus gesserunt, id est tempore quo in corpore fuerunt, quando per corda et ora gestantium crediderunt vel non crediderunt, quando baptizati vel non baptizati sunt, **B** quando carnem Domini manducaverunt vel non manducaverunt, quando et sanguinem biberunt vel non biberunt; secundum hæc ergo quæ per corpus gesserunt, non secundum ea quæ, si hic diu viverent, gesturi fuerant, iudicantur. » Porro has duas sententias cum reliquis aliis decem pertinere ad fidem catholicam docuit ibidem sanctus Pater his verbis: « Nempe manifestum est ex illis duodecim sententiis, quas pertinere ad catholicam fidem negare non sinneris, » etc. Repetam hic Bellarmini verba lib. II de Grat. et libero arbitrio cap. 11, licet alia occasione ab ipso pronuntiata: « Nam si Augustini, inquit, de prædestinatione (dicam de pœnis parvulorum iudicandorum) sententia falsa esset, non posset idem Augustinus ab ingenti temeritate defendi, quippe qui non solum tam acriter pro falsitate certasset, sed etiam pro fide catholica venditare ausus esset. » Idem postea etiam tradidit libro quinto operis postremi adversus Julianum. Beda etiam, qui longe post Augustinum floruit, affirmat secundum catholicam fidem parvulos iudicandos esse. Etenim in præliminari ad sacrum codicem Canticorum adversus Julianum ait: « Quod dicit (Julianus), non aliunde alios iudicare, alios iudicari, nisi quia in eadem natura dispar voluntas sit, et quia, cum omnes idem possimus, diversa faciamus, contradicit catholicæ fidei, quæ etiam parvulos esse iudicandos constituit, eos qui in eadem natura positi priusquam aliquid boni malive facere aut velle, aut saltem nosse poterant, sine baptismo rapti sunt. »

D *Secundum argumentum ex Scriptura. Pueri nascuntur sub potestate dæmonis, ex qua eorumdem pœna sensibilibus aperte demonstratur. Quam infeliciter huic argumento ab adversariis respondeatur. Octo pœnis parvulos subjici, quæ breviter numerantur.*

Alterum argumentum desumitur ex omnibus iis sacræ paginæ locis in quibus humani generis captivitas sub principe dæmone designatur. Joan. xii, 31: *Nunc Princeps hujus mundi ejicietur foras*. Marc. iii, 27: *Nemo potest vasa fortis ingressus in domum diripere, nisi prius fortem alliget, et tunc domum ejus diripiet*. Idem Dominus testatur Matth. xii, 29: *Quomodo potest quisquam intrare in domum fortis, et vasa ejus diripere, nisi prius alligaverit fortem? Et*

Lucæ xi Dominus comparat dæmonem *forti armato custodiendi atrium suum*. Ex quibus locis sanctus doctor infert parvulos cum principe dæmone æterno igne cremandos. Audi integrum maximi viri discursum lib. iii Operis imperfecti contra Julianum, cap. 199, cujus superius fragmentum dedi : « Tu autem, inquit, qui eam (nempe imaginem Dei) negas a diabolo possideri, procul dubio negas a potestate erui tenebrarum, cum in Christi regnum regeneratione transferatur, et accusas universam catholicam Ecclesiam magno crimine majestatis ; non enim legibus hujus mundi tenetur reus quisquis imaginem, quamvis non vivam, imperatoris exsufflat. Exsufflantur autem parvuli in exorcismo priusquam baptizentur ; exsufflantur igitur vivæ imagines, non regis cujusque, sed Dei. Imo vero exsufflatur, sed diabolus, qui contagione peccati tenet procul dubio reum, ut illo foras misso, parvulus transferatur ad Christum. Exsuffletur itaque Juliani amentia, ne majestatis rea in parvulorum mundatione et exsufflatione dicatur Ecclesia. Si autem non eruitur de potestate tenebrarum, et illic remanet parvulus, quid miraris in igne æterno cum diabolo futurum, qui in Dei regnum intrare non sinitur ? An quia Pelagiani nescio quem parvulis non baptizatis præter Dei regnum, quietis et vitæ æternæ locum præparant, ideo Christi erit falsa sententia : *Qui crediderit et baptizatus fuerit salvus erit, qui autem non crediderit condemnabitur* (Marc. xvi) ? » Rursus lib. v ejusdem operis cap. 6 : « An forte, inquit, homines non sunt, qui eruantur de potestate tenebrarum, quarum tenet diabolus principatum ? Aut vero ita desipis ut affirmes eos sibi diabolum non vindicare, quos possidet et suæ potestati subditos tenet ? Sed ut taceam de his quos potestatis dicere per suam malam voluntatem a diabolo possideri, quid dicturus es de illo de quo pater ipsius, Domino interrogante, respondit quod ex infantia sua ab immundo spiritu vexaretur ? Nonne membra ejus et sensus, quæ omnia Deo auctore instituta sunt, et communia impiorum, pierumque sunt mœnera, diabolus sibi, ut affligeret, vindicabat ? etc. » Hoc argumentum valde torquet adversarios, qui variis datis solutionibus vim ejusdem, ut ego quidem arbitror, frustra evadere conantur.

Respondet primo quidam alias celeberrimus theologus : Hæc pœna non videtur debita peccato originali ; sicut ei non debetur pœna sensus, ita non debetur simul traditio in manus hostis potentissimi et infensissimi, qui perducatur hominem in necessitatem moralem incurrendi ejusmodi pœnam, et simul prohibitio auxiliatoribus ne suppetjās ferant. Hæc enim esset pœna gravior quam pœna sensus ; quippe tolerabilis est solum cruciari quam poni in morali necessitate novi criminis merentis illum cruciatum. Hæc responsio non consonat Ecclesiæ statutis ex quibus aperte colligitur ex peccato originali nos esse captivos dæmonis. Sanctus Cælestinus, ut vulgo putant, in epistola ad episcopos Galliæ, cap. 12, hæc definit : « Illud etiam, quod circa baptizandos in universo mundo sancta

Ecclesia uniformiter agit, non otioso contemplerur intuitu ; cum sive parvuli, sive juvenes ad regenerationis veniunt sacramentum, non prius fontem vitæ adeunt, quam exorcismis, et exsufflationibus Clericorum spiritus ab eis immundus abigatur, ut tunc vere appareat, quomodo *Princeps mundi hujus mittatur foras* (Joan. xii), et quomodo prius alligetur fortis, et deinceps vasa ejus diripiantur in possessionem translata victoris (Matth. xii), qui captivam ducit captivitatem (Psal. cxvii), et dat dona hominibus (Ephes. iv). His ergo, etc. » Quam doctrinam postea universa Ecclesia tradidit, ut patet ex cap. *Sacerdotes*, de Consecrat. dist. 4, et cap. *Parvuli*, et cap. *Sicut noxissis*, et cap. *Dehinc*, etc., et expresse synodus Tridentina, sess. 5, de peccato orig. definit, Adam « incurrisse cum morte captivitatem sub ejus potestate, qui mortis deinde habuit imperium, hoc est diaboli. » Hinc sanctus Augustinus, lib. vi Operis imperf. contra Jul., cap. 20, reprehendit Julianum ægre ferentem dominum, ac possessorem imagini Dei diabolum imponi, hæc scribens : « Dicit Jesus, qui secundum hoc nomen suum salvum facit populum suum a peccatis eorum : *Nemo intrat in domum fortis, nisi prius alligaverit fortem*, et vos in hoc populo Christi, quem salvum facit a peccatis eorum, parvulos non esse conceditis, quos ut a propriis, ita nec originalibus vultis obstrictos esse peccatis, et cum fallaci vestro sermone minuitis vires ejus, quem dixit Veritas fortem. » Postea : « Nec tibi videatur indignum quod subjecta est diabolo imago Dei ; hoc enim non fieret nisi judicio Dei, nec removeretur ista damnatio, nisi gratia Dei, etc. »

Catharinus more solito, hoc est audacter, in opusculo citato ait : « Neque sub diaboli perpetuo potestate erunt, quia et pro illis ejectus erit diabolus foras in die novissimo, ut nihil juris habeat ulterius in illos. » Hoc tamen responsum, ut bene etiam notavit Bellarminus, ab homine catholico defendi minime potest. Peto enim quare infantes modo sint captivi dæmonis ? Clara sunt Ecclesiæ dogmata : Ob peccati originalis maculam. Rursus interrogandus est Catharinus an hæc macula duratura sit post diem judicii vel non ? Si secundum dicat, in errorem labitur, solo enim baptismate illa culpa destruitur : « Hæc noli dicere, ait Augustinus, si vis esse catholicus (lib. iii de Orig. animæ, cap. 9). » Si primum, ergo remanebit integrum jus dæmoni in pueros etiam post diem judicii, cum adhuc obnoxii erunt peccato originali. Audiat, velit nolit, Augustinum, quem hac in quæstione, uti in aliis etiam sæpe impugnat lib. i de Nuptiis et concup., cap. 23 : « Hoc generi humano inflictum vulnus a diabolo, quidquid per illum nascitur cogit esse sub diabolo, tanquam de suo fructe fructum jure decerpat, non quod ab illo sit natura humana, quæ non est nisi ex Deo, sed vitium, quod non est ex Deo. Non enim propter seipsum quæ laudabilis est, quia opus Dei est, sed propter damnabile vitium, quo vitiata est, natura humana damnatur ; et propter quod damna-

ur, propter hoc et damnabili diabolo subjugatur, quia et ipse diabolus spiritus immundus est. » Idem asseruit sanctus Fulgentius lib. 1 de Veritate prædestinationis, cap. 14 : « Causa vero majorum atque minorum qui sine baptismo cursum vitæ præsentis in infidelitate consummant, quantum attinet ad communionem originalis peccati, una est. Ex hac utrique ibunt in ignem æternum, qui paratus est diabolo et angelis ejus, quia in eis chirographum, quo sibi eos deceptoris nequitia subdidit, Salvatoris gratia non deletiv. »

Respondet Arriaga, tom. 1 in 1-2, disp. 52, nihil aliud significare pueros esse sub potestate diaboli, quam esse peccatores. Alii vero ideo putant pueros esse sub potestate diaboli per peccatum originale, quia dæmon ex illo peccato habuit potestatem tentandi genus humanum, et consequenter ipsum perdedi in gehenna. Verum aliud est esse peccatorem, aliud captivum diaboli; captivitas enim est effectus peccati, sicuti si quis princeps subditum ob aliquod crimen in tyranni alicujus potestatem detruderet. Porro quemadmodum peccatum mortale hominem transcribit in familiam subditum diabolo, hoc etiam peccatum originale præstat, unde dicebat sanctus doctor lib. 1 de pec. Meritis et remiss., cap. 34, initio : « Quid de ipsa forma sacramenti loquar? vellem aliquis istorum, qui contraria sapiunt, mihi baptizandum parvulum asferret. Quid in illo agit exorcismus meus, si in familia diaboli non tenetur? » Quod vero alii dicunt ideo esse genus humanum sub potestate dæmonis, quia hic potestatem, et jus ex illo peccato contraxit tentandi homines, inepte prorsus asseritur, tum quia nequit pueros tentare, qui velle nil possunt, tum quia potuit tentare Adamum, qui tamen nondum erat sub potestate dæmonis, tum quia posse tentari, non est esse, sed posse esse captivum. At pueri nascuntur reapse captivi dæmonis. Unde Zosimus papa, epist. 157, apud sanctum Augustinum ait : « Nullus enim, nisi qui peccati servus est, liber efficitur, nec redemptus dici potest, nisi qui vere per peccatum fuit ante captivus. » Clare etiam sanctus Gregorius lib. xxvi Moral., cap. 20, distinguit captivitatem a potestate tentandi : « Nunc princeps, inquit, hujus mundi ejicietur foras. Unde jam nunc sanctos homines non tenendo possidet, sed tentando persequitur. Nam quia non in eis intrinsecus regnat, contra eos pugnat extrinsecus, et quia intus dominium perdidit, bella molitur foris. »

Præterea falsum est pueros eo lem modo esse sub potestate dæmonis per peccatum originale, sicut per quodlibet actuale, ut docet Moraines, num. 15 : nam in parvulis et cæteris non baptizatis jus habet dæmon veluti in proprio mancipio, ut enim definit sanctus Cælestinus papa supra, utimur exorcismis et exsufflationibus clericorum, ut *spiritus ab eis immundus abigatur*. Ergo vere sunt possessi a dæmone per inhabitationem, cum neque *spiritus immundus abigi* nec *princeps ejici foras* possit, nisi sit iatus in parvulo. Quibus tamen exorcismis et exsuf-

flationibus non utimur ad absolvendum peccatorem vel omnium pessimum, sed tantum in energumenis sanandis, qui intus a diabolo per inhabitationem possidentur. Notavit hoc insignis ille carmelita Joannes Baconus, qui cæteris scholasticis antiquis de hac captivitate, unde parvulorum poenæ satis clare inferuntur, vix pauca verba facientibus, unus ipse Augustino-catholicæ sententiæ adhæsit in 2 sent. dist. 39, quæst. 1, ubi ait de dæmonis dominio : « Inhabitat dico, non sicut forma informans, nec per formam aliquam, quam creat in anima peccatrice, sicut Deus eam creat, sed habitat per dominium in peccante, seu aliis verbis jure domini et potestatis. » Et ibi ad 2 dubium definit originale peccatum « per obsequium nostræ voluntatis ergi diabolum, et ex consequenti etiam diaboli inhabitationem. » Inhabitat igitur dæmon in corporibus non baptizatorum tum pusillorum tum adultorum, non ut vere sint energumeni, sed ut princeps jure domini in regno suo, tanta est potestas quam in illos habet princeps tenebrarum, quæ omnia ex exsufflationibus et exorcismis colliguntur; siquidem dum parvulus baptizatur, dicit sacerdos : *Exi, spiritus immunde, et da locum Spiritui sancto*. Peccatores vero fideles sunt de corpore Ecclesiæ, ejus caput est Christus. De potestate dæmonis supra infideles late discurret sanctus doctor epist. 107, ad Vitalem.

Respondet tandem Moraines : « Tertia ratio, inquit num. 17, nos minime tangit, qui non negamus parvulos illos mansuros esse in æternum Deo invisos propter peccatum originale, et quodammodo sub captivitate ac servitute diaboli, ut in hac vita, privatos scilicet speciali Dei protectione, qua ab ejus invasionibus et infestationibus stant immunes. » In hac responsione maxime displicet illa particula *quodammodo*, limitans dæmonis in captivos potestatem. Egregie inquit Augustinus lib. vi contra Jul., cap. 20 : « Cum scilicet vestro sermone minuitis vires ejus quem dixit Veritas fortem. » Utquid enim additur restrictio quam nec concilia nec pontifices apposuerunt? Illud autem in eadem responsione summe placet, quod fatetur pueros non futuros immunes a dæmonis invasionibus et infestationibus, hoc enim est quod intendimus, nempe futuros obnoxios poenis sensibilibus, eo quod futuri sunt sub crudelissimi tyranni potestate. Nisi dicat infantes nihil mali ex hujusmodi *invasionibus et infestationibus* percepturos, quo quid dici potest ineptius? vexantur enim non a frigore, non a calore, sed a dæmone, *'cui mille nocendi artes*.

Simile etiam adducto argumento est illud, quod colligitur ex Epistola ad Rom. IX : *Sic autem Deus volens ostendere iram, et demonstrare potentiam suam attulit in multa patientia vasa iræ, quæ perfecta sunt in perditionem*. Quæ vasa iræ ibidem vasa etiam contumeliæ appellantur ab Apostolo. Cum igitur infantes sint vasa contumeliæ, cui, quæso, loco illa Deus deputabit? « Deus, inquit Fulgentius, *vasa contumeliæ* æterno semper arsura deputabit incendio. »

Patres Africani in epi tola synodica, cap. 13 : « *Vasa contumeliæ sunt, quibus dicitur : Ite, maledicti, in ignem æternum, qui præparatus est diabolo et angelis ejus.* » Quod prius docuerat Africanæ Ecclesiæ magister lib. 1 Operis imperf. contra Jul., in fine : « Nos vero Deum quidem parvulorum opificem prædicamus, sed ex eadem massa medium locum vasis, ubi nec in honorem fiant, neque in contumeliam, quem non dedit Apostolus, non damus. » Considerent igitur adversarii tantam esse potestatem dæmonis in sua vasa, ut prius, ut inquit Christus, dæmonis triumphator ligandus fuerit, quam ex ejus domo vasa raperentur, nec minuant, ut ait sanctus doctor, *fallaci sermone vires ejus, quem dixit Veritas sortem.*

Certum igitur est parvulos non baptizatos esse vasa contumeliæ in domo dæmonis, e qua per Christum non sunt erepta, et captiva ibidem teneri a *forti armato custodienti atrium suum.* Hanc tenebrosam domum scholastici antiquiores dixerunt limbum, in quo parvuli detinentur. Ita sancti Thomas, Bonaventura, item Scotus, Ægidius, Durandus, Richardus et alii communiter, teste Bellarmino, cap. 2 supra. Ex qua doctrina, velint nolint, probatur poena sensus. Pro quo notandum est, quod docet sanctus doctor lib. 21 de Civit. Dei, cap. 11, « octo genera poenarum in legibus esse : damnium, vincula, verbera, talionem, ignominiam, exsilium, mortem, servitutem. » Ergo, cum parvuli, præter poenam exsilii, quam scholastici vocant poenam damni, patiuntur servitutem sub dæmone, et carcerem, aliam profecto poenam patiuntur a poena damni. Qualis autem sit ista poena servitutis sub principe tenebrarum ac forti armato audivimus supra a celeberrimo quodam theologo dicente : *Hæc enim esset poena gravior, quam poena sensus.* Verissime. Pone, exempli gratia, principem filios alicujus subditi non solum exsilio mulctare, et paterna etiam hæreditate privare, sed illos quoque tyranno cuiquam in mancipia divendere, haud sane exigua esset postrema ista poena captivitatis. Porro nulla peior, nulla acerbior, nulla atrocior captivitas est, quam esse sub dæmone, Phalaride, Dionysio, Maxentio crudeliore, tyrannorum omnium truculentissimo. Neque levis censenda est poena carceris, præcipue sub *forti armato custodiente atrium.* Id etiam alter e societate scriptor Neotericus non inticiatur; *gravissimam*, inquit Arriaga 1-2, disp. 52, num. 5, *poenam* illam carceris fore, ubi velutis tîpites nec videre, vel olfacere, nec gustare quid possent, sane hæc sensibilis poena esset. Unde plures ex iisdem scholasticis recentioribus, ne pueros poena carceris affligant, *nescio quem tertium decipiendis parvulis faciunt locum*, uti olim Pelagiani, teste sancto Gelasio papa, cujus proxima verba sunt, et sancto Augustino sæpissime id affirmante et irridente, sinxerunt.

Verum quid dicant adversarii si octo illa poenarum genera a parvulis sustineri probabimus? Poenam damni et exsilii ipsi concedunt, modo poenam captivitatis et carceris ex sacris litteris clare deduximus. De reliquis quatuor id ipsum probamus. Vin-

cula illos pati certum est, cum sint captivi, nec illa solvi possint nisi prius ipse fortis armatus custos atrii alligetur. Patiuntur etiam poenam ignominiam, sunt enim, teste Apostolo, *vasa contumelie* (Rom. 1x). Illic sanctus doctor, lib. 1 contra Julianum, Operis imperf. cap. 138 : « Ex qua tamen (massa) alios in Dei regnum adoptari fatemini, quos procul dubio vasa in honorem facta conceditis; alios vero non ad hoc adoptari, quos facta vasa in contumeliam, nisi intelligenter consentiatis, impudenter negatis. Neque enim, si non est poena damnationis, sicut vultis, non erit saltem contumelia imaginis Dei, separari a regno Dei. » Insuper patiuntur verbera, carent enim, teste Morainio, num. 17, *speciali Dei protectione, qua ab ejus, scilicet dæmonis, invasionibus, et infestationibus fiant immunes.* Nec putandus est adeo mitis hic tyrannus, ut servos suos ne semel quidem flagris affligat. Satis sit, infantes esse vasa in illius domo, ut ait Christus, et captivos in familia diaboli teneri, ut docet sanctus Pater lib. cit. de peccatorum Meritis, cap. 34. Adde his poenam talionis, qui enim cum suo primo parente noluere esse sub Deo, facti sunt servi sub diabolo. Tene aurea sancti doctoris verba lib. xiv de Civitate Dei, cap. 15 : « Justa damnatio subsecuta est, talis quidem damnatio, ut qui custodiendo mandatum fuerat etiam carnae spiritualis, ferret etiam mente carnalis; et quia sua superbia sibi placuerat, Dei justitia sibi donaretur, nec sicut affectabat in sua esset omnimoda potestate, sed a seipso quoque dissentens sub illo, cui peccando consensit, pro libertate quam concupierat, duram, miseramque ageret servitutem; mortuus spiritu volens, et corpore moriturus invitus : desertor æternæ vitæ, etiam æterna, nisi gratia liberaret, morte damnatus. » Mortem vero poenarum ultimam non solum corporalem, sed etiam spiritualem incurrisse per peccatum universam Adami posteritatem certum est. Et quidem pueros ex peccato originali poena mortis secundæ mulctatos tradit passim sanctus doctor; lib. 1 ad Bonifacium, cap. 22, ait : « Aut si evangelicis vocibus cogimini confiteri, nec vitam, salutemque posse habere parvulos de corpore exeuntes, nisi fuerint baptizati, quaerite cur compellantur non baptizati secundæ mortis subire supplicium. » Mors autem secunda ex cap. 20 Apocalypsis intelligitur, ubi hæc leguntur : *Et qui non est inventus in libro vitæ scriptus, missus est in stagnum ignis.* Et postea : *Infernus et mors missi sunt in stagnum ignis. Hæc est mors secunda.* Quare, cum pueri sine baptismo decedentes non sint scripti in libro vitæ, dubio procul morti secundæ, hoc est, igni deputantur.

Hæc argumentum et fuscæ et eruditæ ex Augustino urget archiepiscopus Thuamensis in opusculo de hac quaestione, cap. 11 et 12. Scio Morainium respondere, num. 69, mortem secundam esse privationem visionis Dei; sed hæc responsio rejicitur ab Augustino cap. 92 Enchiridii, et lib. xiii de Civit. cap. 8, et lib. xix, cap. 28; item a sancto Fulgentio lib. 1 ad Monimum, cap. 6, ubi ex sacris litteris pronuntiant

mortem primam esse, cum anima separatur a corpore, secundam vero cum eadem æternum punitur cum corpore.

Eadem sancti doctoris sententia probatur ex conciliis Africanis, et litteris Innocentii Papæ. Assertio de pænis parvulorum ab Ecclesia Africana inter fidei dogmata, teste sancto Fulgentio, relata. Insigne pro eadem re sancti Gelasii papæ testimonium.

Scholastici, qui in statuendis parvulorum pœnis in diversam ab Augustino sententiam abiere, publicarunt, ejusdem opinionem unum Augustinum patrum habere, ut loquitur Catharinus, eamque paucissimos sequi, ut ait Moraines. Imo Catharinus, unus sibi opponens Augustinum, scribit: « At magna, inquit, est auctoritas Augustini, magna profecto, sed veritatis, quæ jam pateat longe major, longe major pontificum auctoritas, et Ecclesiæ de cathedra docentis, et communis doctorum sententia. » Quibus ille auctor in veterum Patrum scriptis se plane hostitem prodidit; etenim sancti Patris sententiam et synodorum et Pontificum testimoniis confirmabimus, et iis quidem aucto evidentibus, ut minime dubitem quin scholastici, si in eadem incidissent, ne latum quidem unguem ab Augustiniana sententia discessissent. Recte Scotus, in 2, dist. 33, quæstione unica magistrorum Parisiensium placitum contra Augustinum stare dixit, quibus tamen totius Africæ vetustiores episcopos opponemus.

Et quidem veteres Parisiensis scholæ doctores, cum summa ingenia scholæ subtilitatibus devovissent, parum fuere in synodorum ac Patrum lectione versati. Hinc eruditionis defectu quasdam opiniones obtrusere, a quibus antiquioris Ecclesiæ magistri longius distarunt. Hoc in præsentia controversia patebit, in qua scholastici ex manca Pelagianæ hæreseos notitia, uti a recepta antiquitus sententia recesserunt, ita illorum plerique in quibusdam cum Pelagianis convenere, quod etiam notavit cum laudis præfatione nominandus cardinalis Bellarminus, cujus verba in calce fere hujus controversiæ recitabimus. Primi omnium Africani Patres Pelagianorum errores anathemate perculerunt in utraque synodo provinciæ Carthagenensis, itemque in altera synodo Milevitana, dein in plenariis conciliis, uti fusius libro priori Historiæ Pelagianæ nobis descriptum est. In his autem sacris conventibus pœnas sensibiles puerorum sine baptismo decedentium statutas esse demonstro. Patres synodi Carthagenensis, in litteris ad Innocentium, apud Augustinum epistola 90, hæc de Pelagianis scribunt: « Parvulos etiam propter salutem, quæ per Salvatorem Christum datur, baptizandos negant, ac sic eos mortifera ista doctrina in æternum necant, promittentes, etiam si non baptizentur, habituros vitam æternam. » Patres vero Numidiæ provinciæ, in epistola ad eundem Innocentium, quæ inter Augustinianas est 92, hæc ipsa scribunt de eisdem hæreticis: « Pueros quoque parvulos, si nullis innoventur Christianæ gratiæ sacramentis, habituros vitam æternam, nequam præsumptione contendunt. » Innocentius pontifex, his litteris acceptis, gravi rescripto novæ

hæreseos falsitatem confixit: « Illud vero, inquit, quod eos vestra fraternitas asserit prædicare, parvulos æternæ vitæ præmiis etiam sine baptismatis gratia posse donari, perfactum est. » Epist. 93 apud Augustinum. Itaque tum synodi tum pontifex illam vitam æternam parvulis in originali peccato mortuis negarunt, quam Pelagiani eisdem pueris dabant. Vita autem æterna dicit perpetuam possessionem Dei animam beatam in regno cœlorum, et ex consequenti exclusionem cujuscumque miseræ, cui vitæ opponitur æterna mors, quæ consistit in perpetua amissione summi boni, et perenni afflictione ac oraculibus in inferis. At Pelagiani nusquam ausi sunt dicere pueros sine baptismo ituros in regnum cœlorum, ut ex serm. 14 de Verbis Apostoli superius laudato exposuimus. Scribit de hisdem Augustinus lib. 1 de peccatorum Meritis et remissione, cap. 18: « Dicant parvulos recenti vita editos visceribus matrum, non propter remittendum peccatum percipere baptismum, sed ut spiritalem præcreationem non habentes, creentur in Christo, et ipsius regni cœlorum participes fiant, eo modo filii et hæredes Dei, cohæredes autem Christi. » Hinc idem sanctus doctor contra Pelagianos ait lib. 11 Operis imperf., cap. 113: « Respondete quid sitis, qui tot imagines Dei sine illius peccati merito separatis a regno Dei, et facitis duas æternas felicitates: unam quæ sit in regno Dei; alteram, quæ sit extra regnum Dei. » Et lib. 1 ejusdem operis, cap. 152, tradit parvulos juxta Pelagianos futuros « in loco aliquo secundæ felicitatis, quem, inquit, talibus ædificavit hæresis vestra. » Ex his inferitur vitam æternam, quam illi hæretici pueris promittebant, sitam fuisse in secunda quadam felicitate, hoc est, minori ea qua fruebantur beati in regno cœlorum. Nam cum ibidem pueri nullos cruciatus per totam æternitatem passuri essent, æternum felices vivere ab ipsis dicebantur. Scribit sanctus Fulgentius, lib. 1 ad Monimum, cap. 6, Deum animæ per peccatum mortuæ duplicem insuper mortem comminatum: « Primam in separatione animæ et corporis; secundam in æterna cruciatione animæ et corporis. Ac per hoc primam, qua discedente anima caro sola moritur: secundam vero, quando rediens in carnem anima in eadem et cum eadem in qua peccavit, carne torquetur. » Primæ morti opponitur vita temporanea, alteri vero vita æterna, quando anima perpetua felicitate fruatur, qua de re legatur Augustinus lib. xx de Civitate Dei, cap. 6. Itaque vita æterna infantium, ex Pelagianorum sententia, illa est quæ opponitur morti secundæ, quæ ideo ex Augustino, lib. xviii, ibidem, cap. 28, « secunda mors dicitur, quia nec anima ibi vivere dicenda est, quæ a Dei vita aliena erit, nec corpus, quod æternis doloribus subjacebit. » Quare, cum synodi Africanæ ac sanctus Innocentius damnarunt dicentes pueros sine baptismo defunctos habere vitam æternam, exposuerunt secundam illam felicitatem quam extra regnum Dei Pelagiani infantibus promittebant, et ex consequenti decrevere eosdem subituros etiam mortem se-

cundam, quæ beatæ vitæ opponitur. Cæterum vita illa æternum beata, quam Pelagiani pueris destinabant, ante synodos Africanas rejecta fuit in concilio Diospolitano, anno 415, ubi cum obiectum fuisset Pelagio, Cœlestium ipsius discipulum docuisse, « infantes, etiamsi non baptizentur, habere vitam æternam, » negavit se illa dixisse. Hinc Pelagium premebat Augustinus, epist. 106 ad Paulinum Nolanum, pueros sine gratia regenerationis in Christo « non habere in se vitam, ac per hoc pœnæ sempiternæ obnoxios. »

Conrius ac Moraines existimarunt vitam æternam, quam parvulis Pelagiani pollebantur, sitam fuisse in visione clara Dei, extra tamen regnum cœlorum. Unde responderi potest his, quæ lucusque deduximus, synodos statuisset pueros non posse sine baptismo frui vita æterna, hoc est visione clara Dei, nec tamen statim inferri, morte secunda juxta totam suam latitudinem plectendos, sed prout hæc tantum dicit privationem visionis Dei, non quatenus continet cruciatus et æterna supplicia animæ et corporis. Sed hæc sententia nulla ratione admitti potest, si consideremus quid Pelagiani nomine regni cœlorum intelligerent. Et licet Moraines, num. 55, dicat eosdem id. *non satis expressisse*, colligitur tamen quæ fuerit illorum sententia ex Juliano lib. vi Operis imperf., cap. 37, ubi ait : « Multo maxime congregatio omnis glorificata sanctorum esse Deo subjecta non desistet, sed totum corpus dignum regno cœlorum, quod sub Christi capite construitur, divinæ voluntati perfecta affectione cœharebit, ut extincta omni cupiditate culparum, Deus et contineat cunctos et compleat. » Ex his inferitur Pelagianos non promisisse pueris visionem beatam; etenim videns Deum, *divinæ voluntati perfecta affectione cœhæret, ut extincta omni cupiditate culparum, Deus et contineat eundem et compleat*. Quare pueri fruentes visione clara Dei reapse forent in regno Dei, quod illi negabant. Rursus sanctus Augustinus ubique premit Pelagianos negantes peccatum originale, quod pueri exclusi a regno cœlorum immerito et injuste tanta miseria torquebantur. Lib. ii Operis imperf., cap. 113 : « Ac tandem aliquando, inquit, extra regnum Dei infelices futuros satemini parvulos non renatos. Dicite ergo hujus infelicitatis meritum, verbosi et contentiosi, qui negatis originale peccatum. » Et lib. iv, cap. 99, ait : « Ipsum etiam sic amatis, ut non ibi esse, non saltem levem pœnam credatis hominis esse, sed nullam. » Quod si Pelagiani extra regnum Dei dabant parvulis visionem Dei, haud congruenter Augustinus contra ipsos inferebat pueros futuros infelices et pœnæ subjectos. Nam videns Deum possidet summum bonum, nec ullo pacto potest esse infelix, aut alicui pœnæ obnoxios. Præterea sanctus Pater, libro ii Operis imperf., cap. 113, his instat Juliano et collegis : « Dicite, obsecro, in ea felicitate quæ extra Dei regnum erit, ullusne regnabit an nullus? si nullus, liberior erit procul dubio sine ullo rege illa felicitas; si vero ullus in ea regnabit, quis erit rex imaginum Dei, qui non erit Deus? » At in illa secunda felicitate pueri fruc-

antur visione Dei, et profecto Deus in illis regnare, nec eo dilemmate Augustinus adversarius perculisset; etenim Deus clare visus regnat solus in anima videntis, et omnes ejusdem actus regit ac moderatur. Itaque Pelagiani beatitudinem naturalem pueris destinabant; uti enim illi naturaliter innocentes ab iisdem asserebantur, ejusdem etiam ordinis beatitudinem invexere, in quo tamen dogmate nunquam quid sentirent nostris innotuit; unde Augustinus alique Patres eorundem sententiam plane se non percipere fassi sunt. Ille lib. de Prædestinatione sanctorum, cap. 13, narrat, a Pelagianis promitti pueris *nescio cujus felicitatis locum*, et in lib. de Hæresibus, cap. 88, *æternam et beatam quandam vitam suam*. Idem habet lib. i de Origine animæ, cujus verba mox referam. Ipse Pelagius dicere solebat : *Quo eant nescio*, ut ex Augustino superius dictum est.

Redeo ad Africanas synodos. In concilio celebrato anno 418 Carthagine contra Pelagianos, in quo hic canon in vetustis codicibus statutus legitur. « Item placuit, ut si quis dicit, ideo dixisse Dominum : *In domo Patris mei mansiones multæ sunt (Joan. xiv)*, ut intelligatur, quia in regno cœlorum erit aliquis *medus*, aut *ullus alicubi locus*, ubi beate vivant parvuli, qui sine baptismo ex hac vita migrarunt, sine quo in regnum cœlorum, quod est vita æterna, intrare non possunt, anathema sit. Nam cum Dominus dicat : *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non intrabit in regnum cœlorum*, quis catholicus dubitet *participem fore diaboli*, qui *cobæres esse non meruit Christi*? Qui enim *dextra caret, sinistram procul dubio partem incurret*. » In Historia Pelagiana, lib. 1, cap. 13, hunc canonem recitavi, ubi ex Photio ostendi in antiquis codicibus scriptum fuisse, quod etiam testatur Binius, licet a nonnullis omissus sit, de quo nolo cum quopiam contentionis funem ducere. Interim hoc ipsum sancti Augustini testimonio confirmabo, qui lib. ii de Origine animæ, cap. 12, scribit : « Novellos hæreticos Pelagianos justissime conciliorum catholicorum et sedis apostolicæ damnavit auctoritas, eo quod ausi fuerint non baptizatis parvulis dare quietis et salutis locum etiam præter regnum cœlorum. » Unde satis verisimile fit laudatum canonem reapse fuisse ab Africanis synodis exaratum. Illud vero observandum venit, ideo Patres negasse *alium alicubi locum*, quia duo tantum loca nominantur in sacris litteris, nempe dextra et sinistra judicis, unde asserunt pueros futuros in sinistra, et ex consequenti *participes fore diaboli*. In eodem libro de Origine animæ, cap. 9, scribit sanctus Pater : « Non baptizatis parvulis nemo promittat inter damnationem regnumque cœlorum quietis, vel felicitatis *cujuslibet*, atque *ubilibet*, quasi *medium locum*. Hoc enim eis etiam hæresis Pelagianæ promisit. » Quare cum illa opinio *de quasi medio loco*, nempe inter inferorum pœnas et gaudia regni cœlestis, inter errores hæresis Pelagianæ Augustinus recensuerit, constat eandem et ab Africanis Patribus, qui contra illam hæresim diligentissime excubuerunt, damnata

tam fuisse, quod ex dicendis clarissime apparebit.

His addam synodum Byzacenorum Patrum in Sardiniam a Thrasamundo rege Vandalorum Ariano relegatorum sententiam. Cum Constantinopoli graves de divina gratia lites agitentur, nonnulli monachi pro iisdem componendis Romam profecti, audita Africanorum antistitem in Sardinia exsulum fama, legationem ad eosdem destinarunt; librum etiam miserunt de Incarnatione Domini et divina gratia a seipsis conscriptum, rogantes ut de eodem iudicium ferrent. Byzaceni Patres, cum communi consilio, quid memoratis monachis rescribendum foret deliberassent, Fulgentio episcopo Ruspensi injunxere ut decreta a Patribus in litteras mitteret, qui e vestigio librum exaravit inscriptum de Incarnatione et gratia. In eo autem Augustini sententia de pœnis parvulorum apertissime traditur; etenim cap. 14 inquit: « Quæ justitia est, ut imago Dei, quæ nihil potuit per seipsam delinquere, si non redimatur sanguine Filii Dei, in regnum Dei non permittatur intrare? Quo utique quisquis non ingreditur, INTERMINABILIBUS IGNIS ÆTERNI CRUCIABITUR PœNIS. Qua igitur justitia Deus justus infantibus sine peccato nascentibus ingerit pœnam, in quibus pœnæ non invenit causam? » Item cap. 30 hæc scribuntur: « Quomodo infantibus, qui baptizantur et in eadem infantia moriuntur, donat æternam salutem, quorum bonam nec exspectat, nec invenit voluntatem? Item alios quomodo sine baptisate mortuos ÆTERNIS CRUCIATIBUS damnat, cum in eis nullam culpam malæ voluntatis inveniat? Nonne istos inimicos gratiæ Dei, nec delectatores humani, sed deceptores arbitrii ad hoc sua perversitas cogit, ut Deum putent iniquum in obitu omnium parvulorum, ubi nulla interveniente vel bonitate vel malitia voluntatis, alios vident potiri regno, alios INTERMINABILI DEPUTATOS INCENDIO? » Hic liber inter volumina sancti Fulgentii recensetur, quod ab ipso dictatus fuit, at eundem a synodo approbatum, ac ad monachos Romam missum patet ex hoc ejusdem initio, ubi episcopi Byzaceni nominantur: « Dillectissimis et in Christi fide atque gratia plurimum amplectendis sanctis fratribus, Petro diacono, Joanni, Leontio et alio Joanni, cæterisque fratribus, etc., Dacianus, Fortunatus, Boethus, Victor, Scholasticus, Orontius, Vindicianus, Victor, Januarius, Victorianus, Ihotinus, Quodvultdeus, Fulgentius, Felix et Januarius, in Domino salutem. » Quindecim igitur episcopi doctissimi ac sanctissimi in Augustini sententiam pedibus ivere. Nec obstat laudatum volumen fuisse Fulgentii manu exaratum, qui Augustini Patris sententiam mordicus tuebatur; nam in omnibus synodis uni alicui ob eruditionem et eloquentiam insigni injungi solet, ut publica Patrum decreta litteris mandet. Scribit discipulus Fulgentii, cap. 20 de Vita ejusdem: « Post deliberationis autem longissimas moras, quidquid definitio communis invenerat, eloquenter allegandum sensibus cæterorum, beato Fulgentio dimittebatur. » Et postea: « Propterea quandocunque rescribebant consulentibus,

episcoporum nomina cunctorum dicebantur in titulo, sed solius B. Fulgentii sermo tenebatur in stylo. » Quare ea omnibus Byzacii Patribus, quorum tum temporis Dacianus erat primas, sententia stetit. Habemus etiam epistolam synodicam eorundem antistitem, inter quos tamen Fulgentius non nominatur, quam publicavit Sirmundus, et inter Opera Fulgentii, tom. VI Bibl. Patrum, edit. Colonien., anno 1618 recensetur, in cujus cap. 8 eadem sententia traditur. Verba inferius recitabo.

Volo hic evidenter ostendere antiquitus in Africana Ecclesia, in qua quadringenti sexaginta sex episcopi numerabantur, adeo certum fuisse, pueros sine baptismo defunctos puniri in inferis pœna sensibili, ut id inter fidei dogmata relatum fuerit. Cum Petrus diaconus, vir doctissimus, ut ex ejusdem libro de Incarnatione et gratia constat, in Orientem transmissurus esset, rogavit per litteras sanctum Fulgentium, ut brevem fidei catholicæ synopsis ad se mitteret, cui se conformare posset: intelligebat enim plures hæreses passim toto Oriente grassari. Fulgentius librum eidem misit inscriptum de Fide ad Petrum, qua de re dixi lib. II Hist. Pelag., cap. 19. In eo autem volumine quadraginta dogmata ad catholicam fidem pertinentia recitat, eaque in singula capita digere, quæ ita inchoantur: *Firmissime tene, et nullatenus dubites*. Primum dogma recitatur cap. 4. Cum vero cap. 26 posuisset dogma XIII de peccato originali, capite insequenti 27 hæc scribit: « *Firmissime tene, et nullatenus dubites, non solum homines jam ratione utentes, verum etiam parvulos qui sive in uteris matrum, sive cum de matribus nati sine sacramento sancti baptismatis, quod datur in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, de hoc sæculo transeunt, IGNIS ÆTERNI SEMPITERNO SUPPLICIO PUNIENDOS, quia, etsi propriæ actionis peccatum nullum habuerunt, originalis tamen peccati damnationem carnali conceptione et nativitate traxerunt.* » Hoc XXIV dogma, seu, ut ille loquitur, capitulum de fide Petro credendum proposuit, et cum postea reliqua capitula recitasset, hæc habet cap. 44: « *Hæc interim quadraginta capitula ad regulam veræ fidei firmissime pertinentia fideliter crede, fortiter tene, veraciter patienterque defende. Et si quem contraria, his dogmatizare cognoveris, tanquam pestem fuge et tanquam hæreticum abjice. Ita enim ista quæ posuimus fidei catholicæ congruunt, ut si quis non solum omnibus, SED ETIAM SINGULIS voluerit contraire, in eo quod singulis horum contumaciter repugnat, et his contraria docere non dubitat, hæreticus et christianæ fidei inimicus, atque ex hoc omnibus catholicis anathematizandus appareat.* » Itaque testatur Fulgentius parvulos cum solo originali peccato morientes *ignis æterni sempiterno supplicio puniendos, et id ad regulam veræ fidei pertinere, et tanquam hæreticum abjiciendum, qui eidem dicto voluerit contraire.* Hæc non indigent interprete, sed tantum lectore. Quis autem ex his non intelligat Africanam Ecclesiam Augustini sententiam de pœnis infantium inter fidei dogmata

recensuisse? Neque enim omnium Afrorum episcoporum doctissimus ea in re deceptus dici potest, vel alios voluisse decipere, proprias opinunculas pro inconcussis Ecclesiae dogmatibus venditando. Qualis vero quantum fuerit Fulgentius ex ejusdem gestis patet. Hæc sufficit ex cap. 20 libri de Vita ejusdem dixisse: « Sexaginta quippe et eo amplius episcopos tunc catena ligabat exsiliis, quorum lingua et ingenium beatus Fulgentius episcopus fuit. » Tot ejusdem libri editi eximiam ipsius doctrinam abunde manifestant. Vide quæ de eodem dixi lib. II Hist. Pelag., cap. 21 et 24.

Hoc ipsum colligitur ex Augustino, qui lib. I de peccatorum Meritis et remissione cap. 28, asserentes pueros futuros in medio quodam loco nuncupat male credentes. Idem in lib. de Prædestinatione sanctorum, cap. 42, ait: « Cum moriuntur infantes, aut merito regenerationis transeunt ex malis ad bona, aut merito originis transeunt ex malis ad mala. Hoc catholica fides novit. » Præterea, lib. V contra Jul., Operis imperf. cap. 64, ait: « Inter reprobos sunt certe plurimi qui si ex hac vita abriperentur infantes, secundum falsam veteram hæresim penitus ab omni, secundum autem catholicam fidem a damnatione gravissima tollerentur. » Certum est eam penam a catholica fide in parvulis asseri, quam Pelagiani inficiabantur; at hi penam damni, hoc est, exclusionem a regno cælorum libenter concedebant. Hinc dixit Augustinus, serm. 14 de Verbis Apostoli: « Videris enim tibi misericors, quia non auferis ei vitam, DAMNAS tamen, quem separas a regno cælorum. DAMNAS, non enim percutis, sed in EXSILIUM MITTIS. Et Pelagiani pueros non percutebant, hoc est, pœna sensus illos nequaquam mulctabant, sed pœna tantum damni, in exsiliis illos mittendo. Quare, Augustino teste, catholica fides tradit parvulos percuti, et non tantum in exsiliis mitti, quod Pelagiani ultro fatebantur. Rursus tract. 67 in Joannem hæc ait: « Proinde respuendi sunt a corde Christiano qui putant ideo dictum multas esse mansiones, quia extra regnum cælorum erit aliquid ubi maneant beati innocentes qui sine baptismo ex hac vita emigrarunt, quia sine illo in regno cælorum intrare non poterunt. Hæc fides, non est fides; quoniam non est vera et catholica fides. » Et tamen videmus plures scholasticos beatitudinem naturalem perfectissimam extra dolores et tristitiam parvulis promittere extra regnum Dei, quorum sententia minus tolerari potest quam illa Pelagianorum, quia isti contendebant infantes esse innocentes et nulla culpa coinquinatos, unde non adeo grave absurdum videbatur quamdam eisdem felicitatem præparare, cum tamen scholastici, nec ignobiles, asserant cum Ecclesia catholica pueros esse originali labe infectos, sub potestate dæmonis, filios iræ, nec postea dubitent eisdem beatam quamdam vitam promittere.

Sed ex eadem Africa ad Romanam apostolicam sedem evectus sanctus Gelasius papa adeo aperte Augustinianam sententiam confirmavit, ut nihil soli-

dius hac in disputatione adduci possit. Illic, in epistola ad episcopos per Picenum contra Senecam delirum senem Pelagianum missa, scribit: « De parvulis autem quod asserit, sine baptismo pro solo originali peccato non posse damnari, satis IMPIA, satis profana propositio est. » At Pelagiani nunquam sine baptismo regnum cælorum pueris promiserunt, sed nescio quem tertium locum inter cælum et inferos. Audiatur laudatus Gelasius: « Nihil est ergo quod dicant quod non renati infantes tantummodo in regnum cælorum ire non valeant, non autem perpetua damnatione puniantur. » Ubi cum pontifex præter exclusionem a regno cælesti, quæ est pœna damni, decernat pueros *perpetuo damnatione puniri*, palam sit eundem Augustini sententiam approbasse, et concludit: « Dicunt igitur in morte perpetua constituti, si non æstimentur esse damnati. TOLLANT ERGO DE MEDIO NESICIO QUEM IPSI TERTIUM, QUEM DECIPIENDIS PARVULIS FACIUNT LOCUM. » Ita arguit pontifex: Pueri sunt damnati, ergo tollant de medio tertium, quem decipiendis parvulis faciunt locum. Ex quibus patet in antecedenti loqui Gelasium de damnatione apud inferos, qua pueri perpetuæ, hoc est, secundæ mortis supplicia sustinent, unde recte inferitur tollendum esse de medio tertium locum. At cur TERTIUM dicit, nisi ut duo tantum loca esse declararet, nempe cælum sedem beatorum, et inferos carcerem damnatorum? Quod defensores Augustinianæ sententiæ tortores puerorum a scholasticis nuncupantur, longe graviori censura eodem Gelasius percussit, dum illos *deceptores parvulorum* apostolici oris sententia pronuntiavit, quippe qui eisdem secundæ felicitatis locum inani asseveratione promittebant. Imo ibidem tertium illum locum explodit, motus eodem testimonio sacrarum litterarum, quod initio ex Augustino adduximus. Etenim scribit pontifex: « Tollant ergo de medio nescio quem ipsi tertium quem decipiendis parvulis faciunt locum. Et quia non nisi dexteram partem legimus et sinistram, non illos faciant IN SINISTRA REGIONE sine baptismo permanere, sed baptizatos sinant ad dextram salutarem sacra regeneratione transferri. » Quare Gelasius papa non modo sancti doctoris sententiam, verum etiam ejusdem quoque rationem approbavit. Porro definitiva illa sententia est: *Tollant ergo de medio nescio quem ipsi tertium, quem decipiendis parvulis faciunt locum.* In quibus dum dicit *nescio quem*, declarat nec scire se nec inquirere quænam aut ubinam esset secunda felicitas parvulis a Pelagianis promissa, sed ob id eorum dogma damnare, quod tertium locum facerent inter regnum cælorum, quod dandum est iis qui erunt in dextera, et inferni pœnas, quæ destinantur iis qui erunt in sinistra. Ex his jure Gelasius appellatur a Gabriele Vasquez, prima parte, disp. 91, num. 75, *per omnia Augustinianus*. Et quidem in eadem epistolam, ut alias notavimus, totius Augustinianæ contra Pelagianos doctrinæ succum valentiorum contraxit. Unde cum ex Clementis pont. opt. max. indulto ejusdem sancti pontificis memoriam

quotannis Augustiniana familia recolendi facultatē A
impetrasset, inter precum officia ejusdem vitæ syn-
opsi insignem Gelasii erga sancti Patris Augustini
doctrinam cultum inseruit. Gelasii laudes recitat
Dionysius Exiguus in epistola ad Julianum presbyte-
rum, in qua ejusdem pontificis doctrinam, pietatem
ac exantlatos pro orthodoxa fide labores eximie
commendat. Has litteras leges in calce prioris partis
collectionis Romanæ Lucæ Holstenii. Et quidem com-
munem id temporis fuisse sententiam in Ecclesia,
pueros sine baptismo decedentes in inferos detru-
di, patet ex libello fidei quem Pelagiani episcopi concin-
narunt; ibi enim veluti ingens absurdum exagger-
ant pœnas sensibiles puerorum.

Idem Augustini assertum Patrum ac plurium theolo-
gorum etiam recentiorum auctoritate probatur.

Agmen Patrum, ut par est, Hieronymus ducet, qui
propius in Palæstina cum Pelagio veluti collato
pede certavit. Edidit ille Dialogos contra eundem
hæresiarcham, in quibus sub nomine Critoboli Pela-
gium, sub nomine vero Attici virum catholicum
colloquentes induxit. Itaque Critobolus objicit in fine
tertiæ libri: « Oro te, quid infantuli [peccavere?
Nec conscientia eis delicti imputari potest, nec
ignorantia, qui juxta Jonam prophetam manum dex-
tram nesciunt et sinistram. Peccare non possunt, et
possunt perire, genua labant, vagitus verba non ex-
plicat, ballutiens lingua ridetur, et ÆTERNÆ MISE-
RIÆ CRUCIATUS miseris præparantur. » En Pelagius
exprobrat catholicis veluti quid absurdum puerorum
in aliena vita cruciatus. Quid his reponit Hierony-
mus, an forte illa Annati verba: *Negamus crudelē* C
consequentiam? Lib. 8 sui Augustini, cap. 1, pag. 858.
Haud equidem, sed ex Paulo apostolo peccatum ori-
ginale probat, ut pueris tormenta non injuste infligi
videantur. Eadem pœna sensibilis infantium asserit-
ur a sancto Avito, antistite Viennensi, qui anno
500 in Galliis floruit. Etenim in carmine ad Fuscina-
nam sororem hæc eleganter scripsit:

*Omnibus id vero gravius, si fonte lavacri
Digni expertem tenerum mors invida natum
Præcipitat, dura generatum sorte GEBENNÆ,
Qui mox ut matris cessavit filius esse,
Perditionis erit; tristes tunc edita nolunt,
Quæ FLAMMIS tantum tenuerunt pignora matres.*

Fuit autem Alcimus Avitus præsul doctissimus, ac
synodo Epauvensi alijsque præsedidit. Huic autem sup-
parem dabo sanctum Fulgentium Ruspensem episco-
pum, qui eidem Avito convixit. Illic in lib. de Fide
ad Petrum diaconum sententiam eandem tanquam
de fide tenendam docuit cap. 27, cujus verba super-
ius laudavimus. Idem, lib. 1 de Veritate prædesti-
nationis et gratiæ, cap. 12, ait: « Nulla igitur est
causæ diversitas in infantibus, quæ faciat unum eligi,
alterum reprobari. Si vero parentum consideretur
voluntas, illi qui Christiani sunt, ut eorum filius
baptizaretur, solliciti voluerunt, instantissime cura-
verunt; quorum tamen filius antequam baptizaretur
morte præventus, ÆTERNIS EST IGNIBUS deputatus. »
Capite etiam 14 scribit: « Causa vero majorum

atque minorum, qui sine baptismo cursum vitæ
præsentis in infidelitate consummant, quantum atti-
net ad communionem originalis peccati, una est. Ex
hæc utrique ibunt in ignem æternum, qui paratus est
diabolo et angelis ejus, quia in eis chirographum,
quo sibi eos deceptoris nequitia subdidit, Salvatoris
gratia non delet. » Et statim: « Reddet unicuique
secundum opera sua, ut non solum pro originali pec-
cato ÆTERNIS IGNIBUS ARDEANT (quibus ARSURI sunt
sine baptismo morientes etiam parvuli, qui nihil
boni aut mali egerunt), sed etiam pro sua voluntate
mala tanto deterius torqueantur, quanto amplius
proprie iniquitatis adjiciant. » Illi Fulgentii libri exi-
mie commendantur a Patribus Africanis in Sardinia
pro fide orthodoxa exsultantibus, in epistola synodi-
ca, cap. 18.

At sæculo eodem desinente, sanctus Gregorius
Magnus, et insequenti incante sanctus Isidorus Hispa-
len-sis Augustini sententiam approbarunt, quippe
quæ communis tum temporis in Ecclesia habebatur.
Gregorius, lib. 11 Moral., cap. 12, in illa Job: *Et
multiplicabit vulnera mea etiam sine causa*, hæc scri-
bit: « Nonnulli etenim prius a præsentis luce subtra-
huntur, quam ad proferenda bona malæ merita
activæ vitæ perveniant. Quos quia a culpa originis
sacramenta salutis non liberant, et hic ex proprio
nihil egerunt, et illuc AD TORMENTA PERVENIUNT. Qui-
bus unum vulnus est, corruptibiliter nasci, aliud car-
nali er emori. Sed quia post mortem quoque æterna
mors sequitur, occulto eis justoque judicio etiam
sine causa vulnera multiplicantur; PERPETUA (quippe)
TORMENTA PERCIPIUNT (qui) nihil ex propria voluntate
peccaverunt. » Et postea: « Districtus iudex, quæ
eos animadversione trucidat, quos culpa propriæ
actionis damnat, si et illos IN ÆTERNUM PERCUTIT,
quos reatus arbitrii non addicit? » Hæc adeo clara
sunt ut Moraines dicat Gregorium ea non ex sensu
Ecclesiæ, sed ex propria opinione asseruisse. Sanctus
Isidorus, lib. 11 Differ. spirit., num. 25, idem tradit
inquirens: « Illud tamen tenendum est, parvulorum
animas nexu peccati originalis esse astrictas, quæ
nisi percipiant baptismatis sacramentum, regni cœ-
lestis participes esse non possunt, sed cum carne et
commune habebunt peccatum, et pari judicio DAMNA-
BUNTUR IN IGNEM ÆTERNUM. » Et lib. 1 Sententiarum,
cap. 22, ait: « Pro solo originali reatu luunt IN IN-
FERNO nuper nati infantuli pœnas. » Erat ergo certa
in Latina Ecclesia illa assertio de pœnis puerorum,
quam Augustinus, Fulgentius ac Synodi in Africa
docebant, quam Gelasius ac Gregorius sanctissimi
pontifices in Italia tradebant, quam sanctus Avitus
in Gallia, et sanctus Isidorus in Hispania citra du-
bium assererant. Eandem vero diutius usque ad
scholasticorum ætatem viguisse existimo. Sanctus
Prudentius, episcopus Tricassinus, qui floruit anno
850, in libro de Prædestinatione, cap. 16, ait: « Qua
punitio bifariam dividitur, et nunc in absolutam
animæ a suo corpore comparata hujus primæ præ-
varicationis merito, quod ab ipsa radice in omni

posteritatis ejus genus transfusum atque innatum est, et postmodum (in) GENENNA, quæ tam arvens quam aliorum multiplicitate criminum libidiosa perversitate contractorum acquisita est. » Et inferius de parvulis scribit : « Extra baptismi gratiam morientes, non suo, sed protoplasti peccato PERPETUA FLEXIONE DAMNANTUR. » Ex Anglia veniat Anselmus, qui in lib. de Conceptu Virg. et pec. orig., cap. 22, hæc docuit : « Sed cum nemo dubitet quia pœna non sequetur imparia peccata, in hoc tamen similis est et personalis et originalis peccati damnatio, quia nullus admittitur ad regnum Dei, ad quod factus est homo, nisi per mortem Christi, sine quo non redditur quod pro Adæ peccato debetur, quamvis non omnes pariter in inferno torqueri mereantur. Nam post diem judicii nullus erit angelus, aut homo NISI AUT IN REGNO DEI, AUT IN INFERNO. » Explodit tertium illum locum felicitatis secundæ, quem plerique parvulis promittunt. Ultimus accedat sanctus Aelredus, sancti Bernardi contemporaneus, in libro Speculi charitatis, cap. 15. Cum sibi objecisset : « Parvulos quæ ratio addicit damnationi, quos nec creatio malos, nec propria voluntas fecit injustos? » Respondet : « Quid enim? Injustum æternas ut lignum inutile et infructuosum ignis depascat? Cogita, quæso, totum humanum genus quasi lignum aridum, lignum infructuosum, lignum in ipsa radice vitiatum, utpote veneno antiqui serpentis inficiatum, justissime addictum flammis, igni destinatum, adjudicatum damnationi. Quid ergo? Ingratum te præbes, o lignum inutile! quod quidam ramusculi a tua præmorta præcisi radice eripiuntur incendio, quatenus stipiti cuidam fructuoso inserti pristinae libertati donentur. » Hujus sancti Regulam lege apud Holstenium, pag. 187, parte II Collectionis Romanæ. Ex his patet quam falso dixerit Adamus omnes Patres contra Augustinum stare. Certe neque Pater Suarez, neque Pater Vasquez cum Augustino ea in re conveniunt, at bene sanctum doctorem seculi sunt omnes Latini Patres, qui controversiam illam quoquo modo attigerunt, in quorum lectione Adamus totus hospes fuit.

Hæc itaque antiquæ Ecclesiæ ac sanctis Patribus de infantium pœnis sententia stetit, donec post ducentesimum supra millesimum annum Christianæ epochæ novæ opiniones a scholasticis procusæ sunt. Qui si in Patrum voluminibus tantum studii ac laboris possuissent, quantum Aristoteli explicando impendere, profecto sancti Augustini sententiam non obduxissent, neque eorum plerique Pelagianorum opinionem, quod naturalem illam puerorum beatitatem attinget, hominum mentibus tam alte infixissent. Verum tanta fuit vis veritatis, ac tantum Augustini auctoritas valuit, ut plerique etiam scholasticorum pedibus in Augustini sententiam ierunt. Primus fuit Gregorius Ariminensis, subtilissimus antiquæ Parisiensis scholæ doctor, qui pœnas sensibiles infantium acerrime sustinuit in 2 Sententiarum, dist. 30, quæst. 3. Nullus autem veterum scholasticorum in

Augustini lectione Gregorium superavit. Hæc illi laudem ultro recentiores tribuunt. Dicitur a Vasquez 1-2, disp. 185, num. 15, *apprime in Augustini doctrina versatus*. A Vandero appellatur *vir doctissimus, et si quis alius doctrinæ Augustinianæ perstudiosus*, disp. 4 de Libert. Dei, num. 23. Addit Fasolus part. 4, q. 23, art. 1, dub. 3, num. 34, *cujus libri Augustini auctoritatibus et sententiis passim abundant*. Idem nuncupatur a Raynaudo *homo in Augustini lectione versatissimus*. In cens. inoff. [Pro Valer. Cenveliens.] cens. num. 2. Denique Decampsius scribit : « Gregorius Ariminensis, quem non vitæ tantum instituto, sed etiam doctrina Augustinum fuisse norunt omnes, qui vel strictim ejus libros attigerunt. » Lib. III de Hæresi Jans., disp. 3, cap. 20. Quæ consulto hic inserui, ut planum fiat quantum fidei Ariminensi præstandum sit, ubi de Augustini mente disputatur. Video enim hunc insignem doctorem plerasque sententias tanquam vere Augustinianas defendere, quas tamen recentes res veluti portentosa ac paradoxa prorsus anti-Augustiniana rejiciunt. Hic itaque vir subtilissimus Augustini auctoritatem communi illius ætatis scholasticorum sensui præposuit. Albertus etiam Magnus, in Summa, tract. 18, probabilem Augustini sententiam fatetur, uti etiam Polmanus, doctor Duacensis, in calce Breviarii theologici, num. 269. Consentiant Sonnius, tract. de Extremo Judicio, cap. 6 et 7; Driedo, lib. I de Gratia et libero arbitrio, tract. 3, cap. 2, part. 1. Ex Augustiniana familia præter Gregorium fusc eandem sententiam tuentur Augustinus Musæus in Apogetico ad Paulum III, Alpinus Reylof Belga, lib. VIII de Anima ad mentem sancti Patris Augustini, cap. 2, § 13; Michael Paludanus, insignis doctor Lovaniensis, in epistola ad Conrium archiepiscopum Thuamensem, quæ legitur in limine libri ejusdem Conrii mox laudandi. Denique Carolus Moreau Gallus, tomo I sui Tertulliani, part. II, pag. 89 et seq., ubi ait : « Attendant et hi qui solam pœnam damni in eis admittunt, se ab antiquo Ecclesiæ et Patrum sensu esse remotissimos. » Ibi enim plura Patrum testimonia laudat, quæ tamen de damnatione generice sumpta intelligendos esse facile adversarii dicent; neque enim Gelasii, Aviti, Isidori, Prudentii aliorumque auctoritates produxit, quas nos superius attulimus. Hic tamen Augustinianos plurimum debere fateor doctissimis Seraphicæ familiæ Patribus, totidem enim pro Augustiniana sententia, quot ex nostris, stare video. Alphonsus a Castro, insignis theologus, in lib. adversus hæres., v. *Baptismus*, ait pueros originali infectos esse *gehennæ obnoxios*. Matthias Hauzerus idem docet tom. II Anatomix Augustinianæ, pag. 764. Idem etiam docent Joannes Puncius Hibernus, disp. 18 Cursus theologici, tota questione 6, et in Commentario in 2 Sententiarum Scoti, dist. 35; P. Macedo, lib. IV de Clavibus, cap. 18, contr. de Peccato orig., sect. 3; quorum omnium studia vicit Florentius Conrius, archiepiscopus Thuamensis, integro pro sancti Augustini assertionem volumine evulgato, in quo fusissime ex sacris litteris e

Augustino sensibiles infantium pœnas demonstravit. Patrum tamen testimonia omisit, unus enim Augustinus instar omnium illi fuit. Ille autem cum cap. 2 retulisset plerosque ea in opinione Augustinum in excessus prolapsos sentientes, quæ recentiorum cantilena est, haud sibi temperare potuit quin exclamaret: « O vocem non solum miræ animositatis plenam, sed injuriæ in Augustinum, ejusque sanctos cœmagistros, et in ipsam sedem apostolicam fonte plenissimam! » Video hunc doctissimum antistitem vocari a Morainio novorum dogmatistarum prodromum, cum tamen antiquissimam Patrum sententiam propugnaverit. At quod in limine libri Augustini nomen inscripsit, ac peregrinum Jerichontinum in alio volumine descripsit, in quo humanæ naturæ status juxta Augustini mentem egregie explicuit, hinc et nuperis, quos appellat, dogmatistis præcursor datus, tantum Comrio stetit Augustinum defendisse. Illi ergo subtilissimæ scholæ professores, et et alias Scoto addictissimi, cum magistrum in præsentibus controversia cum Augustino minus convenire intelligerent, religioni duxerunt Scotum Augustino præponere. In eo facto ipsius Scoti, si non doctrinam, saltem exemplum secuti sunt. Etenim subtilissimus ille doctorum tantum Augustino detulit, ut Patres Minores, in libello supplicii exhibito senatui Castellæ anno 1628, quo juramentum Salmanticensis academice pro defendenda doctrina sancti Thomæ, quod diligentissimus Augustini discipulus fuit, tanquam doctori subtili injuriosum deferebant, hæc scripserint: « Scotus adeo Augustinianæ doctrinæ addictus fuit, ut in solis theologicis commentariis octingentes ac quindecies sanctum Augustinum in suarum assertionum testem protulerit, » etc. Quæ aliave legere poteris tomo priori Historiæ Augustinianæ Hispanice scriptæ a Petro de Campo, lib. III, cap. 39, et apud Lucam Wadingum in Vita Scoti, tomo I Operum ejusdem, cap. 15, num. 69.

Thesis de sensibili infantium pœna in inferis rationibus suadet. Qua occasione ostenditur Ecclesiam Romanam inter precum officia eandem sancti doctoris sententiam recitare. Augustinus vocat illam pœnam mitissimam. Statuit pueros ex pœna damni gravem tristitiam pati.

Sed nec desunt argumenta satis valida quæ sancti Augustini sententiam non modo probabilem, verum etiam longe probabiliorem ostendunt; nam quod synodos et Patres attinet, vera est ejusdem sententia. Primum argumentum est: Peccatum originale induxit sensibiles miseras puerorum præsentis vitæ, ergo et easdem per totam æternitatem distendet. Probatur consequens, quia pœnæ sensibiles hujus vitæ non sunt sufficientes ad satisfaciendum per satisfactionem pro macula peccati originalis, et quantæ quantæ sunt, juste humanum genus easdem patitur; ergo durante eadem macula peccati per totam æternitatem, juste in æternum pueri originali labe infecti easdem patientur. Respondent communiter scholastici miseras esse pœnas peccati originalis per accidens; nam justitia originalis eximebat hominem

illis miseriis quas in natura pura subiisset; quare cum peccatum originis per se sustulerit justitiam originalem, per accidens induxit miseras. Hanc responsionem § 2 superius explosimus, quam rursus hic egregio testimonio Augustini, lib. VI Operis imperf., cap. 37, refellimus. « Restat, inquit, ut ista, quæ nunc est (scilicet mors corporis), ipsa novissima, hæc est, in fine destruat, quando fiet resurrectio carnis, ut non sit porro inimica, quomodo esset, si naturalis ita esset, ut pœnalis non esset; pœnalis autem sub justo et omnipotente Deo iudice nullo pacto esset, nisi meritis peccati accidisset. » Cum autem mors pœnalis dicitur, non ideo dicitur ob relationem quam habet ad culpam, cujus ipsa pœna sit, sed pœnale accipitur ab Augustino, quod infert cruciatum et dolorem, unde et pœna alia est justa, alia injusta: nempe injusta est, quæ sine prævio demerito innocenti a tyranno infligitur. At mors nequit esse naturalis, ut non sit pœnalis. Etenim anima a corpore separari non potest, nisi prævis morbis et doloribus, sive illi longi sint, sive breves; qui enim breves sunt magni sunt. Ergo ex sancto doctore nequit mors esse naturalis sub justo et omnipotente Deo, qui tanquam justus non infligeret malum pœnæ sine culpa, tanquam omnipotens non sineret ab alio toti innocenti naturæ infligi. Hinc clamat eodem lib. VI, cap. 20: « Neque enim sub Deo justo miser esse quisquam, nisi mereatur, potest. » Quomodo autem Adam, licet ex elementis et corpore animali compositus, moriturus non fuisset, egregie explicat sanctus doctor ibidem, cap. 39. Sed, his omissis, comius datam responsionem oppugno. Etiam si homo in natura pura futurus fuisset illis miseriis subjectus quæ ex complexione elementorum, quibus constat et in quibus vivit, ortum ducunt, multæ sunt aliæ gravissimæ miseriæ quas homo ex sua natura non patitur. Etenim plerumque pueri a dæmone invaduntur, et ad mortem usque cruciantur, illa autem pœna non oritur ex conditione naturæ. Urget hoc argumentum Augustinus lib. VI contra Julianum, cap. 6. « Tu, inquit, asserere, si potes, quomodo sibi non obscure, sed aperte vindicet parvulos, quos immundi spiritus vexant. Si ei traditos dicis, videmus ambo supplicium, tu dic meritum; ambo cernimus pœnam, tu qui nulla mala merita dicis ex parentibus trahi, cum Deum justum ambo fateamur, demonstra ista pœna dignam, si potes, in infantibus culpam. An vero non agnoscis etiam hoc ad illud grave jugum pertinere, quod est super filios Adam a die exitus de ventre matris eorum (Eccles. XL) etc. » Ideo enim dæmones permittantur tantis cruciatibus pueros torquere, quia isti sunt peccato deturpi. Itaque durante eodem reatu juste dæmon poterit illos affligere. Rursus recitatur eadem responsio. Si miseriæ per accidens consequuntur privationem justitiæ originalis in statu præsentis vitæ, cur etiam in altero statu eadem miseriæ iidem saltem per accidens non consequentur privationem originariæ innocentie? Profecto cum peccatum in pueris in præsentibus æque ac futura vitæ

remaneat, nescio undenam divinam justitiam in altero saeculo futuram erga infantes mitiorem deducant, cum in aliena vita severius peccatores puniat. Et quidem si Deus Adamum post peccatum morti non destinasset, et hic aeternum inter miserias una cum posteris vixisset, nullus iudicium Dei culpae posset, qui inimicum genus ac sorde pollutum poenis addixisset. Ergo in illa hypothese ob solum originale delictum pueri aeternum iuste poenas subirent.

Probatur secundo. Deus odio habet pueros originalia labe pollutos, illis est iratus atque inimicus, ergo iuste potest exercere contra eosdem actus iustitiae vindicativae, prout haec est inflictiva poenae sensibilis. Antecedens colligitur ex Joan. iii, 36: *Qui autem incredulus est Filio, non videbit vitam, sed ira Dei manet super eum.* Quam sententiam parvulis non creditibus applicat sanctus doctor lib. i de peccatorum Meritis et remissione, cap. 20. Scribit etiam Apostolus Ephes. ii, 3: *Eramus natura filii irae*, nempe ob peccatum originis, quod cum natura in prolem transfunditur, quo fit ut puer recens natus sit aversus a Deo, et ex consequenti ejusdem inimicus. Consequentiam vero acute deducit Augustinus tract. 41 in Joannem iniquus: *« Apostolus natus in gente prophetarum dicit: Fuimus et nos aliquando natura filii irae, sicut et ceteri. Si filii irae, filii vindictae, filii poenae, filii gehennae. Quomodo natura, nisi quia peccante primo homine vitium pro natura inolevit? »* Sunt optime illationes, quandoquidem si Deus est iratus pueris, ergo potest contra eosdem exercere actum iustitiae vindicativae; ergo etiam eosdem poena afficere, objectum enim iustitiae vindicativae est puniatio rei; ergo potest illos gehennae, hoc est inferni flammis destinare, ubi *erit fletus et stridor dentium* (Matth. xxii, 13). Nec valet, si dicas iram Dei ejusque iustitiae vindictam apparere in poena damni qua puniuntur pueri, nec oportere ut ab eadem iustitia poena sensibili castigentur. Etenim pueri sunt rei ejusdem omnino peccati quod commisit Adam, ita ut crimen quod in Adamo fuit actuale, evaserit in posteris originale; unde dicit Apostolus Rom. v: *In quo omnes peccaverunt*; ergo sicuti in Adamo peccatum actuale puniuntur sicuti in poenae sensibilis, in posteris etiam eodem supplicio castigari poterit; uti pestis non tantum nocet illi in cujus corpore primum nascitur, verum etiam alteri quae eadem per contactum inficitur: ita pueros peccati patris contagione mori dixit Augustinus lib. vi contra Jul., cap. 4. Huc facit quod docet sanctus Thomas 1-2, q. 81, art. 2, ad 1: *« Poena, inquit, corporali interdum iudicio divino vel humano puniuntur filii pro parentibus, in quantum filius est aliquid patris secundum corpus. »* Deus enim e vita sustulit filium David, ut patris adulterium puniret, et tamen puerulus non erat reus patris delicti. Hinc Exodi xx, 5, dicitur Deus visitare iniquitatem patrum in filios in tertiam et quartam generationem. Quo ergo potiori iure Deus poterit punire poena sensibili veros, qui reapse contrahunt maculam primorum parentum. Sed etiamsi illationes illic Augustini ex his verbis

A Apostoli, *fuimus et nos aliquando natura filii irae*, possent utcumque eludi, nobis interim sat est eandem recitari ab Ecclesia Romana inter officia precum feria iv Dominicæ iv Quadragesimæ, in lectione prioris expositionis Evangelii. Ut enim certum est Augustinum eo loci iuxta propriam sententiam de sensibili puerorum poena in gehenna locutum esse, ita ejusdem doctrina suis precibus ab Ecclesia inserta, ingenti auctoritatis pondere fulcitur; saltem omni censura liberatur, quod unum hic intendimus adversus recentiores criticos, excessus Augustino objicientes.

Probatur tertio. Pueri praedestinati ex meritis Christi habebunt in alia vita bona corporis, quam doctes a theologis nuncupantur; ergo pueri reprobati patientur in alia vita mala corporis ex demeritis Adæ. Simile argumentum ponitur ab Augustino lib. vi contra Jul., cap. 40, ubi paritatem negantes vocat *improportunos*. De ejusdem verba: *« Vide ergo, inquit, quam importune nolis, parvulum de alieno peccato reportare malum, et velis eum de alieno recte facto reportare bonum, non quaecumque, sed Dei regnum. Alienum quippe opus est, cum credit per alterum, sicut alienum opus fuit, cum peccavit in altero. »* Respondent negando paritatem; nam licet divina bonitas possit dare bona corporis iis qui eodem corpore tanquam instrumento pro eorumdem acquisitione nihil boni egerunt, contra aequitatem tamen est pati corpus illius qui eodem corpore nunquam peccavit; praesertim cum poena sensus sit proportionata iis delationibus peccaminosis quae corpore percipiuntur. Sed contra est, quia sicuti in alia vita non ponitur novum meritum aut demeritum, sunt enim animae in termino, sed Deus eo modo erga illas se habet postea, ac quando recesserunt, cum pueri sine baptismo defuncti numerentur in familia diaboli, sicuti e contra mortui suscepto sacramento in familia Christi, aequum est ut sicut isti sub Christo bona corporis recipiant, ita illi sub daemone mala corporis sentiant. Etenim si in hac vita sunt sub potestate demonis, ita ut illos in corpore torqueat, ut superius ostensum est, cur in alia vita, in qua nulla est redemptio, ab illius potestate, quam antea in eorumdem corpora habebat, eximentur? Scribit sanctus doctor proxime laudatus: *« Jam itaque vobis ipsis reddite rationem, ne putetis indignum ut qui non admittuntur in regnum Dei, sint sub illo qui cecidit de regno Dei; et qui non habent vitam, sint sub illo qui perdidit vitam. »* Nec juvat quod pueri corpore non peccarunt, unde nec in corpore puniendi videntur, nam peccatum solius voluntatis superbientis iuste puniuntur poena sensus, nec daemones corpore peccarunt, et tamen poena sensibili affliguntur. Imo cum totum peccatum, quod fuit actuale in Adam, sit originale in pueris, et illius reatum ex toto subeant, cum in peccato Adæ fuerit voluptas sensus in comestione pomi, hujus etiam voluptatis poenas luit infelix posteritas, cujus pariter reatus in ipsam per generationem transfusus est.

Hic tamen advertendum est Augustinum asserere

mitissimam esse pœnam quam infantuli in inferis sub-
eunt. Illam *damnationem omnium levissimam* vocat
lib. v contra Jul., cap. 11, quod est 8 in editione Ba-
siliensi, et *mitissimam sane omnium pœnam* in En-
chiridio, cap. 93, et lib. 1 de peccatorum Meritis et
remissione, cap. 16. Cum ignis calefaciat, et si ca-
lor sit intensus, etiam comburat, quandoquidem ex
Augustino pœna illa est *levissima* ac *mitissima*, erit
ab igne calefaciente cum aliqua molestia pueros, sed
non eosdem ustulante. Quare sicuti æo intensius ar-
debunt reprobi adulti, quo plura scelera admittunt,
cum pueri hæreditarii tantum criminis rei sint, calo-
re ad molestiam usque ac dolorem incutiendum in-
tensio affligentur. Video Fulgentium superius lauda-
tum scribere pueros *aruros*, sed ea voce calorem
cum dolore, qui tamen esse potest citra combusti-
onem, in corpus agentem significavit. Confirmatur hoc
ipsum ex lib. v contra Jul., capite proxime memo-
rato, ubi ait pueros « in damnatione omnium levis-
sima futuros. Quæ, qualis et quanta erit, quamvis
definire non possim, non tamen audeo dicere quod
eis, ut nulli essent, quam ut ibi essent, potius expedi-
ret. » Quod si ab igne comburerentur, profecto
melius illis esset nunquam exstitisse. Ibi vero non
recusat definire genus pœnæ, nec speciem, nempe
an sint in igne et an ibi solummodo caleant vel us-
tulentur, sed tantum quo gradu vel intensione calo-
ris iidem pueri torqueantur.

Solent quærere scholastici an pueris pœna damni
tristitiam incutiat. Respondent scholarum principes
nulla tristitia pueros affici. Recentiores tamen plerique,
quos inter eminent Bellarminus, lib. vi de Amis-
sione grat., etc., cap. 6, tristitiam in parvulis admit-
tunt, quod a gloria æterna se exclusos vident. Pudet
me ex Augustino nonnulla recitare; etenim inde pal-
lam fiet tam procul ab Augustini sententia abiisse il-
los doctores qui ob exclusionem a gloria nullam in
pueris tristitiam gigni pronuntiarunt quam propius
ad Pelagianorum paradoxa accesserunt. Profecto
sanctus doctor irritis, imo execratus est Pelagia-
nos ita sentientes, quasi regni coelestis contemptores.
Scribit lib. iii Operis imperf., cap. 99: « In regnum
Dei non intrare imaginem Dei, nullam esse conteme-
liam putatis, ipsum regnum etiam sic amatis ut non
ibi esse, non saltem levem pœnam credatis hominis
esse, sed nullam. » Idem Pelagianos graviter arguit
lib. iii contra Jul., cap. 3, inquit: « Verum vos
excellentissimi amatores illius vitæ quæ futura est
æterna cum Christo, nullam pœnam putatis esse,
imaginem Dei exulante a regno Dei, cum si parvam
pœnam esse diceretis, non esset hæc vox beati ama-
toris illius regni, sed miseræ contemptoris. Rursus
lib. v, cap. 1, loquens de plebeis Christianis ait:
« Quorum si quisquam gestans parvulum filium, nec
sine clamore invidioso, et in parte ubi nullus audiret,
compellaret et diceret: Ego ea mente, intelligentia,
ratione, in qua sum factus ad imaginem Dei, tantum
amo regnum Dei, ut hominis magnam iudicem pœnam,
si eo nunquam possit intrare. Itane vero tu, non

homo de turba imperitorum, sed inter paucos pru-
dentissimos regni illius amator, tanto utique arden-
tior, quanto magis te flagrantissima paucorum socie-
tas in illud accendit, nec facit inde torpescere frigi-
dior multitudo, responsurus es homini, atque dictu-
rus: NON SOLUM MAGNA NON EST, SED NULLA OMNINO
Pœna est imaginis Dei, nunquam posse intrare in
regnum Dei? Puto quod nec uni homini, cujus nec
vin nec testimonium formidabis, hoc dicere audebis.
Te itaque sive respondente quodlibet, sive quod mag-
is a te exigeret, si non Christianus, certe humana
verecundia, retineret, ingereret aspectibus tuis par-
vulum suum, » etc. Pœnam autem hic intelligi prout
est inflictiva doloris, non vero prout est tantum quid
malum in se inferius ostendam. Illa autem veteres
hæud legisse credam, neque enim illam sententiam
publico docuissent, quam ne a Pelagianorum quidem
insolentissimo Juliano uni homini non quidem docto,
sed de ultima fæce vulgi clanculum citra ullius tes-
timonium incalcarari potuisse Augustinus existimavit.
Putasne Mastrius curæ fuisse quid hæc de re sentiret
Augustinus? Nam ab eodem in 2 Sententiarum, disp.
4, de hom., q. 6, num. 163, adducitur « Augustinus
de peccatorum Meritis et remissione, cap. 27, asse-
rens infantes in limbo non tritari nec dolorem pati. »
Augustinus tres scripsit libros de peccatorum Me-
ritis et remissione, quos Mastrius non distinguit, si-
mulque illi affricat eam opinionem quam veluti para-
doxum detestatus est. Nemo ergo nobis vitio vertat
si majorem in Augustino legendo diligentiam in
scholasticis desideremus.

Moraines cum aliis respondet futuram parvam il-
lam tristitiam puerorum ob exclusionem a gloria;
sed hæc erat aliorum Pelagianorum responsio, teste
Augustino lib. iii. contra Jul., cap. 5: « Porro, in-
quit, si quod huic sufficit causæ, parvam saltem pœ-
nam fatemini esse, quæ magna est, ut imago Dei non
sinatur intrare in regnum Dei, » etc. Idem vero,
serm. 14 de Verb. Apost., ita contra Pelagianos ar-
gumentatur: « Si amatur patria, magna pœna; si
autem non amatur patria, pejor est cordis pœna.
Parvum malum est in hominis corde, qui societatem
non quærit sanctorum, qui non desiderat regnum
cælorum? Si non desiderat, pœna est de perversi-
tate; si autem desiderat, pœna est de fraudata chari-
tate. Sed si, quod vis, parva sit pœna, et ipsa parva
magna est, si nulla culpa est. » Hæc ille. Nec juvat
quod reponunt tristitiam illam vel nullam esse, quod
amissio sit boni supernaturalis, quod ipsis naturali-
ter non debebatur, vel saltem levem, quod videant,
non sua ipsorum, sed primi parentis culpa se ab
æterna gloria ejectos. Etenim natura humana erat
ordinata ad gloriam, quæ gratia omnibus posteris
Adæ decreta erat, a qua tamen cum se ob illius de-
lictum excidisse videant, ingens doloris argumentum
occurrit. Ita, si quis ob crimen læsæ majestatis amit-
tat bona sibi a principe antea donata, nonne ejus
filii toties ingenti tristitia corripiuntur, quoties præ-
sentem pauperiem cum amissa bonorum affluentia

comparabant? Quod autem aliena culpa in eum statum deciderint, pudorem quidem, sed non dolorem minuet, imo istum plus augebit. Pueris vero non modo poena inflictæ est, verum etiam inest culpa, et sunt reapse peccatores, unde cum tristitia etiam pudor in illis reperitur.

Respondent alii pueris nullam habituros cognitionem gloriæ æternæ, quod hæc est supernaturalis, nec naturali puerorum cognitione attingi poterit. Sed hæc responsio superior rejecta est, ubi probavimus pueros futuros in sinistra: videbunt enim e diverso electos, eosque ad æternam gloriam vocari. Interim quid his reponeret Augustinus, qui absurdum putavit pueros imagines Dei haud amare regnum Dei, scribens lib. vi contra Jul., cap. 4: « Si hoc eis non erit malum, non ergo amabunt regnum Dei tot innocentes imagines Dei. Si autem amabunt, et tantum amabunt quantum innocentes amare debent regnum ejus, a quo ad ipsius imaginem creantur, nihil mali de hac ipsa separatione patientur? » Quid his, inquam, reponeret, dum in scholis audiret pueros non modo non amare, sed ne cognoscere quidem regnum Dei? Tam procul ab Augustini semitis nobiles scholastici abiêre. Verum hæc illis concedamus, aliunde tristitiam puerorum probo. Etenim non solum sunt aversi a Deo, ut auctore supernaturali, sed etiam ut auctore naturæ: Adam enim per peccatum relicto incommutabili bono adhæsit bono creato, quod peccatum cum ex origine a pueris trahatur, redduntur aversi a Deo et conversi ad creaturam. Hoc ipsum confirmatur, quia vel pueri habent aliquem finem naturalem quo possesso satiantur, vel nullum talem finem possunt possidere. Si primum detur, peto vel erit hic finis Deus, vel creatura? si creatura, erunt igitur peccatores et aversi a Deo ut auctore naturæ; si vero Deus erit ultimus finis, quatenus abstractivè cognitus, ergo amabunt Deum et a Deo quoque amabuntur; quomodo ergo *ira Dei manet super illos* (Joan. iii, 36)? Nonne per peccatum vere sunt inimici Dei? qua igitur ratione illum amabunt? Si vero illud alterum asseratur, nempe pueros nullum habituros ultimum finem, erunt ergo æternum miseri, utpote summi boni possessione exclusi. Et quidem vix posse explicari puto pueros nulla tristitia affici, dum cernunt, quod *ira Dei manet super illos*, dum se vident macula peccati infectos. Doletne ipsos quod in peccato sunt? Quis autem hoc neget? Magna enim tunc foret illorum perversitas, ac suppliciiis gravioribus addicendi essent, si de peccato non tristarentur. Si autem status peccati dolorem ingerit, iidem etiam tristantur; tristitia enim est dolor de iis quæ nobis nolentibus accidunt. Pueros autem nolle esse in statu peccati, certum puto, quod tamen, quamvis nolentibus, æternum illis adhærebit. Sane arbitror illos qui negant tristari parvulos ne cogitare quidem de macula peccati, cum tamen sint proprie peccatores. Pelagiani, qui pueros innocentes putabant, magis consequenter dicebant eosdem vel parvam vel nul- lam tristitiam pati. Profecto Scotus inde probat

A pueros non tristari, quia id non posset contingere, nisi nollent carere beatitudine, neque esse in carcere captivi, quæ poenæ ipsis nolentibus accidissent, at tunc peccarent, quia haberent voluntatem difformem voluntati divinæ. Ex quo discursu patet virum subtilissimum ne cogitasse quidem de tristitia quæ oritur ex peccato. Sed nec ratio illa, quam ante Scotum noster Ægidius produxit, quidquam probat; etenim pueri, cum sint peccatores, habent voluntatem difformem voluntati divinæ; sunt aversi a Deo et ad creaturam conversi; sunt vasa iræ et contumeliæ; sunt e numero reproborum: non sunt reconciliati Deo, sed inter ejusdem inimicos computantur, unde ira Dei manet super illos. Habent ergo ex origine voluntatem difformem voluntati divinæ. An vero quod B juste se videant torqueri, patienter tormenta sustineant? Respondet Poncius, num. 31, « non esse sibi inconveniens quod parvuli in inferno peccent actu, cum enim habeant usum liberi arbitrii, et puniantur æternaliter a Deo, tum carentia beatitudinis, tum poena sensus, esset sane maxima virtus in ipsis conformare se divinæ voluntati. » Quod si martyres intensissima gratia indiguere, ne in tormentis deficerent, sed pro religione pugnarent, nequaquam fieri posse videtur ut pueri solis viribus naturæ tantos ac tam longos cruciatus patienter sufferant. Nec ex alia parte videtur justitiæ divinæ consonum ut hostibus suis, qui sunt de familia diaboli, tantam divinæ gratiæ vim impertiatur.

Solvantur contrariæ sententiæ argumenta.

C Optime judicasse arbitror Joannem Poncium superius laudatum, cum num. 10 dixit oppositæ sententiæ argumenta esse *parvi momenti*, quod breviter apparebit ex subjecta eorumdem dissolutione. Objiciunt 1° Augustinum de poenis parvulorum dubitasse, et, ut Gonetii verbis utar, disp. 7 de Peccato originali, art. 7, num. 190, fuisse *dubium et anxium in hac materia*. Nam lib. iii de Libero arbitrio, cap. 25, ait: « Non enim metuendum est ne vita esse potuerit media quædam inter recte factum atque peccatum, et sententia judicis media esse non possit inter præmium atque supplicium. » Ibi autem de parvulis loquitur. Addit Bellarminus: *Illam nunquam, quod sciam, Augustinus retractavit*. Omissa responsione, P. Macedo, non quod falsa sit, sed quod melior hæc altera nostra videtur, dico Semi Pelagianos olim eodem testimonio abusos fuisse ut gradum facerent ad infringendum argumentum a parvulis ab Augustino deductum, ut gratiam ex meritis exploderent. Hæc scribit Hilarius ad Augustinum: « Parvulorum autem causam ad exemplum majorum non patiuntur afferri; quam et tuam Sanctitatem dicunt eatenus auigisse, ut incertum esse volueris, ac potius de eorum poenis malueris dubitare. Quod in libro tertio de Libero Arbitrio ita posuisti meministi, ut hanc eis occasionem potueris exhibere. » Huic Massiliensium objectioni respondet sanctus doctor in lib. de Dño persev., cap. 12, se olim presbyterum litros de Libero Arbitrio, quos Jaicus Romæ inchoarat, in

Africa confecisse, nempe ante annum 359. Quare, A etiam tunc de parvulorum pœnis dubitasset, « Nemo, ait, ut opinor, esset tam injustus, atque invidus, qui me proficere prohiberet, atque in hac dubitatione remanendum mihi esse judicaret. » Addit non oportere credi se ea de re dubitasse, sed quod Manichæi, quidquid de pœnis infantium sentiretur, rejiciendi erant, ne duarum naturarum, nempe mali bonique permixtio crederetur, et concludit : « Absit ut causam parvulorum sic relinquamus, ut esse nobis dicamus incertum utrum in Christo regenerati, si moriantur parvuli, transeant in æternam salutem; non regenerati autem transeant in mortem secundam, etc. » Itaque sanctus doctor ideo non retractavit quod olim docuerat de pœnis parvulorum, quia de iisdem non dubitaverat. Imo in epist. 28 ad Hieronymum, quæ scripta fuit anno 414, cum Orosius in Asiam transmitteret, hæc scribit sanctus Pater de eodem lib. III de Libero Arbitrio : « Non tamen de damnatione eorum parvulorum, qui sine illo (nempe baptismo) ex hac vita emigrant, tunc aliquid dicendum putavi, quia non quod nunc agitur, agebatur. » Etenim Augustinus ibidem disputat tantum de pœnis quas in hac vita parvuli patiuntur. Hinc factum est ut Hieronymus cum Augustino senserit; nam in eadem epistola diserte scribit parvulorum animus damnari, inquit : « Damnari enim eas, si sic de corpore exierint, et sancta Scriptura, et sancta est testis Ecclesiæ. » Orosius autem una cum hac epistola detulit in Asiam ad Hieronymum libros tres de peccatorum Meritis et remissione, in cujus priori cap. 23 locum medium puerorum explodit. Quare Hieronymus iis lectis, ac in calce Dialogorum laudatis, Augustino ea in sententia adhæsit, ut superius ostensum est.

Objiciunt 2° sanctos Patres oppositum sensisse. Etenim Nazianzenus in orat. in sanctum lavacrum dicit quod pueri *nec cœlesti gloria, nec supplicii a justo iudice afficiantur*. Gregorius Nyssenus orat. 1 scribit pueros sine baptismo mortuos *neque in doloribus ac mœstitia esse*. Addunt Ambrosium in cap. 5 ad Rom., ubi ait : *Est et alia mors, quæ secunda dicitur, quam non peccato Adæ patimur, sed ejus occasione propriis peccatis acquiritur*. Denique Innocentius III, lib. III Decr., tit. de Bapt., cap. *Majores*, scribit : *Pœna originalis peccati est carentia visionis Dei; actualis vero pœna peccati est gehennæ perpetuæ cruciatus*. Respondeo ea fere ratione, qua sanctus Pater capite 14 de Prædestinatione sanctorum satisfacit Massiliensibus, qui objiciebant veteres Patres de hominum prædestinatione, secus ac Augustinum, sensisse. « Quid igitur, inquit, opus est ut eorum scrutemur opuscula, qui priusquam ista hæresis oriretur, non habuerunt necessitatem in hac difficili ad solvendum questione versari, quod procul dubio facerent, si respondere talibus cogenterent? Unde factum est ut de gratia Dei (dicam de pœnis parvulorum) quid sentirent, breviter quibusdam scriptorum suorum locis, et transeunter attingerent,

immorarentur vero in eis quæ adversus alios inimicos Ecclesiæ disputabant. » Respondeo rursus Gregorium Nazianzenum eo loci tria hominum genera sine baptismo decedentium recensere : unum eorum qui baptismum contempserunt, alterum eorum qui illud ex negligentia omiserunt, postremum illorum qui nec ex contemptu nec ex negligentia sine illo mortui sunt. Comparat autem pœnas eorumdem : priores ait graves pœnas dare, alteros minores pati, postremos nec cœlesti gloria donari, sed nec suppliciiis addici quibus alii ob contemptum vel negligenter omissum baptismum subjiciuntur. Quod verissimum est, illi enim actuale peccatum commiserunt in contemnendo vel omittendo baptismum, eujus delicti cum pueri rei non sint, neque suppliciiis iisdem torqueri possunt. Gregorius vero Nyssenus dubitanter loquitur, nam ibidem quæstionem hanc de parvulis sine baptismo morientibus vocat *difficilem atque perplexam*. Addit nescire se an illa quæque anima iudicem videbit, tribunali cum aliis sistetur? etc. Quæ tamen omnia postea definita sunt, nam teste Beda in præmio Canticorum, qui negat pueros iudicandos *contradicit catholicæ fidei*. Gelasius etiam definit pueros *in sinistra regione sine baptismate remanere*. Ad testimonium Ambrosii respondeo optime a cardinali Dellarmino observatum esse Commentaria illa in Epistolas Pauli perperam Ambrosio ascribi, passim enim Pelagianorum sententiæ iisdem inspersæ sunt, quod fuse et erudite probat Conrius, cap. 8. Prefecto in cap. v, in illa Apostoli : *Si enim unius delicto*, etc., ait : *Plures enim gratiam consequuntur, quam mortui sunt delicto Adæ*. Præterea in cap. viii : *Vocare*, inquit, *est cogitantem de fide adjuvare*. Item in cap. ix, ad illa : *Igitur cui vult, miseretur*, etc., scribit : *Ex persona contradicentis loquitur*. Et constanter tradit homines illos in similitudinem Adæ peccasse, qui ejusdem exemplo Deum contempserunt, quæ omnia a Pelagianis asserta sunt. Nec obstat quod objicit Gonetus vixisse illum scriptorem sub Damaso, quando Pelagiana hæresis nondum eruperat. Nam Pelagium *diutissime Romæ vixisse* scribit sanctus Augustinus, qua de re legantur a nobis dicta lib. I Ilist. Pelag., cap. 3. Quod denique ex Decretali Innocentii papæ opponitur, abhinc trecentis annis a Gregorio Ariminensi solutum est. Præterea Poucius num. 28 ait quod pontifex intendit ostendere non posse adulto dormienti vel non consentienti dari baptismum, quia tunc tolleretur peccatum originale, et non actuale, et per consequens ille si moreretur non careret visione Dei, quia non haberet peccatum originale, et tamen esset in inferno, quia esset in peccato actuali. Quæ ratio nulla est; etenim etiam peccato actuali debetur privatio visionis Dei. Unde Glossa vocat illam rationem superficalem, nec videtur ab ipso pontifice asserta, sed ab aliquo non satis docto secretario addita. Hæc illa. Sed, ista responsione omissa, facile dico quod sicuti ait pœnam actualis culpæ esse gehennæ cruciatum in inferis, et tamen non inde excluditur pœna damni,

quia non inserit particulam restrictivam, seu exclusivam *tantum, solum*, ita et pœna originalis recte statuitur carentia visionis, sed non sola.

Objiciunt 2°. Pœna sensibilis non est proportionata peccato originali, ergo pueri ob illud non torquentur igne in inferis. Probant antecedens, quia pœna sensus est per passionem hujus particularis personæ, peccatum autem originale non est commissum per actum voluntatis personæ particularis, sed trahitur per infectionem naturæ. Respondeo negando antecedens cum ejus probatione. Etenim omnes homines peccaverunt in Adam, et peccatum illud fuit imputatum singulis ex eodem propagatis, ita ut peccatum quod in illo fuit actuale, originale fuerit in posteris. Audiatur Augustinus lib. 1 de peccatorum Meritis, et remissione, cap. 10 : « Si enim peccatum intellexeris, quod per unum hominem intravit in mundum, in quo omnes peccaverunt (Rom. ix), certum manifestumque est alia esse propria cuique peccata, in quibus hi tantum peccant quorum peccata sunt; aliud hoc unum, in quo omnes peccaverunt, quando omnes ille unus homo fuerunt. » Igitur peccatum unius fuit et omnium, qui idem erant in uno. Qua ratione pœna sensus est eadem æqualiter destinata omnibus et singulis, qui idem fuerunt in Adam, et toti naturæ est debita, nisi qua parte ex baptismi gratia eidem subdoctur. Quare sicut leges principum pupillorum voluntates tutorum voluntati alligant, ita ut quod isti volunt illis ratum sit, hoc quoque pacto Deus omnium posterorum voluntates Adami voluntati astrinxit, ita ut quod ille fecisset omnibus hominibus imputaretur. Unde sicut ex defectu improbi tutoris pupilli quandoque detrimenta subeunt, ita ex peccato Adæ humanum genus in miserias decidit. Imo pœna sensus magis videtur proportionata peccato originis quam pœna damni; nam pœna damni est in anima, pœna sensus in corpore; posterius autem animam a Deo creatore recipiunt, corpus vero per traducem ab Adam derivatur. Quare cum filii puniri possint pro peccatis parentum, in quantum secundum corpus sunt aliquid illorum, ut ex D. Thoma diximus, humanum genus, quod secundum corpus ex virtute seminali ab Adam deducta aliquid illius est, potiori jure secundum corpus poterit ob illius peccatum, quod etiam proprium evasit, puniri, quam secundum animam. Hinc si anima a Deo creata infunderetur corpori nequaquam per virtutem seminalem ex Adamo traducto, illa non contraheret peccatum originale; quare in tantum peccatum traducit, in quantum in corpus ex Adamo per concupiscentiam carnalem propagatum immittitur. Ex his confirmatur nostra sententia: nam si caro per concupiscentiam genita est causa, cur anima peccato inficiatur, et ex consequenti pœnam subeat, ipsa caro, quæ veluti vehiculum peccati fuit, neutiquam debet esse a quacunque pœna immunis.

Objiciunt 3°. Peccatum originis non tollit ordinem naturalem, sed supernaturalem, nempe conversionem ad Deum per donum gratiæ habitualis, ergo so-

lum debet puniri privatione ejus boni cui opponitur, non supplicio naturæ, quam in nulla re eidem debita lædit. Respondeo primo negando consequentiam; nam neque peccatum actuale lædit naturalia hominis, sed tantum privat hominem gratia sanctificante, et tamen punitur pœna sensus. Imo in sententia illorum qui dicunt peccatum consistere formaliter in privatione gratiæ, hæc privatio non potest esse pœna, cum pœna ponatur a voluntate judicis, et sit contra voluntatem rei respectu cujus est indictiva doloris. Respondeo secundo negando antecedens, tum quia peccatum originale tollit conformitatem ad realem rationem, sicut quodlibet peccatum actuale et habituale, ille autem ordo est naturalis, tum quia ex dictis § 2 ex peccato originali ortum traxit concupiscentia, quæ naturalia hominis læsit. Hinc scribit Augustinus lib. de Natura et gratia, cap. 3 : « Omnia quidem bona, quæ (natura) habet in formatione, vita, sensibus, mente, a summo Deo habet creatore, et artifice suo. Vitium vero quod naturalia ista bona contenebrat et infirmat, ut illuminatione et curatione opus habeat, non ab inculpabili artifice contractum est, sed ex originali peccato, quod commissum est libero arbitrio. Ac per hoc natura pœnalis ad vindictam justissimam pertinet. » His accedit per peccatum originale hominem nasci subditum diabolo, et de familia ejusdem, ut ex exorcismis in baptismo superius ostendimus, quæ sane captivitas naturam hominis et vexat et deturpat. De hac captivitate post Driedonem erudite agit magnus ille noster Salmanticensis theologus Basilius Poncius, part. 1 Relect. de grat., cap. 16. Denique gratia est donum liberaliter a Deo homini datum; at quando personæ graviter offenditur, v. g., rex crimine læsæ majestatis, non est sufficiens pœna, quod privet rebellem beneficio olim eidem liberaliter collato, sed alia etiam pœna exigitur. In Adam vero omnes posterius a Deo rebellaverunt, unde inimici Dei nascuntur, et per gratiam baptismi fiunt amici, sine qua non solum sunt indigni gratia liberaliter conferenda, sed digni pœnis juste irrogandis.

Objiciunt 4° cum Vasquez, 1-2, disp. 124, num. 8; Goneto, disp. 7, cit. num. 178; Morainio et aliis: Nullus puniri debet ob id pro quo ne vituperari aut reprehendi potest: at nemo pro peccato originali vituperari potest; igitur nec puniri. Major patet, quia pœnæ sensibiles habent quamdam vim increpationis. Minor probatur ex Aristotele in Ethic., cap. 6, ubi ait neminem esse dignum vituperio et exprobratione, nisi illa faciat quæ potuit non facere; at pueri non possunt non contrahere peccatum originale, ergo ob illud nulla reprehensione digni sunt. Respondetur negando minorem, nec philosophi dictum nisi moratur, qui actualia tantum ac personalia delicta cognovit, originali enim peccato Aristotelicum illud dictum non convenit. Et quidem Pelagianus ex Aristotelis doctrina tentabant tollere peccatum originale, unde sunt illa Augustini lib. vi contra Jul., cap. 29: « Ad hoc enim reducta est hæresis vestra, ut genuit

sectatores vestri non inveniri dialecticos judices in Ecclesia de scholis Peripateticorum aut Stoicorum, a quibus possitis absolvi. » Julianus querebatur catholicos episcopos, a quibus damnatus fuerat, nescire secundum categorias Aristotelis de dogmatibus judicare. Sane si Aristotelicis principiis standum sit, peccatum originale negandum est; neque enim, qui nascitur, tanquam tabula rasa, maculas antiqui criminis ex Aristotele portare potest, cum generatio opus naturæ sit, non voluntatis, cujus est posse peccare. Certum est ex fide Doum esse iratum pueris, cum nascuntur, ob originale crimen; nascimur enim natura filii iræ ex Apostolo, ac per peccatum sumus aversi a Deo, et Deus pueros odio habet, quatenus peccatores sunt, quod catholicum dogma est; vituperat igitur Deus vitium, quod ipse non fecit in homine. Adde infantes esse vasa contumeliæ, et ex consequenti esse dignos contumelia ac vituperio. Miror autem Vasquez, virum in Augustini doctrina adeo versatum, ut sodales Complutenses Augustinum alterum, vel saltem mentem ac linguam Augustini eundem nuncupaverint; miror, inquam, illud argumentum veluti solidum objecisse, quod tamen diserte ab Augustino eversum fuerat. Audiatur sanctus doctor lib. de Corrupt. et grat., cap. 6: « An vero ideo pravitatis ista corripienda non est in homine, quia non ejus propria, qui corripitur, sed communis est omnibus? Imo vero corripitur et in singulis, quod est omnium. Non enim propterea cujusquam non est quod ab ea nullus immunis est. Peccata quidem ista originalia ideo dicuntur aliena quod ea singuli de parentibus trahunt, sed non sine causa dicuntur et nostra, quia in illo uno omnes, sicut dicit Apostolus, peccaverunt. CORRIPIATUR ergo omnis DAMNABILIS, ut ex dolore correptionis voluntas regenerationis oriatur, » etc. Ex quibus patet posse hominem corripri ob peccatum originale.

Iustat Moraines, num. 41, non solum Aristotelem aut ethnicos philosophos dicere neminem esse vituperio et reprehensione dignum propter id quod non libere fecit aut omisit, sed omnium fidelium et infidelium communem illam vocem esse, ut confirmat sanctus Augustinus lib. de Duabus Animabus, cap. 11. Quare cum nullus commiserit peccatum originale libere, sed illud ex infectione naturæ trahatur, venio potest ob illud vituperari aut reprehendi. Respondet laudatum sancti doctoris testimonium a Juliano eidem Augustino sæpe sæpius objectum fuisse, lib. v Operis imperf., cap. 45, lib. v, cap. 43 et 45, et alibi. Cui sanctus Pater respondet lib. v Operis imperf., cap. 48: « Ipse, inquit, Adam est, quem nostra illa definitio, quæ tibi placuit, intuebatur, cum dicerem: *Peccatum est voluntas retinendi, vel consequendi, quod justitia vetat, et unde liberum est abstinere* (Lib. de Duab. Anim., cap. 11). Adam quippe omnino quando peccavit, nihil in se habebat mali, quo nolens urgeretur ad operandum malum, et propter quod diceret: *Non quod volo facio bonum, sed quod nolo malum, hoc ago* (Rom. vii, 9), ac per

hoc id egit peccando, quod justitia vetabat, et unde illi liberum fuerat abstinere. Nam ei, qui dixit, *quod nolo malum hoc ago*, abstinere inde liberum non est. Ac per hoc sic tria ista discernas, et scias aliud esse peccatum, aliud pœnam peccati, aliud utrumque, id est, ita peccatum, ut ipsum sit etiam pœna peccati. Intelligis quid horum trium pertineat ad illam definitionem, ubi: *Voluntas est agendi, quod justitia vetat, et unde liberum est abstinere*. Peccatum namque isto modo definitum est, non pœna peccati, non utrumque. » Et postea: « Sed pertinet originale peccatum ad hoc genus tertium, ubi sic peccatum est ut ipsum sit et pœna peccati. » Certum igitur est posse peccatum originale esse vere et proprie peccatum, etiamsi non inde liberum sit abstinere, et doctrinam illam traditam a sancto doctore lib. de Duab. Anim., cap. 11, quam post Julianum Moraines objicit, applicandam non esse peccato originali, de quo ibi sanctus Pater non loquebatur. Unde falsa sunt quæ postea idem Moraines addit: « Si ex mente D. Augustini, inquit, imo ex sensu totius Ecclesiæ et consensu generis humani, judicandum est de peccato originali ejusque pœna, dicendum est neminem propter illud non a se commissum, sed virginis ex necessitate contractum esse dignum reprehensione et vituperio, ac proinde nec supplicio positivo et connatura. » Falsa, inquam, hæc sunt: nam ex mente sancti doctoris oppositum dicendum est; docet enim arguendum esse etiam illum qui peccat tertio illo genere peccati; inquit enim ibidem: « Tertium vero genus, ubi peccatum ipsum est, et pœna peccati potest intelligi in eo qui dicit: *Quod nolo malum hoc ago*. Ad hoc pertinent etiam omnia, quæ per ignorantiam cum aguntur mala, non putantur mala, vel etiam putantur bona. Cæcitas enim cordis, si peccatum non esset, injuste argueretur; arguitur autem juste, ubi dicitur: *Pharisæe cæce*, et aliis plurimis divinorum elogiorum locis. » Imo ab illa necessitate vituperationem destrui erat ipsissima objectio Juliani dicentis lib. v Operis imperf., cap. 52: « Hujus vituperatio ad necessaria non recurrit, quia quidquid ad necessarium pervenerit, ipsum pulsat auctorem, » nempe Deum. Cui sanctus Pater respondet: « Nunquid hoc malum hominis, ubi dicit, *quod nolo malum, hoc ago*, ipsum hominis pulsat auctorem? et tamen eum qui sic agit malum satis apparet ad necessarium pervenisse, necessitate quippe agit quod non agit voluntate. »

Objiciunt 5° durum videri, et divinæ bonitatis minime consentaneum ut pœna ignis æterni puniat infantes, qui propria voluntate non peccaverunt, sed aliena tantum, atque ex vi et miseria suæ originis peccato originali infecti sunt. Respondet Augustinus lib. v Operis imperf., cap. 13: « Si autem crudele esse arbitramini damnari parvulos, quos originale peccatum trahere non putatis, crudele vobis videatur non rapi ex hac vita parvulos secundum vos nullum habentes omnino peccatum, quos Deus utique novit, in multis magnisque peccatis sine ulla in melius mutatione

morituros. Nam secundum RATIOCINATIONES HUMANAS crudelius videtur non liberare, cum possit, nullis inquinatum parvis, magnisque peccatis, quam damnare progeniem peccatoris. Porro cum illud justum esse q a potestis voce clamatis, et hoc esse injustum qua fronte contenditis? Et quidem si secundum humanas ratiocinationes loquamur, videtur etiam durum, hominem ob unicum pravum desiderium, quod momento evanuit, damnari in aeternum, et tamen hoc fide credimus; in eo enim actu nulla sensus delectatio fuit, qui tamen poena sensus aeternum torquebitur. Quare nec durum videri debet pucros secundum sensum puniri, qui sensu non peccaverunt, nisi quatenus idem fuere cum Adamo. Præterea cum primus parens, si perseverasset in bono, transmissurus fuisset in posteris justitiam originalem, et omnia bona tum animi tum corporis, ut tradit sanctus Pater lib. in Operis imperf., cap. 199, cur durum videtur, si pravariatus miseras ac poenas posteris hæreditarias fecit?

Obiiciunt 6°. Propter peccatum originale non injungitur hominibus baptizandis aliqua poenitentia, nec jubentur habere ullum dolorem de illo, ergo non correspondet illi aliqua poena sensus, sicut correspondet peccatis actualibus. Respondeo primo adversarium plerosque qui hoc argumentum urgent concedere in parvulis tristitiam ob carentiam visionis quam patiuntur; igitur debetur peccato originali dolor interior, etiamsi pro peccato originali nullus internus dolor ab Ecclesia præcipiatur. Respondeo 2°, data priori parte antecedentis, negando consequentiam, quia cum miseriæ hujus vitæ sint effectus peccati originalis, cur nova poena imponeretur, cum innumeræ pro eodem nobis subeundæ sint? Sat est si dicatur catechumenis omnes homines in Adamo peccasse, ac proinde e terrestri paradiso expulsos, tot tantisque poenis addictos, quas divina gratia adjuvante fortiter sustinere possumus. Respondeo 3° negando secundam partem antecedentis, nullum dolorem injungi catechumenis ob peccatum originale: oppositum enim expresse tradit, imo jubet Augustinus cap. 6 superius laudato de Correctione et gratia, inquit: « Corripitur ergo origo damnata, ut ex dolore correctionis voluntas regenerationis oriatur; si tamen quis corripitur, filius est promissionis, ut strepitu correctionis forinsecus insonante, atque D FLAGELLANTE, Deus in illo intrinsecus occulta inspiratione operetur et velle. » Nonne catechumenus primum docendus est se vel ab ortu in peccato esse, inimicum Dei, sub dæmonis potestate, ejusdem membrum, in ejusdem familia? Quæ ille audiens statim dolore corripitur, quod natus sit sub potestate dæmonis, atque sub eo diutius vixerit. Audiat sanctus Augustinus, lib. 1 de peccatorum Meritis, cap. 49: « Dicet aliquis: Quomodo ergo et ipsi vocantur in poenitentiam? Nunquid tantillus potest aliquid poenitere? Huic respondetur. Si propterea poenitentes dicendi non sunt quia sensum poenitendi nondum habent, nec fideles dicendi sunt quia simi-

A liter sensum credendi nondum habent. Si autem propterea recte fideles vocantur quoniam fidem per verba gestantium quodammodo profitentur, cur non prius etiam poenitentes habentur cum per eorundem verba gestantium diabolo et huic sæculo renuntiare monstrantur? Igitur si poenitentiam pueris eo pacto sanctus Doctor asserit, adulti ad baptismum accedentes eandem non habebunt? Tunc ergo dolet ipsos peccati originalis, quando ex Augustino renuntiare se diabolo dicunt.

Antequam hanc disputationem claudam, volo recitare objectionem Gulielmi de Rubione, qui in 2, dist. 32, q. 2, art. 2, hoc argumento impugnat cruciatus peccatorum: « Ille qui est æque innocens alio peccante, sicut non peccante, non est affligendus, nec magis juste potest affligi post peccatum alterius, quam si ille nunquam peccasset; sed propter peccatum primorum parentum eorum filii, qui nunquam peccaverunt, non sunt magis culpabiles, quam si non peccassent ipsi eorum parentes; imo sunt æque innocentes, post ipsorum peccatum, sicut fuissent si nunquam ipsi peccassent; licet enim sint modo rei, ergo, » etc. Negat hic scriptor maculam veram et propriam quæ inest pueris ante baptismum, in quo juxta Ecclesiæ canones parum conformiter loquitur: putat enim posteros dici peccatores per denominationem extrinsecam a culpa Adæ, ut patet ex iis, quæ habet dist. 30, q. 2, § *Et ideo*, ita ut culpa fuerit in solo Adam, reatus vero, seu obligatio ad poenam, quæ, ut ibidem ait, est culpæ effectus et quid eandem consequens, in nepotibus. At Tridentina synodus, in decreto de peccato originali, definiit anathema esse qui dixerit Adam inquinatum « per inobedientiæ peccatum, mortem, et poenas corporis tantum in omne genus humanum transfudisse, non autem et peccatum, quod mors est animæ. » Et sess. 6, cap. 1, statuunt Patres: « Omnes homines in prævaricatione Adæ innocentiam perdidisse, factos immundos, et, ut Apostolus inquit, *natura filios iræ*, » etc. Ille vero Nominalis ait pueros esse æque innocentes post peccatum progenitorum, sicut fuissent si nunquam isti peccassent. Quare cum Rubion tantum innocentiam pueris tribuat, nil mirum illorum post mortem supplicia negari. Hæc itaque argumenta Augustiniane sententiæ obiiciunt, quæ facili negotio solvuntur, nec illorum opinionem valent red ere Augustiniana probabiliorum, uti notat Estius dist. 35, § 8, cui sancti Patris assertio probabilis visa est. Nec audiendus est Duvallius, tract. de Pec., q. 4, art. 3, ubi ait sententiam contra Augustinum accedere ad fidem, et habere rationes quas constat esse evidentes.

Essent hic conferendæ sententiæ de poenis parvulorum, nempe sancti Augustini, Pelagianorum ac scholasticorum. Sed quia id ex hucusque dictis facile conjici potest, et id tentans invidiam forte mihi confilarem, libens periculosam collationem omitto. Hoc mihi certum est in statuendis infantium poenis

non excessisse Augustinum, sed potius eos scholasticos, qui pueros naturali beatitudine donandos scribunt, ac felicissimam eisdem regionem promittunt. Ita censuit acerrimus catholicæ religionis vindex cardinalis Bellarminus, qui, t. III, lib. vi, cap. 3, hanc censuram ponit: « Non igitur, inquit, Augustinus aliquid humani passus esse aut excessisse in hoc dogmate censendus est; sed illi humanum aliquid patiuntur et excedunt, qui parvulos in superiore parte terræ, quasi in terrestri paradiso collocant, eosque beatos ac felices dicunt. » Addam etiam de iisdem iudicium reverendissimi P. Laurentii Brancati a Lauræa, Vaticanæ bibliothecæ præfecti, et eximii nostræ ætatis theologi, qui in eruditissimo volumine de Novissimis, disp. 27, art. 7, nom. 152, ait: « Quod dicunt nostri moderni, hucusque censeo inanè, novum et ridiculum, nempe de statione, habitaculo et deambulatione super terram; unde id habent? quis eis revelavit? » Ego autem mirari satis nequeo, quando video veteres scholasticos sanctum Thomam, sanctum Bonaventuram, Ægidium, Scotum et alios negasse parvulos tristari ob amissionem gloriæ, cum oppositum tam aperte, tam diserte, tam asseveranter Augustinus asseruerit, et Pelagianos, quod secus sentirent, acerrime increpuerit. Scio illos non affirmare pœnam damni esse levem vel nullam secundum se; quatenus enim est privatio summi boni possessi in patria, dicitur ab ipsis summum malum, cum ejusdem gravitas ab excellentia boni, quo privat, mensuretur; unde minus proprie superius sancti doctoris testimonia exaggerasse videbimur, ubi idem tradit non esse in patria, esse magnam pœnam, cum id ultro scholastici concedant. Sed profecto non disputavit sanctus doctor cum Pelagianis de pœna sic intellecta: illi enim cum acutissimi essent, nequaquam negabant pœnam exclusionis a regno cœlorum prout dicit nudam privationem Dei possessi in patria, esse in se magnum malum, sed dicebant levem vel nullam pœnam in pueris, quia nullum vel levem dolorem pueris incutiebat. Damnum enim quod quisque subit in amissione boni, in tantum eidem infert pœnam, in quantum sentitur: si enim non sentiatur, nulla illi pœna est, ut patet in pueris, quorum bona dilapidantur; patiuntur enim malum, sed non sentiunt, quia ex defectu cognitionis illud non percipiunt. Pœna vero a iudice præsertim intenta non dicit malum prout est nuda privatio boni nulla habita consideratione subjecti, sed significat id quod est malum alteri, quatenus illi dolorem ingerit aliquid ponendo vel tollendo, quod reus nolle. Porro hoc pacto accipi pœnam ab Augustino certum est; nam lib. vi contra Jul., cap. 10, ait: « Si hoc eis non erit malum, non ergo amabunt regnum Dei tot innocentes imagines Dei. » Quo dimisso tanquam absurdo, quod nunquam Julianus admisisset, iustat: « Si autem amabunt, et tantum amabunt quantum innocentes amare debent regnum ejus a quo ad ipsius imaginem creantur, nihilne mali ex hac ipsa separatio e patiuntur? » At malum quod sentitur ex

amissione boni quod amatur, habet rationem pœnæ affligentis subjectum, quod privatur eo bono quod ab eodem amatur. Præterea, serm. 14 de Verbis Apostoli cum dixisset Pelagianos non percutere parvulos, hoc est non infligere illis pœnam sensus, sed tantum illos in exilium mittere, negando ipsis regnum cœlorum, probat eos pati ac cruciari ob exclusionem ab eodem regno: « Si amatur patria, magna pœna; si autem non amatur patria, peior cordis pœna. Parvum malum est in hominis corde qui societatem non quærit sanctorum, qui non desiderat regnum cœlorum? Si non desiderat, pœna est de perversitate; si autem desiderat, pœna est de fraudata charitate. » Ex quibus aperte constat Augustinum velle parvulos cruciari ob exclusionem a patria cœlesti, eo quod illam amant et desiderant, quam si non amarent, essent *perversi et mali*, quippe qui societatem non quærent sanctorum. At malum quod sentitur amissione boni quod amatur, est allativum doloris et tristitiæ: dolemus enim et tristamur quoties amato bono privamur. Jam vero si Patrum qui Augustino favent suffragia ad calculum revocentur, erunt hi viginti quatuor seniores: nam Byzaceni quindecim fuere qui sancti Augustini sententiam subscripserunt. Inter Patres fuit Gelasius papa, qui in epistola decretali tertium locum a Pelagianis inventum de medio tollendum decrevit. Non desunt scholasticorum suffragia. Albertus Magnus, Estius, Driedo, Polmanus uti probabilem Augustini sententiam defendunt. Stant pro eadem in toto sædere quinque ex ordine Minorum, et totidem Augustiniani nostri theologi. Et quidem spero fore ut deinceps, ubi hæc nostra disputatio legetur (si tamen ulla horum scriptorum cura posteris erit), plures in sancti Augustini partes transeant, vel saltem a censuris abstineant, neque sanctum doctorem excessus insimulent in ea sententia tradenda, quam unanimi consensu pontifices, synodi ac patres docuere, ut hucusque luculenter monstratum est.

§ VI. An Augustinus disserens de lege veteri contra Pelagianos excesserit.

Pelagiani, ne gratiam omnino negando orthodoxorum indignationem subirent (videbant enim eandem gratiam in sacris litteris, a Paulo vero præcipue commendari), dixere legem qua Deus homini facienda vel fugienda præcipit, esse gratiam, utpote quam Adæ posteris profunda agendorum ignorantia laborantibus, et longo vitiorum usu naturali lumine pene extincto misericorditer proposuit. Ino legem contra gratiam impudentissime erexere. Etenim arguebant ex lego nullam esse aliam insuper Dei gratiam necessariam. Hæc est ratio cœlestis apud sanctum doctorem cap. 3 de Perfect. just.: « Quærendum est utrum præceptum sit homini sine peccato esse. Aut enim non potest, et præceptum non est; aut quia præceptum est, potest. » Et in lib. de Gratia et lib. arb., cap. 16, scribit Augustinus. « Magnum aliquid Pelagiani se scire putant, quando dicunt: *Non jureret Deus, quod sciret non posse*

ab homine fieri. Quis hoc nesciat? » Hinc hæretici in laudes legis effusi, in eadem uti in arce causæ ab Augustino se tutos arbitrabantur. Audiatur magnus Ecclesiæ magister, lib. iv, ad Bonifacium papam, cap. 5, subdolos hostium conatus publicans : « Nusquam autem, inquit, isti inimici gratiæ ad eandem gratiã vehementius oppugnandam occultiores moliantur insidias, quam ubi legem laudant, quæ sine dubitatione laudanda est. Legem quippe diversis locutionum modis et varietate verborum in omnibus disputationibus suis volunt intelligi gratiã, etc. » Augustinus, quo Pelagianam hæresim a fundamentis everteret ex sacris litteris et subtilissimarum rationum momenti ostendit legem non modo non esse gratiã homines ad bona capessenda adjuvantem, sed reos tantum facere jubendo, terrendo, puniendo, non adjuvando. Pleni sunt hujusmodi phrasibus sancti Patris libri, præsertim liber de Spiritu et littera, qui totus in hoc argumento versatur. Plura loca indicat Cortina P. Macedo, ad thesim 48. Unum testimonium profero ex cap. 8 libri de Gratia Christi : « Ac per hoc, inquit, usque adeo aliud est lex, aliud est gratia, ut lex non solum nihil prosit, verum etiam plurimum obsit, nisi a te juvet gratia ; et hæc ostendatur legis utilitas, quoniam quos facit prævaricationis reos, cogit confugere ad gratiã liberandos, et ut concupiscentias malas superent, adjuvandos. Jubet enim magis quam juvat, docet morbum esse, non sanat, imo ab eo potius, quod non sanat, augetur, ut attentius et sollicitius gratiæ medicina quærat. » At Moraines, Augustini de lege veteri dicta examini subjiciens, hanc de iisdem sententiam profert disp. 24 Anti-Jansenii, num. 44 : « Augustinum pluribus locis durius loqui de lege veteri, sed sicut ipsemet ait lib. iii de Doctrina Christ., cap. 10, *Scripturæ verba quando aliquid absonum videntur præ se ferre, sunt in benignum et commodum sensum interpretanda* ; quidni etiam verba ipsius Augustini, quotiescunque vel nativo impetu animi, vel æstu disputationis abreptus, videtur ad extrema declinare? » Quid autem durius de lege veteri Augustinus dixerit, non erit indagatu diu facile, cum probe sciamus in quo sancti Patris doctrina a Morainio culpatur furoris et excessus in disputando. Dixit Augustinus cum Apostolo ad Galatas iii, legem datam *prævaricationis gratia*, de quo plura disserit serm. 41 de Verbis Apost., cap. 8 et 9. Dixit *litteram occidere* cum eodem Apostolo II Cor. vii, atque integro volumine verba illa explicat. Dixit cum eodem Paulo Rom. vii : *Lex subintravit, ut abundaret delictum*. Quam sententiam exponit serm. 43 de Verbis Apostoli, et epist. 89, q. 3. Vocavit legem cum eodem Galat. iii, *prædagogum molestissimum*, ac similitudinem probavit sermone eodem, et epist. 144, ubi etiam nuncupat legem *non absolutionis adjutorium, sed vinculum criminis*. Quod Augustinum in excessuum suspicionem traxit, ac durius assertum videtur, est ubi idem doctor pronuntiavit tantum abesse ut lex homines adjuvarit, quin potius reos fecerit sine gratia jubendo, non adjuvan-

do. Scribit cap. 1 de Corrept. et grat. : *Declinare a malo et facere bonum « nullus potest sine spiritu gratiæ ; quæ si desit, ad hoc lex adest ut reos faciat et occidat. »* Serm. 6. de Verbis Apost. ait : « Lex enim jubebat et non implebat, quia caro, ubi non erat gratia, etc. Quomodo ergo lex mihi opitularetur jubens per litteram, et non daret gratiam? » Sermone 13 laudato dixit : « Lex timorem dedit. » Ubi autem gratia non infundit amorem, observatio legis ex puro timore servili facit prævaricatorem ; qua de re egregie agit in epistola 144, ad Anastasium. Videtur ergo Augustinus sensisse homines lege urgeri ad recte operandum, neque tamen semper adesse gratiã adjuvantem, ex quo inferri videtur tunc præcepta Dei esse observatu impossibilia, nam sine gratia impleri non possunt, qua tamen illos carere idem tradit. Hinc Julianus hæc Augustino exprobrabat lib. iii Operis imperf., cap. 119 : « Taceo interim qua rabie in totam legem fremas, quam credis ea imperasse mortalibus, quorum apud eos nullam facultatem videret. » Quam stropham sæpius cantat.

Duo hic possunt difficultatem facere, num lex aliquando imperet, et obliget, ut aiunt, sub peccato, si desit gratia adjuvans ad implendam legem, et videtur velle Augustinæ, et an in lege veteri timor tantum servilis siue gratia regnaret, quod eundem quoque sensisse nonnulli opinantur. Hæc enim duo Morainio forte duriora videntur, in quibus Augustinum extra veritatis lineam saltasse putat. Pro expediendo priori dubio res mihi alius repetenda est. In primis statuendum est discrimen inter observationem legis in statu naturæ innocentis et statu corruptæ. Et eni Adam habuit auxilium proxime sufficiens ad observationem cujuscunque præcepti in omnibus et singulis occasionibus et instantibus. Hoc adjutorium erudite exponitur ab Augustino cap. 11 et 12 de Corrept. et grat. Dicitur ab eodem a *adjutorium sine quo non, non quo* ; nam Adam illo adjutorio posito non statim operabatur, sed cum volebat eodem semper præserte poterat operari. « Tale quippe, inquit cap. 11, erat adjutorium, quod desereret cum vellet, et in quo permaneret si vellet, non quo fieret ut vellet. Hæc est prima gratia, quæ data est primo Adam, sed hæc potentior est in secundo Adam. Prima est enim qua fit ut habeat homo justitiã si velit, etc. » Addit quod primo illo adjutorio *ostensa est potentia liberi arbitrii* ; nam ut antea præmiserat, Deus illud adjutorium *reliquit in ejus libero arbitrio*, et ut ait lib. iii Operis imperf., cap. 112, *Rectorum habebat, quem libero reliquit arbitrio*. Quare illud adjutorium semper præsto erat Adamo ; scribit enim Augustinus, *quod desereret cum vellet*. Paulo vero post in eodem cap. 11 hæc tradit : « Si autem hoc adjutorium vel angelo vel homini, cum primum facti sunt, defuisset, quoniam non talis natura facta erat ut sine divino adjutorio posset manere si vellet, non utique sua culpa cecidissent. Adjutorium quippe defuisset, sine quo manere non possent. Nunc autem quibus deest tale adjutorium, jam pœna peccati est, quibus autem datur,

secundum gratiam datur. » Ex his infero primo in A statu naturæ lapsæ non omnibus dari nec semper præsto esse illud adiutorium, alias oratio esset superflua. Nam, ut ait Augustinus l. b. de Natura et grat., cap. 48, *quid stultius quam orare ut facias quod in potestate habeas?* Et in epistola 95: *Ipsa igitur oratio clarissima est gratiæ testificatio.* Non rogamus autem ut Deus det quod habemus, sed cuius maxime indigemus; etenim ex epist. 105, *si in potestate haberetur, non utique posceretur.* Quare, cum urgente quolibet præcepto possit homo orare Deum ut gratiam ad illius præcepti impletionem largiatur, signum est gratiam illam non adesse semper in omnibus et singulis occasionibus. Hinc factum est ut cum Adamus gratiam illam habuerit pro omnibus et singulis momentis sibi inhærentem, non indigerit oratione ad observandum ullum præceptum. Scio recentiores hoc ultimum uti nuperum paradoxum non approbare, sed plane est apertissima sententia Augustini lib. vi Operis imperf., cap. 15. « Dominica, inquit, testatur oratio, ubi non solum dicimus, *Dimitte nobis debita*, propter mala quæ fecimus, verum etiam, *Ne nos inferas in tentationem*, propter hoc utique ne mala faciamus; unde et Apostolus dicit: *Oramus autem ad Dominum, ne quid faciatis mali.* Quod si ita esset in potestate, quomodo fuit ante peccatum, priusquam esset natura humana vitiosa, non utique posceretur orando, sed agendo potius teneretur. »

Quare, cum ex inhærente diviâ, eoque jugi adiutorio Adam in quolibet momento temporis potuisset legem implere, frustra orasset Deum ut vires sibi ad mandata facienda ministraret. Vidit ista theologorum huius nostri sæculi acutissimus Basilius Poncius, qui in Relectionibus de gratia, part. 1, cap. ult., pag. 213, scribit: « Atque hoc est adiutorium, quod sæpe Augustinus dicit Adamum habuisse, quod nos in hoc statu non habemus, quia non habemus pro singulis occasionibus perseverantes cogitationes et affectiones boni, ut notum est. Unde Adamus non egebat oratione ut adiutorium illud compararet, quia jam Dei munere cum ipsa natura ingenitum erat, sed gratiarum actione pro tanto beneficio, quod a Deo in prima sui origine acceperat. » Neque recte diceretur Adam intensiorem gratiam potuisse petere, ut facilius legem impleret. Etenim vanum fuisset, novas vires petere in tanta non peccandi facilitate, ut loquitur sanctus Pater cap. 12. Poterat tamen Deum orare ut tentatorem procul arceret, ne ad malum pelliceretur, vel cadendi periculo vicinus fieret. At posita tentatione nequiquam, nisi inaniter, a Deo petisset vires eidem resistendi. In statu autem naturæ lapsæ illud adiutorium pro omnibus et singulis momentis proxime sufficiens non semper præsto est hominibus, unde necessitas orationis elucet, qua rogamus Deum ut mandata ipsius implere possimus. Hinc scribit ibidem Augustinus: « Ideo in hoc ægone magis nos Deus voluit orationibus certare quam viribus, quia et ipsas vires, quantas hic habere nos competit, ipse subministrat certantibus, quem rogamus. Si ergo hi

quorum contra carnem spiritus concupiscit ad actus singulos indigent Dei gratia, et vincantur, qualem libertatem voluntatis habere possunt, qui nondum de potestate eruti tenebrarum, dominante iniquitate nec certare cœperunt, aut, si certare voluerint, nondum liberatæ voluntatis servitute vincuntur. » Ubi affirmat gratiam ad singulos actus virtutis dari, neque tamen omnibus ministrari. Brevius idem tradit epist. 107, ad Vitalem: « Scimus (gratiam) majoribus ad singulos actus dari. Scimus non omnibus hominibus dari. » Et lib. iv Operis imperf. cap. 128, scribit: « Proinde hominibus natura filii iræ dan ut præcepta vivendi, quia datur et gratia, ut qui jubet, juvet, ac sic mala non solum quæ voluntate addita, verum etiam quæ sunt congenerata vincantur. Quod enim hominibus impossibile est, Deo facile est. Quibus autem non datur gratia, propter quam dictum est, *Quis enim te discernit?* *Quid autem habes quod non accepisti* (1 Cor. iv)? prævaricatores sunt accedente lege, non justi. Sed si quam ad utilitatem vivunt filiorum misericordiæ, ut eos videntes, et quid sibi non merito, sed gratia donetur, intelligentes non extollantur, sed qui gloriatur in Domino gloriatur. » Quæ sententiæ passim in Augustino occurrunt.

Quod autem lex, ad hoc ut obliget, non debeat supponere in operante potentiam proximam ad faciendum opus quod imperatur, est constans eisdem sancti Patris doctrina contra Pelagianos, qui, uti vidimus, ex præceptorum impositione humanæ voluntatis potentiam ad mandata facienda cum cujuscunque divini adiutorii exclusione prædicabant. Quibus Augustinus cum collegis Africanis respondet epist. 97, ad Innocentium papam: « Distinguenda est lex et gratia. Lex jubere novit, gratia juvare. Nec lex jubet, nisi esset voluntas, nec gratia juvaret, si sat esset voluntas. » Postea incutatis sacris testimoniis, in quibus lex et oratio asseruntur, concludit: « Sicut ergo agnoscimus voluntatem, cum hæc præcipiuntur, sic et ipse agnoscat gratiam cum petuntur. » Quare cum instante quolibet præcepto legis, homo non irrisorice, sed veraciter Deum debeat orare, ut sibi gratiam donet ad faciendum mandatum, signum est divinam gratiam necessariam ad exsequendum opus imperatum non adesse in omnibus et singulis momentis; nam, ut clamat ubique magnus doctor, « si adest possibilitas, ut quid orant? » Lib. de Natura et gratia, cap. 53. Hæc doctrina, quæ plane verissima est, probatur ex synodo Tridentina, sess. 6 de Justificatione, cap. 11, ubi ait: « Deus impossibilia non jubet, sed jubendo monet et facere quod possis, et petere quod non possis, et adjuvat ut possis. » Est sententia exscripta ex libro sancti Augustini de Natura et gratia, cap. 43, et licet illa postrema verba, *et adjuvat ut possis*, non asserantur explicitè ab Augustino, subintelliguntur; nam si ab illo petis ut possis, signum est quod ille est qui adjuvat ut possis. Sed plenam eandem sententiam ex tract. 55 in Joannem exhibeo: « Sed audiamus, inquit, Dominum et præcipientem, et opitulantem, et jubentem quid facere debeamus,

et adjuvantem, ut implere possimus. Præmo illa sanctæ synodi ex Augustino verba, et petere quod non possis; ergo dum petis, vel etiam antequam petas, stas sub lege præcipiente, et nondum habes gratiam adjuvantem, tunc enim non potes facere quod lex jubet. Quare errarunt Pelagiani, qui ex lege hic et nunc obligante existimarunt h. minem posse suismet viribus exsequi imperata. Inde etiam rejiciuntur iures theologi, qui putant legem non posse hic et nunc obligare, nisi adsit gratia adjuvans; nam dum petis ut possis, profecto sentis te urgeri præcepto, et simul cognoscis te destitutum gratia proxime necessaria ad opus implendum, unde oras ut eandem tibi Deus largiatur. Hic vero rejicienda est sententia illorum qui dicunt gratiam proxime sufficientem semper adesse, nec unquam legem obligare nisi adsit gratia adjuvans, alias homo ob impotentiam excusaretur ab observatione legis.

Nam si lex, ut obliget, semper infert assistentiam gratiæ sufficientis, sequeretur gratiam sufficientem ad observationem legis necessariam non fuisse amissam ex peccato Adæ, quod licet a pluribus concedatur, puto esse falsissimum. Probat sequela: nam Adam per peccatum non exemit homines a lege naturali, hæc enim lex perinde obligat, Adamo peccante vel non peccante; ergo si ut lex obliget habet connexam assistentiam gratiæ sufficientis, hæc gratia sufficiens, sive stante Adamo sive cadente, connexa erat cum lege prout obligante; ergo non fuit amissa ex peccato primi parentis. Probo modo illam gratiam sufficientem esse amissam argumento eodem, quo Paulus ad Galat. II usus est ad contundendam superbiam eorum qui dicebant legem posse justificare; arguit breviter, sed solidissime: *Si enim per legem justitia, ergo gratis Christus mortuus est.* Cujus argumenti vis tota in hoc consistit quod si lex sola sufficiebat ad hoc ut homines observando præcepta se innocentes conservarent, Christus gratis passus diceretur. Cur enim venit in mundum, ac tot tormenta subiit, si aliunde ex legis doctrina homines poterant se justos servare? Jam vero eandem vim habet apostoli ratiocinatio contra gratiam sufficientem: Si per legem et gratiam sufficientem poterat homo implere totam legem, ergo Christus gratis mortuus est. Respondebunt Christum venisse ut abundantiori gratia humana natura fulciretur. Instamus: Igitur Christus mortuus est ut facilius possemus implere legem ex donis ipsius gratiæ, quam tamen, licet difficilius, implere poteramus per gratiam sufficientem etiam absque ipsius Redemptoris morte. Ad hoc verbum *facilius* veluti ad sacram anchoram in tempestate confugiebant Pelagiani, quos his Augustinus execratus est lib. II Operis imperf., cap. 198, ubi, recitatis iisdem verbis Pauli, ait: «Apostoli est vox ista, non mea; jam erumpite in apertum, inimici crucis Christi, quid timetis magnum populum Christi, et Christi magnum judicium non timetis? Aperte dicite: Justificari natura, justificari lege possumus, gratis mortuus est Christus. Sed, formidantes multitudinem Christianam,

A Pelagianum verbum supponitis, et quærentibus a vobis quare mortuus sit Christus, si natura vel lex efficit justos, respondetis, ut hoc ipsum *facilius* fieret, quasi posset, quamvis *difficilius*, fieri tamen sive per naturam, sive per legem. (Poteris addere, sive per gratiam sufficientem connexam necessario cum lege obligante.) Christe, responde, vince atque convince, clama: *Sine me nihil potestis facere* (Joan. xv, 5), ut taceant hi qui clamant: *Etsi difficilius, tamen possumus et sine te facere; aut si tacere non possunt, se ipsos in latebras aliquas ducant, ut alios non seducant.* Hanc nostram sententiam erudite Basilius Poncius defendit part. I Relect. de grat., cap. 14, ubi argumenta solvit Suarez, et Vasquez, qui ingenue fatetur 1-2, disp. 139, cap. 4, num. 36, Augustinum sui se in hac ipsa sententia quam exposui.

Lex igitur ex Augustino homini data est, non ut cum gratia sufficienti secum necessario connexa homines agendorum cognitione instructos ad opera præcepta implenda juvaret, sed ob hoc data est ut homo conatus facere quæ præcepta erant, et cernens per semet illa exsequi non posse, gratiæ auxilium imploret. Hæc scribit ad Anastasium epistola 144: «Lex itaque docendo et jubendo quod sine gratia impleri non potest, homini demonstrat suam infirmitatem, ut quærat demonstrata infirmitas Salvatorem, a quo sanata voluntas possit, quod infirma non posset.» Idem tradunt Augustini discipuli, Fulgentius, lib. II de Verit. prædest., cap. 4: «Dum ergo, ait, præcipitur nobis ut velimus, ostenditur quid habere debeamus. Sed quia id ex nobis habere non possumus, admonemur ut a quo nobis datur præceptum, ab ipso petamus auxilium.» Et Prosper in epistola ad Demetriadem: «Nec ob aliud unquam datur præceptum, nisi ut quæretur præcipientis auxilium.» Igitur lex non infert potentiam proximam voluntatis faciendi quod jubetur, et ex consequenti non habet annexam gratiam proxime sufficientem ad faciendum opus imperatum. Augustinus ex Apostolo, Galat. III, vocat legem *pædagogum*, quia lex ducit ad gratiam. Legatur sermo 13 de Verbis Apostoli. Egrege in lib. de Spiritu et littera, cap. 19: «Lex ergo data est, ut gratia quæreretur; gratia data est, ut lex impleteretur. Neque enim suo vitio non implebatur lex, sed vitio prudentiæ carnis. Quod vitium per legem demonstrandum, per gratiam sanandum fuit.» Pergit ulterius sanctus doctor, scribens legem jubere faciendam, fidem vero impetrare adiutorium ad imperata exequenda. Hinc celebre evasit illud ejusdem dictum: *Fides impetrat quod lex imperat.* Epist. 89, q. 2, lib. de Spiritu et littera, cap. 29, et alibi. Audiendus est cap. 13 libri proxime laudati: «Ac per hoc, inquit, lege operum dicit Deus: Fac quod jubet: lege fidei dicitur Deo: Da quod jubes. Ideo enim jubet lex ut admoneat quid faciat fides, id est, ut eni jubetur, si nondum potest, sciat quid petat; si autem continuo potest, et obedienter facit, debet etiam scire quo donante facit.» Ex quibus patet quandoque auxilium proxime sufficiens præsto esse;

inquit enim, *si autem continuo potest*. Illud vero ex Augustino certum est, neque fidem posse movere hominem ad petendum divinam auxilium, ad hoc ut possit implere præcepta, nisi Deus infundat gratiam actualem, qua homo moveatur ad orandum. Semi-Pelagianorum error fuit posse hominem petere et desiderare suis viribus gratiam, quem damnavit ex Augustino synodus Arausicana, canone 6; etenim licet quis sit fidelis, non habet in singulis momentis prærens divinum auxilium proxime sufficiens ad orandum. Hoc pasim in Augustino habetur. Lib. de Dono persever., cap. 23, de Semi-Pelagianis ait: « Nec volunt intelligere, etiam hoc divini muneris esse, ut oremus, hoc est, petamus, quæramus atque pulsemus: *Accipimus enim spiritum adoptionis in quo clamamus Abba Pater* (Rom. viii), etc. » Idem habet epistola 115, lib. de Corrept. et grat., cap. 1; epist. 121, cap. 15. In libro 1 quæst. ad Simplicianum, q. 2, inde probat orationem fervidam, qua impetramus, esse a Deo: « Nonne aliquando, inquit, ipsa nostra oratio sic tepida est, vel potius frigida, et peccata nulla, imo omnino interdum ita nulla, ut neque hoc in nobis cum dolore advertimus, quia si vel hoc dolemus, jam oramus? » Ex his colligitur quomodo infideles peccent non observando legem, quandoquidem sine fide manent tantum sub lege præcipiente, non sub gratia proxime adjuvante; unde opera quæ ipsi faciunt semper sunt peccata, nisi ubi aliquando Deus quosdam bonos actus ipsis nescientibus in eorumdem voluntatibus operatur. Scribit Augustinus in epist. 144: « Lex igitur adducit ad fidem, fides impetrat spiritum largiorem, diffundit Spiritus charitatem, implet charitas legem. Ideo lex pædagogus vocatur, sub cuius minacissima severitate, qui invocaverit nomen Domini salvus erit. Quomodo autem invocabunt, in quem non crediderunt (Rom. x)? Itaque, cum infideles in Christum non credant, Dei gratiam ad implendam legem naturalem non petunt; unde nec eandem observant, et si quæ bona facere videntur, illa non faciunt bene, ut § 4 probatum est. Cur vero non excusentur, tradit Augustinus in lib. de Spiritu et littera, cap. 35, et epist. 105, ad Sixtum. Quamvis enim careant auxilio proxime sufficienti, habent tamen auxilia quædam remota, unde non patiuntur antecedentem necessitatem peccandi, quam licet humanum genus ex peccato primi parentis incurrerit, Christi tamen Redemptoris beneficio sublata est, ut acute probat noster Poncius part. 1 Relect. de grat., cap. 15. Nihil igitur Augustinus *durius* (de lege) *impetu animi vel astu disputationis* asseruit, ut contendebat Moraines. Sed quod nec de lege veteri *durius* quidpiam pronuntiavit ostendo.

In primis, si verba ut foris sonant tantum considerentur, profecto non Augustinus, sed Paulus censendus foret *durius* locutus de veteri lege Moysis. Dixit Rom. v: *Lex autem subintravit, ut abundaret delictum*, cum tamen lex ideo promulgetur, ut delicta tollantur, et cessent. Dixit II Cor. iii: *Littera occidit,*

cum tamen lex subditos a criminibus arceat. Dixit I Cor. xv: *Virtus vero peccati lex*, cum lex peccata prohibeat. Has tamen loquendi formulas Augustinus locis superius laudatis explicuit, nihilve absurdi continere monstravit. In eo autem sanctus doctor reprehenditur, quod visus sit asserere legem veterem reos fecisse homines jubendo, non adjuvando; quodve opera facta in lege veteri peccata dixit, cum Judæi illa fecerint timore pœnæ, non amore justitiæ. Judæi habita lege eo superbix delicti sunt, ut putarent solam legem ad hominem justificandum sufficere, neque necessariam esse Dei gratiam, sed tantum liberum arbitrium. Hic autem error tam alto eorum mentibus insidebat, ut plerique etiam ad fidem ex Judaismo conversi in veteri errore obstinati versarentur, unde illos Apostolus arguit in Epistola ad Galatas, cap. 2, argumento superius re- itato: *Si ex lege justitia, ergo Christus gratis mortuus est*. Testatur Augustinus hæc ipsa sæpius Apostolum inculcasse ut eorumdem superbiam contunderet. « Ad hoc ducit, inquit serm. 13 de Verbis Apostoli, et commendat ista Apostolus propter Judæos, qui de lege gloriabantur, et libero suo arbitrio legem sufficere arbitrabantur; ac per hoc quia libero suo arbitrio legem sufficere arbitrabantur, ignorantes Dei justitiam, id est, ex fide justitiam datam a Domino, et suam volentes statuere, quasi suis viribus impletam, non dante fide impetratam, *justitiæ Dei, sicut dicit, non sunt subjecti*. » Et in lib. de Spiritu et littera, cap. 29, ait: « Israel vero persequens legem justitiæ, in legem justitiæ non pervenit. Quare? quia *non ex fide, sed tanquam ex operibus*, id est, tanquam eam per semetipsos operantes, non in se credent & operari Deum. » Porro cum hunc errorem scribuerint postea Pelagiani, asserentes gratiam Dei in Veteri Testamento non esse nisi legem Moysi traditam, gratiam vero Novi Testamenti esse Evangelium et exemplum Christi, Augustinus, ut illorum errorem confutaret, acute probavit legem a gratia separatam reos facere homines jubendo, non adjuvando, ut ex te timoniis adductis constat. Neque injuriosus fuit legi; non enim hæc imposita fuit ut homines se sola justos faceret, sed ut ostenderet quid faciendum esset, et cum homo se præceptis faciendis imparum esse cognosceret, ad auxilium gratiæ confugeret, quod ex sancto doctore ejusque discipulis probavimus, ostendentes non *durius* loqui, qui asserat in hypothesi quod sola lex jubeat, nec gratia proxime sufficiens adsit, legem eandem obligare, et transgressorem reum esse peccati. Porro sicuti Hebræi non ex amore justitiæ bona opera faciebant, ita mala vitabant timore tantum pœnæ. Hinc Augustinus dixit opera Judæorum in veteri lege fuisse peccata, et legem illam fuisse legem servilem, quod illi qui eandem implebant, timori inservirent. Scribit sanctus doctor, lib. iv ad Bonifacium, cap. 5: « Quod ex lege testimonium commemoratum ab Apostolo propter vitam temporalem intelligitur, propter cuius amittendæ timorem, faciebant homines legis opera non ex fide,

quæ transgressores legis eadem lege a populo jubebat occidi. » Idem in lib. de Spiritu et littera, cap. 32, ex his Apostoli Rom. viii, 15, suam sententiam probat: *Non enim accepistis Spiritum servitutis iterum in timorem, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba Pater.* Erat ergo lex vetus lex timoris, quod carnalis ille populus se ac sua tantum amans, quidquid boni juxta legis mandata faciebat, amore sui faciebat, volens sibi bona ac timens mala. Lex ergo tanquam servis iniecit timorem, gratia, quæ per fidem Christi impetratur, inspirat amorem. Quare sanctus Pater lib. eodem de Spiritu et littera, cap. 29, ait: « Ex lege autem timemus Deum, ex fide speramus in Deum, sed timentibus poenam absconditur gratia. » Cur autem iis qui ex puro timore servili legem implent gratia abscondatur, tradit ibidem cap. 49, et serm. 13 de Verbis Apostoli, epist. 144, ubi hæc habet: « Quis coram Deo innocens invenitur, qui vult fieri quod vetatur, si subtrahat quod timetur? Ac per hoc in ipsa voluntate reus est, qui vult facere quod non licet fieri, sed ideo non facit quia impune non potest fieri. Nam, quantum in ipso est, mallet non esse justitiam peccata prohibentem atque punientem. Et utique si mallet non esse justitiam, quis dubitaverit quod eam, si posset, auferret? Ac per hoc quomodo justus est justitiæ talis inimicus, ut eam, si potestas detur, præcipientem auferat, ne comminatem vel judicantem ferat? » Lege ibi plura. Timor quidem si desinat esse pure servilis, et per aliquem Dei amorem incipiat esse castus, est bonus, nec vitia opera ex eodem derivata; qua de re et fusissime et eruditissime disputarunt duo insignes Lovaniensis academici doctores Christianus Lupus et Franciscus Fervacques, Augustiniani, editis a sexennio quotannis de eodem argumento libris et apologiis. Plurimi tamen Veteris Testamenti Patres non sub lege tantum fuere, sed sub gratia adjuvante, quia propriæ infirmitatis conscii ad sectanda virtutum opera divini auxilii opem implorarunt. Cæterum omnibus hominibus adesse auxilium saltem remotum mihi videor colligere ex Augustino lib. de Natura et grat., cap. 67, ubi ex lib. iii de Libero arbitrio, cap. 10, hanc sententiam recitat approbatque adversus eos qui Adami peccato omnia crimina imputabant, et se ipsos innocentes asserabant: « Recte enim fortasse quaererentur, si erroris et libidinis nullus hominum victor existeret. Cum vero ubique sit præsens, qui multis modis per creaturam sibi Domino servientem, aversum vocet, doceat credentem, consoletur sperantem, diligentem adhortetur, constantem adjuvet, exaudiat deprecantem, non tibi deputatur ad culpam quod invitus ignoras, sed quod negligis credere quod ignoras. Neque illud, quod vulnerata membra non colligis, sed quod volentem sanare contemnis. » In quo autem consistant hujusmodi auxilia remota, non ita facile explicatur; etenim *miris modis* Deum humanas voluntates ad bonum faciendum movere idem Augustinus lib. i ad Bonifacium, cap. 19,

verissime affirmat, quos modes satius est humiliter silentio venerari, quam curiosa disputatione perquirere. De his auxiliis remotis locutum arbitror eundem sanctum doctorem in lib. de Dono persever., cap. 9, ubi ait: « Ex duobus ætate jam grandibus impiis cur iste ita vocetur, ut vocantem sequatur; ille autem aut non vocetur, ut vocantem sequatur, aut non ita vocetur, ut vocantem sequatur, *inscrutabilia sunt judicia Dei.* » Vocatio illius qui non sequitur est per auxilium debile et remotum, quo intellectus transeuntiter tantum quasdam bonas cogitationes elicit, sed adeo debiles ut nec voluntatem trahant ad bonum, sed leviter tantum excitent, et cito citius intellectus alio evolet, et in malum voluntas longo scelerum usu obdurata feratur.

§ VII. *An sententia sancti Augustini de prædestinatione ad gloriam ante omnem meritum prævisionem sit per excessum prolata.*

Joannes Adamus et Antoninus Moraines in questione etiam de prædestinatione, et ea quidem præcipua gravem Augustino excessum objiciunt. Adamus, lib. iii sui Calvinii destructi, hæc de eodem scribit cap. 8, pag. 639: « Profecto quando constat ipsum in materia de gratia et prædestinatione cum excessu locutum esse, ac verba ipsius esse mitiganda, ne ab illorum acrimonia in errorem contrarium propellar, licitum mihi esse debet aliquid catholicum temperamentum inquirere. » Subit mentem illud Augustini dictum lib. iii Operis imperf., cap. 57: « Dic quod dicturus es, egregie corrector. » Moraines, cum dixisset Didacum Ruizium ex sancto Augustino gratuitam prædestinationem docere, hæc inquit: « Ruiz falsum supponit, et si Augustinus id faceret, non doctrinæ affinitas, aut connexio, quæ nulla est, sed æstus disputationis ad hoc illum impellerat, » disp. 9, num. 50. Verum sententiam illam de gratuita prædestinatione ad gloriam ante prævisa merita docere sanctus Prosper, sanctus Fulgentius, Patres Africani in epistola synodica, atque tanta certitudine, ut hæc dixerit sanctus Fulgentius, imo cum Fulgentio Patres synodi Sardiensis in fine libri de Incarnatione et gratia: « Deus enim, qui hominem condidit, ipse prædestinatione sua, et donum illuminationis ad credendum, et donum perseverantiæ ad proficiendum atque permanendum, et donum glorificationis ad regnandum, quibus dare voluit præparavit, quique non aliter perficit in opere quam in sua sempiterna atque incommutabili habet voluntate dispositum. Cujus prædestinationis veritatem, qua nos ante mundi constitutionem prædestinatos in Christo testatur Apostolus, si quis detrectat cordis credulitate recipere, vel oris confessione profiteri, si ante ultimum diem vitæ præsentis impietati suæ contumaciam, qua Deo vivo et vero rebellis obstitit, non abjecerit, manifestum est eum non pertinere ad eorum numerum quos Deus in Christo ante mundi constitutionem gratis elegit et prædestinavit ad regnum. »

Sane Semi-Pelagiani jam olim dixerant absque ea

doctrina de prædestinatione Ecclesiæ causam adversus Pelagianos per plures annos fuisse defensam, ut refert Hilarus in epistola ad Augustinum, quibus sanctus doctor respondens lib. de Dono perseverantiæ, cap. 20, ait : « Hæc est prædestinatio manifesta et certa sanctorum, quam postea diligentius et operosius, cum jam contra Pelagianos disputarem, DEFENDERE NECESSITAS COMPULSIT. Didicimus enim singulas quasque hæreses intulisse Ecclesiæ proprias quæstiones, contra quas diligentius defenderetur Scriptura divina, quam si nulla talis necessitas cogeret. » Porro cuius major fides habenda est, Augustinone, qui ad illud de prædestinatione dogma asserendum se necessitate compulsus testatur, ad Pelagianos diligentius ex Scripturis confutandos; an Morainio, qui id nulla vel doctrinæ affinitate seu connexionione ab Augustino factitatum comminiscitur? Quod vero hanc connexionem etiam Annatus negat, illam cap. 8 contra eosdem probabimus. Magnus ille ecclesiasticorum Annalium scriptor Baronius ipsos recentiores excessus merito accusat, qui Calvinii hæresim fugientes in alterum extremum a sancti Augustini doctrina discedentes declinant, et quidem in hac materia de prædestinatione : « Cum igitur, inquit, Faustii sententiæ ubique ab Ecclesia fuerit contradictum, videant quanto periculo quidam ex recentioribus, dum in novatores exsurgunt, ut eos confutent, a sancti Augustini de prædestinatione sententia recedunt, cum alioqui arma non desint quibus adversarii profligantur. » Anno 49, pag. 449.

Sed audio Petavium inelamantem : « Jampridem disputari in utramque partem cœpit in scholis quæstio de prædestinatione, neque pro aliquo præiudicio valere ad hanc controversiam credita est auctoritas Augustini. » Tom. I Dogm. theol., lib. x, cap. 1. Sed hujus recentioris voces gravissimo, eoque domestico testimonio comprimam. Anno 1584, a Claudio Aquaviva, magno illo et incomparabili universæ societatis moderatore, prævio sex doctissimorum theologorum ejusdem sodalitiæ examine, selectæ sunt quædam sententiæ omnibus suis defendendæ, ne quolibet vento doctrinæ circumferrentur. Porro pag. 37, ubi de opinionum delectu agitur, hæc leguntur : « Item definitum est prædestinationis nec rationem nec conditionem esse ex parte nostra. Id ad pietatem parum pertinere dicit aliquis; at hanc Augustini doctrinam non modo communiter Theologorum schola jam recepit, sed et Ecclesiæ Patres per mille et ducentos circiter annos, qui id contendunt probare ex Scripturis et responsis pontificum Romanorum, nempe Zosimi, Sixti, Cælestini, Lenini, Gelasii, apud quos Massilienses, Cassianus, Faustus, alique hujus prædestinationis oppugnatores male semper audierunt. » Examinata hæc cum aliis sententia fuit a Joanne Azorio Hispano, Gaspare Gonzalez Lusitano, Jacobo Tirio Gallo, Petro Bufæo Austriaco, Antonio Guisano ex superiori Germania, et Stephano Tuccio, qui Romæ morabatur, ut in præfatione illius libri asseritur. Augusti-

A Theologorum nomina. Et hi quidem sancti Augustini sententiam de gratiosa prædestinatione ad gloriam ante meritum prævisionem defendebant, antiquam Augustiniani excessus fingerentur. Hoc idem assertum sanctus Thomas, ejusque nobilissima schola, ac melior Scotistarum pars, itemque e societate plurimi gravissimi ac doctissimi scriptores propugnant, quorum judicia contra recentiorum censuras appello.

§ VIII. An sanctus Augustinus excesserit, docens copulam conjugalem solius voluptatis gratia esse peccatum veniale.

Docuit Augustinus copulam cum uxore absque prolis generandæ voluntate propter solam delectationem esse peccatum veniale. Non placet hoc dictum Augustini Morainio, sed ait disp. 17, num. 22, excessisse interdum æstu disputationis abreptum, et in odium hæresis quam impugnabat, ad contrarium extremum declinasse. Ne id vitii Augustino objiciens lectorum oculos offendant, accusationis acerbitatei adverbio interdum mitigat, cum tamen, ut dicebam, passim et ubique in hoc excessus præcipitem Augustinum faciat. Cæterum sancti doctoris sententiæ communi sanctorum Patrum et veterum scholasticorum judicio verissima est. Inquit Augustinus (tomo VI, lib. de Bono conjugali, cap. 6 : « Conjugalis eni concubitus generandi gratia non habet culpam, concupiscentiæ vero satandæ, sed tamen cum conjuge, propter fidem tori venialem habet culpam. » Hoc assertum docuerat Clemens Romanus, lib. vi Constitut. apost., ut dicunt cap. 7 : « Sola enim voluptas, si quis ea etiam utatur in conjugio, est præter leges, et injusta, et a ratione aliena. » In eadem sententia est sanctus Anselmus in I Cor. vii, ad illa verba : *Hoc autem secundum indulgentiam*, ubi ait : « Tunc enim solum conjuges sine culpa sunt in admixtione, cum non pro explenda libidine, sed pro suscipienda prole miscentur. Sed tamen et alia commixtio quæ sit pro sola voluptate, veniam accipit propter nuptias. » Sanctus Fulgentius, in epist. de Debito conjugali, cap. 3, scribit : « Conjugatus ergo si fornicetur, damnabiliter peccat; si vero tori fidem non deserat, sed in uxore sua naturali dumtaxat usu aliquantulum intemperatus excedat, non solum scilicet generationem quærens, sed aliquando libidini carnis obediens, hoc equidem sine culpa non facit. » Et cap. 4 : « Retenta ergo tori fides maculam diluit, quam contrahit infirmitas carnis, si mulieri non misceatur alteri, quisquis non pro sola generatione, sed etiam propter fragilitatem carnis suæ miscetur uxori. » Sed ex sancto Gregorio papa pulcherrime hoc probatur. Cum sanctus Augustinus monachus, quem ad Anglos ad fidem convertendos in Britanniam miserat, quædam dubia eidem proposuisset, inter quæ num vir suæ conjugi permixtus antequam aqua lavaretur, ecclesiam ingredi posset, vel ad sacram communionem accedere, respondet sanctus pontifex lib. xii Epist., cap 10, ad interrogat. August. : « Romanorum tamen semper ab antiquioribus

usus fuit, post admixtionem propriæ conjugis et lavacri purificationem quærere, et ab ingressu ecclesie paululum reverenter abstinere. Nec hæc dicentes deputamus culpam esse conjugium, sed quia ipsa licita admixtio conjugum sine voluptate carnis fieri non potest, a sacri loci ingressu abstinendum est, quia voluptas ipsa esse sine culpa nullatenus potest. Et postea: « Si quis ergo suam conjugem, non cupidine voluptatis captus, sed solummodo liberorum creandorum gratia utitur, iste profecto de ingressu ecclesie, seu de sumendo corporis Domini sanguinisque mysterio suo est relinquendus iudicio, quia a nobis prohiberi non debet accipere, qui in igne positus nescit ardere. Cum vero non amor procreandæ sobolis, sed voluptas dominatur in opere commixtionis, habent conjuges etiam de sua commixtione, quod defleant. » Item, adductis illis verbis Pauli I Cor. vii: *Hoc autem dico secundum indulgentiam*, ait: « Non enim indulgetur quod licet et justum est. Quod enim indulgeri dixit, culpam esse monstravit. » In non solum Augustini sententiam assertam a Gregorio Magno ex apostolica sede ad fidelium instructionem loquente, verum etiam ex Apostolo et ex antiquo Romanæ Ecclesie ritu eandem confirmatam. Quid ad hæc repones, Moraini? Et Gregorium, et Fulgentium, et Anselmum, et Clementem ad præcipitia deflexisse dices? At isti nullo æstu disputationis abrepti illa dixerunt, unde gravius errasse sane dicendi sunt, cum Augustinum zelus hostium expugnandorum excuset.

Sed volo ostendere theologiæ scholasticæ proceres in eadem sententia cum Augustino concinere. Primus sit, quem omnes secuti sunt, Magister Sententiarum, qui in 4, dist. 31, ita scribit: « Ille autem ne prædictis obviet, intelligendum est in illis qui non gratia prolis conveniunt, quorum voluptas non est sine peccato. » Et loquitur de conjugatis. Accedat Albertus Magnus, tomo XVI, 4 Sententiarum, dist. 31, art. 21, § *Responsio*, ubi ait: « Sed cum sola libido movet, etc., aut fervet intra metas honestatis et concessionis matrimonii, et tunc veniale dicendum est, ut patet ex verbis Augustini in littera positus. » Dabo huic supparem Alexandrum Alensem, part. II Summæ, quæst. 147, memb. 2: « Si enim, inquit, illa delectatio sit sub Deo, veniale peccatum est, excusatur enim propter sacramentum conjugii; unde Augustinus, de Bono conjugali, etc. » Ita hi duó lumina theologicæ scholæ eam sententiam tradunt, Augustini auctoritatem secuti. Non dissentit Angelicus magister sanctus Thomas, dist. 31, cit. quæst. 2, art. 3, ubi quærit utrum peccet mortaliter cognoscens uxorem intendendo solam delectationem, cui quæstioni in fine corporis respondet: « Si autem quæretur delectatio infra limites matrimonii, ut scilicet talis delectatio in alia non quæreretur quam in conjugio, sic est veniale peccatum. » Jungatur Angelico Seraphicus doctor Bonaventura, qui dist. eadem quæst. 3, in fine, ita iudicat: « Si autem in ea vult delectari, quia uxor, et nullo modo eam cognoscet,

A si uxor non esset, tunc non est omnimoda inordinatio, et tunc est peccatum veniale, et excusatur per bonum matrimonii, ut non sit mortale. » Possem innumeros doctores addere, qui plenius suffragiis Augustini sententiam comprobant. Appello Sanchez, inter recentiores doctissimum, qui tomo III de Matrimonio lib. ix, disp. 11, num. 4, hanc thesim proponit: « Secunda conclusio: Actus conjugalium solius voluptatis gratia exercitus, nec fines matrimonii transgrediens, est culpa venialis. » Quod sane assertum quinquaginta doctorum tum veterum tum recentiorum testimoniis communit. Hanc sancti Augustini sententiam nuper defendit noster P. Alipius Reylof, Belga, lib. iv de Anima, c. 2, § 4. I nunc, Moraines, et Augustino furorem nimiumque in disputando impetum oppone. Ita est, a regia via in extrema ille declinavit, sed secum et Patres et cunctos theologiæ proceres traxit, ut jam tot sapientissimis viris præcipientibus possit quilibet inoffenso pede illac iter carpere, licet Moraines alia via progrediatur, qui si forte tantorum virorum vestigia notasset, eosdem et ipse secutus, licet longo positus intervallo, sibi melius consulisset.

Hæc quidem de objectis ab uno Morainio Augustiniane doctrinæ excessibus dicta sufficiant, quæ si ipsimet recentiores attentius considerent, dubio procul fatebuntur non Augustinum, sed semet in *periculosos excessus* declinasse; cum enim audirent a Jansenio Iprensi episcopo unum ubique Augustinum laudari, unius Augustini sententias, veluti ex oraculo responsa proferri, eundemque in theologica palestra supra cæteros Ecclesie Patres attolli, ipsi quo procul a Jansenio declinarent, eo usque præcipientes *disputationis æstu abrepti* sunt, ut Augustino fere nuntium remiserint, clamantes cum Morainio in præfatione Anti-Jansenii: « Qui prius Augustinum in omnibus deprecabant iudicem, nunc ibi liberum patant ne quidem arbitrum honorarium in aliis illum admittere. » Imo, quo facilius cæteros ad Augustini dicta examinanda animarent, divinum illis ad tam sanctum opus auxilium adfuturum polliciti sunt illis Annati vocibus lib. viii sui Augustini vindicæ, cap. 5, pag. 697: « Neque adeo perversum est hoc consilium, ut habere non possit adiutorem Deum. » Augustinus ad Adrumetinos monachos, initio libri de Gratia et libero arbitrio, scripsit, ad sua ipsius scripta intelligenda, divinam opem implorandam: *A Domino ut intelligatis orate*. Annatus vero, ad eadem sancti doctoris scripta censuris perstringenda, etiamsi non rogetur, Deum obvium adiutorem spondit, cum temeritatis ultorem potius timere debuisset. Adamus, pag. 632, in fine, cap. 7, Augustini excessus *innocentem passionem contra Pelagianos* nuncupavit, sed lepido vocabulo accusationis acerbiter non mitigavit. An vero recentiorum in Augustino reprehendendo excessus *innocens passio* contra Augustinum dici possit, ipsorum conscientiam appello; certe ipse ita iudico

CAPUT IV.

Recentiores sancto Augustino plures errores perperam obijciunt.

Invitus quidem in hanc arenam a recentioribus trahor, quippe qui invito Augustino Augustini causam defendendam suscipio, vereorque ne mihi vitio detur Parentis imperio refragari. Etenim cum vir clarissimus sanctus Marcellinus, summa cum potestate ab Honorio in Africam contra Donatistas delegatus, accepisset nescio quem Augustino errorem objici, id amicissimo antistiti per litteras significavit, quo obtreptantium calumniis obviam iret. Verum Augustinus hæc rescripsit: « Vos autem, qui me multum diligitis, si talem me asseritis adversus eos quorum malitia, vel imperitia, vel intelligentia reprehendor, ut me nusquam scriptorum meorum errasse dicatis, frustra laboratis, non bonam causam suscipitis, facile in ea me ipso iudice superamini. » Epist. 7. Sed haud difficulter a magno Patre me veniam impetraturum spero, si ejusdem factum imiter, qui cum errore, cujus argui se ex Marcellini epistola intellexerat, procul a suis scriptis esse cognosceret, pravam de sua sententia conceptam opinionem confutavit, ostendens eam accusationem non correctorum intelligentiæ, sed malitiæ atque imperitiæ tribuendam. Quare cum recentiorum etiam non quidem malitia, sed, ut mitius loquar, imperitia, plurium errorum idem reus accusetur, nostrum est innoxium Patrem ab adversariorum objectis vindicare. Hujus quoque defensionis necessitatem subiere sancti illi doctores qui adversus Pelagianorum reliquias pro Ecclesiæ et Augustini doctrina certarunt. Nam eo usque audaciæ quidam devenere, ut non illos puduerit indicem errorum sancti Augustini contexere (sancti Prosperi verbis utor), « ut quæ in libris prædicti viri damnabilia reperisse jactabant, brevium capitulorum indiculis publicarent, talique commento et detestationem ejus quem impetere obtinerent, et ab his quæ infamassent curam exterriti lectoris averterent. » In præfat. ad capit. Gallorum. Horum vestigiis nonnulli recentes scriptores inhaerentes, plurium Augustini errorum indicem publicarunt, quo sancti doctoris fama atque auctoritas in ordinem redigeretur. Hosce catalogos non unus edidit. Adamus tamen, part. III, cap. 3, pag. 584, ac Moraines disp. 12 Anti-Jansenii, a num. 32, cæteris hæc in re diligentior operam D posuere. Contra hosce Augustinianæ doctrinæ censors egregie stylum acuit sapientissimus Pater Carolus Moreau Augustinianus integro volumine inscripto *Vindiciæ pacificæ*, quod primo tomo sui Tertulliani appendicis loco apposuit, ubi diffusissime objectos Augustino errores procul esse a tanti Patris doctrina demonstrat. Nos eos tantum refutabimus, quos Adamus ac Morainius concinnarunt, et quos vultu capitales ad Augustini famam vel saltem auctoritatem elevandam objectant, in qua quidem re ita procedo, ut quæ in Moreau desiderari ab eruditis poterant, hic tantum afferens, nihil interim ex illo scriptore mutare velim.

A Inter cætera volumina, quæ innumera quidem posterorum memoriæ Augustinus consignavit, primo loco laudantur libri ejusdem *Retractionum* et *Confessionum*; in istis voluntatis, in illis intellectus errores, quos cæteri tanta arte ac conatu celare solent, orbi universo patefecit: in utro magis laudandus incertum. Et quidem quo edita abs se volumina attentiori cura examinaret, Eradium in episcopatu sibi adhuc viventi successorem impetravit. Ita ab ingenti negotiorum tumultu sequestratus, diu noctuque destinato operi incumbens, quælibet a se dicta censoria auctoritate discussit, ut nullus in Augustini libris examinandis severior Augustino iudex esse potuerit. Ea vero diligentia ac tam rigorosa censura recentioribus non suffecit, sed novas in Hipponensi sole maculas notaturi, Augustini iterum libros in quæstionem vocarunt, vociferantes novos se in Augustinianis libris nævos ac maculas deprehendisse, quo Augustino oculatioribus haberentur. Sed age, novos hosce censures audiamus.

§ I. *An sanctus Augustinus erraverit, putans animas rationales et angelos esse corporeos.*

Objicit primo loco Adamus docuisse Augustinum: *Animas et angelos esse corporeos, ac solum Deum esse immaterialem*, pag. 585. At Moraines scribit: *Seni etiam angelos et dæmones esse corporeos*. Adamus prius refellendus est, qui Semi-Pelagianorum errorem ipsorum hosti Augustino imponit. Docuerat Cassianus, collat. 7, cap. 13, solum Deum esse spiritualem, animas vero hominum esse corporeas; eundem, uti C in materia de gratia, ita ea in opinione secuti sunt Faustus in epist. ad Paulinum, et Gennadius in lib. Eccles. Dogm., cap. 11. At sanctus Augustinus animam rationalem non solum spiritualement absque ulla corporeæ sæcis permixtione asseruit, verum etiam id solide demonstravit. In epistola 28 ad Hieronymum ait: « Incorpoream quoque esse animam, etsi difficile tardioribus persuaderi potest, mihi tamen fateor esse persuasum. » Illo sane optimo argumento, quod in omnibus et in singulis particulis corporis tota simul esse non posset, si per illas ita diffunderetur, ut videmus « corpora diffusa per spatia locorum minoribus suis partibus minora occupare, et amplioribus ampliora; » quam sententiam *firmissime de anima tenere* se dicit. Et lib. XI de Gen. ad litt., c. 33, ait: « Animam vero non esse corpoream non me putare, sed plane scire audeo profiteri. » In libro de Quantitate animæ, « Diligentissime ac subtilissime disputatum est, inquit, ut eam si possemus, ostenderemus corporalis quantitatis non esse. » Lib. 1 *Retract.*, cap. 8. Præterea lib. IV de Origine animæ, a capite 12 usque ad cap. 22, evidentibus argumentis probat animam esse incorpoream. Quid clarius ab Augustino dici unquam potuit? et tamen eam sancto doctori absurditatem Adamus affricat. Scribit lib. X de Gen. ad litt., cap. 24: « Nihil vicinias, aut fortasse nihil tam consequens, quam ut credito quod anima corpus sit, etiam Deus corpus esse credatur; » quod Tertulliano accidisse addit cap. 25 epist. 137,

ad Optatum : « Illi qui animas ex una propagari asserunt, quam Deus primo homini dedit, atque ita eas ex parentibus trahi dicunt, si Tertulliani opinionem sequuntur, profecto eas non spiritus, sed corpora esse contendunt, et corpulentis seminibus exoriri. Quo perversius quid dici potest? Neque hoc Tertullianam somniasse mirandum est, qui etiam ipsum Creatorem Deum non esse nisi corpus opinatur. Qua dementia repulsa, etc. » Itane Augustinus docuit animam corpoream esse, cum hoc effatum somnium dementiamque pronuntiaverit, nihilque perversius dici posse asseruerit? Adamus hæresim illam Augustino apponit, nec unicum saltem locum Augustini designans, ubi animam corpoream ille putarit, quasi tam celebris fuerit ea Augustini sententia, ut neque ullius textus citatione indigeret. Audiat interim Claudianum Mamercum, qui eodem sæculo paulo post Augustinum vixit, ita de sancto doctore loquentem : « Aurelius Augustinus et acumine ingenii, et rerum multitudine, et operis mole veluti quidam Chrysippus argumentandi virtute, aut Zeno sensuum subtilitate, aut Varro noster voluminum magnitudine, et qui profecto talis natura, attentione, disciplinis existerit, ut non immerito ab istis corporalibus nostri sæculi Epicureis aut Cynicis spiritalis sophista dissenserit, libro ad Hieronymum de Origine animæ sic pronuntiat : *Incorpoream esse animam, etsi difficile tardioribus persuaderi potest, mihi tamen fateor esse persuasum.* Cumque id ita fore rationibus magnis atque insolubili argumentatione convincat, etc. » Lib. II de Statu animæ, cap. 9. Putasne, lector, Adamum harum unam rationem vel argumentationem legisse?

Sed jam illo scriptore patentissimæ falsitatis convicto, quid de angelorum corporibus Augustinus senserit videamus. Celebris sententia Platoniorum fuit, angelos conflatos esse ex spiritu et corpore quodam subtilissimo elementari quolibet longe nobilitiori, ut ex Apuleio pluribus tradit Augustinus lib. VIII de Civit. Dei, cap. 8 et 16. Hanc sententiam ex Patribus secuti sunt Origenes, Tertullianus, Clemens Alexandrinus, Justinus Martyr, Lactantius, et pro eadem citantur Athanasius, Basilii et Methodii a Joanne episcopo Antiochæno, cujus verba etiam sunt in synodo Nicæna II, act. 5 : « Solummodo autem Deus incorporeus et informabilis. Intelligibiles autem creature nequaquam ex toto sunt incorporeæ, et imitabiles pictura existunt. » Eidem opinioni adhærere Cassianus, Faustus, Gennadius alique. Verum plures sapientissimi Patres oppositum opinabantur, omnem ab angelis corpulentiam removentes. Augustinus, quod eam questionem tractare ex professo vult, videretque utramque partem plurimorum auctoritate firmatam, in re difficili ac dubia sententiam suspendit. Id *ambiguum esse* scribit lib. XV de Civit. Dei, cap. 23. At lib. XXI, cap. 10, ubi quærit an ignis corporeus possit dæmones torquere, ait : « Sunt quædam sua etiam dæmonibus corpora, sicut doctis hominibus visum est, » etc. Et postea : « Si

A autem quisquam nulla habere corpora dæmones asserat, non est de hac re operosa inquisitione laborandum, aut contentiosa disputatione certandum. Cur enim non dicamus, quamvis miris, tamen veris modis etiam spiritus incorporeos posse pœna corporalis ignis affligi, si spiritus hominum etiam ipsi profecto incorporei, et nunc potuerunt includi corporalibus membris, etc.? Adhærere ergo, si eis nulla sunt corpora, spiritus dæmonum, imo spiritus dæmones, licet incorporei, corporeis ignibus cruciandi. » Ex quibus dubium se de angelorum corpore fuisse significat, at non de anima dubitasse, quam *profecto incorpoream* dixit. Unde Adamus hoc ipso testimonio rursus arguitur, ac Morainii allucinat, qui eam sententiam uti certam ab Augustino assertam dicit, quæ dubia semper apud eundem fuit, licet quandoque corporeos esse angelos supponat, ne nova illat quæstione ab argumento distrahitur. Non defuere tamen qui Augustinum dubitantem sequerentur; unus pro mille sit sanctus Bernardus, qui lib. V de Considerat., cap. 4, ait : « Quinquam de corporibus horum (nempe angelorum), non modo unde sint, sed an aliquatenus sint, hæret sententia aliquorum. Unde si quis inter opinabilia magis id ponendum censuerit, non contendo. » Et serm. 5 in Cant. : « Cæterum, inquit, angelica corpora utrumnam ipsis spiritibus naturalia sint, sicut hominibus sua, et sint animalia sicut homines, etc., videntur Patres de hujusmodi diversa sensisse, nec mihi perspicuum est unde alterutrum doceam, et nescire me fateor; sed et vestris profectibus non multum conferre arbitror harum rerum notitiam. » Hæc sanctissimus idemque doctissimus Pater.

§ II. An sanctus doctor asseruerit solem et astra esse animata.

Rursus opponit sancto Patri Morainius : *Item dubitavit num sol et luna, aliaque sidera, quæ oculis conspicimus, sint animata.* Ibidem. Sed hic quoque adversarii eruditio vel desideratur vel appellatur : etenim apud veteres non modo philosophos, verum etiam Patres controversum erat essentia cœli animati. Platonici ac Stoici animatos cœlos dicebant, in quorum opinionem ivere Cicero lib. II de Natura Deorum, et Plinius lib. II. Historiæ nat., cap. 9. Peripatetici etiam plerique idem existimant, ut patet ex Raguseo, tom. I Philosophiæ, disp. 11, et Alexandro Achillino, lib. III de Orbibus, cap. 1, qui etiam ex Aristotele eandem sententiam deduci satis prolixè contendit. Communior tamen Peripateticorum opinio ex Philosopho intelligentias assistentes cœlis, non vero eosdem informantes concedit. Non una etiam fuit Patrum de cœlorum anima opinio : unde cum sanctus doctor tantis litigiis sese immiscere noluerit, iudicium suspendit, nempe an angeli vere orbis informarent, vel eos solummodo in gyrum propellerent. Unde in fine lib. II de Gen. ad litt., ait : « Solet etiam quæri utrum cœli luminaria ista conspicua corpora sola sint, an habeant rectores quosdam spiritus suos, et, si habeant, utrum ab eis etiam

vitaliter inspirentur, sicut animantur carnes per animas animalium; an sola sine ulla permixtione præsentia. » Quas quæstiones insolutas relinquens ait, *eisdem non facile posse comprehendere*. Quare sanctus Thomas part. 1, q. 70, art. 3, ubi quærit utrum luminaria cœli sunt animata, ait: « Similiter etiam apud doctores fidei fuit circa hoc diversa opinio. Origenes enim posuit corpora cœlestia animata; Hieronymus etiam idem sentire videtur, etc.; Basilius vero, et Damascenus asserunt corpora cœlestia non esse animata; Augustinus vero sub dubio deliquit, in neutram partem declinans. » Idem Angelicus doctor, *Contra Gentes*, II cap. 70, ingenue testatur nihil ab Ecclesia de anima cœli definitum esse: « Hoc autem, inquit, quod dictum est de animatione cœli, non diximus quasi asserendo secundum fidei doctrinam, ad quam nihil pertinet sive sic sive aliter dicatur. » Scotus vero, 2, dist. 14, q. 1, in fine, scribit: « Si cœli non sunt animati, hoc est magis creditum quam ratione probatum. » Quod si neque auctoritate Ecclesiæ, ut ait Angelicus, neque efficaci ratione, ut subdit Subtilis, quidquam de cœlorum anima certi stabilitum est, nonne jure magnus noster doctor ea de re poterat dubitare? Cum lib. XIII de Civitate Dei, cap. 16, retulisset sententiam Platonis, ait: « Et hoc quidem utrum Plato verum de sideribus dicat, alia quæstio est. Neque enim continuo concedendum est globos istos luminum, sive orbiculos luce corporea super terras seu die, seu nocte fulgentes, suis quibusdam propriis animis vivere, eisque intellectualibus et beatis, etc. » Ex quibus patet Augustino illam de cœlorum animabus sententiam non multum placuisse, eam tamen ob Platonicorum ac Patrum præsertim auctoritatem in medio reliquisse.

Cæterum cœlos sine anima melius statuendos ex propria sententia non semel docuit. In libro posteriori *Retract.*, cap. 7, ubi corrigi liberos contra Faustum, ait: « In decimo quarto de sole et luna talia dicta sunt, tanquam sentiant, et ideo tolerant vanos adoratores suos. Quamvis verba ibi accipi possint ab animali ad inanimale translata, modo locutionis qui vocatur Græce metaphora. » Vides sanctum Patrem retractare sententiam qua visus fuerat astris animas dare, idque metaphorice tantum intelligendum esse aperte protestari? In his vero libris definitivam veluti sententiam tulit, qua quid de astrorum animabus ipso sentiret intimavit, ita ut, etiamsi alibi oppositum dixisset, ex posteriori asserto corrigere. Idem habet tract. 1 in Joannem, ad illa verba: *Quod factum est in illo vita erat*. Legatur eruditus P. Alipius Reylof, Augustinianus, lib. 1 de Anima, cap. 4, ubi de sancti Augustini sententia doctissime disputat. Opinio vero illa de cœlorum anima damnata demum legitur in litteris a Justiniano imperatore scriptis ad Mennam patriarcham Constantinopolitanum, ubi inter reliquos anathematis hic habetur: « Si quis dicit cœlum, et solem, et lunam, et stellas, et aquas quæ super cœlos sunt,

animatas et materiales esse quasdam virtutes, anathema sit. » Uti præcipuus Origenis error ille proscriptus fuit. Porro Justiniani litteras Vigilius papa cum universa Ecclesia catholica approbavit, uti testatur insignis tum temporis Carthaginensis diaconus Liberatus, cap. 23 Breviarii; qua de re pluribus egimus in dissertat. de Synodo v. Hunc autem canonem in eadem synodo v œcumenica, anno 553 celebrata, approbatum fuisse scribit Nicephorus lib. XVII, cap. 27. Unde P. Lupus eundem uti ab eadem synodo statutum more solito, nempe erudite, notis ac scholiis illustrat. An vero modo defendi possit anima cœlorum post damnatam illam Origenis opinionem, nolo disputare; posset enim quis reponere damnatam solummodo illam sententiam **B** juxta mentem Origenis intellectam, de qua hæc scribit sanctus Hieronymus epist. 61 contra Joannem Hierosolymitanum: « Origenes docet solem ipsum, et lunam, et omnium astrorum chorum esse animas rationalium quondam et incorporalium creaturarum, quæ nunc vanitati subjectæ, ignitis videlicet corporibus, quæ nos imperiti et rudes luminaria mundi appellamus, liberabuntur a servitute corruptionis in libertatem filiorum Dei. » De qua Origenis opinione hæc tradit sanctus Augustinus tom. VI, in lib. contra errores Priscillianistarum, cap. 8: « De sole et luna, cæterisque sideribus, quod cœlestia sint corpora videmus, quod animata sint, non videmus. De divinis hoc libris legatur, et credimus. » Illæc ibi. Et quidem Fromondus, lib. 1 de Anima, cap. 1, art. 8, fatetur eum qui animam vegetativam aut etiam sensitivam astris concederet, in synodo v non peccare, quæ animas tantum intellectivas a cœlestibus corporibus exclusit. Petrus Aureolus, Parisiensis scholæ præclarissimum decus, et ordinis Minorum singulare ornamentum, quem nunquam sine admiratione se legisse testatur Basilius Ponicus in quodlibetis quæst. 8, c. 3 (est enim ob ingenii acumen, et argumentorum sive copiam sive vim spectes, quæ nova plerumque abs se inventa asserta communit, nemini scholasticorum secundus), hic, inquam, cum in 2 Sententiarum, dist. 14, q. 2, art. 2, pluribus investigasset num intelligentia movens cœlum uniretur tanquam motor, an vero ut forma, et probabiles rationes ad animam cœlorum **D** persuadendam adduxisset, solutis etiam argumentis quæ a theologis contra eandem opinionem fieri communiter solent, ita concludit: « Sed, dimissis philosophis et aliis, intelligentia est in hac materia quæ via prædictarum duarum est probabilior, cum utraque satis probabilis videatur. Respondeo: Augustinus dicit (recitato uno et altero testimonio): *Sed nec illud certum habeo, utrum ad eandem societatem pertineant sol, et luna, et cuncta sidera, quamvis nonnullis lucida esse corpora, non cum sensu, aut intelligentia videantur*. » Illæc Augustinus. Si ergo tantus doctor in hac materia dubitavit, ego nihil definitio in hac parte. » Ridendus igitur Morainius, qui Augustini dubitationem inter errores rejecit,

quam subl.issimus scholasticorum, sola sancti doctoris auctoritate atque exemplo motus, secutus est, ille, inquam, Aureolus, «cujus vestigiis non erubescit modo tota Neutralium schola inherere, principia D. Thomæ et Scoti deserendo, » quæ verba sunt sapientissimi Patris Mastrii Meldulensis in præfat. ad tom. 1 Metaphysices.

§ III. *Augustinus de origine animæ dubitans perperam erroris arguitur. Ostenditur sanctos Patres ea in dubitatione Augustino per plura sæcula adhæsisse.*

Tertius sancti Augustini error palmaris ac capitalis excutiendus est. Clamat Morainius : *Dubitavit etiam de origine animarum, utrum creentur de novo, quod certissimum est, an ex Adam propagentur.* Sed hic recentior eam dubitationem errori Augustino vertens, supinam qua laborat totius antiquitatis ignorantiam patefacit. Non una erat antiquitus de origine animæ inter Patres sententia, ut videre est in epistola August. 157, ad Optatum episcopum, et Hieronym., in epistola ad Marcellinum, quæ est 27 inter Augustinianas. At duæ reliquis rejectis celebrioribus in Ecclesia evaserant; alii enim creati a Deo animas in singulorum hominum conceptione dicebant, plurimi vero non creati animam a Deo, sed ex anima parentis traduci contendebant. Augustinus in hanc quæestionem totius summi ingenii vires contulit, nihilque penitus indiscussum reliquit, quo rei veritatem assequeretur; sed cum neutram quæestionis partem efficaci auctoritate aut demonstrativa ratione sibi probari animadverteret, neutri adhæsit, fuisse tamen ea re ventilata in lib. x de Gen. ad litt., cap. 6 et seq., in quatuor libris de Origine animæ, epist. 28, ad Hieronymum, et in tribus epistolis ad Optatum, quas laudat sanctus Fulgentius lib. iii de Verit. prædest. et grat., cap. 18. Verum, exortis postea Pelagianis, qui peccatum originale infliciebantur, illud præcipue argumentum iuctantes, creati a Deo animas, nec illas posse a Deo produci cum peccato, ea sententia, quæ animarum propagationem defendebat, sancto doctore probabilior videri cæpit. Audiatur Augustinus lib. x de Gen. cit., cap. 25, ubi post longissimam disputationem concludit : « His igitur quantum pro tempore potuimus tractatis, omnia paria vel pene paria ex utroque latere rationum testimoniorumque momenta pronuntiarem; nisi eorum sententia qui animas ex parentibus creati putant, de baptismo parvulorum præponderaret. » Itaque ad finem usque vitæ Augustinus in eo dubio perseveravit. Cæterum tantum valuit Augustini exemplum, ut sapientissimi Patres, eundem subsequuti, per plura sæcula cum Augustino de animarum origine dubitarint, donec, scholasticorum opinione prævalente, animarum traduce antiquato, earundem creatio in Ecclesia communis evasit. Hæc quidem diligentius ostendendum est, quia Bellarminus, lib. iv de Amissione gratiæ, cap. 11, ex traditione ecclesiastica contendit certam esse sententiam de creatione animarum, quod tam falsum apparebit quam verum, dubitationem Augustini ex

A traditione ecclesiastica antiquis temporibus fuisse receptam.

Et quidem ante Augustinum de origine animæ dubitavit Rufinus in epistola ad sanctum Anastasium, ubi, tribus recitatis de origine animæ sententiis : « Ego vero, inquit, cum hæc singula legerim, Deo teste dico quia usque ad præsens certi vel definiti aliquid de hac quæestionem non teneo, sed Deo relinquo scire quid sit in vero, et si cui ipse revelare dignabitur. » Quia vero Rufinus tertiam sententiam posuerat de animabus, « quod factas jam olim, id est tunc cum Deus omnia creavit ex nihilo, nunc eas iudicio suo dispenset in corpore, » quod Origenem sensisse subdit, merito vapulat a Hieronymo in Apologia, et in epistola ad Marcellinum. At Augustinus nunquam de ea Origenis opinione dubitavit essetne falsa, ut in epist. 28 ad Hieronymum fatetur, rationem reddens cor in libris de libero arbitrio ex illius suppositione disputavit. Rufinus tamen suo tempore, nempe Anastasio summo pontifice, quæestionem de anima magnis contentionibus agitari cæptam ibidem testatur, et Hieronymus in epistola laudata vocat eandem *maximam ecclesiasticam quæestionem*. At tempore sancti Augustini enatis Pelagianis ea de re lites recrudere. Hinc ab Orosio in Africam ad Augustinum, inde in Asiam ad Hieronymum peregrinationes susceptæ; hinc Augustini ad Hieronymum, et Optati ad Augustinum epistolæ missæ; hinc ab eodem Optato unum, quatuor ab Augustino, et duo a Vincentio quodam de origine animæ scripta volumina. Res tamen dubia permansit, nihilque tot elucubrationibus peractum est. Hieronymus sententiam asserentem singulis singulis hominibus animas creati potius credit, scribens tamen traducem animarum *Occidentalem Ecclesiam solere sen ire* teste Augustino epist. 157. At non ita creationem animarum tenebat, ut rem illam dubiam esse ingenue non fateretur, cum ea de re ab Augustino consultus respondit : *Unusquisque in suo sensu abundet*. Quare sanctus Eucherius, episcopus Lugdunensis, in cap. iii Genes., ad illa verba, *Et edificavit Dominus Deus*, ait : « Utrum sicut caro nascentium ex carne, sic animæ ex animabus procreentur, an novæ semper creentur a Deo ex nihilo? quæ quæstio in definiendo difficilis est, quia nihil a sanotis viris vel Scripturarum auctoritate manifestius pronuntiatum est. » Pomerius etiam Africanus vir eruditissimus apud Massiliam scripsit octo libros de Anima, in quorum quarto disputavit : « Utrum anima, quæ nascituro corpori infundenda est, nova fiat sine peccato, an ex substantia animæ primi hominis velut propago e radice producta etiam peccatum primæ animæ secum originaliter retrahat? » Apud Gennadium de Viris illustr., cap. 98, et licet nesciamus quid in ea quæestionem senserit, rem tamen suo tempore dubiam non obscure significat. Floruit hic circa annum 480.

Sequitur sextum sæculum, in quo et Patres et synodi de origine animæ cum Augustino dubitarunt.

Obortis Constantinopoli de origine animæ dissidiis, Africani episcopi de eodem argumento consulti ita responderunt in epistola synodica ex Sardinia, ubi exulabant, Byzantium missa: « Questionem vero animarum, aut tacitam debemus relinquere, aut sine contentione tractare, quia sive ex propagine veniant, sive novæ singulis corporibus fiant, quod sanctarum Scripturarum auctoritas non manifeste pronuntiat, cum cautela debet inquiri, maxime quod sine fidei detrimento potest a fidelibus ignorari. » Cap. 10. In eadem dubitatione fuit sanctus Fulgentius, lib. III de Veritate prædestinationis et gratiæ a cap. 18, ubi Augustino, quod ea de re dubitavit, eximie laudibus commendato, cap. 20 concludit: « Quanto ergo melius ab hujus quæstionis certamine temperamus, in qua nos inaniter laborare cognoscimus, præsertim quia quod a sanctis viris majoribus nostris videmus minime definitum, oportet nos tanto cautius atque temperantius quærere, quanto ad ejus finem illos præclaros viros cernimus minime pervenisse. » Coætaneus Fulgentii Cassiodorus in lib. de Anima, cap. 14, tantum abest ut illud Augustini dubium reprehenderit, ut eundem potius ob id laudaverit: « Pater, inquit, Augustinus religiosissima devotione laudandus, nihil temere dicit esse affirmandum, sed in ipsius esse secreto, sicut et alia multa quæ nostra non potest nosse mediocritas. » Et statim: « Melius est enim in tam occultis causis confiteri ignorantiam, quam periculosam assumere fortassis audaciam. » Ita altero post Augustinum sæculo dubitatio de origine animæ sapientissimorum Patrum menti altius insederat.

Verum circa sæculum VII Augustiniana dubitatio longe celebrior atque dignior evasit: eam enim suo iudicio apostolica sedes approbavit, suamque effecit, ac doctissimi Patres eandem inter fidei dogmata retulere. Sanctus Gregorius Magnus, lib. VII, epist. 23, ad Secundinum, scribit: « Sed hac de re dulcissima mihi tua charitas sciat quia de origine animæ inter sanctos Patres requisitio non parva versata est, sed utrum ipsa ab Adam descenderit, an certe singulis detur, incertum remansit, eamque in hac vita insolubilem fassi sunt esse quæstionem, gravis enim quæstio est, nec valet ab homine comprehendere. » Hæc doctissimus ac sanctissimus pontifex. Ex quibus prorsus evanescit illa ecclesiastica traditio, ex qua creationem animæ Bellarminus deducit; nam, teste Gregorio, sancti Patres eam de origine animæ insolubilem fassi sunt esse quæstionem. Vides igitur non unum a Morainio Augustinum erroris argui, sed et in Gregorio apostolicam sedem et Patrum senatum, a quibus dubitatio Augustini approbata fuit. Sed aliquid majus addendum est. Itaque, cum communiter de origine animæ dubitaretur, tantum ea dubitatio in Ecclesia invaluit, ut sanctus Isidorus, Hispalensis antistes, non fuerit verius eandem inter regulas fidei veluti ab omnibus catholicis credendam reponere. Etenim, lib. II de Offic.

eccles., cap. 23, quod incipit: *Hæc est autem post apostolorum symbolum certissima fides, quam doctores nostri tradiderunt*, inter alias sententias quas de fide tenendas proponit, hanc inserit: *Quod incerta sit animæ origo*. O eximiam recentiorum eruditionem, qui eam Augustino dubitationem errori vertunt, quam et apostolica sedes, et synodi, et Patres plenis suffragiis subscripsere, eamque unus eorum doctrina ac pietate illustris de fide populis credendam proposuit!

At nec octavo neque nono sæculo res definita fuit, sed sapientissimi Patres cum Augustino, imo cum apostolica sede adhuc dubitabant. Testis sit sanctus Prudentius, episcopus Tricassinus, cujus laudes recitat Saussaius in Martyrologio Gallicano (*Die 6 Aprilis*), qui in lib. de Prædestinatione, adversus Joannem Erigenam, ita loquitur capite 16: « Nascitur enim de carne caro, sed utrum et anima similiter de anima nascatur, magna quæstio est, et a Patribus diu multumque discussa, sed absque certa definitione relicta. » Itaque usque ad annum 850, quo tempore sanctus Prudentius vivebat, ex ecclesiastica traditione dubia erat de origine animæ sententia. Verum nec post millesimum annum ita certa erat sententia de creatione, ut plures de eadem non dubitarent. Sanctus Anselmus, Cantuariensis antistes, morti proximus cuidam familiari sibi dicenti: « Ad Paschalem Domini tui curiam relicto sæculo vadis, » hæc reposuit: « Et quidem si voluntas ejus in hoc est, voluntati ejus non contradico; verum si mallet me adhuc inter vos saltem tandiu manere, donec quæstionem quam de animæ origine mente revolvo absolvere possem, gratus acciperem, eo quod nescio utrum aliquis eam me defuncto sit absoluturus. » Hæc ille ad annum 1109, teste ejus discipulo lib. II de Vita ejusdem, cap. 59, apud Surium 21 Aprilis. Hugo a Sancto Victore, lib. I de Sacram., part. VII, cap. 50, probat animam non esse ex traduce, sed creari; ait tamen: « Probabilius constat animas ex traduce non esse. » Et inferius: « His igitur et hujuscemodi rationibus probabile factum est animas ex traduce non esse, sed novas de nihilo creatas novis quotidie corporibus de paterno semine fieri, et rursus in vulva formatas ad vivificationem infundi. In quibus tamen omnibus nulla unquam ratio sive auctoritas in tantum prævalere potuit, ut dubietatem tolleret quæstionis; excepto eo solo quod fides catholica magis credendum elegit animas quotidie corporibus vivificandis sociandas de nihilo fieri, quam secundum corporis naturam et carnis humanæ proprietatem de traduce propagari. » Quibus patet ad annum usque 1130, quo floruit Hugo, nulla neque ratione neque auctoritate dubietatem quæstionis de origine animæ sublata fuisse, sed tunc in Ecclesia magis communiter defensam esse sententiam de creatione animarum. Hinc Magister Sententiarum, in 2, dist. 19, dixit Ecclesiam catholicam docere animas non esse ex traduce, quæ sententia ab scholasticis recepta, animarum creatio ad-

serta est, ita tamen ut, teste Bellarmino, lib. iv de Amissione gratiæ et Statu peccati, cap. 10, in fine, adhuc non desint, qui in ea sancti Augustini dubitatione hærendum censeant. Estius quidem, nobilis theologus, scribit 2 Sententiarum, dist. 17, § 14, nihil esse de origine animæ ab Ecclesia definitum, nec futuros læsæ fidei reos qui ea de re dubitent. Sed viderint illi qui ita dubii adhuc esse vellent; sat mihi est ostendisse jure Augustinum de origine animæ dubitasse, eamque dubitationem per plura sæcula sanctis Patribus placuisse. Sane prudentissimus fuisse dicendus est, qui in quæstione difficillima iudicium suspendit, cum nihil certi ab Ecclesia definitum esse sciret: « Ubi enim de re obscurissima disputatur, non adjuvantibus divinarum Scripturarum certis clarisque documentis, cohibere se debet humana præsumptio, nihil faciens in partem alteram declinando. » Ita suam hanc perplexitatem defendit lib. ii de peccatorum Meritis, cap. 36. Hinc cum Pelagiani ex creatione animarum, quam alius exegerant, deducerent non posse illas habere peccatum originale, ne alias in Deum creatorem culpa rediret, lib. iii ad Bonifacium, in fine, et ex litteris Zosimi, quarum fragmentum recitat in epistola 157, sanctus doctor in utraque sententia tam affirmantium animarum traducem, quam negantium, peccatum originale bene posse componi demonstravit, ac rem apud Ecclesiam certissimam juxta utramque opinionem explicare conatus est, ne cui peccatum originale incredibile videretur.

Bellarminus concedit Augustinum de animæ origine dubitasse; addit tamen in scriptis post libros de Genesi ad litteram *apertissime refellisse* sententiam de traduce animarum, quod in epist. 157 ad Optatum hæc scribat: « Itaque illi qui propaginem animarum inconsiderata temeritate defendunt; » et superius, loquens de sententia Tertulliani, qui ponebat traducem animarum, dicit: « Quo quid perversius dici potest? » Non assentior, cum in illa epistola adhuc se dubitare fateatur; nam recitata utraque opinio de creatione et traduce animarum, initio statim epistolæ ait: « Quarum autem rerum atque causarum consideratione permovear, ut in neutram assertionem meus inclinetur assensus, sed atque inter utramque disceptem. » Et lib. i de Origine animæ, cap. 16, de traduce animarum ait: « Ego nec defendo, nec refello. » Illos autem libros sanctus doctor composuit post illam epistolam quam Cesarea dedit ad Optatum, ut ostendimus lib. i Histor. Pelag., cap. 15; in iis autem libris suam dubitationem *fastidissime* defendit contra Vincentii Victoris reprehensiones. Solvit tamen ibi more solito argumenta utriusque sententiæ, quod non est opinionem de traduce refellere, sed ejusdem incertitudinem demonstrare. Hinc illius assertores inconsideratæ temeritatis arguit, non quod putaret illos falsum asserere, sed quod culparet promptam eorum audaciam, qua opinionem non certis argumentis stabilitam utramque contentiose defenderent, quia, ut inquit

epistola laudata: « Ubi res naturaliter obscura nostrum modulum vincit, et aperte divina Scriptura nos subvenit, temere hinc aliquid definire humana conjectura præsumit. » Unde apud Augustinum inconsiderata etiam temeritate alii mordicus oppositam sententiam de animarum creatione sustinebant. Sed neque quod Augustinus de sententia Tertulliani dixit contra sententiam de traduce animarum eo modo quo ab Augustino explicabatur, ut argumentis contrariæ sententiæ responderet, accipiendum est. Nam Tertullianus inde ab Augustino reprehenditur, non quod traducem animarum poneret, sed quod non recte illam assereret, cum putaret animam esse corpoream, atque adeo per semen corporeum generantis traduci: « Nam et illi (scribit Augustinus) qui animas ex una propagari asserunt, quam Deus primo homini dedit, atque ita eas ex parentibus trahi dicunt, si Tertulliani opinionem sequuntur, profecto eas non spiritus, sed corpora esse contendunt, et corpulentis seminibus exoriri. Quo perversius quid dici potest? » Et in hoc sensu Thomas, part. 1, quæst. 118, art. 2, ait, *hæreticum esse* dicere animam traduci cum semine, nempe corporeo, ut ipse ibidem probat, in quo sensu communiter etiam scholastici, 2, dist. 17 et 18, sententiam de traduce animarum rejiciunt. At sanctus doctor nunquam de hoc modo Tertulliani traducendæ animæ dubitavit, sed eundem tum in ea epistola, tum lib. x de Gen., cap. 25, exposuit, atque *incredibilis* dogma pronuntiavit. Sed dubitavit Augustinus « utrum incorporeum semen anima sua quadam occulta et invisibili via seorsum ex patre currat in matrem, cum sit conceptus in femina. » In eadem epist. 157. De iis vero qui minori cum difficultate traducem defendebant, scribit lib. x de Gen. ad litt., cap. 20: « Per semen quippe concubentis patris transfundit etiam semen animæ volunt. » Nam animam rationalem ex materia corporea factam fuisse illi soli dixere qui eandem corpus esse putarunt ex Augustino lib. vii de Gen., cap. 9, contra quos in eo libro idem acutissime disputat. Quare censura illa Augustini eos tantum perstringit qui animam corpoream, juxta Tertulliani errorem, ex corpulentis seminibus originem trahere asseverabant. Qualem vero se exhiberet Augustinus erga utramque sententiam audiatur lib. x de Gen., cap. 21: « Ego adhuc inter utrosque ambigo, et moveor aliquando sic, aliquando autem sic. » Et cap. 25: « Admoneo sane, inquit, quantum valeo, si quos ista præoccupavit opinio, ut animas ex parentibus credant propagari, quantum possunt se ipsos considerent, et interim sapiant corpora non esse animas suas. » Ex quibus Adamus iterum refellitur, dum scribit Augustinum credidisse animam esse corpoream, quem errorem sanctus doctor toto eo libro persequitur.

Bellarminus, ut probet ex traditione ecclesiastica animas a Deo creari, nonnullos Patres adducit, qui etiamsi aliquo modo explicari possent, nullo nobis impedimento esse debent, nam apud Græcos in

Orientali Ecclesia creatio animarum communiter ledebatur. Apud Occidentales vero, teste Hieronymo, opinio de traduce prævalebat. Idem Pater initio quidem hanc secundam sententiam irridebat in cap. ult. Ecclésiastici, mortuus illis verbis: *Et spiritus r. deat ad D. um, qui dedit illum*, vers. 7. Sed hoc testimonium egregie interpretatur August. lib. x de Gen., cap. 9, et cum in epist. 28 ad eundem Hieronymum ostendisset eum: locum *plus suffragari eis qui ex una putant omnes esse animas*, non amplius sententiam de traduce Hieronymus irrisit, sed laudata Augustini diligentia in explicandis sacræ Scripturæ testimoniis adhibita rescripsit epist. 30 apud Augustinum: *Unusquisque in suo sensu abundet*, contestatus nihil se in litteris Augustini, in quibus latissime de origine animæ disputavit, reprehendendum putare. Commentarios autem in Ecclesiastem scripsit ante annos ferme decem quam scriberet ad Pamnadium contra errores Joannis Hierosolymitani, anno nempe 483: nam epistola illa data est anno 493, ut erudite num. 2 ejus anni probat Baronius. Cum vero libri Augustini per Ecclesiam avidè legerentur, sapientiores quique cum Augustino dubitare cœperant in neutram partem inclinantes, ut demonstravimus, magna cum Augustini gloria, cum Patres subsequuti tanti illius auctoritatem fecerint, ut non modo docentem, sed etiam dubitantem se qui voluerint, quasi desperantes veritatem illam assequi, ad quam Augustini ingenium pervenire non potuerat. Itaque sanctus doctor tanto studio ac diligentia omnia Scripturarum loca pro utraque parte adducta exponens, rem satis dubiam apud posteros fecit, suamque illis dubietatem persuasit. Bellarminus ibidem ex Hieronymo eam ecclesiasticam traditionem ita probat: « In epistola ad Pamnadium de erroribus Joannis Hierosolymitani ante medium recitatis sententiis Origenis, Tertulliani et Apollinaris, hæreticorum de anima, dicit: *Ecclesiasticum dogma esse, ut Deus quotidie animas fabricetur*; ubi cum opponat ecclesiasticum dogma sententiis hæreticorum, videtur omnino sensisse catholica fide esse tenendum animas non traduci a parentibus, sed creari. » Hæc Bellarminus. Verum Hieronymi verba audire præstat in epistola ad Pamnadium: « An certe (quod ecclesiasticum est secundum eloquia Salvatoris: *Pater usque modo operatur, et ego operor* (Joan. v, 17); et illud Isaïæ: *Qui format spiritum hominis in ipso* (Isa. xliv); et in Psalmis: *Qui fingit per singulos corda eorum* (Psal. xxxii), quotidie Deus fabricetur animas, etc. » Bellarminus addit dogma, et silet hæc, secundum eloquia Salvatoris, cum Hieronymus illud assertum ecclesiasticum dixerit, non quod esset dogma definitum ab Ecclesia catholica, ac de fide tenendum, cum scripserit ecclesiasticos Occidentales traducem solere communiter defendere, ut fatetur ipsemet Bellarminus cap. illo 11, § *Quarta sententia*, sed, ut ibidem subdit, quod esset secundum auctoritatem Scripturæ, quæ videtur creationem insinuare, quæ tamen loca explicat Augustinus superiorius laudatus, et Bellarminus ipse ait: « Quare, ut

sanctus Augustinus disputat in epistola 28 ad Hieronymum, nullus fortasse Scripturæ locus invenietur, in quo perspicue doceatur animas non fieri ex propagine, sed creari. » Quare secundum eloquia Salvatoris haud perspicue statuitur assertum illud de creatione animarum, et sic Bellarminus a Hieronymo discedit, quem pro se produxerat, neque erit amplius assertum ecclesiasticum, cum eo titulo tantum a Hieronymo dicatur, quod sit secundum eloquia Salvatoris, juxta explicationem auctorum illius sententiæ.

Opponit idem auctor Leonem Magnum, in epistola ad Turibium, cap. 10, hæc scribere: « Catholica fides constanter prædicat atque veraciter, quod animæ hominum, priusquam suis inspirarentur corporibus, non fuere, nec ab ullo incorporantur nisi ab opifice Deo, qui ipsarum est creator et corporum. » Sed ibi pontifex Origenis sententiam de antiqua ac simultanea omnium animarum creatione confutat, ut patet ex illa epistola 91, initio cap. 10; neque minus dicitur ibidem Deus creator corporum ac animarum; unde sicut ex illo modo loquendi non deducitur corpus non esse ex traduce, nullo item modo inferri potest non fieri ex traduce ipsam animam. Addit Leonem eundem epist. 11 ad Julianum, ita loqui de anima Christi: « Nec alio illi quam cæteris hominibus anima est inspirata principio, quæ excelleret non diversitate generis, sed sublimitate virtutis. » At anima Christi producta est ex nihilo, non per traducem propagata ex Augustino lib. x de Gen., cap. 19 et 20, unde et reliquorum hominum animæ, juxta Leonis decretum, a Deo creatæ fuisse credendæ sunt. Sed Leo ibidem damnat opinionem Eutychetis cum Origene coincidentis; nam ita loquitur: « Arbitror enim talia loquentem hoc habere persuasum, quod anima quam Salvator assumpsit prius in cœlis sit commorata quam de Maria Virgine nasceretur, eamque sibi Verbum in utero copularet. » Ex quibus patet, illis verbis: *Nec alio illi, quam cæteris hominibus anima est inspirata principio*, non significari principium, quod idem est ac causa animæ productiva, de quo nulla erat cum hæretico controversia, sed principium, hoc est initium durationis, quod idem fuerat in Christo ac in nobis, nempe initium vivendi in corpore, non in cœlis ante corporis formationem. Deo verba pontificis de Verbo scribentis: « Nec animam enim, quæ anterior existisset, nec carnem, quæ non materni corporis esset, accepit. » Quomodo vero defendentes traducem acute probarent animam Christi fuisse creatam a Deo, non vero reliquas aliorum hominum? Lege Augustinus lib. de Gen. cit. xx; nobis enim satis est ostendisse nihil contra traducem a Leone esse statutum, ut ecclesiastica illa traditio de creatione animarum a Bellarmino asserta nullis inanis fundamentis appareat, cum potius de animæ origine dubitatio Augustiniano speculatu corroborata, per plura secula apud Patres invaluerit, ut satis huicque est demonstratum.

Moraines, qui eam sancti Patris dubitationem in errorum indicem rejecit, non modo omnia quæ antiquitus dicta sunt ignoravit, sed nec quid recentiores audacter pronuntiarunt plane novit. Scripserat vir doctissimus Christianus Lupus, cum adhuc juvenis scriptio luderet, in defensione Apologiæ de anima ovi, cap. 15, doctores Marpurgensis academix hanc thesim defendere: *Anima rationalis per traducem infunditur, non creatur.* In hac etiam sententia alios esse testantur Vossius lib. II Hist. Pelag., part. 1, thesi prima, et Alipius Reylof, lib. VI de Anima ad mentem sancti Augustini, cap. 2, § 3, nominans Timotheum Brighthum Cantabrigiensem, Georgium Sobnium et Daniele Sennertum, qui cum ob eximiam eruditionem inter celeberrimos nostræ ætatis medicos merito reponatur, audiendus est, licet non approbandus. Hic ergo, hypomnemat. 4, cap. 14, ait: « Rationalis anima in prima creatione et a Deo opt. max. condita, et corpori humano insita quidem est; verum per illud, *Crescite et multiplicamini* (Genes. 1), vim se propagandi et multiplicandi accepit, et quidem cum semine. Neque enim anima rationalis essentia per se completa est, ut angeli, quæ per se sola subsistat, sed est pars altera hominis, quæ corpus humanum informat, et proinde sicut societas illa corporis nihil ejus nobilitati derogat, ita nec propagatio cum semine. » Item ibidem addit: « Quod Dom. Fienus falsum, absurdum et a religione catholice alienum putat, animam esse ex traduce, est verissimum et sacris litteris consentaneum. » Adducitque nonnulla sacræ Scripturæ testimonia, quæ tamen erudite olim exposuit Augustinus, ne ex sacris arcanis aliquid oppositæ sententiæ præjudicium fieret. Hæc, inquam, refero, sed non probo. Illud tamen advertendum est, quod superius ex epistola 157, ad Optatum indicavimus, Augustinum dubitasse num anima per incorporeum semen traduceretur, in qua sententia nulla videri debet evidens repugnantia, cum plerique scholastici admittant materiam spirituales non esse impossibilem. Ita ex materia spiritali angelos componunt sanctus Bonaventura, 2, dist. 3, in part. 1, art. 1, q. 2; Alensis part. II, q. 20, memb. 2, § 1; Aureolus, 2, dist. 3, q. 1, art. 3. Ex recentioribus materiam illam possibilem tradunt Bubalus in q. 50 sancti Thomæ de Angelis, art. 2, quest. 2, difficult. 2, § 1; Arriaga, disput. 1 de Anima, sect. 5; Comptonus, disp. 9 de Anima, sect. 8. Hanc sententiam de materia spiritali ex qua anima componatur, fuse defendit Pater Matthæus Vegliensis, in hac celeberrima Patavina academia theologicæ cathedræ Scoti moderator, vir rari ingenii ac nostro præconio major. Ille enim tomo priori de Angelis, q. 27, probat angelos ex materia spiritali componi, quod questione sequenti etiam de anima dicendum esse contendit, laudans cap. 1, num. 3, quosdam Scottistas qui in eandem sententiam descenderunt. Hac ergo materia spiritali animæ admissa, quam tot scholastici defendunt, non erit difficile statuere animarum educationem secundum for-

mam ex eadem materia spiritali. Noster Alipius Reylof, proxime laudatus, ex eo animarum traducem possibilem defendit, quod anima ut Dei instrumentum alteram animam creare potest: quam virtutem creaturæ communicari posse nobiles scholastici existimant. Sed prior modus magis placet. Quæ hic libuit insinuare, ut insulas quorundam censuras refellam, qui Augustinum reprehendunt quod traducem animarum probabilem asseruerit, cum tamen evidenter constet animas non posse educi de potentia materiæ corporeæ, alias esse mortales. Etenim nusquam sanctus doctor arbitratus est animas posse educi de materia corporea, sed tantum de materia spiritali, quam esse possibilem tot superius memorati doctores concedunt; illa autem concessa, non video cur educio formæ spiritalis ex materia spiritali adeo evidenter impossibilis appareat, ut errori verti debeat Augustino quod illam educationem probabilem duxerit. Fateor materiam spirituales, ex qua anima fieret visam fuisse difficilem Augustino, ut patet ex lib. VII de Genesi ad litt., cap. 6 et seq. Unde ait cap. 7: « An vero illa spiritalis materies, si fuit ulla unde anima fieret, vel si est ulla unde animæ fiunt, quid ipsa est, quod nomen, quam speciem, quem usum in rebus conditis tenet? Vivit, an non? etc. » Ubi fuse materiam spirituales per modum disputantis examinat. Idem vero sanctus Pater, epist. 157, ad Optatum, proponit difficultates quæ insurgunt posito illo semine spiritali ex quo anima fiat: ut inde satis pateat quantum studii illi dubitationi tollendæ impenderit; sed cum utrinque magnis difficultatibus se premi cerneret, assensum suspendit. Neque enim probare possum hæc Bellarmini verba lib. IV de Amissione gratiæ, cap. 11: « Certe sanctus Augustinus, si nunc inter homines viveret, non solum faveret, sed etiam gratias ageret iis, qui nostram hanc sententiam (de creatione) tuerentur. » At cur hasce gratias recentioribus Augustinus deberet? Quod ex Scriptura sententiam de creatione animarum ostenderint? at omnia sacrarum litterarum testimonia Augustinus expendit excussitque. An scholasticorum auctoritatem sequeretur? imo potius cum Patribus, quos laudavi, adhuc in veteri dubitatione persisteret. Rationibus eorundem contra traducem convinceretur? at illæ, præterquam quod ab affirmantibus materiam spirituales facile solvi possunt, id tantum evincerent, ut Augustinus ab admitendo traduce assensum contineret, quod et semper fecit, non autem in sententiam de creatione singularum animarum eundem traherent, in qua non minoribus difficultatibus se premi sentiebat, præcipue vero quod data ea sententia, quam etiam Pelagiani toto conatu urgebant, difficultas traducendi peccatum originale statim emergit, qua adeo premuntur scholastici, ut in assignando modo quo labes illa per generationem trahatur, minime inter se conveniant, sed sese invicem acerrime oppugnent. Suspenderet igitur etiam nunc assensum Augustinus, et tunc gratias tantum ageret cum certum modum proponerent,

quo data creatione animarum peccati originalis propagatio adeo evidenti ratione constaret, ut modus ille a nemine rejici posset.

Ex hucusque dictis satis elucet quam immerito, Moraines, Augustino de origine animæ dubitanti erroris notam inuris, quam plenis sanctorum Patrum suffragiis ille absolvitur, et te invito panegyricum eidem recitat magnum Africanæ Ecclesiæ ornamentum sanctus Fulgentius, Ruspensis antistes, his plane verbis conceptum : « Quæstionis (de origine animæ) B. Augustinus profunditatem sibi imperscrutabilem cernens, nullam voluit hujus rei definitam proferre sententiam, incongruum prorsus existimans aliquid affirmare sine dubitatione velle quod alter posset contraria responsione convellere. Cujus tam in decimo libro de Genesi ad litteram, quam in libris ad Vincentium Victorem de origine animæ, nec non in libro primo ex duobus quos ad sanctum Hieronymum scripsit, in tribus quoque epistolis quas ad Optatum episcopum de hac quæstione composuit, disputatione refugit non minus copiosa quam profunda, et eo magis laudabili quia congrua temperie moderata; ubi quidquid ingenii acumine, quidquid ratiocinationis ordine, quidquid auctoritatis pondere inquirendum discutiendumque conspexit, et inquisivit singulariter, et discussit, consensum tamen ab utraque definitione continuit, ne laborem tantæ disputationis inaniter susciperet, quem cujuslibet sententiæ temeraria definitio vacuaret. » Lib. III de Veritate prædestinationis et gratiæ, cap. 18.

§ IV. An fuerit sententia sancti Augustini pueros baptizatos sine reali Eucharistiæ sumptione non posse salvari?

Transeamus modo ad reliquos errores quos de Augustino recentiores publicant. Opponit Adamus, pag. 584, Augustinum docuisse *infantes etiam suscepto baptismo non posse salvos fieri sine reali sumptione sancti sinitæ Eucharistiæ*. Moraines recitatis verbis sancti Augustini lib. I de peccatorum Meritis, cap. 20, § *Auferatur jam dubitatio*, ait : « Quæ verba sunt adeo manifesta, ut difficillime patiantur benignam interpretationem, qua plerique theologorum Augustinum ab errore excusare conantur, error enim est notatus et damnatus sub anathemate a concilio Tridentino. » Illic quoque Augustini causa tuta est Romana Ecclesia sancto doctori patrocinante, apostolicæ enim sedis pontifices eadem omnino Augustini verba contra Pelagianos usurparunt. Cum hæretici, coacti illis verbis Domini Joan. III, 6 : *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei*, concederent pueros sine baptismo mortuos non ituros in regnum cælorum, cum illos sine peccato originali esse vellent, negabant eosdem in ignem æternum projiciendos, sed dicebant illos habituros nescio quam vitam æternam, beatam ac felicem, ut tradit Augustinus serm. 14 de Verb. Apost., lib. IV de Orig. animæ, cap. 15, epistola 106, et alibi. Quare, ut hocce effugium Pelagianis præcluderet, illud Joannis VI, 54, opposuit : *Nisi manducaveritis*

carne Filii hominis, et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis, inferens parvulos sine baptismo decedentes, cum non manducarint carnem Filii hominis, aut ejus sanguinem biberint, non habituros vitam beatam, et per consequens fore damnatos. De hoc argumento ex sacris litteris ab Augustino deducto hæc scribit ibidem Moraines : « Item lib. I de peccatorum Meritis et remiss., cap. 20, et lib. de Prædestinatione sanctorum, cap. 13, et lib. II Operis imperf. contra Julianum, cap. 29, docere videtur sacramentum Eucharistiæ non minus esse necessarium parvulis ad salutem, quam baptismum, neque minus ad eos pertinere quod dicitur Joan. VI, 54 : *Amen, amen dico vobis, nisi manducaveritis carnem Filii hominis, et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis*, quam istud Joan. III, 5 : *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei*, etc. »

Sed post Augustinum Romani quoque pontifices qui Pelagianos damnarunt eodem prorsus testimonio Joannis VI citato uti sunt, ad vitam illam quam pueris Pelagiani sine baptismo promittebant, eliminandam. Sanctus Innocentius, in litteris ad Patres synodi Milevitaneæ ita scribit : « Illud vero quod eos vestra fraternitas asserit prædicare, parvulos æternæ vitæ præmiis etiam sine baptismatis gratia posse donari, perfatuum est. *Nisi enim manducaverint carnem Filii hominis, et biberint sanguinem ejus, non habebunt vitam in semetipsis*. Qui autem hanc eis sine regeneratione defendunt, videntur mihi ipsum baptismum

velle cassare, cum prædicant eos habere quod in eos creditur non nisi baptisate conferendum. » Putat Maldonatus textum esse corruptum, dicens ea verba Innocentii vix sensum ullum congruentem habere posse : « Ubi ergo, inquit, est *defendunt*, legendum puto *deserunt*, et ubi est *nisi baptisate*, legendum puto, *sine baptisate*. » Vasquez, part. III, disp. 279, cap. 4, num. 55, cum animadversiones Maldonati notasset, legit, *in eis defendunt*. At illa verba optimum sensum habent, nam vel ipse Cicero usus est illis particulis *non nisi* in lib. de Amicitia : « Ille primum sentio nisi in bonis amicitiam esse non posse. » In synodo etiam Carthaginensi, anno 397, can. 29, dicitur : « Ut sacramenta altaris non nisi a jejunis hominibus celebrentur. » Verbum vero *defendo* cum dativo jungit Horatius lib. I. Carminum, ode 17 : *Defendit ætatem capellis*, et Virgilius, eelog. 4 : *Solstitium pecori defendite*. Nec præfectus urbem defendere sibi dicendus est, sed principi. Quare textus sancti Innocentii nullæ novæ grammaticæ castigatione restituendus venit; sed leviora hæc insinuasse sit satis. Eodem prorsus testimonio sanctus Gelasius papa Pelagianos insecutus est in epistola ad episcopos per Picenum : « Ut providentia Dei, inquit, omnes Pelagianorum nequitiæ amputaret, non solum dictum est : *Qui non fuerit renatus ex aqua et Spiritu sancto, non intrabit in regnum cælorum* (Joan. III, 5), sed etiam pariter dictum est : *Qui non manducaverit carnem Filii hominis, et biberit ejus*

sanguinem, non habebit vitam in semetipso (Joan. vi, 51). De vita autem æterna hoc dictum nullus addubitavit, quoniam multi non manducantes hoc sacramentum vitam videantur habere præsentem. » Audis, Moraines, non minus ad parvulos pertinere illud Joan. vi : *Nisi manducaveritis*, etc., quam illud Joan. iii : *Nisi quis renatus*, etc. Hoc Innocentius credit, hoc Gelasius statuit, quod tamen in Augustino tanquam palmarem errorem reprehendebas.

Maldonatus in Comment. cap. vi Joan. 54, ait : « Missam facio Augustini et Innocentii I sententiam, quæ sexcentos circiter annos vixit in Ecclesia, Eucharistiam etiam infantibus necessariam. » Rursus ibidem affirmat Augustinum et Innocentium « eo testimonio Joan. vi adductos fuisse ut crederent infantibus etiam baptizatos, nisi Eucharistiam perciperent, salvos esse non posse. » Ita socium erroris Augustino tribuunt Innocentium, et si Gelasium legissent, eundem quoque addidissent. Duo hic nobis præstanda sunt, et Maldonatus castigandus, et Augustinus una cum apostolica sede ab errore ac censuris vindicandus est. In primis certum est veteres Patres consuevisse pueris statim post baptismum sacram Eucharistiam ministrare, ut tradunt Cyprianus in libro de Lapsis; Gennadius de Eccles. Dogmat., cap. 52; Augustinus epist. 107; concilium Toletanum II, cap. 11. Quod vero inquit Maldonatus illos ita fecisse, quod putabant *Eucharistiam etiam infantibus necessariam*, nullo pacto concedi potest : id enim est contra Tridentini decretum, sess. 21, cap. 4, ubi de eodem antiquorum ritu dandi parvulis Eucharistiam, loquens ait : « Ut enim sanctissimi illi Patres sui facti probabilem causam pro illius temporis ratione habuerunt, ita certe eos nulla salutis necessitate vel fecisse sine controversia credendum est. » Quod rursus addit Maldonatus sanctos Innocentium et Augustinum dixisse *infantes etiam baptizatos, nisi Eucharistiam perciperent, salvos esse non posse*, et Adamus dixisse Augustinum *infantes etiam suscepto baptismo non posse salvos fieri sine reali sumptione sanctissimæ Eucharistiæ*, falsissimum est. Illi quidem dixere infantes sine sacramento Eucharistiæ salvos esse non posse, et il de pueris baptizatis nunquam affirmarunt, cum ea tempestate statim post baptismum daretur omnibus etiam Eucharistia. Ob hanc vero causam eo testimonio Joannis vi contra Pelagianos optime et Romani pontifices et Augustinus usi sunt : nam cum Pelagiani vitam æternam extra regnum Dei parvulis sine baptismo morientibus darent, sancti Patres ita arguebant : Nullus sine baptismo potest suscipere Eucharistiam, per quam ex verbis Domini Joannis vi donatur vita æterna, igitur pueri morientes sine baptismo et Eucharistiæ sacramentis non possunt participare vitam æternam. At nunquam dixere infantes tantum baptizatos ante Eucharistiæ sumptionem non habere gratiam et jus ad vitam æternam. Eo autem discursu optime Pelagiani convincebantur quia unde vitam æternam parvulis promitterent, non habebant. Marius Mercator, sancti

Augustini amicus et defensor, in opusculo contra Julianum, hoc ipso argumento utitur ea prorsus ratione qua illud ipsi explicavimus. De illius sententiam ex Ms. Palatinæ bibliothecæ in Vaticano, num. 231, pag. 8, col. 2 : « Vox Salvatoris est : *Nisi manducaveritis carnem meam, et biberitis sanguinem meum, non habebitis vitam in vobismetipsis*; quod certe absque ulla tergiversatione sine baptismo nullus usurpat, nec sit illius particeps sacramenti. » Porro hoc argumentum *validissimum* esse testatur Eusebius, episcopus Gallicanus, cujus homiliæ sub Emisseni titulo circumferuntur, qui tamen Emisseno et posterior et melior fuit. Illic in hom. 5 de Paschate ait : « *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, et biberitis sanguinem ejus, non habebitis vitam in vobis*. » Quod testimonium contra Pelagii blasphemias evidentissimum atque *validissimum* est, qui asserere arrepta impietate præsumit, non propter vitam, sed propter regnum cælorum baptismum parvulis conferendum. Sub his enim Dei verbis, quibus Evangelista pronuntiat, *Non habebitis vitam in vobis*, aperte intelligenda est omnis anima munere baptismi vacua non solum gloria carere, sed vita. » Tom. v Bibl. sanctorum Patrum, part. 1, pag. 560 edit. Colon. Illam vero auctoritatem sacræ Scripturæ ita adhibuisse sanctum Augustinum patet ex ejusdem epist. 106 ad Paulinum, ubi ait : « Si autem cedant sedi apostolicæ, vel potius ipsi magistro et Domino apostolorum, qui dicit non habituros vitam in semetipsis, nisi manducaverint carnem Filii hominis et biberint sanguinem, quod nisi baptizati non utique possunt, nempe aliquando fatebuntur parvulos non baptizatos vitam habere non posse. » Neque sanctus Innocentius scribit parvulis etiam baptizatis vitam æternam nisi per Eucharistiam conferri, ut illi Maldonatus imponit, sed *in eos creditur non nisi baptizate conferendam*, ut vitam æternam non ab Eucharistia, sed a baptismo conferri significet. Unde Augustinus in laudata epistola ad Paulinum notat ab apostolica sede adhibitum illud *testimonium evangelicum, ne parvuli non baptizati vitam posse habere credantur*. Non ait, *ne parvuli etiam baptizati sine Eucharistiæ sumptione vitam posse habere credantur*. Quæ gravis est adversariorum allucinatio.

Sed cum ea tempestate omnibus utrumque illud sacramentum, baptisma scilicet et Eucharistia, daretur, non tam frequenter legimus in Augustino quid senserit si baptisma tantum sine Eucharistia collatum fuisset. Cæterum semel casum illum lego apud sanctum doctorem, lib. 1 de origine animæ, cap. 9, et lib. III, cap. 9, ubi cum Vincentius Victor exemplo boni latronis probaret pueros sine baptismo posse salvari, sanctus doctor respondet fieri potuisse ut latro ille fuerit baptizatus, et antequam in carcerem iret acceperit in baptismo remissionem peccatorum; vel, ut plerique credebant, in ipsa cruce baptizatus fuerit aqua e Christi latere exiliente. Et lib. II Retract., cap. 18, ait incertum esse an latro fuerit baptizatus, qua de re sermo rediit cap. 5, § 11. At

certum est latronem non sumpsisse Eucharistiam, quæ pridie ante mortem in cœna a Domino instituta fuerat. Igitur per Augustinum homo tantum baptizatus sine reali sumptione Eucharistiæ potest accipere remissionem peccatorum et salutem æternam. Hoc etiam deducitur ex constanti ejusdem sententia, qua asseruit *fidem conversionemque cordis*, quæ sit per charitatem actualem, posse reddere hominem salvum, si a recipiendo baptismo improvisa necessitate excludatur; ita passim scribit in libris contra Donatistas, præcipue lib. iv de Baptismo, cap. 12. At puer baptizatus, etiamsi non percipiat Eucharistiam, longe perfectiori modo habet fidem et charitatem sibi a Deo in sacramento regenerationis infusus; igitur, juxta doctrinam sancti Augustini, vere salvabitur. Cum vero sancti Patres docent sine participatione corporis et sanguinis Domini neminem vitam æternam consequi posse, intelligendi sunt de participatione spirituali, quando per fidem infusam sunt participes corporis Christi, dum sunt membrum Christi, cui per fidem incorporantur, sicuti qui sumunt Eucharistiam dicuntur fieri membra Christi, dum manent in eo et Christus in eis. Hinc Augustinus, tract. 27 in Joannem, plura de hac re habet, inter cætera: « Ut autem simus membra ejus, unitas nos compingit; ut compingent unitas, quæ facit nisi charitas? » Et tract. 26: « Hoc est ergo manducare illam escam, et illum bibere potum, in Christo manere, et illum manentem in se habere. » Ita etiam se explicat sanctus Pater in iisdem libris contra Pelagianos, ubi cum lib. iii de peccatorum Meritis, cap. 4, dixisset: « Quia nisi manducaverint homines carnem ejus, non habebunt vitam; » paulo superius modum assignaverat quo pueri participant corpus Christi: « Unde fit consequens, inquit, ut quoniam nihil agitur aliud, cum parvuli baptizantur, nisi ut incorporentur Ecclesiæ, id est Christi corpori, membrisque socientur. » Et hanc ipsam esse Augustini mentem testatur sanctus Fulgentius in responsione ad duas quæstiones Ferrandi diaconi. Scripserat Ferrandus juvenem Æthiopem morti proximum fuisse baptizatum, ac statim antequam Eucharistiam sumeret decessisse, petens num eo pacto salvari posset? Respondit Fulgentius hominem per baptismum fieri participem corporis Christi, seu incorporari Christo, etiamsi Eucharistiæ sacramentum reapse non sumat. Et cum plurima ad hoc suadendum testimonia ex sacris literis adduxisset, sermonem tandem sancti Augustini ad infantes ante altare producit, ubi sanctus doctor inter alia ait: « Intelligite, et gaudete, unitas, pietas, veritas, charitas, unus panis, unum corpus multi sumus; recolite enim quia panis non fit de uno grano, sed de multis. Quando ergo exorcizabamini, quasi molebamini; quando baptizati estis, quasi conspersi estis; quando Spiritus sanctificationem accepistis, quasi cocti estis, estote quod videtis, et accipite quod estis. » Igitur infantes ex Augustino per gratiam sanctificantem baptismi facti sunt membra corporis

A Christi. Porro Fulgentius post illa Augustini verba concludit: « Arbitror, sancte frater, disputationem nostram præclari doctoris Augustini sermone firmatam, nec quidquam esse aliquatenus ambigendum tunc unumquemque fidelium corporis sanguisque Dominici participem fieri, quando in baptismo membrum corporis Christi efficitur, nec alienari ab eo panis calicisque consortio, etiamsi antequam panem illum comedat, et calicem bibat, de hoc sæculo in unitate corporis Christi constitutus abscedat. » In resp. ad quæst. Ferrandi diaconi. Beda, tomo vi, in Comment. cap. 10 primæ ad Corinthios, qui conflati sunt ex canonibus Augustini, ita citat priora illa verba sancti Augustini, ut eidem etiam attribuat sequentia, quæ ex Fulgentio retulimus, omisso priori versu: *Arbitror, sancte frater, etc.*, in quem lapidem impegit etiam compiler canonum cap. *Nulli*, de Consecr., dist. 4, verba illi Fulgentii Augustino ascribens. Ex his error ille de necessariæ pueris præter baptismum reali Eucharistiæ sumptione a recentioribus Augustino attributus in sanum evanescit, ejus vocibus cum Romani pontifices usi sint ad eosdem divinæ gratiæ hostes convincendos, haud ille unus erroris argui potest, sed una cum Augustino apostolica sedes accusanda venit, præsertim cum sanctus doctor illud testimonium Joan. vi inculcarit, tanquam *ab apostolica sede adhibitum*, uti diximus ex epistol. 106. Quod si recentiores religioni ducunt adeo præpostere de Romanis pontificibus sentire, qui ex communi Ecclesiæ sensu contra Pelagianos sententias dixerunt, mitiores etiam erga Augustinum animos induant, atque in eadem prorsus causa, et Romanos præsules, et Hipponensem antistitem benignis interpretationibus excipiant, non illas quidem honoris gratia e proprio cerebro lingentes, sed ab ipso Augustino una cum Fulgentio easdem inaudientes. Uaus enim Augustinus sibi est ad sui intelligentiam cavis, ac suorum sensuum planus ac sincerus interpres.

§ V. *Non errasse sanctum doctorum exponen'tem illud Apostoli Rom. xiv, 23: Omne quod non est ex fide peccatum est. Ecclesia catholica, Romani pontifices ac Patres sancti Augustini interpretationem approbant.*

Sed rursus Morainius contra Augustinum clamat: « Perperam quoque exponit id quod ait Apostolus Rom. xiv, 23: *Omne quod non est ex fide peccatum est*, quasi velit dicere Apostolus omnia opera infidelium esse peccata, et sine vera fide nullum posse fieri bonum opus; cum tamen ibi sermo sit de eo quod non fit ex dictamine conscientiæ judicantis bona fide licitum esse id quod fit, ut ex textu ipso liquet, et communis interpretatio doctorum contradicit Augustino, qui etiam aliquot locis, ut alibi notavimus, videtur hanc suam assertionem restringere ad bonum opus utile vitæ æternæ consequendæ, etc. Utrumque tamen a vero sensu Apostoli loco citato plane alienum est. » Hæc ille. Nos quidem superiori capite, § 4, quæ fuerit sancti doctoris mens de operibus iu-

Infidelium indicavimus; modo Morainii ignorantia castiganda est, qui eam interpretationem, quam Ecclesia inter sacras caeremonias secuta est, a vero sensu Apostoli plane alienam dicere non dubitavit. Etenim ex antiquo Ecclesiae ritu episcopus eos qui subdiaconi consecrandi sunt, ita alloquitur: « Estote ergo tales qui sacrificiis divinis et Ecclesiae Dei, hoc est corporis Christi digne servire valeatis in vera et catholica fide fundati, quoniam, ut ait Apostolus: *Omne quod non est ex fide peccatum est*, schismaticum est, et extra unitatem Ecclesiae est. » In Pontificali Romano. Ecce Augustinianum interpretamentum catholicae Ecclesiae approbatione consecratum, et per universum orbem orthodoxum ab episcopis inter sacras caeremonias recitatum. Igitur una est Ecclesiae et Augustini de illis Apostoli verbis sententia, nempe ut de vera fide Christiana intelligantur. Videre mihi videor novos censores haerere, ut aiunt, ad aquas. Si Ecclesiam catholicam *perperam* textum Apostoli explicare dicant, jam vident quam gravi se piaculo obstringunt. At si Ecclesiae voces rejicere religioni ducunt jam tandem Augustino ecclesiastica auctoritate coacti herbam porrigant. Nec mirum Ecclesiam catholicam ita Apostoli verba intellexisse, eo enim prorsus modo apostolicae sedis pontifices eadem antiquitus interpretati sunt. Sanctus Leo Magnus, serm. 2 de Jejunio Pentecostes, disserens de infidelium ac Christianorum virtutibus, ita Apostoli sententiam explicat: « Aliud agit sub veritate ratio, aliud sub falsitate deceptio. Apud nos fides justificat etiam manducantem, apud illos infidelitas polluit jejunantem. Unde, quia extra Ecclesiam catholicam nihil est integrum, nihil castum, dicente Apostolo: *Omne quod non est ex fide peccatum est*, etc. » Idem serm. 8 de Quadragesima ait: « Is vera et rationabili purificatione se praeparat, cujus cor nulla infidelitate polluitur, dicente Apostolo: *Omne quod non est ex fide peccatum est*. Inutilia erunt et vana eorum jejunia quos illusionibus suis decipit mendacii pater, et vera Christi caro non pascit. » Forte dicetis illam fuisse privatam Leonis interpretationem, qui ea in re cum Augustino sensit; docuisse illa Leonem pro concione disserentem, non e cathedra contra haereses quidquam definitentem. Sed parum vos ista juvant, dum catholici laudatam explicationem ab Apostolico ore inaudierunt, nec nisi temere dicere potestis Leonem licet non e cathedra definitentem, sed docentem *perperam* locutum fuisse. Sed habemus pontificem Bonifacium II, qui septuagesimo a Leonis obitu anno contra Semi-Pelagianos sententiam e cathedra pronuntians Augustinianam interpretationem probavit. Etenim in epistola ad sanctum Caesarium Arelatensem, loquens de fide Christiana, ait: « Praeter quam (fidem) nihil est boni quod secundum Deum quilibet valeat operari, sicut beatus Apostolus dicit: *Omne quod non est ex fide peccatum est*. Quod cum ita sit, aut nullum bonum gratiae deputabunt, si ei fidem subtrahere moliantur, aut si quod bonum esse dicunt de gratia, ipsa necessario fides erit gratiae deputan-

da. » At si duo Romani pontifices non satis auctoritatis addunt Augustini interpretationi, produco suffragia quindecim Patrum doctissimorum ac sanctissimorum, qui ex Africa in Sardiniam a Trasamundo rege Ariano in exilium deportati, in libro de Incarnatione et gratia, omnium subscriptione, ut ex titulo patet, approbato, haec tradunt cap. 25: « Quis audeat illas in hoc loco gentes accipere quas constat non esse justificatas ex fide, cum ipse testetur Apostolus: quia *Omne quod non est ex fide peccatum est*; et quia *Sine fide impossibile est placere Deo* (Hebr. xi)? Quid si Abraham ex fide justificatum esse constat, etc. » Haec synodus Byzacena. Quae profecto faciunt ut nostri Patris explicatio nisi, temere censuræ subijci possit. Sed alii Patres atque antiqui scriptores eidem interpretationi albos calculos adjecerunt. Sanctus Prosper, in epistola ad Rufinum; sanctus Fulgentius, lib. II de peccatorum Remissione, cap. 1; sanctus Isidorus, lib. de Summo Bono, cap. 2; sanctus Bernardus, serm. 30 et 51 in Cantica; Julianus Pomerius, lib. III de Vita contemplativa, cap. 1; Facundus Heremianensis, lib. I de Tribus Capitulis ad Justinianum imperatorem, cap. 4, in fine, alique; ita ut si Patrum suffragia numerentur, plus quam viginti Augustino in eadem apostolici textus intelligentia consentiant, cum in altera interpretatione longe pauciores a recentioribus nominentur, nisi semet pariter istis adjungant, a quibus tam longo intervallo disjuncti sunt. Et tamen audacter Morainius contestatur quod *communis interpretatio doctorum contradicit Augustino*, quasi illi Patres quos adduximus doctores non sint, sed *plebeia de saepe Saburrae!* Video tamen Bernardum alteram etiam interpretationem admittere, nempe, quod non est ex conscientia peccatum est, in lib. de Praecept. et disp., cap. 18 et 20. Vossius, vir satis suo nomine notus, lib. III Hist. Pelag., part. III, thesi 12, conatur uno verbo Augustini interpretationem cum altera memorata de conscientia componere, « nempe ut mens Apostoli sit. Quidquid non provenit ex fide Christiana, per conscientiam ad opus applicata, illud peccatum censetur. » Sed nullis interpretamentis indiget Augustinus, qui de vera intelligentia Paulinae sententiae cum Juliano litigavit. Etenim cum sanctus doctor in primo libro de Nuptiis et concup., cap. 3, initio, ubi incipit contra Julianum disputare, ex illis Apostoli verbis: *Omne quod non est ex fide peccatum est*, intulisset sine fide pudicitiam non esse veram virtutem, Julianus quatuor libros uni illi Augustiniano opponens, rejecta interpretatione sancti Patris, alteram dubio procal de conscientia supposuit, ut vim argumenti elideret. At Augustinus contra hosce quatuor Juliani libros e vestigio alterum de Nuptiis et concupiscentia exaravit, dein sex etiam volumina longe majori labore composuit, in quorum quarto, cap. 5, Juliani expositionem rejicit, suamque datam cap. 3 de Nupt. et concupisc. cit., constanter defendit his plane verbis: « Testimonium illud, quod ex Apostolo posui: *Omne quod non est ex fide pec-*

catum est, sicut tibi visum est, accepisti, et exposuisti non ut sapit, sed ut sapi: De cibis enim Apostolus loquebatur. Verum cum dixisset: *Qui autem discernit si manducaverit damnatus est, quia non ex fide* (Rom. xiv, 23), hanc peccati speciem, de qua agebat, generali voluit probare sententia mox inferens: *Omne erim quod non est ex fide peccatum est.* Illic Augustinus, ex quibus dictamen conscientia a fide dirigendum esse deducitur, a qua sola, ut ibidem probat, in ultimum finem opus refertur, quam ille conditionem ad bonitatem moralem operis ex omni circumstantia perfecti semper requirit. Etenim iudicium practicum, quod dicitur abstinendum a cibis lege vetitis, dirigitur a fide, qua creduntur præcepta illa esse servanda per ordinem ad ultimum finem. Quare qui discernit si manducaverit damnatus est, quia non operatur ex fide dirigente iudicium practicum, seu conscientiam, quod dictum generali sententia probans Apostolus ait: *Omne quod non est ex fide, a qua sola bonum opus saltem virtualiter ad Deum referri potest, peccatum est.* Neque hic audienda est violenta interpretatio Cornelii a Lapide ad hunc Pauli textum dicentis: « Augustinum cum suis *Quod non est ex fide*, per miosim sic accipere, quasi dicat Apostolus, quod est ex infidelitate, vel quod est contra fidem, quodve sit ad cultum idoli, hoc peccatum esse; et quia sanctus Augustinus putabat pleraque opera ab infidelibus fieri hoc fine, scilicet ad colendum idolum, hinc consequenter pleraque opera putasse esse peccata. » Etenim sanctus Pater ad veram virtutem relationem in ultimum finem necessariam adeo putavit, ut nec virtutes propter sui honestatem citra vitium expelli posse affirmaverit, ut fusius cap. 3, § 4, probavimus: deficit enim illis relatio saltem virtualis proxima in ultimum finem, eo quod eliciantur ab homine veri Dei cognitione privato, ac philautiæ vitio corruptantur, quæ constans Augustino sententia stetit.

Dices: Igitur si *omne quod non est ex fide peccatum est*, videlicet omnis actio quæ non supponit fidem in operante, a qua in ultimum finem dirigatur, est peccatum, eaque astruitur germana intelligentia verborum Apostoli ex Patrum, pontificum ac totius Ecclesiæ catholicæ interpretatione, sequitur omnia opera infidelium esse peccata, quæ tamen est 26 propositio Bii ab apostolica sede toties damnata. Respondeo nos jam superius, cap. 3, § 4, insinuasse, procul esse Augustini sententiam a damnata Bii propositione, sed ne videamur recentiores pontifices, qui memoratam thesim sæpius proscripsere, cum antiquis decessoribus, imo cum ipsamet Ecclesia catholica committere, quæ ex Apostolo docet *omne quod non est ex fide peccatum esse*, pauca hic iterum subjiciam. In primis illa propositio 26 Bii a plerisque recitatur [Possevin., verbo *Michael Baius*], præcipue vero a Suario hoc pacto: « Et ad Pelagianismum rejicienda est illa sententia: *Omnia opera infidelium sunt peccata, et philosophorum virtutes sunt*

vitia. » Scribit autem Turrianus in tractatu de erroribus Baii, ad calcem toni de Gratia, cap. 5, § 4, num. 4: « Sic habent aliquot bullæ typis mandata Romæ, et aliquot manuscriptæ, quas ego vidi. » Mendose autem esse illam thesim sic describi certum est: nam tantum abest ut Pelagiani dixerint omnia opera infidelium esse peccata, ut e contrario potius assererent infideles pleraque virtutum opera elicere, putantes ea ratione divinam gratiam expandere ex Augustino l. b. iv contra Julianum, cap. 3. Suarez, prolegom. 6 de Gratia, cap. 2, num. 7, ait: « Unde suspicor in illa propositione hypothetica deesse negationem aliquam, seu verbum negandi, nempe: Et ad Pelagianismum rejicienda est illa sententia: *Non omnia opera infidelium sunt peccata, et philosophorum virtutes non sunt vitia.* » At Vasquez, 4-2, disp. 191, cap. 2, ita recitat illam propositionem: *Omnia opera infidelium sunt peccata*, etc. Et in eadem bulla non semel edita Romæ contra Jansenium verba illa: *Et ad Pelagianismum*, etc., ommissa sunt. In primis damnata est illa propositio ob censuram qua Pelagianismi incusabat negantes omnia opera infidelium esse peccata, et illam censuram primitus in bullis fuisse patet ex iis quæ antiquitus Romæ editæ sunt, quas etiam Turrianus, insignis e societate scriptor, testatur se legisse; quis audeat dicere typographos Romanos propria auctoritate ea verba addidisse? Hæc confirmantur ex hæc propositione 23 ejusdem Bii, nempe, « cum Pelagio sentire, qui textum Apostoli Rom. ii: *Gentes quæ legem non habent naturaliter ea quæ legis sunt faciunt*, intelligunt de gentibus fidei gratiam non habentibus. » Quæ quidem propositio vel secundum historicam narrationem accipitur, id est eos qui ita sentiunt id asserere quod itidem Pelagius affirmavit. Et in hoc sensu propositio illa est vera, nec ulla ratione damnari potest, nam Pelagius ita illa Apostoli verba explicat in epist. ad Demetriadem, cap. 4; et Patres Byzaceni, in lib. de Incarnat. et grat., cap. 5, recitata illa Pauli sententia scribunt: « Quem quidem Apostoli locum hi qui gratiæ contradicunt gentibus incredulis assignare conantur. » Quod etiam tradit Augustinus lib. iv contra Jul., cap. 5, § *Unde et illi.* Vel eadem assertio accipitur prout censura configit eos qui laudatum textum de infidelibus intelligunt, quasi hæresim Pelagianam eo pacto doceant, et recte ob impudentem censuram, tanquam scandalosa damnatur eadem Bii propositio. Itaque etiam propositio illa 26 ob censuram proscripta fuit, quæ eandem doctrinam cum 23 continet; oppositum enim thesis 26 probari solet ab omnibus ex textu memorato Apostoli Rom. ii. Respondeo 2° propositiones illas damnari *respective*, et in sensu ab assertoribus intento, ut in fine bullæ asseritur. Illa propositio 26 damnatur *respective* ad 35, quæ est: *Omne quod agit peccator, vel servus peccati, peccatum est.* Ex qua necessario inferitur omnia opera infidelium esse peccata, et philosophorum virtutes esse vitia, cum illi sint peccatores. Quare merito damnatur, ut derivata ex

hæretica doctrina rejecta in Tridentina synodo, sess. 6, can. 7, et ab Augustino, ut contra Maldonatum ostendimus cap. 3, § 4. Respondeo tertio infideles aliquos actus bonos elicere, ad quos a Deo præmoverentur, qui profecto peccata esse non possunt. Tradit hoc disertè sanctus doctor, cap. 24 de Gratia Christi, ubi, recitato illo Scripturæ sacræ de Assueri mutatione testimonio Esther xv, 11: *Convertit Deus, et transtulit indignationem ejus in lenitatem*, cum prius præmisset Assuerum tunc fuisse infidelem, et peccatorem, concludit: « Interna atque occulta mirabilia, ac ineffabili potestate operari Deum in cordibus hominum non solum veras revelationes, sed etiam *BONAS VOLUNTATES*. » Baius vero nullus actus bonos ex Dei gratia ab infidelibus fieri volebat, eo quod gratiam tantum admittebat Spiritus sancti inhabitantis in anima, qui cum in infideli non inhabitat, hinc arbitrabatur nullum in eodem divinæ gratiæ auxilium reperiri. Horum testem appello Galrielem Vasquez, 1-2, disput. 190, cap. 18, num. 184, ubi de opinione Baii in libro de Justitia et virtutibus impiorum, cap. 4 et 5, hæc habet: « Non admittebat ille distinctionem gratiæ Spiritus sancti nondum habitantis, qualem concedimus ante remissionem peccatorum, et inhabitantis, qualem dicimus esse post remissionem. » Quæ doctrina est contra Tridentinam synodum, quæ, sess. 14, cap. 4, admittit *Spiritus sancti impulsus, non adhuc quidem inhabitantis, sed tantum moventis*. Ex his patet Gregorium nostrum Ariminensem in hac thesi cum Michaele Baio neutiquam convenire. Nam licet in 2 sententiarum dist. 26, q. 1, art. 1, dicat omnia opera infidelium esse peccata, attamen art. 3, in resp. ad testimonia Augustini, ait: « Si tamen aliquod taliter factum, scilicet debito fine, et aliis debitis, scilicet circumstantiis, reperitur ab infidelibus, dicendum est eos id fecisse non sine speciali adjutorio Dei. » Quod in resp. ad 8, de facto in obstatricibus Ægyptiis pueros Hebræorum occultantibus factum concedit, nempe *Deo specialiter adjuvante*. Quæ etiam ibidem probat sancti doctoris testimonio lib. 4 contra Jul., cap. 3, ubi concedit aliqua bona opera in infidelibus ex speciali tamen Dei gratia derivata, et admittit insuper adjutorium Dei, seu Spiritus sancti nondum inhabitantis, quorum neutrum Baius asserebat. Basilius Poncius, part. 1 Relect. de Grat., cap. ultimo, pag. 204, ait: « Ponamus enim id quod *ROBABILIS OPINIO fert*, ut dicam in secunda parte, omnia infidelium opera esse peccata, » etc. Quis autem existimet virum inter Salinaticenses celeberrimum Baii sententiam probabiliter duxisse, præsertim cum cap. 15 de ejusdem Baii propositionibus agat? Etenim Poncius inter principes hujus sæculi theologos merito a doctis quibusque recensetur. Huic doctissimi Patres Carmelitæ exalcati Salinaticenses honoris gratia hocce epitaphium posuere tract. III de Scientia Dei disput. 10, dub. 8, num. 150: « Quamvis omittere non possimus magnam illum virum, qui modo dum huic operi insuda-

A remus, maximo omnium dolore, et totius hujus universitatis, imo et orbis jactura, a vivis ereptus est, nempe magistrum Basilium Poncium Legionensem, Augustinianæ familiæ augustissimam prolem, et in hac academia cathedræ primariæ sacræ theologiæ meritisimum moderatorem. » Itaque cum illa propositio: *Omnia opera infidelium sunt peccata, a nobilissimis theologis etiam post editam bullam contra Baium defendatur, palam sit in recto sensu posse accipi, a quo procul fuit Baius, unde merito eadem thesis ab apostolica sede proscripta fuit. Hæc autem fusius prosecutus sum, non modo ut ostenderem summos pontifices ac tot Patres, imo ipsam catholicam Ecclesiam, dum illa verba Apostoli Rom. xiv: Omne quod non est ex fide, peccatum est, explicant de B fide Christiana, nulla ratione suffragari damnatæ Baii propositioni, verum etiam ut satis molestam quorundam recentiorum importunitatem refellerem, qua crudam illam propositionem absque sensuum, quos plures pati monstravi, distinctione damnatam volunt.*

§ VI. *Sanctus Augustinus nunquam censuit cogitationes morosas esse duntaxat peccatum veniale, ut recentiores eidem falso imponunt.*

Restaurat tamen accusationem Moraines, et alterius erroris Augustinum reum postulat his verbis: « Præterea, lib. II (*contra Jul.*), cap. 10, docet cogitationes morosas, sive delectationes voluntarias de rebus veneris esse duntaxat peccatum veniale, modo absit consensus in opus, seu malum desiderium, vel illius periculum; quæ doctrina ab omnibus catholicis jam pridem rejicitur, nec sine scandalo a quocumque obtruderetur. » Sed respondemus Augustinum intelligendum esse de delectatione quæ est sine plena advertentiâ malitiæ vel periculi illius, in quo casu non esse illam peccatum mortale communis theologorum sententiâ est, testibus Salas, 1-2, tit. 13, disp. 6, sess. 6, et Vasquez 1-2, disp. 97, cap. 3. (Sanctus Thomas, quæst. 15 de Malo, art. 2, ad 16). At sanctum doctorem de delectatione eo modo erumpente locutum fuisse non obscure ex illiusmet verbis cognoscitur. « Quando in talibus, inquit, cogitationibus cum aliqua delectatione remorantur, non quidem decernentes flagitium, sed intentionem mentis non sicut oportet, ne illo incidat, inde avertentes, aut si inciderit, inde rapientes. » Cap. 10 cit. Oportet enim mentem, si eas in cogitationes inciderit, statim inde avertere, quod si ex defectu pleni advertentiæ non fiat (quod sæpe accidit, cum non sit in nostra potestate quid nobis veniat in mentem, sed turpia quandoque irrepant, animumque repentina delectatione titillent), neutiquam peccatum mortale censetur. Hinc Augustinus consulto addidit *aliqua delectatione*, ut ejus gravitatem ac vim ad peccatum mortale causandum non sufficere ostenderet. Porro sensisse Augustinum cogitationes, seu delectationes morosas esse peccatum mortale patet ex lib. XII de Trinit., cap. 12, ubi aperte docet tales delectationes morosas esse peccatum sufficiens ad pertrahendum

hominem in æternam damnationem, nisi sacramentali gratia culpa remittatur : « Ita dici potest, inquit, in homine uno, si delectationibus illicitis, a quibus se continuo deberet avertere cogitatio, libenter sola pascatur, nec facienda decernantur mala, sed tantum suaviter in recordatione teneantur, quasi mulierem sine viro posse damnari, absit hoc credere. Hæc quippe una persona est, unus homo est, totusque damnabitur, nisi hæc, quæ sine voluntate operandi, sed tamen cum voluntate animum talibus oblectandi, solius cogitationis sentiuntur esse peccata, per mediatoris gratiam remittantur. » En claram apertamque sancti doctoris sententiam, qui si alibi ita locutus fuit, ut et in pravum et in bonum sensum trahi potuerit, cur non ipsum auid Moraines suorum verborum interpretem, sed ex semel contra ipsum concepta opinione in erroneum sensum detorquet, ut ejusdem accusandi patientiorem locum sibi faciat? Tales nos erga aliorum scripta præstare debemus, quales nostris chartis lectores volumus, nempe candidos, ingenuos, extra odium ac livorem positos, quive ea, quæ æquivoca forte excidere, congruis interpretamentis exponunt. Cæterum quantum sanctissimus ille Ecclesiæ doctor delectationes hæc furtim in animum irrepentes timuerit atque exhorruerit, ex his precibus, quas in fine præclari illius operis de Trinitate ad Deum profudit, satis abunde intelligitur : « Multæ sunt, ait, cogitationes meæ tales, quales nostri, cogitationes hominum, quoniam vanæ sunt. Dona mihi non eis consentire, et si quando me delectant, eas nihilominus improbare, nec in eis velut dormitando immorari. Nec in tantum valeant apud me ut aliquid in opera mea procedat ex illis, sed ab eis mea saltem sit tuta sententia, tuta conscientia, te tuente. » Quid est in delectationibus velut dormitando immorari, nisi ex non plena advertentia immorari, sicuti qui dormitat, non plene advertit ea quæ fiunt?

§ VII. An sanctus Augustinus putaverit baptismum datum sine intentione esse validum.

Sed alio rursus errore Augustinum involvit adversarius : « Item dubitavit, inquit, num baptismus sine intentione datus per jocum et irrisorie validus sit, lib. vii de Baptismo, cap. 53, censetque expectandam esse revelationem, antequam talis rebaptizetur. » Ita Morainius ibidem. Non una, sane fateor, est theologorum sententia in explicando Augustino, ne videatur a baptismo necessitatem intentionis removere, quam tamen necessario requiri et Florentina et Tridentina synodus decrevere. Magister Sententiarum, 4, dist. 6, dubium fuisse Augustinum concedit. At sanctus Thomas ibidem, in fine distinctionis, exponens textum, docet dupliciter posse quempiam irrisorie baptizare : vel propter solam oblectationem quam ex illa exteriori actione capit, non habens interim intentionem faciendi quod facit Ecclesia, neque conferendi rem sacramenti, nempe gratiam, et hoc modo tradit nullum esse baptismum; vel potest quis ludicre alterum baptizare, ut intendat quidem facere

A quod facit Ecclesia, sed non conferre rem sacramenti, quod ipse falsum nullumque arbitratur; et in hoc posteriori sensu ait esse validum baptismum : quare cum nesciamus quo ex his duobus intentionis modis ludicre baptizans alterum abluerit, expectanda est, inquit sanctus Thomas, divina revelatio, ut docet Augustinus. P. Macedo, lib. iv de Clavibus, cap. 8 partis primæ, hanc explicationem subscribit, laudans Augustini prudentiam, qui ad eam occultam cogitationem per ludum baptizantis detegendam, Dei unius testimonium, qui cordium scrutator est, necessarium pronuntiaverit. Addit ibidem recentiores gerere se *insolenter*, qui Augustinum ob id reprehendunt, uti est Antonius Moraines in suo Anti-Jansenio, « Iniquissimus, ait, Augustino auctor, sed non minor, quod cum in eo libro fictus sit auctor, cum persona decorem deposuit : Bellarminum imitari debuit multo se doctiorem et meliorem, qui Augustinum intellexit et vindicavit. » Sed sano Moraines, qui de necessitate intentionis ministri Augustinum dubitasse dicit, Bellarminum imitatur, qui lib. 1, cap. 28, in sol. 3, arg. Kemnitii, scribit Augustinum de intentionis necessitate *dubitasse*, addens : « Nunc autem res definita est in duobus generalibus conciliis Florentino et Tridentino. »

Hæc tamen explicatio mihi probari nullo modo potest : nam in dubio repeti debet baptismus, ut communis doctorum sententia tradit ex concilio Carthagenensi, post conc. Fl. Stilichonis, anno 401, ubi in dubio an puer barbarus venundatus sit baptizatus, decernitur esse illum baptizandum; expedit enim exponere potius sacramentum periculo nullitatis, quam hominem periculo damnationis; neque dicunt Patres in eo dubio implorandam divinam revelationem. Porro illud decretum notum fuit Augustino, quo præsentem repetitum est cum cæteris canonibus synodorum Africanarum sub Aurelio Carthagenensi habitatum in plenario Concilio Africano, anno 419. Igitur non apparente voluntate per ludum baptizantis, iterum est baptismus repetendus. Ita si quis Judæus apud suos in scena nostra sacra irridentes esset baptizatus, ad fidem vero vellet accedere, Ecclesia illum baptizaret, nec revelationem expectaret, qua Judæi olim in scena baptizantis intentio innotesceret. Quando autem Augustinus eo capite 53 ait : « Utrum approbandus esset baptismus qui sic daretur, divinum iudicium per alicujus revelationis oraculum, etc., implorandum esse censerem, » non intelligit in dubio facti, sed in dubio juris, nam talis persona sic baptizata esset iterum baptizanda. At de sufficientia et valore talis modi baptizandi, ut inter dogmata Ecclesiæ certa definitio reponeretur, expectandam dixit revelationem, non quidem quæ alicui personæ privatæ fieret per novum miraculum, sed quæ fieret Patribus synodi per solitas illustrationes Spiritus sancti; unde statim addit : « Ita sane, ut post me dicturos sententias, ne quid jam exploratum et cognitum afferrent, humiliter expectarem. »

Inter cæteros recentiores qui de intelligentia hujus capituli 53 Augustiniani agunt, primas ferunt Vasquez, part. III, disput. 138, cap. 4, et Lugo cardinalis, disp. 8 de Sacramento in genere, sect. 3. Ego sic judico rem ab initio repetendo. Occasione quæstionis quam Donatistæ de rebaptizandis iis qui ab hæreticis baptizati erant catholicis faciebant, nonnulla dubia de baptismo inter ipsos catholicos suborta fuerant, quæ sanctus Augustinus in finem septimi et ultimi libri de Baptismo rejecit: ea vero ibi recitat non quidem soluturus, sed posteris potius solvenda proponens. Itaque sic caput illud 53 exorditur: *Solet etiam quæri utrum approbandum sit baptisma quod ab eo qui non accepit accipitur*, etc. Tres vero ibi quæstiones præcipue proponit: prima est, an fallaciter et simulate tradens baptismum vere baptizat, fallens, inquam, in Ecclesia, vel quæ putatur Ecclesia; altera quæstio est, an fallaciter et cum simulatione suscipiens in Ecclesia baptismum, vere et valide baptizetur; postrema quæstio est, an tum præbens tum recipiens baptismum extra Ecclesiam mimice et ludice ablutionem peragentes, vere conficiant sacramentum baptismi. In his dubiis non audet Augustinus quidquam definire, sed ait: « Nobis tutum est in ea non progredi aliqua temeritate sententiæ, quæ nullo in catholico regionali concilio coapta, nullo plenario concilio terminata sunt. » Postea insinuat, si in ea synodo sederet in qua illa dubia solvenda essent, malle se aliorum sententias sequi; et si eo animo tunc esset quo erat cum illa dictabat, ita responsurum: ad primam quæstionem quidem: « Habere eos baptismum, qui ubicunque et a quibuscunque illud verbis evangelicis consecratum sine sua simulatione et cum aliqua fide accepissent. » Ad alteram quæstionem respondet: « Præteritis majorum statutis, non dubito etiam illos habere baptismum qui, quamvis fallaciter accipiant, in Ecclesia tamen accipiunt, vel ubi putatur esse Ecclesia ab eis in quorum societate id accipitur. » Itaque ex Augustini sententia sufficit ad valorem baptismi quod in alterutro tantum sit vera fides, licet in uno possit esse fallacia et simulatio. Porro non est certum an de intentione necessaria ad baptismum loquatur. Nam Vasquez putat per *τὸ simulatus animus, fallacia, simulatio*, excludi veram intentionem aut dantis aut accipientis baptismum. Quare cum dicit Augustinus, qui *fallaciter accipiunt baptismum*, idem sonat ac *absque intentione*. Et concludit putasse Augustinum intentionem non esse necessariam in dante et suscipiente baptismum, sed satis esse quod sit in alterutro, quæ sententia modo ob decreta conciliorum tuta non est. Sed hæc explicatio difficultatem patitur, quod Augustinus aperte scribit: *Præteritis majorum statutis, non dubito etiam illos habere baptismum qui, quamvis fallaciter accipiant, in Ecclesia tamen accipiunt*. Si igitur fallaciter accipere baptismum est sine intentione recipere baptismum, majorum statutis decretum erat recipientem sine intentione esse vere baptiza-

tum, hoc enim testatur Augustinus, qui ob decessorum statuta recipientem baptismum cum ea fallacia ac simulatione non dubitat esse valide baptizatum. Et superius, loquens de dante et accipiente cum fallacia, ait: « An plus valent ad confirmandum sacramentum illi veraces, inter quos agitur, quam ad frustrandum illi fallaces, a quibus agitur et in quibus agitur, et tamen si postea prodatur, nemo repetit, sed aut excommunicando punitur illa simulatio, aut pœnitendo sanatur. » Per *τὸ fallaces, a quibus agitur*, intelliguntur dantes baptismum, et per *τὸ in quibus agitur*, accipientes baptismum. Quod si fallacia et simulatio significant carentiam intentionis, quis non videat communem olim in antiqua Ecclesia sententiam damnatam fuisse a Tridentina synodo, nempe non requiri intentionem ad valorem sacramenti? Augustinus enim majorum statuta appellat, quibus decretum erat fallaciter, hoc est sine intentione, ut explicat Vasquez, accipientem habere verum baptismum. Item testatur tales cum ea fallacia baptizatos, si prodatur ea simulatio, excommunicari, non vero rebaptizari, quod significat illis verbis, *nemo repetit*, scilicet baptismum, cujus oppositum modo docet Ecclesia, quæ cum definiat baptismum collatum sine intentione esse nullum, illum repeti jubet. Itaque explicatio qua Augustini dicta Vasquez interpretatur, stare nullo modo potest, nisi dicamus vel antiquos Patres errasse, et non rebaptizantes eos qui cum simulatione baptismum peregerant, eorumdem damnationis causam fuisse. Vel certe Tridentinos ac Florentinos Patres contra vetustioris Ecclesiæ sententiam statuissse intentionem esse necessariam ad valorem sacramenti; quod utrumque falsum et absurdum est. Fictus ille Moraines in Disputationibus theologicis, quas sub vero nomine, nempe Joannis Martinoni, edidit, part. III, disput. 22, sect. 3, num. 53, non sibi coherentem doctrinam Augustini arguens ait: « Cumque D. Augustinus eodem loco recte censuerit eum non recipere baptismum qui fecte et sine intentione recipiendi accedit, par fuit ratio ut non dubitaret eum quoque non vere baptizare, qui non serio ac sine intentione baptizat. » At sanctus doctor oppositum prorsus scripsit, nam plana sunt ejus verba superius recitata: *Non dubito etiam illos habere baptismum, qui, quamvis fallaciter* (hoc est sine intentione, ut cum Vasquio interpretatur Martinonus) *accipiant, in Ecclesia tamen accipiunt*. Nullius autem minus coherentis sententiæ Augustinus auctor fuit, ut opinatur Martinonus, sed validum esse baptismum dixit, et in fallaciter accipiente et a fallaciter dante.

Explicandum igitur est quid nomine fallaciæ et simulationis Augustinus intelligat, cum dici nequeat significasse carentiam intentionis modo ex Tridentino ad valorem baptismi necessariæ. Itaque fallacia et simulatio in duplici sensu accipi possunt, vel quatenus excludunt intentionem faciendi quod facit Ecclesia in conficiendo sacramento, vel quatenus excludunt fidem, seu credulitatem, vel existimatio-

nom de re et effectu sacramenti, qui est sanctificatio animæ per gratiæ infusionem; quæ duo sunt valde diversa: nam si quis gentilis velit baptizari ob lucrum quod inde sperat à principe Christiano, fallaci animo ac simulate accipit baptismum, fallacia tamen et simulatione non excludente intentionem necessariam ad valorem sacramenti, per quam intendit facere quod facit Ecclesia, sed excludente rem et effectum sacramenti, nempe gratiam sanctificantem. Quare cum ex dictis contra Vasquiom intelligi non possit Augustinus de fallacia et simulatione excludente intentionem faciendi quod facit Ecclesia, quam synodi posteriores statuerunt necessariam esse ad valorem sacramenti, de fallacia et simulatione excludente intentionem, seu credulitatem, et existimationem de re et effectu Sacramenti accipiendus est. Hinc Augustinus ad valorem sacramenti requirit ut qui illud fallaciter accipiant, in Ecclesia tamen accipiant, etc.; et ante ait: *Utrum fallens sicut in Ecclesia, vel in ea quæ putatur Ecclesia.* Qui enim in Ecclesia petit baptismum vult sane exterius in se fieri quod facti Ecclesia, licet de effectu gratiæ nihil credat. Idem Augustinus, lib. 1 de Baptismo, cap. 42, cum dixisset Simonè Mago in baptismo dimissa fuisse peccata, quærit: *Quid si ad ipsum baptismum factus accessit? hoc est non habens fidem vel intentionem de effectu baptismi, sed animo simulate atque fallaci.* Addit: « Quare, si postea fictionem suam corde concussit et vero dolore fateretur, denuò baptizandus judicaretur? Quod si est dementissimum dicere, » etc. Ex quibus patet per fictionem illam excludi intentionem de re et effectu baptismi, non vero intentionem faciendi quod facti Ecclesia; si enim hoc secundo modo intelligenda esset, quomodo esset dementissimum dicere illam esse denuò baptizandum, cum ex Tridentino illud Ecclesia modo doceat? Præterea ibi opponit fallentem in Ecclesia jocantem in mimo in suscipiendo baptismo. Quærit enim an teneat baptismus peractus cum simulatione, utrum fallentis sicut in Ecclesia, vel in ea quæ putatur Ecclesia, an iocantis, sicut in mimo? At fallens in Ecclesia et jocans in mimo in hoc conveniunt quod uterque non habet fidem de effectu baptismi, quæ neuter habet intentionem de sanctificatione animæ. At differunt in hoc quod fallens in Ecclesia serio intendit vere facere, quod spectat externam actionem, quod facit Ecclesia, ut et ipse censeatur esse Christianus. At jocans in mimo vult tantum representare per ludum quod facit Ecclesia, quod non est velle serio facere quod facit Ecclesia, sed per ludum velle irridere quod facit Ecclesia.

Verum quid ad tertiam illam difficultatem respondit Augustinus? « Ubi autem neque societas ulla esset ita credentium, neque ille qui ibi acciperet, ita crederet, sed totum ludicre, et mimice, et joculariter, ageretur, utrum approbandus esset baptismus qui sic daretur? » Respondit rem satis dubiam esse, et ut certa definitio in synodo statueretur, divinum auxilium à Patribus implorandum. Et quidem san-

ctum Patrem de aliquo debuisse, quod modo extra dubium ponitur, necessario dicendum est. Quando enim ait mimice et ludicre collatum baptismum, vel mimice et ludicre ita intelligebat ut procul inde esset non solum intentio de effectu sacramenti, verum etiam intentio faciendi quod facit Ecclesia; vel ita ut hæc secunda intentio minime excluderetur: si de hoc secundo dubitavit, jam modo constat satis esse hanc intentionem faciendi quod facit Ecclesia, ad valorem baptismi; si de primo dubius fuit, item certum modo est inter catholicos baptismum exclusam qualibet intentione non esse validum. Profecto ex verbis Augustini patet omnem et quamcunque tunc intentionem excludi, ait enim, *sed totum ludicre, et mimice, et joculariter ageretur*: siquidem si adesset intentio serio faciendi quod facit Ecclesia, jam non totum, hoc est omni ex parte joculariter et ludicre ageretur. Quis autem hanc dubitationem Augustino vitio vertat, nisi Moraines, parum æquus Augustino scriptor, qui eas sancto doctori sententias affricat, quarum oppositas sine dubio idem se tenere pronuntiat? Jure autem Augustinus judicium suspendit, ea præsertim tempestate qua ob rebaptizationem Donatistarum quæcunque iteratio baptismi per ludum dati asserta fuisset, fideles minus rerum periti ac simplices longa via ab schismaticis rebaptizantibus in errorem trahi poterant, cui periculo prudenter Augustinus cavet. Quod vero in votis habuit ut in plenaria synodo res definiretur, jam definita est in concilio Florentino, in decreto fidei post ultimam sessionem, et in Tridentino, sess. 7, can. 41, dum intentio ministri decernitur requiri ad valorem sacramentorum. Ita Augustinus caput illud 55 concluderat: « Quanto magis ergo nunc sine præjudicio diligentioris inquisitionis vel majoris auctoritatis illud dixisse accipiendus sum! » Quare sua illa suspensione sententiæ nullum præjudicium inferre voluit *diligentiori inquisitioni*, quæ de intentionis necessitate in utroque œcumenico concilio summa diligentia a sapientissimis Patribus adhibita est, aut *majori auctoritati* utriusque synodi necessitatem intentionis citra dubium ad valorem sacramenti definitis. Neque hic sibi plaudent heterodoxi, quorum princeps est Kemnitius, suum esse Augustinum mentientes, dum necessariam intentionem inficiantur; nam plane contra ipsos est. Ille enim dubitavit num sine intentione esset validus baptismus; at illi validum esse audacter et citra ullam dubitationem pronuntiant. Augustinus dixit nolle se in ea *progređi aliqua temeritate sententiæ, quæ nullo in catholico regionali concilio cepta, nullo plenario concilio terminata sunt.* At eum in uno et altero concilio veritas illa, Augustini tempore occulta, postea incluserit, nihil eos Augustini dubitatio juvat, sed ubi ille aiebat, *dicturos sententiæ, me quid jam exploratum et cognitum afferrent, humiliter expectarem, deberent ipsi Augustini verba inaudientes a duplici synodo pronuntiatam sententiæ sequi.* Mirantur vero recentiores Augustini ingenium, qui ideo dubitavit de necessitate intentionis, quæ

aliquo argumento suaderi videbat : at quia nullius A concilli auctoritate decreta erat, ejusdem modestiam laudent, qui de incertis certam ferre sententiam recusavit. Ita ex illa dubitatione, ex qua Morainius Augustinum arguit, idero nobis quam maxime commendandus venit.

§ VIII. *Utrum Augustinus dixerit tellurem non esse rotundam, nullosque dari antipodas.*

Hactenus errores quos Augustino objecit Morainius a sancti Patris libris propulsavimus. Adamus nobis modo refellendus est, qui uti cæteris recentioribus eruditione inferior est, ita universos in censura adversus Augustinum ferenda facile superavit. Hic quosdam errores de Augustino publicat, quos Moraines etiam opposuit, a quibus procul fuisse sanctum doctorem ostendimus ; addit vero dixisse insuper Augustinum : *Terram non esse rotundam, nullosque dari antipodas*, pag. 585, cap. 3. Eadem fronte qua finxit Augustinum negasse animam esse spiritualem, hic eundem sanctum doctorem terræ rotunditatem ignorasse comminiscitur. Sed illi qui absque illius textus appellatione de Augustino, ut libet, ut lubet, quælibet affirmare sibi licitum putavit, satis facile fuit talia portentosa Ilipponensi præsulì ascribere. Sane Augustinus, lib. 1 de Gen. ad litt., cap. 12, terram rotundam fatetur : « Cum enim, inquit, totam terram adhuc aqua tegetet, nihil impediēbat ut aquosa et globosa moles ex una parte faceret diem lucis præsentia, ex alia noctem lucis absentia. » Et lib. xvi de Civ. Dei, cap. 9, ubi de antipodis disserit : « Nec attendunt, inquit, etiamsi figura conglobata et rotunda mundus esse credatur, sive aliqua ratione monstretur, non tamen esse consequens ut etiam ab illa parte ex aquarum congerie nuda sit terra. » Nullus igitur in Augustino legitur de telluris rotunditate error, sed ea sunt inania Adami objecta.

Verum negasse Augustinum antipodas non ibo inficias, sed vulgarem hominum sententiam secutus est. Testatur Plinius magnam litem de antipodis fuisse inter litterarum professores et vulgus. At Augustinus haud vulgari argumento in eam opinionem ductus est, nempe quod periculum esset ne qui nobis adversa vestigia premunt, in cælum ruerent ; sed tum ex sacra tum ex profana historia rationes consideravit, quæ sapientissimos quosque in eam sententiam traxere. Ligur ille Argonauta novi orbis inventor non ab uno principe circulator habitus est, cum se ad antipodas classem ducturum polliceretur, nec, ut arbitrator, Arragoniæ rex integram magno promissori fidem præstitit, sed quæ est hominum insatiata cupidō, pauca navigia in spem orbis naufragiis objectari, in lucri loco reposuit. Macrobius, lib. II de Somnio Scipionis, cap. 9, sola conjectura antipodas credi dixit in opposita orbis parte, « quod propter similem temperiem similiter incolitur, sed a quibus non licet unquam nobis, nec licebit agnoscere. » Et quidem Aristoteles, Plinius, Ptolomæus, cæterique historici, cosmographi ac philosophi veteres, quibus scho-

lastici Parisienses astipulati sunt, tellurem non ubique habitabilem posuere, sed tantum sub zonis temperatis, cum tamen etiam sub torrida ac utraque frigida terram incolì certum sit. Quid quod Zacharias papa, epistola 10 ad Bonifacium scripta anno 748, *perversam et iniquam doctrinam* vocat asserentem quod alius mundus et alii homines sub terra sint ? Et ille quidem vulgarem sententiam secutus est. Nos quidem ex nostrorum navigationibus ista didicimus. At uti sapientibus illis majoribus nostris, quibus litteras omnes acceptas ferimus, vitio non datur quod tellurem ex majori parte inhabitabilem scripserint, neque reprehendus venit Augustinus, si eandem terram ex opposita parte habitari negaverit. Difficile illi videbatur potuisse homines ab uno Adam propagatos in oppositam terræ partem, Oceani immensitate trajecta, semel navigasse, iterumque post diluvium illuc advectos fuisse, nullamque hujus rei adeo memorabilis mentionem, vel in sacris vel in profanis litteris fieri. Profecto hucusque nescitur quomodo ex Europa illuc bis homines pervenerint. Itaque cum ponentes antipodas conjectura tantum, quæ levem prorsus ac debilem certitudinem parit, ad id dicendum moverentur, et Augustinus antipodas negaverit, omnium historicorum fide ac antiquissima Patrum traditione suffultus, potiori jure ille antipodas sustulit, quam alii astruxere. Verum non adeo opinio negans antipodas Augustino in hæsit, quin aliquando admiserit ; libro enim de decem Categoriis, cap. 10, ait : « Terra quæ videtur in medio ubique subtus est, et antipodes nostri, qui nobis dicuntur figere adversa vestigia, cælum super se habent. » Pater Macedo, vir in Augustini lectione versatissimus, in volumine quod Concentum euhologicum inscripsit, in commentariis ad orationem in festo sancti Marci, videtur velle insinuare Americam Augustino innotuisse, dum non uno loco quatuor esse partes terræ affirmat : « Mirari libet, inquit, Augustinum quatuor orbis partes tam perspicue nominare, quasi sua jam ætate America detecta esset. » Sanctus doctor, lib. xvi de Civit., cap. 9, opinionem antipodas affirmantem veluti absurdam rejecit : « Nimisque, inquit, absurdum est, ut dicatur aliquos homines ex hac in illam partem, Oceani immensitate trajecta, navigare ac pervenire potuisse, ut etiam illic ex uno illo primo homine genus institueretur humanum. » Quatuor partes dixit Augustinus, nempe orientem, occidentem, meridiem et aquilonem. Ita tract. 118 in Joannem : « Propter quod alibi dicit (*Math. xxiv*), missurum se angelos suos, ut colligant electos ejus a quatuor ventis ; quod quid est nisi a quatuor partibus mundi, oriente, occidente, aquilone et meridie ? » At hæ partes in veteri orbe probe censebantur esse, etiamsi America ignoraretur.

§ IX. *An sententia sancti Augustini de simultanea rerum creatione sit erronea.*

Hic etiam recentiorum querelæ, imo censuræ, quibus insignem sancti doctoris interpretationem in cap. I

Geneseos excipiant, refellendæ sunt. Magnum illud ingeniorum monstrum, si usquam alias in explicando Hexamerone admirabilem subtilitatem præ se tulit, sed quantum inde laudis apud veteres sibi comparavit, tantum reprehensionis apud recentiores sibi contraxit, aut plus etiam fortasse. Augustinus, quod videbat sex priores dies queis Moyses mundum a Deo creatum scribit, si litteraliter accipiantur, gravissimis difficultatibus subjici, quas ipsemet in libris de Genesi ad litteram proponit, subtilem prorsus ac se dignam sententiam excogitavit, nempe dies illos intelligendos esse mystice, juxta cognitionem angelicam de rebus in Deo, et in proprio genere, et juxta ordinem rerum simul a Deo creatarum, dierum etiam ordinem in angelorum mente designavit. Hanc sancti Patris explicationem de simultanea rerum creatione mystice in sex illos dies sic divisam paucis refert sanctus Thomas part. 1, q. 74, art. 2. At, quæ fuit Augustini modestia, hoc a se excogitatum interpretamentum ita docuit, ut meliori explicationi nullum se præjudicium afferre velle protestatus sit: « Quisquis ergo, inquit, non eam, quam pro nostro modulo vel indagare vel putare potuimus, sed aliam requirit in illorum dierum enumeratione sententiam, quæ non in prophetia figurate, sed in hac creaturarum conditione proprie meliusque possit intelligi, quærat, et divinitus adjutus inveniat. Fieri enim potest ut etiam ego allam his divinæ Scripturæ verbis congruentiorem fortassis inveniam; neque enim ita hanc confirmo, ut aliam, quæ præponenda sit, inveniri non posse contendam. » His se munitum voluit adversus malevolorum lectorum censuras lib. iv de Gen. ad litt., cap. 28. Hæc sola Augustini verba solidæ apologiæ loco habenda essent, nec quidquam rursus addendum foret pro ejusdem interpretationis defensione. Cæterum ex nostris scriptoribus magister Emmanuel Cerda Lusitanus, publicus in academia Conimbricensi theologiæ professor, in suis Quodlibetis theologicis, acerrime contra recentiorum impetum magni Parentis sententiam propognat, eorumque et in censurando audaciam, et in impugnando debilitatem ostendit; idem quoque præstitit Carolus Moreau, noster Bituricensis, in Vindiciis pacificis. Ego recentiorum accusationes cum veterum theologorum, et quidem principum judiciis conferre volo, nam qui exactam Augustinianæ sententiæ defensionem desiderat, Cerdensem legat.

Igitur Ludovicus Molina, in tract. de Opere sex dierum, disp. 1, ita de Augustini explicatione judicat: « Exponere in eo sensu Scripturas, est sane earum auctoritatem enervare, et ludibrio forte eam coram infidelibus exponere. » At non ita abjecte de Augustini interpretatione sensit magnus theologiæ, imo Ecclesiæ doctor, sanctus Thomas, in 2 Sententiarum, dist. 12, quest. 1, art. 2: « Harum igitur, inquit, expositionum prima (Augustini) est subtilior, magis ab irrisione infidelium Scripturas defendens. » Alterum ejusdem Angelici præceptoris textum mox laudabo, in quo contraria prorsus scribit iis quæ de

Augustino recentior ille affirmavit. Cornelius a Lapide, censoris personam contra Augustinum induens, ait: « Contrarium docent omnes alii Patres, idque omnino vincit simplex et historialis narratio Moysis; quare erroneum jam est dicere omnia uno die esse creata. » Verum Augustino consentit Albertus, qui ob multiplicem ac mirabilem litteraturam Magni cognomento insignitus fuit, his plane verbis: « Sine præjudicio sententiæ melioris videtur Augustino consentiendum, » part. 1 Summæ, q. 12, de quatuor coævis. Addit sanctus Thomas proxime laudatus: « Hæc opinio (Augustini) PLUS MIHI PLACET. » Itane, Corneli; sententia illa, quam Albertus Magnus ac sanctus Thomas, scholasticorum lumina ac columina, probant et sequuntur, hac ætate erronea evasit? Quænam illam synodi, qui Romani præsules, quæ doctorum academiciæ proscribere? An quia tibi tuisque displicet, erronea censenda est? At scito recentioribus Augustinianis doctoribus probari Cerdensi, Moreau atque Ludovico ab Angelis, doctori Conimbricensi, lib. v de Vita sancti Augustini, cap. 9, ubi alios Patres qui Augustino ea in re consensere producit, atque in Molinam ob Patrem reprehensum invehitur. Tertius Augustini accusator Arriaga clamat: « Explicatio hæc censetur ab omnibus improbabilis, nec ego dubito quin si Augustinum non haberet patronum, manifeste damnata fuisset ut hæretica, » tom. II, in part. 1, disput. 28, num. 40. At recentioris hujus voces comprimunt duo Parisiensis scholæ theologi præcipui, sanctus Bonaventura et Ægidius Romanus: ille quidem in 2, dist. 13, art. 1, q. 1, scribit: « Quamvis autem hæc positio probabilis esset et rationabilis, catholici tamen tractatores, qui Augustinum secuti sunt, viam aliam approbaverunt magis; » iste vero, part. 1 Hexam., cap. 23: « Non autem, inquit, ista dicimus, ut improbemus opinionem Augustini, quæ est valde subtilis et solemnitas. » Sed quid tandem dicat ille Augustini censor Moraines audiamus. Ille quidem, recitans catalogum errorum sancti Patris, hunc primo loco posuit: « Sensit ille mundum in instanti creatum fuisse, etc., quod non convenit cum scriptis a Moysæ cap. 1 Geneseos, ut ostendunt accuratioris theologi, speciatimque Suarez, Molina, MARTINON (ita semet inter accuratioris theologos recenset), communiterque rejicitur a doctoribus catholicis, » disp. 12 Anti-Jans., num. 32. Sed non ita judicavit Dionysius Carthusianus, dum in cap. 1 Gen., art. 5, scripsit: « Augustinus excogitavit quamdam expositionem subtilem, per quam defendit Scripturam ab irrisione hujusmodi, et tamen salvavit Scripturæ et fidei veritatem. » Et ante ipsum sanctus Thomas, recitata Augustini et altera aliorum Patrum explicatione, inquit: « Utrumque sensum circumstantia litteræ patitur, » in 2 Sententiarum cit. Næ sanctus Thomas, Albertus Magnus, sanctus Bonaventura et Ægidius Romanus inter accuratioris theologos minime recensendi sunt? Eruntne illi de ultima theologorum plebe, senatores vero Suarez, Molina et *Martinon*? Imo omnium nobilissimi

illi sunt, quibus et Suarez et Molina assurgant, Martinon vero nec eadem cum illis die nominetur.

Illud quidem principum theologicæ scholæ iudicium de sancti Augustini interpretatione fuit, cui sane alii ante Augustinum viam aperuerant. Philo, Hebræorum Plato, communem sententiam de opere sex dierum non modo rejecit, verum etiam irrisit, lib. 1 Allegor. inquit : « Rusticæ simplicitatis esse putare sex diebus, aut utique certo tempore mundum esse creatum. » Ex Græcis Clemens Alexandrinus, lib. vi Stromatum, eandem explicationem secutus est, quam apud Latinos noster Augustinus quam maxime illustravit. Illam etiam tanti fecere universi scholastici doctores, ut magno studio allaborarint in explicanda sententia Augustini de cognitione illa matutina et vespertina rerum, nempe in divina natura et in se ipsis. Ita de vero Augustini sensu inter se non leviter litigant doctores scholarum principes Albertus Magnus, part. 1 Summæ, q. 12, art. 6 et 7; sanctus Thomas, part. 1, q. 58, art. 6 et 7; Bonaventura, 2, dist. 4, art. 3, q. 1; Scotus, 2, dist. 3, quæst. 9; Ægidius, part. 1 Hexamer., cap. 29, et cæteri communiter, quos non sine laude in eadem Augustini mente indaganda imitati sunt Jesuiticæ scholæ duces, Suarez lib. 1 de Opere sex dierum, cap. 10; Vasquez, part. 1, disput. 51, cap. 2. Mitto hic quæ ex Cassiodoro, Isidoro, Junilio aliisque in commendationem Augustinianæ explicationis adducunt Lusitani nostri doctores Cerda et Ludovicus ab Angelis. P. Macedo, in altero theologico tomo Collationum de Angelis, doctissime sancti Patris interpretationem defendit (Collat. 6, diff. 2), ubi plures recentiores laudat qui Augustini sententiam amplexati sunt. Interim legendus omnino est idem Augustinus lib. xii Confess., ubi a cap. 14 usque ad 32, quo liber ille clauditur, justam sibi apologiam paravit, qua suas in Moysem interpretationes suggillantes solide confutavit.

§ X. Sanctus Augustinus non erravit asserendo peccatum originale esse causam reprobationis.

Adesdum, lector; nam immanem prorsus Augustino errorem objicit Adamus, dum cap. 3, pag. 584, et cap. 6, pag. 614, scribit Augustinum sensisse solum peccatum originis esse causam reprobationis damnatorum. Postea cap. 10, pag. 667, hanc eandem Augustini sententiam sequenti censura perstringit : « Sed si iste doctor (nempe Augustinus) adderet peccatum originale esse solam causam reprobationis, et esse id quo ad salvatos a damnatis separandos movetur Deus, non solum pro hujus opinionis defensione mortem oppetere nolo, sed credo mihi licere illam horrere, quia mater est illius quam Calvinus tanta impietate ac rabie urget contra Ecclesiam. » Quis autem sit iste error Augustinianæ sententiæ filius subticuit, sat enim illi fuit sancti doctoris assertum, Calvinismi agnatione objecta, non suspectum modo, sed et exosum reddere. Porro quicumque iste error fingatur ex illa sententia sancti doctoris illatus a Calvino, interrogatum velim Adamum num ex thesi sancti Augustini de re-

probatione ex originali solo peccato orta Calviniana illa opinio deducatur vere an apparenter tantum? Si primum dicat, tunc faciet Augustinum ex Ecclesiæ doctore Calviniani erroris magistrum, quod impium est cogitare; si vero alterum affirmet, videbit sancti Augustini sententiam non modo reapse non esse Calvinianæ hæreseos, ut perperam putat, matrem, sed neque affinem, et optime cum Calviniani erroris confutatione posse componi. Unde igitur, Adame, tale monstrum finxisti? An quod ita Calvinistæ arbitrantur? sed si horum præjudicia sequeris, jam poteris universam Augustini doctrinam, imo et sacros codices compendio horrere, nam Calvinistæ, quotquot hæresim portenta nutriant, ne veterum patrocinio nudati videantur, sub sacræ Scripturæ atque Augustinianæ tegæ quibusdam veluti laciniis eadem obvolvere tota arte conantur.

O utinam hocce Calvini effatum ex Augustini sententia deductum protulisses! nulla nobis ejusdem refellendi difficultas esset, qui tenebras non inveni, sed fugari sola præsentia novimus. Sed cum nullum tale dogma appellaveris, eo silentio non obscure signifiasti non esse illud quidem Augustinianæ sententiæ filium, sed e tuo cerebro natum figmentum, si tamen vigilans illa scripisti. Sed age, videamus quam longe sancti Augustini sententia de reprobatione ex solo peccato originali orta distet ab errore Calvini. Certa sancto Augustino sententia stetit, reprobationem supponere necessario peccatum saltim originale. Quare versans illa Pauli ad Rom. ix, 11, 13 : *Cum nondum nati fuissent, aut aliquid boni egissent aut mali, etc.*; *Jacob dilecti, Esau autem odio habui*, in quibus verbis reprobatio Esau designatur, eandem peccatum originis supponere docuit. In epistola 105 ait : « Quid oderat in Esau antequam facisset aliquid mali, nisi originale peccatum? » Et lib. 1 ad Simplic., q. 2, scribit : « Non igitur odit Deus Esau hominem, sed Esau peccatorem. » Quod quidem peccatum non esse factum a Deo, qui honorum tantum est auctor, ibidem probat concludens : « Odit enim in eis impietatem, quam ipse non facit. » Quare nullo pacto Deum futurum justum asseverat, si homines reprobaret nullo in ipsis existente peccato : « Ut autem odisset Esau, nisi injustitiæ merito, injustum est, » ibid. Et epist. 106 ad Paulinum : « Hæc massa si esset ita media, ut quemadmodum nihil boni, ita nec mali aliquid mereretur, non frustra videretur iniquitas, ut ex ea vasa fierent in contumeliam. » Idem habet epist. 157 ad Optatum : « Merito autem videretur injustum quod sunt vasa iræ ad perditionem, si non esset ipsa universa ex Adam massa damnata. Quod ergo sunt inde nascendo vasa iræ, pertinet ad debitam pœnam. » Hinc contra Pelagianos urget Deum futurum injustum si pueros morientes sine peccato originis, licet non forent baptizati, damnaret, dicens : « Bonus est Deus, justus est Deus; potest aliquos sine bonis meritis liberare, quia bonus est, non potest quemquam sine meritis damnare, quia justus est, » lib. iii contra Jul., cap. 18. Plur-

ma ad hoc ipsum probandum sancti Patris testimonia passim obvia sunt. Ergo hæc fixa constansque Augustino sententia fuit, neminem a Deo ante prævisionem peccati saltem originalis reprobati. At Calvinus in contrariam prorsus partem ivit, dicens Deum suo decreto homines non solum reprobare ante prævisum eorum peccatum, verum etiam ex divina reprobatione hominum peccata fieri. Id fuse tradit lib. II Instit., cap. 22 et 23. Dabo nonnulla testimonia. Scribit cap. 23, § 4 : « Fateor sane in hanc, qua nunc illigati sunt, conditionis miseriam Dei voluntate decidisse universos filios Adæ; atque id est quod principio dicebam, redeundum tandem semper esse ad solum divinæ voluntatis arbitrium. » Et § 7 : Disertis verbis hoc exstare negant, decretum fuisse a Deo, ut sua defectione periret Adam. » Et postea : « Decretum quidem horribile fateor, inficiari tamen nemo poterit, quin præciverit Deus quem exitum esset habiturus homo antequam ipsum conderet, et idcirco præciverit quia decreto suo ordinaverat. » Idem § 1 : « Minime consentaneum est præparationem ad interitum alio transferre quam ad arcanum consilium Dei. » Et cap. 22, § 11 : « Si non possumus rationem assignare cur suos misericordia dignetur, nisi quoniam illi ita placet, neque etiam in aliis reprobandis aliud habebimus quam ejus voluntatem. » Præterea cap. 23, § 9 : « Excusabiles peccando haberi volunt reprobi, quia evadere nequeunt peccandi necessitatem, præsertim cum Dei ordinatione sibi injiciatur hujusmodi necessitas. Nos vero inde negamus rite excusari, quandoquidem Dei ordinationi, qua se exitio destinatos conqueruntur, sua constet æquitas nobis quidem incognita, sed illi certissima. » Hoc idem et copiosius repetit in libro de æterna Dei Prædestinatione, pag. 917 editionis Genevensis anni 1552 : « Quomodo autem Dei præscientia et decreto statutum fuerit quod de homine futurum erat, neque tamen in culpæ societatem trahendus sit Deus, quasi transgressionis vel auctor sit vel approbator, cum longe altius humanæ mentis perspicacia esse arcanum palam sit, ne ignorantiam fateri pudeat. » Hinc Zanchius, lib. v de Natura Dei, cap. 2, ait : « Fuit hoc primum, quod de reprobis constituit Deus ab æterno, nempe quorundam hominum ad exitum sempiternum destinatos, ad hoc autem ordinata fuerunt ipsorum peccata. » Ergo Calvinus sententia est Deum suo immutabili decreto homines in peccata impellere; unde reprobatio Dei antecedit prævisionem peccatorum, quæ, ut aiunt, sunt effectus ipsius reprobationis. Sed quid pluribus ago, quasi Calvinus opinio omnibus nota non sit, cum idemmet Adamus, cap. 14, pag. 725, aperte id fateatur, scribens Calvinum dicere « Deum subtrahere lumen et gratiam necessariam ad salutem omnibus illis quorum damnationem decrevit ante vel post visionem peccati originalis. » Porro, si sancti Augustini et Calvinus sententiæ contradictorie opponuntur, quo longius ab illo Calvinus errore, quemcumque fingas, recedere possumus, quam accedendo ad sententiam sancti doctoris

A e diametro cum Calvinus errore de reprobatione maiorum ante prævisionem peccati pugnantem? Et tamen, si superis placet, ausus est Adamus eam Augustini sententiam Calvinianæ hæresi non propinquam publicare, sed propinquissimam, matrem enim hæreseos asseveravit, cum tamen Calvinistas valide premat ac suffocet. Decretum hoc Calvinianum reprobos in peccata compellens mater est omnium errorum quos in materia de prædestinatione, gratia et libero arbitrio Calvinus congressit. Inde enim hominis libertas evertitur, necessitas ad peccandum imponitur, fatale decretum Stoicorum inducitur, Deus criminum auctor publicatur, et mille hujusmodi errorum portenta nata sunt, quorum nullum ex memorata sancti Patris sententia derivat.

B Est igitur *celebris*, ut ait Joannes a Sancto Thoma, sententia sancti Augustini peccatum originale fuisse causam reprobationis omnium damnatorum, quam sæpe docuit sanctus Pater, epist. 105 ad Sixtum, 106 ad Paulinum, 157 ad Optatum, in Enchiridion cap. 98 et 99, lib. II ad Bonif., cap. 7. Alia plurima loca designat Cortina P. Macedo thesi 20. Augustinum secuta est ejus schola, Fulgentius lib. I de Veritate prædest. et grat., statim post initium; Prosper, ad septimam objectionem Gallorum; Africani Patres in Sardinia exsules, in epistola synodica, cap. 6; sanctus Thomas, q. 6 de Veritate, art. 2, ad 9; unde uti ad mentem Angelici præceptoris eandem defendunt præclarissimi Dominicani instituti theologi, Thomas de Lemos, illustrissimus Godoy, Joan. Baptista Gonettus, tom. IV Clypei Thomistici, disp. 5, art. 3, qui priores illos ex suis doctores citat. Sed ex societate Augustino astipulantur Suarez in part. I, lib. v, de Reprobatione, cap. 5; Vasquez, disput. 95, cap. 4, num. 17, et cap. 9, num. 60; licet variant inter se circa modum quo peccatum originale sit causa reprobationis: hic enim dicit esse peccatum originale prout est in primo parente, quo gratiæ congruæ negationem nepotibus meruit; ille vero eam vim demeritoriam ipsimet peccato originali, prout inficit singulos quoque, inesse arbitratur. Melius Didacus Ruiz, recentiorum eruditissimus, id ipsum explicat ac late defendit disput. 14 de Prædestinatione, sect. 4 et seq. Sed ad objectionem Adami repellendam referam decretum quo Augustini sententiam de reprobatione ex peccato originali ortam theologi societatis defendere jussi sunt a Claudio Aquaviva, præfecto totius familiæ. Olim, ut capite 3, § 7, diximus, impressus est liber de Ratione studiorum societatis, Romæ, anno 1586, universis propositus, ut regula et discendi et docendi post annuam sex insignium doctorum societatis disputationem, ac longissimum examen. Ibi autem, in titulo de opinionum delectu, regula 6, pag. 14, proponitur et eligitur definienda et tradenda universæ scholæ societatis hæc propositio 12 : « Non solum ex parte nostra nulla fuit ratio seu conditio prædestinationis; sed neque absolute dicendum est esse in nostra potestate ut prædestinemur, nec salvi fient ulli, nisi prædestinati. » Et 13 : « Reprobationis,

qua cæteri homines excidere ab ultimo sine permissi sunt, causa fuit peccatum originale. » Hæc ibi. Jamne vides, jamne sentis, Adame, quæ sit sapientissimorum veterum tuorum theologorum reverentia erga Augustini sententiam de reprobatione ex solo originali peccato primitus derivata, quam tamen, præ tua singulari pietate, eruditione ac zelo *horrere* te dicis, ut *Calviniani erroris matrem*? Plurimi quidem theologi varios modos excogitarunt quibus eam sancti Patres doctrinam explicarent atque defenderent. Dominicus Bannez, part. 1, q. 23, art. 5, quinque explicationes refert, quarum nullam probat. Quinque etiam modos recenset Gonettus, cit. § 6, quos singulos in ipsorum probabilitate relinquit. Ego juxta doctrinam sancti Augustini ita difficillimi mysterii solutionem propono, neque enim facile est divinæ voluntatis arcana rimari: quis enim consiliarius ejus fuit?

Certum dogma est hominem ex peccato primi parentis evasisse massam perditionis, ita ut seclusa gratia Redemptoris nunquam inde suis viribus potuisset resurgere, quod olim ab Innocentio I et Africanis conciliis contra Pelagianos statutum fuit. Eraserant igitur omnes homines in Adamo natura filii iræ, subjecti potestati dæmonis, inimici Dei et indigni qualibet gratia, facti objectum divini odii atque vindictæ. Potuisset summa Numinis justitia, qualibet vel minima gratia negata, in æternum genus humanum originali peccato infectum perpetua damnatione punire. Docuit hoc Augustinus sapissime. In Enchiridio, cap. 99: « Universum, ait, genus humanum tam justo judicio divino in apostatica radice damnatum, ut etiamsi nullus inde liberaretur, nemo recte posset Dei vituperare justitiam, et qui liberantur, sic oportuisse liberari, ut ex pluribus non liberatis atque in damnatione justissima derelictis ostenderetur quid meruisset universa conspersio, et quo etiam istos debitum judicium Dei duceret, nisi ejus indebita misericordia subveniret. » Similia habet lib. de Correctione et grat., cap. 10; lib. de Dono persev., cap. 8, initio; lib. de Prædestinatione sanctorum, cap. 8. Hæc exemplo angelorum malorum confirmat cap. 27 Enchiridii: « Et siquidem, inquit, in melius hominum reformationem nullam prorsus esse voluisset, sicut impiorum nulla est angelorum, non immerito fieret. » Itaque in illa massa perditionis homo evasit indignus tota serie gratiarum, quas inter primæ sunt gratia justificans, per quam homo accedit ad Deum, et gratia perseverantiæ finalis, per quam homo non amplius potest recedere a Deo. Homo igitur ex peccato originali incidit in privationem gratiæ justificantis et in privationem potentiæ proxime expeditæ ad perseverandum in semel accepta gratia justificante, quæ privationes cum respiciant diversas formas, diversæ etiam sunt inter se, et una sine altera donari a Deo potest, ut certum est ex fidelibus qui damnantur, quibus dedit Deus gratiam justificantem, illis tamen negavit gratiam perseverantiæ finalis. Hinc perseverantiam esse *ex speciali auxilio Dei* docuit Tridentina synodus sess. 6, can. 22, et olim Arausicana II, can.

A 10, duce sancto Augustino, qui catholicam veritatem integro volumine de Dono perseverantiæ inscripto, solidissime contra Semi-Pelagianos propugnavit. Porro hæc est differentia inter utramque privationem, quod privatio gratiæ sanctificantis vel est ipsamet formalis ratio peccati, vel est necessario connexa cum peccato; altera vero privatio, nempe potentiæ proxime expeditæ ad perseverandum stat cum gratia sanctificante: sancti enim orant ut Deus donet illis perseverantiam, non igitur illam habent, ut probat Augustinus cap. 23, per totum; alias enim non esset speciale Dei beneficium a gratia justificationis distinctum; unde per gratiam sanctificantem non tollitur ipsa privatio potentiæ proxime expeditæ ad perseverandum. Hæc vero privatio est in pœnam primi peccati, sicuti etiam privatio subjectionis concupiscentiæ respectu rationis, et licet in baptismo *nihil est damnationis iis qui vere consepulti sunt cum Christo per baptismum in mortem*, ut ait Tridentinum in decreto de Peccato originali, quod dixerat antea Augustinus lib. 1 ad Bonifac., cap. 10: *Nulla ergo condemnatio est nunc his qui sunt in Christo Jesu*, non id intelligitur de pœnalitatibus, ita enim loquuntur theologi, sed de culpa, cujus nihil remanet post baptismum: illæ enim etiam post baptismum remanserunt.

Hanc privationem relictam esse in pœnam primi peccati adeo notum est in sancti Augustini sententia, ut vel ipsi Semi-Pelagiani hoc ex Augustino supponere solerent contra ipsum arguentes. Etenim, cum probare vellent Adamum, eo quod perseverantiæ donum non acceperit, sine culpa cecidisse, solitam ac familiarem Augustino responsionem præcludentes, ita instabant, teste Hilario in epistola ad Augustinum: « Neque enim dici potest ideo non accepisse quia non est discretus a massa perditionis gratiæ largitate; nondum quippe erat illa in genere humano perditionis massa, antequam peccasset, ex quo tracta est origo vitata. » Ergo supponunt, juxta mentem sancti doctoris, privationem potentiæ proxime expeditæ ad perseverandum esse pœnam massæ peccato originali infectæ; cui argumento solvendo sanctus doctor aurea illa tria capita de Correctione et gratia, nempe 10, 11 et 12, exaravit. In illo cap. 11 palam concedit auxilium ad perseverandum in pœnam peccati deesse, quod tamen non potuit deesse angelis vel Adamo: « Si autem, inquit, hoc adjutorium vel angelo vel homini, cum primum facti sunt, defuisset, quoniam non talis natura facta erat ut sine divino adjutorio posset manere si vellet, non utique sua culpa cecidissent; adjutorium quippe defuisset sine quo manere non possent. Nunc autem quibus deest tale adjutorium, jam pœna peccati est, quibus autem datur, secundum gratiam datur. » Non potest autem intelligere Augustinus nisi in pœnam peccati originis donum perseverantiæ negari; nam baptizatus, cum primum lethaliter peccavit, caruit dono perseverantiæ in bono semel accepto; ergo in pœnam peccati originalis fuit a Deo denegatum. Idem tradit late cap. 8 de Dono perseverantiæ, ubi quaerenti *cur quibusdam*,

qui eum coluerunt bona fide, perseverare usque ad finem non dedit, respondet perseverantiam non esse debitam naturæ, sed esse gratiam quæ potest negari; cur autem negetur, tradit initio capitis: « Ex uno quippe, inquit, omnes in condemnationem non injustam judicati sunt ire, sed justam. Qui ergo liberatur gratiam diligat, qui non liberatur debitum agnoscat. » Hanc perseverantiam tam magnum beneficium vocat lib. de Correptione et grat., cap. 8, in fine, et hac sola discerni electos a massa perditionis probat ex professo cap. 8 et 9 illius libri, et rursus libro de Dono perseverantiæ, cap. itidem 8 et 9. Hinc cap. 7 de Correptione et grat. ait: « At per hoc et qui Evangelium non audierunt, et qui eo audito in melius commutati perseverantiam non acceperunt, etc., non sunt ab illa conspersione discreti, quam constat esse damnatam, euntibus omnibus ex uno in condemnationem. » Et postea statim: « Ab illa perditionis massa, quæ facta est per primum Adam, debemus intelligere neminem posse discerni, nisi quod hoc donum habet, quisquis habet, quod gratia Salvatoris accepit. » Igitur ex Augustino ex Adæ peccato incidimus in privationem doni perseverantiæ, quod gratuito tantum a Salvatore prædestinatis donatur. Privatio vero hujus tam magni beneficii est causa damnationis illativa; quicumque enim caret dono perseverantiæ damnabitur; unde aperte deducitur peccatum originale esse causam reprobationis. Uno verbo concludo: Carentia doni perseverantiæ est causa damnationis, sed peccatum originale est causa carentiæ doni perseverantiæ, ergo peccatum originale est causa damnationis. Minor est Augustini, et superius etiam probata est, quia per peccatum originale homo est indignus tota serie gratiarum, et licet sit baptizatus, adhuc habet privationem doni perseverantiæ, quæ est speciale Dei beneficium. Major non ita intelligenda est quasi illa carentia sit causa per se damnationis, sed tantum tanquam non removens prohibens, homo enim justificatus, si tentatione gravi pulsetur, et stet sub privatione potentiæ proxime expeditæ ad perseverandum, infallibiliter succumbet, ni Deus speciali auxilio donet vim perseverandi, quod auxilium, cum ex primo peccato non debeatur homini, juste a Deo negari potest. Vide quæ dixi superius, cap. 3, § 6.

Hæc sententia de reprobatione ex peccato originali orta deducitur etiam ex epistola synodica Patrum Africanorum in Sardinia exsulum, ubi cap. 6 inquit: « Dixistis itaque quod, Esau et Jacob necdum natis, Jacob per misericordiam gratuitam eligitur, Esau autem originali peccato detentus justo judicio Dei est odio habitus. Illi e contrario dicunt in Esau figuram esse populi Judæorum ex futuris malis operibus condemnandi; in Jacob vero figuram esse populi gentium ex futuris operibus bonis salvandi. Hæc duo, quæ singula proponitis, bonum est, ut catholica consensione jungatis. » Itaque per ipsos catholicum est dicere Esau originali peccato detentum justo judicio Dei esse odio habitum. At cap. 7 scribunt: « In Esau vero judicium justæ seve-

ritatis ostendit, qui sacramento quidem circumcisionis octavo die secundum tenorem divinæ constitutionis accepto, reatu peccati originalis caruit, sed per nequitiam cordis in hominis terreni vetustate permansit, illius ibi judicio derelictus, qui gratis salvat justeque damnat. » At Esau non est detentus originali peccato secundum reatum, ergo secundum aliquid ab ipso originali causatum, est enim derelictus judicio Dei, quod est carere dono perseverantiæ; nam, ut supra inferebam, permissio primi peccati actualis fit justo judicio Dei negantis donum perseverantiæ in bono justitiæ per baptismum acceptæ; at ex Augustino illud donum negatur in pœnam peccati non actualis, nam de primo peccato actuali loquor; ergo in pœnam originalis. In eadem explicatione est sanctus Gregorius papa, in psal. ci, ad versiculum: *Quia cinerem tanquam panem manducabam*; sic enim ait: « Et cum juxta Apostoli sententiam, *Neque volentis neque currentis, sed miserentis sit Dei*, alios qui corruerant misericorditer erigit, alios qui stare videbantur, cadere juste permittit. Ex peccato namque primi parentis accepimus ut ne in ipsa justitia stabiles esse possimus. » Quod idem est quod dicebam, subiisse nos privationem potentiæ proxime expeditæ ad perseverandum, quæ non aufertur nisi ex speciali auxilio Dei. Lege sanctum Prosperum in Resp. ad 7 Gallorum.

Igitur præcipuæ pœnæ relictæ ex peccato originali sunt concupiscentia et privatio potentiæ proxime expeditæ ad perseverandum. Concupiscentiam relictam esse ad agonem dogma fidei est, ex Tridentino in decreto de Peccato originali, qua de re eleganter Augustinus lib. ii contra Jul., cap. 4: « Contra quam regeneratus, si jam ratione utitur, illo spectante atque adjuvante velut in agone confligit, quia virtus in infirmitate perficitur, dum contra hoc nostrum, quod a justitia deficit, illo nostro, quod ad justitiam proficit, dimicatur, ut vincente profectu totum surgat in melius, non vincente defectu totum vergat in pejus. » Ideo vero hæc pugna pœnalis nobis Dei judicio relictæ est, ut homo, propriam infirmitatem cognoscens, elationem illam, qua olim in paradiso contra Dominum superbivit, deprimeret, atque divinum auxilium supplex imploraret. Audi Augustinum lib. iv contra Jul., cap. 2: « Sed quia in ista humana miseria pejor hostis est cavenda superbia, ideo nimirum non penitus exstinguitur in carne continentium sanctorum illa concupiscentia, ut cum pugnatur adversus eam, periculorum suorum animus admoneatur, ne securus infletur, donec humana fragilitas ad tantam perfectionem perveniat sanitatis, ubi nulla putredo lasciviæ, nullus tumor superbiæ formidetur. » Idem pariter dicendum est de privatione hujus potentiæ proxime expeditæ ad perseverandum, nempe relictam illam ad agonem et ad humanam superbiam contundendam, unde concupiscentia et privatio ista veluti fœderatæ homini insidiantur, ac mutuo se juvant: ex concupiscentia enim inclinante ad peccatum impotentia et infirmitas

standi in bono proposito justitiæ fovetur. Docet hoc eleganter auctor libri II de Vocatione gent., cap. 28 : « In cæteris vero, inquit, hominibus donec caro concupiscit adversus spiritum, et spiritus adversus carnem, et donec spiritus quidem promptus est, caro autem infirma, incommutabilis animi fortitudo non potest reperiri, quoniam non hujus, sed alterius vitæ est vere perfecta et segura felicitas. In præsentis autem agonis incerto, ubi tota vita tentatio est, et ab insidiantī superbia nec ipsa est tuta victoria, mutabilitatis periculo non caretur. Et licet innumeris sanctis suis donet virtutem perseverandi usque in finem divina protectio, a nullis tamen aufert, quod ipsis repugnat ex ipsis, ut in omnibus studiis eorum atque conatibus semper inter se nolle et velle decertent. » Hoc ipsum docuerat sanctus Pater lib. de Dono perseverantiæ, cap. 8, ubi respondens quærenti cur fidelis Deus denegat donum perseverantiæ, ait : « Deus autem melius esse judicavit miscere quosdam non perseveraturos certo numero sanctorum suorum, ut quibus non expedit in hujus vitæ tentatione securitas, non possint esse securi, multos enim a pernicioſa elatione reprimit, quod ait Apostolus : *Quapropter qui videtur stare, videat ne cadat (I Cor. x, 12)*. Voluntate enim sua cadit qui cadit, et voluntate Dei stat qui stat, » etc. Hinc quæcunque contra hanc privationem objici solent, eodem prorsus modo solvenda sunt ac illa quæ contra pænalitatem concupiscentiæ Pelagiani Augustino olim opponebant.

Expendenda hic est difficultas, unde tradita Augustiniæ sententiæ explicatio maxime illustrabitur. Carentia, inquit, doni perseverantiæ fuit in Adamo, nam perseverantiæ donum, ait Augustinus in lib. de Correctione et grat., cap. 11, *si habuisset, perseverasset*; ergo privatio doni perseverantiæ non est pœna peccati, quippe quæ fuit etiam in homine ante peccatum. Hoc argumentum olim Semi-Pelagiani Augustino objiciebant in laudato lib., cap. 10, ubi de Adamo inquit : « Non ergo habuit in illo bono perseverantiā, et si non habuit, non utique accepit. Quomodo enim et accepisset perseverantiā, et non perseverasset? Porro, si propterea non habuit quia non accepit, quid ipse non perseverando peccavit, qui perseverantiā non accepit? Neque enim dici potest ideo non accepisse quia non est discretus a massa perditionis gratiæ largitate : nondum quippe erat illa in genere humano perditionis massa, antequam peccasset, ex quo tracta est origo vitæ. » Nullum argumentum neque subtilius neque operosius isto solutum unquam fuit ab Augustino, ut summi ingenii vires omnes eidem diluendo impendisse videatur : tria enim capita in libro de Correctione et gratiâ integræ responsionis insumpsit, quorum summa est : Adamum habuisse auxiliū Dei, quo proxime et expedite poterat perseverare, sed ita ut perseverantiā actualis reposita esset in usu libero ejusdem ponendo ab ipsamet voluntate Adami, quam per modum habitus adjuvabat. Ad hoc explicandum ibidem duo illa

capita 11 et 12 scripsit ; unam et alteram sententiā dabo, ne universa huc transferam : « Ut ergo, inquit, non acciperet hoc donum Dei, id est in bono perseverantiā primus homo, sed perseverare non perseverare in ejus relinqueretur arbitrio, tales vires habebat ejus voluntas, quæ sine ullo fuerat instituta peccato, et nihil illi ex se ipsa concupiscentialiter resistebat, ut digne tantæ bonitati et bene vivendi facilitati perseverandi committeretur arbitrium; » cap. 12. Et cap. 11 scribit : « Tunc ergo dederat homini Deus bonam voluntatem, in illa quippe eum fecerat, qui fecerat rectum. Dederat et adiutorium, sipe quo in ea non posset permanere, si vellet ; ut autem vellet, in ejus libero reliquit arbitrio. » Itaque Adam non indigebat dono actualis perseverantiæ, quia habebat adiutorium, quo per modum habitus inerat illi potentia proxime expedita ad perseverandum ; unde Augustinus in fine cap. 12 ait : « Cum et voluntas primi hominis fortis et sana in bono ampliore non perseveraverit habens virtutem liberi arbitrii, quamvis non defuturo adiutorio Dei, sine quo non posset perseverare si vellet : non tamen tali quo in illo Deus operaretur ut vellet. Fortissimo quippe dimisit, atque permisit facere quod vellet. » Quare Adamo nil defuit ex parte Dei ad hoc ut posset perseverare, sed sibi nolens defuit ; nam si voluisset, facillime perseverasset. Addit Augustinus, si Deus hoc adiutorium denegasset, Adamum itemque angelos non sua culpa casuros fuisse, rationem assignans : « Adiutorium quippe defuisset sine quo manere non possent. Nunc autem quibus deest tale adiutorium, jam pœna peccati est, quibus autem datur, secundum gratiam datur, non secundum debitum. » Ergo donum præbens potentiam proxime expeditam ad perseverandum traditum fuit Adamo, ita ut carentia perseverantiæ actualis non potuisset illi imputari culpæ, si eo adiutorio caruisset. Cæterum ex peccato perdidit sibi et nobis hoc auxilium constituens potentiam proxime expeditam ad perseverandum. Quare privatio hujus potentie in nobis est pœna primi peccati, nam *secundum gratiam datur, non secundum debitum*. Tanta vero per peccatum Adæ contracta est impotentia ad proxime expeditum perseverandum, ut si idem omnino adiutorium quod datum fuit Adæ ad perseverandum, nobis in statu naturæ lapsæ donaretur, non esset sufficiens ad auovendam illam impotentiam perseverandi, ut docet sanctus doctor prope finem cap. 12, hæc tradens : « Si in tanta infirmitate vitæ hujus, in qua tamén infirmitate propter elationem reprimendam perfici virtutem oportebat, ipsis relinqueretur voluntas sua, ut in adiutorio Dei, sine quo perseverare non possent, manerent si vellet, nec Deus in eis operaretur ut vellet, inter tot et tantas tentationes infirmitate sua voluntas ipsa succumberet, et ideo perseverare non possent, quia deficientes infirmitate nec vellet, aut non ita vellet infirmitate voluntatis ut possent. » Ex his patet solutio propositi argumenti, negandum est enim antecedens, ut intelligatur de carentia po-

sententiæ proxime expeditæ ad perseverandum; hæc enim privatio in Adamo non fuit, qui habebat adiutorium sufficientissimum ad perseverandum; solumque illi velle suum defuit. At ipse et sibi et toti generi humano subsequente talis potentia privationem intulit, cujus occasione tanta crimina committuntur. Hanc doctrinam fusius explicavi superius cap. 3. Gregorius Ariminensis, in 2, dist. 26, q. 1 et 2, idem ex Augustino docet.

Obiiciunt plures, qui licet peccatum originale in his quibus non est remissum concedant esse sufficiens motivum reprobationis, in baptizatis tamen id nullo pacto dici posse existimant: nam peccatum remissum non potest esse causa cur homo damnatur, non esset enim remissum si propter illud morte perpetua plecteretur; baptizato vero est remissum originale peccatum, et propter illud nulli poenæ est subjectus; nec potest componi voluntas remittendi peccatum cum voluntate damnandi, et illud æternum puniendi. Sane Tridentinum, in decreto de Peccato originali, statuit nihil damnationis esse in baptizatis; esset autem multum damnationis, si inesset aliquid dignum puniri poena æterna. Hoc argumentum pariter Semi-Pelagiani contra sanctum Augustinum adducebant; nam cum ille assereret peccatum originale esse causam cur homines universim fuerint reprobati, quos divina prædestinatio suos non fecerat, inferebant hoc absurdum ex Augustini sententia, quod ab eis qui non sunt prædestinati ad vitam, non auferat percepta baptismi gratia originale peccatum. Hæc est enim secunda objectio Gallorum, qua doctrinam sancti Patris, teste Prospero, suggillabant. Respondeo peccatum originale intulisse poenas proprias ipsius naturæ, et has per baptismum non remitti, quarum præcipuæ sunt concupiscentia et privatio potentia proxime expeditæ ad perseverandum in accepta iustitia, et sic nihil damnationis remanet in baptizato, prout damnatio culpam significat, non vero prout dicit poenam. Nam ibidem docet sancta synodus remanere concupiscentiam, quæ ex peccato est et ad peccatum inclinatur. Nullo vero pacto conceditur hominem baptizatum damnari propter peccatum originale formaliter, et esse ratione illius ut causæ proximæ reprobati, sed dicimus radicaliter peccatum originale esse causam reprobationis fidelium qui damnantur, quatenus ex illo ortum habuit privatio potentia proxime expeditæ ad perseverandum, sub qua præciso auxilio speciali Dei homo salutem non consequitur, sed labitur in peccata ob quæ proxime et formaliter a Deo damnatur. Neque enim negamus Deum reprobare aliquem ob peccata actualia, neque dicimus Deum prius reprobare propter originale, deinde etiam ob actualia, ut opponit Joannes a Sancto Thoma, disp. 10 de Reprob., art. 2, num. 30; sed asserimus Deum immediate damnare poena æterna hominem ob peccata actualia, in quæ incidit ob impotentiam perseverandi, seu ob privationem potentia proxime expeditæ ad perseverandum, quæ est poena humanæ naturæ relicta ad agonem ex peccato

Adæ. In baptismo vero remittitur culpa et poena debita personæ quæ peccavit, non poenalis inflictæ ex primo peccato ipsi naturæ, quod exemplo concupiscentia dixerimus fieri manifestum. Quare ob peccata actualia homines damnari concedit sanctus Pater cap. 13 de Corrept. et grat., in fine, ubi de reprobis loquens: « Aut enim, inquit, jacent sub peccato quod originaliter de generatione traxerunt, et cum illo hæreditario debito hinc exeunt, quod non est regeneratione dimissum, aut per liberum arbitrium alia insuper addiderunt, etc.. alii magis, alii minus, sed omnes mali, et pro ipsa diversitate diversis suppliciis iudicandi; aut Dei gratiam suscipiunt, sed temporales sunt, nec perseverant; deserunt, et deseruntur. Dimissi enim sunt libero arbitrio, non accepto perseverantiæ dono, iudicio Dei justo et occulto. » Lege cap. 93 Enchiridii. Ex quibus colligo taxationem poenæ dependere a peccatis actualibus in quæ homo labitur quia deserit Deum; deserit vero quia est dimissus libero arbitrio, non accepto dono perseverantiæ, iudicio Dei justo, nempe in poenam peccati originalis. Cæterum homo baptizatus, licet habeat illam privationem doni perseverantiæ, et non sit dignus hanc habere, quia non datur secundum debitum, non est tamen dicendus illa indignus, seu habere debitum non habendi, quomodo sunt peccatores, sed tantum non habet debitum habendi, quod debitum habebat Adam, unde non esse hujus potentia proxime expeditæ ad perseverandum non potest dici sola negatio, sed vera privatio, quia est carentia doni alias debiti naturæ prout elevata ad finem supernaturalem.

Illicenus hæc pro explicanda sententia sancti Augustini insinuata sint, pluribus enim eandem sententiam et exponunt et defendunt eruditissimi theologi Ruizius et Gonettus laudati. Unde nescio quo panico timore percussus illam Adamus horruerit, accusans eandem tanquam matrem Calvinianæ hæreseos; quod quidem attentius considerans, arbitror illum intellexisse errorem satis notum, nempe in baptizatis vere remanere peccatum originis; etenim si post baptismum adhuc fidelis potest reprobari ob peccatum originis, non igitur est deletum et remissum, cum aliquid remaneat in renatis ob quod æternum damnantur. At hæc erat vetus calumnia, quam Semi-Pelagiani, ut ex Prospero diximus, Augustinianæ sententiæ inferebant, a qua eandem procul esse ostendimus. Longe vero abest sanctus doctor a Calvinistarum sententia: isti enim putant ipsam concupiscentiam esse formaliter peccatum originis, quæ cum remaneat post baptismum, dicunt non fuisse deletum peccatum, sed tectum et non imputatum. At sanctus doctor non constituit in ipsa concupiscentia essentiam peccati originalis, sed in reatu et macula, quæ tota deletur in baptismo. Unde lib. 11 de peccatorum Meritis, cap. 28, loquens de concupiscentia, ait: « Non sic manet in membris eorum qui ex aqua et Spiritu renati sunt, tanquam non sit ejus facta remissio, ubi omnino plena et perfecta fit re-

missio peccatorum omnibus inimicitiis interfectis quibus separabamur a Deo. » Lege Bellarminam tom. IV, lib. v, de Amissione gratiæ, cap. 8, id ex Augustino erudite probantem. Hoc ipsum tamen melius ac fusius explicat P. Macedo lib. iv de Clavibus Petri, cap. 5 et 7. Non est igitur cur Adamus celebratam sancti Patris sententiam Calvinismi insimulet, cum Calvinus hac in re longius ab Augustino, si quis alius abierit. Sed transeamus ad alia, siquæ consilii causas adversario dimittamus.

§ XI. *An erraverit Augustinus docens occisionem grassatoris mortis intentantis non esse licitam.*

Ultimum quem sancto Patri errorem obijciunt in examen vocamus; inquit enim eundem dixisse *haud licitum esse occidere grassatorem qui nobis velit vitam eripere*. Est Adami contra Augustinum accusatio cap. 3, pag. 585. Disputat Augustinus, lib. i de Libero Arbitrio, cap. v, possintne citra culpam interfici *hostis irruens, vel insidiator sicarius, sive pro vita, sive pro libertate, sive pro pudicitia?* Postquam dixit lege Romana grassatores posse impune occidi, dum vitam alteri stricto mucrone auferre tentant, ait: « Legem quidem non reprehendo quæ tales permittit interfici, sed quo pacto istos defendam qui interficiunt, non invenio. » Ex his Augustini verbis in varias sententias gravissimi scriptores abiire. Multi putarunt Augustinum negasse esse licitum occidere invasorem etiam cum moderamine inculpatae tutelæ, quorum nonnulli, tanti doctoris auctoritate moti, eandem sententiam subscripsere, vel saltem probabilem existimarunt. Augustinus Triumphus Anconitanus, insignis theologus Augustinianus, in libro de Potestate ecclesiastica, quæst. 52, art. 3, ponit et probat hanc conclusionem: « Puto quod culpa sit hominem occidere ne ipse occidatur, quacunque inevitabili necessitate hoc fiat. Ad hoc est (addit) auctoritas Augustini in pluribus locis; primo de Libero Arbitrio dicentis, » etc. Tostatus, illud ingeniorum monstrum, in cap. v Mathæi, v. 9, p. 109, recitata sententia Triumphii, et opposita quæ est communior, ait: « Utraque istarum positionum videtur aequaliter rationalis, maxime cum ista secunda aequaliter videatur esse de intentione Augustini. » Vasquez, cap. 2 de Restit., dub. 6, num. 18, Augustinum eam sententiam secutum fuisse affirmat, *quam*, inquit, *quidam ex canonistis amplectuntur*. Molina, disput. 3 cit., num. 3, ait: *Vehemens suspicio est, Augustinum ejus fuisse sententiæ*. Gerson pro eadem sententia refertur in tract. de Eucharistia; certe part. II Compend. theolog., in expositione quinti præcepti, ait: « Dicunt quidam quod nullo modo licet occidere etiam defendendo, maxime autem viro perfecto, et hæc videtur esse opinio Anselmi. » Ubi etiam recitat contrariam opinionem, neutram vero rejicit. Sequuntur Accursius et Glossa super l. *Vim vi*, ff. de Just. et jure. Richardus insuper a Sancto Victore et Almaynus citantur a nostro Salonio. Quare non solus fuit in ea sententia Augustinus, sed habuit sectatores et theologos et juris-

consultos, apud quos plus ponderis unius Augustini auctoritas valuit, quam vulgaris aliorum opinio. Antequam tamen sancti doctoris sententiam explicem, moneo haud opus fuisse nonnullos tanta diligentia utriusque juris testimonia conquirere, quæ in vasoris occisio cum moderamine inculpatae tutelæ conceditur, uno enim verbo jam olim responderat sanctus doctor cap. 5 laudato: « Legem quidem satis video esse munitam contra hujusmodi accusationem, quæ in eo populo quem regit, minoribus malefactis, ne majora committerentur, dedit licentiam; multo enim mitius est eum qui alienæ vitæ insidiatur, quam eum qui suam tuetur, occidi. » Ubi quærit an homines quibus civiles leges invasoris occisionem permittunt, aliqua vehementiore ac secretissima lege teneantur tales non occidere.

Sanctus Thomas, 2-2, q. 64, art. 7, nolens discere a sancti Augustini sententia, neque item a communi opinione, distinguit unum et alterum modum quo quis se defendens potest invasorem occidere. Potest enim quis habere tantum intentionem se defendendi, licet inde ex accidenti sequatur mors invasoris; vel potest intendere occisionem aggressoris, vel tanquam medium vel tanquam finem, ut exponit ibi Cajetanus. Potest hoc explicari exemplo satis apto. Præcipit medicus scindi venam infirmi, ut emissionem sanguinis curetur, licet sciat infirmum ex tali emissionem passurum deliquium, quod revera ipse nollet si aliter infirmus curari posset. In hoc casu medicus vult salutem infirmi ut finem, emissionem sanguinis ut medium, deliquium nullo pacto intendit, nisi ut quid consecutum ex accidenti præter suam intentionem, in quod tantum materialiter consentit. Ita hoc secundo modo potest aggressus occidere invasorem, nullo vero pacto potest intendere mortem grassatoris irruentis neque ut medium, neque ut finem. Et hanc esse mentem sancti doctoris recte ostendit Salonius in fine art. 7, eandemque explicat Tostatus citatus. Quare sanctus Thomas, in resp. ad 1, scribit Augustinum intelligendum esse de intentione occidendi aggressorem, non vero si intendat directe conservare propriam vitam, nam talis actus *non habet*, inquit, *rationem illiciti, cum hoc sit cuilibet naturale, quod se conservet in esse, quantum potest*. Omitto hanc sententiam vix posse in praxim reduci; quis enim surgente ira, animoque in sui defensionem subito erecto, illam intentionem habere potest? quod Salon, Molina aliique adnotarunt. Certe illa explicatio non est ad mentem Augustini, cum tamen, inquit Molina tom. IV, disp. 3, num. 3, *Fortasse Augustini testimonia D. Thomam impulerint ad asserendum aggressum non posse intendere mortem aggressoris*: nam Augustinus occisionem aggressoris inde esse malam probat, quia oritur ex cupiditate servandi vitam, quæ non debet amari, sed contemni: « Quomodo enim, inquit, apud eam (divinam providentiam) sunt isti peccato liberi, qui pro iis rebus quas contemni oportet humana cæde polluti sunt? » Et antea: « Non enim

ex eos cogit occidere, sed relinquit in potestate; liberum eis itaque est neminem necare pro iis rebus quas inviti possunt amittere, et ob hoc amare non debent. » At sanctus Thomas vult ex instinctu naturæ amare unumquemque suam vitam quantum potest, ex quo amore sequitur defensio ad illam conservandam etiam cum morte insidiantis. Porro inter illa quæ contemni debent, ibidem vitam reponebat Augustinus, eo utens dilemmate de vita animæ, dum corpus interimitur: *Si auferri potest, contemnenda est; si non potest, nihil metuendum.* Et Angelicus doctor illam intentionem ex ira contra hostem infici malitia opinatur, at Augustinus nimia concupiscentia et immoderato amore erga se occisionem illam vitiari existimavit.

Sed jam videndum est undenam Augustinus in eam sententiam descenderit. Ille quidem, cum originem mali, quam contra Manichæos disputans indagabat, a libidine seu prava cupiditate derivari statuisset, *omnia malefacta, inquit, non ob aliud mala esse nisi quod libidine, id est improbanda cupiditate fiunt*, cap. 4, postea quærit cap. 5: *Utrum vel hostis irruens, vel insidiator sicarius sive pro vita, sive pro libertate, sive pro pudicitia sine ulla interficiatur libidine?* Respondet occisores invasorum non esse ab hac prava cupiditate immunes: *Quomodo possum, ait, arbitrari carere istos libidine, qui pro iis rebus digladiantur, quas possunt amittere inviti?* etc. At statim objicit sibi Romanas leges permittere aggressorem impune occidi, quod autem lege licitum est peccatum nullo modo esse potest. Respondet tales quidem non teneri reos lege principum temporali, sed *aliqua vehementiori ac secretissima lege. Quomodo enim apud eam sunt isti peccato liberi, qui pro iis rebus quas contemni oportet, humana cæde polluti sunt?* His ita constitutis, tota rei difficultas in eo erat ut Augustinus rationem daret cur apud leges civiles occisor invasoris non esset homicidii reus, sed bene apud legem æternam et immutabilem. Ad hoc vero probandum sanctus doctor reliquum illius libri impendit, cujus summa est: *Lex æterna vult omnia esse ordinatissima*, cap. 6; unde fit consequens ut homo *in se ipso ordinatissimus sit*, cap. 7. Cum vero habeat homines plures motus cum bellis communes, nam *appetere voluptates corporis, et vitare molestias ferinæ vitæ omnis actio est*, cap. 8, « Hisce motibus animæ cum ratio dominatur, ordinatus homo dicendus est. Non enim ordo rectus, aut ordo appellandus est omnino, ubi deterioribus meliora subjiciuntur. Ratio ista ergo, vel mens, vel spiritus cum irracionales animi motus regit, id scilicet dominatur in homine, cui dominatio lege debetur ea quam æternam esse comperimus. Cum ergo ita homo constitutus atque ordinatus est, nonne tibi sapiens videtur? » cap. 8. « Eos enim sapientes voco quos veritas vocari jubet, id est regno mentis omnis libidinis subjugatione peccati, » cap. 9. « Putasne ista mente cui regnum in libidines æterna lege concessum esse cognoscimus, potentior esse libidinem? Ego enim nullo pacto puto; neque enim

esset ordinatissimum, ut impotentiora potentioribus imperarent. Quare necesse arbitror esse ut plus possit mens quam cupiditas, eo ipso quo cupiditas recte justaque dominatur, » cap. 10. Ex his Augustinus intentum deducit: Nam cum quis aggressorem occidit, non ratio, sed cupiditas illi dominatur: « Quomodo possum arbitrari, inquit, carere istos libidine, qui pro iis rebus digladiantur, quas possunt amittere inviti, aut si non possunt, quid opus est pro his usque ad hominis necem progredi? » Neque enim actum occidendi ratio, sed cupiditas regit, cum ratio dicet vitam non esse verum bonum hominum, quia *illam possunt amittere inviti.* Quod enim inquit, a natura insitam esse sui conservationem, ac proprii boni defensionem, nihil juvat; nam vita corporis non est proprium bonum hominis, sed *hominis pars vilissima*, cap. 16. Bene quidem feræ naturali instinctu etiam cum aggressoris occisione vitam tuentur, quia hæc unicum summum bonum illis est, idque cupiditate sui conservandi faciunt, ne amittant esse. At si homo, ut se defendat, invadentem perimit, cupiditate movetur qua et bellæ in eos motus impelluntur, existimans tantum bonum vitam corporis, ut pro illa necesse putet usque ad hominis necem progredi, cap. 5. Belluarum enim proprium est *appetere voluptates corporis, et vitare molestias*, cap. 8. Ergo tunc movet homines ad occidendum cupiditas, qua bestiis meliores non sunt, neque tunc ratio irracionales animi motus regit, ibidem. Ergo homo non ordinate agit, et per consequens contra legem æternam agit, quæ vult *omnia esse ordinatissima*, ut ibidem præmiserat.

Dices: Non igitur citra vitium poterimus amare vitam corporis. Respondet sanctus doctor, cap. 15; nos posse amare vitam ac reliqua bona corporis, utendo illis, non fruendo, quod egregie sic explicat: « Cum igitur eisdem rebus alius male, alius bene utatur, et is quidem qui male amore inhæreat atque implicetur, scilicet subditus eis rebus quas sibi subditas esse oportebat, et ea bona sibi constituens, quibus ordinandis beneque tractandis ipse esse utique deberet bonum. Ille autem qui recte his utitur ostendat quidem bona esse, sed non sibi; non enim eum bonum melioremve faciunt, sed ab eo potius fiunt. Et ideo non eis amore conglutinatur, neque velut membra sui animi faciat, quod fit amando, ne cum resecari cœperint, eum cruciatu ac tabe sædent, sed eis totus superferatur, et habere illa ac regere, cum opus est paratus et amittere, aut non habere paratior. » Unde qui occidit aggressorem non superfertur totus, neque regit bonum vitæ corporis, sed ei amore conglutinatur, ac membrum sui animi facit, dolens cum cruciatu eam sibi resecari, neque paratior est illam non habere, sed totis viribus collectatur ut habeat, putans eam suum bonum esse, pro quo conservando digladiatur, quæ tamen vita ad beatam vitam nihil facit, nam *beate vivere est veris certisque bonis gaudere*, cap. 13; inter quæ vita corporis non

reponitur, tot variis subinde affectionibus perturbata, quas erudite congerit sanctus doctor cap. 11.

Tandem Augustinus, cap. 15, post longam disputationem disparitatem assignat cur lex civilis principum permittat occidi invasorem vitæ, honoris vel divitiarum, et id alia ex parte lex æterna vetet. Et enim lex civilis reipublicæ temporalis « nihil aliud jubet nisi ut hæc quæ ad tempus nostra dici possunt, quando eis homines cupiditate inhærent, eo jure possideant, quo pax et societas humana servetur, quanta in his rebus servari potest. » Postea : « Ergo et ad id quod vult torquet ac retorquet miserorum animos, quibus regendis accommodata est. Dum enim hæc amittere timent, tenent in his utendis quendam modum aptum vinculo civitatis, qualis ex hujusmodi hominibus constitui potest, non autem ulciscitur peccatum cum amantur ista, sed cum aliis per improbitatem auferuntur. » At ut consequamur ultimum finem, lex æterna vetat amari illa quæ non sunt media ad illum obtinendum, ut quæ homines « possunt et volentes non adipisci, et amittere invitæ, » cap. 15. « Jubet igitur æterna lex avertere amorem a temporalibus, et eum mundatum convertere ad æterna, » ibidem. O dignam Augustino doctrinam! Lex civilis principum non ulciscitur peccatum cum amatur vita corporis, sed cum aliis per improbitatem auferunt, et parum curat de illa noxia cupiditate, cum de internis nihil statuat. At lex æterna hanc cupiditatem damnat, cum in homine dominatur, ac rationem regit, dum quis arbitratur tantum bonum esse sibi vitam corporis, ut usque ad necem hominis pro illa defendenda progrediatur, cum tamen illud bonum verum minime sit, neque enim facit illud meliorem, quod proprium solum est bonorum animi, quæ nullus potest amittere invitæ, et si vult, habet. De qua re late agit a cap. 12. Quis vero non videat quo jure Augustinus datum inter utramque legem discrimen nuncupavit *substantia quædam petentem distinctionem?* cap. 5, in fine.

Hoc quidem argumento motus in eam sententiam ivit sanctus Pater, in qua tradenda et confirmanda nec unum e sacris litteris testimonium adhibuit, sed quod cum Manichæis res erat, rationi tantum iunctis philosophatus est. Quæ tamen nova nemini videndi debent, eo enim in argumento Stoici ac veteres plerique alii philosophi summa eum laude versati sunt: siquidem quo celebre illud apathizæ dogma persuadeerent, ac omne bonum hominis in mentis arce collocarent, nihil extra virtutem in bonis habendum esse pluribus argumentis contendebant. Hoc Seneca probavit luculento opere, quod hoc titulo exaravit: *Quod in sapientem virum non cadit injuria.* Hoc Philo intendit suo illo opusculo inscripto: *Quod omnis probus liber.* Idem astruxit Lactantius in tertio Institutionum, sed cæteris Patribus subtilius atque ornatus Joannes Chrysostomus in oratione cui hunc titulum dedit: *Nemo læditur nisi a se ipso.* Quam sententiam alii diffusis commentariis postea illustrarunt. Itaque noster Augustinus in eo primo libro de

Libero Arbitrio et ipse philosophum agens, supra omnia corporea animam hominis ad veri sui boni cognitionem evexit, suamque rationi imperium prave cupiditatis motibus subactis asseruit. Sane docuit nihil habenda esse quæcumque hæc bona temporalia, quæ miseri mortales ad insaniam usque mille votis expetunt, neque enim illa ad summi boni ascensionem viam muniant, sed impediunt. Quæ si vera sunt, culpandam dixit illius cupiditatem, qui pro nulla (ita enim sapientes hominis vitam corpoream dixere) defendenda mucronem stringit, atque humana cæde polluitur. Augustinus Anconitanus, qui hanc sancti doctoris sententiam ex professo defendit, alio ac plane diverso argumento illam confirmavit, nempe quia: Animam proximi plus teneor diligere quam corpus proprium, quod me invito possum perdere. Planum est autem quod anima proximi perditur, ex quo idem in actu injustæ invasionis per me occiditur; cui argumento cedit cardinalis Logo, tomo I de Just. et jure, disp. 16, sect. 6, num. 143, si restringatur ad hominem ebrium invadentem, et se defendens putet probabiliter se esse in gratia, de qua re pluribus agit Testatus. Sed nostrum est Augustinianam tantum sententiam explicare, quæ philosophica rationi innitur.

Cæterum, licet Augustinus, juxta subtilioris philosophiæ principia, negaverit licitam esse invasoris occisionem, nonquid contra legem etiam Dei illam esse existimavit? ut plane homo a gravatore invasus, cum nulla sit alia via qua evadat, si invasorem occidat, homicidii reus censendus sit, quod contra communem theologorum sententiam esse ita certum est, ut Salon, cit. conclus. 2, dicat: « Opposita sententia est forsitan temeraria, tot textibus et communi omnium fere doctorum placitis repugnans. » Ego quidem judico sanctum Augustinum ex sacris litteris, quas cum scriberet librum primum de Libero Arbitrio, parum se calluisse testatur, postea oppositam sententiam tradidisse. Hanc legem Hebræis Deus Exodi xxii dedit: *Si cstringens fur domum sive suffodiens fuerit inventus, et accepto vulnere mortuus fuerit, percussor non erit reus sanguinis; quod si orto sole hoc fecerit, homicidium perpetravit, et ipse morietur.* Ex quibus aperte deducitur non esse contra legem Dei occidere invasorem, cum hoc Deus ipse permiserit, ac hominem occidentem negaverit reum esse homicidii. At sanctus doctor, tom. IV, q. 84 in Exodum, disparitatem assignat cur nocturnus fur citra homicidium in terfici possit, non vero diurnus, ita inquit (Vid. Epist. ad Macedon.): « Intelligitur ergo tunc non pertinere ad homicidium si fur nocturnus occiditur, si autem diurnus, pertinere, etc. Poterat quippe discerni quod ad furandum, non ad occidendum venisset, et ideo non deberet occidi. Hoc et in legibus antiquis secularibus (ff. ad leg. Aquil., leg. 4), quibus tamen ista est antiquior, invenitur, nempe occidi nocturnum furem quoquo modo, diurnum autem, si se cum telo defenderit, jam equum plus est quam fur. » Igitur si in dubio an fur me velit occidere, possumus juxta le-

gem divinam ex Augustino citra peccatum homicidii illum occidere, potiori jure eundem licite potero interficere si certam mihi mortem stricto mucrone intenderit. Neque enim fas est dicere Deum permisisse peccatum, et veluti lata lege non improbasse: etenim licet lex illa data esset ad firmandam civilem rempublicam Hebræorum, patuit tamen divinam voluntatem permisisse homicidium, uti permisisse mundani legislatores, et sicuti occidens invasorem non agit contra voluntatem legislatoris civilis, ita neque contra legislatoris Dei voluntatem agere dicendus est. Non est tamen necesse ut dicamus sanctum doctorem priorem sententiam retractasse, cum præcipue ab scripto libro primo de Libero Arbitrio post triginta et amplius annos Retractionum scribens illam priorem sententiam non expungens, iterum approbasse censendus sit. Itaque utrumque dictum est componendum ex ejusdem sancti Patris effato lib. 1 de Lib. Arb., c. 5, ubi ait: « Potest ergo illi legi, quæ tuendorum civium causa vim hostilem eadem vi repelli jubet, sine libidine obtemperari. » Augustinus, ut hostis occisio sit licita, hoc tantum vult ut actio occidendi ab illa noxia cupiditate sequeretur; quare, si quis se defendens id agat non motus illa cupiditate qua ad sui defensionem bruta etiam impelluntur, sed pacato rationis imperio, nempe ob bonum reipublicæ, vel familiæ, vel ut moriatur, cum majori probabilitate salutis, quæ maxime Christianum consideratio decet, vel quocunque alio digniori sine procul ab illo cupiditatis irrationalis impulsu, aggressus citra culpam potest licite invasorem occidere. Quæ quidem consideratio, licet illis in angustiis non ita in promptu esse videatur, eadem probabilitate defenditur qua sanctus Thomas intentionem occidendi hostis vel ut finem vel ut medium distinxit, ad hoc ut quis posset licite invasorem interficere, ut per se consideranti patebit.

Est alius etiam facilius modus Augustinianæ sententiæ exponendæ, si dicamus Augustinum, quando occisionem aggressoris peccatum appellavit, intellexisse moralem defectum actionis in quem incidit qui, relicto actu longe perfectiori, imperfectiorem eligit, unde ex insipientia operari dicitur. At qui se permittit occidi, nec curat, cum possit, nece hostis vitam redimere, excellentiorem quovis infortunio animam habere se maneat, haud in bonis reputans vitam, quam amittere paratus est, et non habere paratior; unde summa laude commendandus venit, quo pacto Anaxarchus, Scilpe, aliique veterum præconia demeruerunt. Secus vero agens exilis animi se esse ostendit, ut quem vilissimi boni possessio impleat, ac tantam vitam faciat ut omnibus viribus pro illius conservatione sibi dimittendum putet. Quare apud veram sapientiam atulæ hic posterior egere judicabitur, vilisque animi penas luet, ingenti illo laudum cumulo privatus, quæ vita corporis contemptori debentur. Accedit fortitudinem majorem exeri ab eo qui generose mala patitur, quam ab eo qui infert, ut post Aristotelem in Ethic., cap. 9, probat sanctus

A Thomas, 2-2, q. 125, art. 6, unde ait sanctus Pater cit. cap. 13: « Quid fortitudo? Nonne est illa animæ affectio qua omnia incommoda et damna rerum non la nostra potestate constitutarum contemnimus? » Insuper certum est excellentis charitatis actum illum futurum quo quis mortem libens oppeteret potius quam irruentem hostem interimens ejusdem perpetuæ damnationis causam esse, ut docent Aragon, Salton, Cajetanus, aliique ad q. 64 cit. sancti Thomæ. Potest hæc explicatio colligi ex his quæ idem in eo libro primo de Libero Arbitrio scribit. Nam cum dicitur occisionem invasoris nulla lege civili plecti, ait cap. 5: « Ille vero culpæ alias poenas aptas habeat, a quibus sola mihi videtur posse liberare sapientia. » At non agit juxta regulas sapientiæ qui ob vitissimas res quæ sit in homine conservationem ingenti se laude privat, unde secundum easdem sapientiæ regulas defectuose agit, quod est peccare. Sed plus aliquid velle fateor sanctum doctorem, nam cap. illo 5 ait: « Quomodo enim apud eam (providentiam divinam) sunt isti peccato liberi, qui pro iis rebus quas contemni oportet humana cæde polluti sunt? Videtur ergo mihi et legem istam, quæ populo regendo scribitur, recte ista permittere, et per divinam providentiam vindicari. » Quæ sane verba invasoris occisorem plus quam dicti defectus moralis citra peccatum in operando reum constituunt. Igitur sententia sancti doctoris ex subtilioris philosophiæ principiis deducta generosiori suiue æstimatore animo digna non nisi in iuste reprehendi potest, cum illam Hebræorum, Græcorum ac Latinorum sapientissimi ante Augustinum defenderint, qui vitam inter contemptibilia bona rejecere, unde nostri Patris assertum derivat, ut ex ipso luculenter ostendimus.

Hæc quidem scripseram, quæ ubi typis edita Romæ vir doctissimus legisset, illico me convenit, fere indignatus quod sententiam antiquioris Ecclesiæ Patribus familiarem tam meticulose defenderim. Simul pleraque Patrum testimonia indicavit quo me inani metu liberaret. In primis Augustinus etiam episcopus in eadem sententia constanter stetit, quam etiam militaribus præfectis persuasit: Publicola, vir illustris, qui in Arzigitana regione limitis curam gerebat, plures sancto doctore quæstiones solvendas per litteras misit, quarum duodecima in hæc plane verba concepiebatur: Si Christianus videat se a barbaro vel Romano velle interfici, debet eos ipse Christianus interficere, ne ab illis interficiatur. Cui difficultati sic respondet sanctus doctor epistola ad eundem 154: « De occidendis hominibus ne ab iis quisque occidatur, non mihi placet consilium, nisi forte sit miles, aut publica functione teneatur, ut nec pro se hoc faciat, sed pro aliis vel pro civitate, ubi etiam ipse est, accepta legitima potestate, si ejus congruit personæ. » Hanc plane doctrinam ab Africanis Patribus Augustinus acceperat. Tertullianus in Apologetico dixerat: « Apud istam, nempe Christianam disciplinam magis occidi licet quam occidere. » Certo Christus exarmato Petro omnem Christianum

ne vim vi repelleret. Cura Tertulliano concinit Cyprianus epist. 56, ubi clamat : « Occidere non licet, sed occidi necesse est; » et in sequenti epist. 57, ad Cornelian. : « Occidere innocentibus nec nocentem liceat. » Accedit Lactantius lib. vi divini. Instit., cap. 20, ubi cum dixisset : « Ea quoque ne fiant, monet quæ apud homines pro licitis habentur; » hæc addit : « Itaque in hoc Dei præcepto nullum prorsus expertem fieri oportet, quin occidere hominem sit semper nefas. » Imo hæc ipsam doctrinam didicerat Augustinus a magistro Ambrosio Mediolanensi, lib. iii de Officiis, cap. 4, hæc scribente : « Tamen non videtur quod vir Christianus, et justus, et sapiens, quærere sibi vitam aliena morte debeat : utpote qui etiamsi in latronem armatum incidat ferientem referre non possit, ne, dum salutem defendit, pietatem contamine. » Quis autem non videat quantum huic sententiæ auctoritatis pondus adjiciant Ambrosius, Cyprianus et Augustinus ? Nonne illa sanctissimorum ac doctissimorum Patrum trias præponderat integræ centuriæ casuistarum, quos Guimenius, Pirotus, aliique Probabilistarum primipili longo ordine recitant, quo testium, si non auctoritate, saltem numero eas opiniones suffulciant, quas uti sanguinarias antiquiores Ecclesiæ magistri præscripsere ? Profecto novæ theologiæ magistri, qui non sine proborum scandalo docuere licitum esse occidere detractorem nostræ famæ, immane ac crudele assertum inde deducunt, quod honor pluris faciendus est quam vita, et cum pro hujus defensione licitum sit insidiantem atque vim inferentem occidere, potiori ratione non erit reus criminis qui pro honore defensando, si nullus sit alius evadendi modus, calumniantem obruncat. Hæc aliæ longe plura vir ille eruditus protulit, quæ quidem alteri etiam se insinuasse testatus est, qui ea postea quoque typis excusa vulgavit. Facessit igitur novorum casuistarum timor, suos illis relinquamus Tamburinos et Bannios, nos Ambrosium et Augustinum audiemus, cum quibus gloriæ vertetur non modo sapere, verum etiam iudicibus casuistis errare.

§ XII. *Sanctus Augustinus in libris Retractationum nihil abs se de divina gratia assertum in libris contra Pelagianos scriptis expunxit.*

Hos Augustino errores Adamus ac Moraines obijciunt, sed vano prorsus eventu ; nam eo improbo labore non Hipponensis præsulis famam vel auctoritatem decurtarunt, sed quam maxime promoverunt. Quis autem initio causæ non fuisset veritas ne Augustinus, in ducentis et amplius libris quos edidit in tot epistolis quas publicavit, in innumeris concionibus quas ad populum habuit, in tot commentariis ac quæstionibus quibus sacras litteras explicuit, a rigidioribus hisce censoribus alicujus errati reus teneatur, cum vel bonum ipsum Homerum quandoque dormitare in adagiis sit ? Neque enim omnia dicta illa licuit pendere ; aliquoties etiam scripsit animo distracto, ac calamo ad alia properante. Adjice immensam illam hæresum silvam cui excindendæ ac

A comburendæ unus et securim et facem Augustinus admovit. Nunc enim Manichæi, modo Ariani confundendi erant ; nunc in Donatistas scribendum, statim contra Pelagianos eundem ; sæpe simul omnes improbandi : neque hoc quidem commode fieri poterat ob innumeras tum voce tum per litteras et petitas et subinde datas consultationes. Haud in nonum annum volumina premere illi licuit, sed impolita atque imperfecta emittere cogebatur, tantisque temporis angustiis premebatur, ut nec dictatos libros semel relegere posset, ut ipsemet testatur in epistola ad Marcellinum. Quamobrem si quid veritati minus conforme eidem excidisset, jure merito excusandus esset. Illud vero maxime notandum venit, quod Augustinus, cum universos a se elucubratos libros censoria gravitate reconseret, ac sæpe spongiam adhiberet, exarata adversus Pelagianos volumina recognoscens, duo hæc tantum corrigenda dixit, nempe quod lib. v contra Julianum medici cujusdam veluti certum nomen posuisset, quod tamen penitus ignotum postea animadvertit, quodve in libro de Natura et gratia librum quemdam Sixto pontifici ascripserit, Pelagii fidem secutus, qui tamen a Sexto philosopho editus fuerat. Cæterum nullum illis in libris contra Pelagianos assertum dogma recantavit, nullam non dicam sententiam correxit, sed neque unum verbum veluti minus aptum erasit, sed universa ac singula senili auctoritate approbavit, ut vel hinc divina gratia, quam triginta et amplius libris contra Pelagianorum insultus acerrime propugnavit, dignam veluti tanto labore vicem rependens, scribenti adfuisse credita sit, quo procul a quolibet vel levissimo errore volumina illa cedro digna perscriberet. Et tamen hæc in libris recentes Aristarchi tot excessus, tot antilogias, tot errores se deprehendisse jactant ! Augustinus modestissimi vir ingenii suos hosce censors ita monitos vult in fine libri de Dono perseverantiæ : « Qui vero errare me existimant, etiam atque etiam quæ sunt dicta considerent, ne fortassis ipsi errent. Ego autem cum per eos qui meos labores legunt, non solum doctior, verum etiam emendatior fio, propitium mihi Deum agnosco, et hoc per Ecclesiæ doctores maxime exspecto, si et in ipsorum manus venit, dignenturque nosse quod scribo. » Quæ verba cum legisset summus Ecclesiasticorum Annalium scriptor, ac Vaticani senatus immortale decus, Cæsar Baronius, in hæc Augustiniani ingenii præconia erupit : « Hæc ipsa digna quidem sancti Augustini modestia, animique ejus admirabili cum submissione verecundia, ut plane nisi aliunde. ex his saltem intelligere valeas, afflatum illo divino Spiritu illa scripsisse, cum non super quempiam alium quam super humilem, quietum et tremantem sermonem Dei divinum affore numen, Deus per prophetam fuerit contestatus. » At Ecclesiæ doctores tantum abest ut vel una litura sancti Augustini de divina gratia doctrinam emendarint, ut veluti e sacratori cortina datam eandem venerantes, contra Semi-Pelagianos defenderint, ac Romana ipsa Ecclesia fidelibus sequen-

dam proposuerit. Quod si recentiores, tot retro sæ- A
culorum approbatione repudiata, eos se *Ecclesiæ*
doctorum dicant, quibus sua scripta examinanda per-
misit Augustinus, sæculi hujusce nostri tantorum ho-
minum nutritoris felicitati adgratulandum erit, si Au-
gustini tamen errores melius persuadere poterint,
quam bucuque fecere. At meliorem ipsis mentem,
meliorem in Augustinum meum animum a superis
precor, ut *prædicatio summi in ecclesia viri* (Pro-
peri verba sunt de antiquis Augustini calumniatori-
bus ad Rufinum scribentis), *etiam ab his, a quibus ad*
præsens revellitur, adjuvetur.

CAPUT V.

Recentiores triginta quinque doctorum testimonia,
nempe pontificum, cardinalium, episcoporum, alio-
rumque contra sanctum Augustinum produciunt ; B
quorum fides expenditur.

Recentiores nonnulli, ne sancti Augustini auctori-
tatem alicubi deserentes, honorum omnium indigna-
tionem subirent, in id consilii descenderunt, scri-
ptorum omnium schedas sibi excutiendas esse, et si
quid in illis minus honorifice de Augustino assertum
sit, in publicum proferendum. Nam ubi eo stadio
aliorum vestigiis se inhæsisse monstraverint, omuem
facti invidiam se declinaturos existimant. Joannes
Adamus ac Franciscus Annatus id magno studio ac
ingenti labore executi sunt : ille part. III Calvinii
destructi, cap. 7, p. 651 ; hic autem eo loci ubi erga
Augustinum debuerat esse reverentior. Etenim An-
natus, ut Jansenistarum jactantiam, qui totum sibi
Augustinum vindicabant, compesceret, satis justum
volumen producit, quo Augustinum contra Jansenium
stare demonstrare conatus, unius Augustini verbis
contra adversarium loquitur, et sicuti venæ toti cor-
pori inspersæ sunt, ita et illa toto eo opere oberrant
resonantique. Quo vero Augustini se vindicem ac pro-
pugnatorum ostenderet, hunc titulum libro dedit :
AUGUSTINUS A BAIANIS VINDICATUS, Jansenistas Baianos
ignominie causa vocans, quod Michaelis Baii pro-
scriptas a sede apostolica theses defendere diceban-
tur. Qua fide id septem prioribus libris præstiterit,
viderint illi contra quos ibi decertat, a quorum causa
procul sum. Octavus ejusdem voluminis liber totus
contra Augustinum est ut alterum sane atque omnino
oppositum priori titulum pascere videatur, siquidem
postremo illo libro universa in sanctum Augustinum D
dicteria hinc inde magna industria ac labore collecta
producit. Augustinum judicem, Annate, appellas, ad
ejus tribunal cum Jansenianis litigas, illius sententia
stare te dicis, cum nil nobis de tua fide metuentibus,
Augustinum non suspectæ quidem fidei judicem pro-
nuntias (hoc enim utcumque tolerari posset), sed ex
judice reum facis, ac contra eundem triginta et ampli-
us testes producis, vociferans te nominare præci-
puos *Ecclesiæ principes pastoresque celeberrimos, et*
doctores scientissimos sensuum ecclesiasticorum, mi-
meque suspectos, lib. VIII, initio. Et ne paucorum
contra Augustinum ea conspiratio censeatur, protes-
taris cap. 3 te advocasse testes *ex Gallia, ex Italia,*

ex Hispania, ex Germania ; miror cur non etiam ex
Japonia ! Cum Augustinum a Baianis vindicatum no-
bis ostensurum promittis, eundem misere laceratum
exhibes. Sane magnum illum duces Hipponensem
ab hostibus tua virtute defensum in Capitolio trium-
phantem cernere sperabamus, illi quidem lauream,
tibi vero civicam coronam intexturi, cum repente ex
defensore hostis acerrimus, a Jansenio in Augusti-
num aciem deflectis, ac innumeros tecum trahens
eundem oppugnas. Scire vellem quæ te ratio, Annate
(si quæ in hisce ulla esse potest), ad longiorem hanc
et acerbiorum censuram scribendam impulerit ? Res-
pondes cap. 4, pag. 877 : « Hæc duxi proponenda, ut
intelligamus non nimis inverecundos fore si qui forte
non ita se faciles exhibeant in iis omnibus admissen-
dis quæ videri cuiquam possint proponita fuisse ab
Augustino. » Addis pag. 874 : « Quæ plerique non
videntur satis advertisse, dum Molinæ audaciam
exaggerant, indicantis aliquid lucis defuisse, Augus-
tino in concilianda cum creata libertate divinatorum
decretorum et auxiliorum efficacia. » Ergone ut Mo-
linæ audaciam, quam exaggerant, excusares, Augusti-
nus, eximius ille Ecclesiæ doctor, tot errorum pu-
blice coram orbe catholico ingenti testium turba con-
ducta accusandus fuerat ? Et quidem Annatus non-
nulla contra Augustinum testimonia producit quibus
nec ipse integram fidem præstare dicit. Hinc sunt
piæ illæ ejusdem voces initio cap. 3, pag. 864. *Re-*
fero tantum, non probo ; quæ repetit cap. 4, pag.
876 : *Quæ quidem ego refero, sed non probo ;* imo
C alicubi, dum pessime Augustino obloquentes produ-
cit, quasi sancti doctoris vices dolens, hæc publice
initio cap. 3 contestatur : *Vellem et hoc, et alia quæ-*
dam, quæ subjungam, mitius concepta ; et pag. 876,
cap. 4, dicteria Pighii in Augustinum recitans, ait :
Omitto honoris causa, quod de Augustino subjungit,
et pag. insequenti : *Non referam quæ dixit lib. VI, etc.,*
quod mihi videantur in sanctum doctorem acerbius
quam vellem esse dicta. Mirum hæc Annato in reli-
gionem venisse ! Ego quidem hujus scriptoris voces
surda aure pertransire decreveram ; quis enim adeo
erga superos irreligiosus esse potest, ut dicenti velle
se contra Augustinum testimonium dicere, aures præ-
beat, ac non potius audax hominis consilium exec-
cratus, procul abire eum jubeat ? Ne tamen Augusti-
nus qualicumque hominum testimoniis succumbere
videatur, libeat eadem repetere ; etenim adversarii
testimonia infirmare vel rejicere, boni advocati et
bonæ causæ, præsertim cum plurimos contra Augus-
tinum testes producit, qui Augustiniani nominis stu-
diosissimi semper fuerunt. Initio autem eos testes no-
minat quibus iudices ipsi assurgant, Cælestinum
papam, qui in epistola ad episcopos Gallia, non
universam, ut putat, Augustini doctrinam approba-
vit, sed certas tantum quasdam sententias de quibus
nulla modo controversia est. Verum pluribus hæc
suo inferius loco cap. 8 nobis examinanda sunt. Idem
postea subnectit purpuratos Vaticani senatus Patres,
nempe Baronium, Sadoletum, Bonaventuram, Caje-

tarum, Perronium et Valerium; de quibus sigillatim iudicandum est.

§ I. *Baronii ac Sadoleti testimonia expensa. Ludovici Denii pro Sadoleto contra sanctum Augustinum dicta refelluntur.*

Igitur Annatus, lib. viii, cap. 2, ait Baronium, postquam tomo V, ad annum 431, retulit illa verba Cœlestini in fine epistolæ ad Galliæ episcopos: *Profundiores autem, etc.*, dicere: « His, inquam, profiteatur profundiores quæstiones illas de prædestinatione sanctorum nequaquam ab apostolica sede definitas, illasque tantum esse stabilitas, quæ ad condemnationem errorum satis posse sufficere viderentur. » Quibus recitatis addit Annatus: « Hic ergo quæro quæ sint illæ auctorum quæstiones de prædestinatione, quarum liberam affirmandi aut negandi facultatem Cœlestinus facit, interprete Baronio. » Allucinatum potest hunc recentiorem, qui ea de Baronio publicat quæ ille nusquam asseruit. Etenim eruditissimus scriptor capita illa Cœlestini epistolæ annexa nequaquam Cœlestino ipsi ascripsit, sed Prosperi esse dixit, ita enim ibi ait: « Putantur illa capita esse Prosperi, qui, ut profiteri videtur, ea collegit ex decretis Romanorum pontificum, simulque concilii Africanis, ubi idem auctor hæc habet in fine: *Profundiores vero difficiliioresque partes, etc.* » Et tamen Annatus audet affirmare Baronium ita Cœlestini verba interpretatum, cum eadem Prospero attribuerit, imo nec citra dubium illius capitis hunc esse auctorem asserere ausus sit, *putari* tantum dixit. An vero Prosper et Baronius quæstionem illam de prædestinatione ad gloriam sine meritorum prævisione contra sanctum Augustinum resolvi possit citra reprehensionem affirmarint, iidem nos doceant. Sanctus Prosper, ad dub. 10 Genuensium, ait: Augustinus « pia tamen constantique doctrina abundanter probavit prædicandam esse Ecclesiæ prædestinationem, in qua est gratiæ præparatio, et gratiam in qua est prædestinationis effectus, et præscientia Dei qua ante sæcula æterna quibus esset collaturus sua dona præcivit, cuius prædicationis quisquis est impugnator, apertissimus est Pelagianæ elationis adiutor. » Baronius vero, tom. VI, ad annum 490, postquam dixit omnes Patres adversus Fausti scripta conspirasse, hæc addit: « Cum igitur Fausti sententiæ ubique ab Ecclesia fuerit contradictum, videntur quanto periculo quidam ex recentioribus, dum innovatores insurgunt ut eos confutent, a sancti Augustini de prædestinatione sententia recedunt, cum alioqui arma non desint quibus adversarii profligentur. » Et tamen de sententia sancti doctoris de prædestinatione ad gloriam hæc Annatus tradit: « Quævis Augustinus in contrarium propendeat, permitenda tamen erit hujus quæstionis determinatio liberæ disputantium electioni, quod censuit etiam cardinalis Baronius, » cap. 1, pag. 857. Si nobis nullus esset oculorum usus, ac ea tantum de Baronio crederemus quæ de eodem recentior ille publicat, Augustinus forte causa caderet, sed cum oppositum di-

A serite, clarissime, citra ambages cardinalis pronuntiet, appellanda est hic Annati fides, qui vel in primo teste produciendo apertissime errat. Augustini salva res est, adversario initio causæ falsitatis convicto. In limine impegit Annatus; infaustum omen.

Alter testis purpuratus producit Jacobus Sadoletus, qui lib. II in Epist. ad Rom., interpretans illa Pauli: *Quos præcivit, etc.*, hæc ait referente Annato pag. 860: « Ex altera quoque parte, et si ab ea stat doctor maximus, idemque gravissimus et sanctissimus vir (Augustinus), tamen durum admodum mihi videtur, quodque illabi non facile queat ad sensus nostros, si omnino a nobis nihil sit quod valeat ad obtinendam gratiam in pari conditione cunctorum, ita quosdam eligi ut cæteri in calamitate et damno destituantur, » etc. Verum ubi in Baronii testimonio recitando falsum Annatum vidimus, hic si non invidum, saltem negligentem liceat appellare, qui delatas a Sadoleto Augustino laudes decurtat, testis ipsius verbis haud fideliter repetitis. Hæc scribit Sadoletus: *Sed ex altera quoque parte, et si ab ea stat doctor omnium maximus, idemque gravissimus et sanctissimus vir, etc.* Vides verbi illius omnium energiam, qua Sadoletus cæteris Ecclesiæ doctoribus Augustinum anteponit? At illud Annati calamo hæsit, quod sane casu, non consilio accidisse concederem, nisi adversarii in Augustinum animus in aliam mententiam traheret. Enimvero, si diceres Suarium doctorem maximum, eundemque gravissimum, libenter id audiretur. At si adderes esse illum omnium maximum ac gravissimum, ingentem illi invidiam conflare, quasi Aquinate, Scoto, Alberto, cæterisque principibus scholasticis superiorem faceres. Sed ad Sadoletum veniamus.

Hic scriptor non solum contra Augustinum, sed et contra Annatum ipsum sententiam dicit. Annatus, cap. 1 et 2, tradit homines prædestinari sine meritis ad gratiam, *dicanusque*, inquit pag. 860, *ante prævisa merita homines ad gratiam prædestinari, post prævisum autem bonum usum gratiæ prædestinari ad gloriam, etc.* At Sadoletus aliquid meriti ad obtinendam gratiam exigit; fatetur enim durum sibi videri, *si omnino a notis nihil sit quod valeat ad obtinendam gratiam*. Audin, *gratiam* dixit, non *gloriam*, quæ sane fuerat damnata Semi-Pelagianorum opinio, in quam Sadoletus minus caute impegit. At quoniam Sadoletus post editum Annati librum elegantem advocatum invenit, Ludovicum Donium tom. III Hist. de Cardinalibus, pag. 206, qui non modo Sadoletum defendit, verum etiam num. 110 sanctum Augustinum arguit quod hic « dum toto spiritus ac verborum ardore pro defensione divinæ gratiæ pugnat adversus Pelagianos liberum arbitrium, cum injuria divinæ gratiæ extollentes, in alteram quasi foveam delabi videtur, minusque interdum tribuere, quam par sit, liberæ hominis voluntati. » Quam censuram ad verbum Donius exscripsit ex Sixto Senensi in præfat. lib. v Bibl. sanctæ; imò ex Juliano infensissimo illo Augustini hoste apud sanctum doctorem

lib. II de Nupt. et concup., cap. 3. Quare, ut hujus testis ab Arnato conducti et a Donio defensi error aperiator, ejusdem sententia de initiis fidei ac reliquarum virtutum nobis monstranda est: nam si ea in opinione eundem ad Semi-Pelagianos accessisse monstrabimus, quis statim non intelliget nullius fidei ejusdem testimonium haberi, quippe qui cum Augustini hostibus conspiravit? Scripsit Jacobus Sadoletus Commentarios in Epistolam Pauli ad Romanos, ubi cum ab Augustini sententia de prædestinatione recedere vellet, ad Semi-Pelagianos misere declinavit. In illud Apostoli cap. VIII, vers. 29: *Quoniam quos prænovit et prædefinit*, etc., hæc scribit: « Sic illud addo, ne in eodem quidem facto intelligi a nobis ejus sapientiam, si nulla causa ac ratione discrimen faciente, alios improbet rejiciatque ad interitum, alios ad salutem et gratiam suam recipiat, cum isto agere modo atque operari casus potius quam consilii esse videatur. » Ita vult ex parte liberi arbitrii aliquid boni præcedere, ut gratia hinc potius quam alteri donetur. Hæc plane Cassianus sentiebat, cujus de Deo verba sunt collat. 15, cap. 12: « Ne penitus dormienti aut inertis otio dissoluto sua dona conferre videatur, occasiones quodammodo querens quibus humanæ sequitæi corpore discusso non irrationalis munificentia sæ largitas videatur, dum eam sub colore ejusdem desiderii ac laboris imperit. » Affirmat tamen ibidem Sadoletus hæc initia bonæ voluntatis, quæ nos per nos ipsos ponimus, esse bona quædam imperfecta, nam concedit virtutem secundum sui perfectionem sine gratia haberi non posse. « Nihil enim, inquit, perfectum esse a nobis potest. Sed nostra sunt initia et cogitandi et volendi. Atque ita nostra, ut magnam quoque partem in illis obtineat Deus. Ipsum enim necessario propositum nobis habemus, cum ipsum volumus et cogitamus, ut sit ipse prius nostrarum cogitationum voluntatumque invitamentum, ad quem cum inclinaverimus, quod bonum propositum vocat Paulus, velle deinde et operari ex illo bono proposito perfectius a Deo nobis est, cum ipsius ope et subsidio ad recte agendum constanterque volendum et fulciamur et præmoveamur. » Hoc ipsum docebant Semi-Pelagiani, qui initia et boni tantum imperfecti inchoationem viribus liberi arbitrii deputabant. Audiatur idem Cassianus s. lib. XII de Instit. monach., cap. 14: « Sed plane constantissime non mea, sed seniorum sententia delinio, perfectionem quidem sine his omnino capi non posse, his autem solis sine gratia Dei posse eam a nemine consummari. Ut enim dicimus conatus nostros apprehendere eam per se ipsos sine Dei adjutorio non posse, ita pronuntiamus laborantibus tantum ac desudantibus misericordiam Dei gratiamque conferri. » Quæ cap. 23 de Dono perseverantiæ sanctus Pater explodit. Idem Sadoletus in illa cap. IX, vers. 22: *Si autem volens Deus ostendere iram*, etc., scribit: « A nobis aliqua initia bonæ voluntatis, ut preparari ad misericordiam apti simus, proficiscuntur. » Non dissentit a Cassiano lib. VI de

Instit. monach., cap. 18, ubi ait: « Non omnibus una gratia Spiritus sancti tribuitur, sed ad quam se unusquisque studio vel industria sua dignum aptumque præbuerit. » Præterea Sadoletus in caput IX memoratum hæc habet: « Nam cum sub servitute peccati nati nos simus, neque nostra ope ex illo nostrisque viribus emergere atque ejicere nosmetipsos queamus, volumus quidem ex nobis etiam, et admittimur, verumtamen ad consurgendum Dei ope indigemus, qui tendentes brachia ad sese corpusque agentes, ut evolvantur, misericordia sua adjuvat, ignavos vero et desides, neque quidquam agentes, quamobrem debeant sublevari, in ipso luto infixos, perditosque relinquit. » In quibus egregie concinit Fausto Semi-Pelagianorum coryphæo, lib. I de Gratia et libero arb., cap. 17: « Et ita se, inquit, duo ista conjungunt, attrahentis virtus et obedientis affectus, quomodo si æger aliquis assurgere conetur, et facultas animum non sequatur, et propterea sibi porrigi dexteram deprecatur. » Addit: « Assistenti et vocanti Domino famulus manum fidei, qua attrahatur, extendit, etc. » At Sadoletus, ne positis iustis bonæ voluntatis ex viribus naturæ præter Dei auxilium, statuere videretur, gratiam perfectioris virtutis dari ex meritis, addit: « Sic nostram credere simplex illud et inchoatum, quo ad obediendum Deo incipimus inclinari, non continuo mereri est, sed tunc meremur cum firmati in bona voluntate ab ipso Deo, etc. » Hoc pariter Semi-Pelagiani tradebant, quorum princeps, collat. 15, cap. 13, ait: « Dum eam (gratiam) sub colore ejusdem desiderii et laboris impartit, et nihilominus gratia Dei gratuita perseveret, dum exiguis quibusdam parvisque conatibus tantam immortalitatis gloriam, tanta perennis beatitudinis dona inæstimabili tribuit largitate. » Irrisit hoc subterfugium Augustinus lib. de Prædestinatione sanctorum, cap. 2: « Quis autem, inquit, dicat eum qui jam cepit credere, ab illo in quem credidit nihil mereri? Unde sit ut jam merenti cætera dicantur addi retributione divina, ac per hoc gratiam Dei secundum merita nostra dari. » Vide eundem l. b. IV ad Bonifacium, cap. 6. Ex his patet Sadoletum, dum imprudenter ab Augustini sententia deflectit, Semi-Pelagianis adhæsisse, qui initia quædam fidei ac bonæ voluntatis in nobis ex nobis asserebant, quos Aracensis synodus in hoc canone 5 damnavit: « Si quis sicut augmentum, ita etiam initium fidei, ipsumque credulitatis affectum, quo in eum credimus, qui justificat impium, et ad regenerationem baptismatis pervenimus, non per gratiam donum, id est per inspirationem Spiritus sancti corrigentem voluntatem nostram ab infidelitate ad fidem, ab impietate ad pietatem, sed naturaliter nobis inesse dicit, apostolicis dogmatibus adversarius approbatur, » etc.

Hic vero nobis res erit cum Donio, qui num. 106 scribit: « Verum quis tantum virum tamque orthodoxum Semi-Pelagianismi laqueis irretitum credat, aut volentem aut imprudentem? » Miror hunc scriptorem adeo perfunctorie ejusmodi ipsas Sadoleti le-

gisse, ut non inde intellexerit Sadoletum ob eam sententiam de initiis virtutum, quam suis in Paulum Commentariis inseruerat, a doctissimo ac sapientissimo cardinale Gaspare Contareno per litteras reprehensum fuisse. Hæc enim rescribit Sadoletus lib. ix, epist. 9: « Quod autem parciore sui in præveniente Dei gratia explicanda, quam par esset, agnosco eum errorem, cum tibi ita videatur. » Rursus tamen ibidem repetit: « Pelagianum esse non puto si in initiis aliquid retineamus, quod sit nostrum. » Conquestus amice fuerat Contareno quod non satis pro dignitate de Augustini sententia in eisdem interpretationibus locutus fuerat: videbat enim Contareno eam opinionem de initiis virtutum ex solis viribus arbitrii in Pelagii reliquiis ab Augustino solidissime expugnatam fuisse. Illi vero in epistola 10, anno insequenti data, hæc Sadoletus reposuit: « Cum scripsissem ad Paulum me quadam in re leviter a te dissidere, isque mihi dixerit cupere te scire ubi et qua de re sit dissensio, primum tibi prædico me in illa de libero arbitrio sententia non omnino assentiri Augustino, qui libertatem nostræ voluntatis præcipue aufert; dumque Dei gloriam maxime complecti vult, videtur mihi illi derogare aliquid potius quam quod videatur tribuere. Hæc, si essemus una, libroque in manibus haberemus, facile me tibi probaturum considerem. » Hæc si Annatus legisset, dubio procul inter nobiliora contra sanctum doctorem testimonia recensuisset. Sed nec Donius commentarios Sadoleti legit; nam si eosdem vel leviter inspexisset, profecto intellexisset semet operam perdere dum Sadoletum ab errore conatur vindicare, quasi ille hoc tantum voluerit, « ut in initiis ex spiritu gratiæ operantis factis aliquid nostrum reperiat, quia anima vel ejus potentiæ influunt physice in actus vitales supernaturales. » At Sadoletus durius loquitur quam ut eo pacto emolliiri possit: etenim loco superius laudato Pauli Rom. viii, ut universam quæstionem tolleret, seque ob initia virtutum naturaliter posita a quacunque erroris suspicionem liberaret, scribit quod « cum Deus dupliciter causa bonarum rerum sit, vel ut effector et ipse agens, vel ut finis resque desiderata, » priori modo ait Deum movere ad actus nobiliores et perfectos virtutum fidei, amoris Dei, religionis, etc.; postea vero addit: « Verum qua Deus finalis rerum causa est, et ad eum ut ad summum bonum mentes nostræ moventur, nostra hactenus voluntas, et cogitatio, et prima illa atque inchoata actionum nostrarum consilia ex Deo quoque sunt. » Rationem assignat: « Non enim tunc ut movens et impellens auctor ipse est et principium, universum nostræ voluntatis, sed ut appetitus et desideratus: magnum quidem tum quoque momentum afferens ad inclinandum nos atque alliciendum. » Non ergo primi illi boni motus in Deum ex Sadoleta fiunt *ex spiritu gratiæ operantis*, ut Donius dicebat, neque enim Deus tunc movet *ut effector et ipse agens*, qua ratione semper movet per spiritum gratiæ operantis: unde

A sunt illa Arausicanæ synodi can. 9: *Quoties enim bona agimus, Deus in nobis atque nobiscum, ut operemur, operatur*. Neque Semi-Pelagiani negabant ad initia illa bonorum operum Deum movere in ratione finis, Deus enim erat objectum apprehensum sub ratione veri et boni, cui inchoative credebant, quod desiderabant, quod petebant. Ideo vero damnati sunt quia non satis est Deum movere tantum ut objectum, sed movere debet tanquam agens ad hoc ut crelamus et velimus per infusionem sancti Spiritus, ex eodem Arausicano can. 6, et can. 5, ubi statuitur *initium fidei, ipsumque credulitatis affectum fieri in nobis per gratiæ donum, id est per inspirationem Spiritus sancti*. Aliunde etiam Donius Sadoleti errorem intelligere poterat, dum idem hæc de Augustino scribit: *Libertatem nostræ voluntatis perspicue aufert*. Sunt hæc putidæ Semi-Pelagianorum tum veterum tum recentiorum voces. De primis scribit sanctus Prosper ad Rufinum: « Scripta ejus (nempe Augustini) quibus error Pelagianorum impugnatur infamant, dicentes eum liberum arbitrium penitus submovere. » Eisdem tibias contra Augustinum inflarunt Arminiani, nova Semi-Pelagianorum progenies, quorum unus Ilug. Grotius, lib. xvii Histor. Belgicæ, ait: « Primus omnium Augustinus, ex quo ipsi cum Pelagio et eum secutus certamen (nam ante aliter et ipse sensorat) acer disputandi ita libertatis vocem relinquere, ut ei decreta quædam Dei præponeret, quæ vim ipsam destruere viderentur. » Quis igitur posthac Sadoletum eo in errore cum Semi-Pelagianis, incaute quidem et inscienter, negabit conspisse, dum illorum convicia in Augustinum jactat? Donius num. 108, quod in calce litterarum, ut putat, Cælestini legitur, *Profundiores vero, etc., magnopere animadvertendum* dicit. Verum et id quod cap. 3 asserit *magnopere animadvertendum* illi fuerat, ubi de Semi-Pelagianis contra Augustinum scribentibus, hæc recitantur: « Cum Pelagium atque Cælestium anathematizare non dubitent, magistris tamen nostris TANQUAM NECESSARIUM MODUM EXCESSERINT, OBLIQUANTUR. » Quæ quidem si *magnopere animadvertisset*, haud equidem pronuntiasset quod Augustinus *in alteram quasi foveam delabi videtur, minusque interdum tribuere quam par sit liberæ hominis voluntati*, num. 110. Ex hucusque fusius probatis evidenter constat Jacobum Sadoletum cum Semi-Pelagianis contra Augustinum incaute sensisse, et reapse in *extremam et remotissimam sententiam contentionem disputandi, magis quam considerata et quieta ratione adductum* se contulisse, quæ verba ita ille merito audire debet, uti injuste eadem ejectione 10 ad laudatum Contarenum contra sanctum doctorem illemet usurpavit. Interim Annatus videat qualem contra Augustinum testem appellaverit, nempe scriptorem qui contra eundem cum Semi-Pelagianis quod initia virtutum atinet, conspiraverit; et tamen promiserat initio statim libri octavi se in iudicium contra Augustinum conducturum testes *minime su-*

spectos. Hactenus de Sadoletto, cujus quidem erratum A libentius siluissem, sed Annati et Donii ex Sadoletti verbis instituta contra sanctum Patrem accusatio invito penitus ac reluctanti hucusque dicta extorserunt.

§ II. *Sancti Bonaventuræ et Cajetani dicta examinantur.*

Tertium testem opponit sanctum Bonaventuram in 2 Sententiarum, dist. 33, quæst. 2, art. 3, dicentem : « Ad illud quod primo objicitur in contrarium de verbis Augustini, dicendum quod Augustinus in verbis illis non intendit dicere quod parvuli sensibilibiter crucientur, sed intendit eorum pœnam manifestare quantum ad carentiam visionis Dei, et quantum etiam ad utilitatem loci, et hoc valde abundanter exprimit, plus dicens, et minus volens intelligi. » Verum negotium nobis non facessit Bonaventuræ contra Augustinum testimonium, nam eo loci loquitur de libro de Fide ad Petrum diaconum, cap. 27, ubi legimus pueros decedentes sine baptismo *ignis æterni sempiterno supplicio puniendos*; qui liber est Fulgentii, non Augustini. Quare, si communi illius sæculi opinio ductus Seraphicus doctor Augustini illa verba esse putavit, cum alterius sint, ejus testimonio non perstamus, non enim illius dictum apud iudices quidquam ponderis habet, quo per deceptionem de quopiam aliquid affirmatur quod non ab illo, sed ab altero assertum constat. Hinc sancti Doctoris modestia elucet, qui Augustini sententiam, ut putabat, haud severiori censura perstrinxit, sed leni interpretatione mitigavit. At Annatus gravi supplicio eandem in sententiam tonat lib. viii, cap. 1 : *Negamus crudelem consequentiam*. Rursus eo dicto Augustinus *plus dixit minus volens intelligi*, semel Bonaventura usus est, et ea in sententia, quæ a latere contra Pelagianam hæresim tradita est. Verum Annatus, pag. 893, laudata sancti Bonaventuræ moderatione abutitur ad mitigandas Augustini sententias in quæstione de efficacia divinæ gratiæ; hæc enim scribit : « Et si quis instet Augustinum aliis locis id exprimere, quis non videt, si hoc esset, nihil aliud secuturum quam ut dicit sanctus Bonaventura, illis locis Augustinum plus dicere, iis autem quæ sunt a nobis allata, minus velle? » An vero illa in sententia de pœnis parvulorum fuerit Augustinus, nihil ad rem præsentem facit? nam de libro de Fide ad Petrum locutus est Bonaventura, cujus verba, quam parum adversarios juvent, abunde superius diximus cap. 3, § 1.

Audiamus quartum cardinalem Cajetanum, qui sic loquitur part. 1, quæst. 70, art. 5 : « Sustinent autem verba hanc glossam, quia quando contra Averroem erat sermo, fas erat declinare in oppositum, ut Augustinus contra Pelagianos facit. » — « Hoc est, ait Annatus pag. 862, excedere lineam necessariæ veritatis : ut sit nimia quædam severitas et iniqua vexatio, quæ medium illud, in quo veritas sedet, transgredi jubet, si præeat Augustinus. » At medium se tenere clamat Augustinus, atque hoc primus mortalium docuit lib. iv contra duas epistolas Pelag., cap. 3, ad Bonifacium papam, hæc scribens : « Ista

nefaria et damnabilia dogmata in hæc tripartita divisione quisquis mente catholica exhorret, illius quinquepartitæ latebras insidiasque devitet, atque ita inter utrumque sit cautus, ut sic declinet Manichæum, ne se inclinet in Pelagium, rursusque ita se sejungat a Pelagianis, ne se conjungat Manichæis, aut si in alterutris jam tenetur, nec sic se a quilibet alteris servet, ut in alteros irruat. » Quis igitur Cajetano in hoc credat, ac non potius Augustino coram apostolica sede hoc protestanti? Sed dices impetu disputationis Augustinum extra sibi met statutos a se limites excurrere, hoc est extra *lineam necessariæ veritatis*, ut loquitur testium conductor. Miror Annatum, qui capita epistolæ Cælestini ad Gallos annexa, ipsius Cælestini esse putat, imo, quæ est hominis diligentia atque eruditio, ne dubitavit quidem hanc crambem iterum recoxisse. Vetus illa fuit calumnia a Semi-Pelagianis Augustino opposita, unde eosdem falsarios oblocutores pontifex rejectit, ut § superiori diximus, cujus sane verba, cum illi accusationem repetant, pro defensione nobis etiam repetenda sunt; hæc enim scribit : « Quia nonnulli, qui catholico nomine gloriantur, in damnatis autem hæreticorum sensibus, seu pravitate, sive imperitia demorantur, piissimis disputatoribus obviare præsumunt, et cum Pelagium atque Cælestium anathematizare non dubitent, magistris tamen nostris, tanquam necessarium modum excesserint, obloquuntur. » Sed Annatus, qui solam appendicem epistolæ, *Profundiores vero*, etc., ante oculos habuit, hæc in anteriori pagina legere non valuit, vel legere ac negligere idem fuit. Igitur Augustinus, Cælestino iudice, vel si negatis, saltem teste, lineam necessariæ veritatis non excessit. Quis autem unius Cajetani testimonium sancti Cælestini papæ contestationi præponendum ducat?

§ III. *Cardinales Perronius, Valcrius ac sanctus Carolus Borromæus minus recte contra sanctum Augustinum adducti.*

Sequitur quintus accersitus ex Gallia Perronius et purpura, et erectis ex continuo cum hæreticis bello trophæis clarissimus, cujus sunt hæc verba, inquit Annatus : « Sat monui in quarta mearum observationum nos admodum distinguere proprias sancti Augustini opiniones, dum loquitur ut privatus doctor, et ejusdem narrationes, quibus loquitur, ut testis usus communis Ecclesiæ, vel ea dicit quæ doctorum ætatis suæ communi consensui conformia sunt; ab unis siquidem argumentari nos tantum probabiliter, ab aliis demonstrative. » Bene ille quidem ac digne de Augustino sensit; quis enim privatas Augustini sententias in sacræ, v. g. paginæ explicatione intra fidei canones refert? At hic controversatur quid de Augustini auctoritate Perronius sentiat in quæstione de prædestinatione et gratia. Nam de Augustini auctoritate in iis quæ ad divinam circa homines providentiam spectant, testimonia te producturum in ipso titulo libri octavi sponderas. Liceat mihi Augustini hæc verba inflectere : *Ingre-*

*dere, Perroni, ingredi et conside cum fratribus tuis, a quibus nulla ratio, nulla tentatio te separavit, opus est tua, et maxime tua sententia, lib. 1 contra Jul., cap. 6. Arrige, Annate, aures, Perronius suum de Augustino testimonium profert: Augustinus, maximus post apostolos prædestinationis doctor, imo os et LINGUA VETERIS ECCLESIAE, quantum ad illam de gratia doctrinam, lib. 1 Resp. ad regem Angliæ, cap. 12. Quid te igitur, addit Augustinus, adjuvit quod Perronii, tanquam tibi suffragaretur, testimonium, posuisti? Vis scire an suam de prædestinatione sententiam docuerit Augustinus, ut privatus doctor, an ut testis vsus communis Ecclesiæ? Audi ipsummet hæc dicentem lib. de Dono persev., cap. 23, in fine: « Ac per hoc prædestinationis hujus fidem, quæ contra novos hæreticos nova sollicitudine nunc defenditur, nunquam Ecclesia Christi non habuit. » Non igitur ea in re locutus est Augustinus ut privatus doctor, sed, ut tradit Perronius, ut *os et lingua veteris Ecclesiæ*. Quare quis non indignetur Annato, qui eos contra Augustinum testes nominat qui sancti doctoris sententias ad cælum usque laudibus efferunt?*

Itane sextum contra Augustinum testem dabit Verona nostra Augustinum, ut ais, *recentiorem* Valerium Venetum cardinalem? Illic lib. III Rhetor. Eccles., cap. 42, horum clericos monet: « Beati Augustini scripta clerici caute admodum legant. Ita enim acumine ingenii præstitit, et de rebus difficilibus tam subtiliter disputavit, ut non mediocri ingenio præditi viri ejus libros legentes in errores atquando lapsi sint. » Hoc egregium scholion affingit Annatus pag. 865: « Et hoc quid aliud est quam id ipsum quod monentem audivimus Bonaventuram, Augustinum plus dicere aliquando, et minus velle intelligi. » O præclarum nostri commentatoris commentum! Cardinalis Valerius nonnullos Augustinensium librorum lectores lapsos in errores scribit, quod subtilissimum Augustini sensum minime assecuti sunt. Annatus ex Valerio inde lapsos dicit, quod Augustinus disputans plus quandoque verbis excurrit, quod non est de difficultibus *tam subtiliter*, ut ait Valerius, sed *tam incaute*, ut interpret contendit, disputasse. O superi mites animos! Magnus ille patriæ meæ antistes Augustiniani ingenii acumen atque in disputando subtilitatem, quam perique, licet nobili ingenio præditi, assequi nequiverunt, commendat; Annatus inde contra Augustinum excessum accusationem struit, ac testem contra sanctum doctorem illum se dare fingit, qui est ejusdem Augustini eximius laudator. Eos sane de quibus Valerius loquitur in errores lapsos fuisse, Augustiniane an ipsorum qui Augustinum non intellexerunt, culpa est? Quis autem nesciat plurimos profundos quorundam sacræ paginæ verborum sensus non assequentes in hæreses ruisse? Itane in sacri eloquii auctorem Spiritum sanctum culpam devolvemus, an non in ipsorum potius petulantiam, qui ultra ingenii vires sese evehere conati sunt! Hinc crudite Facundus, Herimianensis episcopus, qui pro tribus Capitu-

lis sub Justiniano scripsit, in libro contra Mociannum ait: « Quid autem, inquit, in hoc miremur, neque enim melius loqui potuit Augustinus quam propheta, quam apostoli et evangelistæ, quorum mentibus similiter male intellectis et incongrue adhibitis, tam multi suos defendere conantur errores. »

Notat ibidem Annatus sanctum Carolum Borromæum Valerium ad illud opus scribendum excitasse, idemque absolutum approbasse, unde uti Valerius, ita et sanctus Carolus contra Augustinum stare Annato visus est: « Ut ideo, inquit, videri possit ac debeat unum hoc testimonium esse duorum virtute ac sanctitate eminentissimorum cardinalium. » Ita contrarium sancto doctori sanctum Carolum facit, qui id ne somniavit quidem. At cum Valerius pro Augustino loquatur, suppar illi Borromæus addendus est. Sed age, ipsius sancti Caroli de Augustino testimonium proferamus. Ille in epistola ad civitatem Mediolanensem ait: « Nemo est qui ignoret quantum utilitatis et fructus attulerit Ecclesiæ Dei magnus illius doctor Augustinus. Exstinxit in Africa Manichæos, expulit Donatistas, in nihilum Pelagianos hæreticos redegit, Fortunatum hæresiarcham confutavit, et, ut universa paucis complectar, omnia venena adversus orthodoxæ religionis puritatem a dæmone eructata sustulit. Hinc factum est ut ex illius doctrina, et a Patribus eundem subsequens, et a synodis, a theologis ac catholicis academiis tot Ecclesiæ dogmata fulcimentum et robur acceperint. » Et hæc quidem fuit sanctissimi Mediolanensis antistitis de sancto Augustino sententia.

§ IV. Falli eos qui sanctum Augustinum interdum iniquiorem libero arbitrio fuisse calumniantur.

Post purpuratos testes ingentem aliorum scripturam catervam contra sanctum Augustinum trahunt, quos sigillatim repetere non vacat, eos vero ad certas veluti classes redigam, si qui plures in eandem de Augustino opinionem coierint. Et primo loco opponunt Annatus libro VIII, Adamus part. III Cal. destr., cap. 7, et Decampsius libro III Hæres. Jansen., disput. 1, cap. 3, Genebrardum Aquensem antistitem, in epistola præfixa operibus Origenis, Albertum Pighium lib. III de Libero Arbit., et Sixtum Senensem in præfat. lib. V Bibliothecæ, dicentes Augustinum interdum libero arbitrio fuisse iniquiorem. Vetus ea quidem ac rancia Pelagianorum et Semi-Pelagianorum calumnia est. Julianus, lib. I Operis imperf., cap. 51, scribit contra Augustinum: « Liberum arbitrium in natura hominis perseverat, quod ut tu cum Manichæis negas, ita nos cum apostolis et omnibus catholicis confitemur. » De Semi-Pelagianis patet ex epistola Prosperi ad Rufinum, cujus verba data sunt § I. Quanta autem veritate hanc a se calumniam Augustinus propulavit, illos solum nescire arbitror qui sancti doctoris libros nec a limite salutaverint. Totus liber de Gratia et libero arbitrio pro humana libertate decertat; initio statim hæc scribit: « Quoniam sunt quidam qui sic gratiam Dei defendunt ut negent hominis liberum arbitrium,

aut quando gratia defenditur, negari existiment lib-
 erum arbitrium, hinc aliquid scribere ad vestram
 chartam, Valentine frater, et cæteri qui simul
 Deo servitis, compellente mutua charitate, curavi. »

Gerhardus ait : *Augustinus fuit iniquior interdum libero arbitrio.* Sixtus Senensis, pag. 875, testatur sanctum doctorem minus interdum tribuere quam par sit liberæ hominis voluntati. Hi quidem INTERDUM libero arbitrio minus æquum sanctum doctorem fuisse affirmant. At Decampsius proxime nominatus de iisdem scribit : *Sanctum Augustinum PERSÆPE libero arbitrio minus æquum fuisse affirmant.* Neque hic fideliter testium dicta exhibent. Imo nec Sixto Senensi Augustinus indignaretur, qui aperte hæc habet lib. de Gratia Christi, cap. 47 : « Sed quia ista quæstio, ubi de arbitrio voluntatis et Dei gratia disputatur, ita est ad discernendum difficilis, ut quando defenditur liberum arbitrium, negari Dei gratia videatur, quando autem asseritur Dei gratia, liberum arbitrium putetur auferri. » Cum vero Julianus objecisset Augustino dicere ipsum liberum arbitrium Dei gratiam commendando negari, respondet lib. IV contra eundem, cap. 8 : *Non dixi negari arbitrium liberum, vel auferri, sed dixi, ut putetur auferri.* Albertus Pighius ineptissimus sancti doctoris censor est, nam libro III de Libero Arbitrio hæc in sanctum Augustinum effutire non extimuit : « Libero arbitrio alicubi videtur iniquior, etiam parum illi, quam potest, tribuit : ejus facultatem vel extenuat, vel dissimulat, vel eludit ; certe omnibus viribus dejicit. » Quis autem impudentis hominis testimonio credat, cum sanctus Hormisdas papa in epistola ad Possessorem scribat : « De arbitrio tamen libero et gratia Dei Romana, hoc est catholica sequatur et servet Ecclesia, licet in variis libris B. Augustini, et maxime ad Prosperum et Hilarium abunde possit cognosci, » etc. Itaque Augustini doctrina de libero arbitrio doctrina Ecclesiæ est. Non igitur iniquus est Augustinus libero arbitrio, non illud elidit, non extenuat, non suffocat ; nam pessimum alioqui Ecclesia magistrum sequeretur. Quis etiam non spernat ineptum Pighii consilium, quo monet ad veram de libero arbitrio doctrinam percipiendam legendos esse potius libros sancti doctoris ad catholicos datos, quam reliquos contra Pelagianos scriptos ? Stulte quasi diversa in alterutris via abierit. Irrisit hoc Massiliensium effugium, quo sancti doctoris libros universos recipere recusabant, sanctus Prosper in fine libri contra Collatorem : « Maneat, inquit, plane maneat ista conditio, ut horum librorum novitas repudiata videatur si in eadem causa ejusdem viri dissentiantiquitas, et ut inutile aut incongruum judicetur, quod ab his quæ contra Pelagianos condidit, dissonans invenitur. »

Porro, si quæramus undenam iidem scriptores moti sint ad Augustinum tanta calumnia onerandum, respondeat Decampsius citatus quod Augustinus dixit peccato Adæ amissum ac perditum liberum arbitrium ;

quod in Enchiridio, cap. 30, his expressit : *Libero arbitrio male utens homo, et se perdidit et ipsum.* At eadem ferula vapulabunt synodi ac pontifices, qui iisdem verbis sanctissimi magistri sensum definire. Sanctus Gelasius papa, in epistola ad episcopos per Picenum, ait : « Dicunt quod homo per liberum arbitrium, quod corruptit, sædavit ac PERDIDIT, bono suffragante naturæ beatus efficiatur. » Concilium etiam Arausicanum, can. 13, hæc definit : « Arbitrium voluntatis in primo homine infirmatum, nisi per gratiam baptismi non potest reparari, quod AMISSUM, nisi a quo potuit dari, non potest reddi. » Quis enim neget Adamum amisisse potestatem bene ac meritorie operandi ob peccatum commissum ? Sane hæc est sancti Innocentii definitio in epistola ad Patres Carthaginenses : « Liberum enim arbitrium, inquit, ille perpeccatus, dum suis inconsultius utitur bonis, cadens in prævaricationis profunda demersus est, et nihil quemadmodum exinde exurgere posset invenit, suaque in æternum libertate deceptus hujus ruina jacuisset oppressus, nisi eum post Christi pro sua gratia relevasset adventus. » Audiatur interim sui interpret Augustinus, apud apostolicam sedem sua dicta exponens : « Peccato Adæ arbitrium liberum de hominum natura periisse non dicimus, sed ad peccandum valere in hominibus subditis diabolo, ad bene autem pieque vivendum non valere, nisi ipsa voluntas hominis Dei gratia fuerit liberata, et ad omne bonum actionis, sermonis, cogitationis adjuncta (Lib. II ad Bonif., cap. 5, et lib. I, cap. 2).

§ V. Falli item eos qui dicunt sanctum Augustinum contra Arium ad Sabellium, et contra Sabellium ad Arium declinasse.

Duos alios testes contra Augustinum vel nolentes trahit Annatus, Cornelium Mussum episcopum Bituntinum, pag. 865, et magnum theologum Joannem Scotum, pag. 872. Ille quidem in cap. 5 epistolæ ad Romanos ait : « Non ergo vos moveat Augustinus vel tantillum. Hoc est enim illi peculiare ut cum aliquem expugnat errorem, tanta vehementia illum exaggeret, ut alteri opposito causam præbere videatur. Ita, cum Arium insectatur, videtur favere Sabellio, cum Sabellium Ario, cum Pelagium Manichæis, cum Manichæos Pelagio. » Iste vero in 2, dist. 33, quæst. 2, ad 1, scribit : « Et ita multum ponderandum est, contra quos hæreticos sancti sunt locuti, sicut Augustinus contra Arium videtur quasi declinare ad Sabellium, et e converso ; similiter videtur contra Pelagium declinare ad Arium. » Recte corrigat Annatus dicendum forte *Manichæum*. Hæc quidem ille.

At enim modeste loquitur Mussus ; ait enim Augustinum contra Arium disputantem *videri* Sabellio favere ; mitius Subtilis hoc ipsum expressit, addidit enim *quasi videtur*. Quod non ob ineptam Augustini methodum, sed ob mysterii difficultatem, ac lectorum quorundam minus perspicax ingenium dixere, quæ libenter, uti notavimus, concedit Augustinus, et tamen Annatus ait eadem pagina 872 : « Quo factum sit quemadmodum antea ex aliis referebamus.

ut Augustinus declinarit in oppositum; » cum tamen illi visum fuisse, vel quasi visum fuisse declinare scribant. At quod recentiores inde velint convincere sanctum Augustinum contra Arium disputantem ad Sabellium declinasse, patens calumnia est; nunquam enim contra Arium disputans, atque unitatem essentie astruens, visus est personas in unum confundere, ut favere Sabellio dicendus sit. Augustini dictum vel unum producant, et causam integram illis cedimus. Imo nullus mortalium adeo exacte mediam inter Arium et Sabellium viam tenuit ut Augustinus, qui media ipsius via linea incessit. Unum et alterum testimonium proferam, quo adversarii falsitatis penitus convincantur.

Sanctus doctor, tract. 37 in Joannem, ita Hippo- nenses suos alloquebatur: « In errore Sabellianorum unus est solus ipse Pater qui Filius. In errore Arianorum, alius est quidem Pater, alius Filius, sed ipse Filius non solum alius, sed etiam alius. Tu in medio quid? Exclusisti Sabellianum, exclude et Arianum. Pater Pater est, Filius Filius est, alius, non aliud, quia *Ego et Pater*, inquit, *unum sumus*, sicut etiam hesterno die, quantum potui commendavi. Cum audit *sumus*, abscedat confusus Sabellianus, cum audit *unum*, abscedat confusus Arianus. Gubernet catholicus inter utrumque fidei suae navigium, quoniam cavendum est in utroque naufragium. » Quid eruditius, quid subtilius, quid verius dici potuit? Passim hoc populo inculcabat, quo regia inter Sabellium et Arium via procederet. Omnino audiendus est iterum Augustinus tractatu 71 in Joannem, ubi elegantissime ita hæreticos confutat: « Contraria dicitis, sed non eodem modo sicut est falsum contrarium vero, sed sicut sunt inter se duo falsa contraria. Errando in diversa itis, in medio est via quam relinquitis. Inter vos ipso longiore intervallo separati estis quam ab ipsa via, cujus desertores estis. Vos hinc, vos autem illinc huc venite, alteri ad alteros transire nolite, sed hinc atque illinc ad nos veniendo, invicem vos invenite. Sabelliani, agnoscite quem prætermittitis; Ariani, æquate quem subditis, et in via vera nobiscum ambulabitis: est enim quod invicem ex vobis alteri ex alteris admoneri utique debeatis. Audi, Sabelliane: Usque adeo non ipse Pater, sed alter est Filius, ut eum Arianus inæqualem asserat Patri. Audi, Ariane: Usque adeo Filius æqualis est Patri, ut Sabellianus eundem e-se dicat et Patrem. Tu adde quem tollis, tu adimple quem minuis, et nobiscum ambo consistitis, quia nec tu tollis, nec tu minuis eum qui et alter est a Patre, ut convincas Sabellianum, et æqualis est Patri, ut convincas Arianum. Utrisque enim clamat: *Ego et Pater unum sumus*. Quod ait *unum*, audiant Ariani; quod ait *sumus*, audiant Sabelliani, et nec illi æqualem, nec illi alterum negando sint vani. » Itane, si superis placeat, qui non modo regia via semper incessit, sed qui eandem posteris non dicam digito monstravit, sed pedibus fecit extra orbitas excurrere, et ad extrema declinasse dicitur? Ego quidem prius credam reapse

A soli currum ductante Phaetonte extra eclipticam præcipitem actum, quam illis Augustini excessibus præstem fidem

§ VI. *Expendantur illorum testimonia, qui sanctum Augustinum novitatis accusant.*

Isti quidem tres præsules sunt quorum auctoritatem ac doctrinam Annatus satis exaggerat: nempe Claudius Xaintes in lib. Atheismi Cal., tit. de Prædestinatione; Ambrosius Catharinus, in libello itidem de Prædestinatione; Hieronymus Osorius, lib. 11 de Justitia, qui sancti Augustini doctrinam de prædestinatione et reprobatione novitatis accusant, quasi senserit contra sententiam omnium Patrum qui eundem præcesserunt. Vetus sane contra sanctum Augustinum Semi-Pelagianorum cantilena est, ut ex literis Prosperi patet, cui sanctus doctor hæc reponit lib. de Prædestinatione sanctorum, cap. 14: « Quid igitur opus est ut eorum scrutemur opuscula qui, priusquam ista hæresis oriretur, non habuerunt necessitatem in hac difficili ad solvendum quæstione versari, quod procul dubio facerent, si respondere talibus cogerentur. » Sed hac de re pluribus alibi dictum est. Sane Clemens VIII, in disputationibus de Auxiliis Molinae, sententiam ad Augustiniani dogmatis de prædestinatione amussim exegit, et Faustus Reiorum episcopus inde præcipue rejectus est, quod sancti doctoris de prædestinatione sententiam impugnavit, quam Patres Augustinum subsequuti, Prosper, Fulgentius, Cæsarius atque Africani episcopi in Sardinia exsules, itemque monachi Scythæ, Rhemigius, Prudentius aliique propugnarunt, quibus sanctus Thomas cum meliori scholasticorum parte consensit.

Illud tamen notandum venit, horum trium episcoporum contra Augustinum testimonia recentioribus ipsis non exacte probari. Moraines, disput. 9, num. 57, cum hæc parum honorifica de sancto doctore Claudii Xaintes verba recitasset: « Pro resolutione fidei meæ, quam Ecclesiæ catholicæ iudicio submitto, censeo D. Augustinum nimio contra Pelagianos ardore incensum nimis præcipitanter sententiam et consensum prædecessorum suorum contempsisse, » hanc ipsam censuram improbens ait: « Hucusque episcopus Ebroicensis, qui, ut opinor, et pace illius dictum volo, consultius fecisset, tantique doctoris auctoritati convenientius, si semper et constanter quæcunque dixit Augustinus, in sensum illum commodum exposuisset, et non tantam in opinando inconstantiam ei tribuisset. » Dixerat enim Sanctesius Augustinum varium ea in sententia fuisse. Ambrosius Catharinus, in libro de Præscientia et prædestinatione, adeo adversus sanctum Augustinum procaax est, ut bilem moverit vel ipsi Vasquio, unde his Catharinum increpat part. 1, disp. 90, num. 11: « Contra Augustinum parum modeste loquitur Catharinus, et in illius sententiam suo modo explicatam maledictis procaaxiter fertur, etc. At in hoc turpissime certe Catharinus lapsus est, tum quod non intelligens mentem Augustini ipsum impudenter impugnat et reprobat, tum quod ipse Augustinus contra

Massilienses et alios a Cœlestino I in epistola prima ad episcopos Galliarum honorifice defenditur. » Et ibi recitato Cœlestini elogio addit, « hoc Cœlestini testimonium sufficere ut os ipsi Catharino obstrueretur. » Accedant ex Hispania duo Dominicanæ familiæ nobilissimi doctores, qui hominis in Augustino impugnando licentiam castigant. Dominicus Soto, in cap. ix Epist. ad Romanos : « Non potuit (inquit de Catharino) hic reverendus Pater citra temeritatis notam non solum Augustinum, verum sanctos omnes nova inauditaque sua commentatione contemnere. » Et Bannez, part. 1, quæst. 25, art. 7, prope initium, de Catharino ita loquitur : « Edidit tres libellos de Prædestinatione, in quibus nihil est eruditionis, sed plurimum erroris. » Quis vero quantum fuerit iste sancti Augustini reprehensor, et unde emergerit, tradit Soto in Apologia de certitudine gratiæ, in tit. his ipsum Catharinum alloquens : « Jam ætate proventus ex jurisconsulto (trigesimum ætatis annum natus Florentiæ Dominicanæ familiæ nomen dedit) theologus derepente prodiisti, simul et audire cœpisti in scholis, et contra egregios scholarum doctores scribere. » Tantæ auctoritatis apud suos habet Catharinus ! Cæterum non possum non indignari Annato, hanc glossam pag. 866 Catharini testimonio appendenti : « Ambrosii Catharini iudicium esset merito suspectum, si quam profiteretur interdum in Augustino deserendo libertatem, usurparet solus. Sed tanta cæterorum doctorum conspiratio satis ostendit Catharinum in ea re, non ut Catharinum, qui suo sæpe ingenio nimium indulsit, sed ut Ecclesiæ catholicæ archiepiscopum et doctorem id sensisse, » etc. Erras, Annate, erras. Catharinus libros illos de Prædestinatione scripsit antequam esset antistes, nam editi sunt Parisiis anno 1541 ; ille vero Minorensis episcopus in Picentinis dictus est anno 1546, die 27 Augusti, ex tomo vii Italiæ sacræ Ughelli ; archiepiscopus vero Compæ anno 1552, die 3 Junii. Non itaque locutus est ut archiepiscopus Ecclesiæ catholicæ, sed, teste Soto, ut nuperus *ex jurisconsulto theologus* in iis libris in quibus, assertore Bannesio, nihil est eruditionis, sed plurimum erroris. Hinc factum est ut Catharinus jurisperitus in illis libris sæpe laudaret cōdices et digesta, ut suas de prædestinatione opiniones theologis persuaderet.

Restat Osorius, de quo hæc habet Gabriel Vasquez part. 1, disp. 89, cap. 8, num. 62 : « Alterum, in quo hi auctores (nempe Catharinus, Camerarius, Osorius) fuerunt decepti, est quod putarunt Græco-Patres Augustino contraria docuisse, quasi assereret Augustinus homines ad gloriam sine meritis electos fuisse, » etc. Itaque, Vasquio teste, Osorius deceptus est. Annatus libro primo sui Augustini, a cap. 2 usque ad novum, fusius conatur probare Augustinum non sensisse contra antiquos Patres, et præcipue cap. 6, ubi Faustum contra Augustinum loquentem inducit. Qua ergo ratione Augustinum illis testimoniis oppugnat ? Quod si dicat recitare se quid illi senserint,

non quid illis sentiendum fuerat de Augustino, hoc nobis sat est haud plene eos testes recentioribus probatos esse, quorum ipsis fatentibus, primus *minus consulte locutus*, alter *impudens, parum modestus, et procaz, imo nec mentem Augustini intelligens*. Postremus denique *deceptus* dicitur. Annate, hos contra Augustinum testes ? Sed alios modo audiamus.

§ VII. Testimoniis Driedonis, Taperi, Medinæ et Vallosilli contra sanctum Augustinum producta falsa esse, nec fideliter recitata.

Annatus quasi lippis, imo cæcis scriberet, ausus est eos contra sanctum Augustinum testes advocare, qui vel maxime sancti doctoris auctoritatem tuentur, quod sane nisi variis technis usus præstare potuit. Etenim eos citat qui apertis verbis citra ullam contrariam interpretationem non modo Augustinianos se probant, sed Augustinianissimos ; novis enim verbis insolitæ recentiorum assertiones castigandæ sunt. Quo vero fidem testibus paret, aliqua eorum verba dissimulat, alia detruncat, alia mutat, gravi contra tot doctores injuria.

In primis appellat Driedonem, testatus pag. 8.8 hæc scripsisse : « Neque sentire contra divinam gratiam, neque si fallatur, perniciose falli eum qui, quamvis Augustinus aliter sentiat, generalem agnoscit erga omnes homines, cum primum ad usum rationis perveniunt, bonitatem, ut eos juvet peculiariibus auxiliis. » Driedo eo loci, nempe in lib. de Captivitate et redemptione generis humani, cap. 2, tract. 4, memb. 2, part. 8, immediate ante illa verba ab adversario adducta, hæc tradit : « Quamvis tutior vivat quisquis cum venerabili Patre Augustino non per auxilia sufficientia ex æquo omnibus adultis proposita, sed per divinam misericordiam et justitiam a curiosis hominum quæstionibus se absolvit, humiliter sub potenti manu Dei. » Deinde quam ibi insinuat de auxiliis communibus sententiam, locum in parvulis non habere ostendit, quo insolubili argumento sanctus Augustinus illam semper impugnaverat. At qui secus sentiat, *non falli*, inquit, *perniciose, si fallitur, nec contra divinam gratiam sentire*. Nam contra justitiam potius sentiat quam contra gratiam, nec perniciose, sed tolerabiliter fallitur. Tu vero, Annate, ut Augustini in fine lib. vi contra Julianum verba, velis nolis, tibi ingeram, *miserabiliter falleris, vel etiam detestabiliter falleris*, quando Driedonem contra Augustinum testimonium dicere tibi fingis, qui tutiorem sancti doctoris sententiam contentatur.

Rursus adducit eundem Driedonem lib. 1 de Libero Arbitrio cap. 2, part. 5, ubi ait : « Ex Scripturis sacris ab Augustino adductis super hac re non expresse et efficaciter concludi potest infantis sine baptismo decedentes supplicio æterni ignis esse cruciandos. » Additque Annatus nobile scholion : « En ut inefficaces fatetur adductas ab Augustino ex Scriptura sacra probationes, utque optioni studiosorum permittit, ut illum aut sequantur aut deserant. » Intelligit

Driedo testimonia Scripturæ ab Augustino allata non efficaciter, hoc est haud demonstrative probare pœnam sensus puerorum in inferis; nam immediate hæc de utraque sententia præmiserat: *Cum neutra videatur efficaciter ex Scriptura sacra demonstrabilis*. Neque hanc sententiam demonstrative probatam nos contendimus; alias nullus posset oppositum tueri. Neque optionem facit ut Augustinum vel sequamur vel deseramus: nam Augustino etiam illa in opinione nobis inhærendum esse exemplo docuit, hæc astruens: « Ut ergo, quod nobis PROBABILIS, Scripturisque sacris consonum videtur, asseramus, arbitramur hujusmodi parvulos sensibili quadam molestia, seu afflictione ab igne et in igne torqueri. » Audis, Annate, eam sententiam, quam tu pag. 858 tanquam *crudelē* detestaris, a Driedone astrui probabiliorē, ac sacræ paginæ magis consonam? Augustino igitur militat doctissimus ille vir, neque ulla arte in recentiorum, castra abduci potest, sed inane tantum illius nomen fingis ad decipiendos incautos.

Driedoni magistro supparem submitunt Ruardum Taperum ex eadem Lovaniensium academia doctorem, quem hæc contra Augustinum scribere tradit Annatus, pag. 879: « Alia tamen opinio magis consentanea est Augustino, quod non omnibus Deus concedit tale auxilium, » etc. Et deinde: « Hanc tamen opinionem prior videtur magis commendare divinam bonitatem, » etc. At est quod de Annato conqueramur, quippe qui verba Taperi plurimum Augustinianæ sententiæ faventia omiserit; nam ita scribit Taperus ad art. 7. pag. 222: « Alia tamen opinio magis est consentanea Augustino, ET PATRUM CONCILII, quod non omnibus Deus concedit tale auxilium. » Pupugere recentioris mentem duo illa verba: quis enim inde non videat quantum ponderis Augustinianæ sententiæ, teste Tapero, accedat? Illa igitur consulto omisit. Quare jure cum Augustino lib. IV contra Jul., cap. 8, hic liceat exclamare: *Ut appareat de re tanta, quibus abs te fraudibus disputetur*. Addit Annatus significare Taperum eandem sententiam esse Adriani VI, 4 Sententiarum, quæst. 1, de pœnitentiâ. Hinc insultat pag. 886: *Adrianus quoque Sextus juxta id quod retulimus antea ex Ruardo Tapero jungendus erit*. Sed profecto nullas nobis præstigiâs facies. Quid scripsit Adrianus citatus in fol. 3 dubii §: *Ex his respondeo ad quæsitum*, modo proferimus: « Eam misericordiam, ait, ut probabiliter teneo, viatoribus exhibet Deus, qua sufficienter eis assistit, et suam gratiam offert, qua pro extremo saltem virium laborando, possent peccati indulgentiam promereri, ut in hoc differentia sit viatorum ab iis qui transierunt terminum. Si tamen contrarium faciat, id est si non dat eis indulgentiam peccatorum laborando pro viribus, quod apud doctores dubium et incertum est, nequaquam Injustitiæ argui posset. » Vides primo dicere se probabiliter hoc tenere. Vides secundo Adriano teste dubium et incertum esse illud principium: *Fucienti quod in se est,*

A Deus non denegat gratiam, quod recentiores putant esse certissimum. Vides tertio Deum haud reprehendi posse si laborantibus pro viribus adhuc denegat gratiam: quæ Adriani dicta cum illorum theologia non conveniunt. Ibidem vero ait: « In omnibus his exclamandum est cum Augustino: *O altitudo divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei!* » Cum tamen recentiores hanc sancti Augustini exclamationem non modo non imitentur, sed irrideant, quod ex Joanne Adamo superius fuit manifestum.

Accedit tertio loco Bartholomæus Medina, magnus Dominicanus instituti theologus; ejus verba sic recitat Annatus pag. 875: « Sine dubio sententia est Augustini quod homo in pura natura habet naturalem virtutem operandi, quam non habet in lapsa. Non placet tamen doctoribus. » O integræ fidei exsertorem! Medina eo loci, adducta sententia nonnullorum asserentium diversam esse virtutem operandi hominis stantis et lapsi, ait: *Quæ sine dubio videtur esse D. Augustini sententia*. Quæ ita recitat Annatus: *Sine dubio sententia est Augustini*. Falleris, o bone vir! non ita scribit Medina: *Videri*, ait, non vero esse reapse illam Augustini sententiam; tu vero illud verbum *videri* abradis, quo ex Medinæ vocibus Augustino acrius insultes. Sed nec ait: *Non placet tamen doctoribus*; relege, et videbis ita scribi: *Non placet tamen viris doctoribus*, quibus eam aliquibus, sed forte minus, ut ille quidem putabat, doctis sententiam placere significat, eos autem tacito nomine paulo ante indicaverat. Sed alia rursus audienda est objectio: etenim, recensita Medinæ sententia, exclamat recentior ille pag. 876: « Atque hæc ratione hic auctor indubitata Augustini doctrinam hoc in puncto et doctoribus contrariam esse fatetur, et sibi sine ullo fidei violatæ, vel sprætæ antiquitatis scrupulo. » Belle hæc sibi Annatus fingit. Medina, sua ipsius sententia recitata, aperte protestatur se non habere adversarium Augustinum. Hæc sunt ejus verba: « Neque D. Augustinus huic nostræ sententiæ alio modo adversatur. » Et audes coram iudicibus affirmare Medinam fateri *sibi esse contrariam Augustini doctrinam*? Egregie Augustinus contra Julianum lib. IV, cap. 8: « Quis non expectet, inquit, sapientiam disserentis, qui fidem cognoverit mentientis? »

Eadem fide animoque Annatus pag. 870 ad tribunal contra Augustinum Ferdinandum Vallosillum vel nolentem trahit, qui multis locis, inquit, *satis indicat liberam esse ab Augustino interdum discedendi copiam*. Dein plura Vallosilli testimonia producit, in quibus tamen hic adeo constanter cum Augustino stare se profitetur, ut mecum sane illa reputans, in eam opinionem abeam, alienis illa oculis Annatum lectitasse: pudet enim ac piget de viro tanti inter recentiores nominis adeo palmares allucinationes (non enim imposturas dicam) suspicari. Verum eadem objecta excutiamus: « Multis locis, ait, satis indicat liberam esse ab Augustino interdum discedendi copiam, ut quæsitio 13 in tomum II Chrysostomi, dum quærit causam prædestinationis et reprobationis. » At cur

Vallosilli verba contra Augustinum non producis, quod cæterorum testimonia referens præstitisti? Sane quia nulla sunt; debui dicere, contraria sunt: etenim adeo mordicus Augustinianæ sententiæ de gratuita prædestinatione adheret, ut ibidem dicat: « Opinio contraria non est probabilis, licet non hæretica, et nullus eam deberet asserere in scholis neque alibi. » Et hunc dicit in disputatione de prædestinatione facere liberam ab Augustino discedendi copiam? Rursus ibidem, nempe quæstione 13, Chrysostomi testimoniis explicatis, addit: « Augustinus patrono non indiget; nam cum prius huic dogmati constanter adhæsisset, re tamen diligentius perspecta, opinionem locis innumeris retractavit, » nempe Deum homines prædestinare ex prævisis meritis fidei naturalis. Addit adversarius: « Et quæsito 18 in tom. III sancti Augustini, ubi disputat an possint aliæ virtutes esse sine fide, et sic loquitur, etc. Non enim sanctus Thomas consentit cum Gregorio Ariminensi, neque cum B. Augustino, quod omnes actus infidelium sint peccata. » Respondemus Vallosillum hæc dixisse ex aliorum sententia calamo ad alia prope-rante; nam quæsito 22 in D. Ambrosium, ubi ex professo quæstionem illam agit, et ad quam se refert tom. VII Augustini quæsitis 18 et 19, et tom. VIII, quæsito 3, et alibi, aperte § *Ad argumenta Gregorii*, in responsione ad 4, tradit sanctum Augustinum non idem sensisse cum Gregorio Ariminensi de operibus infidelium. Et in tom. III, quæsito 18, scribit de virtutibus infidelium sanctum Augustinum *sensisse cum sancto Thoma*. Et tom. VIII, quæsito 3, ait de eodem sancto doctore, quærens an omnia infidelium opera sint peccata: « Et ita in re convenit cum communi sensu Ecclesiæ, et cum doctrina doctorum scholasticorum. » Et hæc est Vallosilli de Augustino sententia.

Pergit Annatus: « Et quæsito 25, in tom. III Augustini, ubi concludit timorem servilem tum bonum, tum meritum esse, quamvis Augustinus videatur illi aliud sensisse, in quo forte Vallosillus deceptus est. » Sed appello oculos lectorum, nihil enim ibi ait de Augustino, ut fingit Annatus; in fine tamen quæsitij ejusdem sancti doctoris dictum interpretatur, nec uspiam scribit sibi videri Augustinum asseruisse timorem servilem non esse bonum; unde ille recentior non solum in sanctum Augustinum injuriosus est, verum etiam in ipsum Vallosillum, quem *deceptum* dicit, ea de Augustino pronuntiando, quæ ne somniavit quidem. Addit quarto: « Et quæsito 10, in tom. X, ubi dicit Augustini sententiam de causa reprobationis displicuisse plerisque veterum Patrum. » Bene; at statim quinam fuerint illi Patres significat, nempe *Massilienses et Faustus Rejensis*. Hæc tamen siluit Annatus, videbat enim illos Patres esse Semi-Pelagianorum magistros, hoc est nullius prorsus auctoritatis. Porro ibidem Vallosillus confutat Catharinum sancti Augustini sententiam reprehendentem, et concludit: « Non ergo est cur Catharinus in prologo sui libelli diceret se punctum prædestina-

tionis vera ratione attigisse, quæ Augustinum ac cæteros antea Patres celata semper fuisset. » Tandem sic concludit: « Et quæsito 30, in tom. IV, ubi responsionem ad oppositum sibi auctoritatem Augustini in ea quæstione num liceat uxori de consensu mariti fornicari, sic exorditur: *Pro B. Augustino respondemus quod quid secundum veritatem tenendum sit, definivimus.* » Ita truncatum testimonium Vallosilli refert Annatus, ut putetur parvè habita Augustini auctoritas; nam ille scriptor statim addit: « Et ipse tantum proposuit quæstionem an in casu uxor possit licite fornicari, accedente consensu viri, in quo sensu doctores scholastici quæstionem non disputant. » Postea aliam explicationem annectit: « Secundo dicimus B. Augustinum casum non definisse, quod ex verbis ejus constat; postquam enim casum proposuit, conclusit sic asserens: *Nihil hic in alteram partem disputo, liceat cuique existimare quod velit*, etc. Ex qua littera constat quod cum dicat, *Liceat cuique existimare quod velit*, quod definite nihil asseruit, sed opinioni et iudicio aliorum existimandum reliquit. » Hæc doctissimus ille episcopus, qui summa diligentia atque ingenti labore quæcunque dubia in universis sancti Augustini voluminibus occurrere poterant, explicuit, unumque præsertim ostendendum sibi proposuit, nil falsi alicubi ab Augustino assertum fuisse. Quare quis non ægro ferat et acerbe, hunc strenuissimum sancti doctoris defensorem contra eundem ad tribunal obtorto collo a recentioribus trahi, fieri illum ipsorummet ore eò loquentem quæ non modo non dixit, sed quæ ab Augustini sensibus procul abesse solidissime demonstravit?

§ VIII. *Viguerii, Soti, Fabri, Horantii testimonia discussa.*

Recentiores, licet in superiori testimonio repetitione convicti sint, ora tamen iudicum aspicere, nedum sua iterum contra Augustinum aperire non erubescunt, imo novos contra sanctum doctorem testes adducunt, ita ut si testium numero certandum foret, verendum esset ne illorum multitudine Augustinus obrueretur; sed re nobis lucusque feliciter succedente animosiores facti, ad reliquorum testium examen accedimus.

Joannes Viguerius pag. 872 nominatur, quod § 6 de Peccato originali hæc scripsit: « Præterea in hoc non tenetur D. Augustinus. Unde Gennadius de Viris illustribus de eodem Augustino loquens ait: *Licet minus capacibus dubitationem de abortivis fecerit, error tamen illius, ut superius dixi, multo sermone contractus, lucta hostium exaggeratus, necdum hæresis quæstionem dedit.* Per quæ verba dat intelligere D. Augustinum in hac opinione errasse, sed ipsum hæreticum non fuisse, eo quod non fuit pertinax, imo retractavit in epistola ad Julianum... Præterea decretalis *Majores, de Baptismo*, in qua est determinatum eos non pati pœnam sensus, tempore D. Augustini nondum edita erat. Quia idem Augustinus, qui supra modum Ecclesiam reverebatur, si edita fuisset, oppositum non dixisset. » Verum hic testis

nulquam apud iudices fidem meretur, quod eorum quæ A
dicitur prorsus in seipsum se proferat. In primis Gennadius,
cap. 38 de sententia sancti Augustini de pœnis par-
vulorum sine baptismo morientium non loquitur, sed
de resurrectione puerorum in utero matrum deceden-
tium. Nam Gennadius, cum dixisset Augustinum
ex multiloquio errasse, ait: « De resurrectione etiam
mortuorum simili cucurrit sinceritate, licet minus
capacibus dubitationem de abortivis fecerit. Catho-
licus permansit tamen, et error illius sermone multo,
ut dixi, contractus, lucta hostium exaggeratus nec-
dum hæresis quæstionem dedit. » Etenim sanctus
doctor, lib. xxii de Civitate Dei, cap. 43, dubium
proponit *an abortivi partus in die iudicii resurrecturi
sint*. Quare Viguierius verba Gennadii nec percepit,
nec fideliter retulit, nam hæc omisit: *Catholicus B
permansit tamen*, quibus periodi sensus variatur;
errorem enim non de abortivis Gennadius objicit,
sed de prædestinatione ex absoluto Dei decreto, ut
alibi dicitur est. Neque enim sententia Augustini de
pœnis parvulorum fuit lucta hostium exaggerata,
nam de illis Augustinum tantummodo dubitasse Semi-
Pelagianis dicebant, ut patet ex litteris Hilarii ad
Augustinum. Præterea falsum est sanctum Doctorem
sententiam illam retractasse in epistola ad Julianum;
etenim nullam ad Julianum epistolam Augustinus
scripsit. Sane in Opere imperfecto contra Jul., lib. iii,
cap. 200, quod ultima ætate conscripsit, constans in
eadem fuit sententia: « Si autem, inquit, non eruitur
de potestate tenebrarum, et illic remanet parvu-
lus, quid mireris in igne æterno cum diabolo futu-
rum, qui in Dei regnum intrare non sinitur? » Ne-
que hoc sancti doctoris assertum demonstratum est ab
Innocentio III in illa decretali, ut optime notat
Gregorius in 2 Sententiarum, dist. 53, q. 3, et supe-
rius ex professo ostendimus.

Auguratur testium numerus Dominici Soti censura,
qua sententiam sancti Augustini de pœnis parvulorum
perstringit, inquit lib. i de Natura et grat., cap.
14, apud Annatum pag. 874: « Augustinus plus
iusto videtur torquere parvulos, unde qui ejus sen-
tentia subscribunt, perpauci sunt, et tortores par-
vulorum nuncupantur. » Idem vero Annatus pag.
871 Joannem Fabrum episcopum Viennensem hom.
9 de peccato orig. in eadem Soti sententiam adju-
xerat, quippe qui dixit Augustinum sic opinantem D
excessive locutum. At quæstio de pœnis par-
vulorum nusquam ex professo ab Augustino agitata
fuit, sed occasione a Pelagianis data suam sen-
tentiam pronuntiavit; in sermone 14 de Verbis
Apostoli fusius quidem quam alibi ea de re locu-
tus est. Nec perpauci sunt qui eidem adhærent,
nam Gelasius ac Gregorius pontifices, Avitus, Ful-
gentius, Isidorus, synodus Sardiensis Patrum
Africanorum, Prudentius, Beda, Aelredus alique
sancti Patres Augustinianam de parvulorum pœnis
sententiam secuti sunt. Itemque ex theologis Grego-
rius, Driedo, Musæus, Moreau, Macedo, Polmanus,
Paludanus, Poncius, Conrius ac doctores Lovanien-

ses communiter, quorum omnium testimonia indica-
vimus cap. 3, § 5. Quantum vero Sotus Augustino in
disputationibus de gratia detulerit, ex cap. 2 ejus-
dem libri colligitur, ubi ait: « Hoc ipsum Augustinus
agnovit, ut pleraque alia quæ in argumentum hujus
operis excogitari possunt; quem propterea nihil mi-
rum si ferme unicum corruptum identidem huc simus
præ cæteri Patribus accersituri. » Hæc ille.

Franciscus etiam Horantius contra Augustinum
citatur, vir sane eruditus, et qui synodo Tridentinae
interfuit, quod cum Cyprianum itemque Hierony-
num in quibusdam errasse dixisset, hæc de Augu-
stino subjungit lib. iv, cap. 3, de Locis Theologicis:
« Idem Augustino longe doctissimo contigit. Sed quo
feror? cui non? » Qui nusquam Augustinum errasse
diceret, eximia Augustinum laude fraudaret, duos
Retractionum libros expungendo. Verum Annato
probandum erat Augustinum in libris contra Pela-
gianos ab Horantio reprehensum fuisse, hoc enim se
scriptorum testimoniis evicturum sponderat. Au-
dite interim quæ sit illius scriptoris de Augustino
iudicium. Ille lib. i, cap. 51, ubi de gratia et libero
arbitrio disputat, hocce nobile Augustino Elogium
appendit: « Hæc longe omnium in perlustrandis
fidei nostræ sacramentis princeps Augustinus.
Quam quidem doctrinam tanquam e cælo lapsam
suscepimus, ut sanctam veneramus, ut fidei nostræ
regulæ conformem amplexamur, et ut antiquæ Pa-
trum traditioni salis constantem, modisque omnibus
veritati consentaneam et convenientem retinemus. »
C Cap. 46 vocat sanctum Augustinum *unum omnium
doctissimum et sanctissimum*; cap. 48 ait: *Magni
Augustini mens expendatur*. Hæc de sancto doctore
Horantii sententia est, ut haud jure contra eundem
a recentioribus nominari possit.

§ IX. Joannis a Bononia, Arborei, Aragonii, Pennoti,
Estii, Vegæ et Tostati testimonia examinata.

Omnium bibliothecarum schedulas recentiores
excuserunt, rimantes si quæ doctorum licet haud
ita celebrium dicta invenirent, quibus Augustini
auctoritas decurreretur. Enimvero in librum exit-
uum nescio cujus Joannis a Bononia inciderunt,
qui, ut refert Annatus pag. 878, expositiones Augu-
stini in illa Apostoli: *Deus vult omnes homines salvos
feri (1 Tim. ii, 4)*, non recipiens ait: « Non videtur
hic modus dicendi sufficiens. » Item: « Non est
verisimile Apostolum hæc sensisse. » In primis hic
scriptor in tacita solutione objectionum, pag. 365
edit. Lovaniensis anni 1855, quo modestius Augu-
stini interpretationem alteram secutus omitteret,
sanctum Doctorem noluit nominare, religioni sibi
ducens a tam sacro nomine palam discedere, sed
ait: « Denique haud me latet eximium quemdam
sacrarum litterarum interpretem hunc locum ad hunc
modum explicare. » Postea: « Alium sensum ponit
idem doctor eximius. » At recentiores non modo
Augustino nominato easdem interpretationes reji-
ciunt, sed dictionibus etiam onerant, vocantes easdem
cum Molina vel *primo aspectu peregrinas et exteras*,

in Concord., quæst. 19, art. 6, disp. 1, vel cum Petavio ad *eludendum magis, quam rectas et solidas videri*, tom. I Dogm. theol., lib. x, cap. 3. At idem scriptor in præcipua quæstione de prædestinatione hæc tradit : « Nostram mox subjiciemus sententiam, eamque dictis B. Fulgentii sumptis ex B. Augustino stabilivimus. » Passimque eo in opere sancti Augustini testimonia inculcat.

Opponit pag. 880, Joannem Arboreum in illa verba Epist. ad Rom., cap. III : *Ubi est gloriatio tua? exclusa est; per quam legem? factorum? Non, sed per legem fidei*; ubi sancti Augustini interpretatione in *jejunam* vocat et *explodendam*. Miror alterum summa Annati diligentiam subterfugisse : etenim ait : *Expositio est vitiosa et explodenda*; verum ridiculus potius testis sit Arboreus, qui Augustinum Latinum sermonem docere præsumit. Sanctus doctor, lib. de Spiritu et litt., cap. 10, ut prohibet homines non justificari ex lege, sed ex fide auxilium gratiæ impetrante, illa verba Apostoli adducit, hæc subjungens : « Sive gloriationem dixerit laudabilem, quæ in Domino est, eamque exclusam, id est, non ut abscederet, pulsam, sed ut emineret, expressam, unde et exclusores dicuntur quidam artifices argentarii, etc.; sive gloriationem vitiosam de superbia venientem commemorare voluerit, eorum scilicet qui cum sibi juste videntur vivere, ita gloriantur quasi non acceperint eam quam non per legem factorum, sed per legem fidei dicit exclusam, id est ejectam et abjectam, quia per legem fidei quisque cognoscit, si quid bene vivit, Dei gratia se habere. » Itaque sanctus doctor, subindicata prima explicatione, quæ alicui forte venire posset in mentem, ad alteram descendit, cui semper inhæret in libris contra Pelagianos. At Arboreus ridiculum grammaticum agit, dum Augustinum barbarismi accusans ait : « Nec pictores eximii, elegantissimæque picturæ fectores aut expressores dici solent exclusores, sed exsculptores aut effigiatos. » Quasi Augustinus vulgare illius ætatis quorundam argentariæ artis opificum nomen potuerit ignorare. Scribit idem sanctus Pater in illa psal. LXXVII : *Ut excludant hi*, etc. : « In arte argentaria exclusores vocantur qui de confusione massæ noverunt formam vasis exprimere. » Unde patet eos argentarios artifices quos Latino vocabulo fusores dicimus, tempore Augustini a vulgo appellatos fuisse *exclusores*. Certe uti IV Reg. XXIV *clusores* argentarii nominantur qui gemmas auro vel argento claudebant, ita exclusores dicebantur qui ex auro vel argento vasa fundebant; cujus quidem vocis etymologiam non vacat curiosius inquirere, cum et nomina ad placitum imponantur, et vox illa vulgo usurparetur. Arboreus autem de pictoribus et pictura nomen illud perperam accipit, quod ab Augustino de excursoribus argentariis, seu de iis qui statuas, seu quodlibet aliud excidunt, intelligitur. Igitur inepte in hoc Arboreus calculum posuit; verum Annatus hoc nobile scholion addit pag. 881 : « Et tamen liber ille ab Augustino contra Pelagianos scriptus est, et locus Pauli contra eosdem

illuc urgetur. » Quid tum? Scribit sanctus doctor duas expositiones excogitari posse laudatæ Pauli sententiæ, quarum utraque Pelagianæ hæresis suffocatur : siquidem una displiceat, altera recipiatur, hoc satis Augustino fuit, neque qui primam non admittit, Augustini hostis statim censendus est; non enim hoc exigit Augustinus, dum ait, *sive gloriationem dixerit laudabilem, etc., sive gloriationem vitiosam*, quibus significat nolle se in iis explicandis immorari, utraque tamen interpretatione Pelagianos convinci, sequente quolibet quam velit.

Cæterum exciderint illa Arboreo, modo in quæstionibus de prædestinatione et gratia Augustinianum se profiteatur. Lib. x Theosoph., cap. 9 : *Augustinus*, ait, *liberi arbitrii assertor studiosissimus*; l. b. XIV, cap. 7 : *Si non nihil*, inquit, *tibi sit iudicium, facte cognosces ex sana et luculenta-Augustini doctrina, Deum non ex eo dilexisse Jacob, quod futura ejus merita præviderit*. Toto eo volumine in quæstionibus de gratia ait : *Hæc Augustiniana est assertio*, et initio libri vel a limine se sancti doctoris studiosissimum ostensurus scribit : *Hujusce assertionis partes, quæ Augustinianam sapiunt doctrinam, seorsim stabilivimus*. Igitur recentiores eorum ipsorum de Augustino iudicium, quod dogmata de prædestinatione et gratia attinet, hujus Arboris nec foliis nec umbra obtigere valent.

Quo tamen Augustini auctoritatem propius arient, Petrum Aragonium et Gabrielem Pennotum Augustinianos in subsidium vocant. Aragonius, 2-2, q. 10, art. 6, cum probasset hominem sine gratia Dei posse bene moraliter operari, addit : « Ex dictis ergo inferitur sententiam D. Augustini fuisse quod homines nullum bonum opus moraliter efficere possunt sine gratia Dei, quod idem affirmabat Gregorius. » Unde ait Annatus, pag. 882 : « Atque ita palam profitetur Petrus Aragonius se ab Augustino discedere. » Pennotus vero lib. V Propugnac., cap. 6, tradit minime credendum esse « omnem Augustini rationem esse exactam demonstrationem, omnem responsionem esse dogma fidei, omnem expositionem locorum sacræ Scripturæ esse certam regulam et infallibilem ipsas divinas Scripturas interpretandi, » etc.; quibus recitatis his Annatus insultat : « Vide, lector, quo moderamine in commendanda sancti Augustini doctrina utantur etiam illi qui ex instituto ejus cultores, imitatores et alumni sunt in utroque ordine canonicorum et eremitarum. Ut perspicere liceat quam sit superstitiosa hodiernorum Baianorum religio, qui specioso errorum prætextu solum Augustinum in ore, in oculis, in corde habere se fingunt. » Non possum negare Aragonium in ea sententia fuisse, attamen ibidem concl. 2 fatetur hominem sine gratia raro, et infrequenter, et cum magna difficultate posse efficere bonum opus, ut parum ab Augustiniano dogmate recedere videatur. At § *Cæterum hoc non obstante* probat sententiam sancti Augustini nullum continere errorem, ac proinde posse sustineri. Illic tamen domestico testi ne tantillum

judices moveat, opponimus tres ex hac nostra eremita familia celeberrimos doctores, qui mordicus sancti Augustini sententiæ adhærent, Gregorium Ariminensem, 2, dist. 20, quæst. 1, art. 2, Basilium Pontium, magnum theologum Salmanticensem, in Relectionibus de auxiliis divinæ gratiæ, et Gasparem Casaliu, Lusitanum episcopum, lib. 1 de Quadripartita Justitia, qui Augustini dogma explicant, solidissimis argumentis muniant, atque ab adversariorum jaculis vindicant. Imo recentiorum subtilissimus Vasquez idem fusissime propugnat 1-2, disput. 190, quem sequuntur ex eadem familia Tarrianus, tract. de Gratia, disput. 4; Mæratius, tom. II, tract. eodem, sect. 8; Ripalda, tom. I de Ente supernat., disput. 20, sect. 6, aliique.

At Pennotus non adversatur; etenim Augustinus usus est in suarum sententiarum confirmationem argumentis etiam probabilibus, quæ si essent demonstrativa argumenta, stultos diceremus recentiores qui eisdem responsionem procidunt. Unum contendimus, capitales sancti Augustini sententias adversus Pelagianos et Semi-Pelagianos non posse citra temeritatis notam impugnari. Quam vero Pennotus parum recentiorum causæ faveat, in his ejusdem verbis nemo non videt: « Si Cœlestinus, inquit, Romanæ Ecclesiæ pontifex calumniatores doctrinæ D. Augustini de prædestinatione vocat plantas male crescentes, et improbos, quibus perpetuum silentium imponendum sit, et sectatores dogmatum perversorum et damnatorum, a contrario doctrinam Augustini de prædestinatione probat ut doctrinam sanam, piam, catholicam et de fide, cui a catholicis non possit contradici, » lib. v Propug., cap. 16, num. 2. Annatus tamen, lib. VIII, cap. 2, pag. 860, ait: « Constituamus illam partem quæ plus favet libero arbitrio, dicamusque ante prævisa merita homines ad gratiam prædestinari, post prævisum autem bonum usum gratiæ prædestinari ad gloriam, quid inde sequitur contra regulas a Cœlestino positas? prorsus nihil. Hæc igitur una est ex quæstionibus quas astruere non vult Cœlestinus, si credimus Baronio. » Jam sentis, jam vides, quam belle tibi Pennotus concinat. Quod de Baronio addis, falsum esse § 1 ex eodem Baronio demonstravimus.

Guillelmus etiam Estius intromittitur, qui 1 Sententiarum, dist. 44, § 14, ait: « Quod si nihilominus contendat aliquis Augustini verba quæ objecta sunt huc inflecti non posse, putetque eum revera alterius esse sententiæ, tum respondebimus ea quæ de adjutorio primi hominis et angelorum obscurius, et, ut videtur, extra Scripturæ auctoritatem ab eo disputata sunt, ad hoc ut ex comparatione gratiæ nostræ per Christum reparationis magis emineret, non debere præjudicare doctrinæ quæ apud alios Patres ipsumque sanctum Thomam in hujusmodi rebus exactissimum doctorem expressior reperitur. » Estius quo suam erga sanctum doctorem observantiam ostenderet, eadem dist. 44, § 13 et 14, multum laboris

A impendit ut eundem in suam sententiam traheret; quod vero videbat id satis ægre posse persuaderi ea quæ recitata sunt, apposuit, non ut parvi fieri ab ipso Augustinum judicarem, sed ut molesti forsitan adversarii objectionem effugeret. At quod Estio displicuit, olim pariter Semi-Pelagianis displicuisse scribit Hilarius Arelatensis in epistola ad Augustinum, § *Deinde moleste ferunt ita dividi gratiam, quæ vel tunc primo homini data, vel nunc omnibus datur*, etc. Ille tamen scriptor, 2, dist. 24, § 10, ait: « Atque horum primus sit Augustinus, ut quem constat causam fidei catholicæ contra Pelagianos præ cæteris ecclesiasticis scriptoribus acrius uberiusque defendisse. » Et in 1, dist. 41, § 6: « B. Augustini de gratia Christi doctrinam, quæ magna ex parte consistit in astruenda prædestinatione gratuita, approbavit Cœlestinus pontifex in epistola ad episcopos Galliæ. » Omitto plura quæ passim in commendationem sancti doctoris Estius recitat; Lovanienses enim ac Duacenses consuevere Augustino semper esse addictissimis.

Alphonsus Tostatus in nonnullis ab Augustino dissentit, quæ ad sacræ paginæ explicationem pertinent. At Annatus pag. 867 ait: « Vide, lector... an putet dandam esse nemini facultatem in aliquo repugnandi ex omnibus quæ ille contra Pelagianos et Semi-Pelagianos scripsit. » Contendimus sancti Augustini doctrinam contra Pelagianos ex tanta Ecclesiæ approbatione in excellentiori gradu auctoritatis locandam esse, quam illorum, qui, ut ait Tostatus apud Annatum, *humano ingenio solo scripserunt*. Cæterum insigne elogium Tostati de Augustino lege apud Macedo in *Concentu euhologico*, pag. 431, ubi de Tostato ait: « Quanquam minutis quibusdam in quæstionibus ab Augustino interdum dissentiat, in materia de prædestinatione et gratia Augustino penitus consentit. »

Ihs additur ab Adamo, part. III Calvinii destructi, cap. 6, Andreas Vega, qui dolere se dixit Augustinum adversariorum gratiæ objectionibus clare non satisfacisse, lib. XII in Trident., cap. 22, de Justificatione. Cæterum Vega ibidem cum dixisset Pelagianos contra divinam gratiam decem et sex argumentis stetisse, ait: « Et ad ea omnia copiose et erudite pro sua eximia doctrina respondit Augustinus. » Addit tamen ibidem nonnulla quæ nec adversariis ipsis placere possunt: nam hanc regulam prædicandi mysterium prædestinationis et necessariæ gratiæ ad credendum, diligendum Deum, pœnitendum, etc., concionatoribus tradit. « Cuperem hoc clare et distincte tradi, perinde esse in nostra potestate omnia exercitia virtutum, ad quæ credimus necessariam esse specialem Dei gratiam, ac si solus generalis Dei concursus sufficeret, imo ac si non esset nisi nostra sola voluntas ad ea omnia requisita. » Et post nonnulla similia addit: « Et hæc sæpe desideravi, ut Augustinus palam et aperte respondisset objicientibus ipsi quod a prædicatione prædestinationis et gratiæ cessandum esset coram populo. » Quis vero non

videat ex illa Vegæ regula orationem nunquam auditoribus inculcandam esse? Etenim oratio est divinæ gratiæ testificatio, cum nullus petat ab altero auxilium ad aliquod faciendum, quod per semet æque facile præstare potest, quo argumento Pelagiani a Patribus convicti sunt. Si fideles ad divinam opem implorandam adhortandi sunt, ut in sacris mysteriis facit Ecclesia, non ita commendanda est voluntas ac si sola ipsa ad virtutes capessendas et fugiendas tentationes sibi sufficiat. Miror autem, cum Vegam hanc sententiam ibidem interserentem audio, debere nos, *ipsius opem assiduis et importunis gemitibus flagitare*. Porro si hoc populi docendi sunt, quæ ratione sola voluntatis humanæ potentia asserenda est? imo summa ejusdem infirmitas ostenditur, dum ad illam adjuvandam Dei gratia, non dicam expectatur, sed *assiduis et importunis gemitibus imploratur*. De his autem adeo solide agit Augustinus in lib. de Dono persever., à cap. 14 et seq., ut nihil vel clarius vel efficacius a quoquam desiderari possit. Quare Vegæ testimonium nec adversarii ipsi probent, dum ea astruit quæ ipsimet improbent, si sanè sapiant.

§ X. *Dominici Bannez testimonium alius contra Augustinum exaggeratum discutitur.*

Hispani hujus theologi, quem semper infensum recentiores experti sunt, testimonium contra sanctum doctorem grandi fiducia exaggerant, in qua quidem re cum mala fide procedant, illud nobis diligentius examinandum venit. Adamus, part. III sui Calvinii destructi, cap. 9, pag. 667, cum sibi licitum esse scribat sancti Augustini sententiam de reprobatione ex solo peccato originali ortam *horrere, quod mater est illius quam Calvinus tanta impietate ac rabie contra Ecclesiam inculcat*, Bannesii patrocinio vel testimonio utitur, ita de eadem sententia Augustini scribentis, part. I, quæst. 23, art. 5: « Hæc sententia non est probabilis. Non modicam habet difficultatem. Impossibile videtur et omnino incredibile quod Deus propter culpam originalem hominem reproberit. Hoc nullus fidelium dicere audebit. Si D. Augustinus voluisset attendere malitiam hujus consequentiæ, nunquam posuisset quod originale peccatum solum est causa reprobationis omnium reprobatorum hominum. » Annatus, lib. VIII cit., cap. 4, pag. 874, prioribus omnis, illa, *Si D. Augustinus, etc.*, longe grandioribus characteribus, quo lectoris oculos statim et vocent et impleant, exaravit, quibus recensitis exclamat: « Hæc Bannez, quæ plerique non videntur satis advertisse, dum Molinæ audaciam exaggerant indicantis aliquid lucis Augustino defuisse in concilianda cum creata libertate divinarum decretorum et auxiliorum efficacia. » Ita insignis theologi suffragium contra Augustinum jactant.

Adamus illa contra Augustinum a Bannesio de a commentatur, quorum oppositum ille scriptor asserit: etenim hic, recitata sententia sancti Augustini de prædestinatione, fatetur non modicam illi inesse difficultatem, et statim, ut id ostendat, sex argumenta contra eandem proponit, ubi in fine tertii

A habet: *Ergo non est probabilis sententia Augustini. In fine secundi: Impossibile videtur et omnino incredibile, etc.*; quæ non ex propria sententia, sed adversus Augustinum arguentis persona inducta posuit, ut patet ex iis quæ postea tradit. Ille autem tres ibidem sententias refert: primam sancti Augustini, alteram quorundam Thomistarum, postremam sancti Thomæ. De secunda, § *Præterea manifestum est*, ita judicat: « Atque ita secunda opinio facile potest sustentari, neque existimo differre a sententia D. Thomæ, nisi solo nomine. » Porro § *Tertia sententia est D. Thomæ*, collata Augustini sententia cum illa secunda ait: « Quapropter, ut postea dicemus, non est minus probabilis, imo forte probabilior secunda illa sententia, quam prima D. Augustini. » Ergo, teste Bannesio, sententia sancti Augustini est probabilis; imo dubitat an secunda sit probabilior (ait enim *forte*) illa sancti Augustini, illa, inquam, secunda, quam differre putat a sententia sancti Thomæ *nisi solo nomine*. Ergo falsus convincitur Adamus, dum verba illa: *Ergo non est probabilis sententia Augustini*, quæ arguendi gratia ille theologus dixit, ejusdem sententiam esse pronuntiavit. Rursus idem de altero Bannesii dicto dicendum est, dum in argumento secundo ait: « Impossibile videtur et omnino incredibile quod Deus ab æterno statuerit originalem culpam misericorditer et vere remittere; et nihilominus propter illam culpam hominem reproberit; » et in tertio argumento infert: « Ergo originale peccatum jam remissum est causa et ratio condemnationis æternæ, quod nullus fidelium dicere audebit. » Adamus vero ab rasis illis verbis, *peccatum jam remissum, etc.*, raptim alia in unam sententiam congegessit, quo acerbiorum censuram faceret. Sed ex persona adversariorum illa se dixisse Bannesius ostendit, dum paulo inferius hæc scribit: « Sed operæ pretium erit prius quædam advertere circa sententiam Augustini, quæ omnino cavenda sunt ab eis qui illam volunt defendere. » Et statim: « Ante omnia cavendum est ne concedatur quod aliquis propter originale peccatum jam remissum tanquam propter causam demeritoriam damnetur pœna damni, » etc. Ex quibus patet illam propositionem, quam infert in argumentis: *Originale peccatum jam remissum est causa et ratio condemnationis æternæ*, esse omnino negandam ab iis qui volunt defendere sententiam sancti doctoris. Quare, si illam propositionem veluti absurdam procul ab asserto Augustini removendam putat, qui fieri potest ut eandem ipsemet Augustino imponat? Et quidem nusquam Augustinus dixit peccatum originale remissum esse solam causam et rationem cur plurimi reproberentur, ita ut formaliter id intelligatur, de quo plura diximus cap. 4, § 10.

Hæc contra testis conductorem dicta sunt: jam cum ipsomet Bannesio res sit; cujus verba quo pacto ab Annato citantur ita se habent: « Est denique de hac re nostrum judicium, si quid valet. Crediderim enim quod Augustinus tantum fuit sollicitus destruere errorem Pelagianorum asserentium morita præscita

causam esse divinæ prædestinationis et electionis, et quia si consideretur quod præscientia malorum operum Esau fuit causa reprobationis ipsius, videbatur D. Augustino statim fieri consequens, quod etiam futura bona opera Jacob fuerint causa prædestinationis ipsius; propterea semper negavit præscientiam malorum operum Esau causam fuisse reprobationis ipsius. » Rationem vero ponit cur illatio illa non sit legitima, eo quod ipsa merita bona sunt effectus prædestinationis, peccata vero non sunt effectus reprobationis; unde bene possunt esse ratio et causa reprobationis. Tandem addit censuram, quam grandioribus characteribus Annatus expressit: « Propterea manifestum est quod non est eadem ratio prædestinationis et reprobationis, ut si detur causa reprobationis ex parte nostra, detur etiam prædestinationis. Si itaque D. Augustinus voluisset attendere malitiam hujus consequentiæ, nunquam posuisset quod universaliter originale peccatum solum est causa reprobationis, » etc. Produxi illius scriptoris totam fere sententiam, quam contra Augustinum tulit; nam ubi eandem confutavero, nihil ex Bannesii censura præjudicii Augustino fieri constabit. In primis non recte credidit in libro I ad Simplicianum, quæst. 2, ubi ea de re sanctus doctor fusius agit, sollicitum illum fuisse erroris Pelagianorum confutandi; nam liber ille exaratus est initio episcopatus Augustini, ex lib. II *Retract.*, cap. 1, et lib. de Prædest. sanctorum, cap. 4. Inclitit vero initium episcopatus sancti Patris in annum 395, cum Pelagiani anno tantum 411 apparere in orbe cœperint. Igitur eo in opere ad Simplicianum nequaquam Pelagianorum errorem confutabat, sed rogatus ab eodem antistite Mediolanensi caput septimum epistolæ Pauli ad Romanos, a vers. 10 usque ad 30, ita enim ille petierat, fuisse explicuit, ut patet ex initio quæstionis secundæ. Porro prolixius disputat de illis Pauli verbis a versione 11: *Cum enim nondum nati fuissent, aut aliquid boni egissent aut mali (ut secundum electionem propositum Dei maneret), non ex operibus, sed ex vocante dictum est ei, quia major serviet minori sicut scriptum est: Jacob dilexi, Esau autem odio habui.* Ubi cum demonstrasset Jacob non fuisse electum ob opera bona prævisa, idem a pari dicendum esse intulit de Esau, nempe neque ipsum fuisse odio habitum ob prævisa mala opera. Audiatur sanctus doctor: « An forte, inquit, quemadmodum illud de Jacob nullis meritis bonæ actionis dictum est, ita Esau nullis meritis malæ actionis odiosus? Si enim quia præsciebat Deus futura ejus opera mala, propterea eum prædestinavit ut serviret minori, propterea prædestinavit et Jacob, ut ei major serviret, quia futura ejus bona opera præsciebat, et falsum est jam quod ait: *Non ex operibus.* Si autem verum est, quod *non ex operibus*, et inde hoc probat quia de nondum natis nondumque aliquid operatis hoc dictum est, unde nec ex fide, quæ in nondum natis similiter nondum erat, quo merito Esau odio haberetur antequam nasceretur? » Ex illa particula *forte* colligo sanctum Patrem per mo-

dum disputantis loqui: quod etiam constat ex iis quæ paulo inferius ponit: « Ut autem, inquit, odisset Esau, nisi injustitiæ merito injustum est. Quod si concedimus, incipit et Jacob justitiæ merito diligi. Quod si verum est, falsum est quod non ex operibus. » Videatur § *Cur enim est improbatus Esau.* Disputans igitur illam consequentiam intulit, non quod veram illam arbitraretur, ut dicemus. Tota igitur vis illius illationis est in verbis Apostoli, qui aperte excludit bona opera cur fuerit dilectus Jacob, et mala item opera ob quæ odio habitus fuerit Esau: inquit enim antequam *aliquid boni egissent aut mali*, quod idem est ac antequam aliqua opera mala, aut bona egissent, *non ex operibus*, nempe bonis vel malis, *Jacob dilexi, Esau autem odio habui.* Unde patet falsum esse quod ait Bannez § *Propterea manifestum est*, Paulum dum ait, *non ex operibus*, loqui tantum de operibus bonis Jacob; nam, ut ait Augustinus, *Non ex operibus, et inde hoc probat, quia de nondum natis, nondumque aliquid operatis hoc dictum est; nam si opera tantum bona Jacob excludere voluisset, dixisset, Cum nondum natus fuisset, aut aliquid boni egisset, etc., non ex operibus, sed ex vocante dictum est, quia major serviet minori.* Itaque certum est ibi Apostolum loqui de operibus utriusque. Quod etiam confirmatur ex iis quæ ibidem addit: *Jacob dilexi, Esau autem odio habui. Quid ergo dicemus? nunquid iniquitas apud Deum? Cum neuter egerit aliquid boni aut mali, unum tamen Deus diligit, alterum odio habet; qua ergo justitia id facit Deus? At si Deus futura mala opera Esau prævidisset, nullus datur calumniæ locus. Ex his apparet vis illius paritatis quam per modum disputantis affert sanctus doctor: nam ita discurrit: *Si enim quia præsciebat Deus futura ejus opera mala, propterea eum prædestinavit ut serviret minori, ergo prædestinavit et Jacob, ut ei major serviret, quia futura ejus bona opera præsciebat.* Hæc illatio probatur, quia æqualiter excluduntur ab Apostolo opera bona cur fuerit Jacob electus, ac opera mala ob quæ Esau fuerit reprobatus; ergo currit par ratio de operibus utriusque in ordine ad amorem, vel odium. Et ita disputat Augustinus, judicium interim suspendens.*

Cæterum scribit Bannez: « Propterea manifestum est quod non est eadem ratio prædestinationis et reprobationis, ut si detur causa reprobationis ex parte nostra, detur etiam prædestinationis. Si itaque D. Augustinus voluisset attendere malitiam hujus consequentiæ, » etc. Plane hæc in Augustini libris legendis viri diligentiam desiderari ostendunt; nam malitiam consequentiæ non solum attendit Augustinus, verum etiam solide confutavit, et, quod mirum est, eo ipso loco ubi minus diligentem Bannesius illum credidit; etenim hanc paritatem semper Augustinus negavit: Deus reprobat ex prævisione demeriti seu peccati, ergo e contra etiam prædestinat ex prævisione boni operis. En totum hoc argumentum ab illa paritate deductum a Pelagianis in epist. 106 ad Paulinum: « Quomodo, inquirunt, Esau non

damnatur indignus, si non ex operibus, sed ex vo-
cante dictum est, quia major serviet minori? Sicut
enim illius nulla præcesserant opera bona, ut ad gra-
tiam pertineret, sic nec hujus mala, ut ad pœnam
pertinere deberet. Respondet sanctus doctor: « Nul-
la plane in utroque opera vel bona vel mala, sed
propria; uterque autem illi uni obnoxius erat, in quo
omnes peccaverunt, etc. Sed ambo, qui nondum pro-
pria vel bona, vel mala operabantur, rei tamen ex
origine nascebantur. Laudet misericordiam qui libe-
ratur, non culpet iudicium qui punitur. » Vides ne-
gari paritatem ab Augustino; nam Esau est reproba-
tus ratione maculæ ex Adamo contractæ, Jacob verò
per solam misericordiam liberatus. Hinc celebre ve-
luti axioma Augustini est: « Bonus est Deus, justus
est Deus: potest aliquos sine bonis meritis liberare,
quia bonus est; non potest quemquam sine meritis
damnare, quia justus est. » Lib. III contra Jul., cap.
18. Audi rationem disparitatis, et fateri Augustinum
optime vidisse quod non est eadem ratio prædestina-
tionis et reprobationis, ut si detur causa reprobationis
ex parte nostra, detur etiam prædestinationis; nam
actus reprobationis est actus justitiæ punitivæ homi-
nem damnantis. At clamat Augustinus: Non potest
quemquam sine meritis damnare, quia justus est. Præ-
destinatio autem est actus puræ misericordiæ et bo-
nitatis divinæ, quæ nulla opera nostra bona sup-
ponit, sed facit; hinc ait: Potest aliquos sine bonis me-
ritis liberare, quia bonus est. Ergo laudet misericor-
diam, qui liberatur, non culpet iudicium, qui punitur.
Eat nunc Bannez, et addat, Augustinum malitiam

consequentiam attendere noluisse, et hæc ipsa palma-
ribus characteribus Annatus exscribat.

Verum in eadem quæstione secunda ad Simplicianum,
ubi disputans eam paritatem, urgebat: Ut odisset
Esau nisi injustitiæ merito injustum est: quod si
concedamus, incipit et Jacob justitiæ merito diligi, res-
pondens, ac quæstionem pluribus abs se adductis in
utramque partem argumentis implexam tandem dis-
solvens, paritatem negat; ibi enim diffusius probat
nulla opera bona, nec ipsam fidem præcessisse, cu-
jus intuitu Jacob fuerit electus, et concludit: Ergo
ante omne meritum est gratia. Postea vero erudite
pluribus evincit Deum non potuisse odio habere
Esau, antequam in illo peccatum cerneret, quia
« Omnis creatura Dei bona est, et omnis homo, in
quantum homo est, creatura est, non in quantum
peccator. Est ergo creator Deus et corporis et animi
humani. Neutrum horum malum et neutrum odit
Deus, etc., nec odit in homine nisi peccatum. » Ex
his concludit: « Non igitur odit Deus Esau homi-
nem, sed odit Deus Esau peccatorem. » Unde, con-
firmata illa propositione: « Ut autem odisset Esau,
nisi injustitiæ merito injustum est, » consequentiam
illatam negat: ergo « incipit et Jacob justitiæ merito
diligi; » nam priori illo dicto concesso probat fal-
sum esse quod posterius deducunt, nempe Jacob
etiam dilectum ob bona merita: « Cur ergo, addit,
Jacob dilexit, nunquid peccator era? Sed dilexit in

A eo non culpam quam debebat, sed gratiam quam
donabat. » Ergo per Augustinum grandis est dispa-
ritas inter reprobationem et prædestinationem, quia
reprobatio supponit meritum malum, quod odit;
prædestinatio vero nullum supponit meritum bonum,
sed causat. At Bannez in eo deceptus est quod non
legens Augustinum quæstionem resolventem, ea pu-
tavit a sancto doctore affirmata, quæ ante suæ sen-
tentiæ expositionem proposuit, ad difficultatem
quæstionis totis viribus augendam. Non igitur D.
Augustinus noluit attendere malitiam consequentiæ,
sed Bannez noluit attendere D. Augustinum mali-
tiam consequentiæ et attendentem et solidissime con-
futantem.

Rursus notanda sunt quæ ibidem Bannesius
scripsit, ut ostenderet malitiam illius Augustinianæ
consequentiam: « am « facile, inquit, negari poterat a
contrariam sententiam sequentibus, et assignari
differentia in prædestinatione et reprobatione, quod
prædestinatio est causa non solum consecutionis
ultimi finis, sed etiam meritorum ad ultimum finem.
Reprobatio vero quævis sit causa ejus quod reddi-
tur in futuro, scilicet pœnæ æternæ, non tamen est
causa ejus quod est in præsentibus, scilicet peccati,
propter quod totus reprobationis effectus potest
cadere super reprobum tanquam propter demeri-
tum. » At certe Augustinus hanc differentiam vidit,
et ne Bannesium mittam ad alios sancti doctoris
libros, eo ipso in loco ubi ab Augustino minime illam
observatam dixit: etenim ibi fuse probans prædes-
tinationem esse causam meritorum hæc ait: « Vo-
cantis (secundum propositum) est ergo gratia, perci-
pientis vero gratiam consequenter sunt opera bona,
non quæ gratiam pariant, sed quæ gratia pariantur. Non
enim ut ferveat, calefacit ignis, sed quia fervet; nec
ideo currit rota ut rotunda sit, sed quia rotunda est.
Sic nemo propterea bene operatur ut accipiat gra-
tiam, sed quia accepit. » Lege cap. 10 de Prædest.
sanctorum. Postea dat differentiam reprobationis a
prædestinatione, quod illa non causat peccatum ob
quod homo reprobatur, licet causet pœnam sceleri
debitam, ita enim de reprobante Deo loquitur: « Odit
enim in eis impietatem quam ipse non fecit. Sicut
enim iudex in homine odit furtum, sed non odit quod
datur ad metallum, illud enim fur, hoc iudex facit;
ita Deus, quod ex conspersione impiorum facit vasa
perditionis, non odit quod facit, id est, opus ordina-
tionis suæ in pœna debita pereuntium. » Itaque
Augustinus prædestinationis et reprobationis latum
discrimen novit, nempe quod prædestinatio Dei vo-
cantis est causa bonorum operum, non vero repro-
batio est causa malorum. Imo sanctus Pater adeo
constanter illam disparitatem asseruit, ut ex illa una
originale peccatum deduxerit, et ante tria lustra quam
erumperent, Pelagianos profligaverit. Cum enim pro-
basset divinam electionem nulla merita in homine
supponere, et ex alia parte ad reprobationem justam
demerita requiri intelligeret, querens de reproba-
tione Esau, qui si nullo merito improbatum est, petit

rationem quomodo ejus improbatio justa dici potest? Cum vero ex Apostolo patet ipsam ex suis operibus non esse reprobata, et ex alia parte certissimum esset quod ut Deus odisset Esau, nisi injustitiae merito injustum est, concludit quod facta est una massa omnium veniens de trauce peccati, nempe quia « concupiscentia carnalis de peccati poena jam regnans universum genus humanum tanquam totam et unam conspersionem originali reatu in omnia permanente confuderat. » Et antea : « Una est enim ex Adam massa peccatorum, in qua et Judaei et gentes remota gratia Dei ad unam pertinent conspersionem. » Quomodo vero ex hac massa eligantur vasa alia in honorem per electionem, alia per reprobationem in contumeliam, fusius ibidem tradit. Quare recte ab eodem dictum est : *Ecce enim odit Esau, quod vas ipse fecit in contumeliam.* Quis vero non miretur vastum Augustini ingenium de efficacia gratiae, de praedestinatione sanctorum, de reprobatione, de peccato originali adeo diffuse eo in opere disputasse ac si jam cum Pelagianis collato veluti pede certaret, qui tamen post tria lustra erupere? Hiuc videas Pelagianos unum Augustinum hostem habuisse implacabilem, a quo pessimam haeresim, antequam nasceretur, suffocata videbant. Omnes quidem in controversiis contra Pelagium de divina gratia primas illi debent, cum Augustino nullus scripserit vel melius vel diffusius. Sane ceteros Patres eo in argumento tanto post se intervallo reliquit, ut si omnia de gratia ac peccato originali a prioribus Patribus asserta colligantur, huic uni secundae quaestioni ad Simplicianum, sive argumentorum pondus, sive doctrinae acumen, sive rerum difficillimarum explanationem spectes, sine dubio cedere videantur : quae tamen quaestio, antequam audirentur Pelagiani, uti diximus, scripta est; ut vel hinc importuna recentiorum voces alios Patres inclamantium satis solide comprimentur : etenim ex his quae sanctus Pater ad Simplicianum scribit, evidenter ostenditur in quaestionibus de divina gratia reliquos Patres esse utiles, Augustinum vero necessarium : quod tam certum est ut recentiorum, quorum objectis satisfacimus, acutissimus Vasquez hanc Augustiniana auctoritati laudem dederit : « Augustinus in materia de gratia et praedestinatione inter ceteros Ecclesiae Patres non aliter quam sol inter minora sidera praefulget, »

part. 1, disput. 89, cap. 1, num. 8.

Volo hic unum advertere, quo Bannesii de Augustino censura ita rejiciatur, ut eadem ipse Bannesius percellendus sit. Dico igitur differentiam istam praedestinationis a reprobatione, quod haec supponit mala merita quae puniat, illa vero non supponat merita bona quae praemio compenset, longe constantius ac rigidius fuisse ab Augustino assertam ac defensam quam ab ipso Bannesio : nam si huic scriptori obijciatur hoc argumentum : Divina providentia sine meritorum praevisione assumit ad gloriam aeternam, ergo eadem providentia sine demeritorum praevisione potest excludere a gloria, nullam hic meritum con-

quantiam notat, non hic reperit disparitatem, quam Augustino veluti suggerit, praedestinationem causare merita, reprobationem vero non causare demerita, sed supponere; sed totum concedit; etenim in responsione ad argum. 2 ait : « Ante praescitum peccatum potest intelligi Deus odio habere quosdam, id est non diligere in vitam aeternam. » Ibi enim cum aliis passim concedit reprobationem, ut vocant, negativam, qua Deus negat gloriam non in poenam peccati, sed ut pure donum indebitum, non supponere praevisionem demeritorum. At sanctus Augustinus adeo mordicus sustinet disparitatem datam inter reprobationem et praedestinationem, ut ubique reprobationem illam sine praevisione demeritorum, hoc est negativam, excluderet atque in Pelagianis semper damnaverit. Pelagiani enim contendebant pueros nasci sine ullo peccato originali, negabant tamen illis admitti ad vitam aeternam regni caelorum, nisi per baptismi gratiam adoptarentur; etenim cum gloria libere a Deo donetur, dicebant Deum statuuisse eandem baptizatis tantum conferre. Illorum verba apud Augustinum lib. de Peccat. originali, cap. 5, haec ipsa sunt : « Quia Dominus statuit regnum caelorum non nisi baptizatis posse conferri, quod quia vires naturae non habent, conferri necesse est per gratiam libertatem. » Unde erat illorum celebre axioma : *Habet gratia, quod adoptet, non habet unda quod diluat,* apud scriptorem libri de Vocatio e gent., cap. 21. Ita pueri sine baptismo morientes excludantur a regno caelorum non in poenam peccati originalis, quod Pelagiani negabant, sed quod possessio regni caelorum non erat debita; nam vires, aiunt, naturae non habent, ut possint illud acquirere. Quare pueros sic excludi a regno caelorum nullam poenam esse asseriebant apud Augustinum lib. III contra Jul., cap. 3, et lib. IV Operis imperf., cap. 99; et lib. V, cap. 11, asserit pueros sine baptismo defunctos ex Pelagianorum sententia *liberos ab omni damnatione esse.* Erant igitur exclusi reprobatione pure negativa, hoc est non admisi in regnum caelorum, nulla interim poena illis inflictis, ita ut ipsa exclusio seu non admissio in regnum caelorum nulla poena illis esset. At sanctus Augustinus ubique contra Pelagianos contendit pueros sine baptismo morientes, si nulla culpa originis infecti sint, injuste reprobatione negativa excludi a regno Dei. Sexcentis in locis id contra haereticos urget. Lib. I de peccatorum Meritis, cap. 30 : « Nunquam explicant isti quia per justitiam nullum peccatum habens imago Dei separatur a regno Dei; » et lib. V contra Jul., cap. 11 : « Verum vos quoque qui eos veluti liberos ab omni damnatione esse contenditis, cogitare non vultis quia illos damnatione puniatis, alienando a vita Dei et a regno Dei tot imagines Dei, etc. Haec autem injuste patiuntur, si nullum habent omnino peccatum; aut si juste, ergo habent originale peccatum. » Et lib. II Operis imperf., cap. 325 : « Nunquam dicturus es ut sit justum ut parvuli nulla sua, nulla plerumque et eorum suorum culpa sine baptismate mortui a parentibus

ei proximi fidelibus separantur, et ad regnum Dei non admittantur. » Lib. v contra Jul., cap. 9, scribit : « Quapropter natos ex Adam transferri renatos oportet ad Christum, ne a regno Dei pereant imagines Dei, quod sine malo fieri qui dicit, nec amorem habet nec timorem Dei. » Et epist. 166, « Hoc a justitia Dei penitus alienum » scribit. Lib. vi, cap. 4 : « Si nihil meruissent mali, nunquam privarentur in communi causa privatione tanti boni. » Lege serm. 44 de Verbis Apostoli, ubi clamat : « Quare enim patrimonium regni cœlorum abripiis innocenti? A quo regnum cœlorum non acquiritur, profecto magno bono fraudatur. Quæ est ista justitia? » etc. Idem docuit sanctus Gelasius papa in epist. ad episcopos per Picenum, contra Pelagianos : « Cur igitur, inquit, infans hæc sorte concluditur (nempe non admitti in regnum cœlorum), si nullam habet omnino peccatum? magisque videtur, quod absit, injustas Deus, si illic infligatur pœna, ubi nulla sit culpa. » Conclavit synodus Byzacenorum Patrum, in lib. de Incarnatione et gratia, cap. 14, ubi aiunt : « Et cum non sit iniquitas apud Deum, qui fecit hominem ad imaginem suam, quæ justitia est ut imago Dei, quæ nihil potuit per se ipsam delinquere, si non redimatur sanguine Filii Dei, in regnum Dei non permittatur intrare? » Quæ duo testimonia consulto addidi, quia nonnulli memoratam sancti doctoris sententiam falsam existimant. Itaque fixum fuit certumque omnino apud Augustinum, ac sanctos Patres ejusdem discipulos, neminem posse sine culpa reprobari pure negative a regno cœlorum tanquam beneficio indebito, uti certissimum fuit eidem neminem in statu naturæ lapsæ prædestinari ex prævisione alicujus boni operis. Quare disparitatem inter prædestinationem et reprobationem eam necessario esse dixit, ut Deus citra injustitiam non posset excludere a regno cœlorum parvulos sine culpa, licet id non faceret in pœnam. Non est igitur Augustinus docendus illam disparitatem, vel mallitiam consequentiæ a Bannesio, cum et ipso melius eandem norit, et longe rigidius defenderit. Recentiores Alarcon, Herice aliique reprobationi illi negativæ ante prævisa demerita Calvinismi fuliginem objectant, unde magnæ contra ipsos querelæ Thomistarum inaudiuntur, Joannes a Sancto Thoma, part. 1, disp. 10, de Reprob., num. 19; Gonetti, disput. 5, tom. iv, art. 2, § 3. Et certe Calvinus reprobationem positivam ante prævisionem peccatorum astruxit, imo ad eadem dixit peccata causari, atque ad hæc perpetranda homines impelli, quæ a Thomistis una cum reliquis catholicis negantur. At nos absit ut Pelagianismum sapientissimis viris, et in Augustino defendendo ex juramento Salmanticensi commilitonibus ac nostris fœderatis imponamus; illa enim tantum diximus, quæ Bannesii censuram plenius confutaremus. Non est tamen cur adversarii hujus theologi testimonium contra Augustinum producant, qui in eodem loco, nempe articulo illo quinto,

A in confutatione sententiæ Javelli ait : *Augustinus gratiæ Dei testis insignis et prædicator; et § His ergo opinionibus, addit : Statuenda est vera sententia juxta mentem Augustini et D. Thomæ.* Quare, si quid deceptus dixit de Augustino, uti excusatione illum quidem dignum ducimus, ita nec tantæ auctoritatis habendus est, ut ejus testimonium contra sanctum doctorem palmaribus characteribus expressum ab adversariis exaggerandum videatur.

§ XI. *Sanctus Bernardus perperam contra Augustinum ab Annato adductus.*

Recentiores, ut ingens testium agmen quo sanctum Augustinum non loco tantum movere, sed etiam peni us obruere tentarunt, nobilissimi Patris testimonio claudant, sanctum Bernardum contra Augustinum suffragium dare affirmant, clamantes cum Annato, pag. 854 : « Veniat ergo post ultimum sanctus Bernardus, qui nominari debuit ante primum. » Ille vero nunquam contra Augustinum descendet, nec si machinas omnes admoveatis. At iniquant : « Igitur sanctus Bernardus, tam religiosus sancti Augustini cultor, tam studiosus lector, tam idoneus arbiter ecclesiasticæ ac necessariæ doctrinæ, peculiarem tamen ejus sententiam, quæ negat sanctum Joannem Baptistam accepisse plenam in utero materno sanctificationis gratiam, rejicit in epistola ad canonicos Lugdunenses, et principio quæ nitebatur Augustinus, quod scilicet nemo renatus debi possit priusquam natus, contrarium opponit, atque posse aliquem prius sanctum esse quam natum. » Cum vero sciant Augustinum quandoque a Bernardo C appellatum validissimum malum hæreticorum, atque catholicæ religionis columnam, quasi per risum ita concludunt : « Constat ergo exemplo sancti Bernardi tales esse quas dixerat duas illos columnas, ut non sit necessario timendum, si quis ita divellatur ab Augustino, ut tamen innitatur Ambrosio, etiam in his quæ contra Pelagianos Augustinus disputavit, neque nullum videri posse aliquando validissimum hæreticorum mali incertum lectum. » Hæc illi.

Fatemur particularem fuisse sancti doctoris sententiam adversus Pelagianos de peccato originali disputantis, Jeremiam ac Joannem Baptistam non fuisse plene a peccato originali in utero matrum per gratiam sanctificantem liberatos. Hoc docuit epist. 57 ad Dardanum, et lib. iv contra Jul., Operis imperf. cap. D 133, ubi ait : « Quia et Jeremias et Joannes, quamvis sanctificati in utero matrum, traxerunt tamen originale peccatum : nam quo alio merito interirent eorum animæ de populo suo, nisi die octavo circumciderentur, nisi ad Christi gratiam pervenirent, etc. Erant ergo illi et natura filii iræ ab utero matrum, et gratia filii misericordiæ ab utero matrum, quia nec adhuc eis inerat sanctitas quæ vinculum solveret successione obnoxia, quod suo tempore solvi oportebat, et inerat tamen quæ præconem Christi a maternis visceribus designabat. » Duo hic consideranda sunt, Joannem Baptistam repletum per Spiritus sancti gratiam prophetiæ dono, postea noxa originali liberatum fuisse in utero. Primum concedit

sanctus Augustinus, alterum negat, ut ejus verba clare ostendunt. Sanctus Bernardus primum et ipse sine hæsitatione concedit, de altero vero dicit se non auctere quippiam definire. Audiantur dulcia Melliflui doctoris verba, ne Annati in Augustinum amarus sermo nobis fastidium ingerat: « Certissime autem, inquit, sanctus Spiritus, quem replevit, sanctificavit. Cæterum quatenus adversus originale peccatum hæc ipsa sanctificatio valuerit, sive pro isto, sive pro illo propheta, vel si quis alius simili præventus gratia fuerit, NON TEMERE DIXERIM. » Deinde sententiam sancti Augustini considerans addit: « Attamen quis dicit Spiritu sancto repletum manere adhuc filium nihilominus iræ, et, si mori in utero contigisset, cum hac plenitudine spiritus pœnas lulturum damnationis? Durum est; MINIME tamen AUSIM hinc QUIPPIAM MEA SENTENTIA DEFINIRE. Sed quidquid de hoc sit, etc. » Vides, Annate, nihil ea in re Bernardum definire, anius, ut jure quidem arbitror, Augustini, quem habebat, ut dicitis, *dum hæc scriberet, præsentem, auctoritate remoratum?* Dura illi Augustini sententia visa est, at durus fassus est ab Augustino discedere: *Minime tamen, inquit, ausim hinc quippiam mea sententia definire.* Hocine est, Annate, ut jocularis, *divelli ab Augustino?* hoc putare nullum *aliquando validissimi hæreticorum mallei incertum ictum?* Imo hoc est lectoribus fœcum facere, ac Bernardo nimium injuriosum esse, dum illum ea recitantem inducis de Augustino quæ ne cogitavit quidem. Illa itaque est Melliflui sententia epist. 17 ad canonicos Lugdunenses.

Sed aliud quid Annatus garrit, contenditque Bernardum diversa, imo adversa sapere vel eo ipso in loco ab Augustino recedendo, ubi se cum Augustino aut errare aut sapere profitetur, nempe epist. 77 ad Hugonem. De Annati verba: « Ut omitram quod relata illa sententia qua sensit Augustinus internam cordis conversionem ad Deum externam baptismi susceptionem posse supplere, vir minime jactabundus negare audeat fuisse uspiam ab eo retractatam, quamvis retractasset exemplum quod subjecerat sancti latronis, ea ratione quod incertum esset an fuisset baptizatus. » Nescio quo consilio Annatus hic paralepsitatur. Eia age, odissere cur ex Bernardo Augustinum accusare tibi in religionem venit? Ita est, Bernardus vir minime jactabundus Augustini sententiam, qua asserit internam cordis conversionem ad Deum baptismum posse supplere, *negare audeat fuisse uspiam ab eo retractatam.* Forte hanc sententiam retractandam Augustino fuisse putas? Illam sententiam ante sanctum Augustinum docuerat sanctus Cyprianus, quem laudat sanctus doctor lib. iv de Baptismo, cap. 22, ubi de baptismo ait, si ex necessitate desit, posse supplere *fidem, conversionemque cordis, quia tunc impletur invisibiliter, cum mysterium baptismi non contemptus religionis, sed articularis necessitatis excludit.* Sed et sanctus Ambrosius hoc ipsum docuerat de Valentiano imperatore, et patet ex ejusdem oratione in qua defuncti Valentiniiani laudes recitat. Utroque vero, Ambrosium nempe et Augustinum,

A sequitur sanctus Bernardus, illa in epistola 77, quorum testimonia laudat, scribens: « Ab his ergo duabus columnis (Augustinum loquor et Ambrosium), crede mihi, difficile avellor. Cum his, inquam, me aut errare aut sapere fateor; credens et ipse sola fide hominem posse salvari cum desiderio percipiendi sacramentum, si tamen pio adimpleudi desiderio mors anticipans, seu alia quæcunque vis invincibilis obviaverit. » Audis, Bernardum virum minime jactabundum cum Augustino sapere et credere, *sola fide hominem posse salvari cum desiderio percipiendi sacramentum?* Cur vero eam sententiam Augustini diceret fuisse uspiam ab eo retractatam, in quam pedibus jvit? Sed et apostolica sedes eandem sententiam ob Augustini auctoritatem approbavit. Innocentius III, in litteris ad Cremonensem episcopum, quæ apud Gregorium IX exstant lib. iii, tit. 43, cap. 2, ita scribit: « Quem sine unda baptismatis extremum diem clausisse significasti, quia in sanctæ matris Ecclesiæ fide et Christi nomine perseveravit, ab originali peccato solutum et cœlestis patriæ gaudia esse adeptum asserimus incunctanter. Lege super octavo libro Augustini de Civitate Dei, ubi inter cætera legitur: *Baptismus invisibiliter ministratur, quem non contemptus religionis, sed terminus necessitatis excludit.* » Error tamen irrepsit, nam verba illa leguntur non in libro VIII de Civitate Dei, sed lib. iv de Baptismo, ut recitavimus, quæ etiam laudatus Bernardus ex eodem libro iv adduxit. Hinc theologi baptismum flaminis, et Tridentina synodus, sess. 6, cap. 4, baptismum *in voto* justificare decernunt. Quid igitur tibi in mentem venit, Annate, dum sententiam illam sancti doctoris ab Ecclesia approbatam quasi retractione dignam recensuisti, quam etiam constanter idem tenuit post exortos Pelagianos ad finem usque vitæ? Legatur lib. i de Origine animæ, cap. 9 et lib. ii Retract., cap. 18. Qui plura ea de recire cupit, consulat Christianum Lupum, auctorem satis notum, in lib. de Attritione et contritione, cap. 8.

An forte irrides quod de baptismo sancti latronis Augustinus insinuavit? Sanctus doctor rem sibi certam, nempe conversionem cordis supplere vicem baptismi, non posse satis efficaciter illo exemplo demonstrari fassus est in libro ii Retract., cap. 18, affirmans a quibusdam *non incredibiliter* dici latronem *aqua illa, quæ de vulnere lateris ejus emicuit, tanquam sacratissimo baptismo fuisse persusum,* lib. i laudato. Cæterum idem Pater non putavit illum fuisse ante crucifixionem baptizatum. Aperte ait ibidem: « Latro ille non ante crucem Domini sectator, sed in cruce confessor, etc. Tunc etiam fides ejus de ligno floruit, quando discipulorum marcuit. » Illa vero de baptismo latronis adducit, quibus confutaret errorem Vincentii Victoris, qui exemplo latronis contendebat pueros sine baptismo mortuos pervenire posse ad originalium indulgentiam peccatorum, ut patet ex lib. iii de Origine animæ ad Vincentium, ubi toto cap. 9 de baptismo latronis discurrit. Quæ tamen ita adduxit ut omnem errandi occasionem ex

illius latronis exemplo reseraret. Hinc lib. 1, cap. 9, cum varios modos recensisset quibus latro ille vel dicebatur vel dici poterat baptizatus, concludit : « Verum hæc ut vobis quisque accipiat, dum tamen de baptismo non præscribatur Salvatoris præcepto hujus latronis exemplo. » Et ipse Bernardus consentit incertum esse an latro fuerit baptizatus, dicens : « Eo quod sane incertum sit utrumquam fuerit baptizatus. » Hinc Pater Lupus, in sanctorum Patrum lectione summa cum laude versatus, in opusculo laudato de Contritione et attrit., cap. 9, ait « Latronis baptisma esse incertum. Variat non solum Augustinus, sed Patres passim omnes. » Hæc quidem addidit, quia ex illa sancti Bernardi epistola 77 ad Hugonem; quale Augustini dictum ab adversario per reticentiam reprehensioni expositum jure notari possit, prorsus non video, sed nec eundem Annatum vidisse existimo.

§ XII. Sanctum Augustinum contra Augustinum producant.

Rem confecisse ac tota causa Augustinum dejecisse sibi persuadent, faventibus suffragiis, ut gloriantur, et trium summorum pontificum sex cardinalium et omni numero eruditissimorum et fere sanctissimorum, tot deinde antistitum, tot doctorum omnium scholarum, ordinum et nationum. » Annati sibi victoriam ac triumphum canentis voces sunt cap. 4, pag. 887. Sed ut Augustino omnem prorsus evadendi aditum præcludant, ad ipsiusmet confessionem provocant, quippe qui tantorum testium omni exceptione majorum vocibus convictus integram ipsi litem sit concessurus. Audiatur Annatus cap. 5, pag. 888, qui adeo victoriæ securus in arenam desendit, ut nullo pacto dubitet vel ipsomet Augustino iudice postrema veluti acie dimicare : « Quando, inquit, ea conditions disputamus ut stemus Augustini iudicio, inquirendum est hoc quoque, consuetudine Augustinus placita omnia sua, etiam illa quæ, dum Pelagianos læscatur, expressit, amplectenda esse necessario. » In primis contentendū statuisse Augustinum tria tantum dogmata adversus Pelagianos juxta catholicam fidem esse tenenda, quod Sadoletus recentiores docens olim dixerat in epistola ad Contarenum, uti § 1 narravius. Rursus plura sancti Patris testimonia producant, quibus asserit nolle se eam lectoribus legem imponere, ut omnibus abs se positiss assertionibus acquiescant, ablata omni prorsus contradicendi libertate. Unum dabo, nam idem reliquorum sensus est diversis tantum verbis expressus. In epistola ad Fortunianum scribit : « Neque enim quorumlibet disputationes, quamvis catholicorum et laudatorum hominum velut Scripturas canonicas habere debemus, ut nobis non liceat, salva honorificentia quæ illis debetur hominibus, aliquid in eorum scriptis improbare atque respondere, si forte invenerimus quod aliter senserint quam veritas habet divino adiutorio, vel ab aliis intellecta vel a nobis. Talis ego sum in scriptis aliorum, tales volo esse intellectores meorum. » Ex quibus aliæ eam rem adductis excitantur

A « Licet ergo ex Augustino Augustini doctrinam aliorum scriptorum iudicio censendam exponere, licet et proprio, idque salva honorificentia. Neque adeo perversum est hoc consilium, ut habere non possit adiutorem Deum. » Loquitur Annatus pag. 897. Nil tamen novi hisce censores afferunt, sed Pelagianorum ac Lutheranorum voces contra Augustinum integras repetunt. Pelagiani, cum ab Augustino Patrum testimoniis oppugnarentur, ex Augustini libris nullam sibi Patribus adhærendi necessitatem esse insolenter respondebant. Audiatur Julianus lib. IV Operis imperf., cap. 111 : « Sed bene quod nos oneratum personarum levasti : nam in libro quem ad Timasium contra liberum arbitrium contulisti, cum sanctus Pelagius venerabilium virorum tam Ambrosii quam Cypriani recordatus fuisset, qui liberum arbitrium in libris suis commendaverant, respondisti nulla te gravari auctoritate talium, ita ut dice-res eos processu vitæ melioris, si quid male senserant, expiasset. Tua tibi ad hoc relata sint, ut exilare de solis nominibus erubescas invidiam. » At non veterum tantum hæreticorum, sed et recentium dogmatistarum tritum hoc effugium esse ad sanctorum Patrum, ac præcipue Augustini auctoritatem eludendam, testatur eruditissimus vir Stapletonus tomo I, contr. 3, lib. VII, cap. 15 : « Alii (inquit de Protestantibus non plus eis (nempe Patribus) tribuendum esse arguunt, quam ipsimet Patres sibi tribui postulant, et hoc in loco varias Augustini sententias producant, quibus ille suis scriptis non aliter fidem haberi postulat quam quatenus ex Scriptura sacra vel ex evidenti ratione sententiam suam confirmaverit. » Additque in verbis sancti Augustini ex lib. 11 contra Faustum, cap. 5, in quo loco sibi plaudit Annatus pag. 897, eos mirifice exsultare.

C Doctissimus idemque sanctissimus Pater cæteris virtutibus, quibus divino munere ad stuporem usque ornatus fuit, sociam modicam adjunxit, neque tantum sibi uquam tribui voluit quantum Pythagoræ a discipulis delatum fuit, ut illud esset ineluctabile argumentum ADRÉ; IPEX. Hoc unum Augustinus rogat tota epistola septima ad Marcellinum. Cæterum disputans contra Pelagianos passim capitalia dogmata tanquam catholicas sententias defendere se proficitur. Ita lib. V contra Jul., cap. 12, quinque de concupiscentia questionibus agit, ubi ait : « In his questionibus catholica veritate antiquitus tradita, vestra impia novitas suffocatur. » In epistola 107 ad Vitalem duodecim theses de gratia statuit, asserens easdem « ad fidem rectam et catholicam pertinere. » Idem de prædestinatione docet lib. de Dono persev., cap. 25, in fine. Illud vel maxime iterum recolendum est, sanctum doctorem, cum in libris Retractorum plures sententias correxerit, nullam contra Pelagianos statutam aut defensam thesiam expunxisse, ut planum fiat Augustinum censuisse omnia et singula quæ illis in libris docuerat a vero non dissonare, sed novum laborem atque exactiorem diligentiam Augustinus forte recentioribus reliquit, qui ite-

rum severiori iudicio eadem Hipponensis scripta, ut ait Annatus, pag. 897, *inspirante Deo examinata*, errores continere demonstrarent.

Cum olim Semi-Pelagiani Augustinum erroris arguerent in iis libris quos contra Pelagianos procuderat, modestissimi vir ingenii respondit in fine lib. de Dono perseverantiæ: « Qui vero errare me existimant, etiam atque etiam diligenter quæ sunt dicta considerent, ne fortassis ipsi errent. » Ibidem vero cap. 21 ait: « Quamvis neminem velim sic amplecti omnia mea ut me sequatur, nisi in iis in quibus me non errare perspexerit; nam propterea nunc facio libros, in quibus opuscula mea retractanda suscepi, ut nec me ipsum in omnibus me acutum fuisse demonstrarem, » etc. Quæ quidem attentiori mentis acie considerans magnus ille Annalium ecclesiasticorum scriptor cardinalis Baronius, tomo V ad annum 426, pag. 498, hæc in Augustini commendationem scripsit, quæ licet superius recitata sint, libeat hic quoque repetere: « Hæc ipse, ait, digna quidem sancti Augustini modestia, animique ejus admirabili cum submissione verecundia, ut plane nisi aliunde ex his saltem intelligere valeas afflatum ipsum divino Spiritu illa scripsisse, cum non supra quempiam alium quam super humilem, quietum et trementem sermonem Dei divinum affore Numen, Deus per prophetam fuerit contestatus; sicut et Jacobus docuit, ubi ait: *Quæ desursum est sapientia primum quidem pudica est, deinde pacifica, modesta, suasibilis, bonis consentiens.* » Hæc ille. Et tamen eo prorupit Annatus, ut affirmare non extimuerit cap. v, pag. 897, impugnatorem Augustini *habitarum adiutorem Deum!* Et hic inter sancti doctoris defensores numerari vult, Augustinum a Baianis vindicando? Non est hoc, Annate, Augustini causam tueri, sed prodere.

Verum licet præ animi modestia adeo humiliter de se Augustinus sensit, catholicæ tamen Ecclesiæ iudicio ejus de divina gratia doctrina ita approbata est, ut vel ipsi recentiores qui post Annatum contra Jansenium scripsere, vel evidentia coacti hanc Augustinianæ auctoritati, non dicam laudem, non testimonium, sed confessionem cum Decampsio dederint: « Conciliorum sanctiones et Romanorum pontificum edicta quibus Pelagiana hæresis jugulata occubuit, ex sancti Augustini libris petita sunt, sancti Augustini doctrinam continent, sancti Augustini verbis exprimentur. Fuit Augustinus quodammodo Ecclesiæ præceptor, cum Romanis pontificibus et conciliis ore prævit quod de superbissima hæresi iudicaret. Fuit lingua Ecclesiæ, cum ejus verba decreta concepta sunt, et quæ prius fuerant Augustini voces, Spiritus sancti oracula esse cœperunt. Fuit ille conciliorum dux atque ingenium, cum iis rationes et argumenta subministravit quibus Pelagium ejusque complices fregerunt, lib. III Hæres. Jans., disp. 4, cap. 6. Video Annatum spissum hic pulverem excitare, quo tantam Romanæ Ecclesiæ lucem Augustinum quaquaversum irradiantem obducat. Quas enim ille nebulas cogit toto capite sexto quibus

delatas a Romanis præsulibus Augustino laudes effuscat? Illius tamen vanos conatus in sequenti capite reprimemus, ubi sancti doctoris auctoritatem apostolicæ sedis sententia toties munitam ab hujus sancti Patris vindicatoris, uti se jactat, objectivis pravisque interpretationibus asseremus.

Attamen, etiamsi nullus pro Augustino veterum Patrum staret, ac Vaticana oracula silerent prorsus omnia, non adeo deplorata censenda esset Augustini causa, ut Annato eidem adversante, nullum faventem iudicem sortiri in orbe posset, præsertim cum manifestum sit plura ipsum testimonia falsasse, alia prorsus finxisse, quosdam in testes adduxisse, vel Semi-Pelagiano errore infectos, vel grammaticos imperitos, vel novos ex jurisconsultis theologos, vel impudentes minusque consulto locutos, atque Augustinensium librorum prorsus inscios. At cum sancti Augustini doctrina tot Romanorum præsulum laudibus, tot conciliorum decretis, tot omnium veteris Ecclesiæ Patrum encomiis ornata, munita ac defensa sit; quis nuper eandem in iudicium a recentioribus vocatam damnari vel minima ex parte posse suspicetur? ab Augustino enim stat antiquitas, a recentioribus novitas; illinc sanctitas, hinc audacia; illinc antiqui Patres, hinc novi scriptores; illinc tot sæculorum consensus, hinc nostræ ætatis scholasticorum minima portio. Quæ sane cum attentius considero, illud subinde mecum reputo, nescire me an laudem vel odium potius apud probos hoc opere mihimet conciliarim contraxerimve. Profecto arbitror non defuturos qui me inanem operam posuisse dicent, Augustinum in iudicio contra recentiorum accusationes defendendo; quasi horum temeritas vel initio causæ non statim intelligatur, qui contra summum Ecclesiæ magistrum conductis testibus eorum orthodoxo orbe dimicare ausint. Sed veniam precor si quidquam a recentiorum testibus Augustino timere mali visus sum; ejus enim causam defendendam suscepi, ne apud imperitos nimiumque credulos tantorum testiū nomina, quæ adversarii longe ordine contra Augustinum producere gloriabantur, vel fidem invenirent, vel suspicionem saltem ingerent.

CAPUT VI.

Elogia a summis pontificibus Augustinianæ doctrinæ contra Pelagianos delata a sinistris recentiorum interpretationibus vindicantur.

Sano non levem invidiam redolet recentiorum factum, de quo hoc loco sermonem instituimus. Romani præsules sancti Augustini de divina gratia doctrinam miris præconiis consecrarunt. Unde tanta eidem ab omnibus per tot retro sæcula veneratio impensa est, ut post eorundem pontificum voces orthodoxi unum Augustinum inaudiverint, imo Augustini dogmata in pontificum decreta ac synodorum canones transierint, quod in Historia Pelagiana demonstravimus. Hæc quidem recentiorum animum alius pupugere; quare delata Augustinianæ doctrinæ a Romanis præsulibus elogia falsis interpretationibus

partim decurtare, partim eludere audacter quidem, A sed non æque feliciter conati sunt.

Primus inter pontifices qui sanctum Augustinum commendarunt, Innocentius producitur, qui cum ab Augustino litteras accepisset a quatuor aliis collegis subscriptas, quibus Pelagii errores eidem significabantur, respondit epist. 96 inter Augustinianas: « Quod earum tenor omnisque contextio est in consideratione quotidianæ gratiæ Dei, et in eorum correctione qui contra sentiunt, integra ratione consistit, ut et illis omnem tollere possit errorem, et idoneum dabo cuius nostræ legis exemplo, quem sequi debeat dignum possit præbere doctorem. » Legantur quæ diximus lib. 1 Histor. Pelag., cap. 11. Recentiores haud universam sancti Augustini doctrinam contra Pelagianos ab Innocentio approbatam fuisse contendunt, sed qua parte tantum decerant contra duos Pelagii errores, quos ibi pontifex damnat. Do verba Moraines, disp. 12 Anti-Jans., num. 49: « Ex hac autem approbatione hujusmodi litterarum de uno aut altero tantum errore loquentium, inferre velle totam D. Augustini doctrinam de gratia fuisse specialiter ab Innocentio approbatam, est malitiose simplicibus illudere, et eruditorum patientia intolerabiliter abuti. » Quod vero sanctus Augustinus, quo melius Pelagianæ hæresis faciem Innocentio suis coloribus pictam ostenderet, ejusdem hæresiarchæ librum in laudem naturæ emissum atque adversarium abs se de Natura et gratia compositum volumen miserat, addit ibidem: « Respondens Innocentius, sequenti epistola 97, nullam facit mentionem aliorum errorum Pelagii, neque libri de Natura et gratia D. Augustini, sed tantum laudat præcedentem epistolam ab illis ad se scriptam. » Duos vero errores ibidem tantum damnatos esse ait, nempe non dari peccatum originis, neque Dei gratiam esse necessariam ad recte pieque vivendum.

Quid de libro Pelagii sanctus Innocentius decernat audiamus: « Librum sano, inquit, qui ejus esse diceretur, nobis a vestra charitate transmissum evolvimus, in quo multa blasphemia nihil quod placeret, nihil quod non penitus displiceret, a quovis damnandum atque calcandum, cui similia nisi qui ista scriberet, nemo alter in mentem reciperet atque sentiret. » Itane nihil Pelagiani libri Innocentio placere, nihil in eo scribi quod non displiceat, est unius tantum aut alterius erroris condemnari, an potius plenum erroribus judicari? Unam interim particulam disjunctivam corrigas, Moraines; dixisti enim Innocentii litteras de uno aut altero errore loqui; reponas conjunctionem, de uno et altero illam periodum reddens, ne quis erga te malevolentior dubitasse te dicat, duonè an unus tantum Pelagii error illis in litteris proscribatur. Sed ad Augustinum meum redeo. Hic Pelagii librum ad Innocentium mittens cum ejusdem confutatione asteriscis loca Pelagii signaret, ubi hic non recte de divina gratia sentiebat, quæ displicuisse Innocentio, cui nihil illius libelli placuit, quis dubitet? Librum vero Augustini approbatum ac

laudatum fuisse, et quidem de lege reos sine gratia homines faciente disputantem, quæ falsa atque ob furorem contra hæreticos Augustino exoidisse fingit Moraines disput. 24, num. 44, ex his Innocentii verbis colligitur: « Nam hoc loco latius de lege disputare velut coramposito repugnanteque Pelagio, necessarium esse non duximus, cum vobiscum totum scientibus, parique nobiscum assensione gaudentibus colloquamur. » Andin' Augustinum totum scientem, ac per omnia Innocentio in iis quæ de lege sine gratia proxime sufficienti reos faciente disputarat, plenissime consentientem?

Innocentio successit Zosimus, dein Bonifacius, qui sanctum Augustinum mirifice coluerunt, quibusque ejusdem doctrina probata fuit. Annatus, lib. viii, cap. 6, pag. 908, hæc scribit: « Quare non possit ab ejusmodi doctore instructio peti ad concipiendam erroris contrarii damnationem, ut Zosimus, ut Bonifacius, ut Felix hujus nominis IV petiisse videntur ab Augustino. » Hæc quidem recte se habent, sed rectius foret id non vulgari fama assertum dicere, sed constantè astruere. Ea enim phrasi utimur, cum de re minus comperta loquimur; quis enim mero meridie pronuntiet solem dici splendescere? Novimus Annati erga Augustinum animum, hinc suspicioni locum datus. Zosimus non prius decretoriam in Cælestii ac Pelagii causa sententiam tulit, quam ab Africanis synodis, quorum, teste Prospero, Augustinus ingenium erat, litteras acciperet, ut in Historia Pelagiana, lib. 1, cap. 13, dictum est. Bonifacius etiam Juliani litteras ad Augustinum confutandas transmisit, ut ibidem pariter narravimus, cap. 21. De Felice papa diximus lib. 11, cap. 23. Quæ, ne actum agamus, iterum non repetimus. Itaque et reapse pontifices illi contra Pelagianos instructionem ab Augustino petiere, idque ex ipsius Augustini libris, et ejusdem sæculi Patribus, et non vulgi tantum rumor: manifestum est.

Bonifacio subrogatus Cælestinus non modo sancti Augustini doctrinam laudavit, sed ejusdem calumniatores datis ad episcopos Galliæ litteris percutit. Elogium vero, veluti paulo ante de mortuo Augustino sepulchralem inscriptionem, hocce apposuit: *Augustinum sanctæ recordationis virum pro vita sua atque meritis in nostra communionem semper habuimus, nec unquam hunc sinistra suspicionis saltem rumor aspersioni, quem tantæ scientiæ olim fuisse meminimus, ut inter magistros optimos, etiam a meis semper decessoribus haberetur. Bene ergo de eo omnes in communem senserunt, utpote qui ubique cunctis et amor fuerit et honor; unde resistendum talibus, quos male crescere videmus.* Tradit Cælestinus, imo jubet resistendum Augustinianæ famæ decurtatoribus. Sanctus Prosper cum eximiam hanc de Augustino laudem ex Cælestino recitasset in fine libri contra Collationem exclamavit: « Contra istam clarissimam laudationis tubam, contra istam sacratissimi testimonii dignitatem audet quispian maliciæ interpretationis murmur emittere, et perspicuæ sincerissimæque

sententiæ nubem obliquæ ambiguitatis obtendere? » A
Ita plane, o Prosper, conantur audentque recentiores? Imo uti inter cætera ab apostolica sede Augustino data præconia illud jure merito primo loco reponitur, ita totis ingenii viribus desudant, quæ tantarum laudum splendori *nubem obliquæ ambiguitatis obtendant*, ne tantum inde lucis in Augustinum derivet.

Annatus, lib. 1 sui Augustini, cap. 8, audito Cælestini elogio, ait : « Non dicit esse Patrem Patrum, doctorem doctorum, primum angelum inter cæteros episcopos, inter omnes excellentissimum, vere irrefragabilem et ineffabiliter mirabilem. Habitum esse dicit a suis prædecessoribus Innocentio, Zosimo, Bonifacio inter magistros optimos; atque ita putabantur quidem alii sancti Patres esse quoque optimi magistri, a quibus si dissensisset Augustinus, quid putamus Cælestinum fuisse nobis præcepturum, ut optimos optimo postponeremus, et multos uni, quoniam id jure vel qua ratione? » Cum vero Cælestinus postea, ut putant, cap. 3, Semi-Pelagianos reprehendat *piissimis disputatoribus obviare* præsumentes, addit Annatus : « Hos ergo dicit Cælestinus obviasse non Augustino soli, sed piissimis disputatoribus et magistris, quibus verbis non est dubium quin comprehenderetur etiam Hieronymus. » Hæc illi omni arte adnitentes Augustinum in ordinem fere redegere, ut in Pelagiano bello non supremus quidem imperator, sed tanquam e præfectorum numero æquali cum multis auctoritate habeatur. Hæc autem eo consilio moliantur ut quoniam Augustini nomine se gravari æro jam tandem sentiunt, aliorum Patrum qui de gratia quid sentirent *breviter quibusdam*, ut cap. 14 de Prædestinatione sanctorum ait Augustinus, *scriptorum suorum locis et transeunter attigerunt*, suffragia jactare possint : etenim cum illi non tam aperte et perspicue de divinæ prædestinationis ac gratiæ mysteriis disseruerint, quædam eorum dicta, quando nondum Pelagianis, ut idem lib. 1 contra Jul., cap. 6, scribit, *litigantibus securis loquebantur*, veluti sibi faventia recentiores arripiunt, dimissis sancti Augustini sententiis clarissimis, apertissimis, evidentissimis, eam cæteris Patribus postpositi Augustini causam, rationemque reddentes cum Adamo part. III Calv. destr., c. 16, pag. 760 : « Hæc (Augustini) tenebræ me cogunt ad lucem alibi quaerendam, quam in synodis et aliorum doctorum libris invenio. » Mira docent. Profecto non dicam obscure, sed non tam clare locuti dicendi sunt alii Patres, qui de gratia *breviter et transeunter* quædam solummodo attigerunt, non vero Augustinus, qui copiosissime ac fusissime in triginta et amplius libris de eadem gratia disputavit, ex brevitate enim obscuritas, ex copia vero sermonis claritas derivat. Sed Augustinum cæteris præponendum esse, ubi de divinæ gratiæ auxiliis agitur, tanquam supremum catholici exercitus ducem vetustioris Ecclesiæ Patres tradidero. Canit sanctus Prosper contra Ingratos, cap. 3 :

*latus inter cunctos, qui de græge sancte
Insanas populere feras, INDUSTRIA MAJOR,
MAJUS OPUS, totum PRÆSTANTIUS inbuit Orbem.*

Sanctus Fulgentius, episcopus Ruspensis, lib. II de Veritate prædestinationis et gratiæ, cap. 17, ait : « Hæc itaque catholicorum Patrum apostolicis institutionibus tradita permanet in Ecclesia sine dubitatione doctrina, quam Græci Latinique pontifices sancti Spiritus infusione firmati, uno atque indissolubili semper tenere consensu. In qua beatus Augustinus, indutus virtute ex alto, abundantius illis omnibus laboravit : non autem ipse, sed gratia Dei cum illo. Ipsius enim ministerio Dominus uberiorum hujus rei fidelibus suis instructionem præbuit, » etc. Audiatur iterum proximo laudatus magnus ille Prosper : in præfatione contra Collatorem ait : « Viginti amplius annis contra inimicos gratiæ Dei catholica acies meus vni ductu pugnat et vincit. » Forte Annatus respondebit cum suo Vasquezio part. 1, disp. 97, cap. 3, num. 20 : « Fatetur sane suspecta mihi esse testimonia Prosperi et Fulgentii, quod diligentissimi et exactissimi Augustini discipuli sint. » Audiatur igitur ipsius Vasquii confessionem, quando utriusque illius Patris *testimonia suspecta* sunt. Scribit hic in part. 1, disp. 90, capite 6, numero 37 : « Quamvis nullus esset ex Patribus commemoratis, quem pro hac sententia de gratiæ necessitate ad singula opera bona moralia scholastici doctores allegare possent, in uno soco Augustino ejusque schola sua opinione præsidium libenter collocarent, eumque sibi sufficere merito arbitrantur, quod unicuique sit qui dum agitur de gratiæ necessitate, sicut sol inter reliquos præfulgeat. » Verum nos non ex Vasquio ista discimus, sed ex Romanæ Ecclesiæ pontificibus. Cum Julianus adversus divinam gratiam scripsisset, sanctus Bonifacius papa ab uno Augustino responsam postulavit. Cum Oriens ob Fausti Rejeensis libros in partes divisus esset, sanctus Hormisdas ab Augustino cognoscendum scripsit quid Romana sequeretur et servaret Ecclesia. Galliis etiam per centum fere annos eisdem dissensionibus contusus, Felix IV ex unius Augustini libris sententiis desumptis pacem dedit. Nostro hoc etiam sæculo universa Europa exortis de auxiliis divinæ gratiæ litigiis in partes ditentata, D Clemens VIII eas lites ad unius Augustini tribunal jussit agitari. Quibus sane Romani pontifices non obscure significarunt in controversiis de divina gratia unius Augustini vestigiis nobis inhærendum esse. Nusquam tamen solus est Augustinus, sed secum ingens subsequutorum Patrum agmen trahit; nempe Prosperum, Fulgentium, Cæsarium, Petrum Discorum, Patres Byzacenos in Sardinia exsules, Rheingium, Prudentium, Anselmum, Bernardum, aliosque qui sancti doctoris vestigia illis in controversiis sequuntur : qua quidem consideratione ruit ingens ille apparatus, quem Annatus libro primo per plura capita componit, quasi in aliqua sententia de gratia solitarius esse possit Augustinus. Sane Prosper et

Fulgentius, qui de Semi-Pelagianis triumpharunt. A currit idem recentior, igitur Semi-Pelagianum Hieronymo non obloquebantur, quem in sua ipsorum sententia esse suspicari poterant. Præterea Coelestinus ait Semi-Pelagianos adnixos *quiescentium fratrum memoriam dissipare*, et immediate laudat post illa verba Augustinum concludens, *resistendum* oblocutoribus. Unus igitur ibi defenditur Augustinus; nam si cum Augustino Hieronymus quoque eorundem dictis lacerabatur, cur pontifex de uno Augustino laudes reddidit, Hieronymo in angulum prorsus rejecto? Profecto Prosper, qui apud Coelestinum sancti Augustini calumniatores detulerat, hujusce Coelestini sanctionis, quam ipsemet impetrarat, mentionem faciens contra Collatorem cap. 42 ait: « Per hunc virum intra Gallias istis ipsis qui sanctæ memoriæ Augustini scripta reprehendunt, maleloquentiæ est adempta libertas. » Augustinum tantum et a Massiliensibus reprehensum, et a Coelestio laudatum scribit, nihil de Hieronymo locutus. At recentiores Augustino illatæ a Semi-Pelagianis calumniæ atque injuriæ socium Hieronymum faciunt, non selati gratia, sed ut Coelestiniani elogii pars tantum ad Augustinum devolvatur, altera Hieronymo reservetur. Porro Augustinum plurali numero magistrum ac doctorem ab apostolica sede appellatum paulo inferius constabit, ubi de Felice IV dicemus.

Quod vero addit Annetus, illis verbis Coelestini contra Semi-Pelagianos: « Piissimis disputatoribus obviare præsumunt, et cum Pelagium atque Coelestium anathematizare non dubitent, magistris tamen nostris, tanquam necessarium modum excesserint, obloquuntur, » non unum Augustinum intelligi, sed etiam Hieronymum, imperite prorsus asseritur: etenim Semi-Pelagiani contra unum Augustinum loquebantur, quod solus illam de prædestinatione gratuita sententiam docuisset. Scribit enim Prosper ad Augustinum: « Ea quæ de epistola apostoli Pauli Romanis scribentis, ad manifestationem divinæ gratiæ prævenientis electorum merita proferuntur, a nullo unquam ecclesiasticorum ita esse intellecta, ut nunc sentiuntur, affirmant. » Non igitur una cum Augustino Hieronymus reprehendebatur a Semi-Pelagianis; imo ita Hieronymus de gratia contra Pelagianos scripsit, ut Semi-Pelagianorum sententiam tenuisse quibusdam visus fuerit; nam lib. III Dialog. contra Pelag. ait: « Justitia, labore et industria, ac diligentia, et semper super omnia Dei clementia custoditur, ut nostrum sit rogare, illius tribuere quod rogatur, nostrum incipere, illius perficere, nostrum offerre quod possumus, illius implere quod non possumus. » Quæ quidem a Semi-Pelagianis pro suo ipsorum dogmate accipi poterant, quorum sententia erat, ut verbis utar Prosperi contra Collat., cap. 8: « Ut boni salubresque conatus nequeant quidem proficere, nisi Deus adjuvet, possunt tamen, etiamsi non a Deo inspirentur, incipere. » Et sane Hieronymum cum Semi-Pelagianis sensisse eo loci scribit Jansenius, durius locutum Vossius, et arte utrumque de Hieronymo aliqui dubitarunt apud Vasquium part. 1, disput. 91, cap. 8. Hieronymum vero pluribus conatur defendere idem Annetus lib. VI Augustini vindicati, cap. 42, cui subseribo, nam aperte ait Dei clementia semel habitam gratiam custodiri; neque labor et industria salutarie, nempe sine gratia, intelligenda sunt, ut fusius dis-

currit idem recentior, igitur Semi-Pelagianum Hieronymo non obloquebantur, quem in sua ipsorum sententia esse suspicari poterant. Præterea Coelestinus ait Semi-Pelagianos adnixos *quiescentium fratrum memoriam dissipare*, et immediate laudat post illa verba Augustinum concludens, *resistendum* oblocutoribus. Unus igitur ibi defenditur Augustinus; nam si cum Augustino Hieronymus quoque eorundem dictis lacerabatur, cur pontifex de uno Augustino laudes reddidit, Hieronymo in angulum prorsus rejecto? Profecto Prosper, qui apud Coelestinum sancti Augustini calumniatores detulerat, hujusce Coelestini sanctionis, quam ipsemet impetrarat, mentionem faciens contra Collatorem cap. 42 ait: « Per hunc virum intra Gallias istis ipsis qui sanctæ memoriæ Augustini scripta reprehendunt, maleloquentiæ est adempta libertas. » Augustinum tantum et a Massiliensibus reprehensum, et a Coelestio laudatum scribit, nihil de Hieronymo locutus. At recentiores Augustino illatæ a Semi-Pelagianis calumniæ atque injuriæ socium Hieronymum faciunt, non selati gratia, sed ut Coelestiniani elogii pars tantum ad Augustinum devolvatur, altera Hieronymo reservetur. Porro Augustinum plurali numero magistrum ac doctorem ab apostolica sede appellatum paulo inferius constabit, ubi de Felice IV dicemus.

Sanctus Gelasius papa inter sancti Augustini sectores numeratur, eumque non immerito Vasquius part. 1, disput. 91, nom. 75, vocat *per omnia Augustinianum*. Ille igitur in epistola ad episcopos per Picenum, uti lib. II Historiæ Pelag., cap. 17, observavimus, hæc scribit: « Adhuc majus scelus accrescit, ut sub conspectu et præsentia sacerdotum beate memoriæ Hieronymum atque Augustinum ecclesiasticorum luminum magistrorum mensa moritura, sicut scriptum est, exterminans oleum suavitatis lacerare contenderet. » Sus hic glossæmata apponit Annetus, lib. 1, cap. 8: « Ecce Hieronymus quoque lumen est magistrorum, sicut Augustinus, testimonio Romani pontificis. » Quis hoc inducias hibi? At multum interest undenam adversus Pelagianorum tenebras magis Ecclesia illustretur, plusque luminis accipiat ab Hieronymo an ab Augustino? In conventu Hierosolymitano contra Pelagium producta fuit ab Orosio epistola sancti Augustini ad Hilarium, itemque paulo post etiam in synodo Diospolitana, de qua re ita scribit sanctus doctor lib. de Peccata orig., cap. 10, hæc synodi verba referens: « Quoniam sanctus episcopus Augustinus adversus discipulos ejus in Sicilia respondit Hilario ad subjecta capitula scribens librum in quo ista continentur, » etc. Quo sane tempore Hieronymus jam ediderat epistolam datam ad Ctesiphontem contra Pelagium, et in Palestina ipsa aderat, in qua synodus habebatur, majoremque ipsa præsentia ac sanctitatis fama auctoritatem sui nominis reddebat, et tamen Hieronymi epistola prætermissa, ad Augustinianæ epistolæ amplexum Pelagius examinatus fuit. Obicient recentiores Jansenem Hierosolymita-

num Hieronymi hostem acerrimum, sed in Diospolitana synodo non præsidebat antistes Hierosolymitanus, sed Eulogius Casarensis Paestinae metropoli: ut certe vel initio illarum disputationum satis apparuerit unum Augustinum supra cæteros in Pelagiano bello validissimum ac strenuissimum ducem cœlitus destinatum, ac taleni Patrum synodis probatum. Sed quid nobilius ipso Hieronymi et testimonio et exemplo? Cum Orosius libros priores ab Augustino contra Pelagianos publicatos in Asiam ad Hieronymum detulisset, Bethleemiticus Pater doctrinae copiam, eruditionis excellentiam, rationum momenta integramque opam admiratus, silentium sibi indixit, idque scripto coram orbe universo publicavit in fine lib. III Dialogorum, ubi, loquens de libris sancti Augustini contra Pelagium, ait: « Alios quoque specialiter tuo nomini cudere dicitur, qui necdum in nostras venero manus, unde supersedendum huic labori censeo, ne dicatur mihi illud Horatii, *In sylvam ne ligna feras*, aut enim eadem diceremus ex superfluo, aut si nova voluerimus dicere, a clarissimo ingenio occupata sunt meliora. » Adeo vero Hieronymus religiose silentium postea coluit, ut ab Anniano ejusdem epistola ad Ctesiphontem impugnata, non modo defensionem nullam adorsarit, sed per litteras Augustinum ad illam confutandam hortatus fuerit, de qua re libro primo Historiæ Pelag., cap. 19, fusius dictum est. Ille, inquam, Hieronymus impugnatus certamen recusavit, qui nec ab amicissimo olim Rufino impune se vel minimum perstringi passus est, sed editis apologiis illatas quasque calumnias propulsavit. Itaque cum Hieronymus in hoc stadio lampadem Augustino tradiderit, ab isto quoque unice lumen Ecclesia accepit, quo orbem catholicum illustraret. Ex his patet etiam vanam esse illam Morainii vocem in præfatione ad orthodoxos: « Quid de Hieronymo? Eritne etiam ille Augustini discipulus, vel de Angelis inferioribus? » Non discipulus Augustini fuit, sed initio certaminis commilito, dein domi quiescens Augustinensium præliorum ac victoriarum admirator existit, toto belli onere in Augustinum devoluto. Gelasius quidem Hieronymum æque ac Augustinum laudat, quod Seneca ille hæreticus utrumque maledico dente proscindebat: sicuti cum Cœlestinus Pontifex unum Augustinum contra Semi-Pelagianorum conatus nominatim defendit, unum illum ab illadem fuisse impetum intelligimus, non vero una cum Hieronymo, ut Annatus comminiscabatur. Cæterum Gelasius ea in epistola sancti Augustini solius doctrinam atque dogmata, et quidem quæ recentioribus minime probantur, adeo perspicue tradit, ut vere dicendus sit per omnia Augustinianus, idque superius luculenter a nobis probatum est.

Succedit his sanctus Hormisdas papa, qui, uti lib. II Historiæ Pelag., cap. 19, narravimus, de libris Fausti Rejensis a Possessore episcopo consultus, ubi h. s. ab Ecclesia minime receptos respondit, hæc addidit: « De arbitrio tamen libero et gratia Dei quid

A Romana, hoc est catholica sequatur et servet Ecclesia, licet in varii libris beati Augustini, et maxime ad Prosperum et Hilarium abunde possit cognosci, tamen et in scriniis ecclesiasticis expressa capitula continentur, » etc. Quo præconio sancti Augustini doctrinam Ecclesiæ doctrinam declaravit. Recentiores tamen parum inde ponderis Augustinianæ auctoritati adjici putant, pravisque restrictionibus Hormisdæ testimonium limitant. Annatus, lib. VIII, cap. 6, ait: « Postquam enim mittimur ad libros de Bono perseverantiæ et de Prædestinatione sanctorum, qui scripti sunt ad Prosperum et Hilarium, hoc unum putare debemus, pertinere ad Romanam et catholicam fidem, quod Augustinus intendit totis illis libri. » Addit duo ibidem tantum intendi, initium fidei et usque in finem perseverantiam in bono esse dona Dei. Hinc concludit pag. 905: « Ergo qui nos ad hos libros mittit summus pontifex auditorus quid Romana, hoc est catholica doceat Ecclesia de gratia et libero arbitrio, discere nos hoc tantum jubet. Ergo si quæ alia intercurrent, dum hæc confirmantur ab Augustino, nec habeant necessariam connexionem cum his quæ potissimum intenduntur, non est mentis pontificis ut eis firmiter adhareamus, si nihil aliud cogit, quia nec est mentis ipsiusmet Augustini. » Verum invidiosa ac præpostera prorsus hæc glossemata sunt. Quis enim nesciat libros Fausti præcipue, imo unice scriptos contra prædestinationem ante merita prævisa, totus enim in eo est ut sancti Augustini sententiam confutet. Hinc Petrus Diaconus, in fine libri de Incarnatione et gratia, scribit se cum monachis sociis anathematizare « libros Fausti Galharum episcopi, qui de monasterio Lirinensi proventus est, quos contra prædestinationis sententiam scriptos esse non est dubium. » Quare, cum Hormisdas Fausti opus reprobet, ac e contra sancti Augustini libros legendos inculcet, sententiam sancti Augustini de gratuita prædestinatione illis in libris assertam probat, quam tamen inter adiaphora Annatus rejicit. Reprobat pontifex Fausti libros in scriptos de Gratia et libero arbitrio; approbat vero ea quæ de illa materia scribit Augustinus, præcipue ad Prosperum et Hilarium. Itaque quæcunque theses de gratia et libero arbitrio positæ sunt ab Augustino, quibus adversarias opposuit Faustus, illas a Romana Ecclesia servari ac defendi tradit Hormisdas. Sane invidiam redolet maximam, tam amplum testimonium ad duo tantum dicta coarctari. Sed pontifex non illos duos tantum libros Augustini laudat, sed varios Augustini libros, præcipue vero ad Prosperum et Hilarium datos appellat. Unde ibidem cætera etiam volumina Augustini approbantur; quidquid igitur in illis docet de gratia et libero arbitrio, hoc, teste Hormisdæ, Romana sequitur et servat Ecclesia. Annatus vero, quasi particula illa maxime idem esset ac restrictiva *solum*, duas tantum sancti doctoris sententias, quas præcipue stabilis in libris de Prædestinatione sanctorum et de Bono perseverantiæ, ab Hormisdæ confirmatas finit. Non ita est, Annate,

non ita, præter id quod in illis duobus libris, in aliis quoque variis libris de Gratia et libero arbitrio Augustinus scripsit, hoc totum Romanæ Ecclesiæ probatur.

Alia via contra Hormisdæ testimonium vadit Decampsius, lib. III de Hær. Jans., disput. 1, cap. 4; nam cum Hormisdas dixerit capitula quædam de gratia et libero arbitrio in scriniis ecclesiasticis contineri, hæc putat esse illas sententias, quæ epistolæ Cælestini papæ ad episcopos Galliæ annexæ leguntur. Porro has tantum ex Augustinianis libris esse Ecclesiæ Romanæ probatas scribit; ejus verba sunt: « Asserit Hormisdas cognosci ex sancti Augustini operibus posse quid de gratia et libero arbitrio Ecclesia sentiat, quia nimirum in his acerrime defenduntur hæc ipsa capitula, quæ in scriniis ecclesiasticis continentur, quæque epistolæ suæ Cælestinus intexuit. Quis unquam ex nobis istud negavit? fateor in sancti Augustini operibus illa ipsa contineri acriterque defendi, quæ ab Ecclesia contra Pelagianos sancta sunt. At negamus aliud nihil in ejus libris reperiri, nobisque in hac parte Hormisdas suffragatur, dum collecta a Cælestino capitula appellat, in quibus diserte traditur, profundiores quæstiones, quæ ab Augustino contra Pelagianos dimicantè latius pertractantur, ab Ecclesia Romana non fuisse comprobatas. » Verum quis ecclesiastica scrinia Decampsius reclusit, ut tam confidenter scire potuerit Hormisdæ nomine capitulorum illas Cælestini sententias intellexisse? Unde novit ex universa sancti Augustini doctrina novem solummodo Cælestini capitula in ecclesiasticis scriniis fuisse seposita? Scimus sanctum Leonem Magnum, qui tertius a Cælestino pontifex sedit, in epistola ad nostrum metropolitam Aquileiensem, duo integra capita ex libro sancti Augustini contra Pelagianos ad verbum exscripsisse. Cur non ista pariter Hormisdas appellat? Scimus sanctum Gelasium papam ad Honorium episcopum contra Pelagianos scripsisse, atque mentionem quorundam capitulorum fecisse: « De quibus, inquit, ii quos tua charitas destinavit, si plenius instrui voluerint, sequentes tituli cum suis responsionibus intimbunt. » Quare Hormisdas hæc insinuata a Gelasio capita non intellexit? An nil aliud statuisse Gelasius credendus est, quam illa quæ sub nomine Cælestini vulgata sunt? Quis hoc sine teste dicenti credat? Scimus eundem Gelasium in epistola ad episcopos per Picenum tres quatuorve sancti Augustini sententias, ut superius ostendimus, inculcare, quas recentiores reprehendunt, ac furenti contra Pelagianos Augustino excidisse comminiscuntur; unde credibilis est has quoque inter illos titulos a Gelasio connumeratas, quam illas tantum Cælestini. Scimus Felicem IV ad Patres Arausicanos ex sancti Augustini libris excerptas de divina gratia sententias contra Semi-Pelagianos transmisisse, et hæc quidem in viginti quinque canones digestas sunt: invenit pontifex omnia illa asserta in ecclesiasticis scriniis, vel cum illa tantum novem a Cælestino se-

lecta reperisset, novis ex Augustiniano thesauro divitiis scrinia ecclesiastica locupletavit? Quid dicitis, o novi antiquarum Romanorum pontificum constitutionum interpretes?

Sed quod de Felicis IV capitulis mentio incidit, ex libro primo Historiæ Pelag. cap. 23 recolendam est, Romanum pontificem ad lites de auxiliis divini gratiæ per centum fere annos Gallias turbantes, apostolica auctoritate sopiendas, viginti quinque sententias ex libris sancti Augustini excerptas ad sanctum Casarium Arelatensem transmisisse, ipsi ceterisque Galliæ episcopis subscribendas. Quis porro non intelligat quantum eo facto honoris incrementum Augustino additum sit, cum quæ prius illius voces fuerant, in Romanorum præsulum ac synodorum oracula transierint? At hic rursus pulverem excitant recentiores, quo tanta Augustino delatæ auctoritatis gloria obscuretur. Clamat Annatus cap. 6, pag. 965: « Et Felix, quem etiam referunt Galani inter approbatores Augustini, propterea quod canones Arausicanæ synodi extractos ex libris Augustini, et ipsius etiam verbis conceptos ad episcopos Galliæ miserit, extractione illa monstravit quid esset necesse ab omnibus recipi ex universa illius doctrina, nempe id quod canonicis illis exprimitur, permissa lectoribus judicii libertate circa cæteras, quæ intercurreunt, controversias. » Belle ac bene: igitur non novem solummodo Cælestini sententiæ ex Augustinianis libris approbatæ sunt, quod ad nauseam usque inculcatis, sed tot insuper alia dogmata, nempe viginti quinque quibus refragari placulum sit. Sed reclamat Annatus ibidem: « Ergo vi hujus approbationis nulla fieri debet controversia his qui capita illa selecta recipiunt, etiam alia quædam rejiciant. » Nolo hic disputare an recentiores ita canones Augustinianos Arausicos firmatos recipiant, quin violentis quoadque interpretamentis eisdem vim inferant, unde ab eruditis jure reprehenduntur. Mitius vobiscum agam. Quod Arausicanos canones, ut libet, ut lubet explicatis, nullam vobis quæstionem facimus, sed quod alia Augustini dogmata rejiciatis, pati nullo modo possumus, atque contra vos accusationem paramus, non quod apostolici decreti, sed quod exempli contemptores sitis. Enimvero si universas lites de divina gratia in Galliis exortas apostolica sedes ut unius Augustini doctrina componendas duxit, insignis posteris exemplum edidit, ut si quando eadem in causa de gratia iterum litigia erumperent, ad ejusdem sancti antistitis doctrinam confugerent, ex Augustini libris sententiam audirent, uni Augustino adhererent, quod a Clemente VIII veteri religione noveque exemplo præstitum fuit: Quare, cum adversarii in plerisque recentis exortis de divina gratia controversiis stare se contra Augustinum profiteantur, Felicis IV judicio refragari, ejusdem exemplum parvi facere, atque alia præsumpta via ab Augustiniana ad veritatem eodem sapere, nemo non videt.

Dolere tamen recentioribus oculi, cum per Felicem IV et Arausicanam synodum tantum honoris

Augustinianæ doctrinæ delatum videre : quare gloriæ ruderibus illum obruere pertentant, dicentes Ecclesiam in synodis Augustini sententiis usam fuisse *non ex necessitate, sed ex auctoritate, ut magistrum, non uti discipulam*. Acutum Adami commentum cap. 9, pag. 655. Vide quomodo se ipsam stranguet hæc responsio. Intendit adversarius sancti doctoris auctoritatem imminuere, et eandem auget quam maxime. Nemo miratur, cum videt discipulum magistrum voces reddere; at magistrum sententiam dicturum, non nisi discipuli ore loqui velle, hoc plane mirabile censetur, atque in discipuli eximiam excellentiam venit. Synodi æ Romani pontifices sanctorum Patrum sententias semper secuti sunt, ut ex traditione Ecclesiæ credenda orthodoxis proponerent. Colligitur hoc ex epistola sancti Leonis ad Leonem Augustinum, ubi pluribus sanctorum Patrum testimoniis adductis, inter quæ etiam *sancti Augustini episcopi Hipponensis* plura numerantur, concludit : « Hæc nos sequi verba debemus, his nos convenit obtemperare dogmatibus. » In Chalcedonensi synodo, act. 1, post recitatam fidem concilii Nicæni, Patres dixere : *Necessarium visum est sanctorum et catholicorum Patrum proferre testimonia, quæ possunt satisfacere, quemadmodum eam intellexerunt, et prædicare confisi sunt, quatenus ex manifesto et omnes rectam et immaculatam fidem habentes sic et intelligant, et interpretentur, et prædicent eam.* » Et act. 2, statim post initium : « Docuerunt enim Patres, et in scriptis custodiuntur, quæ ab eis sunt exposita, et citra ea dicere non possumus. » Et act. 5 : « Sequentes igitur sanctos Patres, » etc. Sanctus Agatho papa, in epistola ad Constantinum imperatorem, quæ habetur in synodo vi, act. 4, adversus Monothelitas, sanctorum Patrum testimoniis productis, ubi laudatur Augustinus tanquam *veritatis prudentissimus prædicator et præstantissimus doctor*, hæc habet : « Ecce, piissime Domine fili, sanctorum Patrum testimoniis tanquam radiis spiritalibus Ecclesiæ catholicæ atque apostolicæ doctrina illustrata est, » etc., ubi etiam scribit damnandos Monothelitas tanquam *non sanctorum Patrum pedisequos*. At actione 10 omnia illa Patrum testimonia in synodo relecta sunt, et cum libris Constantinopoli existentibus collata, et act. 8 synodus literis Agathonis consensum dedit, quod sanctorum Patrum doctrinæ conformes essent. Unde Georgius, antistes Constantinopolitanus, dixit : « Scrutans sanctorum ac probabilium Patrum, qui repositi sunt in venerabili patriarchio, inveni cuncta testimonia sanctorum ac probabilium Patrum, quæ in eisdem suggestionibus continentur, consonantia, et in nullo discrepantia a sanctis ac probabilibus Patribus, et consentio eis, et sic confiteor et credo. » Quam sententiam ceteri ibidem subscribere. Possent infinita ad hoc demonstrandum testimonia adduci, in quibus *ex necessitate* synodi sanctorum Patrum doctrinam se amplecti ac sequi professæ sunt.

At inquit loqui te de uno Augustino, non de om-

nibus Patribus, hoc enim idem concordia sententia docentes necessario in synodis Ecclesia sequi debet, quippe, quæ ex Patrum traditione degnata definit, non vero privatum doctorem, qualis est Augustinus. Sed neque hoc te effugium jurat : nam dum contendis Felicem papam et Arausicanos Patres unius Augustini sententias secutos esse *ex auctoritate, non ex necessitate*, quæso te, vel secuti sunt Augustinum contra alios Patres docentem, vel cum aliis Patribus idem sentientem? Si primum dicas, id non *ex auctoritate* fecere; nam non potest privata unius hominis sententia tanquam de fide definiri, si constet universos Patres oppositum tradidisse, potest tamen ob summam unius sancti doctoris excellentiam iudicium suspendi, ac neutra sententia definiri, quod de privata Augustini opinione de simultanea rerum creatione recentiores affirmant. Si vero alterum eligas, jam vides ex necessitate approbandam esse sententiam ab omnibus Patribus assertam, si ea de re rectum iudicium dandum sit. Præterea Ecclesia de controversiis fidei sententiam dictura *ex necessitate* illam partem, in qua veritas est, definire debet, cum falsitatem inter dogmata fidei referre nullo modo possit. Quare, cum Felix et Arausicani Patres sancti Augustini sententias uti catholicas definierint, *ex necessitate* eas secuti sunt, ut oppositas Semi-Pelagianorum opiniones erroneas sequi minime potuerint. Felix quidem potuit Augustini sententias ad verbum non exscribere, uti exscripsere Prosper, Fulgentius, Prudentius alique ex Augustiniana schola doctores; sed non potuit sensum earumdem ex necessitate non tradere, cum jam illas ante concilii definitiones veras fuisse certum sit, cum nisi id quod verum est possit ab Ecclesia definiri.

Eadem facilitate refutatur quod addunt, synodum Arausicanam Augustini sententias adhibuisse *uti magistrum, non tanquam discipulam*. Profecto mirum dicunt, dum volunt Arausicanos Patres, qui integro ab Augustini morte sæculo vixere, Augustini magistros esse potuisse, a quibus ille nec tota quidem doceri potuit. Sane magister ille est qui docet, discipulus qui docetur; et qui hoc nescit, mirum si discipulus non modo fuerit, sed vel esse potuerit. Qui vero doceat, qui doceatur, Augustinusne an Arausicana synodus, vos videtis. Olim quidem Augustinus Ecclesiæ discipulus fuit, ac talem se profitebatur, dum ad Bonifacium papam scribebat mittere sua scripta non tam discenda *quam examinanda, et ubi forsitan aliquid displicuerit, emendanda*, lib. 1 contra duas epistolas Pelag. ad Bonif., cap. 1. Cæterum quod a Deo illuminationis gratiam ad docendum assecutus est, ut ait sanctus Fulgentius, et unus universas Pelagianorum machinas perfregit, tantum illi Ecclesia detulit, ut ipsius Ecclesiæ per apostolicam sedem magister consecratus fuerit. Hinc Cælestinus, in epistola toties a recentioribus inculcata, Augustinum *magistrum nostrum* honoris causa nuncupat, Gelasius in epistola ad Honorium eundem *Ecclesiæ magistrum* dicit, et Joannes II, ut innox dicemus, de

Augustino scribit, *cujus doctrinam secundum prædecessorum meorum statuta Romana sequitur et servat Ecclesia*. Profecto, si Ecclesia Romana Augustini doctrinam sequitur, Augustinus ejusdem Ecclesie magister dicendus est, uti discipulos sancti Thomæ aut Scoti eos appellamus, qui eorundem doctorum sententias sequuntur. Cur autem hoc mirum videatur? Nonne olim magnus ille Aquinas inter tirones in scholis sedit, qui postea summus scholasticorum magister evasit? Laudati antistites, dum in synodo Chalcedonensi et Constantinopolitana sanctos Patres sequi se dicebant, eorundem se discipulos professabantur, quorum doctrinis sese instruendos tradebant; illi igitur Leonis, Felices, Athanasii, Hilarii, Augustini, Cyrilli, Gregorii, aliique quos ibidem producant, synodorum magistri fuere. Quare cum Aru-sicanum concilium unum Augustinum secutum sit, unum Augustinum magistrum habuit.

Inter sancti Augustini encomiasticis merito numeratur etiam sanctus Joannes II, in epist. 3 ad senatores: *Sanctus Augustinus, ait, cujus doctrinam secundum prædecessorum meorum statuta Romana sequitur et servat Ecclesia*. Quibus verbis pontifex non solum sancti Augustini doctrinam consecravit, sed etiam eandem antiquitus a suis decessoribus approbatam fuisse affirmat. Sed in statim recentiorum interpretationes. Audi Decampium, lib. III cit., disp. 1, cap. 4, num. 12: «Cum igitur in hac epistola nec de sancti Augustini doctrina contra Pelagianos agatur, nec ullus ex libris appelletur quibus eos impugnavit, cur inde Janseniani speciatim colligunt, ita probari ab apostolica sede quæcunque in Augustini operibus continentur, ut ab his vel tantillum recedere sit nefas?» Addit Moraines, disp. 12 Anti-Jans., num. 50: «Quæ addit ex Joanne II et Clemente VIII præcedentibus similia sunt, nihilque amplius probant. Tantum enim affirmant Ecclesiam Romanam servare, et sequi doctrinam Augustini sibi quasi dotem relictam, quam tamen non in omnibus sequitur,» etc. Hæc illi. Scimus eam sancti Joannis epistolam esse contra Nestorianos, non Pelagianos; sed scimus quoque Nestorianos ex Pelagianis prodisse, utrosque mutuo se foventes apud Ephesum condemnatos, utrique hæresi idem a Prospero epitaphium ignominie causa inscriptum. Opponitur tamen Joannem inibi ea sancti doctoris volumina laudare, quibus non tantum auctoritatis inest, quantum tributum est ab apostolica sede libris contra Pelagianos scriptis. Cum enim in illis cæteros post se longo intervallo reliquerit, in istis seipso quoque major evasit; unde si Augustinum Romana Ecclesia docentem sequitur, ubi minori laude ornatus fuit, eidem religiosius adhærebit, ubi tot Romanorum præsulum encomiis exceptus fuit. Romana Ecclesia non solum Augustinum docentem invidit, sed impugnatum defendit, ut illa Augustini auctoritatem propugnante, oleum et operam perdituri sint recentiores, qui contra eandem insurgunt.

Clementis vero VIII decretum, quo universas de

A auxiliis divinis controversias ad tribunal sancti Augustini expediendas jussit, quo olim recentiores pressi sunt, hæc modo strophis eludant: «Nam quod, inquit, objicere aliqui solent, Clementem VIII jus-isse tempore disputationum de auxiliis, ut Augustini potissimum sententia exquireretur, facile solvitur. Neque enim id præcepit eo præjudicio, quasi nefas duceret ulla in re dissentire ab Augustino, repudiata etiam Cælestini distinctione illa inter propositiones quas esset, et quas non esset necesse astruere. Neque idem est velle, ut disputantes Augustini sententiam inquirant, et velle omnino ut in omnibus eam sequantur.» Kursus: «Inquirenda fuit Augustini sententia, ut intelligeretur utrum ea quæ disputabantur tangerent constituta jam dogmata.

B necne, an potius spectarent ad quæstiones indifferentes. Adde cum constet ex mente sancti Bonaventuræ Augustinum aliquando minus voluisse, et plus dixisse, fuisse cur juberet summus pontifex ut ejus sententia investigaretur, nempe ut retineretur, quod perspicuum esset illum voluisse, non autem quidquid constaret, eum dixisse.» Annotati verba sunt lib. VIII, cap. 4, in fine. Nullus lucusque dubitavit in sessionibus de auxiliis coram Clemente VIII celebratis Molinæ doctrinam ad Augustinianæ doctrinæ amussim vocatam. Interim audiant Paulum Leonardum, vere Scerlogium, in Apologia scientiæ mediæ, part. II, num. 59: «Equidem, inquit, in disputationibus Romæ agitatis coram sanctitate Clementis VIII et Pauli V, sæpe et diligenter interrogatum est de mente sancti Augustini, quod eo speciatim in genere quæstionum exploratum esset ab iis optimis proferri, cui tantus divinæ gratiæ hyperaspistes faveret. Quare anno 1602 tractatum: *Quis majores vires ad bonæ libero arbitrio tribuat? An Augustinus? an Molina?* Continetur ille articulus septem quæstionibus, in quibus singulis de mente Augustini disceptatur cum Molina, etc. De quibus liquet altercationis pene omnem scopum, quidnam Augustinus sentiret?» Compendio res ageretur, si liceret acta illa congregationum, vel integram Clementis VIII orationem, quam disputationibus illis præmisit, recitare. Sed quando recentiori Romano decreto id vetitum est, cum dispendio causæ quam defendo, necessariam defensionem omittit. Et quidem plus forte cæteris meliora dicere possem, cum legerim omnia Mss. Gregorii Nugnii Coronel, Augustiniani Lusitani, qui memoratarum congregationum fuit a secretis. Pio silentio religioni lito. Reperit tamen fragmentum ludentis orationis Clementis VIII, quod suo Euchologio a congregatione suprema S. R. Inquisitionis approbato inseruit P. Macedo inter elogia pontificum, quæ recitat ad diem 28 Augusti, pag. 406. «Quamvis, inquit, nisi Deo rationem reddere debeam mearum actionum, dicam tamen impræsentiarum rationes propter quæ ASTRINGERE STATUI TOTIAM HANC disputationem AD NORMAM DOCTRINÆ SANCTI AUGUSTINI DE GRATIA. Prima est quod si, teste B. Prospero fere initio libri contra collatorem, viginti annorum

spatio acies catholicae Ecclesiae ita dimicavit pro gratia contra Pelagianos, ut tandem Augustino duce vicerit, oportet etiam ut in causa consilii eundem ducem agnoscamus et sequamur. Secunda est quod idem sanctus nihil videtur praetermississe eorum quo ad praesentes controversias pertinent, etc. Tertia tandem ratio est quod cum multi pontifices et praedecessores nostri doctrinae sancti Augustini tam acres fuerint assertores ac vindices, ut quasi haereditario jure eam in Ecclesia relinqui voluerint, aequum non est ut patiar illam hac haereditate privari. Orationem hanc ipsius Clementis manu exaratae os endit nobis illustrissimus D. Philippus vicecomes Mediolanensis, episcopus Catacensis, quod etiam testatum reliquit in notis Mss. ad cap. 4 libri VIII Augustini vindicati, quod volumen apud me est.

Non possum hic non indignari Annato, qui illis in disputationibus de auxiliis, non sum Mollam, sed nostrum Augustinum in examen vocatum fingit; nam eas occasione habita scribit: « Ut (Augustini) sententia investigaretur, nempe ut retineretur quod perspicuum esset illum voluisse, non autem quidquid constaret eum dixisse. » Qua sane ratione sanctus doctor, quem apostolica sedes causae id temporis agitatae iudicem pronuntiavit, suis e libris sententiam dicturum, ab Annato examini tunc subjectus fuisse dicitur, hac de eodem sententia pronuntiata, ut retineretur quod perspicuum esset illum voluisse, non autem quidquid constaret eum dixisse. Quod, ut ibidem ait, aliquando Augustinus per excessum locutus est, qui quidem excessus in illis disputationibus ne retineretur Clementi VIII sententia fuit. Hoc autem quid aliud est quam Augustinum ex iudice reum facere? Neque secus sentire Annatum iudico, clamat enim in fine cap. 2, pag. 864: « Sepelienda scholastica est, ut unus regnet Augustinus, an Augustinus legendus ad lucem scholasticae, et ad ejus amussim exigendus? » Neutrum nobis in votis est, sed vigere scholasticam optamus, eamque ad Augustini amussim exigi, et non e contra, ut ipse contendit. Perspicua est Clementis sententia, se velle exigere lites scholasticorum de auxiliis ad normam doctrinae sancti Augustini, quibus quam belle consonas nemo non videt, dum Augustini doctrinam ad scholasticorum amussim exigit. Profecto Magister Sententiarum, qui primus scholasticam in methodum deduxit, ex Patrum ac Augustini praesertim sententiis illam conflavit; unde Ecclesia ipsa Romana inter praecipua officia, quae Augustini die festa persolvit, ait de eodem: « Quem in primis secuti sunt, qui postea theologiam disciplinam via et ratione tradiderunt. » Igitur scholastici ad Augustinianae doctrinae amussim suas ipsorum sententias exegerunt, neque veteribus illis ejusdem disciplinae viris principibus verbum ullum contra Augustinum excidit. Secus recentioribus visum est, quorum unus Moraines in praefatione sui Anti-Jansenii ait: « Qui prius Augustinum in omnibus deposcebant iudicem,

nunc sibi liberum putant, ne quidem arbitrium honorarium in aliis illum admittere. » Hec quam ima summis atra dies miscuit! Augustinum olim Clemens pontifex in controversia de auxiliis iudicem constituit, modo autem recentiores, ut palam fateri non erubescant; eundem ne quidem arbitrium honorarium admittunt. Et illi quidem excessus, antilogias, errores objiciendo non modo sanctum doctorem respectum iudicem publicant, sed veluti reum traducunt, ut longioris hujusce defensionis instituendae necessitatem nobis impositam nemo negaverit. Et hoc quid aliud est quam Augustinum ex cathedra in qua ab apostolica sede positus fuit, atque ex eadem caelestes doctrinas edisserens, lucusque summa religione a catholicis tanquam orthodoxi dogmatis magister auditus fuit, violenter extrahere? O superi! mites animos...

Sed quid de recentissimo Alexandri VII elogio, quo decessorum vestigiis inhaerens, sancti Augustini doctrinam consecravit, recentiores blaterent, exponendum est. Cum pater Christianus Lupus Augustinianus, insignis doctor Lovaniensis, Roma in Belgium profecturus esset, Alexander laudatus Illiteras eidem ad sacram theologiam Lovaniensium facultatem deferendas tradidit. Porro ibidem paternum erga bene meritos filios amorem testatur, ad sancti Augustini ejusque discipuli sancti Thomae doctrinam, ut eo usque summa cum laude fecerant, novo utriusque sancto doctori elogio inscripto tenendam defendendamque animavit. « De reliquo, inquit, non dubitamus vos pro singulari scientiae, pietatisque studio sanam et incorruptam, qualem tot apostolicae sedis declarationes, et sanctorum Patrum traditiones requirunt, doctrinam semper amplexuri, et adversus orthodoxae religionis hostes defensuri sitis, nec non praerclarissimorum Ecclesiae doctorum Augustini et Thomae Aquinatis inconcussa tutissimaque dogmata sequi semper, ut asseritis, ac impense revereri velitis. Quorum profecto sanctissimorum virorum penes catholicos universos ingentia et omnem laudem supergressa nomina novi praeconii commendatione non egent, etc. Datum Romae apud Sanctam Mariam Majorem sub annulo Piscatoris, die 7 Augusti 1660; pontificatus nostri anno 7. » Profectus Roma Lupus, ac Pisauro transiens, ubi apud nostrates schola theologicae id temporis praefectum agebam, quantum secum in Belgium thesaurum ferret mihi significavit; ubi vero Lovanium venit, ac pontificias litteras theologorum senatui tradidit, mirum est quanta eadem laetitia universi et singuli exceperint. Indictum theologicum institium, publicum in gratiarum actionem sacrum intimatum, ac pro incolumitate beneficentissimi pontificis imperata supplicatio. Edicte a decano universitatis publicati excerptum exhibeo; integrum donat P. Gabriel a Sancto Vincentio mox mihi laudandus: « Ut intersint solemniter missae per eandem facultatem ibidem celebrandae pro longeva incolumitate ac felici regimine sanctissimi D. N. Alexandri divina providentia papae VII, qui praeter

alia paternæ suæ erga eandem (academiam) benevolentia argumenta apostolico rescripto in forma brevis ad ejusdem preces eam decorare dignatus est, quo sanctissimos Augustinum et Thomam Aquinatem scholæ facultatis patronos et magistros, uti præclarissimos Ecclesiæ catholicæ doctores deprædicat, eorumque dogmata tanquam inconcussa tutissimaque, et proinde semper sequenda et impense reverenda commendat, subjungens penes catholicos universos ingentia et omnem laudem supergressa nomina eorundem sanctissimorum novi præconii commendatione non egere, etc. Datum 6 Novembris anni 1666.)

Hæc quidem quantum lætitiæ sincerissimis sancti Augustini discipulis ingesserent, tantum mœroris, non enim dicam invidiis, sed pridem erga Augustinum non tam bene animatis intulerunt. Etenim nonnulli in furorem veluti acti in impias hæc voces erupere, *laudatum breve per diabolicam machinam fuisse impetratum*. Horum testis est ipsemet Christianus Lupus in epistola apologetica de Attritione et contritione, cap. 5, ad accusat. 11, pag. 49. quam Lovanii edidit anno 1667, mihi que, uti est mei amantissimus, honoris gratia nuncupavit. Cuinam v. ces adeo inverecondæ exciderint, desinat Vincentius Baronius, part. IV suorum opusculorum, lib. 1, sect. 2, art. 5, § 1. Alter vero recentior de laudato Alexandri elogio scribit summum pontificem *numquam breve illud privatim ridisse*. Id autem testatur se a viro sui sodalitati accepisse, et quo majorem dicto fidem faciat, ait: *Sincere affirmo, ac sancte juro*. Hunc etiam scriptorem nominare nolo, quod magnum patronum habeat, cujus ipse etiam patrocinio lætor; illum tamen pluribus impugnavit vir doctissimus P. Gabriel a Sancto Vincentio in libro de Remediis ignorantia, disp. 14, dubio 9, num. 149, inquit: « Cardinalis Nerlius tunc temporis secretarius brevium dixit cuidam viro gravissimo quod hoc breve ipse composuit ex commissione d. cti Alexandri VII, et quod pontifex illud attente legit, et sigillum dedit ut eo signaretur, et ad dictam Universitatem Lovaniensem mitteretur. Et iste vir gravissimus sic tacto pectore testificatus est. » Hæc quidem P. Gabriel litteris consignavit, ac paulo post e vita discessit summo sui desiderio relicto, erat enim Carmelitici rigidioris disciplinae instituti ornamentum, acceptus in primis Clementi X pont. opt. max. Vivet ille æternum de Augustini doctrina bene meritis, cujus glorioso nomini theologicum v. lumen nuncupavit. Sciant recentiores Alexandrum VII e nobilissima Chistorum gente prodidisse, qui perpetuam erga Augustini nomen obsequium hæreditarium est, ita ut a recentis et amplius annis unum semper in Chisis appellari voluerit Augustinum. Non alium hujus mei dicti tesorem quam ipsummet Alexandrum volo, qui in frequentissime purpuratorum Patrum atque antistitum senatu, agens de decernenda Thomæ Villanovani apothecosi regis Hispaniæ (*Ex Actis canonis. S. Thomæ Villanov.*), plurimorum principum atque populorum

A cum Augustiniana familia obsecrationibus, queis ad id movebatur, recessitis, hæc addidit: « Tum vero (confidenter dicimus) nostræ erga D. Augustinum sanctissimum theologiæ magistrum a majoribus secundum carnem per manus quasi tradita, et peculiaris ab adolescentia erga hunc ejus alumnorum veneratio », etc. Hæc tanti pontificis hæc hereditaria erga *sanctissimum theologiæ magistrum* devotio omnibus nota erat, unde in eodem consensu Franciscus Albitius, purpuratorum Patrum decus, eximia eruditionis princeps ac nostro præconio major, contentissimè rogatus dixit: « Protractus est, beatissimo Pater, non sine Spiritus sancti instinctu rei arduum atque difficillimæ exitus, ut a sanctitate vestra, quæ patrum et protectorem agnoscit Augustinum, Filius Augustini in sanctorum numero collocetur. » Ego quidem pluribus illius recentioris dicta confutaveram, quæ tamen magni viri imperio jussus omite; adeo enim absurda sunt, ut satius sit eodem silentio obducere, quam proluxiori impugnatione latius diffamare.

CAPUT VII.

Augustiniana doctrina contra Pelagianos per sedem apostolicam approbatio a recentiorum prioris interpretationis defenditur.

Hucusque nobiliora Romanorum præsulum testimonia de Augustiniana doctrina contra Pelagianos excellentia a sinistris recentiorum oppositionibus vindicavimus, singula pontificum elogia Augustino integra atruentes: modo quid homines illi Augustini approbationi per Ecclesiam universam objiciant, videntum est. Levi id quidem brachio retentabo; nam illorum consilium imitatus qui civilia inter hostes bella serunt, quo domesticis dissidiis enervatos nulli postea negotio suppedient, Anti-Augustinianis domesticos testes opponam, et pila minantia pilis. At non illos quidem novitatis istis pares, sed longe superiores, quibus loquentibus nedum assurgant, sed penitus obmutescant, nempe Suarium et Vasquium. O quanta scholæ nomina! Itaque in hoc certamine sededo, duobus illis ducibus pro meo Augustino in aciem contra nuperos adversarios descendentibus.

Eia age, quid de Augustiniana doctrina per Ecclesiam approbatione, Annate, sentis? Si quæ adversus eam habes, libere profiteri: « Objicimus primo, » ait lib. VIII, cap. 6, pag. 902: « Vel ita est consecrata, ut Augustinus e numero scriptorum non canonicorum extractus transierit in numerum canonicorum vel non. Si primum, errat totus Christianismus, qui contrarium sentit non modo a tempore scholasticorum, sed a mille ducentis annis; si secundum, ergo illa omnis Ecclesiæ approbatio relinquit adhuc Augustinum intra numerum scriptorum fallibilium, quibus sine cuiuspiam injuria repugnare liceat. » Sed jam olim huic objectioni satisfacere non Baianus aliquis, sed strenuus Baii oppuguator Suarius, cujus sane responsionem poterant domi legere. Cum

Suarium, prol. g. 6, de Gratia, cap. 6, num. 15, citasset hæc sancti Prosperi verba in laudem Augustini: « Tu autem, dilectissime et venerandissime mihi frater, si vere de his questionibus instrui desideras, sicut desiderare te convenit, ipsis B. Augustini disputationibus cognoscendis impende curam, ut in constituenda Dei gratia defæcatissimam ac saluberrimam evangelicam apostolicamque doctrinam intelligentiam consequaris, » hæc scribit: « Non tamen dicit Augustinum apostolicæ scripseris, vel quia scriptor canonicus fuerit, vel quia infallibilem habuerit Spiritus sancti assistentiam in scribendo, sicut apostoli habuerunt, hoc enim alienum a sensu Prosperi et totius Ecclesiæ est, sed dicit apostolicæ scripseris, vel quia suam de gratia doctrinam ex apostolo Paulo præcipue sumpsit, et validissimis ejus testimoniis illam confirmat, vel certe quia tam vere ac fideliter de gratia scripsit, ut apostolica sedes Augustini doctrinam in his quæ ad dogmata pertinent suam effecerit ac probaverit. »

Pergit Annatus: « Objicimus 2°, eosdem illos quos pontifices qui doctrinam Augustini approbarunt, ea seposuisse quæ necessaria illis visa sunt, alias autem quaestiones intercurrentes nec co. tenere nec astruere voluisse. Hoc enim Cælestinus aperte significavit, ut retulimus antea, » pag. 963. Idem Suarius, recensita Cælestini restrictione, quam tamen negat esse Cælestini, ut dicam, totus Augustino adhæret hæc scribens: « Nihilominus tamen etiam in his posterioribus de prædestinatione quaestionibus auctoritas Augustini maxima est propter alias rationes supra tactas, et ideo semper a nobis cæteris præferetur. »

Sed reclamatur adversarius: « Objicimus, 3° approbatam fuisse Augustini doctrinam simul et aliorum sanctorum Patrum, unde sequitur cadere approbationem hanc in id quod est Augustino cum aliis Patribus commune, non in id quod est proprium, et quid tale sit. » Ibidem. Sed huic telum Augustinum clypeo protegens Vasquius exceptit 1-2, disp. 190, cap. 6, num. 37: « Quamvis, inquit, nullus esset ex Patribus commemoratis quem pro hac sententia de gratiæ necessitate ad singula opera bona moralia scholastici doctores allegare possent, in uno solo Augustino ejusque schola suæ opinionis præsidium libenter collocarent, eumque sibi sufficere merito arbitrarentur, quod unicus sit qui dum agitur de gratiæ necessitate, sicut sol inter reliquos præfulgeat, cujus quidem doctrinæ egregium testimonium et commendationem in epistola prima Cælestini ad episcopos Galliæ exaratam habemus. » Porro Cælestinus unum Augustinum laudavit; lege eundem part. 1, disp. 89, cap. 4, initio.

At non cedit Suario, non cedit Vasquio Annatus, sed rursus opponit pag. 962. « Nempe jam nos docuit Gerson et Abulensis quo pertineat hæc approbatio; non enim eo ut intelligamus Augustinum nullis esse humanis defectibus obnoxium, sed rarioribus et levioribus, quomodo cæterorum quoque sancto-

rum laudem intelliguntur. Et certe cum eadem sit judiciorum et affectuum alea, et Augustinus tanta contentione pugnet contra Pelagianos, ut obtineat nullum esse quantumvis sanctum, cui non sit opus dicere: *Dimitte nobis debita nostra*, ob quotidianos voluntatis lapsus, necelo quid Baianis in mentem venerit, ut Augustiniani veri velint, cum tanto nisu persuadere conantur esse aliquos qui judicio nunquam labantur, nempe Augustinum. Verum quis nesciat Augustinum duplici facto, dum se infra cæteros depressit, supra universos altius sese evertisse? Ille magnus Ecclesiæ magister tum *affectus*, tum *judicii* sui errata publicavit: hæc quidem in libris *Retractionum*, illa in libris *Confessionum*, singulari prorsus exemplo, cum videamus quosque tum propria dicit, tum facta ab erroribus vindicare. Utinam hæc aliquando de sociis ac suæ familiæ hominibus opinionem adversarii induant, quorum quempiam si ab aliquo scriptore impetum cognoscant, mille apologias procedunt, ut soli ab erroribus immunæ esse videantur. Itaque eandem et affectus et judicii aleam subiit Augustinus. Verum dum libros contra Pelagianos retractat lib. II, cap. 33, 36, 37, 42, 50, 61, 63, 66 et 67, nullam sententiam sive de gratia sive de libero arbitrio corrigit, sed omnia aliis se dicta probat, qui aliis in tractatibus plerasque theses accertas expunxerat. Unde sanctus doctor nusquam in Pelagianis expugnandis se judicio lapsum fuisse cognovit, adversarii autem misere judicio labuntur, tam humiliter de Augustino pronuntiantes. Profecto Augustinus futuros forte censors prævidens, in eorum humeros correctione devoluta, minus illo in examine secum egit, recentioribus hæc gloriam relinquens, qua jactare possent se illis in libris contra Pelagianos editis maculas deprehendisse, quæ Augustini aciem ac spongiam subterfugere. Quid ais, Annate, Augustinum fuisse obnoxium humanis defectibus, et *rarioribus et levioribus*, ac *judicio* quandoque lapsum? Alia longe diversa fuit tui Suarii sententia, qui proleg. 6 de Gratia, cap. 6, num. 17, ita et vere et digne de sancto Augustino scribit: « Nihil tam admirandum et suspiciendum Ecclesiæ reddidit Augustinus, quam de gratia doctrina; at si in ea tradenda et explicanda aliquando fuisset in errorem lapsus, multo labefactaretur ejus auctoritas, immeritoque Ecclesia tam fidenter judicium ejus in hac doctrina esset secuta, quod impium est cogitare. » Egregie hoc ipsum abbas octingentis annis notarat sanctus Prudentius Tricassinus, in epistola ad Hincmarum et Pardulum; sed quod cum Suario et Vasquio veluti fœdere icto aliorum suppliciis dimissis, contra recentiores me pugnaturam pro Augustino pollicitus sum, præclarissimum illius antistitis testimonium omitto, alibi recitandum.

Nondum Annaatus suorum vocibus ab infelici certamine revocari potuit; sed instat obtruditque hæc illationem: « Ergo si, stante Augustini testimonio illo, licet tamen singularem eujuspiam ex aliis Patribus cogitationem in hæc disputationibus non sequi,

neeat etiam, stante illa Ecclesiæ vel summorum pontificum approbatione, non omni adhaerere Augustini sententiæ. » At huic quoque objectioni obviam ierat subtilissimus recentiorum Vasquius, cujus ex 1-2, disput. 190, verba paulo ante dedimus, item præclare part. 1, disp. 89, num. 21 : « Tametsi, inquit, aliorum Patrum auctoritas in omni controversia magni ponderis apud omnes esse debeat, in hac tamen, de qua nunc agitur, unus pro multis mihi semper erit Augustinus, non solum quod omnium qui bene sentiunt plurimum emineat, » etc. At quod præmiserat Annatus ibidem, pag. 909 : « Ex quibus liquido constat quantum Augustinotribuendum Ecclesia censuit, tantum aliis quoque Patribustribuendum esse Augustinum ipsum censuisse, » hoc, inquam, plane falsum est; nam licet in libris contra Julianum ex sanctis Patribus peccatum originale fusius comprobaverit, itemque in libro de Gratia Christi ejusdem gratiæ necessitatem, attamen prædestinationem ante prævisa merita instantibus Massiliensibus, et nolle se illam credere affirmantibus, nisi veterum ea de re testimonia produceret, respondit lib. de Prædestinatione sanctorum, cap. 14 : « Quid igitur opus est ut eorum scrutemur opuscula qui, priusquam ista hæresis oriretur, non habuerunt necessitatem in hac difficili ad solvendum quæstione versari, quod procul dubio facerent si respondere talibus cogerentur. » At cap. 19 de Dono perseverantiæ pro se adducit Ambrosium et Cyprianum, ex quibus non disertis verbis, sed per necessariam illationem suam ipsius sententiam colligit. Igitur, iudice Augustino, non opus est ut eorum Patrum scrutemur opuscula, ubi de gratuita prædestinatione disseritur. At libros de Prædestinatione sanctorum et de Dono perseverantiæ Hormisdas commendavit, ad eos nos remisit synodus Sardinensis exsulorum episcoporum ex Africa, Clemens etiam VIII sententiam Molinæ de prædestinatione juxta sancti doctoris dogma examinandam jussit; non igitur ea in quæstione tantum Augustinus tribuit aliis Patribus, quantum ipsi Ecclesia detulit.

His tandem postremo impetu contra librorum sancti Augustini approbationem idem Annatus decernat, pag. 914 contendens : « Omnibus illis approbationibus quas obtendunt Nov-Augustiniani, doctrinam Augustini universim approbari, nullam vero esse quæ cadat in omnia et singula ejus placita. » Rectoam Semi-Pelagianorum crambem reponit : etenim cum sanctus Coelestinus libros sancti Augustini laudasset, illi eam commendationem Augustini libris universim tantum traditam dicebant, quam tamen prioribus, non item postremis ejusdem voluminibus delatam esse contendebant, contra quos sanctus Prosper egregie in fine libri contra Collatorem, cap. 42, hæc scribit : « Agnoscant calumniatores superfluo se obijcere quod his libris non speciale neque discretum testimonium sit perhibitum, quorum in cunctis voluminibus norma laudatur; apostolica enim sedes, quod a præcognitis sibi non discrepat cum

præcognitis probat, et quod iudicio jungit laude non dividit. » Ilæc ille. Succenturiatus in Annati jam defessi præsidium prosilit Moraines, diverso tamen armorum genere in Augustinum impressionem faciens. Etenim quo pontificiæ approbationis Augustino datæ splendorem imminuat, non quidem invidarum interpretationum nebulas opponit, sed nobiliora ab apostolica sede aliis Patribus tradita præconia proponit, quorum comparatione illa Augustino delata minora longe censeantur; quo sane pacto sol non umbris quidem, sed immensa propemodum luce quaquaversum irradiante minimum candelæ splendorem suffocat, nullumque pene facit. Altiori itaque voce insultat Moraines in præfatione ad orthodoxos : « Quando dictum est de scriptis Augustini ab aliquo pontifice legem sanciente, quod dixit Gelasius de mirabili illa epistola Leonis Magni ad Flavianum, ut si quis illam non admitteret usque ad unum iota, anathema esset? » Verum quis non videat eximias illas de Leonis litteris laudes in Augustinum plene devolvi? Celebrem illam Leonis epistolam ad Flavianum a sancto Prospero Augustini discipulo compositam fuisse constans non modo Latinorum, verum etiam Græcorum opinio est. Baronius audiat in notis Martyrologii, ad diem 25 Junii, ubi de Prospero ait : « Ado Viennensis et alii tradunt hunc fuisse ab epistolis sancto Leoni papæ, ab eoque scripta fertur famosissima illa epistola sancti Leonis ad Flavianum de Incarnatione Verbi, quod non tantum Gennadius, Honorius et alii Latinorum, sed et Marcellinus comes testatur in Chronico sub consulatu Olybrii et Rustici. » Hic est ille Prosper, quem Annatus ipse lib. II, cap. 5, § 2, pag. 179, « Præmarium ac proximum Augustini discipulum, qui visus est illius et arma et vices gessisse ad tuendam quam veluti deposito acceperat ejus doctrinam. » Quis vero neget delatas discipulo laudes in magistrum derivare? Profecto, si sanctus Gelasius Leonis epistolam usque ad minimum iota recipiendam dixit, idem nec unum iota Augustinianæ doctrinæ improbavit, imo; ut sæpe in faciem recentioribus illisum est, vel illæ Augustini sententiæ, quæ falsæ seu duræ illis videntur, ab eo pontifice Ecclesiæ inculcatæ sunt, qui ex Vasquio fuit *per omnia Augustinianus*.

Quærit rursus Moraines ibidem Augustinianam auctoritatem duplici ariete Alexandria advecto : « Quis unquam, ait, habuit Cyrilli Alexandrini auctoritatem in scribendo non tantum in synodo provinciali aut nationali, sed in concilio generali Ephesino, ut ipse per se scriberet Anathematismos, contra quos sentire ac scribere idem prope censeretur ac fidei refragare? Audire mihi videor alium qui dicat : Quid ergo? Athanasius etiam ille magnus eritne unus de numero filiorum et discipulorum Augustini, qui dicitur sine exceptione Pater Patrum, doctor doctorum, cæteros omnes instar primi angeli sua luce colustrans? » Sane ingens turbarum origo quas Ephesina synodus ab Joanne Antiochiæ episcopo, Theodoro et collegis episcopis, atque ab ipso imperatore

Theodosio passa est, inde fuit quod Orientales episcopi privati hominis auctoritate statutos Anathematismos subscribere recusabant, quam tamen sententiam postea deposuere. Sed de Augustino loquamur. Hic ob sapientiam Africanorum conciliorum *ingenium* appellatus fuit. Idem universa acta concilii Numidiae, itemque Carthaginensis, cui quidem non adfuerat, ex Patrum decreto in commentarios retulit. De illo scribit Prosper in fine libri contra Collatorem, quod Bonifacius papa, « cum esset doctissimus, adversus libros tamen Pelagianorum B. Augustini episcopi responsa poscebat. » Augustini sententiae canones synodi Arausicanæ ac Romanorum pontificum decreta evasere; de qua re Decampsii Jesuitæ verba reddam : « Fuit, inquit, Augustinus quodammodo Ecclesiae præceptor, cum Romanis pontificibus et conciliis ore prævit, quod de superbissima hæresi iudicarent. Fuit lingua Ecclesiae, cum ejus verbis decreta concepta sunt, et quæ prius fuerant Augustini voces, Spiritus sancti oracula esse cœperunt. Fuit ille conciliorum dux atque ingenium, cum iis rationes et argumenta subministravit, quibus Pelagium ejusque complices frugerunt, » etc. His collegæ dictis si credas, jam Augustinum Cyrillo parem conspicis. Theodosius sane imperator parem Cyrillo Augustinum judicavit, dum ad utrumque Sacram (imperatoris litteras ita vocabant) direxit. Imo longe plus honoris Augustino tributam a principe fuit; nam ad Cyrillum uti metropolitam scripsit, quo synodum cogendam episcopis suffraganeis intimaret; et cum ad Africæ primatem Carthaginensem eadem de re pariter perscripsisset, privatas tamen ad Augustinum litteras misit, enixe eundem rogans ut synodo adesset, de qua re in Historia Pelagiana diximus libro primo, ad annum 431. Imo veterum scriptorum fide constat Cyrillum Alexandrinum egisse per litteras cum Theodosio, ut sanctus Augustinus ad synodum Ephesinam se conferret : videbat enim quanto sibi adversus Nestorianos adjumento futurus esset magnus ille dux ex continuis contra hæreticos præliis erectis trophæis toto orbe celeberrimus. Porro Athanasium magnum illum Arii antagonistam Augustini discipulum nequam facimus, sed motum ab Athanasio adversus Arianos bellum, ab Augustino feliciter tandem profligatum asserimus. Joannes Rivinus Belgæ, lib. iv de Vita sancti Augustini, cap. 8, § 6, pluribus tradit unum Augustinum Arianismum a fundamentis evertisse, quod ante ipsum adeo exacte nullus Patrum præstitit. Et sane contra Arianos et libris et sacris declamationibus ex professo sanctus doctor insudavit, qua de re Possidius toto cap. 17 de Vita Augustini. Quare, si argumenta ac testimonia quibus Arii sectam Augustinus expugnavit in considerationem veniant, anteriores Patres sanctus doctor omnium eruditorum judicio facile superavit.

Instat rursus Moraines : « Quid de Hieronymo? Eritne etiam ille Augustini discipulus vel de angelis inferioribus? » Sed capite præcedenti hoc objectum refutavimus. Quod vero nolit Moraines dici Augusti-

num *doctorem doctorum*, palam Patribus contradicit. Doceri se ab Augustino voluit Bonifacius; *magistrum nostrum* Augustinum nuncupavit sanctus Coelestinus; ad Augustinum Orientales remisit sanctus Hormisdas; et sane summum doctorem Ecclesia Romana Augustinum appellat. Sanctum Thomam Augustini doctrinam secutum esse tradit Urbanus V in bulla de Translatione sancti Thomæ. De Scoto hæc habent Patres Hispani Minoritæ, in libello supplici apud Petrum a Campo, tomo primo Historiæ August., lib. III, cap. 30 : « Adeo Augustinianæ doctrinæ addictus fuit, ut in solis theologicis commentariis octingentis ac quindecies sanctum Augustinum in suarum assertionum testem protulerit, enixe præ cæteris doctoribus satagens illius mentem intimius penetrare, » etc. Neget igitur Moraines Scotum, sanctum Thomam iotquo Romanæ Ecclesiae pontifices sancti Augustini discipulos fuisse doctores, ne Augustinus dici possit *doctor doctorum*. Video tamen ipsum non pati sine *exceptione* Augustinum dici doctorem doctorum. Scias itaque sanctum Augustinum in disputationibus de auxiliis gratiæ esse doctorem doctorum, sed non omnium : non quidem eorum qui ipsum præcesserunt, neque enim potuit illos docere, neque posteriorum, qui ab ipso doceri noluerunt, quæ fuit Semi-Pelagianorum obdurata superbia, ac conceptæ olim opinionis defendendæ effrænis lubido; at qui præcesserunt Augustinum Patres non sunt doctores in materia de gratia cum Augustino conferendi, qui, teste Augustino cap. 14 de Prædestinatione sanctorum, *de gratia Dei quid sentirent, breviter quibusdam scriptorum suorum locis et transeuntiter attigerunt*. Et ridendus ille esset qui, sepositis Augustini libris, vellet quæstionum de gratia solutionem petere ab Hilario vel Athanasio; unde qui de divina gratia scribentes Ecclesiam illustrarunt, omnem sancti Augustini discipuli fuere, qui primus sanctorum Patrum, et quidem in doctrina tantum de gratia scholam sibi fecit, cui nomen dedere Prosper, Fulgentius, Petrus Diaconus, Eugyppius, Casarius, Prudentius, alique, ut vere doctor doctorum dicatur Augustinus. Illorum vero recentiorum doctorem Augustinum nunquam pronuntiabimus, qui ejusdem discipuli esse dedignantur. Augustinum quidem legunt, non ut ducem illum habeant, sed ut præconceptæ suæ ipsorum opinionis sectatorem volentem nolentem faciant, ad motis etiam tot violentarum interpretationum machinis. Annatus totis libris septem unum Augustinum appellat, Morainii volumen millies Augustini voces reddit; istosne Augustini discipulos dixerim et sectatores? Videri quidem discipuli Augustini volunt, sed sic cito in naturam suam redeunt. Hinc Moraines, cum in præfatione ad orthodoxos, quam suo Anti-Jansenio præfixit, Augustini laudes, ne ea in re adversario cedere censeretur, recitasset, paulatim paenegyricum in satyræ vertit, strenuus Augustinianæ gloriæ decurtator, qui initio quidem non inelegans ejusdem promotor videbatur. Eadem via Annatum visse ex dictis initio cap. 5 patet. Quis enim præ-

posterum heminis consilium non trideat, qui cum ad Augustini tribunal septem libris cum Jansenianis disputasset, atque ab Augustino causam sibi totam integramque adjudicatam gloriatus esset, exclamans in limine lib. viii, nihil esse quod Janseniani possint ab Augustino sperare presidii, cum iudici gratias agere, ejusque erga se propensum suisque faventem animum commendare eumdem putas, datisque ad amicos litteris laxatis habentis in illius laudes effundi, pessime ab illo Augustinum acceptum videmus, conductis contra ipsum longo ordine testibus mille conviciis lacessitum: uno verbo, ex iudice reum factum. O gratissimos sancti Augustini discipulos! Insuper non patiuntur dici Augustinum *ceteros omnes instar primi angeli sua luce collustrasse*. Scimus Prosperum quim cecinisse cap. 2 cont. Ingratos :

*Augustinus erat, quem Christi gratia cornu
UENIENS rigens, nostro lumen dedit arvo
Accensum vero de lumine.*

Sanctus Fulgentius, lib. ii de Veritate prædestinationis et gratiæ, cap. 18 : « Augustinum legat omnis qui salutem æternam adipisci desiderat, humiliter orans misericordiam Dominum ut eundem spiritum intelligentiæ legens accipiat quem ille accepit ut scriberet, et eandem illuminationis gratiam adipiscatur, ut discat quam ille adeptus est ut doceret. » Sed cur non audiatur sanctus Thomas Villanovanus, archiepiscopus Valentianus, conc. 4 de sancto Augustino : « O Pater, ait, amplissime Augustine, qui non solum vitæ sanctitate, sed etiam miro sapientiæ tuæ fulgore Christi Ecclesiam luce propria, luce plena, luce fixa irradiasti! Si enim sapientiæ lux est, quis in Ecclesia Dei ita lucet ut Augustinus? A sole omnia astra lucent, ab Augustino omnes qui post ipsum fuerunt doctores sapientiæ lumen accipiunt, ipse vero propria luce luget, quam a nullo hominum, sed a Deo solo accepit, nullo enim tradente, nullo magistro cunctas didicit disciplinas. » Nonne igitur, teste Thoma, Augustinus est instar primi angeli, quo in ceteros intelligentiæ lumen derivari theologi autumant, cum ipse a solo Deo illustretur? Hipponensis quidem noster angelus sum doctrinæ radiis Prosperum, Fulgentium, Thomam, ceterosque orthodoxos Patres illustravit; at recentiores qui contendunt cum Annato, « aliquid lucis Augustino defuisse in concilianda cum creata libertate divinorum decretorum et auxiliorum efficacia, » lib. viii, cap. 4, pag. 874; quive, ut idem alibi ait, nempe disput. 3 de Scientia media, cap. 5, num. 113, « radium quemdam videre se putant ex Augustini sole non emissum; » qui denique scribere non erubere cum Molina, part. 1, quæst. 23, art. 4 et 5, disputatione 1, memb. 6, « dum sub ea quasi caligine D. Augustinus ad hoc non attendit, arbitratus primo aspectu cum sua de prædestinatione opinione, » etc.; recentiores, inquam, isti quibus purioris doctrinæ lux affulget, Augustino sub caligine posito, hujus primi angeli fulgores non excipiunt, imo fere contempunt, ut mirum minime videri cuipiam debeat eos adeo moleste ferre tantum

lucis Augustino attribui, ut universos subæcutos doctores irradiare potuerit, et antecessorum Patrum sententiis de divina gratia plenioris ac solidioris doctrinæ lumen afferre.

Sed Annatus collecto spiritu iterum contra Augustinum invehitur, atque Morainii collegæ factum æmulatus, domesticum contra sanctum doctorem librum ab apostolica sede *expressiori atque efficaciari*, quam quodvis Augustini volumen, approbatione communium opponit. Adversarii verba sunt : « Objicimus octavo, omnibus illis approbationibus quas obtendunt Nov-Augustiniani, doctrinam Augustini universim approbari, nullam vero esse que cadat in omnia et singula ejus placita; quod si aliqua talis esset, non negabunt, opinor, expressiorem fore et efficacioram in omnibus consentiendi necessitatem. Quid igitur facient si reperitur in natura rerum alius quidam liber cujus omnia et singula in eo contenta auctoritate sedis apostolicæ per bullam ad perpetuam rei memoriam editam et promulgatam approbentur? » Eia age, delapsam sane cælo libellum paude, nisi forte sacratiora tam cito in propatulo esse piaculum putas. « Est, inquam, ait, talis quidam liber in rerum natura et auctoris sancti. » Jam pietatem ac religionem excitas, dum auctorem commendas ac divum contestaris. At pergit Annatus lectorem suspendere : « Sed quis est? libellum potius dicere debui, quod sit mole parvus et specie contempnibilis, sed qui tamen virtutis plurimum habet. » Hunc libellum, cui supra omnia Augustini magni volumina ex apostolicæ sedis approbatione « expressior et efficacior in omnibus est consentiendi necessitas, » cito citius exhibeas. « Quis vero, addit, tandem, et cujus est? » Ita quidem hoc petimus, hoc rogamus, ne, quæso, diu nostram expectationem torqueas, per sanctum illius libelli auctoris nomen ac numen obtestor. « Contrahant, inquit, licet frontem Baiani, et torum intueantur, sorbenda pilula est. » Næ tuo pharmaco illi indigent quæseunq; Baianos dicis? Nos quidem validiori stomacho sumus jam pridem tuis in Augustinum conviciis, pilulis omnibus amarioribus devorandis assueto, neque pilulis præmuniendi sumus, quo auctorem libellumque citra fastidium ac deliquium audiamus. Imo, quando libri scriptorem sanctum autumas, sacris doctrinis conspersas paginas summa religione deosculantes, divum auctorem pro Augustiniana auctoritate contra novos censores sarta tecta que servanda etiam atque etiam rogabimus, sua enim vicissim tutari divorum est. At inquis : « Liber est Exercitiorum spiritualium sancti Ignatii, quem Paulus III severe examinatum, etc., sic approbavit, ut dicat se documenta et exercitia prædicta, ac omnia et singula in eis contenta auctoritate prædicta, tenore præsentium ex certa scientia approbare, collaudare ac præsentis scripti patrocinio communitur. » Hæc ille suspensis diu quasi per jocum lectoribus lib. viii, cap. ultimo; exclamatque pag. 912 : « Scire velim quid sint responsuri tam disortæ tamque explicium

approbationi, qui minus expressam explicitamve (Augustini scilicet) suis obtendunt erroribus.

Abit ut per nos quidquam approbationi Ignatiani libelli detractum sit, imo quanti illum Augustiniani fecerint vestri scriptores tradunt in Imagine primi sæculi, lib. III, cap. 10, ubi de Exercitiis sancti Patris Ignatii loquentes hæc scribunt: « Testes sunt infiniti toto orbe qui ea non minori sua voluptate quam fructu sunt experti. Sed unus instar omnium Augustinus Caravajalius, Augustiniani ordinis theologus. Is cum Indiam Occidentis peragrasset, et in Hispania variis muneribus cum laude perfunctus esset, Italiæ quoque cœnobium sui ordinis jussu summi pontificis visitasset, Bononiam tandem ab eodem pontifice visitator apostolicus missus ad D. Jacobi cœnobium in veterem disciplinam restituendum, non aliis id præsiidiis facere aggressus est, quam piis his societatis commentationibus, quibus ipse cum per mensem se exercuisset, testatus est candide se quandiu in religione vixisset, rationem aliquam qua rectissime incederet semper optasse, eamque tunc demum cum in hæc sancti Ignatii Exercitia incidisset, invenisse. Quæ quidem ille avidissime hausta atque in intimum demissa pectus tanti fecit, ut in iis aliquid vere divinum inesse aperte diceret, » etc. Hic Caravajalius ex assistente Hispaniarum electus est episcopus Guamangensis apud Peruanos, de quo Herrera in Alphabeto Augustiniano. Utinam per nos Ignatianis chartis major laudis fieri posset accessio! Illud tamen ægre patimur, quod scribit Annatus, Augustinianam doctrinam minus explicita atque expressa approbatione quam Ignatianam, esse ab apostolica sede firmatam. Quæso vos quandonam doctrina sancti Ignatii in synodorum canones transiit? Arausicana synodus ex ipsis sancti doctoris sententiis conflata est. Quando illa in pontificum Romanorum litteris ad verbum exscripta est? Duo integra capita ex Enchiridio sancti Augustini Leo Magnus inseruit suæ ad Aquileiensem antistitem epistolæ, et quidem contra Pelagianos datæ. Quando ad illam pro veritate percipienda ab apostolica sede orthodoxi remissi sunt? Ad Augustini libros sanctus Hormisdas Orientis principes viros, episcopus ac monachos, uno verbo catholicum orbem retulit. Quando ad illius normam pontifices catholicorum doctrinam exegere? Clemens VIII juxta Augustini mentem lites de auxiliis divinis componendas jussit. Quandonam sancti Ignatii libellus tantis Romanorum præsulum commendationibus exceptus, tantis sanctorum Patrum elogiis decoratus, tantis omnium pene sæculorum plausibus honoratus fuit? Quæ quidem laudes si in librum cogerentur, jam decuplo major ille evaderet quam liber Exercitiorum sancti Ignatii. Audio sane quid de libro illo sancti Ignatii Romana Ecclesia judicet in lectionibus Breviarii Romani: « Homo, inquit, litterarum plane rudis admirabilem illum composuit Exercitiorum librum sedis apostolicæ judicio et omnium utilitate comprobatus. » Mirabile sane, libellum illum a litterarum plane rudi esse conscrip-

tum; at profecto mirabilius recentiorum factum, qui eundem ex apostolicæ sedis testimonio *litterarum plane rudem* in sapientiæ, auctoritatis ac laudum campo Augustino non dicam velut æqualem opponere, sed quod ad illam expressiorem ac efficaciorum commendationem ac consentiendi necessitatem pertinet, veluti superiorem prædicare conantur, illi, inquam, Augustino, qui tantæ scientiæ fuisse ab apostolica sede judicatus est, « ut nihil pene (verba sunt Martini Vin Orat. de sancta Monica) ex sacris litteris possit, nisi eo duce intelligi, nihil nisi eo interprete explicari. Eo jam auctore factum est, ut nec philosophis sapientiam invideamus, non oratorum eloquentiam desideremus, non studiosorum ingenia requiramus, non denique nobis acumen Aristotelis necessarium sit, non Platonis eloquentia, non prudentia Varronis, non gravitas Socratis, non auctoritas Pythagoræ, non Empedoclis solertia, non cujusquam illius generis hominum scientia aut virtus exemplo aut documento nobis esse debeat. Idem nobis prophetarum oracula, idem apostolorum voces refert, idem omnem omnium Scripturarum sensum exprimit, unus postremo omnium Patrum sapientumque ingenia ac studia exhibet. » Itane, si superis placet, huic apostolicæ approbationi eximiam, præclarissimam, excellentissimam Ignatiani libelli approbationem, Augustino Ignatium, tot summis pontificibus Paulum III opponetis? Respondet Annatus: « Quæ a me minime referuntur, ut vel Ignatium Augustino, vel Paulum III superioribus opponam pontificibus, absit! » Sed dictis facta non coherent. Qualis enim quantusve esset Augustinus, si Ecclesia illum non approbasset? jam cum Cassiano ac Fausto numeraretur. Igitur tantumdem nobis probandus venit quantum idem ab Ecclesia approbatus fuit. Quare, si Ignatii libellus ab Ecclesia approbatus est, itaque approbati fuere libri Augustini, sed isti approbatione minus, ut ait, *expressa explicitave*, unde illi Ignatiano, te iudice, *efficacior in omnibus consentiendi necessitas est*, quam istis Augustinianis, jam vides Ignatium Augustino vel præponi abs te, vel ex æquo saltem opponi. At cito commentaris, tuique facti hanc rationem reddis, ea te de Ignatiani libri approbatione recitasse: « Quod constet in hoc libello aliqua esse quæ capitalibus Baianorum principiis opponuntur, scire velim quid sint responsuri tam disertæ tamque explicitæ approbationi, qui minus expressam explicitamve suis obtendunt erroribus. » Nos quidem pro Baianis nullam volumus, imo nec possumus responsionem adornare, sed quod eodem ictu et Baianos et Augustinum ferias, tibi vitio vertimus, qui per Baianorum latera Augustinum impetis. Sint in libello Ignatii sententiæ quibus capitalia illorum dogmata stranguentur, ipsi viderint; at quod eadem periodo Augustini per apostolicam sedem approbationem *minus expressam explicitamque* contendis, nobis placere non potest. Parce Patri, et Baianos in exsilium non Baias, sed in Gyarum deportato.

Si Annati exemplo insistere et par pari reddere vellemus, uti ille ad imminendam sancti Augustini adversus Pelagianos scribentis auctoritatem, tum collectis plurium testimoniis, tum violentis pravisque Romanorum præsulum elogia eidem sancto doctori delata interpretationibus corrumpens, contra Augustinum insurgit, possemus et nos eadem prorsus audacia huc revocare quæ abbas Constantinus, quæ Vincentius Baronius, vir satis notus, part. II Theol. Mor., disp. 3, sect. 1, art. 2, § 2, quæ alii de eisdem Exercitiis sancti Ignatii scripsere, ac subinde frigidam illam Annati excusationem Augustino quorundam censuris insultantis repetere: « Refero tantum, non probo, si quidquam justæ offensionis causam det, » lib. VIII, cap. 6, pag. 864. Sed absit ut hominis errorem redarguens, eundem imiter, ejusque criminis reus fiam cujus hunc recentiore apud iudices reum postulo! Erubescant profecto adversarii, erubescant dum nos in hanc arenam vel invitos propellunt, in qua odiosis prorsus comparationibus de divorum auctoritate litigetur. Scitote Augustinianos sancti Ignatii libellum vel Augustinianæ doctrinæ conformem recipere, evolvere, deosculari, et ne quis de hoc ipsorum obsequio dubitet, editis commentariis hoc ipsum coram catholico orbe profitentur. P. Franciscus Macedo, Minorita Lusitanus, seraphicæ gentis splendor, hanc sibi gloriam felicissime comparavit. Hic Augustinianæ doctrinæ adeo studiosus est, ut in Isagoge, initio suæ cortinæ, hac velut tessera in litterariam palæstram descenderet: « Ego Augustinianus sum; Augustinianissimus sum. » Hic, inquam, in eruditissimo illo volumine quo Ecclesiæ orantis et Augustini scribentis concentum descripsit, harmoniam quoque Exercitiorum sancti Ignatii, societatis Jesu fundatoris, et operum sancti Augustini Ecclesiæ doctoris (nam plane hunc operi titulum dedit) exhibuit, cujus illud exordium est: « Soleo, idque expertus ac prudens dicere, haud facile inter sanctos reperiri alium Augustino cum doctrinæ, quæ a Deo est, et mystica appellatur, tum institutæ a se et aliis indictæ vitæ ratione, quam Ignatium similiosem. » Quæ quidem vir doctissimus fusissime per viginti octo capita, collatis ex utroque sententiis, ita comprobatur, ut profecto minime timendum sit ne Augustino quidquam detrimenti ex Ignatiani libelli expressiori ac magis explicita, ut inquis, approbatione inferatur, neve tantis Romanorum præsulum ac Patrum elogiis Augustiniani volumina nobilitantibus Ignatii libellus suffocetur, sed cum eadem dogmata et parvum Ignatii, et prolixa Augustini volumina de divinæ gratiæ auxiliis tradant, eadem prorsus approbatione munita dicantur, Augustino et doctrinam et ejusdem etiam commendationem in Ignatianum codicem transfundente, et Ignatio nova a Paulo III approbatione obtenta, antiqua pontificum de Augustini libris decreta recentiori iterum ejusdem apostolicæ sedis testimonio confirmante. Vos quidem magnæ animæ beatæ illius regionis cives, uti in libris, ita et in cœlesti patria concordēs æternum eritis, et angelicis cantibus ves-

trarum doctrinarum harmonia recitabitur, ac dulcior inde concentus inauditur. Filiis quoque vestris eundem doctrinæ consensum immittite, eosque invicem officiosos vel servate vel facite. Turpe sit in tanta Patrum concordia illius odiosis sane comparationibus de eorumdem auctoritate contendere.

CAPUT VIII.

Recentiores ex epistola sancti Cœlestini papæ D. Augustini auctoritatem limitant. Refelluntur.

Sanctus Cœlestinus papa ex litterarum commercio Augustini amicus, ac deinde demortui adversus Semi-Pelagianos defensor, in Augustiniana doctrina commendanda omnium nobilissimo elogio usus est, unde recentiores ad illud decurtandum limitandumque vires omnes intendunt, et quod est eorum acumen, ex eadem Cœlestini epistola, unde ab aliis vel supra sidera Augustiniana auctoritas evehi solet, eandem deprimere conantur. Ultima epistolæ verba recitant, nempe ubi Cœlestinus ait: « Profundiores vero difficilioresque partes incurrentium quæstionum, quas latius pertractarunt qui hæreticis restiterunt, sicut non audemus contemnere, ita non necesse habemus astruere. » Quibus significare Cœlestinum contendunt, præter paucas sancti Augustini sententiæ ab Ecclesiæ præsulibus ac synodis receptas, quas in superioribus capitulis recitat, abs se iterata approbatione confirmatas, nolle reliquas de divina gratia opiniones, quas ille in suis contra Pelagianos editis disputationibus tenuit, tanquam de fide astruere, ob asserentis tamen Augustini auctoritatem eas se non contemnere, sed easdem libero lectorum assensui vel dissensui citra reprehensionis periculum permittere. Et quidem Annatus, lib. VIII, cap. 1, cum numerosam testium catervam contra Augustinum producturus esset, eidem Cœlestinum papam ductorem dedit inclamans: « Agmen ducet, ut par est, summus pontifex Cœlestinus Primus, » cum tamen lucusque inter præcipuos sancti doctoris encomiastas ille idem primas tenuerit. Quinimo recentiores isti theologi gloriantur se ejusdem epistolæ limitationem, qua angustior fiat Augustini auctoritas, e tenebris in scholæ oculos revocasse. Audiatur Moraines in præfatione ad orthodoxos: « Quam multi sine ullo discrimine Augustini auctoritatem admittebant, qui nunc audita limitatione quam ejus approbationi Cœlestinus apposuit, dum audiunt aliquid ex Augustino proponi, quæritant: Estne hoc de illis profundioribus quæstionibus quas non necesse judicavit astruere, quas in ancipiti opinandi libertate reliquit? » Tripudiat in illis Cœlestini verbis Annatus lib. VIII, cap. 1, pag. 858: « Nos vero, inquit, auctore Cœlestino distinguimus inter necessarias et indifferentes Augustini sententiæ, omnemque huic lumini contrariam lucem tenebras reputamus. » Itaque hoc loco pro Augustiniana doctrina cum recentioribus cominus velut collato pede pugnandum est, in quo quidem campo minus feliciter recentiorum impetus alii sustinuerunt, unde illi animosiores facti sibi ea in lite de Augustino victoriam et triumphum cecinere.

In primis eximia recentiorum eruditio commendanda occurrit, qui e re prorsus incerta certum invictumque contra Augustinum argumentum exerere arbitrantur. Etenim viris eruditissimis et sapientissimis haud probatur verba superius memorata ascribi Cœlestino, sed cuiquam alteri Augustinianæ doctrinæ studioso deputanda esse contendunt. Cœlestini epistola illis verbis in fine cap. 2 concluditur : *Deus vos incolumes custodiat, fratres charissimi.* Postea decem capita adnectuntur in quibus Pelagianorum ac Semi-Pelagianorum errores ex Innocentii, Zosimi ac synodi Carthaginensis decretis refutantur. Porro ista decem capita non esse Cœlestini tradit ecclesiasticæ historiæ parens Cæsar Baronius ad annum 451, pag. 605, ubi ait de epistola illa Cœlestini : « Junguntur epistolæ capita quædam adversus Pelagianos errores ab apostolica sede olim et ab Africanis decreta conciliis, quibus deberent insistere qui sub catholico nomine licet Pelagium atque Cœlestium anathemate condemnarent, eorum tamen defendere conarentur errores. Putantur illa capita esse Prosperi, qui, ut profiteri videtur, ea collegit ex decretis Romanorum pontificum, simulque conciliis Africanis, ubi idem Auctor hæc habet, in fine : *Profundiores vero difficiliioresque partes incurrentium questionum, quas latius, etc., ut supra.* » Ante Baronium Laurentius Surius, in sacra historia satis percelebris, alique post ipsum collectores conciliorum hoc ipsum prænotarant ; nam in editione Coloniensi Conciliorum, anno 1551, a latere hæc leguntur : « Sequentia undecim capitula videntur potius ab alio quopiam interposita quam esse ipsius Cœlestini papæ. » In editione sub Sixto V, hoc scholion post secundum capitulum inseritur : « Non videtur dubitandum quin sequentia sint Prosperi, tam sunt similia et argumento et stylo ejus scriptis. » Gerardus Vossius, vir quem librorum belluonem dixeris, lib. 1 Hist. Pelag., cap. 50, eandem sententiam probat duplici argumento : uno, quod Cœlestinus in illa epistola non meminit horum capitum quæ annexa eidem sunt ; aliud his verbis proponit : « Alterum argumentum cur Cœlestini esse non possit, hoc est quod Innocentii et Zosimi epistolas citet sæpius, nec usquam vel hunc decessorem vel illum prædecessorem suum appellet, contra quam Romanis episcopis mos est, et Cœlestinus ipse in epistola facit his verbis : *Augustinus inter magistros optimos etiam ante a meis decessoribus habebatur.* Sane hæc argumenta tanti apud me sunt, ut Cœlestino ἀπλῶς tribuere non ausim ; at cuius sit ultra disquirendum. » Sed neque ex theologis ex recentiorum schola defuere qui negarent illa capita esse Cœlestini ; unus pro mille sufficiat Franciscus Suarius, proleg. 6 de Gratia, cap. 4, num. 11, ubi hæc scribit : « Ex modo loquendi intelligimus scriptorem illius partis non fuisse Cœlestinum, nec aliquem Romanum pontificem, ut patet ex illis verbis. » Quia nonnulli qui catholico nomine gloriantur, in damnatis autem hæreticorum sensibus seu pravitate sive imperitia

A demorantes, piissimis disputatoribus obviare præsumunt, et cum Pelagium atque Cœlestium anathematizare non dubitent, magistris tamen nostris, tanquam necessarium modum excesserint, obloquuntur, eaque tantummodo requi et probare profiteuntur, quæ sacratissima B. apostoli Petri sedes contra inimicos gratiæ Dei per ministerium præsulum suorum sanxit et docuit. Necessarium fuit diligenter inquirere quid rectores Romanæ Ecclesiæ de hæresi quæ eorum temporibus exorta fuerat judicarent : « Hæc enim non videntur verba Romani antistitis : non enim de Romana sede tanquam de propria loquitur, nec Romanos rectores vocat prædecessores suos, prout pontifices consueverunt, tamen habens ad definiendum auctoritatem loquitur. Quapropter B aliqui censent illa capita fuisse a Prospero collecta et illi epistolæ adjuncta, a qua sententia non longe abest Baronius anno 451, num. 185, et est certe verisimilis, indicaturque in illis verbis : *Magistris nostris tanquam necessarium modum excesserint, obloquuntur* ; hæc enim verba in gratiam Augustini dicta sunt, magisque redolent Prosperum quam Cœlestinum. » Hæc ille.

Vidit ista in Surio Gabriel Vasquez, part. 1, disp. 91, num. 85, dixitque ab eo auctore sine fundamento negari capita illa esse Cœlestini, cum uti Cœlestini sanctiones protulerit Petrus Diaconus. Addere poterat et Cresconium in Collectione canonum ; verum iste vixit anno 638, Petrus vero Diaconus integro post Cœlestinum sæculo floruit, ut ex Historia nostra Pelagiana intelligitur ; quare potuit ea capita edita a Prospero per errorem tribuere Cœlestino. Hinc Photius, veterum monumentorum diligens indagator et censor, cod. 55, de eodem Cœlestino hæc habet : « Scripsit idem et ad Galliarum episcopos de fide B. Augustini, et contra eos qui hæresis licentia nimis elati insolescerent. » Quæ quidem in duobus prioribus capitibus continentur, neque ullam ea in epistola statutorum dogmatum mentionem fecit. Jacobus etiam Sirmondus, tomo I Concil. Galliæ, capita illa epistolæ memoratæ annexa ab eadem prorsus separavit lineis interpositis, quo alieno auctori illa prorsus deputanda esse monstraret. Sed age, probemus ea capita non fuisse a Cœlestino scripta, quod saepe præstabo argumento quo ipse convictus sum. Prius tamen nonnulla notanda veniunt quibus tantorum scriptorum sententia illustratur ; nempe Prosperum et Hilarium pro Augustinianis libris quos Massilienses carpebant, ac se ipsis quoque qui uti hæretici passim tradebantur, Romam ad Cœlestinum profectos fuisse, quæ patent ex Prospero cap. 40 contra Collatorem, et cap. 1 epistolæ Cœlestini ad episcopos Galliæ. Cœlestinus vero litteras ad Gallos antistites destinavit, quibus sanctum Augustinum eximie commendavit, vetans ejusdem memoriam novis Massiliensium conatibus percelli, ac Prosperum et Hilarium hæresis accusari, nihil interim scripti adversus eosdem publicans, quo illorum errores

damnarentur, hinc epistola inscribitur pro Prospero A et Hilario. Sed hoc nobis est demonstrandum.

Sanctus Proseper, contra Collatorem probaturus bonarum voluntatum initia Dei inspiratione generari, adducit cap. 10 testimonia Innocentii, Zosimi et Concilii Carthaginensis eadem omnino quæ Cœlestini litteris adjuncta leguntur, et concludit: « Videsne regulas tuas invictarum constitutionum soliditate contractas, et in fidei structura pravas ruinosasque juncturas, velut Hierichontinos muros ad sacerdotium tubarum fuisse concentum? Cum enim de sanctarum origine voluntatum, et fidei charitati-que principiis inter nostros et Pelagianos quæstio versaretur, non ancipiti victoria nec dubio diremptum est sine certamen, ut adhuc nobis de iniquissima hujus fœderis tui pace tractandum sit. » At si illa decem capita Cœlestini fuissent, cur non illa protulisset Prosper veluti clariora, efficaciora et ex toto litem dirimentia? Longe enim expressius Cœlestinus eam Cassiani opinionem damnat, quam Innocentius vel Zosimus. Profecto Massilienses testimonia horum pontificum et sacræ paginæ explicabant, ita ut non de initio fidei, sed de ejusdem incremento intelligenda essent ex D. Augustino cap. 2 de Prædestinatione sanctorum. « Sed nunc eis respondendum esse video, qui divina testimonia, quæ de hac re adhibuimus, ad hoc dicunt valere, ut noverimus ex nobis quidem nos habere fidem, sed incrementum ejus ex Deo. » Quæ Massiliensium sententia clare damnatur cap. 12 illius epistolæ, ubi hæc leguntur: « His ergo ecclesiasticis regulis, et ex divina sumptis auctoritate documentis, ita adjuvante Domino confortati sumus, ut omnium honorum affectum, atque operum et omnium studiorum omniumque virtutum, quibus ab initio fidei attenditur, Deum profiteamur auctorem, et non dubitemus ab ipsis gratia omnia hominis merita præveniri, per quem sit ut aliquid boni et velle incipiamus et facere. » Præterea hæc scribuntur cap. 11: « Præter beatissimæ et apostolicæ sedis inviolabiles sanctiones, quibus non piissimi Patres pestifera novitatis elatione dejecta, et bonæ voluntatis exordia, et incrementa probabiliū studiorum, et in eis usque in finem perseverantiam ad Christi gratiam referre docuerunt, » etc. Idem habet cap. 9: « Ut sancta cogitatio, pium consilium, omnisque motus bonæ voluntatis ex Deo sit, quia per illum aliquid boni possumus, sine quo nihil possumus. » Itane hæc Cœlestini oracula, Prospero rogante data, ac litteris pro eodem ad episcopos missis inserta, adeo memoriæ ejusdem excidisse credenda sunt, ut illa, cum vel maxime ad Massiliensium petulantiam comprimentiam necessaria essent, omitteret? Sibi eusa tela atque elaborata arma tam parvi fecit, ut cum iis Semi-Pelagianis penitus conficiendi forent, eisdem veluti obtusis uti noluerit, qui contra Massilienses omnium fortissimus ac solertissimus post Augustinum dux a recentioribus, et merito quidem prædicatur.

Laudatas litteras a Cœlestino emissas ad damnandos Massiliensium errores scribit Vasquez, part. 1, disp. 91,

num. 85: « Quibus, inquit, locis cum Cœlestinus omnia bona opera, studia et merita in quovis tempore, causa et negotio ad Deum auctorem gratiæ referat, manifeste Massiliensium errorem confutat. » Et hæc adeo constanter docent recentiores, ut eorum eruditissimus ac sapientissimus Annatus Cœlestini personam induens, quod satis ridiculum est, altiori ac clariori voce in Massilienses ita tonet: « Cum eo tantum spectet Romanæ sedis consilium et providentia, ut MASSILIENSES isti, QUORUM CAUSA HÆC SANCI-MUS, nihil penitus subtrahant divinæ gratiæ, ne illum quidem morbi sensum, et desiderium medicinæ, quod gratuito et supernaturali auxilio præmittunt, prædictæ regulæ seu præfixæ sententiæ ita sufficiunt, ut sicut non debet videri catholicum quod eis repugnat, ita neque quod non repugnat videri debeat erroneum, aut a sensu catholico alienum. » Hæc elegantissimus Paraphrastes. Hic tamen obiter noto hunc hominem sive contra eos Baianos sive contra Massilienses loqui incipiat, sermonem tandem contra Augustinum semper finire. De Baianis id vidimus capite superiori; hic vero cum Cœlestini personam agens illa dixisset, statim addit: « Unde sequitur, si quid vel ab Augustino, vel ab alio quodam ecclesiastico tractatore assertum aut negatum sit, quod non repugnet regulis illis atque sententiis, esse hoc inter ἀδιάφορα numerandum, et quæ libero catholicorum consensui atque dissensui permessa sunt. » Ego quidem certissimum puto in adjunctis illis capitibus Massiliensium errores capitales, quorum reliqui veluti appendices erant, aperte damnari, neque hoc in dubium vocari posse arbitror, quod recte a Vasquio, Annato aliisque communiter est observatum. Duo erant capitalia Semi-Pelagianorum dogmata, fidem incipere a nobis, itemque a nobis esse usque in finem in bono perseverantiam, ut docet sanctus Augustinus capite ultimo de Dono perseverantiæ: « Satis, inquit, docuisse me existimo, vel potius plus quam satis, dona Dei esse, et incipere in Domino credere, et usque in finem in Domino permanere. » Hoc vero utrumque statuitur in litteris illis quæ Cœlestino ascribuntur; nam cap. 11 decernitur, ut dicebam: « Bonæ voluntatis exordia, et incrementa probabiliū studiorum, et in eis usque in finem perseverantiam ad Christi gratiam referri. » Ibi que fuse probatur fidem non esse a nobis, sed donari a Deo, et cap. 12 injungitur ut « omnium honorum affectum atque operum, et omnium studiorum omniumque virtutum quibus ab initio fidei attenditur, Deum profiteamur auctorem. » Hæc ibi.

Ex his nostrum argumentum instauremus. Cum Prosper contra Semi-Pelagianos Cœlestini elogium recitasset caput 42 contra Collatorem, illorum invidiosum interpretamentum apponit, quo dictitabant laudatos a Cœlestino priores sancti Augustini libros, non posteriores, nempe de Correctione et gratia, duosque ad Prosperum et Hilarium datos de Prædestinatione sanctorum et de Dono perseverantiæ. Hoc commentum statim refellit, tum quia idem semper

in omnibus libris Augustinus scripsit, idemque fuit semper in illo spiritus et doctrina, tum quia « Apostolica sedes, ait, quod a præcognitis sibi non discrepat, cum præcognitis probat, et quod iudicio jungit, laude non dividit. » At quorsum isthæc e longinquo librorum sancti Augustini de Prædestinatione sanctorum, de Dono perseverantiæ petita ab apostolica sede approbatio? Cur Cœlestini litteras abs se impetratas, in quibus doctrina librorum sancti doctoris de Initio fidei et de perseverantia apertis definitionibus statuitur, non protulit, et eas, inquam, litteras, quas in eorumdem Augustini calumniatorum faciem eodem ipso loco illiserat? Annatus quidem de posterioribus libris sancti Augustini scribit lib. viii, cap. 6 : « Manifestum igitur est Augustini menti his in libris satisfactum ab eo qui fateatur et gratiam esse necessariam ad initium fidei, nec ejus meritum sequi, sed præire, et donum Dei esse perseverantiam. » Quodnam igitur efficacius argumentum adduci poterat ad demonstrandum posteriores eos libros esse ab apostolica sede probatos, quam litteræ illæ Cœlestini, in quibus doctrina librorum postremorum sancti Patris adeo diserte, adeo perspicue, adeo solide assereretur? Semi-Pelagianos, cum Augustini auctoritatem elevarent, Prosper ex Cœlestini litteris, in quibus eximie ille laudabatur, confutavit. Quare cum iidem sancti Augustini doctrinam lacerarent, ex iisdem omnino litteris Cœlestini compressi ac convicti non sunt? Scripsit sane Prosper post Cœlestinum adversus Cassianum, et litteras Cœlestini ea in disputatione in digitis habebat. Hoc quidem argumento capita illa infarta probantur litteris Cœlestini.

Rursus dicam aliquid, quod cæteris argumentis semper prætuli. Si capita illa Cœlestini essent, et a sede apostolica emanassent, non video qua ratione Faustus Rejorum, Vincentius Lerinensis, Hilarius Arelatensis episcopus (si in sententia perstitere) ac alii Galliarum episcopi ab hæresi excusari possint atque inter divos erectis aris connumerari. Faustus fidem esse nobis ex naturæ viribus docet lib. ii, cap. 6, 7 et 8; unde lib. i, cap. 7, ait : « Tempus gratiæ, quo redempti sumus, merita hominum non exspectavit, opera penitus non quæsivit, sola Deus fidei nostræ devotione contentus fuit. » Addens : « Fidem expectat a parvulis, opera etiam cum fide a confirmatis requirit, ita tamen ut credulitatis affectum proficientibus augeat. » Legatur Vossius lib. iv Hist. Pelag., part. i, thesi 2; idem lib. ii, cap. 10, et ante ipsum Vincentius Lerinensis in Commonitorio, cap. 37, scribunt nos posse nostris viribus petere, pulsare, quærere, ut Dei gratiam obtineamus, quæ erat Semi-Pelagianorum opinio ex litteris Prosperi ad Augustinum. Item aliquot etiam episcopi Galliarum, mortuo Fausto, fidem nobis ex nobis nasci dicebant, ut ex litteris Bonifacii II ad Cæsarium intelligitur : quæ quidem sententiæ aperte damnantur in illis capitibus in quibus fidem et hujus initium, sancta cogitatio, pium consilium, omnis bonus affectus omnisque bonus motus

A voluntatis asserit esse a Deo, quia per illum aliquid boni possumus, sine quo nihil possumus. Sane, si quis modo Massiliensium sententias assereret, non exstantibus Arausicanis aliisve apostolicæ sedis decretis, nonne ille ex litteris Cœlestini reus hæresis convinceretur? Damnasse quippe inquit Cœlestinum Massiliensium dogmata; quam igitur excusationem concinnabimus pro Hilario, pro Fausto, pro Vincentio, pro reliquis Galliæ præsulibus, qui ante Arausicanam synodum Massiliensium opiniones mordicus sustinebant? An isti forte Cœlestini litteras prorsus ignorasse dicentur? At litteræ illæ datæ erant ad episcopos non Macedoniæ, aut Bithyniæ, sed ad episcopos Galliæ, eo tempore quo Faustus in Lerinensi cœnobio florebat, cui post annum abbas præfectus fuit. Quid quod idem Vincentius Lerinensis easdem producit in Commonitorio adversus profanas vocum novitates, easque plurimum commendat? Qua vero fronte Vincentius eas sibi favere litteras jactasset, quibus ipsiusmet opiniones condemnabantur? Hæc ille scribit : « Sed et sanctus papa Cœlestinus pari modo eademque sententia; ait enim in epistola quam Gallorum sacerdotibus misit, » etc. Tota igitur Gallia sonantes Cœlestini voces, ac Vincentii et Prosperi ore etiam redditæ quis eruditorum antistitum non inaudivisse credendus est? Itaque capita illa a Cœlestino emissa non fuere, ne hæreticos pronuntiemus eos quos et sanctitas et eruditio celebres reddere.

Verum dubium hic expediendum alterum est, cuiusmodi capita illa Cœlestini litteris annexa tribuenda sint? In libro ecclesiasticorum Dogmatum, qui inter opera sancti Augustini tomo III recensetur, a cap. 22 undecim capita leguntur ad verbum ex litteris Cœlestini exscripta. Sed illius voluminis non est auctor sanctus Augustinus, cum etiam ibidem inserantur capita concilii Arausicani, quod anno 529 celebratum est; quare nec illa scribere potuit Gennadius ob rationes adductas libro ii Hist. Pelagianæ, cap. 16, qui cum Cassiani dogmata uti catholica perperam a Prospero impugnata fuisse dicat, non eas sententias docere potuit, quæ Cassiani opinionibus prorsus repugarent. Sutor etiam ille, quicumque fuerit, ineptus est, nam cap. 25 ait : « Idem magister in epistola ad Milevitanum concilium data prædicat dicens, » etc.; cum tamen prius non citasset Innocentium, ex quo illa verba referuntur in annexis capitibus, illis nempe cap. 7. Præterea duo postrema capita, scilicet 11 et 22, ad verbum habentur in homilia sancti Joannis Chrysostomi de Adam et Eva tom. II edit. Basileæ, ubi etiam illa verba in fine ponuntur, quarum occasione ista perquirimus, nempe : *Profundiores vero, difficiliioresque partes*, etc., in qua etiam homilia, § *Cum ergo dicitur homo tradi desideris suis*, etc., ad verbum inseruntur quadraginta versus ex libro v sancti Augustini contra Jul., cap. 5. Unde auctor illius homiliæ non est Chrysostomus, sed Latinus quispiam debilis ingenii scriptor, qui nec suo ore loqui potuit, sed aliorum tantum sententias in centones coc-

git. Baronius ac Suarius verisimile putant, quod quidam scribunt, ea capita fuisse a Prospero concinnata; Vossius non audet spondere a solo Prospero elaborata esse, Hilarium aliosque Augustini defensores socios Prospero tribuit, nam plurali numero loquuntur. Quid hac in re divinari possumus? Dicamus igitur conflata esse a Prospero illa capita, demusque unam aut alteram conjecturam. Prima sit, quod cap. 8 leguntur verba litterarum Zosimi et Patrum Africanorum, quæ eadem omnino eodemque modo recitat Prosper contra Collatorem, cap. 10, quo loco eadem Innocentii testimonia ponit, quæ in capitibus vulgo Cœlestinianis leguntur. Litteræ illæ Zosimi perire, earumque initium apud Prosperum, et in capitulis illis tantum habetur. Altera vero est, Prosperum, cap. 9 contra Collatorem, eundem arguere, quod dixerat, Augustinum quædam contra Pelagianos *justo amplius asseruisse*; ibique vellicat *sobrietatem* adversarii. At in cap. 3 Cœlestiniano reprehenduntur Massilienses, quod ausi sint obloqui Augustino, tanquam necessarium modum excesserit. Quæ si vere a Cœlestino dicta fuissent, repetenda sane fuerant Prospero ea de re pro Augustino contra Collatorem litigante; quid enim validius adduci poterat ad os calumniatori obstruendum tam celebri apostolicæ sedis testimonio? Unde minus etiam probatur recentiorum sententia ea capitula absque ulla dubitatione Cœlestino tribuens. Cum Prosper a Cœlestino pontifice in commendationem Augustini ac suæ fidei approbationem diploma impetrasset, in Galliam rediens iisdem Semi-Pelagianis insultabat; at illi eas laudes prioribus libris sancti Doctoris datas fuisse commentabantur; quo vero omnem ab seipsis erroris suspicionem propulsarent, profitebantur ea se tantum dogmata defendere velle quæ in disputationibus de gratia contra Pelagianos ab apostolica sede sancita fuissent. Inde onus Augustinianis inebuit demonstrandi ex Innocentio, Zosimo et Africano Concilio a Romana sede approbato Massiliensium opiniones esse proscriptas. Quare decem illa capita contextentes, quo validiori auctoritate donarentur, eisdem Cœlestino epistolam ad episcopos Galliæ præfixere. At cum in quorundam manus ea scripta devenissent, in illam sententiam abiire, ut putarent universum libellum fuisse a Cœlestino pontifice publicatum in qua opinione video esse ex antiquioribus Petrum Diaconum, dein Cresconium, quos citavi, et post quadringentos annos Ecclesiam etiam Lugdunensem in libro de Tribus Epistolis, atque aliis passim editis in causa Gotteschalci. Notandum tamen est Petrum Diaconum ac socios Scythas errasse, dum in libro de Incarnatione et gratia, cap. 8, laudant verba quæ habentur initio cap. 8 Cœlestiniani tanquam Innocentii ad synodum Milevitanam; unde patet eos non legisse Innocentii litteras, sed in hæc Cœlestino attributa capitula incidisse, haud distinguentes ultima verba cap. 7, quæ sancti Innocentii sunt ad Milevitanos a primis octavi capituli, quæ alterius auctoris sunt.

A Ex his patet imprudenter recentiores ex litteris Cœlestini Augustinianæ auctoritati adeo secure insultare, conantes Augustinum fere in ordinem redigere. Neque enim certum est postremam illam appendicem: *Profundioras vero, difficilioremque partes*, etc., ab apostolica sede emanasse, quod præclarissimi scriptores negant. Quem vero ex theologis cum Suario parem ex suis faciant, quemve ex historicis vel Baronio vel Sirmondo suo opponent? Solidissima etiam argumenta eandem sententiam confirmant, quibus plures in posterum manus herbamque daturus spero, nisi nostrorum adulatio nobis illudat. Quæ vero dicturi insuper sumus in gratiam recentiorum asserta sint, ut omnem illis ad Augustinianæ auctoritatis truncandæ aditum præcludamus. Hucusque in remotiori quam putarant campo pugnatum est, nunc ad eorum castra accedimus, eadem etiam in arena in quam nos provocaverant dimicaturi. Dabo igitur gratis decem illa capita esse a Cœlestino concinnata, ab eodem etiam appendicem illam adjunctam concedam; inde tamen nihil Augustinianæ doctrinæ, nihil ejusdem dignitati, nihil auctoritati detractum fuisse docebo. Antequam tamen hoc ipsum exsequar, mens animusque recentiorum indagandus est, suisque veluti coloribus delineandus.

B Veteres Semi-Pelagiani Massilienses, quo conceptum semel contra sancti Augustini doctrinam odium specioso quodam prætextu velarent, Pelagium ac Cœlestium damnabant, profitentes amplecti se quæcunque contra eosdem ab apostolica sede sancita fuissent; cæterum in aliis, de quibus nulla emanant a pontificibus decreta, non stare se cum Augustino dicebant, quod ille in doctrina contra Pelagianos tradita necessarium modum excesserat. Do verba Cœlestini, cap. 3: « Quia nonnulli qui catholico nomine gloriantur, in damnatis autem hæreticorum sensibus, seu pravitate, sive imperitia demorantes, piissimis disputatoribus obviare præsumunt: et cum Pelagium atque Cœlestium anathematizare non dubitent, magistris tamen nostris tanquam necessarium modum excesserint, obloquuntur, eaque tantummodo sequi et probare profitentur, quæ sacratissima beati apostoli sedes contra inimicos gratiæ Dei per ministerium præsulum suorum sanxit et docuit. » At nos proponimus recentioribus sancti Augustini de gratuita ad gloriam prædestinatione sententiam, in hanc transeant ob asserentis auctoritatem rogamus. Respondet Moraines, disp. 9 Anti-Jans., num. 50, si eam sententiam docuit Augustinus, non statuta contra Pelagianos *doctrinæ afinitatem, aut connexionem, quæ nulla est, sed æstum disputationis ad hæc illum impulisse*. Addunt se tantum teneri ad defendendas sententias a Romana sede approbatas: « Quamvis enim, inquirunt, præferenda sit easententia quæ talem modum prædestinationis ex meritis omnino negat, tamen ut damnata etiam censeatur illa quæ affirmat, videndum erit quam sit necessario connexa cum articulis a Cœlestino definitis: si enim non sit, quamvis Augustinus in contrarium propen-

deat, permittenda tamen erit hujus quæstionis determinatio liberæ disputantium electioni. » Verba sunt Annati lib. viii, cap. 4, pag. 856. Igitur nullo gradu distat hoc recentiorum de Augustino iudicium a veteri Semi-Pelagianorum opinione; utrique enim admittunt necessitatem credendi ea quæ contra hæreticos de divina gratia ab apostolica sede statuta sunt, at non illa quæ per excessum contra eisdem sanctus Augustinus asseruit. Dicam tamen quid inter utrosque discriminis intersit. Cum sanctus Prosper Cœlestini approbationem Augustinianæ doctrinæ Massiliensibus objiceret, illi eas laudes anterioribus libris Augustini delatas dicebant, non posterioribus, in quibus et prædestinatio sine meritis, et fides Dei donum astringitur. At recentiores libros etiam posteriores recipiunt, aiuntque approbatos, qua parte fidem ex Dei munere esse dicunt, non qua etiam prædestinationem ante prævisa merita ponunt. Itaque Massilienses ex toto postremos Augustini libros laudatos a Romanis pontificibus negabant, recentiores ex parte tantum approbatos concedunt.

Certum est Jacobum Arminium ab Orco revocasse, vel si alicubi adhuc superstes erat, communivisse: unde Pater Macedo scribit in prologo Scripii: « Sintne hodie hostes gratiæ? scire qui velit, inspiciat is an sint hodie Augustini hostes? Cumque hos invenerit, et illos invenisse se putet. At in Belgio sunt hostes Augustini, sunt et in Anglia, licet multo pauciores, hi est Arminiani et Remonstrantes. » Itaque hic Batavorum Semi-Pelagianorum novus princeps illa Cœlestini clausula contra Augustini auctoritatem armari se satisque instrui putabat: dat ejus verba amicis laudatus in Antithesi Arminiana ibidem: « Tantum vero abest, inquit Arminius, ut doctrina ipsius etiam Augustini de prædestinatione in illis conciliis recepta sit, ut Cœlestinus, episcopus Romanus, qui illo tempore vivebat, ad episcopos Galliæ scribens, et Pelagianorum doctrinas condemnans, in fine suarum litterarum in hæc verba concludat: *Profundiores vero difficilioreque partes occurrentium quæstionum, quas latius, etc.* » Quibus Cœlestini verbis Arminius erecto veluti aggeri contra Augustinum stetit. Hinc ridenda sunt Morainii verba in præfatione Anti-Jansenii: « Quam multi, inquit, sine ullo discrimine Augustini auctoritatem admitterent, qui nunc audita limitatione quam ejus approbationi Cœlestinus apposuit, dum audiunt aliquid ex Augustino proponi, quæritant: Estne hoc de illis profundioribus quæstionibus quas non necesse judicavit astruere, quas in incipiti opinandi libertate reliquit? » Quasi ipsi recentiores in nupera Jansenii causa illa Cœlestini verba adnotarint, cum non modo Arminius, verum etiam ante 80 annos eadem recitata fuerint ab Ecclesia Lugdunensi, cap. 12, de tenenda sacre Scripturæ veritate. Arminius, veteris Semi-Pelagianismi rector, eam Cœlestini clausulam versavit, reversavitque discipulorum chorus, cum quibus recentiores concludunt, quorum unus et

nobilis exclamat: « Ita est, multa habemus cum Armenianis communia (Lib. I Hæres. Jans., cap. 3, n. 143). »

Verum enim vero audire mihi videor recentiorum querelas, se gravari invidiosis tantum nominibus, non autem ipsorum sententiam falsitatis errorisve convinci. Agite dum, relinquamus ista, utpote odiosa, ad arcem causæ accedamus. Auctor illorum capitum intendit tradere contra Massilienses quænam sint liberi arbitrii vires ad bonum, ac quanta gratiæ necessitas. Hoc patet ex fine litterarum, ubi legimus: « Quia ad confitendam gratiam Dei, cujus operi ac dignationi nihil penitus subtrahendum est, satis sufficere credimus quidquid secundum prædictas regulas apostolicæ sedis nos docuerunt. » Quare ea quæ de peccato originali ac modo quo idem propagatur, de concupiscentia ac miseris reliquis, quæ sunt pænæ peccati originalis, fusius contra Julianum sanctus Augustinus docuit, in illis Cœlestini litteris non definiuntur, quia de illis nulla erat Augustinum inter et Massilienses controversia, nec ullam inde Semi-Pelagiani Augustino quæstionem faciebant. Quare Cœlestinus dixit: *Non necesse habemus astruere*, quod est nolle se de illis canones edere quod ad præsentem cum Massiliensibus controversiam non conducebant, non quod libero disputantium assensu vel dissensu illa dimittere vellet, quæ est insulsa recentiorum interpretatio. Hinc patet inanem laborem subire eos qui nomine intercurrentium quæstionum quasdam intelligunt ex Augustini libris desumptas, quas ad rem non facere satis commode et lepide ostendit Annatus lib. viii, cap. 4. At dices: Si non sunt approbata a Cœlestino ea quæ sanctus doctor de Concupiscentia latissime tradit contra Julianum, libero substant lectorum assensu vel dissensu. Ad hoc quidem suo inferius loco respondebimus; interim sciendum est Augustinum, lib. v contra Jul., cap. 12, quinque de concupiscentia quæstiones proposuisse (in quarum tertia recentiores stant contra Augustinum, iisdem argumentis quibus Julianus usus est decertantes) atque hæc ibidem dixisse: « In his quæstionibus catholica veritate antiquitus tradita vestra imple novitas suffocatur. » Repetere autem hic possumus quæ in alia causa dicebat Bellarminus cardinalis, lib. ii de Gratia et lib. arb., cap. 11: « Nam si Augustini de prædestinatione (dicas concupiscentia) sententia falsa esset, non posset idem Augustinus ab ingenti temeritate defendi, quippe qui non solum tam acriter pro falsitate certasset, sed etiam eam pro fide catholica venditare ausus esset. » Nunquam sanctus doctor proprio e cerebro natas opiniones pro catholicis sententiis publicasset. De qua re repete dicta cap. 3, § 2.

Scribit auctor in fine cap. 3: « Constitutiones sanctorum Patrum compendioso manifestamus indiculo, quo si quis non nimium est contentiosus, agnoscat omnium disputationem connexionem ex hac subditarum auctoritatum brevitate pendere. » Hic

magnæ difficultates emergunt : undenam scire poterimus hanc dogmatum connexionem? Recentiores se hujus mysterii magistros profitentur, irridentque Augustinum ea de connexionione scribentem. Legimus cap. 12 homines non prius baptismum suscipere « quam exorcismis et exsufflationibus clericorum spiritus ab eis immundus abigatur, ut tunc vere appareat quomodo princeps mundi hujus mittatur foras, etc. » Inferimus : Ergo dæmon sensibili pœna nocere poterit pueris infectis originali peccato, utpote suis mancipiis, quorum ipse est princeps. Clamat Annatus, pag. 858 : « Negamus crudelem consequentiam. » At connexionem illam asseveravit satis constanter sanctus Augustinus, lib. iv Operis imperf., cap. 200 : « Si autem non eruitur, inquit, de potestate tenebrarum, et illic remanet parvulus, quid miraris in igne æterno cum diabolo futurum, qui in Dei regnum intrare non sinitur? » Respondet Moraines disp. 40 Anti-Jansenii, num. 60, id dixisse Augustinum *æstu disputationis abreptum*. En Semi-Pelagianorum voces, Augustinum *necessarium modum excessisse*, a Cœlestino damnatas, cujus quidem litteras, prout utile est ipsorum causæ, recipiunt, sed prout in rem Augustini faciunt, minime imitantur. Itaque erravit Augustinus furore abreptus eam connexionem astruendo, quam nullam esse recentiores contendunt. Opponimus cap. 11, « perseverantiam usque in finem ad Christi gratiam referri, » datur enim gratis, ut ex precibus fuse probat Augustinus, et definitum est in Arausicana synodo, canone 40. Inde inferimus prædestinationem ad gloriam esse pariter mere gratuitam; nam prædestinatio, quæ segregat reprobam a prædestinato, fundatur seu connectitur cum dono perseverantiæ finalis mere liberaliter meritis superaddito; ergo a mera liberalitate Dei prædestinatio dependet. Hanc connexionem vidit ac propugnavit Augustinus; eandem sancti Patres Augustiniani, Prosper, Fulgentius, Prudentius, Rhemigijs aliique asseruere; at recentiores eam connexionem negant, qui Augustini doctrinam juxta connexionem cum Cœlestini litteris recipiunt, quam tamen connexionem juxta proprias opiniones recipere vel respuere nec piget nec pudet. Uno verbo, Augustini libri ad normam litterarum Cœlestini examinandis sunt, Cœlestini vero litteræ juxta suam ipsorum imaginationem interpretandæ. Illi quidem, ut probent hæc capita, quæ epistolæ Cœlestinianæ connexa sunt, esse reapse ab apostolica sede emissa, producunt Petrum Diaconum et Ecclesiam Lugdunensem, a quibus illæ sententiæ laudato pontifici ascribuntur. At respondemus eos Patres illam epistolæ appendicem legisse, et tamen uti dogma catholicum prædestinationem absque meritorum præcognitione statuisset; sed dicent mitiori se illorum de Augustini doctrina judicio non stare; bene, nec illorum nos convincimur testimonio, ut Cœlestino illas theses deputeremus.

Subit hic mentem, quoniam de prædestinatione sermo incidit, recentiorum modestia in sententia

A sancti Augustini de prædestinatione mere liberali examinanda : inquit enim honoris gratia cum Molina, esse *duram et indignam divinæ bonitate, ejusque occasione plurimorum salutem fuisse periclitatam*; cum Mariana, esse *novam*, et Augustinum in illa haud constantem *inducere desperationem*; cum Lessio, brevique a *contraria opinione obducendam* cum Petavio. Nonne hoc ipsum est Augustini sententiam *contemnere*? et tamen de illa dictum fuisse a Cœlestino asseritis, se illam non *audere contemnere*. Peccatum originale esse potissimum ac proximam causam reprobationis est sancti Augustini sententia, idque concedit Adamus, pag. 614 sui Calvini destructi, de qua pag. 667, cap. 10, part. III, scribit : « Credo mihi licere jam exhorrescere, quia mater est Calviniani dogmatis. » Potuitne Augustini sententia vilius excipi? Ridet Annatus lib. VIII, cap. 1, quosdam qui, explicaturi verba illa Cœlestini : *Profundiores vero difficiliioresque partes intercurrentium quæstionum, quas latius pertractarunt qui hæreticis restiterunt*, quarumdam quæstionum indicem texunt, quas ad propositum non facere non prave idem ostendit; at petimus ubinam contra Pelagianos latius agitarit Augustinus quæstionem illam de prædestinatione; certe in epistolis ad Paulinum et Sixtum de illa non multa loquitur, ut vix dicendus sit fusijs inibi eam pertractasse : verum in libris ad Prosperum et Hilarium latius de illa disseruit; at in eo opere sanctus doctor hæreticis non resistebat : erant enim Semi-Pelagiani catholici, eratque id nomen factionis, non hæresis. Cœlestinus vero illas quæstiones appellat, quas illi qui hæreticis restiterunt pertractarunt. Scio quid responsuri sitis, intelligenda esse Cœlestini illa verba, qui hæreticis resisterunt *specificative non reduplicative*. Scholæ interpretamentum est; ne sim litigiosior, cedo herbam, nec me hoc postremum multum movet, ad alia transeamus.

Sed mitissime atque humanissime vobiscum agamus; scitote adeo in tuto esse sancti Augustini auctoritatem, ut causam de qua hucusque litigavimus ex integro vobis ultro cedere possimus, quin quidquam detrimenti Augustinianæ doctrinæ dignitas subeat. Habuerint decem illa capita Cœlestinum auctorem, nullum Augustini dogma cum illis connexionem habeat, damus omnia, ut libet, ut lubet. D Hinc tamen non fit ut capitalia sancti Augustini dogmata inter adiaphora numerentur, quæ libero disputantium arbitrio permissa sunt. In illis capitibus initium fidei, plurimum consilium, probabile studium, sanctam cogitationem, perseverantiam finalem esse Dei dona decretam est, Augustino id gloriæ datur, suas ipsius theses adversus Massilienses defensas in fidei dogmata a Cœlestino relatas fuisse. Interrogatos velim modo recentiores, an post Cœlestini obitum ulla alia Augustini asserta ab apostolica sede contra hæreticos aliosve statuta sint? Affirmabunt profecto qui sciunt viginti quinque canones Arausicanos a Felice IV ex sancti Augustini libris desumptos fuisse. Cœlestinus ex sancti Augustini doctrina quidquid

Massilienses in dubium vocabant, delinquit, ex eisdem etiam sententiis contra novos Pelagianorum conatus a successoribus idem præstitum fuit. Sanctus Gelasius papa D. Augustini sententiam de transfusione peccati originalis in prolem concupiscentiæ, de exclusione a regno cœlorum, de miseriis ex peccato originali venientibus, de infantium damnatione, de libertate ad bonum per peccatum amissa, aliave multa in epistola ad episcopos per Picenum approbavit. Leo Magnus integra duo capita Augustinianæ doctrinæ suis litteris inseruit, in quibus asserit Augustinus, non improbabiliter dici, parentum quoque peccatis parvulos obligari, non solum primorum hominum, sed etiam suorum, cap. 46 Enchirid. Quare, si sanctissimo eidemque doctissimo pontifici Leoni illa Augustini sententia placuit, quam hic tantum non improbabilem judicabat, quantum illas apostolicæ sedi placuisse dicemus, quas tanquam certas, tanquam sacris litteris conformes, tanquam denique plane orthodoxas totis lacertis contra hæreticos propugnavit? Statuerit itaque Cœlestinus quid contra Massilienses ab omnibus tenendum sit, non inde intra cancellos brevissimos Augustiniana doctrina restringitur, latius expatiat, ac secum unanimi consensu Romani præsules procedunt, Augustinum in statuendis de auxiliis divinæ gratiæ decretis summa semper religione secuti. Subsidiat ergo jam tandem tantus ex his, ut putant, Cœlestini capitalis pulvis a recentioribus contra micantissimos Augustiniani solis radios excitatus, ac sancti præsulis doctrina quacunque falsarum interpretationum depulsa caliginæ Ecclesiam universam illustret

CAPUT IX ET ULTIMUM.

Centum ac triginta quinque recentiorum contra D. Augustinum convicia, dictoria ac censura ab eodem sancto doctore et sanctis Patribus repulsa.

Mirari satis nequeo Augustinum tam magno ac felici ingenio excelluisse, ut non modo eos hostes, quibuscum vivens acerrime dimicavit, mille voluminibus conculcarit protriveritque, verum etiam asserta ab se dogmata iis argumentorum armis muniverit, ut et subsecutorum omnium hæreticorum conatus infregerit, ac quorumcunque hominum censuras eluserit: cum nullas sive hæresis sive invidia voces dare possit quibus suis in libris Augustinus plenissime non satisfecerit. Exemplo sint recentia convicia quibus nonnulli novitii scriptores venerandam magni Patris canitiem temerario ausu discerpere conati sunt: quandoquidem etiamsi nullus pro Augustino defendendo stylum stringat, ex unius illius dictis omnium calumniantium ora penitus obstruuntur. Hoc modo demonstrare aggredior, productis hinc novorum scriptorum censuris, illinc vero datis ex Augustino responsis. Quæ sane quicunque procul amoris et odii causas habens, attente perleget, is profecto fatebitur Augustinum ita esse locutum, ac si cum recentissimis hisce hominibus, qui post duodecim sæcula erupere, reapse litigasset. Hic tamen mihi decretum est, illatas Augustino contumelias repellere, illarum vero

A auctores silentio præterire. Etenim cum Augustinus Pelagianos primitus impugnandos suscepisset, ita eorumdem errores insecutus est, ut Auctores minime publicaret. Cujus facti hanc ipse rationem assignat lib. II *Retract.* cap. 53. *In his autem, inquit, libris tacenda adhuc arbitratus sum nomina eorum, sic eos facilius posse corrigi sperans.* Et quidem magni Patris vestigiis inhærentes nostri instituti homines Basilius Pencil Hispanus, ac Carolus Moreau Gallus ita importatas Augustino injurias confutarunt, ut adversariorum nominibus pepercissent. Familiare igitur majoribus nostris exemplum secutus, Censorum nominibus suppressis, minus honorifica eorumdem de Augustino dicta ex Augustino ipso refellam. Optime enim de humano genere mereantur, qui antidota suggerunt, etiamsi venenorum artifices minime prodant. Dabimus profecto grande patientiæ, grandius modestiæ documentum, ut vel hinc mitiora jam tandem erga insignem Ecclesiæ doctorem consilia eosdem in posterum inituros non dubitemus. Verum ne Censores ita cum Augustino committam, ut sub lite etiam dimittam, Judices advocandos decrevi, a quibus gravissima hæc, si quæ unquam alias, causa cognoscatur. Vos, vos, precor, adeste vetustioris Ecclesiæ Patres, bello invicta manus, ac tot de Hærodoxis reportatis triumphis percelebres. Vos cœlestis Senatus lumina, ac Christianæ reipublicæ columnina, quorum auctoritatem Catholicis Orbis sequitur, sapientiam universi adorant, dicta tanquam secretiora Numinis oracula singuli venerantur. Sedete Augustinianæ causæ Judices honorarii, hinc quorundam Recentiorum accusationes, isthinc Augustini defensionem audiri. Vestram fidem quicumque in suspicionem vocaverit, is ab Orthodoxa fide se penitus alienum ostenderit. Tu vero, Magne Pater, quando dignam advocationem nullus tibi mortalium commo-
dare potest, tuæ ipsius causæ suffragator accede. Et si olim apostolicæ sedis decreto in controversiis de divinæ gratiæ auxiliis sententiam dicturus iudex destinatus fuisti, patere parumper, id quorumdam (ut mitissime loquar) importunitate exigente, ad Patrum tribunal sisti ex iudice reum. Neque enim arbitror te id ægre esse laturum, qui olim novitii dogmatis a Juliano accusatus, Patrum iudicium non modo non declinasti, quin imo ad illud vel repugnantem adversarium obtorto collo traxisti. Erit sane jucundum intelligere, imo vel oculis ipsis intueri innumeros Ecclesiæ doctores albos calculos (neque enim est incerta victoria) Augustino adiacere, ejusdem sententias commendare, auctoritatem defendere, adversariorumque temeritatem gravi iudicio percellere. At cito citius adest sacer divorum senatus, et quidem frequentissimus, Augustinianam causam cogniturus. Tumultuantur rotundo agmine adversarii Augustinum accusaturi. Interim sanctus Prosper, qui inter primi subsellii iudices sedet, accusatoribus loquendi facultatem faciens. « Ecce, inquit, salva catholicæ pace victoriæ, salva indissolubili reverentia decretorum parati sumus PATRO-

NOV DOCTRINÆ EMENDATIONIS audire, et circumcisas A ab omni errore lineas subtilissimæ discretionis agnoscere. Constituatur in medio quod DE NOVIS EMERSIT INGENIIS (Cont. Collat. initio.) » « Ut facile vel tenuis diligentia advertat inspector, quam injustis opprobriis CATHOLICI PRÆDICATORIS memoria carpatur, et in quod peccatum cadant qui aliena instigatione commoti SCRIPTOREM CELEBERRIMI NOMINIS promptius habeant culpæ, quam nosse (In præf. Resp. ad cap. Gallorum.) »

I.

CENSORES.

Hæc nostra ratio conciliandi libertatem arbitrii cum divina prædestinatione a nemine, quem viderim huicque tradita, ideo satius hæc duxi paulo fusius explicare.

S. P. AUGUSTINUS.

Mira sunt quæ dicitis, nova sunt quæ dicitis, falsa sunt quæ dicitis. Mira stupemus, nova cavemus, falsa convincimus. *Lib. III contra Julian., cap. 3.*

S. BERNARDUS.

Miror admodum si novus iste novarum inventor assertionum et assertor inventionum invenire in hoc rationem potuerit, quæ sanctos Patres latuerit, Ambrosium et Augustinum. *Epist. 77 ad Hugonem.*

II.

CENSORES.

Neque vero dubito quin ab Augustino et cæteris Patribus unanimi consensu comprobata fuisset hæc nostra de prædestinatione sententia, ratioque conciliandi libertatem arbitrii cum divina gratia, præscientia et prædestinatione, si eis proposita fuisset.

S. AUGUSTINUS.

O quid perdidit, qui te audire non potuit! *Lib. IV contra Jul., Oper. imperf. cap. 119.*

JONAS, EPISCOPUS AURELIANENSIS.

Igitur, quia non solum B. Augustino, sed etiam aliis eximiis doctoribus te superciliose prætulisti, merito solitaria destructionis tuæ gloriatio in immensum sese extendens, in irritum deducitur. Væ namque eidem gloriatio tuæ, juxta illud Ecclesiasticis imminet, quia non habens fotum ex consortio aliorum, frigore solitario torpet, et cum ceciderit non habebit sublevantem (*Eccle. IV, 10*). *Lib. I de Cultu imag., tom. IX, part. I, Biblioth. PP. edit. Coloniensis 1618.*

III.

CENSORES.

Quare dubitandum non est, si ea de re vel Augustinus vel D. Thomas consulerentur, responsuros fuisse nihilominus prædestinationem et reprobationem non sine prævia illa scientia, habituque consideratione usus liberi arbitrii futuri, etc.

S. AUGUSTINUS.

Quis dedignetur talem habere doctorem? . . . O admiranda atque sectanda doctrina! *Lib. II de Orig. animæ, cap. 9.*

S. COELESTINUS PAPA.

Legimus supra magistrum non esse discipulum, hoc est, non sibi debere quemquam ad injuriam doctorum vindicare doctrinam: nam et hos ipsos a Deo nostro positos novimus ad docendum, cum sit, dicente Apostolo, eis tertius locus intra Ecclesiam deputandus. *In epistola ad episcopos Galliarum contra sancti Augustini calumniatores scripta, cap. 1.*

IV.

CENSORES.

Quæ si data explanataque semper fuissent, forte neque Pelagiana hæresis fuisset exorta.

S. AUGUSTINUS.

Quæ tu si non didicisses, Pelagiani dogmatis machina sine architecto necessario remansisset. *Lib. VI contra Jul., cap. 11.*

S. HIERONYMUS.

Scriptis dudum vir sanctus et eloquens episcopus Augustinus ad Marcellinum, qui postea sub invidia tyrannidis Heraclianæ ab hæreticis innocens cæsus est, duos libros de infantibus baptizandis contra hæresim vestram, etc. Alios quoque specialiter tuo nomini cadere dicitur, qui necdum in nostras venire manus, unde supersedendum huic labori censeo, ne dicatur mihi illud Horatii, *In sylvam ne ligna feras*; B aut enim eadem diceremus ex superfluo, aut si nova voluerimus dicere, a clarissimo ingenio occupata sunt meliora. *In fine Lib. III Dialog. contra Pelagianos.*

V.

CENSORES.

Neque ex Augustini opinione tot fideles fuissent turbati, ad Pelagianosque defecissent, facileque reliquæ illæ Pelagianorum in Gallia, quarum in epistolis Prosperi et Hilarii fit mentio, fuissent exstinctæ, concertationes denique inter catholicos facile fuissent compositæ.

S. AUGUSTINUS.

O doctrinam cui omnis ætas aures surrigat, quæ homines annosos, quæ denique presbyteros mereatur habere discipulos! Legat, legat in concione quod scripsit; notos atque ignotos, doctos atque indoctos recitaturus invitet; seniores cum junioribus convenite, quod nesciatis discite, quod nunquam audieratis audite. *Lib. II de Orig. animæ, cap. 5.*

S. PROSPER.

Ecce salva catholicæ pace victoriæ, salva indissolubilium reverentia decretorum parati sumus patronos doctrinæ emendationis audire, et circumcisas ab omni errore lineas subtilissimæ discretionis agnoscere. Constituatur in medio, quod de novis emerit ingenii. *Initio libri contra Collatorem sancti Augustini reprehensorem.*

VI.

CENSORES.

Qui novarum solutionum inventionem putant injuriosam esse Augustino, idem mihi facere videntur, quod illi qui sine Scipionum et Cæsarum injuria dici posse negarent, esse jam aliam instruendæ aciei rationem, quam fuit tempore fundarum et balistarum.

S. AUGUSTINUS.

Melius exponant ista meliores, non isti quorum novi jam sententiam reprobendam, sed alii qui veraciter possunt. *Epist. 89 ad Hilarium contra Pelagianos.*

S. FULGENTIUS.

Proinde memoratus Dei pontifex Augustinus turrim fortitudinis ipsam gratiam tenens, et exinde cuncta hostilium machinamenta telorum cœlestis juvenis virtute confringens, non solum ipse de hoste victoriæ referens triumphavit, quin etiam posteris certandi et vincendi ordinem, si quando victa pravitas recidivo ausu infandum caput erigere niteretur, ostendit. *Lib. II de Veritate prædest. et grat., cap. 18.*

VII.

A

CENSORES.

Absit ut ego Augustino præponendum aliquem pulchrum qui successerunt, sed ne æquandum quidem. At multum interest utrum dicas collata in eum esse scientiæ dona longe plura quam cæteris, an omnia; Item utrum successoris omnibus circa comparationem pauciora servata esse, an nulla, ut crimen sit quod alliradium quemdam videre se putant ex Augustini Sole non emissum. Et alibi: Quæ plerique non videntur satis advertisse, dum Molinæ auctorem exaggerant indicantis aliquid lucis defuisse Augustino in concilianda cum creata libertate divinarum decretorum et auxiliorum efficacia.

S. AUGUSTINUS.

Non improbo humilitatem tuam, imo vero etiam laude, quod honorasti doctorem tuam, nec hominem, sed ipsam, quæ tibi per illum loqui dignata est veritatem, si tamen potueris demonstrare quid per illum veritatis acceperis. Vellem itaque rescriptis tuis, quid te docuerit, me doceres; absit enim ut erubescam a presbytero discere. *Lib. de Orig. animæ cap. 1.*

S. THOMAS VILLANOVANUS.

Si Sapientia lux est, quis in Ecclesia Dei ita lucet ut Augustinus? A sola omnia astra lucent, ab Augustino omnes, qui post ipsum fuerunt, doctores sapientiæ lumen accipiunt. *Serm. 1 de sancto Augustino.* Unde etiam de Augustino potest exponi illud Job xiv: *Qui claudit stellas quasi sub signaculo, quia in ipso in scrinio sui pectoris, quasi tota sapientia fuit reclusa, quæ quasi aperto sigillo eructatione sua doctrinæ ore, et manu fuit mundo pandita et reserata.* Unde ipse dicitur claudere stellas, id est omnium aliorum doctorum doctrinas in suo pectore, quasi sub signaculo ad modum quo liber vel littera clauditur sigillo. *B. Jordanus de Saxonia, serm. 13.*

VIII.

CENSORES.

Quæ Augustini doctrina plurimos ex fidelibus, præsertim ex iis qui in Gallia morabantur non solum indoctos, sed etiam doctissimos viros atque in episcopali dignitate constitutos, mirum in modum turbavit, ne dicam illius occasione salutem eorum fuisse periclitatam. Ne enim ejusmodi doctrinæ adhærent, hæresi potius Pelagianæ ex parte assentiendum putabant.

et lib. arb., cap. 1. Vide cap. 16 de Dono perseverantiæ.

ECCLESIA LUGDUNENSIS.

Augustinus nec tanta perturbacione et commotione fidelium ab intentione veracissimæ et fidelissimæ doctrinæ suæ frangi potuit aut revocari; sed magis eos et scriptis suis in quantum potuit admonuit et instruxit, et orationibus apud Deum profusis fideliter adjuvit, ut intelligerent et agnoscerent quam necessario et quam salubriter propter commendationem divinæ gratiæ ejusdem prædestinationis veritas omnino et credenda et prædicanda esset (*Lib. de Tribus Evist., cap. 55, Bibl. PP. part. 1, p. 1009*).

S. AUGUSTINUS.

Itaque, dilectissimi, ne vos conturbet hujus questionis obscuritas; moneo vos primum ut de iis quæ intelligitis agatis Deo gratias: quidquid est autem quo pervenire nondum potest vestræ mentis intentio, pacem inter vos et charitatem servantes a Domino, ut intelligatis orate. Et donec vos ipse perducatur ad ea quæ nondum intelligitis, ibi ambulante, quo pervenire potuistis. *Lib. de Grat.*

IX.

CENSORES.

Interim vero dum sub ea quasi caligine D. Augustinus ad hoc non attendit, arbitratus primo aspectu opinione esse conjunctum, etc.

S. AUGUSTINUS.

Adhuc quippe in quaestione caligant de prædestinatione sanctorum. *Loquens de Semi-Pelagianis, lib. de Prædest. sanctorum, cap. 1.*

S. PAULINUS.

O lucerna digne supra candelabrum Ecclesiæ posita, quæ late catholicis urbibus de septiformi lino pastum oleo lætitiæ lumen effundens, densas licet hæreticorum caliginēs discutis, et lucem veritatis a confusione tenebrarum splendore clarifici sermonis enubilas. *Epistola 31 ad Augustinum, in ejusdem commendationem.*

X.

CENSORES.

Præterea hæc sententia (nempe Augustini de prædestinatione) occasione præbet hominibus respondendi animo, ne dicam desperandi, segnius operandi, obtinendi causationes, atque ea de causa minus hominum animos erga Creatorum diligendum ac colendum excitare videatur. Certe non video quam ratione patentissima libertas arbitrii nostri, quam experimur, quæque tam aperte in Scripturis sacris traditur, cum divina prædestinatione ita explicata cohærere valeat.

S. AUGUSTINUS.

Ego autem nolo exaggerare meis verbis, sed illis cogitandum potius relinquere, ut videant quale sit, quod sibi persuaserunt, prædicatione prædestinationis audientibus plus desperationis quam exhortationis afferri, hoc est enim dicere tunc de sua salute hominem desperare, quando spem suam non in se ipso, sed in Deo didicerit ponere, cum propheta clamet: *Maledictus omnis qui spem ponit in homine (Jerem., xvii, 5).* *Lib. de Dono perseverantiæ, cap. 17.*

S. PROSPER.

Hoc propositum vocationis Dei, quod vel ante mundi initium, vel in ipsa conditione generis humani eligendorum et rejiciendorum dicitur facta discretio, etc., et lapsis curam resurgendi adimere, et sanctis occasionem temporis afferre.... Removeri itaque omnem industriam, tollique virtutes, si Dei constitutio humanas præveniat voluntates, et sub hoc prædestinationis nomine fatalem quamdam induci necessitatem. *Ita Semi-Pelagianos sentire scribit ad Augustinum.*

XI.

CENSORES.

Unum tamen e difficillimis ab Augustino et ab aliis factis semper iudicatum, verum invenire rationem et modum, qui difficultates omnes pelleret, et humanum intellectum pacatum omnino redderet super cohærentia libertatis arbitrii cum divina gratia, præscientia et prædestinatione. Ac quamvis hi hæretici, qui vel divinæ gratiæ vel libertati arbitrii præjudicium asserre moliti sunt, ex Scripturis sanctis principisque fidei efficaciter sint expugnati, haud tamen scio

S. AUGUSTINUS.

*Sed primum secundum auctoritatem Scripturarum sanctorum, utrum se ita fides habeat demonstrandum est. Deinde, si voluerit et adjuverit Deus, istis garrulis ratiocinatoribus elatioribus quam capacioribus, atque ideo morbo periculosiore laborantibus, sic fortasse serviemus, ut inveniant aliquid unde dubitare non possint. *Lib. de Trin., cap. 2.**

Quoniam vos aliquando contra evidentissimam auctoritatem ratio huma-

an explicata penitus et abunde reddita ratione integra conciliandi libertatem arbitrii cum illis tribus, et hæreticis aditus, quo factus ad pacem unitatemque Ecclesie redirent, sit patefactus, et concertationes quæ ante mille annos inter viros catholicos obortæ sunt, quantum par est, sint compositæ.

S. INNOCENTIUS papa.

Sanctæ fraternitatis vestræ litteras plenas fidei, totoque catholicæ religionis vigore firmatas a vobis missas, et conciliis vestris per fratrem et coepiscopum nostrum Julium pergrato suscepimus animo, quia earum tenor omnisque contentio in consideratione quotidiana gratiæ Dei, et in eorum correctione qui contra sentiunt, integra ratione consistit, ut et illis omnem tollere possit errorem, et idoneo dato quovis nostræ legis exemplo, quem sequi debeant, dignum possint præbere doctorem. In epistola ad S. Augustinum, quæ est 96 inter Augustinianas.

XII.

CENSORES.

Expositiones aliæ Augustini ad locum Pauli (nempe Deus vult omnes homines salvos fieri, I Timoth. II) præter Damascenti et communem Patrum expositionem, omnes vel primo aspectu peregrinæ et ærotæ apparent.

XIII.

CENSORES.

Frustra noluit Augustinus concedere hanc voluntatem Dei circa omnium salutem, et locum illum Pauli nullo ex tribus modis recte exposuit.

XIV.

CENSORES.

Tres, quatuorve ex Augustino commemorati sunt a nobis modi exponendi verba illa (Deus vult omnes homines salvos fieri) cum illius opinionem exponeremus, qui mihi quidem ad eludendum magis, quam recti, et solidi videri solent.

ECCLESIA LUQDUNENSIS.

Sensus illorum verborum Apostoli, quibus ait: Qui vult omnes homines salvos fieri, etiam nos superius commemoravimus, et fideliter posse accipi diximus, si tamen et ille sensus B. Augustini, quem ille juxta austerius divinæ Scripturæ auctoritatem diligenter inquirat, et multis ac veracibus modis exponit, pariter recipiatur. Nec propter istum ille damnatur, sed potius utrique sensui propter veracem et piam Patrum

na delectat, proferte ipsam regulam rationis vestra. Sermon. 14 de Verb. Apostoli.

Auctoritatem fideliter obedatur. Lib. de Trib. Epist. cap. 26; idem habet cap. 24. Expositiones Augustini doctoris egregii super illud I ad Tim. II, 4: Deus vult omnes homines salvos fieri, bonæ sent. S. Bonaventura, 1 Sententiarum, dist. 46, quæst. 1, art. 1.

XV.

CENSORES.

Unde cessat obiectio quam sæpius Augustinus repetit, quæque in causa fuit, ut testimonium Pauli non de omnibus universim hominibus exponeret, sed ad tres illas expositiones confugeret. Sæpe enim obicit pueros in utero matris interdum perire ante baptismum, neque tamen per pueros, neque per parentes, neque per ministros stare, qui perciperent eis subvenire, et remedium baptismi ad salutem adhibere, nec tamen possunt.

S. AUGUSTINUS.

Quid de illis dicitur qui in utero moriuntur? O angustia! Sermon. 7 de Verb. Apost. Idem epist. 105 ad Sismum: Et cur providentia Dei, cui nostri capilli numerati sunt, sine cuius voluntate non cadit passer in terram, quæ nec facta premitur, nec fortuitis casibus inopeditur, nec ulla iniquitate corrumpitur, ut renascantur ad hæreditatem cœlestem, non consilii omnibus parvulis filiorum suorum, et nonnullis consilii etiam parvulis impiorum?

S. FULGENTIUS.

Ubi enim duorum parvulorum nec in actibus aliqua sunt merita, nec in origine dissimilis causa, manifestum quidem nobis est quod ambo fuerint originalis peccati vinculis obligati, occultum vero cur non ambo fuerint absoluti. Sciamus igitur imperscrutabile nobis esse cur uno derelicto alterum Deus ab illa perditionis massa gratis eripiat, etc. Dicit aliquis: Cur non ambobus largitus est Dominus gratuitam misericordiam, cum unus ambobus obstrinxerit? Cui, salva imperscrutabili altitudine iudiciorum Dei, respondemus, ideo non utrumque liberatum vel utrumque damnatum, quia Dominus, qui malum nec velle potest aliquando nec facere, ab uno justa severitate debitum præcepit exigere, alteri vero jussit gratuita bonitate dimitti. Lib. I de Veritate prædest. et grat., cap. 13. Idem docet S. Prosper contra Ingratos, cap. 31.

XVI.

CENSORES.

Appellare cognitiones illas rerum in verbo et in proprio genere diem, multiplicareque ea ratione diem comparatione diversorum obiectorum, est uti vocabulis ad libitum, et præter omnium sensum et opinionem; nec ullam verisimilitudinem habet, Moysem cum populo rudi in ea significatione fuisse locutum, quam vix ullus potuit excogitare, excogitatamque sibi persuadere. Quare exponere in eo sensu Scripturas est sane earum auctoritatem evolvere, et (si in impugnanda sanctissimi eminentissimique doctoris de Ecclesia et sacra theologia quam meritisimè sententia, fās est ita loqui)

S. AUGUSTINUS.

Quisquis ergo non eam, quam pro nostro modulo vel indagare vel putare potuimus, sed aliam requirit in illorum dierum enumeratione sententiam, quæ non in prophetia figurata, sed in hac creaturarum conditione proprie meliusque possit intelligi, querat et divinitus adjunctus inveniat. Fieri enim potest ut etiam ego aliam his divinæ Scripturæ verbis congruentiorem fortassis inveniam. Neque enim ita hanc confirmo, ut aliam, quæ præponenda sit, inveniri non posse contendam. Lib. IV de Gen. ad litt., cap. 28. Cum his autem qui cuncta illa quæ vera

ludibrio forte eam coram infidelibus exponere. Merito ergo sententia Augustini ab aliis Patribus et doctoribus communiter reprobatur. sunt falsa esse non dicunt, A honorantes, et in culmine sequendæ auctoritatis nobiscum constituentes illam per sanctum Moysem editam sanctam scripturam tuam, et tamen nobis aliquid contradicunt, ita loquor: Tu esto Deus noster arbitrer inter confessiones meas et contradictiones eorum. *Lib. xii Confess., cap. 16.*

S. THOMAS.

Harum igitur expositionum prima (*scilicet Augustini*) est subtilior, magis ab irrisione infidelium Scripturas defendens. Secunda vero (*scilicet aliorum sanctorum*) est planior, et magis verbis litteræ, quantum ad superficiem consona; quia tamen neutra earum a veritate fidei discordat, et utrumque sensum circumstantia litteræ patitur, ideo ne neutri harum expositionum præjudicetur, utramque opinionem sustinentes, utriusque rationibus respondendum est. *Quæst. disput. q. 4, de materiæ informis creatione, art. 2.*

XVII.

CENSORES.

Temere affirmabimus auxilium sufficiens aliquibus denegari, atque ab Augustino aliisque idem sententibus petere possumus undenam hujus voluntatis Dei certiores facti fuerint.

massam perditionis, etc. Sed habet figulus luti potestatem ex eadem massa facere aliud vas in honorem, aliud in contumeliam (*Ibid. 21*). Disputare vis mecum? Imo mirare mecum, et exclama mecum: *O altitudo divitiarum (Rom. xi, 33)*. Serm. 11 de Verb. Apost.

S. PROSPER.

Eo ipso tempore quo ad omnes gentes prædicatio Evangelii mittebatur, quædam loca apostolis adire prohibebatur ab eo qui vult omnes homines salvos fieri et ad agnitionem veritatis venire. Multis utique in illa retardatis atque aversis Evangelii mora sine agnitione veritatis, et sine regenerationis consecratione morituris. Dicat ergo Scriptura quod gestum est: *Transeuntes autem, inquit, Phrygiam et Galatiæ regionem vetiti sunt a sancto Spiritu loqui verbum in Asia. Cum venissent autem in Mysiam, tentabant ire in Bithyniam, et non permisit illos Spiritus Jesu, etc.* In epist. ad Rufinum. Idem docet in cap. 11 contra Ingratos:

... Dic unde probes quod gratia Christi Nullum omnino hominem de cunctis qui generantur, Prætereat, cui non regnum vitamque beatam Impertire velit? Nec enim vel tempore nostro Omnibus in terris jam certum est insinuatum Christi Evangelium, ne dicam exordia doni Non potuisse simul toto decurrere mundo.

(Lege epist. synodicam PP. Africanorum, c. 9.)

XVIII.

CENSORES.

Fateor sane suspecta mihi esse testimonia Prosperi et Fulgentii, quod diligentissimi et exactissimi Augustini discipuli sint.

S. AUGUSTINUS.

Nunc in familiarissimis meis similiter non sentientibus me jam vulneratis, torquetisque sententem. *Lib. de Duabus Animabus, cap. 14.*

S. PRUDENTIUS.

Hujus rei testis est sanctus antistes Fulgentius, qui super hoc, etc. Certe si nulla nobis alia aut auctoritas aut ratio suppeditaret, solus ille nobis in hujus sermonis intelligentia sufficere poterat, cujus doctrina atque scientia tanto in catholica Ecclesia honore et amore convaluit, ut de illius scriptis nullus unquam dubitaverit, nullus derogaverit, etc. Testis est etiam sanctus Prosper, vir in omni litterarum eruditione doctissimus ac facundissimus, qui Gallorum aliorumque sequacium impudentiis, et libris fideliter editis, et Romani pontificis edicto sua instantia impetrato propugnator fortissimus ac fidelissimus obviavit. Proinde impudentior cæteris tui similibus comprobaris, qui cum eorum venerabilia scripta legeris, quippiam secus ausus es mussitare. *Lib. de Prædest., cap. 11.*

XIX.

CENSORES.

Verum opinio Augustini hoc modo intellecta theologis scholasticis jam non probatur, et merito, ex ea enim cogimur incidere in sententiam Pelagii.

IDEM alibi.

Contra Augustinum pater modestè loquitur Catherinus, et in illius sententiam suo modo intellectam procaciter fertur. *Item.* In hoc turpissime certe Catherinus lapsus est quod non intelligens mentem Augustini, ipsum impudenter impugnat et reprobat.

S. AUGUSTINUS.

Quomodo sperem te auditurum esse quod dico, qui tam in proximo non audis ipse quod dicis, dum tibi continuo contradicis? *Lib. II contra Cresconium, cap. 12, tom. VII*

XX.

CENSORES.

Mihi in hac parte non probatur doctrina B. Augustini, etc., sed existimo aliter philosophandum de donis, quæ in Adamo perdidimus.

S. AUGUSTINUS.

Si autem hoc adjutorium vel angelo vel homini, cum primum facti sunt, defuisset, quoniam non talis natura facta erat, ut sine divino adjutorio posset manere si vellet, non utique sua culpa cecidissent; adjutorium quippe defuisset, sine quo manere non possent. Nunc autem quibus deest tale adjutorium, jam pœna peccati est. *Lib. de Corrept. et grat., cap. 11.*

S. INNOCENTIUS papa.

Liberum enim arbitrium ille (nempe homo primus) perpressus, dum suis inconsultius utitur bonis, cadens in prævaricationis profunda demersus est, et nihil quemadmodum exinde exurgere posset, invenit, suaque in æternum libertate deceptus hujus ruina jacuisset oppressus, nisi eum post Christi pro sua gratia relevasset adventus, etc. *In epist. ad Petres concilii Carthaginensis.*

XXI.

CENSORES.

Augustinus argumentis victus novam prædestinationis formam invenit post lapsum hominis non fluxam quod eventum et inconstantem, quippe ex libero arbitrio, sed ex gratia certam potius et ratam.

S. AUGUSTINUS.

Didicimus enim singulas quasque hæreses intulisse Ecclesiæ proprias quæstiones, contra quas diligentius defenderetur Scriptura divina, quam si nulla talis necessitas cogeret. Quid autem cogit loca Scripturarum,

quibus prædestinatio commendata est, copiosius et A præmium vocationis. *In fragmento epist. ad Hin-*
enucleatus isto nostro labore defendi, nisi quod cmarum.
 Pelagiani dicunt gratiam Dei secundum merita no-
 stra dari? *Lib. de Dono persev., cap. 20.*

XXII.

CENSORES.

Augustinus primus, quod sciam, inter antiquos in veteri spatio novam semitam invenit, nova im-
pressit vestigia.

Lib. de Dono persev., in fine cap. 23.

S. FULGENTIUS.

Nos itaque, charissime, hæc interim pauca de li-
 bris sancti Augustini, et de responsionibus Pro-
 spero ad hoc maluimus huic libello inserere, ut
 cuncti noverint quid debeant de prædestinatione
 sanctorum impiorumque sentire, simulque ut appa-
 reat ejusdem B. Augustini dictis tenorem sententiæ
 nostræ convenire. *Lib. 1 ad Monimum, cap. 30.*

XXIII.

CENSORES.

Nempe asserendum est, quamvis B. Augustini, B. Fulgentii et sequacium sententia de obduratione Pharaonis videatur dura, minusque conformis divi-
næ benignitati, et idcirco nobis non placeat, tamen non esse asperiore cr-
sura percellendam.

ECCLESIA LUGDUNENSIS.

Beatus quoque antistes, et gloriosus confessor
 Fulgentius de hac judicii in utramque partem præ-
 scientiæ et prædestinatione egregium librum scripsit,
 qui sicut et cætera ejus admiranda et veneranda scri-
 pta semper ab Ecclesia fideliter receptus, et inter
 scriptores ecclesiasticos laudabiliter annumeratus
 est, et nunc necimus qua ratione, imo infidelitate,
 et contentione simul cum B. Augustino abjicitur, et
 ab iis qui catholici videri volunt tales, ac tanti viri
 Dei iniquissime injuriati, et spreti velut quisquiliæ,
 et purgamenta vilissima conculcantur, et est nimis
 mirabile, imo horribile, quomodo ut suis adinven-
 tionibus et ineptiis credatur exigant, cum ipsi bea-
 tissimos Patres et illustrissimos doctores Ecclesiæ
 abjecerint. *Lib. de Trib. Epist., cap. 8.*

XXIV.

CENSORES.

Non omnes Augustini sententiam de prædestina-
tione probant, horrida multis videtur et aspera.

S. AMOLO, archiepiscopus Lugdunensis.

Sed jam audiamus B. Augustinum, quomodo et
 ipse post Apostolum præcipuus prædestinationis
 et gratiæ prædicator hortetur fideles ad studia pie-
 tatis et instantiam orationis, ut mereantur accipere

PATROL. XLVII

S. AUGUSTINUS.

Ac per hoc prædestina-
tionis hujus fidem, quæ
contra novos hæreticos
nova sollicitudine nunc
defenditur, nunquam Ec-
clesia Christi non habuit.

Lib. de Dono persev., in fine cap. 23.

S. FULGENTIUS.

Nos itaque, charissime, hæc interim pauca de li-
 bris sancti Augustini, et de responsionibus Pro-
 spero ad hoc maluimus huic libello inserere, ut
 cuncti noverint quid debeant de prædestinatione
 sanctorum impiorumque sentire, simulque ut appa-
 reat ejusdem B. Augustini dictis tenorem sententiæ
 nostræ convenire. *Lib. 1 ad Monimum, cap. 30.*

XXIII.

S. AUGUSTINUS.

Dicit enim Scriptura
ad Pharaonem: Quid ad
hoc te excitavi, ut osten-
damin te potentiam meam?
etc. Ergo cujus vult mise-
retur, et quem vult obdu-
rat. Hoc facit apud quem
non est iniquitas. Mise-
retur, itaque gratuito do-
no, obdurat autem justis-
simo merito. Epist. 105
ad Sixtum.

C

CENSORES.

Quid enim vehementius
urgebant, qui Fausti libris
infesti erant, quam quod
Petrus Diaconus cæterique
cum eo in epistola sua cri-
minantur, contra prædes-
tinationis illos sententiam
scriptos esse? Quid hoc
autem ad Augustinum?
Nam contra prædestina-
tionis sententiam scriptos
a se Faustus non abnuebat,
sed contra illam duntaxat
quæ vel fatum asserat, vel
liberum arbitrium neget,
quorum utrumque ab Au-
gustini sensu non abhorrere
non inficias ierint ipsi.

B. LUPUS, abbas Ferrariensis.

Reverendissimus papa Gelasius cum septuaginta
 episcopis viris eruditissimis statuens qui scriptores
 essent vel non essent recipiendi, post approbationem
 Augustini et amplissimas laudes Hieronymi memo-
 ratum Faustum ab auctoritate his verbis removit:
Opuscula Fausti Rhegensis Galli apocrypha. Nos igitur
 incorruptum sanctarum Scripturarum sequentes in-
 tellectum, et apostolicæ sedis gravitatem suspicien-
 tes, quid aliud dicamus? nisi taceat Faustus, et si-
 militer sentientes, loquantur cum suis consortibus
 Hieronymus et Augustinus, scilicet illius proverbii
 recordantes: Conticescant ranæ dum cælum tonat. *In*
collect. de trib. questionibus, quæst. 3.

XXVII.

CENSORES.

Jampridem disputari in
utramque partem coepit in
scholis quæstio de prædes-
tinatione, neque pro ali-
quo præjudicio valere ad
hanc controversiam credita
est auctoritas Augustini.

XXVIII.

CENSORES.

Sententiam de gratuita

S. AUGUSTINUS.

De auctoritate cum agi-
tur, Augustinum sic ame-
mus, ut eos non audiamus
qui illum supra quam par
est extollere student.

XXV.

S. AUGUSTINUS.

Tantumque mihi tribu-
tum est, ut ubicunque
me præsentem loqui opus
esset ad populum, raris-
sime tacere atque alios
audire permitterer. In
proæmio lib. Retract

HILARIUS ARELATENSIS.

Quidquid pro eo gratia quam in te pusilli cum
 magnis defendimus, volueris aut valueris, gratis-
 sime accipiemus tanquam a nobis charissima et re-
 verendissima auctoritate decretum. *In epist. ad Au-*
gust. Molestè ferunt quod de his quæ adversum ex-
 cellentissimæ auctoritatis virum inter multas colla-
 tiones asseruere, resistimus. *Prosper in epistola ad*
Rufin.

XXVI.

CENSORES.

Quid enim vehementius
urgebant, qui Fausti libris
infesti erant, quam quod
Petrus Diaconus cæterique
cum eo in epistola sua cri-
minantur, contra prædes-
tinationis illos sententiam
scriptos esse? Quid hoc
autem ad Augustinum?
Nam contra prædestina-
tionis sententiam scriptos
a se Faustus non abnuebat,
sed contra illam duntaxat
quæ vel fatum asserat, vel
liberum arbitrium neget,
quorum utrumque ab Au-
gustini sensu non abhorrere
non inficias ierint ipsi.

S. AUGUSTINUS.

Hæc est prædestinatio
manifesta et certa sancto-
rum, quam postea dili-
gentius et operosius, cum
jam contra Pelagianos
disputaremus, defendere
necessitas compulit, etc.
Lib. de Dono persev.,
cap. 20.

FAUSTUS RHEGENSIS.

Si ergo unus ad vitam,
alter ad perditionem, ut
asserunt (Vasquez), depu-
tatus est, sicut quidam
sanctorum dixit: Non ju-
dicandi nascimur, sed ju-
dicati (August., lib. 1 de
Grat. et lib. arb., cap. 4).
Part. 1, dist. 89, n. 6.

S. AUGUSTINUS.

Ipsa est igitur prædes-
tinatio sanctorum, quæ in
sancto sanctorum maxima
claruit, quam negare quis
potest recte intelligentium
eloquia veritatis? Lib. de
Prædest. sancti., cap. 15.

S. AUGUSTINUS.

Ipsa est igitur prædes-
tinatio sanctorum, quæ in
sancto sanctorum maxima
claruit, quam negare quis
potest recte intelligentium
eloquia veritatis? Lib. de
Prædest. sancti., cap. 15.

S. AUGUSTINUS.

Hoc scio neminem cor-

electione ad gloriam amplexus Augustinus, suffragatores habuit complures posteros, neque tamen aut illius auctoritas, aut illorum consensus a contraria sequenda tuenda retardavit insignes aliquos pietate et doctrina theologos, quorum tantum valuit exemplum, ut hoc tempore communiter et promiscue adhibeantur in scholis, et ut initia habent, paulatim obdacta alia, rerum potitura videatur.

S. PRUDENTIUS episcopus.

Cum aliqui Gallorum, sicut quidam de eis ait quod eorum semper sint repentina consilia, nequaquam prædestinationem perditorum reprehenderent, sed sanctorum prædestinationem novo colludio derogare maluerint, quorum insanæ præsumptioni memorabilis idem Augustinus doctor eximius petentibus Prospero et Hilario, orthodoxe respondens, duos libros, alterum de Prædestinatione sanctorum, alterum de Dono perseverantiae plenissime fidelissimeque confecit, in quibus perpauca de prædestinatis ad interitum, quam vero plura de prædestinatis ad gloriam verissime disseruit. *In epist. ad Hincmarum et Pardulum.*

XXIX.

CENSORES.

Postremo, ne longum faciam, illud susceptum Tridentinum concilium videtur, ut cum novorum hæreticorum, qui Augustini doctrina ad erroris sui patrocinium abatebantur, insaniam occurrere vellet, nonnullis necessario additis illam faceret catholicum.

S. AUGUSTINUS.

Multa diximus, et fortasse jam dudum potuimus persuadere quæ volumus, et adhuc tam bonis ingeniis sic loquimur, quasi obtusis, quibus et quod nimium est non est satis. *Lib. de Prædest. SS., cap. 20, in fine.*

S. RHEMIGIUS cum sua Ecclesia Lugdunensi.

Mirifice prius laudato sancto Augustino ait: Sanctorum atque orthodoxorum Patrum de libero arbitrio plenissimis et clarissimis definitionibus nec addendum aliquid fuerat nec subtrahendum, quia et quod fidei catholice necessarium est plenissime continent, et si quid inde subtrahatur, veritatis integritas violatur. Lib. de tenenda verit. S. Scripturæ, cap. 4, tom. ix Bibl. PP.

XXX.

CENSORES.

Non enim pauca neque contemnenda sunt Augustini dogmata, quæ vel Ecclesie universæ vel theologorum aut omnium aut multorum, nec infimi sub illi reprobantur.

XXXI.

CENSORES.

Augustini et aliorum Patrum, quos cum eo nominavit, approbavitque sancta synodus, non pauca, neque levia errata circumferuntur, quæ profecto, neque catholica

S. AUGUSTINUS.

Nec trepidus ero ad proferendam sententiam meam, in qua magis amabo inspicere a rectis, quam timebo morderi a perversis. Gratanter enim suscipit oculum columbinum pulcherrima et modestissima charitas, dentem autem caninum vel evitat cautissima humilitas, vel retundit solidissima veritas. Magis optabo a quolibet reprehendi, quam sive ab errante sive ab adulate

A sunt, neque haberi synoda ulla œcumenica voluit.

laudari. Nullus enim reprehensor formidandus est amatori veritatis: et enim aut inimicus reprehensus est, aut amicus: si ergo inimicus insultat, ferendus est: amicus autem, si errat, docendus; si docet, audiendus, etc. *Lib. II de Trinit., in præmio.*

S. PRUDENTIUS episcopus.

Si enim (sancti Augustini doctrinam) adversam fidei orthodoxe in quoquam conspiceret, nequaquam eam Romanæ Ecclesie antistes venerabilis Innocentius cum totius orbis episcopis suscepisset, neque prædictam memorabilem suarum epistolarum communiter privatimque officii affecisset, neque successor ejus Zosimus eodem tramite cucurrisset, neque Bonifacius ejusdem apostolicæ sedis præsul epistolæ Pelagianorum sibi delatas ei ad respondendum misisset, aut responsonem ejus quatuor libris editam probabiliter atque honorabiliter suscepisset. Cælestinus quoque, memoratæ urbis episcopus, quid contra Gallorum insaniam super eo ejusque doctrina senserit, ex auctoritate apostolica decretorum suorum scita declarant, quæ ita se habent, etc., *ubi recitat elogium sancto Augustino delatum. In epistola ad Hincmarum et Pardulum.*

XXXII.

CENSORES.

Quænam concilia quæve pontificum Romanorum edicta Augustini de prædestinatione ac reproba-tione sententiam, quatenus æternam salutem respiciunt, pari cum his quæ auctoritatis asciscunt, ut in fidei dogmata transierint?

S. AUGUSTINUS.

Ac per hoc prædestinationis hujus fidem, quæ contra novos hæreticos nova sollicitudine nunc defenditur, nunquam Ecclesia Christi non habuit. *Lib. de Dono persever., cap. 25.*

S. PROSPER.

Agnoscant calumniosiores superfluo sese objicere, quod his libris (nempe postremis sancti Augustini ad Prosperum et Hilarium, ubi fuse agit de prædestinatione) non speciale neque discretum testimonium sit perhibitum, quorum in cunctis voluminibus norma laudatur. Apostolica enim sedes, quod a præcognitis sibi non discrepat, cum præcognitis probat, et quod judicio jungit, laude non separat. *Contra Collatorem cap. 42.*

XXXIII.

CENSORES.

Quibus verbis ad ditis rigidum illud, ac nimis severum Augustini sensum, ut quidem nonnullis visum esse noverant, scilicet Tridentini Patres, decretum nullum esse opus bonum nisi ex gratia Christi, prudenti cautione moderati sunt.

S. AUGUSTINUS.

Non sic est adjutorium Dei, non sic est adjutorium Christi, non sic est adjutorium Spiritus sancti. *Item: Si defuerit, nihil boni agere poteris, agis quidem illo non adjuvante libera voluntate, sed male. Ad hoc idonea est voluntas tua quæ vocatur libera, et male agendo fit damnabilis ancilla. Serm. 13 de Verb. Apostoli.*

SANCTI PATRES AFRICANI IN SARDINIA EXSULES.

Ante largitatem quippe gratiæ est in homine quidem liberum arbitrium, sed non bonum quia non illuminatum. Proinde nisi gratia detur, bonum ipsum

arbitrium non habetur. Sic namque est liberum hominibus arbitrium absque dono gratiæ, sicut est oculus sine luce, nam et oculus ad videndum factus est, sed nisi lumen acceperit non videbit. *In epist. synodica, cap. 5, tomo VI Bibl. PP., part. 1.* Nemo habet de suo nisi mendacium et peccatum (Synodus Arausiana, canone 22). *Quæ est sententia exscripta ex tract. 5 S. Patris in Joannem.*

XXXIV.

CENSORES.

Ridiculi sancti Augustini adoratores ubique dicunt illum esse fidelissimum antiquitatis testem, ut loquitur Calvinus, primum Ecclesiæ oraculum, principem Patrum et omnium doctorum subtilissimum.

nostra disputatione constitui cognitores, etc. *Lib. II contra Julian., cap. 10.*

S. HIERONYMUS atque alii Patres.

Hieronymus, epistola 25 inter Augustinianas ita Augustinum alloquitur: Macte virtute! in orbe celebraris, catholici te conditorem antiquæ rursus fidei venerantur atque suspiciunt. Audax episcopus epistola 159 inquit: Thesaurum sapientiæ desideravi, sed minus accepi quam volui, licet minus non debet dici, sed munus quod oraculum legis contulerit Augustinus, sacrorum iustitiæ, instaurator spiritus gloriæ, dispensator salutis æternæ. Sixtus IV, in Bullario Augustini: Augustinus inter interemeratæ Ecclesiæ doctores præcipuus, et subtilissimus Evangelii ac sacrarum litterarum perscrutator.

XXXV.

CENSORES.

At æqui admiratores docent sanctum Augustinum, nunquam adeo vagam et indeterminatam in Ecclesia auctoritatem obtinuisse, ut catholici sese omnibus ejus opinionibus cæcis oculis submittere teneantur, et illæ absque temeritate et errore impugnari non possint.

S. HIERONYMUS.

Mihi autem decretum est te amare, te suspicere, colere, mirari, tuæque dicta quasi mea defendere. Certe et in Dialogo quem nuper edidi, tuæ beatitudinis, ut dignum fuerat, recordatus sum. *Epist. 30 ad S. Augustinum inter Augustinianas.* Nolo autem sanctitas tua sic me arbitretur hæc scribere, quasi de iis quæ nunc edidisti ego dubitem. *Hilaris in epistola ad Augustinum.*

XXXVI.

CENSORES.

(Sanctum Augustinum) veneramus, ut decet, sed non pecudum more et sine ratione; cum ipso profiteamur quod minus illum amamus quam veritatem.

libere, quia personam non veritus, elegisti aperire quod sentis. *Lib. IV de Orig. animæ, cap. 1.*

S. AUGUSTINUS.

At ego ubicunque sis, ubicunque legere ista poteris, te ante istos in tuo corde constitui, quos non amicos meos et inimicos tuos aliqua in meam partem gratia propendentes, aliquo abs te merito tuæ offensionis aversos, et ob hoc tibi adversos in hac

B

S. ALIPIUS TAGASTENSIS.

Habemus ducem (Augustinum), qui nos in ipsa veritatis arcana Deo jam monstrante perducatur. *Lib. III Augustin. contr. Academ., in fine.* Rupertus Abbas, *lib. VII de Oper. Spiritus sancti, cap. 19: Iste est Augustinus columna et firmamentum veritatis. Prosper in epistola ad Rufinum: (Augustinum) abundantissime Spiritus veritatis implevit.*

XXXVII.

CENSORES.

Contendimus ipsius arma omni ex parte inexpugnabilia non esse, sint licet illustria.

S. AUGUSTINUS.

Nempe cum arma tua vana quidem et obtusa jactanter ventitas. *Lib. V contra Jul., cap. 9.*

S. PAULINUS.

Ideoque cum hoc Pentateucho tuo contra Manichæos me satis armaveris, si qua in alios quoque hostes catholicæ fidei munimina comparasti, quia hostis noster, cui mille nocendi artes tam variis expugnandus est telis, quam oppugnat insidiis, quæso promere mihi de armamentario tuo et conferre non abnuas arma justitiæ. *Epist. 31 apud S. Augustinum.* Ut pote inter multa Dei dona, quibus illum abundantissime Spiritus veritatis implevit, habens etiam hanc scientiæ et sapientiæ ex Dei charitate virtutem, ut non solum istam adhuc in suis detractionibus palpitantem, sed etiam multas prius hæreses invicto verbi gladio debellaret. *S. Prosper ad Rufinum.* Joannes XXII ait: Augustinus, etc. Catholicæ fidei veritatem in lucem produxit, eduxit in publicum, firmis ac invictis rationibus solidavit.

XXXVIII.

CENSORES.

Neque cum in sententiarum suarum et fundamentorum quibus eas confirmat delectu adeo felicem esse (ut demonstrabo si mihi illud injunctum fuerit) quin mentibus nostris plenissimam ipsius doctrinæ non consentiendi, imo oppositam partem tuendi libertatem relinquat, quin et ipsemet de opinionum, quas docet, certitudine adubitet.

S. AUGUSTINUS.

Hoc quidem dicitur; sed tu dicis: Qui autem legit, et intelligit, si non Pelagianus est, hoc non dicit. *Lib. I Operis illud injunctum fuerit, cap. 15, ut referret ista Juliani: Nihil itaque tibi de omnibus Augustini argumentis et propositionibus inexplosum remansit.*

Probet, si potest, et fatebor me didicisse ab illo. *Lib. I de Orig. animæ, cap. 14.*

S. PROSPER.

De argumentis sancti Augustini contra Pelagianos ita canit in carmine contra Ingratos cap. 3:

Istius ergo inter cunctos, qui de grege sancto Insanas pepulere feras, industria major, Majus opus, totum præstantius imbuit orbem. Quaque per ambages anceps iter egit opertas, Hujus ab occursum est præventus, mille viarum Insidiis aditum non repperientibus ullum. Cumque foris rabies avidorum exclusa luporum Frenderet, inque omnes mendacia verteret artes, Ne mentes ullarum ovium corrumpere posset, Neu dubia obliquis turbaret corda querelis, Istius ore viri fecit Deus, istius ore Flumina librorum mundam effluxere per omnem, Quæ mites humilesque bibunt, campi que animorum Certant vitalls doctrinæ immittere rivus.

XXXIX.

CENSORES.

Si Augustinus hæc re-

S. AUGUSTINUS.

Si enim turpe est sine

cte dicit, deserere eum possum, ut omnibus doctoribus me adjungam; sin vero absque ratione hæc dicit, eam etiam deserere possum hoc ipso quod me id posse asserit, quia sine ratione loquitur, et ita quovis modo sumatur Augustinus, ipsius mancipium fieri, et omnes ejus sententias adorare nequaquam cogor.

S. BERNARDUS.

Ab his duabus columnis, Augustinum loquor et Ambrosium, credite mihi, difficile avellor, cum iis me errare aut sapere fateor. *In epistola 77 ad Hugonem.*

XL.

CENSORES.

Hæc sufficit ad confessionem hanc ab effrenatis Augustini adoratoribus extorquendam, licet esse absque erroris et temeritatis nota Augustini sententias non semper sequi.

S. ILDEPHONSUS.

Audiant B. Augustinum, cui contradicere fas non est. *Serm. 2 de Beata Virgine.*

XLI.

CENSORES.

Plerique mortalium pietate ac doctrinis illustres, episcopi, cardinales, ipsiusque (scilicet Augustini) amici, servi ac sanctores, fratres, ac filii sæpe illum reliquerunt.

Nunquid ideo vim veritatis effugere poteris, quia nobis calumniando importas socios falsitatis? *Lib. 1 contra Jul., cap. 7.*

S. VINCENTIUS FERRERIUS.

Audeo dicere: Omnes doctores qui venerunt post Augustinum sustentantur super ejus doctrinam sanctam, puram, immaculatam, auri purissimi, sine errore falsarum opinionum. *Serm. de S. Augustino.*

XLII.

CENSORES.

Inauditum in Ecclesia est, quod et ipse Augustinus deestatur, licet ejus impertinentes adoratores illum supra cæterorum Patrum capita ponant. Soli amantes sic ratiocinantur: Unus hoc doctor asseruit, ergo credendum est.

IDEM.

Quilibet doctor est contentus ad probandum dictum suum, si potest habere unam auctoritatem Augustini. *Ibid.*

XLIII.

CENSORES.

Hæc Augustini obscuritas etiam in pertractandis prædestinationis et gratiæ mysteriis apparuit; siquidem in scholas theologo-

ratione cuiquam credere, quid expectas, quid satargis, ut alicui sine ratione credam quo facilius tua ratione duci possim? An firmum aliquid superælicabit ratio tua fundamentum temeritatis? *Lib. VI de Utilit. credendi ad Honorat., cap. 11.*

rum disensiones invenit,

doctores inter se divisit, turbis et contentionebus partim in Africa, partim in Gallia tam ipso vivente, quam e viris sublato exortis occasionem præbuit.

et aliam jam eis dederam, tanquam citius redituris. Et scripsi ad vos etiam librum, quem si adjuvante Domino diligenter legeritis et vivaciter intellexeritis, nullas existimo inter vos de hac re dissensiones ulterius jam futuras. *Epist. 47 ad Valentinum.*

S. THOMAS VILLANOVANUS.

O sidus maximum, Augustine Pater, quantum Ecclesiam Dei tua sapientia irradians illustrasti! Quantum tua præsentia errorum tenebras effugasti! Num enim te auctore, te magistro, ita omnia sunt lucida, ut errare non possit, nisi qui ex industria velit allucinari. Est enim, ut mihi videtur, in Ecclesia Dei schola theologica velut quædam area, etc. *Conc. 1 de S. Augustino.*

XLIV.

CENSORES.

Quin eadem Augustini obsecravit pro clypeo fuit hæresi prædestinationarum, qui ferocia horridaque sua dogmata in hujus Patris doctrina fundebant.

S. AUGUSTINUS.

Arbitror sane nonnullos tardiores id opinatos me sensisse quod non sensi, aut non sensisse quod sensi: quorum errorem mihi tribui non debere quis nesciat, si velut me sequentes, ne-

que apprehendentes deviaverint in aliquam falsitatem, dum cogor per quædam densa et opaca viam carpere, quandoquidem nec ipsis sanctis divinatorum librorum auctoritatibus nullo modo quisquam recte tribuerit tam multos et varios errores hæreticorum, cum omnes ex eisdem Scriptoris falsas atque fallaces opiniones suas conentur defendere. *Lib. 1 de Trinit., cap. 2.*

FACUNDUS, episcopus Hermianensis.

Quid autem in hoc miremur? Neque melius loqui potuit Augustinus quam prophetæ, quam apostoli et evangelistæ, quorum mentibus similiter male intellectis et incongrue adhibitis, tam multi suos defendere conantur errores. *Libro contra Mociannum. De Facundo Hermianensi lege sanctum Isidorum de Eccles. Script. cap. 19.*

XLV.

CENSORES.

Mihi concludere licet eum noluisse suis in libris animi sui sensa clare exponere, aut in iis exponendis satis clarum non fuisse, ut nullum legentibus de ejus vera mente et intentione dabitandi locum relinqueret.

S. AUGUSTINUS.

Qui ea quæ pro natura questionum dilucide dicta existimo adhuc non intelligunt, non mihi calumniantur pro mea facultatis indigentia, sed Deum potius pro accipienda intelligentia deprecantur. *Lib. III de peccat. Merit. et remiss. contra Pelagiam, cap. 2.*

S. PRUDENTIUS episcopus.

O monstrum horrendum, o linguam præcedendam! quæ vel ignorantiam vel invidiam tantis doctoribus importare non metuit, ut qui obscura revelare subierant, obscurioribus dictis ea implicasse credantur, etc., de qua re testes nobis sunt libri beatissimi Patris Augustini. *Lib. de Prædest. contra Joan. Erigenam, cap. 11.*

XLVI.

CENSORES.

Augustinus, cum pondere alticujus insuperabilis difficultatis premebatur, ad illa verba Scripturæ confugiebat: O altitudo divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei!

S. AUGUSTINUS.

Nimiæ vanitatis et cecitatis sunt, si etiam his consideratis nondum dirignantur exclamare nobiscum: *O altitudo divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei!* Epist. 105 ad Sixtum.

ADRIANUS papa VI

In omnibus his exclamandum est cum Augustino: *O altitudo divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei!* In 4 Sententiarum, quæst. 1, de penitentia, in solutione tertii dubii.

XLVII.

CENSORES.

Doctrinam sancti Augustini de mysteriis gratiæ, libertatis, prædestinationis et Eucharistiæ confugiebat esse difficillimam intellectu et obscuram.

S. AUGUSTINUS.

Prorsus intelligor, vobis nolis, sed tu contra ista nihil dicturus vis non intelligi, quod ego verissimum atque firmissimum dixi. *Lib. iv Oper. imperf., cap. 140.* Relege, et intelliges. *Lib. iii, cap. 191.*

CASSIODORUS.

Ipse etiam doctor eximius beatissimus Augustinus, debellator hæreticorum, defensor fidelium et famosorum palma certaminum, in quibusdam libris nimia difficultate reconditur, in quibusdam sic est planissimus, ut etiam parvulis probetur acceptus, cujus aperta suavia sunt, obscura vero magnis utilitatibus farcita pinguescunt. *Cap. 22 de divin. Lection.* In quibus propter obscuritatem rerum et subtilitatem disputationum minus Augustinum intelligere possumus, vel a Domino intelligentiam postulemus, vel ab eis quos ipse suo dono illuminare dignatus est, humiliter nos doceri patiamur, ac deprecemur. *Ecclesia Lugdunensis lib. de tenenda sacræ Script. verit., cap. 9.*

XLVIII.

CENSORES.

Nova argumenta ad probandum doctrinam sancti Augustini de mysteriis gratiæ et prædestinationis esse obscuram et difficilem intellectu.

S. AUGUSTINUS.

Si non vis intelligere, aut si te fingis non intelligere, noli obstrepere et valentibus intelligere. *Lib. iv contra Jul., cap. 46.*

S. PROSPER.

In quibus (Augustini dictis) nulla est obscuritas, si de fide prædestinationis et gratiæ, ex qua est omnium bonorum origo, perseverantiaque meritorum, hoc teneatur, quod habet veritas. *In fine resp. ad Excerpta Genensium ex libris S. Augustini de Prædest. sanctorum et de dono perseverantiæ.*

XLIX.

CENSORES.

Denique ut hoc caput de sancti Augustini verborum obscuritate irrefragabili ratione concludam, et veræ ipsius mentis detegendæ difficultatem demonstrarem, etc.

S. AUGUSTINUS.

Non tamen laboras ut me intelligas, quod facillime potes, sed laboras ut me refellas, quod non potes. *Lib. iii Operis imperf., cap. 141.*

S. ANTONINUS.

Quasi sol refulgens, qui dominus dicitur p' aneta-

rum, et pater luminis super omnia luminaria splendens, delectabilis oculis, ac per omnia respiciens; sic Augustinus Ecclesiam illustravit, gemma doctorum, pater theologorum, illuvis eloquio, omnes materias penetrando dilucidans. Parte II Histor. tit. 8. Et inferius: Merito igitur sicut sol refulgens, sic iste in templo Dei refulsit splendore doctrinæ clarissimæ. S. Prosper in epist. ad Augustinum: Recensito autem hoc beatitudinis tuæ libro, sicut qui sanctam atque apostolicam doctrinæ tuæ auctoritatem antea sequebantur, intelligentiores multo instructioresque sunt facti, ita qui persuasionis suæ impediabantur obscuro, aversiores quam fuerant recesserunt.

L.

CENSORES.

Observandum est ipsi videri se circa multas prædestinationis quæstiones dubium sæpe habere, se illas insuperabilibus difficultatibus plenas reperire, quibus nullam unquam responsionem, cui acquiesceret, dare poterit præter ignorantiam suam et altitudinis judiciorum Dei confessionem.

S. AUGUSTINUS.

Quæris tu rationem? ego expavescam altitudinem: *O altitudo divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei!* Tu ratiocinare, ego mirer; tu disputa, ego credam; altitudinem video, ad profundum non pervenio. *Postea: Requevit, quia invenit admirationem; nemo quærat a tunc occultorum rationem. Ille dicit: Inscrutabilia sunt judicia ejus, et tu scrutari venisti? Ille dicit, Investigabiles sunt viæ ejus, et tu investigare venisti? Si inscrutabilia scrutari venisti, et investigabilia investigare venisti, crede, jam periisti. Serm. 20 de Verb. Apost.*

S. FULGENTIUS.

Revera enim frustra labor superflue scrutationis impenditur, ubi nulla inventionis copia suffragatur, et noxia curiositas in reatum protinus labitur, quando modum suum humana infirmitas non metitur. Quin potius in hoc profundissimo divinæ voluntatis arcano nihil aliud nostræ saluti congruere noverimus, nisi cum David unusquisque nostrum humiliter dicat: *Mirabilis facta est scientia tua ex me; confortata est, nec potero ad eam.* Cum beato quoque Paulo religiosi clamoris jungamus affectum qui ait: *O altitudo divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei!* *Lib. i de Verit. prædest. Lege Prosperum ad dub. 4 et 7 Genensium*

LI.

CENSORES.

Cum sanctus Augustinus sententiam suam in hac materia ter mutaverit, hoc nos ad credendum induxit, sanctum Augustinum, quamvis eminentis esset ingenii, suis meditationibus non acquiescisse, et post tot conatus ad penetrandum prædestinationis mysterium consumptos coactum fuisse infirmitatem suam fateri.

S. AUGUSTINUS.

Videtis certe quid tunc de fide, atque operibus sentiebam, quamvis de commendanda Dei gratia laborarem, in qua sententia istos fratres nostros (nempe Semi-Pelagianos) esse nunc video, quia non sicut legere libros meos, ita etiam in eis curaverunt proficere mecum. *Lib. de Prædest. sanctorum, cap. 4.*

S. PROSPER.

Quia ergo nec justa, nec rationabilis intelligitur eorum fuisse persuasio, qui hujus viri (nempe Augustini) scientiam tot incrementorum profectibus

edificatam, tot annorum studiis expositam ad adolescentiæ rudimenta revocabant, ut magis suffragaretur hæreticis quod inter initia conversionis suæ imperite senserat, quam prodesset catholicis quod pontificalis diligentæ veritas revelarat, merito illos hoc pro: iudicio utentes, et in his quæ dudum abdicata fuerant immorantes, pii doctoris gravitas notat quod qui curaverunt omnes sensus ipsius indagare noluerint eum ejus eruditione proficere. *Resp. ad dub. 3 excerpt. Genuens., in fine.*

LII.

CENSORES.

Nec mirandum est, si (Augustini) ingenio inter tot sententias quæ illi probabiles videbantur, fluctuante, asseratur ipsum tenuisse sententiam.

S. AUGUSTINUS.

Dicis me quoque ipsum innovasse sensus meos, et initio conversionis meæ hoc sensisse quod tu. Sed fallis, aut falleris, sive calumniando iis quæ nunc dico, sive non intelligendo, vel potius non legendo ea quæ tunc dixi. *Lib. vi contra Jul., cap. 12.*

IDEM.

Maneat plane, maneat ista conditio, ut horum librorum novitas repudiata videatur, si in eadem causa ejusdem viri (scilicet Augustini) dissentit antiquitas, et ut inutile aut incongruum judicetur quod ab his quæ contra Pelagianos condidit dissonans invenitur. *In fine lib. cont. Collat.*

LIII.

CENSORES.

Sæpissime (sanctus Augustinus) factus est difficultates aut a se ipso aut ab adversariis in hac materia propositas suas responsiones excedere, mentemque suam magis objectionibus vexari quam solutionibus acquiescere.

S. AUGUSTINUS.

Ad omnia me tibi respondisse. Juliane, et omnia refelliisse, etc., puto quod perspicis, si pervicax non es. *Lib. vi contra Jul., cap. 26.* Unde tibi ad nobis prioribus libris sic me respondisse arbitror, ut a nullo amplius requiratur. *Initio lib. v cont. eundem.*

IDEM.

Nec sola est illic synodorum exerta potestas, Cui quos non possent ratione evincere nostri, Vi premerent, discussæ artes, virusque reiectum est Hæretici sensus, nulloque omnino relicto, Docta fides, quod non dissolveret argumentum.

Et postea :

An alium in finem posset procedere sanctum Concilium, cui dux Aurelius, ingentumque Augustinus erat, quem Christi gratia coram Uberrime rigans vestro lumen dedit ævo ? *Contra Iniquos, cap. 2.*

LIV.

CENSORES.

Fatetur (Augustinus) suam doctrinam (de prædestinatione) talem esse ut populis aut hominibus tardioris ingenii prædicanda non sit.

S. AUGUSTINUS.

Hæc atque hujusmodi cum dicuntur sive paucis Christianis, sive multitudini Ecclesiæ, cur metum sanctorum prædestinationem et veram Dei gratiam, id est, quæ non secundum merita nostra datur, sicut eam sancta Scriptura prædicat, prædicare ? *Lib. de Dono persever., cap. 22.*

IDEM.

(Augustinus) pia tamen constantique doctrina abundanter probavit prædicandam esse Ecclesiæ prædestinationem, in qua est gratiæ præparatio, et gratiam,

A in qua est prædestinationis effectus, et præscientiam Dei, qua ante sæcula æterna quibus esset collaturus sua dona præscivit. Cujus prædicationis quisquis est impugnator, apertissimus est Pelagianæ elationis adjector. *In fine Resp. ad excerpta Genuensium.*

LV.

CENSORES.

Mihi licet addere quod si diversas sancti Augustini circa hanc materiam propositiones colligere vellem, corpus quoddam ex diversissimis partibus coaptarem; isthic enim assensu salutem nostram absolute decreta definitam esse, alibi vero dicit nihilominus a libero nostro arbitrio pendere, etc.

S. AUGUSTINUS.

Non sunt ergo verba mea inter se contraria, quamvis te patienter, vel non intelligendo, vel alios intelligere non sinendo, contrarium. *Lib. v contra Jul., cap. 5.*

IDEM.

Legantur tres ad Marcellinum ipsius libri, ad sanctum Paulinum Nolanum epistola retractetur, ad beatissimum quoque apostolicæ sedis tunc presbyterum Xistum, nunc vero pontificem, emissæ paginæ recurrantur. Ad sanctum Pinianum, ad Valerium comitem, ad servos Christi Timasium et Jacobum distinctim edita volumina revolvantur. Sex libri priores contra Julianum, unus ad sanctum Aurelium Carthaginensem episcopum de Gestis Palæstinis, alius ad Paulum et Eutropium sacerdotes contra Pelagii et Cœlestii quæstiones, et ad beatæ memoriæ pypam Bonifacium libri quatuor explicantur. Ac sic in his omnibus operibus, multisque aliis quæ enumerare longum est, idem doctrinæ spiritus, eadem prædicationis forma præcessit. *In fine lib. contra Collat., cap. 41.*

LVI.

CENSORES.

Hinc concludo quod si mihi non licet dicere sanctum Augustinum in variis librorum suorum locis sibi contradixisse, saltem fas est mihi credere ipsius doctrinam esse intrinsecissimam, cum nulla reperiri possit intricatior, quam quæ sibi ipsi repugnare videatur.

S. AUGUSTINUS.

Hinc est quod sententias meas inter se contrarias putas vel putari cupis, tanquam improbem quod ante approbaverim, aut amplectar quod ante respuerim. Audi ergo apertam sententiam meam, et intellige alios, non offendendo caliginis nebulosæ disputationis serenitati sincerissimæ veritatis. *Lib. v contra Jul., cap. 9.*

IDEM.

D Tu autem, dilectissime et venerandissime mihi frater, si vere de his quæstionibus instrui desideras, sicut desiderare te convenit, ipsis beati Augustini disputationibus cognoscendis impende curam, ut in confidenda Dei gratia desecutissimam ac saluberrimam evangelicæ apostolicæque doctrinæ intelligentiam consequaris. *In epist. ad Rufinum, in fine.*

LVII.

CENSORES.

Nunquam tamen longius zeli ardore Augustinus abreptus est, quam ubi Pelagianos impugnavit; dum enim ab eorum loquendi ratione et erroribus longissime recedere inten-

S. AUGUSTINUS.

Ista netaria et damabilia dogmata in hac tripartita divisione quisquis mente catholica exhorret, illius quinque partitæ latebras insidiasque devitet, atque ita inter utrum-

dit, in periculosos excessus incidit, ut hinc aliqui theologi doctrina et pietate insignes dixerint eum veritatis limites transgressum esse, nimio disputationis calore accensum fuisse, aut visum fuisse favere hæreticis. Verba hæc insolentia et impudentia essent, nisi vera essent.

que sit cautus, ut sic declinet Manichæum, ne se inclinet in Pelagium, rursusque ita se sejungat a Pelagianis, ne se conjungat Manichæis, aut si in alterutris jam tenetur, nec sic se a quibuslibet alteris servet, ut in alteros irruat. *Lib. iv, contra duas epist. Pelag. cap. 3.*

S. FULGENTIUS.

B. Augustinus indutus virtute ex alto abundantius illis omnibus laboravit, non autem ipse, sed gratia Dei cum illo, etc.; sensum quippe Christi habens, tam gratiæ Dei quam humani arbitrii et officia discrevit et merita; semper divinis humana subjiciens, et veraciter docens divinitus homini et gratuito justificationis donum, et bonæ voluntati exordium, et plenum tribui glorificationis effectum. *Lib. ii de Verit. prædest. et grat., cap. 18.*

LVIII.

CENSORES.

Ipsemet Augustinus in pluribus operum suorum locis hunc animi sui impetum agno cit, quo (scilicet in disputationibus cum Pelagianis et Manichæis) ita abreptus est, ut in errorem oppositum illi quem destruere intendebat, declinaret.

propter alterorum odium alteros eligat amare, cum monente atque adjuvante Deo debeat utrumque vitare, et cupiat utrumque sanare! *Lib. ii ad Bonifacium, cap. 2.*

S. PROSPER, seu POMERIUS.

Sanctus Augustinus episcopus acer ingenio, suavis eloquio, secularis literaturæ peritus, in ecclesiasticis laboribus operosus, in quotidianis disputationibus clarus, in omni sua actione compositus, in expositione sua fidei nostræ catholicæ, in quæstionibus absolvendis acutus, in revincendis hæreticis circumspectus, et in explicandis Scripturis canonicis cautus. *Lib. iii de Vita contemplat., cap. 31.*

LIX.

CENSORES.

Profecto quandoque constat (Augustinum) in quæstionibus de gratia et prædestinatione cum excessu locutum esse, verbaque ipsius esse mitiganda; ne ab illorum duritie et acrimonia in errorem contrarium incidam, licitum mihi esse debet temperamentum ali-quod catholicum addendum inquirere.

SIXTUS III papa.

Quæ sunt tandem illa credenda et dicenda? Nihil ultra liceat novitati, quia nihil addi convenit vetustati. Perspicua majorum fides, et credulitas nulla cœni permixtione turbetur. *Epist. ad Joan. Antioch. (Hic est Sixtus, ad quem sanctus Augustinus scripsit egregiam epistolam 105 contra Pelagianos.)*

LX.

CENSORES.

Modo ne in Pelagianorum, quos (sanctus Augustinus) insequitur, errores incidam, mihi licet verborum quibus ad eos expugnandos utitur impetum non sequi.

S. AUGUSTINUS.

Ita et Manichæos et Pelagianos superamus atque vitamus, quorum sic errores utrorumque diversi sunt, ut qui videtur minor, ipse illius qui videtur major demonstratur adiutor. *Lib. iii contra Jul., Oper. imperfect., cap. 178.*

S. PROSPER.

An vero ita se novorum censorum norma exactior temperavit, ut nulla eorum quæ excisa sunt asserat, et quædam ex his quæ defensa sunt respuat? *Contra Collatorem S. Augustini reprehensorem, cap. 1.*

LXI.

CENSORES.

Hinc fit ut medius stem inter Pelagium et Calvinum; si enim verba Augustini mitigando me nimium demitterem, Pelagianus essem; si vero eorum alitudinem tenere vellem, Calvinista essem; medium ergo cum Ecclesia teneo.

S. AUGUSTINUS.

Nulla est itaque fovea quam metuens quasi revertar in viam, quo videris me velle revocare. Dic tamen quænam illa via sit, et explicæ rationationem tuam. *Lib. iii contra Jul., cap. 8.*

IDEM.

Sed nec cum hæreticis tibi, nec cum catholicis plena concordia est. *Postea*: Tu informe nescio quid tertium et utrique parti inconveniens reperisti, quo nec inimicorum consensum acquireres, nec in nostrorum intelligentia permaneres. *Ibid., cap. 5.*

LXII.

CENSORES.

Ratio (ob quam scilicet non tenemur sequi B. Augustinum in quæstione de prædestinatione sanctorum ad gloriam, de modo operandi divinæ gratiæ, etc.) hæc est, quia Pelagiani de illis quæstionibus nunquam disputarunt, nec sancti Augustini doctrina est irrefragabilis, nisi cum eorum errores impugnat, et licet contra ejusmodi relatas opiniones prædicassent, Ecclesia eos nunquam hac de causa in numerum hæreticorum ascripsit, vel ascribere potuit.

S. AUGUSTINUS.

Ille est prædestinatio manifesta et certa sanctorum, quam postea diligentius et operosius, cum jam contra Pelagianos disputarem, defendere necessitas compulit. Dedicimus enim singulas quasque hæreses intulisse Ecclesiæ proprias quæstiones, contra quas diligentius defenderet Scriptura divina, quam si nulla talis necessitas cogeret. *Lib. de Dono persever., cap. 20.*

IDEM.

Agnoscant calumniatores superfluo se obijcere quod his libris (Augustini) non speciale neque discretum testimonium sit perhibitum, quorum in cunctis voluminibus norma laudatur. Apostolica enim sedes quod a præcognitis sibi non discrepat, cum præcognitis probat, et quod judicio jungit, laude non se parat. *Ibid. cap. 25.*

LXIII.

CENSORES.

Verum si (Augustinus) adderet peccatum originale esse solam causam repro-

S. AUGUSTINUS.

Quid enim diligebat in Jacob antequam natus fecisset aliquid boni, nisi

bationis, et esse id quo a separandis prædestinatis a reprobis movetur Deus (quam esse sententiam sancti Augustini scribit), non solum pro hujus opinionis defensione, mortem oppetere nolo, sed credo mihi licere eam abhorrire, quia mater est illius quam Calixtus tanta impietate ac rabie urget contra Ecclesiam.

S. THOMAS.

Electio Dei, qua unum eligit et alium reprobat, rationalis est, nec tamen oportet quod ratio electionis sit meritum, sed in ipsa electione ratio est divina bonitas, ratio autem reprobationis est in hominibus peccatum originale, ut Augustinus dicit. *Quæst. 6 de Verit., art. 2, ad 9.*

LXIV.

CENSORES.

Verum hæ causæ sunt, ob quas sancti illius et eruditi doctoris volumina tenebris et caligine respersa sunt, sicut a celeberrimis theologis est observatum.

in, contra Jul., Oper. imperfect., cap. 61.

RUHEMIGIUS ANTISIODORENSIS.

Beatus Augustinus rerum obscurarum subtilissimus indagator, inter ardua sine offensione decurrens. *Et antea: Alii doctores comparantur stellis, Augustinus soli; nam sicut stellæ lumen a sole recipiunt, sic omnes doctores lumen recipiunt ab Augustino. In epist. II ad Corinthios.*

LXV.

CENSORES.

Quando (sanctus Augustinus) videtur defendere prædestinationem ad gloriam ante præterita merita hominum, non loquitur ut oraculum, nec ipsius sententia ab Ecclesia approbatur, nec omnes theologii illam sequuntur, imo qui eum magis suscipiunt, eum deserunt.

SYNODUS BYZACENA.

Cujus prædestinationis veritatem, qua nos ante mundi constitutionem prædestinatos in Christo testatur Apostolus, si quis detrectat cordis credulitate recipere, vel oris confessione proferre, si ante ultimum diem vitæ præsentis impietatis suæ contumaciam, qua Deo vivo et vero rebellis obsistit, non abjecerit, manifestum est eum non pertinere ad eorum numerum quos Deus in Christo ante mundi constitutionem gratis elegit et prædestinavit ad regnum. *Epilog. lib. de Incarn. et grat., inter opera S. Fulgentii.*

LXVI.

CENSORES.

Mortalium doctissimi aiquid aquæ suffundunt in verborum sancti Augustini.

S. AUGUSTINUS.

Plurè mihi, Domine, mitigationes in cor, ut patienter tales feram. Lib. XII Confess., cap. 25.

S. HIERONYMUS.

Hæc de Augustino ad eundem scribit: *Qui contra flantes ventos ardore fidei perstitisti. Epist. 25 apud August.; et Paulus Orosius, quem Romana synodus sub Gelaasio virum eruditissimum vocat, ita sanctum Augustinum alloquitur: Necessè me fuit festinate edere, et coacervare in unam omnes perditionum arbores cum radicibus et ramis suis, et offerre ignienti spiritui tuo. In præfat. Commonitorii, tomo VI, ante librum contra Priscillianistas.*

LXVII.

CENSORES.

Fateor sane quædam ab Augustino, quæ ad asserendam libertatem et vim cooperationis nostræ ex gratia pertinent, potuisse explicari in hac materia clarius, quæ in quibusdam locis, ubi oportune dici poterant, omisit; ubi in septem quæstionibus de gratia assignavit modum quo loqui debebat Augustinus ad animorum necessariam consolationem,

S. AUGUSTINUS.

In lectionibus apostolicis superioribus, quas charitati vestræ, quantum Dominus adjuvare dignatus est, exposuimus. multum laborem et sollicitudinem passi sumus. Compatiebamur vobis et solliciti eramus et pro nobis et pro vobis. Quantum autem existimo, adjuvit et nos et vos Dominus, et ea quæ proorsus difficillima videbantur, sic per nos enodare dignatus est, ut nulla quæstio remaneret quæ conturbet mentem suam; Impia enim mens odit etiam ipsam intellectum, etc. Serm. 13 de Verb. Apost. contra Pelagianos.

ECCLESIA LUGDONENSIS.

Iste vero cum hæc legisset tam utiliter et salubriter ad illuminationem nostræ fidei dicta, non est contentus moderamine et pietate sancti doctoris Augustini, ne terminos ab eo præfixos excederet, sed addidit de suo. *Lib. contra Joan. Erigen., cap. 8. Floruit an. 852.*

LXVIII.

CENSORES.

Ad tribunal sancti Augustini disputatum hæc tenus est, et liberata fides quam obligaveram, hoc est probandi quidquid ille probaret, improbandi quidquid ille improbaret... Una superest adhuc tractanda quæstio, nimirum quanta fuerit hujusce conditionis æquitas, et quanta necessitas subeundi legem illam, quam quia illi putant ab Ecclesia impositam, audire juvat præcipuos quosdam ejusdem Ecclesiæ principes, pastoresque celeberrimos, et doctores scientissimos sensuum ecclesiasticorum, minimeque suspectos.

S. AUGUSTINUS.

Illorum enim dicta non defendis, ut promiseras, sed reprehendis. Tuo quippe dogmate cum cogaris illa culpæ et falsa esse ostendere, nullo modo sineris auctoribus eorum defensionem, quam spondederas, exhibere, quia et in accusatione adulator esse conaris, et in adulatione deprehenderis accusator. Lib. IV contra Jul., Oper. imperf., cap. 112.

EUGYPIIUS abbas.

Inter magnos Ecclesiæ catholicæ doctores præclarum fuisse et esse beatum Augustinum quis ignorat episcopum? quem divina eruditione mirabilem tum omnes orthodoxi in toto terrarum orbe venerantur, præcipue tamen apostolicæ sedis antistites scripta ejus sua auctoritate firmantes, tanto majori studio simpliciter amplexi sunt, quanto ampliori solatio eis se usos esse testantur: nam contra multos hostes Ec-

clesiæ dimicantes, et maxime contra versipelles inimicos gratiæ Dei doctrina ejus instructi, vel potius eadem illustrati gratia semper exstiterunt victores, etc. In præfatione collect. ex libris S. Augustini. Hic Eugypcius S. Fulgentii amicus fuit, ad quem etiam litteras dedit. *Legit S. Isidorus de Script. ecclesiast., cap. 13.*

LXIX.

CENSORES.

Quamvis enim præferenda sit ea sententia quæ talem modum prædestinationis omnino negat, tamen ut damnata etiam censeatur illa quæ affirmat, videndum erit quam sit necessario connexa cum articulis a Cælestino definitis. Si enim non sit, quamvis Augustinus in contrarium propendeat, permittenda tamen erit hujus quæstionis determinatio liberæ disputantium electioni, quod censuit etiam cardinalis Baronius.

BARONIUS cardinalis.

Cum igitur Faustii sententiæ ubique ab Ecclesia fuerit contradictum, videant quanto periculo quidam ex recentioribus, dum in novatores exsurgunt ut eos confutent, a sancti Augustini de prædestinatione sententia recedunt, cum alioqui arma non desint quibus adversarii profulerent. *Ad an. 480, p. 444.*

LXX.

CENSORES.

Quid (nempe cardinalis Perronius) probabilem tantum esse dicit Augustini sententiam, dum loquitur ut privatus doctor, et demonstrativam, dum consentit cæteris Patribus, satis indicat minime necessarium esse adherere Augustino, nisi ubi cæteris Patribus ille concinit.

PERRONIUS cardinalis.

Augustinus, maximus post apostolos prædestinationis doctor, imo os et lingua veteris Ecclesiæ quantum ad illam de gratia doctrinam. *Lib. 1 resp. ad reg. Brian. cap. 12.*

LXXI.

CENSORES.

Augustinus Valerius cardinalis in sua Rhetorica ecclesiastica hæc clericos monet: Beati Augustini scripta clerici caute admodum legant, etc. Et hoc quid aliud est quam id ipsum, quod monentem audivimus Bonaventuram, Augustinum plus dicere aliquando, et minus velle intelligi?

VALERIUS cardinalis.

Beati Augustini scripta clerici caute admodum legant; ita enim acumine ingenii præstitit, et de rebus difficultibus tam subtiliter disputavit, ut non mediocri ingenio præditi viri ejus libros legentes in errores al quando lapsi sint. Sed ejus libros pulcherrimos de Doctrina Christiana, et egregios sermones quos habuit dum episcopus ad populum concionaretur, sæpe

S. AUGUSTINUS.

Ecce inter meos testes, vel inter nostros constituto iudices, quem putasti Patronum tuum, *Lib. 1. contra Jul. cap. 6.*

Vis audire quid etiam ipse de hac re apertissime dixerit? Ecce etiam ipsum numero illi adjungo sanctorum. *Ibidem.*

S. AUGUSTINUS.

Si legisses vel si lecta fideliter considerare voluisses, nunquam profecto de litteris ejus ad offundendas nebulas ignorantibus ea quæ nihil ad quæstionem quæ inter nos vertitur pertinent, in his tuis libris nescio quomodo posuisses. *Lib. 1 contra Jul., cap. 5.*

et diligenter legant. *Lib. III Rhet. Eccles., cap. 42.*

LXXII.

CENSORES.

Referentes Catharinum plura contra Augustinum dixisse, addunt: Tanta cæterorum doctorum conspiratio satis ostendit Catharinum in ea re, non ut Catharinum, qui suo sæpe ingenio nimium indulsit, sed ut catholicæ Ecclesiæ archiepiscopum et doctorem id sensisse, etc.

S. BASILIUS.

Contemnuntur Patrum dogmata, apostolicæ traditiones annihilantur, novorum hominum inventa introducuntur. Episcopus autem ille est qui custos est doctrinæ Patrum, et omnis novitatis hostis. *Apud Stocolovium lib. III de veræ et falsæ Ecclesiæ discrimine, cap. 14.*

LXXIII.

CENSORES.

Vellem et hoc et alia quædam (nempe contra Augustinum testimonia) quæ subjungam mitius concepta, sed refero tantum, non probo, si quidquam justæ offensionis causam det. Item: Onitio honoris causa quod de Augustino subjungit.

S. HIERONYMUS.

Absit autem a me ut quidquam de libris beatitudinis tuæ attingere audeam; sufficit enim mihi probare mea, et aliena non carpere. *Epist. 15 ad Augustinum, tomo II Operum S. Augustini.*

LXXIV.

CENSORES.

Hæc ego inter alia id genus multa, quæ habet (nempe Pighius contra Augustinum), duri proponenda, ut intelligamus non nimis inverecundos fore, si qui forte non ita se faciles exhibeant, in his omnibus admittendis quæ videri cupiam possint proposita fuisse ab Augustino.

S. ANSELMUS.

Nihil potui invenire me dixisse quod maxime beati Augustini dictis non cohæreat. *Præfat. Menologii.* Nec crimen renuis, sed criminorum turbam requiris. *S. Hieronymus Apolog. 2 contra Rufinum.*

LXXV.

CENSORES.

Quid ad hoc, o Baiani scholastico-mastiges, sepe lienda scholastica est, ut unus regnet Augustinus? An Augustinus potius legendus ad lucem scholasticæ, et ad ejus amussim exegendus?

ECCLESIA ROMANA.

Augustinus tam multa pie, subtiliter et copiose scripsit, ut Christianam doctrinam maxime illustravit, quem imprimis secuti sunt, qui postea theo-

S. AUGUSTINUS.

O frontem qualiumcunque episcoporum! *Lib. V contra Jul., cap. 11.*

S. AUGUSTINUS.

Vide quæ tacetas, quæ dicas. Puto quod te pungat conscientia, sed vincit rectum timorem, cum ingerit perversum pudorem, quoquo modo jam defendenda præcipitata sententia. *Lib. V contra Jul., cap. 9.*

S. AUGUSTINUS.

O mira defensio! Tam densum et arctum est, ubi eis adhaeserunt pedes, ut eos evellere conantes, frustra et manus, et pedes, et caput ligant, et in eodem luto hæsitantes, arctius involvantur. *Lib. contra Donatistas post collisionem, cap. 19.*

S. AUGUSTINUS.

Rependite mihi beneficium; et si me magistrum libenter vocatis, reddito mihi mercedem. *Lib. I de Ordine, cap. 10.*

logicam disciplinam via et ratione tradiderunt. *Brevium. Rom., lect. 6.*

LXXVI.

CENSORES.

Licet ex Augustino Augustini doctrinam aliorum scriptorum iudicio censendam exponere, licet et proprio, idque salva honorificentia.

S. AUGUSTINUS.

Non valde curo, inquam, superbiorum imperitorumque iudicia, qui similiter in legendos libros atque in salutandos homines irruunt. *Lib. 1 de Ord., cap. 11.*

LXXVII.

CENSORES.

Neque adeo perversum est hoc consilium, ut habere non possit adiutorem Deum.

S. AUGUSTINUS.

Auxilium Dei quaeris, ut impleantur vani libri tui, et non quaeris ut corrigantur perversi sensus tui. *Lib. III contra Jul., Oper. imperf., initio.*

S. PROSPER.

Unde ergo haec sententia tam severi emersit examinis? Unde in hanc austeritatem supercilium tam tetricae frontis se armavit, ut mensuras sensuum, pondera locutionum, numeros syllabarum invidiosus scrutator eventilet, magnumque se aliquid conficere praesumat, si catholico praedicatori (scilicet Augustino) notam erroris affigat, quasi incognitum aliquod opus, et quod hactenus latuerit impetatur, an non illa iis morsibus doctrina langetur, quae novorum haereticorum commenta disjecit, et diabolicum tumorem Pelagianae elationis elisit? *Præfat. adversus Colatorem.*

LXXVIII.

CENSORES.

Vides teitio quanto per alienum putet Augustinus a pia doctoris humilitate, et veraci de se ipso cogitatione, quod velit aut putet libros suos erroris expertes esse. Fuit igitur etiam ipsius Augustini, et pia haec humilitas, et verax de se ipso cogitatio; ac proinde, qui de ipsius scriptis aliter sentiunt, mendacem faciunt, quae verax supponi debet ejus intentio.

S. AUGUSTINUS.

Qui legunt haec, si intelligunt, agant Deo gratias; qui autem non intelligunt, orent ut eorum ille sit doctor interior, a cuius facie est scientia et intellectus. Qui vero errare se existimant, etiam atque etiam quae sunt dicta considerent, ne fortassis ipsi errent. *In fine libri de Dono perseverantiae.*

IDEM.

Magna enim gloria sua humano generi consuluerint, si Augustinum ab errore revocaverint; nisi forte modesti homines novique censores magnorum prius meritorum seni honorabiliter ac misericorditer parcunt, et securi, quia libros ejus nemo usquam recipiunt, conquiescunt, atque ignoverint. *Epist. ad Rufinum.*

LXXIX.

CENSORES.

Quam multi ferre non possunt, istos homines ad nauseam usque inculcare, Augustinum Patrem esse Patrum, doctorem doctorum, primum post scriptores canonicos, mirabilem, irrefragabilem.

S. AUGUSTINUS.

Invidetis, inquam arripens, laudibus meis. *In fine lib. III contra Academicos.*

LXXX.

CENSORES.

Non dixit Caelenus

S. AUGUSTINUS.

Quid igitur tibi in hoc

Augustinum esse Patrem Patrum, doctorem doctorum, primum Angelum inter ceteros episcopos, inter omnes excellentissimum et vere irrefragabilem, et ineffabiliter mirabilem, sed habitum esse dicit a suis praedecessoribus Innocentio, Zosimo, Bonifacio inter magistros optimos.

genere tentationis, Domine, confiteor? Quid? nisi delectari me laudibus, sed amplius ipsa veritate, quam laudibus. *Postea: Verumtamen nollem ut vel augeter mihi gaudium cujuslibet boni mei suffragatio oris alieni; sed auget, fateor, non solum, sed et vituperatio minuit. Lib. x Confess., cap. 57.*

SANCTI PATRES.

Sanctus Praesul Augustinus assumptus est cum angelis, ubi gaudet cum prophetis, latatur cum apostolis, quorum plenus spiritu, quos praedixerunt mystica fecit nobis pervia, post quos secunda dispensandi verbi Dei primus refulsit gratia. Ecclesia Augustiniana in antiphona ad Magnificat, in ejusdem solemnitate. Excellentissimae auctoritatis virum vocat eundem sanctus Prosper in epist. ad Rufinum. Admirabilis disputator dicitur ab eodem in resp. ad dubium 8 Genuensium. Magister mirabilis a Casiodoro in prol. ad psalmos. Cui contradicere fas non est, sanctus Ildelphonus serm. 2 de B. Virgine. Beatus Jordanus de Saxonia haec scribit: Post Paulum neminem sanctorum praefero in doctrina fidei Augustino, unde ipse proprie dicitur alter angelus. Sermon. 140.

LXXXI.

CENSORES.

Novum crimen, inquiet aliquis, et quod invidiam redolet, vocare hominem in iudicium, quod Augustinum nimis effuse laudaverit. Absolvetur reus, vel ipso Augustino iudice, neque enim ulli veniam facilius impertimur, quam illi qui de nimis erga nos laudibus accusatur.

S. AUGUSTINUS.

Nunc tibi certe, quod tam male ac falso de me fueris opinatus, ignosco. *Lib. IV Oper. imperf., c. 4.*

S. POSSIDIUS.

Si cuncta mei corporis membra verterentur in linguas, adhuc non essem dignus aut sufficiens ad laudandum tantum Patrem et doctorem; et tantum fidei relucens illuminatorem. Epist. ad Macedonium. Sanctus Thomas Villanovanus ait: Quem te memorem Patrem Augustinum? Omnis laus inferior te est; conc. 1 de S. Augustino. Quorum profecto sanctorum virorum (nempe Augustini et Thomae) penes catholicos universos ingentia et omnem laudem supergressa nomina, commendatione novi praeconii plane non egent. Alexander VII, in bulla ad Lovanienses.

LXXXII.

CENSORES.

Est enim in jure titulus de pluris positione, ut qui plus postulat minus habeat; et nobis a natura comparatum est ut cum aliquis plus justo extollitur, naturali quadam propensione conemur illum deprimere, et laudes ultro non rogantibus concedimus, vel obstruimus recusanti quod pro suo jure exigenti negaremus. Quae postea applicat sancto Augustino.

S. AUGUSTINUS.

Ora, obsecro, ut non laudari volens, sed laudans invocem Dominum, et ab inimicis meis silvius flam. *Epist. 22 ad Paulinum. Praesertim quoniam multi sunt hic qui, detrahendo nobis, ceterorum animos, a quibus diligi videmur, adversus nos perturbare conantur. Epist. 227 ad Albinum etc.*

S. HIERONYMUS.

Certe quidquid dici potuit, et sublimi ingenio de Scripturarum sanctarum hauriri fontibus, a te positum atque disertum est. Sed queso reverentiam tuam parumper patiaris me tuum laudare ingenium. *Epist. 30 ad August.*

LXXXIII.

CENSORES.

Ecclesiæ interest sua omnia jura non uni committere; periclitatur exercitus cujus robur unius hominis virtute nititur. Quid enim si hæretici suis argutiis possent evincere se non esse aperte ab Augustino damnatos? Ecclesiæ causa deserenda esset, et insufficientis foret omnium aliorum Patrum consensus, quia Augustinus est necessarius? Iniqua certe esset Ecclesiæ conditio, cui Deus non unicuique doctorem, sed doctores promissit, ut non circumferantur omnivento doctrinæ.

justificare audeo. *Lib. III contra Cresconium, cap. 80.*

S. PROSPER.

Viginti amplius annis contra inimicos gratiæ Dei catholica acies hujus viri ductu pugnat et vincit; vincit dico, quia non patitur respirare quos vicit. *Præfat. contra Collatorem. Et in Carmine contra Ingratos, cap. 3:*

Iatus ergo inter cunctos, qui de grege sancto Insanas populere feras, industria major, Majas opas, totum præstantius imbuat orbem. Nam quocumque gradum convertit callidus hostis, Quaque per ambages anceps iter egit apertas, Hujus ab occursu est præventus, mille viarum Insidiis aditam non repperientibus ullam.

LXXXIV.

CENSORES.

Quæ certe non eo consilio a me commemorantur, ut aliquid Augustini laudibus detractum velim; utinam major illis mea opera fieri posset accessio!

PIUS II.

Magnus Augustinus, doctrina et verecundia juxta nobilis, cujus tanta gloria est ut nullius laudibus crescat, vituperatione ve minuat. *Cum esset Aeneas Sylvius, epist. 150 ad cardinalem Caravajalium.*

LXXXV.

CENSORES.

Sed tantum ut manifestem quam male de vero Augustino meritis sit iste suppositivus, qui comparationibus odiosis et laudibus hyperbolice supra omnem adulationem exaggeratis, plus illi detraxit quam addiderit auctoritatis.

Lib. III contra litteras Pctil., cap. 2.

S. HIERONYMUS.

Omni quidem tempore beatitudinem tuam eo quo

A decet honore veneratus sum, et habitantem in te dilexi Dominum Salvatorem; sed nunc, si fieri potest, cumulo aliquid addimus, et plena complemus, ut absque tui nominis mentione ne unam quidem horam præterire patiamur. *Postea:* Macte virtute in orbe celebraris, catholici te conditorem antiquæ rursum fidei venerantur atque suspiciunt, et, quod signum majoris gloriæ est, omnes hæretici detestantur. *Epist. 25 ad Aug.*

LXXXVI.

CENSORES.

Qui prius Augustinum in omnibus deposcebant judicem, nunc sibi liberum putant ne quidem arbitrum honorarium in aliis illum admittere.

S. AUGUSTINUS.

Non enim vos oblitus credo, judicis mihi munus fuisse delatum. Lib. II cont. Academicos, cap. 8. (Sane Clemens VIII sanctum Augustinum judicem constituit in quæstionibus de auxiliis.)

S. PROSPER.

Tantaque insolentia damnati foventur errores, ut pravitate invidia, et auctores nostri pulsantur et judices. *Præfat. contra Collatorem, pro S. Augustini doctrina defendenda.*

LXXXVII.

CENSORES.

Nec verum est quod ipse tam alii dogmatistæ frequenter jactant, universam sancti Augustini doctrinam contra Pelagianos fuisse approbatam ab Ecclesia, pluribusque summis pontificibus, adeoque certam et inconcussam esse debere.

S. AUGUSTINUS.

Utrum etiam noster (trivulus), licet exiguus, ex eodem quo etiam tuus abundans, emonet capite fluentorum, hoc a te probari volumus, tuisque rescriptis de communi participatione unius gratiæ consolari. Epist. 95 ad Innocentium papam contra Pelagianos.

S. HORMISDAS papa.

De arbitrio tamen libero et gratia Dei quid Romana, hoc est catholica sequatur et servet Ecclesia, licet in variis libris beati Augustini, et maxime ad Prosperum et Hilarium abunde possit cognosci, tamen et in scriniis ecclesiasticis expressa capitula continentur. *Epist. 77 ad Possessorem.*

LXXXVIII.

CENSORES.

Ex hac autem approbatione (nempe Innocentii papæ) hujusmodi litterarum de uno aut altero tantum errore loquentium, inferre velle totam D. Augustini doctrinam de gratia fuisse specialiter ab Innocentio approbatam, est malitiose simplicibus illudere, et eruditorum patientia intolerabiliter abuti.

S. AUGUSTINUS.

Scriptimus etiam ad beatæ memoriæ papam Innocentium, præter conciliorum relationes, litteras familiares, ubi de ipsa causa aliquanto diutius egimus. Ad omnia ille nobis rescripsit eodem modo quo fas erat atque oportebat apostolicæ sedis antistitem. Epist. 106 ad Paulinum.

S. INNOCENTIUS papa.

Librum sane, qui ejus (nempe Pelagii) esse dicebatur, nobis a vestra charitate transmissus evolvinus, in quo multa blasphemiam, nihil quod placeret, nihil quod non penitus displiceret a quovis damnandum atque calcandum, cui similia, nisi qui ista scripserat, nemo alter in mentem reciperet atque sentiret. *Epist. 96 ad Augustinum, quæ incipit: Fraternitatis*

vestrae lineae plena fidei, totoque religionis catholicae Arit Augustinus vel sentire cum littera S. Innocenti papae adversus Pelagianos Roma in Africam pervenissent.

LXXXIX.

CENSORES.

Quam multi sine ullo discrimine Augustini auctoritatem admittebant, qui nunc audita limitatione, quam ejus approbationi Coelestinus apposuit, dum audiunt aliquid ex Augustino proponi, quaerunt: Estne hoc de illis profundioribus quaestionibus, quas non necesse judicavit astruere, quas in ancipiti opinandi libertate reliquit?

S. AUGUSTINUS.

Sed multum cum ista fallit opinio. Longe aliter se habent quaestiones istae, quas esse praeter fidem arbitratur, quam sunt illae in quibus, salva fide qua Christiani sumus, aut ignoratur quod verum sit, et sententia definitiva suspenditur, aut aliter quam est, humana et incerta suspicione conjicitur. *Lib. de Pec. orig., cap. 23.*

ECCLÉSIA LUGDUNENSIS.

Beatus papa Coelestinus de quibusdam profundioribus quaestionibus in decretis suis posuit dicens de eis, Quae sicut non audemus contemnere, ita non necesse habemus astruere. Sit ergo inter nos pia cautela et moderatio, quatenus sanctis Patribus debitus servetur honor, et quolibet quis acquiescat modo ex illis sensibus qui de hac sententia ab eis positi sunt, non judicemus esse haereticum. *Lib. de tenenda verit. Script., cap. 12, tom. IV Bibl. PP.*

XC.

CENSORES.

Sed neque verum est, quod assunt, Romanos episcopos approbasse omnia tanquam necessaria quae Augustinus in hisce quaestionibus docuisset. Et recitata Coelestini clausula aiunt: Quibus verbis clare significat esse aliquas profundiorum illarum quaestionum, de quibus loquitur, conclusiones ab Augustino traditas, quae debent inter adiphora computari.

S. AUGUSTINUS.

Haec ergo quae istis, ut dixi, duabus epistolis illorum respondeo ad tuam potissimum dirigere sanctitatem, non tam discenda quam examinanda, et ubi forsitan aliquid displicuerit, emendanda constitui. Postea: Ago autem gratias sincerissimae in nos benevolentiae tuae, quod eas me latere noluisti litteras inimicorum gratiae Dei, in quibus reperisti nomen meum calumniose atque evidenter expressum. *Lib. I ad Bonifacium papam, cap. 1.*

S. PROSPER.

(Bonifacius papa) cum esset doctissimus, adversus libros tamen Pelagianorum B. Augustini episcopi responsa poscebat. Unde et venerabilis memoriae pontifex Coelestinus, etc. Per hunc virum intra Gallias istis ipsis, qui sanctae memoriae Augustini scripta reprehendunt, malevolentiae est adempta libertas. Postea, celebri illo Coelestini de Augustino elogio recitato, exclamat: Contra istam clarissimae laudationis tubam, contra istam sacratissimi testimonii dignitatem audet quisquam malignae interpretationis murmur emittere? In fine libri contra Collatorem, cap. 43.

XCI.

CENSORES.

Si cui tamen post tot testimonia obscurus adhuc videbitur Augustini sensus, expectet tantisper, brevi loquetur Roma quid sense-

S. AUGUSTINUS.

Inde etiam rescripta venerunt. Causa finita est, error utinam aliquando finiatur! *Serm. 2 de Verb. Apostoli, in fine,*

IDEM.

Imo noverint non solum Romanam Africanamque Ecclesiam, sed et omnes mundi partes, universos promissionis filios cum doctrina hujus viri (nempe Augustini), sicut in tota fide, ita in gratiae confessione congruere. *Epist. ad Rufinum.*

XCII.

CENSORES.

Augustinus, et qui ejus de praedestinatione sententiam sequuntur, in praedestinationem referunt, hunc trahi, illum non trahi, quia hic praedestinatus fuerat, ille non fuerat, itaque non magis quaerendum esse, quare hic trahatur, ille non trahatur, quam dicere, cur hic praedestinatus fuerit, ille non fuerit. Ubi postea arguunt sanctum Augustinum, quod dixit trahi, et praedestinari idem esse.

S. AUGUSTINUS.

Ergo trahi a Patre ad Christum, et audire ac discere a Patre, ut veniat ad Christum, nihil aliud est quam donum accipere a Patre, quo eredit in Christum. Neque enim audientes Evangelium a non audientibus, sed credentes a non credentibus discernerebat, qui dicebat: Nemo venit ad me, nisi fuerit ei datum a Patre meo; Fides igitur et inchoata et perfecta Dei donum est. *Lib. de Praedest. sanctorum, cap. 8.*

S. PRUDENTIUS.

Quae verba tua, quam sint mendaciorum nebulis caligata, ejusdem sanctissimi Patris Augustini verbis eluceat. *Lib. de Praedest. contra Erigen., cap. 8.*

XCIII.

CENSORES.

Certe probabilior et magis expedita responsio aliorum est, hunc trahi, illum non trahi, quia hic trahentem Deum sequi voluit, ille noluit, quod ipse D. Augustinus fateri coactus est in lib. de Praedestinatione et gratia.

S. AUGUSTINUS.

Valde remota est a sensibus carnis haec schola, in qua Pater auditur et docet, ut veniatur ad Filium. *Lib. 1 de Praedest. sanct., cap. 8.* (At liber de Praedestinatione et gratia non est Augustini, et contrarium docet, ac illi auctori imponunt, ut patet cap. 13, § Hic quicumque respondet.)

S. THOMAS.

Quare autem in speciali trahat hunc, et illum non trahat, non est ratio aliqua, nisi beneplacitum voluntatis divinae; unde dicit Augustinus: « Quem trahit, et quem non trahit, quare illum trahat, et illum non trahat, noli judicare, si non vis errare. » *Comment. ad cap. 6 Joan.*

XCIV.

CENSORES.

Si nihil Christianae eruditioni post Augustinum accesserit, scholastica theologia penitus abjicienda foret.

S. AUGUSTINUS.

Pro magnitudine sapientiae vestrae res mirabiles dicitis! *Lib. III contra Jul., cap. 3.*

XCV.

CENSORES.

Augustini auctoritatem in exponendis respondere potest, Ecclesiam in suis filiis usque hodie crescere in eruditione.

S. AUGUSTINUS.

Modo autem vos vestri magistri esse poteritis. *Lib. II de Ordine, cap. 3.*

THOMAS VILLANOVANUS.

Augustinus primus coepit catholicas veritates cu-

cleare, digerere, dilucidare, distinguere atque in scholasticam formam redigere, docens quid in quolibet fidei mysterio sentiendum, quid ad objecta respondendum esset, unde ex Scripturis colligendus locus ad roborandum. Denique, si quid de fide distincte sentimus, aperte dicimus, audacter asserimus, id totum Augustino debemus. *Conc. 1 de S. Augustino.*

XCVI.

CENSORES.

Ex ipsiusmet Augustini et Patrum consilio hoc legitimum ac rationi conforme temperamentum appono, et errorem Pelagianorum fugiens in Augustini excessus non incido.

XCVII.

CENSORES.

Jam pridem e catholicis plurimi doctrina et pietate laudabiles confessi sunt sanctum Augustinum Pelagianismi odio ita in contrariam partem inclinasse, ut persæpe Calvino potius quam Tridentinis Patribus favere videatur.

XCVIII.

CENSORES.

Vel denique si aliquot locis plus intendit Augustinus, applicandus illis erit, quod in eo notarunt plures et graves doctores catholici, excessisse interdum astu disputationis abruptum, et in adium hæresis, quam impugnabat, ad contrarium extremum inclinasse.

XCIX.

CENSORES.

Ut sit nimia quædam severitas et iniqua reatio, quæ medium illud in quo veritas sedet transgredi jubet, si præeat Augustinus.

S. COELESTINUS.

Mirifice prius laudato sancto Augustino, addit: « Quia nonnulli qui catholico nomine gloriantur, in damnatis autem hæreticorum sensibus seu pravitate sive imperitia demorantes, piissimis disputatoribus obviare præsumunt, et cum Pelagium atque Coelestium anathematizare non dubitent, magistris tamen nostris, tanquam necessarium modum excesserint, obloquuntur, » etc. *Epist. ad episcopos Galliarum, cap. 3, ut censes ipsi tradunt.*

C.

CENSORES.

Respondeo dupliciter intelligi posse B. Augustinum aliosque Patres interdum excessive locutos esse: primo scienter, et contra

S. AUGUSTINUS.

Ecce unde se putant hæretici novi Manichæorum nomine objecto vim subterfugere veritatis, sed non subterfugiunt, insequitur quippe illi, et simul Manichæos Pelagianosque subvertit. *Postea: Quod dicimus legem sanctam, justam et bonam non justificandis impiis, sed convincendis superbis prævaricationis gratia positam, et contra Manichæos est, quia secundum Apostolum laudatur, et contra Pelagianos, quia, secundum Apostolum, nemo ex lege justificatur, et ideo justificandis eis quos littera occidit, id est quos lex bona præcipiens prævaricatione reos facit, Spiritus gratiæ gratis opitulatur. Item: Quod arbitrium sui in malum liberum dicimus, ad agendum bonum gratia Dei esse liberandum, contra Pelagianos est; quod autem dicimus ab illo exortum, quod antea non erat malum, contra Manichæos est, etc. Utrosque igitur catholica fides, sicut et cæteros hæreticos adversarios invenit, utrosque divinorum testimoniorum auctoritate et luce veritatis convincit. *Lib. III contra duas epist. Pelag., in fine cap. 9.**

mentem suam, asserendo aliquid a veritate alienum, quod est mentiri, id est, contra mentem ire: secundo nescienter, et loquendo quidem ut sentiebant, sed astu disputationis et vehementia spiritus ad alterum extremum interdum declinantes intellectus æque ac verbis, quod non est mentiri, sed falli et dicere falsum sine mendacio. Secundum contigisse Augustino et aliis non solum affirmant auctores citati, sed et plures alii.

B.

S. PROSPER.

*Multi, inquis, singula hæc credentes, ac justo amplius asserentes variis sibi contrariis sunt erroribus involuti. Placet igitur tibi cum hæreticis catholicis, cum victis damnare victores, et eos erroris nota adurere, qui errorem ab Ecclesia depulerunt. *Lib. contra Collatorem, cap. 10.* Hinc dicebat magnus ille theologus Gregorius Ariminensis, abhinc 300 et amplius annis supremus Augustinianæ reipublicæ moderator: « Quæ potestate dicunt Augustinum hic non proprie et vere, sed excessive locutum, dicet alius similiter in aliis regulis per Augustinum positis fuisse locutum excessive et non ut sonant illas esse tenendas; sed sic dicendo non est dubium intuenti diligenter quod in multos quis laboretur errores. » *2. Sententiarum, dist. 33, quæst. 5.**

C.

Cl.

CENSORES.

Ita sæpe in libris Retractionum se purgat Augustinus, quod olim contra Manichæos (qui dicebant omnia bona a Deo bono, omnia mala a Deo malo quasi fato, non autem libere ab homine fieri) scribens, ita liberum arbitrium prædicavit, ut gratiæ oblitus esse videatur; contra postea, oratio Pelagii hoste gratiæ, ita gratiam extollit, ut liberum arbitrium deprimere censeatur.

D.

S. AUGUSTINUS.

Quamvis et in his libris qui non contra illos omnino (nempe Pelagianos), quippe illi nondum erant, sed contra Manichæos conscripti sunt de libero arbitrio, non omnimodo de ista Dei gratia reticimus, quam nefanda impietate conantur auferre: diximus quippe, etc. (et eam in rem pluribus testimoniis allatis concludit.) Ecce quam longe antequam Pelagiana hæresis exstitisset, sic disputavimus, velut jam contra illos disputaremus. *Lib. 1 Retract., cap. 9.*

S. PROSPER.

Sed videant quomodo se a dedecore istius exuant falsitatis qui possunt tam inepta confingere, si li quorum abutuntur auribus, aliquantulum diligentiam ad cognoscenda ea quæ præstantissimus minister gratiæ (Augustinus) disputavit, intenderint. Licet omnem istius inquisitionis moram ipsi qui hæc loquuntur prævenire deberent, profecto atque explicando libros, ullamve eorum particulam demonstrando, quam per dubium saltem intellectum tibi interpretationi obnoxiam vir sanctus edidit. *Epist. ad Rufinum*

CII.

CENSORES.

Annon hoc ipsum est quod Molina concedit, quodque ab eo superbe dictum exaggerari consuevit ab adversariis, rationem hanc tuendam libertatis non fuisse datam et explanatam ab Augustino contra Pelagianos disputante?

S. GELASIUS papa.

O si studerent adversus eos (nempe Pelagianos) majorum nostrorum libros, responsaque cognoscere, illis omnibus modis cerneretur nihil esse prorsus quod ab istis fuerit ventilatum et ab illis magnifica veritate contritum, sique de cunctis eorum nequitiis refutandis fideles quoque viderentur instructi, ut nihil amplius quaereretur. *Epist. ad Honorium episcopum contra Pelagianos.*

CIII.

CENSORES.

Nulli Patrum promissa fuit infallibilitas, et singulifere in quibusdam erraverunt, ut Cyprianus in re-baptizandis haereticis, Hieronymus in aliqua parte Danielis rejicienda, etc., et ut plura dicamus speciatim de Augustino.

S. PROSPER.

Doctrinam quam sanctae memoriae Augustinus episcopus contra Pelagianos inimicos gratiae Christi et liberi arbitrii decomptores per multos annos apostolice asseruit litterisque mandavit, quibusdam visum est aut non intelligendo, aut intelligi eam nolendo reprehendere, et hoc quasi compendium cognitionis his qui iudicio eorum ducebantur afferre, ut quae in libris praedicti viri damnabilia reperisse jactabant, brevium capitulorum indiculis publicarent; talique commento et detestationem ejus quem impeterent obtinerent, et ab his quae infamassent curam externi lectoris averterent. *Praefat. resp. ad capitula Gal-lorum.*

CIV.

CENSORES.

Sensit ille (nempe Augustinus) mundum in instanti creatum fuisse (lib. iv de Gen. ad litt., a cap. 21 usque ad finem libri, et lib. v, cap. 1 et seq.), quod non convenit cum scriptis a Moysse cap. 1 Geneseos, ut ostendunt accuratiora theologi, speciatimque Suarez, Molina, Martinon, communiique rejicitur a doctoribus catholicis.

S. THOMAS.

Sed prior Augustini opinio (de creatione mundi in instanti) est rationabilior, et magis ab irrisione infidelium sacram Scripturam defendens, quod valde observandum docet Augustinus super Gen., lib. 1, ut sic Scripturae exponantur, quod ab infidelibus non

S. AUGUSTINUS.

Unde tibi duobus prioribus libris sic me respondisse arbitror, ut a nullo amplius requiratur. *Lib. v contra Jul. Pelagianum, cap. 1.*

A irrideantur, et haec opinio plus mihi placet. 2 *Sententiarum, dist. 12, q. 1, art. 2, in fine corporis.*

CV.

CENSORES.

Sensit etiam angelos et daemones esse corporeos (in psal. LXXXV et CXLV, et epist. 115) aliis in locis, ubi affirmat aut supponit habere corpora quaedam subtiliora.

S. AUGUSTINUS.

Adhaerebunt ergo, si eis nulla sunt corpora, spiritus daemnonum, imo spiritus daemones, licet incorporei corporeis ignibus cruciandi. *Lib. XXI de Civit. Dei, cap. 10.*

IDEM.

Augustinus loquitur non asserendo, sed opinione Platoniorum utens, qui ponebant esse quaedam animalia aerea, quae daemones nominabant. *Part. 1, quaest. 51, art. 1, ad 1.*

CVI.

CENSORES.

Item dubitavit num sol et luna, aliaque sidera quae dicta sunt tanquam sententiant, et ideo tolerent vanos adoratores suos, quamvis verba ibi accipi possint ab animali ad inanimale translata, modo locutionis qui vocatur Graece metaphora. *Lib. II Re-tract., cap. 7.*

S. AUGUSTINUS.

De sole et luna talia dicta sunt tanquam sententiant, et ideo tolerent vanos adoratores suos, quamvis verba ibi accipi possint ab animali ad inanimale translata, modo locutionis qui vocatur Graece metaphora. *Lib. II Re-tract., cap. 7.*

S. THOMAS.

Similiter etiam apud doctores fidei fuit circa hoc diversa opinio. Origenes enim posuit corpora coelestia animata. Hieronymus etiam idem sentire videtur exponens illud Ecclesiastici primo: *Lustrans omnia*, etc. Basilius vero et Damascenus asserunt corpora coelestia non esse animata. Augustinus vero sub dubio dereliquit, neutram in partem declinans, ut patet ex II de Gen. ad litt., et in Enchiridio. *Part. 1, quaest. 70, art. 3.*

CVII.

CENSORES.

Dubitavit etiam de origine animarum, utrum creentur de novo, quod certissimum est, an ex Adam propagentur, ut videre est epist. 29 ad Hieronymum, et epist. 157, et in libro de Origine animae.

S. AUGUSTINUS.

Proinde ignorantiam meam de origine animarum te corripientem atque objurgantem non moleste ferrem, imo iusuper et gratias magnas agerem, si eam mihi non solum duris percuteres conviciis, sed veris etiam excuteris dictis. *Lib. IV de Orig. anim., cap. 3.*

Excuteris dictis. *Lib. IV de Orig. anim., cap. 3.*

S. FULGENTIUS.

Cujus quaestionis (de origine animae) beatus Augustinus profunditatem sibi imperscrutabilem cernens nullam voluit hujus rei definitam proferre sententiam, incongruum prorsus existimans aliquid affirmare sine dubitatione velle, quod alter posset contraria responsione convellere. Cujus tam in decimo libro de Genesi ad litteram, quam in libris ad Vincentium Victorem de Origine animae, nec non in libro primo ex duobus quos ad sanctum Hieronymum scripsit, in tribus quoque epistolis quas ad Optatum episcopum de hac quaestione composuit, disputatione refulget non minus copiosa quam profunda, et et magis laudabili quia congrua temperie moderata. Ubi quidquid ingenii acumine, quidquid ratiocinationis ordine, quidquid auctoritatis pondere inquirendum discutiendumque conspexit, et inquisivit si-

gulariter et discussit, consensum tamen ab utraque A definitione continuit, ne laborem tantæ disputationis inaniter susciperet, quem cujuslibet sententiæ temeraria definitio vacuaret. *Lib. iii de Verit. prædest. et grat., cap. 18.* Quanto ergo melius ab hujus quæstionis certamine temperamus, in qua nos inaniter laborare cognoscimus? præsertim, quia quod a sanctis viris majoribus nostris videmus minime definitum, oportet nos tanto cautius atque temperantius quærere, quanto ad ejus finem illos præclaros viros cernimus minime pervenisse. *Cap. 20.*

CVIII.

CENSORES.

Perperam quoque exponit id quod ait Apostolus ad Romanos, cap. xiv, vers. 23: Omne quod non est ex fide peccatum est, quasi velit dicere Apostolus omnia opera infidelium esse peccata, et sine vera fide nullum posse fieri bonum opus. Cum tamen ibi sermo sit de eo quod non fit ex dictamine conscientie judicantis bona fide licitum esse id quod fit, ut ex textu ipso liquet, et communis interpretatio doctorum contradicit Augustino, qui etiam aliquot locis, ut alibi notavimus, videtur hanc suam assertionem restringere ad bonum opus vite vitæ eternæ consequendæ, etc. Utrumque tamen a vero sensu Apostoli loco citato plane alienum est.

BONIFACIUS II papa.

Illos autem qui, præcedente fide, cætera, sicut indicas, volunt gratiæ deputare, sua professione constringimus, ut multo magis dono gratiæ etiam fidem cogantur ascribere, præter quam nihil est boni, quod secundum Deum quilibet valeat operari, sicut B. Apostolus dicit: *Omne quod ex fide non est, peccatum est.* Quod cum ita sit, aut nullum bonum gratiæ deputabunt, si ei fidem subtrahere moliantur, aut si quod bonum esse dicunt de gratia, ipsa necessario fides erit gratiæ deputanda. *Epist. ad S. Cæsarium Arlatensem.*

CIX.

CENSORES.

Norunt etiam quicumque in ejus lectione versati sunt, non adeo felicem in indagando litterali sensu Scripturæ interdum fuisse. Ex quo tamen potissime argumentandum est, longeque illi in hac parte præferendum esse Hieronymum et Chrysostomum.

noster arbiter inter confessiones meas et contradictiones eorum. *Lib. xii Confess. cap. 16.*

SANCTI PATRES.

Hieronymus epistola 30 ad Augustinum ait: « Certe quidquid dici potuit, et sublimi ingenio de Scripturarum sanctarum hauriri fontibus, a te positum atque

S. AUGUSTINUS.

Testimonium illud, quod ex Apostolo posui: *Omne quod non est ex fide peccatum est*, sicut tibi visum est accepisti, et exposuisti non ut sapit, sed ut sapis. De cibis enim Apostolus loquebatur; verum cum dixisset, *Qui autem discernit si manducaverit, damnatus est, quia non ex fide*, hanc peccati speciem de qua agebat, generali voluit probare sententia, mox inferens: *Omne enim quod non est ex fide peccatum est.* *Lib. iv cont. Jul., cap. 3.* Omne enim, velis nolis, quod non est ex fide, peccatum est. *In Ira, ibid.*

dissertum est. » Sanctus Prudentius, in epistola ad Ilincmarum et Pardulum: « Hoc primum vestram sinceritatem monens, ut doctrinam beatissimi Patris Augustini omnium absque ulla dubietate undecunque doctissimi, sanctarum Scripturarum auctoritati in omnibus concordissimam; quippe nullus doctorum abstrusa earum scrupulosius rimatus diligentius exquisierit, verius in venerit, veracius protulerit, luculentius enodaverit, fidelius tenuerit, robustius defenderit, effusius disseminaverit, » etc. Rbemiensis Antiodorensis in 2 ad Corinth.: « Sicut sol excedit in lumine omnes planetas, ita Augustinus omnes excessit in exponendis sacris Scripturis. » Hugo de Sancto Victore, serm. 25: « Inde et de ipso in hac ejus solemnitate canimus, quod prophetarum et apostolorum plenus spiritu, quæ prædixerunt mystica, fecit nobis pervia, post quos secunda dispensandi verbi Dei primus refulsit gratia, » etc.

CX.

CENSORES.

Durius quoque loquitur pluribus locis de veritate corporis Christi in Eucharistia, ut supra indicavimus, qua de causa suum plane illum esse gloriantur, sed falso Calvinistæ, et eminentissimus doctrina æque ac dignitate cardinalis Perronius in libro singulari cui titulus est, Rebutatio objectionum ex D. Augustino contra S. Eucharistiæ Sacramentum, cap. 1, ipso initio. Idcirco vocat sanctum Augustinum magnum prætensum Sacramentarium patronum.

quod vituperat veritas, nec ipsa sententia quam vituperat veritas. *Lib. i de Trin., cap. 3.*

GUITMUNDUS episcopus.

Quid hic Umbratici respondebunt? Ubi in tanta luce lucifugæ nostri umbram parabunt? Ecce Augustini manifestissima documenta recitantur, nihil in eis scrupulosum, nihil ambiguum; aut de his se explacent, aut Augustinum nobis objicere desistant. *Lib. iii de Veritate Eucharistiæ, contra Berengarium, tomo XI Bibl. PP.*

CXI.

CENSORES.

Item lib. 1 de peccat. Merit. et remiss., cap. 20, et lib. de Prædest. sanctorum, cap. 13, et lib. ii Oper. imperf. cont. Jul., cap. 29, docere videtur sacramentum Eucharistiæ non minus esse necessarium parvulis ad salutem quam baptismum, neque minus ad eos pertinere quod dicitur Joan. vi, vers. 54: Amen, amen dico vobis, nisi manducaveritis carnem Filii hominis, et biberitis ejus san-

S. AUGUSTINUS.

Sancto Innocentio vide quid respondeas, qui nihil aliud de hac re sapit, quam quod isti, in quorum te conventum, si tamen prodest aliquid, te introduxi. Cum his etiam ipse considet, etsi posterior tempore, prior loco, etc. Qui denique parvulos definivit, nisi manducaverint carnem Filii hominis, vitam prorsus habere non posse. Hinc responde, imo ipsi Domino, cujus ille antistes

guinem, non habebitis vitam in vobis, quam istud cont. Jul., cap. 4. *Joan. III, vers. 6*: Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto non potest introire in regnum Dei.

S. INNOCENTIUS papa.

Illud vero quod eos (Pelagium ac Celestium) vestra fraternitas asserit predicare parvulos æternæ vitæ præmiis etiam sine baptismatis gratia posse donari, perflatum est. Nisi enim manducaverint carnem Filii hominis, et biberint sanguinem ejus, non habebunt vitam in semetipsis; qui autem hæc eis sine regeneratione defendunt, videntur mihi ipsum baptismum velle cassare, cum predicant eos habere quod in eos creditur non nisi baptismate conferendum. *Epist. ad Patres Milevitanae synodi, apud August. ep. 95.*

S. GELASIUS papa.

Ut providentia Dei omnes Pelagianorum nequities amputaret, non solum dictum est: *Qui non fuerit renatus ex aqua et Spiritu sancto non intrabit in regnum caelorum*, sed etiam pariter dictum est: *Qui non manducaverit carnem Filii hominis, et biberit ejus sanguinem, non habebit vitam in semetipso*. De vita autem æterna hoc dictum nullus addubitat, quoniam multi non manducantes hoc sacramentum vitam habere videntur præsentem. *Epist. ad episcopos Picensi.*

CXII.

CENSORES.

Indeque disputans contra Pelagianos probat infantes sine Eucharistie sumptione non posse vitam æternam consequi, quam sumptionem distinguit a baptismo, quasi velit debere infantes necessario esse reipsa et distincte utriusque sacramenti participes baptismi et Eucharistie, ut vitam æternam obtineant. Sic enim loquitur cap. illo 20, lib. 1, de pec. Merit. : Auferatur ergo jam dubitatio, etc. (Quæ verba sunt adeo manifesta, ut difficillime patiantur benignam interpretationem, qua plerique theologorum Augustinum ab errore excusare conantur; error enim est notatus et damnatus sub anathemate a concilio Tridentino.

S. FULGENTIUS.

Beatus quoque Augustinus de hac re sermonem fecit admodum luculentum, et aptum ædificationi et instructioni fidelium. (Et toto sermone recitato, in quo verba præximè recensita leguntur,) Arbitror, ait, sancte frater, disputationem nostram præclari doctoris Augustini sermone firmatam, nec quidquam esse aliquatenus ambigendum, tunc unamquemque fidelium corporis sanguinisque Dominici participem fieri, quando in baptismate membrum corporis Chri-

A si efficitur, nec alienari ab eo panis eamque consorcio, etiamsi antequam panem illum comedat et calicem bibat, de hoc sacculo in unitate corporis Christi constitutus abcedat. *Resp. ad quæst. de Baptismo Æthiops.*

CONCILIUM TRIDENTINUM.

Neque ideo tamen damnanda est antiquitas, si enim morem (nempe dandi Eucharistiam parvulis) in quibusdam locis aliquando servavit; ut enim sanctissimi illi Patres sui facti probabilem causam pro illius temporis ratione habuerunt, ita certe eos nulla salutis necessitate id fecisse sine controversia credendum est. *Sess. 21, cap. 4.*

CXIII.

CENSORES.

Præterea, lib. II cont. Jul., cap. 10, docet cogitationes morosas, sive delectationes voluntarias de rebus veneris esse duntaxat peccatum veniale, modo absit consensus in opus, seu malum desiderium, vel illius periculum. Quæ doctrina ab omnibus catholicis jampridem rejicitur, nec sine scandalo a quoquam obtruderetur.

S. AUGUSTINUS.

Unum igitur genus est probatissimum, et quasi purgatissimum, cum et bona scripta sunt, et in bonam partem accipiuntur a legentibus. *Lib. de Utilit. cred. ad Honoratum, cap. 5.*

S. AUGUSTINUS.

Ita dici potest in homine uno, si delectationibus illicitis, a quibus se continuo deberet avertere cogitatio, libenter sola pascatur; nec facienda decornantur mala, sed tantum suaviter in recordatione teneantur, quasi mulierem sine viro posse damnari: absit hoc credere! hæc quippe una persona est, unus homo est, totusque damnabitur, nisi hæc, quæ sine voluntate operandi, sed tamen cum voluntate animi talibus oblectandi, solius cogitationis sentiuntur esse peccata, per mediatoris gratiam remittantur. *Lib. XII de Trinit., cap. 12.*

CXIV.

CENSORES.

Certe cum eadem sit judiciorum et affectuum alea, et Augustinus tanta contentione pugnet contra Pelagianos, ut obtineat nihil esse quantumvis sanctum, cui non sit opus dicere, Dii ille nobis debita nostra ob quotidianos voluntatis lapsus, nescio quid Baianis in mentem venerit, ut Augustiniani videri velint, cum tanto non persuadere conantur esse aliquos (nempe Augustinum) qui judicio nunquam labantur.

S. AUGUSTINUS.

Neque enim negare debeo, sicut in ipsis moribus, ita multa esse in tam multis opusculis meis, quæ possint justo judicio et nulla temeritate culpari. Ex quibus si alena reprehenderes, licet et tibi fortassis ostenderem, quæm te esse, in quibus non perperam reprehenderes, vellem, meque tibi juniore major, et præpositus subdito correctionis exemplum quanto humilior, tanto salubrius exhiberem. Sed ea in me reprehendisti, quæ non corrigere humilitas, sed partim fateri, partim defendere veritas cogit. *Lib. IV de Orig. animæ, cap. 1.*

B. JORDANUS de Saxonia.

Ipse tamen postea (Augustinus) tam ab erroribus intellectus, quam a corruptionis affectus per actum hierarchicum purgatus fuit. *Serm. 158.* Sanctus Thomas Villanovanus ait: « Hæc igitur Augustini tam profunda humilitas apud Deum et homines sapientia

et intellecta illum sublimiter exaltavit, quoniam Deus A
superbis resistit, humilibus autem dat gratiam (Jacob,
v, 6). Unde potest de illo intelligi propheta vaticini-
um, *Dedit abyssus vocem suam altitudinem phanta-
siae* (Habac. iii, 70). Abyssus, inquam, humilitatis
Augustinus vocem doctrinae suae populis dedit, prop-
ter phantasiam suam, id est ingenii altitudinem, quam
propter humilitatem contulit illi Deus. » Conc. 2 de
S. Augustino.

CENSORES.

Constat ergo exemplo
sancti Bernardi tales esse
quas dixerat duas colum-
nas, ut non sit necessario
timendum, si quis ita di-
vellatur ab Augustino, ut
tamen imitatur Ambrosio,
etiam in his quae contra Pe-
lagianos Augustinus disputavit, etc.

S. BERNARDUS.

Ab his ergo duabus columnis (Augustinum loquitur
et Ambrosium), crede mihi, difficile avellor; cum
his, inquam, me aut errare aut sapere fateor. *Epist.
77 ad Hug. de S. Victore.*

CXVI.

CENSORES.

Quid igitur mirum si
vir, alioqui doctissimus et
sanctissimus (Augustinus),
difficultate rei oppressus,
mihi aliud invenerit in quo
essentiam originalis pec-
cati constitueret?

B. JORDANUS DE SAXONIA.

Quantum ad dietorum sufficientiam, quia nihil
deest in libris Augustini quod pertinet ad scientiam
legis divinae; unde dicit Volusianus, scribens ad Au-
gustinum: « Utcunque in aliis sacerdotibus toleratit
instituta, sed non ad antistitem Augustinum veniunt,
legi Dei deest quicquid Augustinum contigerit igno-
rare. » *Serm. 148.*

CXVII.

CENSORES.

Nempe jam nos docuit
Gerson et Abulensis quo
pertinet haec approbatio;
non enim eo ut intelliga-
mus Augustinum nullis es-
se humanis defectibus ob-
noxium, sed rarioribus et
levioribus.

ARNOBIUS JUNIOR.

Scrapion dixit: « Testor Deum quia sollicitudini
meae universa ambiguitate eliminata, si de his ejus
(scilicet Augustini) mihi definita proferas, et de om-
nibus quae transacta sunt evidentiis ejus asseras do-
cumenta; fateor enim me ejus assertiones ita pru-
bata habere, ut se ipsum ore suo haereticum delegat,
qui Augustinum putaverit in aliquo reprehenden-
dum eloquio. » Arnobius dixit: « Meo sensu locutus
es, nam ea quae ejus nunc profero, ac si sacratis-
sima apostolorum scripta sic credo, et teneo, et de-
fendo. » *Tomo V Bibl. PP., part. iii.*

PATROL. XLVII.

CXVIII.

CENSORES.

Sensit Augustinus mun-
dum in instanti creatum
fuisse, quod non convenit
cum scriptis a Moysae, etc.

CXIX.

CENSORES.

Contrariam Augustino
sententiam non modo pro-
babiliorum iudico, sed cer-
te et indubitatae veritatis.

CXX.

CENSORES.

Explicitio haec censetur
ab omnibus improbabili,
nec ego dubito quin si Au-
gustinum non haberet pa-
trium, manifeste damna-
ta fuisset, ut haeretica.

CXXI.

CENSORES.

Contrarium docent om-
nes alii Patres, idque om-
nino vincit simplex et
historialis narratio Moysi;
quare jam erronem est di-
cere omnia uno die esse
creata.

S. AUGUSTINUS.

Nemo jam molestus est
dicendo mihi, non hoc
sensit Moyses quod tu di-
cis, sed hoc sensit quod
ego dico, Si enim mihi
diceret, Unde scis hoc
sensisse Moysen quod de
his verbis ejus eloqueris,
aequo animo ferre debe-
rem et responderem for-
tasse quae superius res-
pondi, vel aliquanto ube-
rior, si essem durior. *Lib.
in Confess., cap. 24.* Mod-
o autem, quod contumaciter
non hoc sensisse Moysen
quod ego dico, sed quod
ipsi dicit, noto, non
amo, quia et si ita est,
tamen ista temeritas non
scientiae, sed audaciae est,
nec visus, sed typhus eam
peperit. *Cap. 25.* Ita cum
alius dixerit, hoc sensit
quod ego, et alios, imo
illud quod ego, religiosius
me arbitror dicere, Cur
non utrumque potius, si
utrumque verum est? et
si quid tertium, et si quid
quartum, et si quid om-
nino aliud verum quis-
piam in his verbis videt,
cur non illa omnia vi lisse
credatur, per quem unus
Deus sacras litteras vera
et diversa visuris multo-
rum sensibus temperavit.
Cap. 31.

PATRES et DOCTORES.

Cassiodorus: « De hisdem principiis sanctus quo-
que Augustinus, disertus atque cautissimus disputa-
tor, duodecim volumina conscripsit, quae doctrina-
rum pene omnium decore vastavit, haecque vocabit
de Genesi ad litteram, qui quamvis de eadem retra-
ciaverit, qua beatus Basilus, et sanctus Ambrosius
celeberrima laude fulserunt, tamen, quod post dis-
ertos viros minime contingere solet, opus suum longe
in aliam summam, Domino largiente, produxit. »
Lib. 1 Divin. Institut., cap. 22. Sanctus Thomas:
« Haec opinio (nempe Augustini de simultanea re-
rum creatione) plus mihi placet. » *2 Sent., dist. 12,
q. 1, art. 2.* B. Albertus magnus: « Sine praedictio
sententiae melioris videtur Augustino consentien-
dum, » etc. « Dicendum ergo quod per distinctionem
quam ponit Moyses intelligitur distinctio rerum se-
cundum naturae principia, et non distinctio tempo-
rum. » *Part. 1 Summa quatuor, 12, de quatuor coelis.*
Egidius, *part. 1 Hexameron, cap. 28*: « Non autem
ista dicimus, ut improbemus opinionem Augustini,
quae est valde subtilis, non solennis. » Dionysius
Cartusianus: « (Augustinus) excogitavit quendam
expositionem subtilem, per quam defendit Scriptu-
ram ab irratione hujusmodi, et tamen salvavit Scrip-
turae et fidei veritatem. » *In cap. 1 Genes., art. 5.*

CXXII

CENSORES.

Augustinus vero clarus Durando astipulari videtur cum actum peccati nullo modo Deo agenti tribuit, sed solum humano arbitrio, etc., id quod clarus ostendit lib. de Perfect. justitiae, ratiocinat. 4, ubi sic querit: Quid est peccatum, actus, an res? Si res est, etc.

S. AUGUSTINUS.

Redde verba mea, et vaneſcet calumnia tua. Lib. iv. cont. Jul., cap. 8.

S. PROSPER.

Stupeo sanctitatem vestram objectionem calumniantium a persona defensoris gratiae non potuisse discernere, et verba obtreptantium ei ipsi qui obtreptatoribus suis respondet aptasse. Ad dub. 10 Genensium contra S. Augustinum.

CXXIII.

CENSORES.

Petimus ergo a Baianis quantum facienda sit Augustini doctrina dicentis fallibilem esse scriptoris non canonici auctoritatem, et hanc esset illius differentiam a canonico, quod sine peccato vel injuria cujusquam suspecta esse quandoque possit. Si negant esse probandam fidem, fallant, et positos a se terminos primi transgrediuntur, Augustinum deserendo. Si probandam fatentur, cum negare non possint quin Augustinus sit intra numerum auctorum non canonicorum, restat ut fateantur sine peccato vel injuria cujusquam dubiam aliquando videri posse illius auctoritatem atque sententiam. Esset autem ridiculus qui ea quae ille dicit de fallibilitate scriptoris non canonici intelligenda diceret cum exceptione ipsius Augustini.

S. AUGUSTINUS.

Sane cum in omnibus litteris meis non solum pium lectorem, sed etiam liberum correctorem desiderem, multo maxime in his ubi ipsa magnitudo quaestionis utinam tam multos inventores habere posset, quam multos contradictores habet; verumtamen, sicut lectorem meum nolo mihi esse debitum, ita correctorem nolo sibi: ille me non amet amplius quam catholicam fidem, iste se non amet amplius quam catholicam veritatem. Sicut illi dico: Noli meis litteris, quasi Scriptoris canonicis inservire, sed in illis, et quod non credebatur, cum inveneris, incunctanter crede; in istis autem, quod certum intellexeris, noli firmiter retinere: ita illi dico: Noli meas litteras ex tua

opinionem vel contentione, sed ex divina lectione vel inconcussa ratione corrigere. Lib. iii de Trinit., in prooemio.

S. THOMAS VILLANOVANUS.

Ultimum quoque ingenii testimonium hoc est praestantissimum, quod ita conspicue in tanta nebula veritatem intuitus est (Augustinus), et ita eam in tanta sylva errorum discussit, ut cum in hoc ipso omnium primus existerit, usque hodie post tam longum tempus id teneat, id sequatur Ecclesia et fidei schola, quod Augustinus decreverit. Conc. 1 de S. August., in fine.

CXXIV.

CENSORES.

Augustinus argumentis Juliani non satisfecit. In articulis censuratis a sacra facultate theologica Lovaniensi, et inquisitione Vallisotetana anno 1650, Martii 28; et apud

S. AUGUSTINUS.

Vitreis argutis tuas, et fragilla, quibus tibi multum videris acutus et nitidus, argumenta confringam. In fine lib. 1 cont. Julian. Dialecticorum quasi jaculis onera-

A Rivium, lib. iv de Vita sancti August., cap. 10, § 6.

lus acutis in certamen procedis, et jactas plumbeos pugniones. Lib. iii, cap. 7, contra eundem.

VEN. BEDA et S. PRUDENTIUS.

(Johannes) homo et rhetor peritissimus, ita gratiae Dei post Pelagium impugnator acerrimus, ut apertius scripta ejus, quibus contra strenuissimum ejusdem gratiae propugnatorem Augustinum insanivit, ostendat. Initio praefat. in Cantica. Sanctus Prudentius ait: « Cum a Patribus, praecipueque beatissimo Augustino (Pelagianis) competentissime abundantissimeque responsum fuerit, » etc. Epist. ad Gelasium archiep. Senonens., ante lib. de Praedest.

CXXV.

CENSORES.

B Volentes sustinere perles Juliani non posse Augustini rationibus convinci.

Necessarios articulos sermonis tui, quantum me adjuvat Dominus, compreheudo atque confringo, ut totum corpus victum jacere conspiciat qui et illa tua et haec nostra perlegerit. Lib. iv cont. Jul., cap. 9.

S. PROSPER.

Quidquid etiam in libris contra Julianum ab ipso sub hac quaestione objectum potentissime debellasti, hoc totum ab ipsis sanctis intentiosissime conclamatur. Epist. ad S. August.

CXXVI.

CENSORES.

Si triumphus Ecclesiae viderentur posterioribus scriptis Augustini, immemoro de Pelagianis triumphasset Ecclesia.

S. AUGUSTINUS.

Proficienter me existimo Deo miserante scripsisse, non tamen a perfectione coepisse. Lib. de Dono persever., cap. 21.

IDEM.

Contra istam (recitat enim Coelestini papae elogium de sancto Augustino) clarissimam laudationis tabulam, contra istam sacratissimi testimonii dignitatem audet quisquam malignae interpretationis murmur emittere, et perspicuae sincerissimaeque sententiae nubem obliquae ambiguitatis obtendere? Ut scilicet, quia in epistola papae librorum pro quibus actum est non expressus est titulus, hinc eos appareat non probatos, et istam in sanctum Augustinum laudationem pro anteriorum scriptorum meritis fuisse collatam. Maneat plane, maneat ista conditio, ut horum librorum (quos nempe postremos in materia de gratia ediderat) novitas repudiata videatur, si in eadem causa ejusdem viri disseuit antiquitas, et ut inutile aut incongruum judicetur quod ab his quae contra Pelagianos condidit dissonans invenitur. Cont. Colat., cap. 43.

CXXVII.

CENSORES.

Augustinus fuit doctor perinde ac alius etiam modernorum.

S. AUGUSTINUS.

Quidquid de arte loquendi et disserendi, quidquid de dimensionibus figurarum, et de musicis, et de numeris sine magna difficultate nullo hominum tradente intellexi, etc. Non enim sentiebam illas artes etiam ab studiosis et in-

CXXVIII.

CENSORES.

Augustini dotes seu naturales seu infusae non fue-

ruut altioris ordinis quam aliorum doctorem, etiam scholasticorum. geniosis difficillime intelligi, nisi cum eis eandem conabar exponere, et erat ille excellentissimus in eis, qui me exponentem non tardius sequeretur. *Lib. iv Confess., cap. 16.*

S. THOMAS VILLANOVANUS.

Hoc sibi justissime vindicat Augustinus, hæc pars Augustini in hac sapientiæ luce, sicut sol omnia astra, ita cæteros omnes post apostolos superat Augustinus, etc. Etenim intellectus acumine, ingenii perspicuitate, disputandi acrimonia, inveniendi copia, disserendi subtilitate monstrum quoddam in natura fuit Augustinus, qui humanæ intelligentiæ terminos irradiante Deo visus est transcendisse, vir intellectu, ut quidam ait, et sapientia prope divinus. *Conc. 1 de S. Augustino.* Quis enim ita excellenti ingenio? quis ita valuit facundia? quis humanarum divinarumque rerum sapientia sic effulsit? quis tot tantisque voluminibus Dei Ecclesiam illustravit? quis ecclesiasticos ordines sic edocuit? Mentitur, ait quidam, qui se omnia Augustini volumina legisse jactat, plus valuit ille scribere, quam nos sufficimus legere. *Conc. 3 de eodem.*

CXXIX.

CENSORES.

Vindicanda est Ecclesia a tutela et pædagogia Augustini.

S. AUGUSTINUS.

Te ergo, vera Sponsa veri Christi, Ecclesia catholica, alloquar, et ego te pro modulo meo quæ-

lisconque filius et servus tuus positus in te dispensare cibaria conservis meis. *Lib. xv contra Faustum, cap. 15.*

FACUNDUS HERMIANENSIS.

Audeant isti, si possunt, hæreticum dicere Augustinum, audeant sollicita præsumptione damnare, et tunc vere discent quæ sit pietas et constantia Ecclesiæ Latinorum, quam Deus magisterio ejus instituit atque firmavit, cum ab omnibus confestim anathematizati fuerint, et tanquam putrida et morbida membra præcisi. *Lib. contra Mocianum.*

CXXX.

CENSORES.

Utrum Augustinus contra id quod sentimus sentiat non admodum curandum.

S. AUGUSTINUS.

Non valde curo, inquam, superborum impetumque judicia, qui similiter in legendos libros atque in salutandos homines irruunt. *Lib. 1 de Ord., cap. 11.*

B. ALBERTUS MAGNUS et S. PAULINUS.

Dicendum quod sic, quia hoc Augustinus aperte dicit, cui contradicere impium est in iis quæ tangunt fidem et mores. *Part. II Sum. theol., tract. 14, q. 181, ad q. 3.* Sanctus Paulinus, *epist. 56 ad Romanianum inter Augustinianas*, ait: « Si audias, si sequaris (Augustinum), ut rursum te sermone Salomonis alliciam: *Fili, coronam accipies gratiarum tuo vertici.* » Postea: « Vere enim pontifex et vere consul, Licenti, eris, si Augustini vestigiis prophetice et apostolicis disciplinis, ut sacro beatus Elias Elicæ, ut illustri apostolo Timotheus adolescens adhæreas indivulso per itinera divina comitatu, » etc.

CXXXI.

CENSORES.

Jam enim in libris editis constat quantas turbas excitarit una vœcula tanta adulatione jactata: Reliquos quidem Patres utiles, sed Augustinum unicum esse necessarium, et ad omnes materias theologicas sufficere: Quasi Ecclesia Dei ad tantam solitudinem redacta sit, ut non ex multorum Patrum consensu, sed ab unius suffragio suarum decisionum robur mutuari cogatur.

S. AUGUSTINUS.

Tantumque mihi tributum est, ut ubique me præsertim loqui opus esset ad populum, rarissime tacere atque aliam audire permitterer. *In Prologo Retract.*

Absit a me ista, quam mihi objicis, arrogantia, ut me istam causam contra vos, unum pro omnibus agere pollicerer. *In fine lib. II contra Judicum.*

CXXXII.

CENSORES.

Vidimus sectione præcedenti scriptores synopsis ejus vitæ (nempe Jansenii), hoc ipsius celebre dictum veluti tanto viro dignum apophthegma referre: Patres cæteros utiles esse, sed Augustinum necessarium, imo unum pro omni materia theologica sufficere. Quæ propositio non modo gravem exaggerationem, sed etiam perniciosum errorem continet.

S. AUGUSTINUS.

Unus sum e multis qui profanas vestras novitates, ut possumus, refutamus, sicut unicuique nostrum Deus partitus est mensuram fidei. *Lib. vi cont. Jul., cap. 8.*

Nunc ergo, ne tui stomachi follis indigesta maledictorum cruditate rum-patur, in hunc evove, si aures, calumniosas tuas vanitates, et insanias mendaces, etc. Ins'gnis Ecclesiarum doctor loquitur. *Lib. II cont. eund., cap. 8.*

MARTINUS V papa.

Quicunque de Christo, de fide, de religione aliquid saperent, omnibus in ore erat Augustinus, ut nihil pene ex sacris litteris possit nisi eo duce intelligi, nihil nisi eo interprete explicari. Eo jam auctore factum est ut nec philosophis sapientiam invidemus, non oratorum eloquentiam desideremus, non studiosorum ingenia requiramus, non denique nobis acumen Aristotelis necessarium sit, non Platonis eloquentia, non prudentia Varronis, non gravitas Socratis, non auctoritas Pythagoræ, non Empedoclis solertia, non cujusquam illius generis hominum scientia ac virtus exemplo aut documento nobis esse debeat. Idem nobis prophetarum oracula, idem apostolorum voces refert, idem omnem omnium Scripturarum sensum exprimit, unus postremo omnium Patrum sapientumque ingenia ac studia exhibet. Si veritatem quæris, si doctrinam, si pietatem, quis doctior? quis justior? quis, ut ita dicam, sanctior Augustino? *Serm. de transl. corporis S. Monicæ.*

CXXXIII.

CENSORES.

Non est cur sancti Pauli ac sancti Augustini verbis læneamur, qui aliquando omnia meræ Dei voluntati attribuire videntur etiam absque ullo bonorum nostrorum operum intuitu. Hos enim duos magnos viros, quasi duo maria magna considerare necesse

S. AUGUSTINUS.

Sic vis disputato ribus non præjudicare catholicis nonnulla quæ ab eis, sicut putas, incautius fusa, vobis objicimus, quid est hoc, nisi dicere, etiam in Scripturis sanctis ea quæ pro se usurpant hæretici incautius fusa esse? quo sceleratius quid põ-

est, qui ingenii sui impetu
in unum litus ita exun-
dant, ut alterum pro aliquo
tempore siccum relinquere
velle videntur; eorum sicut Oceanus postquam in
aliquam plagam effusus sparsum est, in limites sibi
a Deo constitutos regressitur, sic istiusmodi viri post-
quam in rebelles veritatis impugnatores insituerunt,
ad tranquillam aequitatem aedificationi fidelium ac-
commodatam redeunt.

CXXXIV.

CENSORES,

S. AUGUSTINUS.

Ingenii sancti Pauli ar-
dens salsis ferrebat, ut in
iustismodi expressiones (ex-
cessivas nempe) facile
abriperetur. Sic cum vult
Christianis sublimem gra-
tiam baptismalis ideam tra-
dere, ipsoque ad illius
conservationem potenter
hortari, videtur asserere
impossibile esse eos qui
aliquo crimine lapsi sunt
rursus ad eam revocari
per penitentiam. Cum in
Epistola ad Romanos fi-
dem extollit, arma Calvino
videtur ministrare ad quam
haeresim stabiliendam, et videtur asserere per eam so-
lam quemlibet salvari. Cum vero in Epistola ad Corin-
thios charitatem praedicat, videtur omnem quaecunque
de fide dixerit exsertere, et omnem spem nostram in
ea ponere,

CXXXV.

CENSORES.

S. AUGUSTINUS.

Spiritus Pauli sublimis
et acer in partem in quam
inclinat ita vehementer
fertur, ut in extrema de-
clinare, alterumque extre-
mum negare videatur.

Quae auctoritas littera-
rum aperiri, quis sacer
liber evolveri, quod docu-
mentum cujuslibet Scri-
pturae ad convincendos
errores exeri potest, si
haec vox admittitur, si
alicujus pondera aestimatur? Lib. xi cont. Faustum,
cap. 2.

S. RHEMIGIUS

Graviter percussi et confusi animo vidimus in eis,
et Scripturae sanctae certissimam veritatem, et bea-
tissimorum Patrum, praecipueque sancti Augustini
reverendam et in omni Ecclesia catholica recepissi-
mam auctoritatem novo conatu et ausu nimis temerario
impugnari, et quantum in ipsis fuit improvide
atque insolenter labefactari. Unde ipsa charitate pro-
vocati et commoniti, per quam in uno Christi corpore
omnes unum esse debemus, ut, sicut Apostolus dicit;
*Invicem pro se solliciti sint membra, et sive gloriantur
unum membrum, congaudeant omnia membra, et sive
quid patitur unum membrum, compatiantur omnia
membra* (I Cor. xii, 26); hac, inquam, charitatis af-
fectione visum est nobis atque complacuit, ut haec
qualiacunque supet et ad communionem nostram,
et ad eorum qui legere voluerunt aedificationem et
confirmationem empendiosa, lucido (sicut Dominicus
aspirare dignatur) sermone scriberemus; quidquid
in eo dicendum putavimus non nostro sensu aut praesumptione,
sed praefatorum sanctorum Patrum venerabili auctoritate firmantes, a quorum vestigiis et
unitate absit ut vel nos, vel illi quorum charitate
compulsi haec dicimus, ullatenus recedamus, ne ab

A ipsis divisi etiam ab ipso Domino dividemur, qui illis
specialiter dicit: *Qui vos audit me audit, et qui vos
spernit me spernit* (Luc. x, 16). Quos nimirum tantum
in Ecclesia sua esse voluit gratiae et gloriae, ut con-
fidenter cum Apostolo dicere possint: *Inique qui
haec spernit nos spernunt, sed Deum, qui eorum
dedit Spiritum suum sanctum in vobis* (I Thesa. iv,
8), etc. Lib. de tenend. verit. Script., cap. 4.

S. P. N. AUGUSTINUS.

Nos quidem, ebarianimi, cum falsa crimina audi-
mus ab eis quos offendimus praedicando eloquia ve-
ritatis, et erroris vaniloquia convalescendo, habemus,
sicut nostis, abundantissimam consolationem. Nam
si in eis quibus me criminantur testimonium con-
scientiae meae non stat contra me in conspectu Dei,
quo nullus oculus mortalis intenditur, non solum
contristari non debeo, verum etiam gaudere et
exultare, quia merces mea multa est in caelis. Na-
que enim intuendum est quam sit amarum, sed quam
falsum sit quod audis, et quam verax pro cuius no-
mine haec audio (Lib. iii cont. lit. Petilian). Haec
utique falsa sunt, et ideo nobis nihil obstant, cum ea
falsa dicitis nec respicitis vos; vobis autem obstant,
quia cum ea falsa dicitis, in nos non cadunt, sed quia ea
vera putatis, in vos recidunt (Lib. ii cont. eundem,
cap. 33). Ad existimationem hominum magna te-
sijam qui me moverunt suppedit copia, ad Dei vere
conspectum sola consentientia, quam contra vestras
criminationes cum intrepidam geram, non me tamen
sub oculis Omnipotentis justificare audeo, magis ab
illo effluentem misericordiae largitatem, quam judi-
cii summum examen exspecto (Lib. iii cont. Crecon.,
cap. 80). Dicis me, si sub potestate iudicum promo-
ver, quales tibi ipsi componis, non habiturum fuisse
quid facerem, quo confugerem, cum tuis argumen-
tationibus unde occurrerem, reperire non possem.
Ego plane haberem quod facerem, haberem quo
confugerem; a Pelagianis enim tenetibus ad haec tam
clara catholica lumina provocarem, quod et nunc
jam facio. Tu ergo responde quid facias, dic quo
confugas (Lib. ii cont. Jul., cap. xli.). Nec eos qui
nunquam fuerunt, aut non sunt, aut quorum senten-
tiae de hoc quod inter nos disputatur incertae sunt,
inani cogitatione confixi, sed sanctos et in sancta
Ecclesia illustres antistes Dei, non Platonicis et
Aristotelicis, et Zenonicis, aliisque hujusmodi vel
Graecis, vel Latinis, quanquam et istis aliquos eorum,
verum omnes sacris litteris eruditos, nominatim
sicut oportebat expressi, eorumque sententias, quan-
tum sufficere videbatur, sine ulla culitis ambiguitate
digessi (Ibid., cap. 10). Si episcopalis symodus ex
tanto orbe congregaretur, mirum si tales possem illic
facile pedere tot, qui nec isti uno tempore fuerunt.
Sed fideles et multi excellentiores paucos dispensa-
tores suos Deus per diversas aetates, temporum lo-
corumque distantias, sicut ei placet, atque expedire
judicat, ipse dispensat. Hos itaque de aliis atque aliis
temporibus atque regionibus ab Oriente et Occidente
congregatos vides, non in locum quo navigare cogantur

homines, sed in librum qui navigare possit ad homines (Lib. II cont. Jul. cap. 10). Nullas nobiscum vel vobiscum amicitias attenderunt, vel inimicitias exerceverunt. Quod invenerunt in Ecclesia tenuerunt, quod didicerunt docuerunt, quod a Patribus acceperunt, hoc nihil tradiderunt. NONDUM VOBISCU M APUD ISTOS JUDICES ALIQUID AGEBAMUS, ET APUD EOS ACTA EST CAUSA NOSTRA. NONDUM VOBISCU M CERTABAMUS, ET EIS PROMONTIANTIBUS VICINIS (Ibid.). Quos oportet ut populi Christiani vestris profanis novitatibus anteponan t, eis que elegant potius adhærere quam vobis (Ibid., cap. 9). An non tota vestra causa impuls a, prostrata, contrita, et sicut pulvis, quem projicit ventus a facie terræ, sic a cordibus eorum quos decipere cœperatis, si hæc voluerint, deposito studio contentionis, cogitare, projecta est (Ibid., cap. 3)? Nos autem paratiores sumus cum istis viris et cum Ecclesia Christi in hujus fidei antiquitate firmate quælibet maledicta et contumelias perpeti, quam Pelagiani cujuslibet eloqui prædicatione laudari (Lib. II de Nupt. et concup., cap. 29).

S. PROSPER AQUITANUS.

Sufficenter, ut arbitror, demonstratum est KRPE-

A HENSORES SANCTI AUGUSTINI, et vana objicere, et recta impugnare, et prava defendere; peremptorumque armis intantum bellum moventes dictis divinis atque humanis constitutionibus rebellare. Quorum tamen, dum adhuc non sunt a fraternali societate divisi, toleranda magis est intentio quam desperanda correctio; donec Dominus per Ecclesie principes, et legitimos judiciorum suorum ministros hæc, quæ per paucorum superbia et quorundam imperitiam sunt turbata, componat. Nobis, Deo adjuvante, sit studium quieta modestaque patientia odii dilectionem reddere, et ineptorum vitare conflictus; veritatem non deserere, nec cum falsitate certare. In provocatione contra Collatorem.

S. ALIPIUS TAGASTENSIS.

Quare jam, socer mei, expectationem vestram, qua me ad respondendum provocatis, certiore spe mecum ad discendum convertite! Habemus ducentum (Augustinum), qui nos in ipsa veritatis arcana, Deo jam monstrante, perducant. Apud August. in fine lib. III contra Academicos.

CENSORES SANCTI AUGUSTINI,

Juxta ordinem quo illorum censure recensentur in Vindiciis Augustinianis, cap. 9, impressis Patavii 1673, et Bruxellis 1675.

1	LEOVICUS MOLINA, in Concordia, quæst. 25, art. C 4 et 8, disp. 1, memb. ultim., pag. 380 editionis Antuer., ann. 1595 et 1609.	27	PETAVIUS cit. lib. 2, cap. p.
2	Idem ibidem, pag. 388, col. 1.	28	Idem de sincera August. et Tridentini concil. interpretatione, cap. 4.
3	Idem ibidem, memb. 6, pag. 332, col. 2.	29	Idem in disert. priori et Trident. concil. a August. auctorit., cap. 4.
4	Idem ibidem, pag. 387, col. 2.	30	Idem ibidem.
5	Ibidem.	31	Idem in disertat. posteriori, cap. 8.
6	FRANCISCUS ANNATUS, disp. 3 de Scientia media, cap. 5.	32	Idem ibidem in Epilogo, num. 6.
7	Idem lib. VIII August. Vindicati, cap. 4, pag. 874.	33	Idem in disert. ult., cap. 3, § 8.
8	MOLINA, cit. pag. 386, col. 1.	34	JOANNES ADAMUS, part. III Calvini des ructi, edit. Parisiis an. 1650 Gallice, cap. 3, pag. 578.
9	Idem ibidem, memb. 6, pag. 332, col. 2.	35	Idem ibidem, pag. 579.
10	Idem ibidem, pag. 334, col. 2.	36	Idem ibidem, pag. 581.
11	Idem ibidem, memb. ult., pag. 387, col. 1.	37	Ibidem.
12	Idem ibidem, quæst. 14, art. 6, disp. 3, pag. 227, col. 1.	38	Ibidem.
13	GABRIEL VASQUEZ, part. 1, disp. 83, cap. num. 42.	39	Ibidem, pag. 583.
14	DIONYSIUS PETAVIUS, tom. I Dogm. Theol., lib. 1, cap. 3, num. 2.	40	Ibidem, pag. 586.
15	MOLINA, cit. q. 14, art. 6, disp. 1, pag. 274, col. 1.	41	Ibidem.
16	Idem p. p. disp. 1, de Opere sex dier.	42	Ibidem, pag. 583.
17	VASQUEZ, part. 1, disp. 47, cap. 3, num. 2.	43	Ibidem, cap. 4, pag. 190.
18	Idem ibidem.	44	Ibidem.
19	Idem, 1-2, disp. 125, num. 14.	45	Idem, cap. 6, pag. 615.
20	Idem, 1-2, disp. 145, num. 39.	46	Ibidem, pag. 611.
21	JOANNES MARIANA, lib. III, de Mort. et immort., cap. 6.	47	Idem, cap. 4, pag. 586, in titulo capituli.
22	Idem ibidem.	48	Idem, cap. 6, in titulo, pag. 610.
23	THEOPHILUS RAINAUDUS, in censura inofficiorum censuræ pro Valeriano Cemelienis. 1, § 22.	49	Idem, cap. 4, pag. 597.
24	MARIANA, cit.	50	Ibidem.
25	JACOBUS SIMONDIUS, in præf. libri Sentent. S. Aug. de Præd. ad gratiam.	51	Idem, cap. 6, pag. 611.
26	Idem, cap. 8 de Hæres. Prædestiniana.	52	Idem, cap. 4, pag. 597.
		53	Idem, cap. 6, pag. 611.
		54	Idem ibidem, pag. 612.
		55	Idem ibidem, pag. 614.
		56	Ibidem.
		57	Idem, cap. 7, pag. 636.
		58	Ibidem, pag. 632.
		59	Idem, cap. 8, pag. 659.

- 60 *Ibidem*, pag. 610.
 61 *Ibidem*.
 62 *Idem*, cap. 10, pag. 661.
 63 *Ibidem*, pag. 667.
 64 *Idem*, cap. 6, pag. 614.
 65 *Idem*, cap. 10, pag. 665.
 66 *Idem*, cap. 8, pag. 657.
 67 GREGORIUS DE VALENTIA, p. p. q. 23, disput. 2, de reprobatione, puncto 4.
 68 ANNATUS, lib. VIII August. vindicati, cap. 1, initio.
 69 *Idem*, cap. 1, pag. 856.
 70 *Idem*, cap. 2, pag. 862.
 71 *Ibidem*.
 72 *Idem*, cap. 3, pag. 863.
 73 *Idem ibidem*, pag. 864.
 74 *Idem*, cap. 4, pag. 877.
 75 *Idem*, cap. 2, in fine.
 76 *Idem*, cap. 5, pag. 897.
 77 *Idem ibidem*.
 78 *Idem*, cap. 5, pag. 896.
 79 ANTONINUS MORAINES, alias Joannes Martinonus, in præfat. Anti-Jansenii.
 80 ANNATUS, lib. I August. vindicati, cap. 8, pag. 48.
 81 MORAINES, in præfat. cit.
 82 *Ibidem*.
 83 *Ibidem*.
 84 *Ibidem*.
 85 *Ibidem*.
 86 *Ibidem*.
 87 *Idem*, disp. 40 Anti-Jansenii, sect. 6, n. 67.
 88 *Idem ibidem*, disp. 12, num. 49.
 89 *Idem* in præf. cit.
 90 ANNATUS, lib. III cit. cap. 4, pag. 282.
 91 PHILIPPUS LABBE, in Antithes. Augustini et Calvinii.
 92 MALDONATUS, in cap. VI Joanni, v, 44.
 93 *Idem ibidem*.
 94 JOANNES ROBERTI, in opusc. de Nathanaelo, pag. 13.
 95 *Ibidem*, pag. 11.
 96 ADAMUS, cit. cap. 8, pag. 642.
 97 STEPHANUS DES CHAMPS, lib. III de Hæresi Janseniana, cap. 3, disp. 1.
 98 MORAINES, cit. disp. 17, num. 22.
 99 ANNATUS, lib. VIII cit. cap. 2, pag. 802.
 100 MORAINES, cit. disp. 40, num. 65.
 101 CORNELIUS A LAPIDE, in proœmio ad Epistolam Pauli, canone 1.
 102 ANNATUS, disp. 3 de Scientia mediæ, cap. 5, num. 112.
 103 MORAINES, disp. 12, num. 32.
 104 *Ibidem*.
 105 *Ibidem*.
 106 *Ibidem*.
 107 *Ibidem*.
 108 *Idem ibidem*, num. 35.
 109 *Ibidem*.
 110 *Ibidem*.
 111 *Ibidem*.
 112 *Ibidem*.
 113 *Ibidem*.
 114 ANNATUS, lib. VIII August. vindicati, cap. 6, pag. 903.
 115 *Idem*, cap. 4, pag. 885.
 116 VASQUEZ, 1-2, disp. 152, cap. 3.
 117 ANNATUS, cit. cap. 6, pag. 902.
 118 MORAINES, disp. 12, num. 32.
 119 PERRIERUS, tom. I in Genes.
 120 ARRIAGA, part. 1, tom. II, disp. 28, num. 40.
 121 CORNELIUS A LAPIDE, in cap. 1 Genes.
 122 VASQUEZ, 1-2, disp. 129, cap. 2, num. 6.
 123 ANNATUS, cit. cap. 6, pag. 901.
 124 Recentiores critici, in articulis censuratis, vel in Vindiciis.
 125 *Idem*.
 126 *Idem*.
 127 *Idem*.
 128 *Idem*.
 129 *Idem*.
 130 *Idem*.
 131 MORAINES, in præfat. Anti-Jansenii.
 132 *Idem*, disp. 1 Anti-Jansenii, num. 1.
 133 NICOLAUS CAUSSINUS, part. III Aulæ sanctæ, axiomat. 6, de Prædest., n. 2.
 134 ADAMUS, part. III Calvinii destructi.
 135 CORNELIUS A LAPIDE, can. 1 in Epist. D. Pauli.

FINIS VINDICIARUM AUGUSTINIANARUM.

TRACTATUS TRES*

QUOS IN DEFENSIONEM SANCTI AUGUSTINI

GALLICE ADORNAVIT R. P. MERLIN**.

EPISTOLA DEDICATORIA.

Monsieur,

Vous me demandez où en est ma réfutation du Dictionnaire historique et critique de M. Bayle, et vous êtes curieux d'en voir un échantillon. Je souhaite que vous ayez pour agréable celui-ci. Il contient une matière

* Titulus Gallico idiomate scriptus, auctorisque nomine catens, sic se habet: *Réfutation des critiques de M. Bayle sur saint Augustin, où sont contenus trois traités: Le premier, Vritable Clef des ouvrages de saint Augustin contre les Pélagiens; le second, Examen des critiques répandues dans le Dictionnaire de M. Bayle sur divers endroits des écrits du même saint docteur; le troisième, Dissertation touchant la nature de la loi de Moïse.* Paris, 1752. — Nos hæc tria opuscula sub uno generali titulo comprehendimus.

** MERLIN (Carolus), e societate Jesu in diocesi Ambianensi, Lutetiæ defunctus in collegio Ludovici Magni anno 1747, humaniores litteras theologiamque sanctæ admodum professus est. Summam illi laudem conciliavere: 1° Opusculum in-scriptum, *Traité historique et dogmatique sur les paroles ou les formes des sept sacrements de l'Eglise*; 2° plures dissertationes quibus, pro majori parte, ditatum est *Tivurticæ Diarium*.
 Edr.